THEOLOGIA CHRISTIANA DOGMATICO-MORALIS

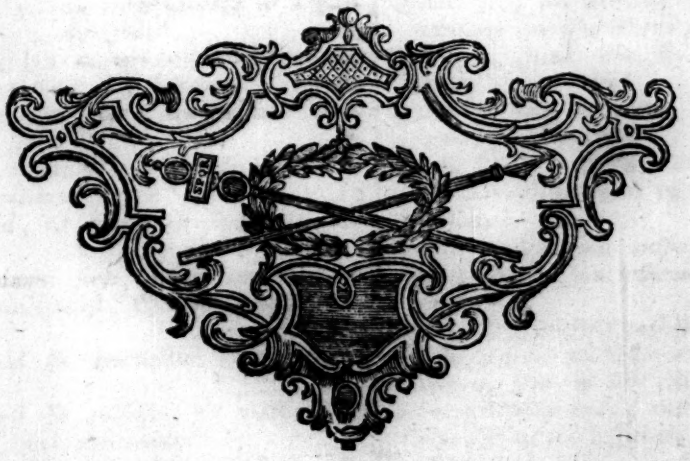
CONTRACTA IN TOMOS DUOS

AUCTORE

F. DANIELE CONCINA
ORD. PRÆD.

TOMUS ALTER

complectens reliquos quinque LIBROS.

BONONIÆ MDCCLX.

SIMONIS OCCHI VENETI BIBLIOPOLÆ CURIS,
SUPERIORIBUS ANNUENTIBUS.

INDEX

Librorum, Diſſertationum, Capitum, Paragraphorum, & Quæſtionum qui in hoc Tomo continentur.

THEOLOGIÆ CHRISTIANÆ DOGMATICO-MORALIS

LIBER IX.

DE JUSTITIA, ET JURE.

DISSERTATIO I.

De juſtitiæ notione, & diviſione.

CAP. I. *Propoſitiones damnatæ ab Alex. VII. & Innocentio XI.* pag. 1
CAP. II. *Opiniones laxæ plurium Caſuiſtarum.* ib.
CAP. III. *Variæ juris acceptiones: juſtitiæ notiones, & diviſiones.* 12
Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit juſtitia?* ib.
Quæſt. 2. *An juſtitia commutativa diſtinguatur a juſtitia vindicativa?* ib.
Quæſt. 3. *Juſtitia commutativa diſtinguitur ne ſpecie a juſtitia diſtributiva?* ib.
Quæſt. 4. *Quænam ſunt vitia juſtitiæ oppoſita?* ib.
CAP. IV. *De dominio, ejuſque diviſione, & bonorum partitione.* 13
Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit dominium?* ibid.
Quæſt. 2. *Quinam ſunt fructus quibus frui uſusfructuarius poteſt, & quid præſtare iſte debeat?* ib.
Quæſt. 3. *Quid ſit contractus emphyteuſis, & feudi?* 14
Quæſt. 4. *Quid ſit poſſeſſio, & modus eam comparandi, vel amittendi?* ib.
Quæſt. 5. *Qui ſint dominii capaces?* ib.
Quæſt. 6. *Animalia manſueta natura ſua capere ne alicui licet?* ib.
Quæſt. 7. *Quid de piſcatione, aucupio, venatione dicendum?* 15
Quæſt. 8. *Cujus ſunt ſilvæ, montes, & paſcua?* ib.
CAP. V. *De rerum inventarum, & eorum quæ vi alluvionis, aut alio modo accreſcunt, dominio, & de præſcriptione.* ib.
Quæſt. 1. *Quid dicendum de dominio vi alluvionis &c.?* 16
Quæſt. 2. *Quomodo acquiratur dominium vi præſcriptionis, ſeu uſucapionis?* ib.
Quæſt. 3. *Quid ſit præſcriptio jure civili inducta?* ib.
Quæſt. 4. *Quid de dominio filiorum patriæ poteſtati ſubjectorum?* 17

DISSERTATIO II.

De reſtitutione tum in communi, tum in particulari.

CAP. I. *Reſtitutionis notio, & principia e quibus proficiſcitur. Debitores moroſi, & eorum Confeſſarii monentur.* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſit reſtitutio, & unde naſcatur?* ib.
Quæſt. 2. *Utrum ſtatim facienda ſit reſtitutio?* 18
Quæſt. 3. *Quid de Confeſſariis abſolventibus debitores moroſos dicendum?* ib.
Quæſt 4. *Qualis injuſtitiæ culpa infert debitum reſtitutionis?* 19
Quæſt. 5. *Sola ne culpa theologica debitum inducit reſtitutionis?* ib.
Quæſt. 6. *An profeſſores alicujus artis teneantur ad reſtitutionem ex culpa levi, vel leviſſima?* ib.
Quæſt. 7. *Quænam culpa juridica requiritur in contractu, ut inducat reſtitutionis debitum?* ib.
Quæſt. 8. *Quomodo poſſeſſor bonæ, aut malæ fidei tenetur ad reſtitutionem?* 20
Quæſt. 9. *Qui res uſu conſumptibiles bona fine a latrone emit, vel recipit, tenetur ne rem, ſi extet, reſtituere, aut in quo factus eſt ditior?* ib.
Quæſt. 10. *Si fur rapiat rem quæ apud dominum periiſſet, tenetur ne eamdem reſtituere, ſi illam conſervet; aut pretium, ſi periit?* ib.
Quæſt 11. *Cuinam creſcit res furto ſublata?* 21
Quæſt. 12. *Quomodo dubiæ fidei poſſeſſor rem alienam reſtituere debet?* ib.
Quæſt. 13. *Quos fructus reſtituere tenetur poſſeſſor bonæ fidei?* ib.
Quæſt. 14. *Quos fructus reſtituere poſſeſſor malæ fidei debet?* 22

Quæſt. 15. *Quas expenſas detrahere poſſeſſor ſive bonæ, ſive malæ fidei debet?* 22
Quæſt. 16. *Qui rem bona fide emit, valet ne eam furi reddere, pretium repetendo, an reſtituere domino tenetur ſine pretio?* ibid.
Quæſt. 17. *Qui mala fide rem alienam a latrone emit, domino ne, an furi reſtituere debet?* ib.
Quæſt. 18. *Qui bona fide rem emptam a latrone vendit alteri, tenetur ne pretium domino reddere, an emptori?* ib.
Quæſt. 19. *Qui monetam falſam accipit, & alteri eam expendendo tradit, ad quid tenetur?* 23
Quæſt. 20. *Si vendis rem tuam furi, a quo bona fide in pretium accipis furtivas pecunias, obnoxius ne reſtitutioni es?* ib.
CAP. II. *De illis qui aut impediunt alios ne aliquod bonum aſſequantur, aut cooperantur ad damnum aliorum.* ib.
Quæſt. 1. *Qui efficax impedimentum adjicit ne quis aſſequatur beneficium ad quod jus habet ſive in re, ſive ad rem, obnoxius ne reſtitutioni eſt?* ib.
Quæſt. 2. *Ad quid tenetur qui impleri promiſſionem factam impedit?* 24
Quæſt. 3. *Quid de cooperantibus alterius damno dicendum?* ib.
Quæſt. 4. *Quando dubitas num aliqua ex recenſitis cooperationibus in duobus verſibus contentis cauſa efficax damni fueris, teneris ne ad reſtitutionem?* ib.
Quæſt. 5. *Qui ſuo pravo exemplo cauſa eſt ut alii malum perpetrent, tenetur ne ad reſtitutionem?* 25
Quæſt. 6. *Quid de illis qui juſſione, conſilio, conſenſu in proximi damnum influunt?* ibid.
Quæſt. 7. *Quid de iis qui negative cooperantur ad alterius malum, ut ſunt mutus, non obſtans, non manifeſtans?* 26
Quæſt. 8. *Quem ſervare ordinem debent in reſtitutione cooperantes actioni injuſtæ?* ib.
Quæſt. 9. *Quomodo cauſæ recenſitæ omnes tenentur reſtituere in ſolidum?* 27
Quæſt. 10. *Utrum ex flagitioſa promiſſione oriatur obligatio exequendi rem promiſſam?* ibid.
Quæſt. 11. *Quid de quæſtu meretricio dicendum?* 28
Quæſt. 12. *Utrum virgines, matronæ, & honeſtæ feminæ pretium accipientes pro vendita pudicitia, reſtituere illud teneantur?* ibid.
Quæſt. 13. *Scorta ſive publica, ſive occulta tenentur ne reſtituere pretium ob turpem concubitum acceptum a Religioſo?* 29
Quæſt. 14. *An recipiens pretium pro injuſta ſententia ferenda, reſtituere illud debeat?* ibid.
Quæſt. 15. *Quando id quod reſtituitur, ad manus creditoris non pervenit, aſtringitur ne debitor denuo reſtituere?* 30
Quæſt 16. *Quo in loco, & cujus expenſis fieri reſtitutio debet?* ib.
CAP. III. *De illis quibus fieri reſtitutio debet; & de ordine in reſtitutione ſervando.* ib.
Quæſt. 1. *Cuinam reſtitui res debet accepta a poſſeſſore bonæ fidei?* ib.
Quæſt. 2. *Cuinam facienda eſt reſtitutio quando dominus eſt ignotus?* 31
Quæſt. 3. *Qui ordo ſervandus in reſtitutione eſt?* ib.
Quæſt. 4. *An creditoribus privilegiatis præferri venditor debeat, dum res in ſpecie extat apud emptorem?* ib.
Quæſt. 5. *Qualis ordo ſervandus eſt inter debita aut ex contractu oneroſo, & gratuito, aut ex contractu, & ex delicto?* ib.
Quæſt. 6. *Quomodo creditores hypothecarii præferendi aliis ſint?* 32
Quæſt. 7. *Qualis ordo ſervandus eſt inter creditores ſimplices non privilegiatos?* ib.
Quæſt. 8. *Poteſt ne debitor admonere ſecreto amicum creditorem, ut prior petat, eique integrum debitum ſolvere cum aliorum creditorum detrimento?* ib.
CAP. IV. *Quænam ſint cauſæ ob quas omitti, aut differri reſtitutio poſſit?* ib.
CAP. V. *De reſtitutione propter homicidium, vel mutilationem, vel ſtuprum, vel adulterium.* 33
Quæſt. 1. *Occiſor, aut mutilator tenetur ne compenſare injuriam perſonalem fortunæ bonis?* ib.
Quæſt. 2. *Quæ damna compenſare interfector debet?* ib.
Quæſt. 3. *An ex homicidio caſuali oriatur debitum reſtitutionis?* 34
Quæſt. 4. *Quibus facienda ſit reſtitutio damnorum quæ ex homicidio ſequerentur?* ib.
Quæſt. 5. *Quid reſtituere debet deflorator virginis?* ib.
Quæſt. 6. *Quid ob adulterium quod partus conſequitur, reſtituendum eſt?* 35
Quæſt. 7. *Adulter certo ſciens ex ſuo adulterio procreatam prolem eſſe, quid reddere filiis legitimis tenetur?* ib.

DIS-

DISSERTATIO III.

De contractibus universe & partite.

CAP. I. *Contractus finitio, ejusque causæ, & proprietates.* 36
Quæst. 1. *Quid sit contractus?* ib.
Quæst. 2. *Quomodo perficiuntur contractus?* 37.
CAP. II. *De variis contractibus.* ib.
Quæst. 1. *Utrum contractus ex metu gravi celebratus sit validus?* ib.
Quæst. 2. *An dolus irritet contractum?* 38
Quæst. 3. *Quid de contractibus initis sub causa, modo, demonstratione, & conditione dicendum?* ib.
Quæst. 4. *Quomodo interpretandus est contractus ad diem, vel sub disjunctione?* ib.
Quæst. 5. *Quomodo obligat contractus conditioni illigatus?* 39
CAP. III. *De illis qui valide & licite inire contractus valent: de solemnitate juris necessaria. Quid firmitatis addat juramentum contractui. Quibus competat restitutio in integrum.* ib.
Quæst. 1. *Quinam possunt contractum inire?* ibid.
Quæst. 2. *Quæ juris solemnitas ad contractus valorem requiritur?* ib.
Quæst. 3. *Quomodo juramentum confirmet contractus jure naturæ, vel positivo irritos?* 40
Quæst. 4. *Quibus competat beneficium restitutionis in integrum?* ib.
CAP. IV. *De contractu venditionis, & emptionis. De illis qui vendere, & emere possunt. Quænam sint res venales.* ib.
Quæst. 1. *Quid sit emptio?* ib.
Quæst. 2. *Res vendita duobus emptoribus, cui tradenda? cui perit ante traditionem?* ibid.
Quæst. 3. *Ad quem pertinent fructus rei venditæ ante pretii solutionem?* ib.
Quæst. 4. *Possunt ne contrahentes pactum inire ut emptor fructus rei, aut eorumdem pretium reddat venditori, donec pretium solverit?* 41
Quæst. 5. *Cujusnam sint fructus medio tempore percepti, quando venditionis contractus dissolvi contingat?* ib.
Quæst. 6. *Qui vendere queant, & quæ res venales sint?* ib.
Quæst 7. *Quæ pecuniis alienis emuntur, fiunt ne emptoris, an pecuniarum domini?* ib.
Quæst. 8. *Valida ne est rei alienæ venditio?* ibid.
Quæst. 9. *Utrum licita venditio sit earum rerum quæ adhibentur in pravos usus?* 42
Quæst. 10. *Peccant ne qui vendunt venena, fucos muliebres, chartas aleatorias, idola, & cetera id genus?* ib.
Quæst. 11. *Utrum Probabilismus sit vendibilis a judice?* ib.
CAP. V. *De negotiatione, & de his quibus vetita, aut permissa est?* 43
Quæst. 1. *Sit ne Clericis, & Religiosis vetita negotiatio?* ib.
Quæst. 2. *An Clerici, vel Monachi negotiari per alios possint?* 44
Quæst. 3. *Quot modis negotiatio illicita laicis fiat?* ib.
Quæst. 4. *Qui mercaturam exercent, licite ne carius merces vendere queunt quam ii qui negotiationem non exercent?* ib.
CAP. VI. *De monopoliis licitis, & illicitis. De venditione cum pacto retrovendendi.* ib.
Quæst. 1. *Licitum ne venditoribus est conspirationem inire non vendendi merces nisi pretio summo?* ib.
Quæst. 2. *Constituto semel monopolio a mercatoribus vendendi merces pretio injusto, alii mercatores monopolii istius non participes, peccant ne contra justitiam, si hoc pretio injusto suas merces vendant?* 45
Quæst. 3. *Quid de pacto retrovendendi, & retroemendi dicendum?* ib.
Quæst. 4. *Licitus ne est contractus gentilitius?* ibid.
Quæst. 5. *Licitus ne est contractus mohatra?* ibid.
Quæst. 6. *Qui merces vendendas a domino suscipiunt, aliquid ne sibi retinere valent, si pluris easdem vendant quam a domino præscriptum fuit?* 46
CAP. VII. *De justo rerum pretio, & de ejusdem augmento ob dilatam solutionem.* ibid.
Quæst. 1. *Qui rerum pretium augent, vel diminuunt, sunt ne restitutioni obnoxii?* ib.
Quæst. 2. *Sunt ne aliquæ causæ ob quas licitum sit aut pluris vendere, aut minoris emere quam merx absolute valeat?* ib.
Quæst. 3. *Quæ in subhastatione exponuntur venalia, emi ne, aut vendi possunt quocumque pretio sive vili, sive summo?* 47
Quæst. 4. *Unde desumatur pretium vulgare, seu naturale, & quænam sint illius augendi causæ?* ib.
Quæst. 5. *Quænam sunt circumstantiæ in quibus rerum pretia decrescunt?* ib.
Quæst. 6. *Possunt ne mercatores pretio currenti merces vendere, dum sciunt brevi*

mercium copiam ſuperventuram, atque adeo rerum pretium diminuendum? ib.
Quæſt. 7. *An is qui Principis lege monetam interdictam iri, aut ejus valorem minuendum præſcit, queat ante promulgationem legis ſuam diſtrahere monetam?* 48
Quæſt. 8. *Quæ notanda ſunt circa pretium publica auctoritate præſcriptum?* ib.
Quæſt. 9. *An exquiſitioribus mercibus immiſceri viliores poſſint, & taxato pretio vendi?* ib.
Quæſt. 10. *Poteſt ne mercator ob dilatam ſolutionem pretii carius merces vendere?* ib.
Quæſt. 11. *Licitus ne eſt contractus quo in Hiſpania, & alibi certæ merces communiter credito venduntur majori pretio quam vendi pecunia numerata ſoleant?* 49
Quæſt. 12. *Licitum ne eſt emere credita, vel chirographa minori pretio quam valeant, ob anticipatam ſolutionem?* 50
Quæſt. 13. *Quid de obligatione venditoris patefaciendi defectus mercium dicendum eſt?* ibid.

DISSERTATIO IV.

De mutuo, & uſura.

CAP. I. *Mutui finitio, ejuſque proprietates.* 51.
Quæſt. unic. *Quid ſit mutuum?* ib.
CAP. II. *Uſuræ notio: omnis uſura, ſive parva, ſive magna, ſive a divite, ſive a paupere exacta, divino jure vetita eſt.* 52
Quæſt. 1. *Quid ſit uſura?* ib.
Quæſt. 2. *Eſt ne omnis uſura, ſive a divitibus, ſive a pauperibus percepta, jure naturali, nedum divino prohibita?* 53
CAP. III. *Quædam quæſtiunculæ de uſura reſolvuntur.* 54
Quæſt. 1. *Datur ne materiæ parvitas in uſuræ peccato?* ib.
Quæſt. 2. *Sit ne pecunia præſens numerata æſtimabilior abſente, & titulus accipiendi aliquid ultra ſortem?* ib.
Quæſt 3. *Licitum ne eſt aliquid accipere ſupra ſortem ob moleſtiam ortam ex privatione pecuniæ mutuo traditæ?* ib.
CAP. IV. *De periculo amittendæ ſortis. Nonnullæ opiniones laxæ refelluntur. Caput* Naviganti *in ſuo vero ſenſu exponitur, rejectis juniorum commentis.* 55
Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit ſortis periculum?* ib.
Quæſt. 2. *Quid dicendum de titulo quem excogitarunt Lugo, & Tamburinus?* 57
Quæſt. 3. *Licitum ne eſt aliquid exigere ſupra ſortem ratione laboris in numeranda pecunia?* 60
Quæſt. 4. *An licitum ſit aliquid exigere ob obligationem mutuandi, vel non repetendi mutuum infra tempus præfinitum?* ib.
CAP. V. *De damno emergente.* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſit damnum emergens?* ib.
Quæſt. 2. *Periculum damni emerſuri eſt ne verus titulus vi cujus fieri conventio poſſit aliquid ſupra ſortem ſolvendi?* ib.
Quæſt. 3. *Utrum liceat initio contractus pactum pœnæ conventionalis, ſi debitor ſit in mora?* 61
CAP. VI. *De lucro ceſſante, ejuſque conditionibus.* 62
Quæſt. 1. *Quid ſentiat S. Thomas de hoc lucro ceſſante?* ib.
Quæſt. 2. *Utrum mutuator ultroneus poſſit aliquid exigere ratione lucri ceſſantis?* 63
Quæſt. 3. *Quot conditiones aſſignant propugnatores lucri ceſſantis, ut in pactum deduci queat?* ib.
§. unic. *Auctoris conſilium.* ib.
CAP. VII. *De uſura mentali, & de pactis mutuo adjectis.* 65
Quæſt. 1. *Licet ne ſperare aliquid ex mutuo?* ib.
Quæſt. 2. *Qui celebravit contractum uſurarium bona fide, poteſt ne retinere lucrum, cognita uſura, dum poterat alium licitum contractum inire?* ib.
Quæſt. 3. *Cujus ſunt fructus pignoris traditi mutuatori in aſſecurationem ſortis?* ib.
Quæſt. 4. *Licitum ne eſt pactum legis commiſſoriæ in pignorum traditione?* ib.
Quæſt. 5. *Quid de uſuris pupillaribus, & dotalibus dicendum?* ib.
Quæſt. 6. *Fenerator ne eſt qui mutuum dat ut beneficium, vel officium, vel munus a lingua, ab obſequio, a manu aſſequatur?* 66.
Quæſt. 7. *Qui mutuum dat cum pacto ut ad ejus molendinum, officinam &c. mutuatarius accedat, fenerator ne eſt?* ib.
Quæſt. 8. *Licet ne mutuum dare cum pacto ut alter in poſterum remutuet?* ib.
Quæſt. 9. *Fenerator ne eſt qui obligat mutuatarium ad reddendam eamdem tritici, vini, olei &c. menſuram, ſi pretium auctum ſit?* ib.
Quæſt. 10. *In reſtitutione pecuniæ mutuatitiæ valor ne an ſpecies conſideranda?* ib.
Quæſt. 11. *Probabilis ne opinio eſt, mutuatarium eligere poſſe in fidejuſſorem ipſum mutuantem?* ib.

Quæſt.

Quæſt. 12. *Probabilis ne eſt eorum opinio qui mutuatori accipienti pignus, ſimul lucrum concedunt?* 67
CAP. VIII. *De montibus pietatis.* 68
Quæſt. 1. *An qui revera pauperes non ſunt, neque ob paupertatem levandam mutuam pecuniam a ſacro monte accipiunt, peccent, & ad reſtitutionem teneantur?* ib.
Quæſt. 2. *Qui in his montibus pecunias collocant, poſſunt ne licite acceſſionem accipere dempto titulo?* ib.
CAP. IX. *De contractu trino, aliiſque contractibus.* 69
Quæſt. 1. *Quid ſit contractus trinus?* ib.
Quæſt. 2. *Licitus ne eſt contractus ſocietatis duplex, in quo aut capitale, aut lucrum aſſecuratur?* 72
Quæſt. 3. *Quid de ſocietate animalium dicendum?* 73
Quæſt. 4. *Sunt ne feneratores domini lucri quod uſuris acquirunt?* ib.
Quæſt. 5. *Licitum ne eſt ab uſurario mutuum petere ſub uſuris?* 74

DISSERTATIO V.

De cambiis, cenſibus, locatione, ludo, & ſponſione, promiſſione, donatione, & teſtamentis.

CAP. I. *De cambio, ejuſque diviſione, & conditionibus.* ib.
Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit cambium?* ibid.
Quæſt. 2. *Quo titulo licitum eſt cambium manuale?* ib.
Quæſt. 3. *Quo titulo licitum eſt cambium locale cum lucro?* ib.
Quæſt. 4. *Quid de cambio cum recambio dicendum eſt?* ib.
Quæſt. 5. *Quid de cambio ad nundinas dicendum?* 76
Quæſt. 6. *Quid de cambio civico dicendum?* ibid.
CAP. II. *De cenſibus realibus, & perſonalibus, eorumque diviſione.* 77
Quæſt. un. *Quid, & quotuplex ſit cenſus?* ibid.
CAP. III. *De cenſu perſonali, mirifico uſuræ pallio.* 78
Quæſt. 1. *Jure naturæ ſpectato licitum ne eſt pactum quo obſtringitur cenſuarius, ut redimat cenſum ad arbitrium emptoris?* 80
Quæſt. 2. *Pereunte fundo ſubjecto cenſui, perit jure naturæ cenſus?* ib.
Quæſt. 3. *Licitus ne eſt cenſus cui ampliores fundi ſubjiciuntur, non deſignata parte determinata?* ib.
Quæſt. 4. *Licitus ne eſt cenſus vitalitius?* ib.
CAP. IV. *De ludo, & ſponſione.* ib.
Quæſt. 1. *Ludus propter lucrum principaliter intentum vitioſus ne eſt?* ib.
Quæſt. 2. *Licitus ne eſt ludus aleæ, ſeu fortunæ?* 81
Quæſt. 3. *Sponſiones, vulgo* ſcommeſſe, *licitæ ne ſunt?* ib.
CAP. V. *De aſſecuratione, pignore, tranſactione, emphyteuſi, feudo, commodato, precario, depoſito, locatione, conductione, promiſſione, & donatione.* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſit aſſecuratio?* ib.
Quæſt. 2. *Quid ſit fidejuſſio, pignus, hypotheca, & tranſactio?* 82
Quæſt. 3. *Quid ſit emphyteuſis?* ib.
Quæſt. 4. *Quid ſit feudum?* ib.
Quæſt. 5. *Quid ſit commodatum?* ib.
Quæſt. 6. *Quid ſit depoſitum?* ib.
Quæſt. 7. *Quid ſit locatio?* ib.
Quæſt. 8. *Peccant ne qui domos locant ad uſuras exercendas, ad meretricandum?* ib.
Quæſt. 9. *Quid ſit promiſſio, & quænam obligatio?* ib.
Quæſt. 10. *Quid ſit donatio?* 83
CAP. VI. *De teſtamentis.* ib.
Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit teſtamentum?* ib.
Quæſt. 2. *Quæ ſolemnitates requirantur ad teſtamentum nuncupativum?* ib.
Quæſt. 3. *Quas ſolemnitates poſtulat teſtamentum ad pias cauſas?* ib.
Quæſt. 4. *Quid ſit teſtamentum imperfectum?* ibid.
Quæſt. 5. *Quinam poſſunt teſtamentum condere?* 84
Quæſt. 6. *Quinam in heredes inſtitui nequeant?* ib.
Quæſt. 7. *Quomodo filii ſpurii, & naturales ſuccedunt patri?* ib.
CAP. VII. *De heredibus neceſſariis, eorumque ſubſtitutione.* ib.
Quæſt. 1. *Quomodo filii parentibus, & patres filiis ſuccedunt?* ib.
Quæſt. 2. *Quibus de cauſis exheredari filii a parentibus, & parentes a filiis poſſunt?* ib.
Quæſt. 3. *Quid de heredibus ab inteſtato dicendum?* 85
Quæſt. 4. *Quid ſit ſubſtitutio vulgaris, pupillaris &c.?* ib.
Quæſt. 5. *Quomodo teſtamenta valida revocari queant?* ib.
Quæſt. 6. *Quam obligationem habeant heredes?* ib.

Quæſt. 7. *Quænam ſit obligatio executoris teſtamentarii?* ib.
CAP. VIII. *De legatis, eorumque diverſitate.* ib.
Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit legatum?* ib.
Quæſt. 2. *An legatum deſtinatum puellis hujus civitatis, tradi extraneis poſſit?* 86
Quæſt. 3. *Valet ne aliquis teſtamento derogare?* ib.
Quæſt. 4. *Quando ex legatis deduci Falcidia poſſit?* ib.
CAP. IX. *De obligationibus eorum qui foro aſſiſtunt.* ib.
§. 1. *De judice.* ib.
Quæſt. 1. *Quænam ſint judicis munia, ut recte judicet?* ib.
Quæſt. 2. *Quomodo ſe gerere judex debet quando jura dubia ſunt?* 87
Quæſt. 3. *Accipere ne munera a partibus judex valet?* 88
Quæſt. 4. *Quomodo inquiſitio fieri a judice debet?* ib.
Quæſt. 5. *Sententia juſta judicis obligat ne in conſcientia?* ib.
§. 2. *De accuſatore, & denuntiatore.* ib.
Quæſt. 1. *An quis aſtringatur accuſare, vel denuntiare?* ib.
Quæſt. 2. *Si delictum occultum ſit, & probari poſſit, debet ne accuſatio fieri?* ib.
§. 3. *De reo.* 89
Quæſt. 1. *An reus teneatur fateri veritatem?* ib.
Quæſt. 2. *Num licitum reo ſit fugere, ut pœnam evitet?* ib.
§. 4. *De teſtibus.* 90
Quæſt. 1. *Quandonam homines tenentur teſtificari?* ib.
Quæſt. 2. *Quinam liberi ſint ab obligatione teſtificandi?* ib.
Quæſt. 3. *Quandonam teſtis graviter peccat, & tenetur ad reſtitutionem?* 91
§. 5. *De obligationibus advocatorum, aliorumque fori miniſtrorum.* ib.
Quæſt. 1. *Quæ ſint advocatorum obligationes?* ib.
Quæſt. 2. *An liceat advocato defendere cauſam minus probabilem?* ib.

LIBER X.

DE SACRAMENTIS NOVÆ LEGIS.

DISSERTATIO I.

De Sacramentis generatim.

CAP. I. *Propoſitiones ab Eccleſia damnatæ.* 92
CAP. II. *Propoſitiones laxæ Caſuiſtarum.* 93
CAP. III. *De Sacramentis novæ legis latæ per Chriſtum.* 96
Quæſt. 1. *Quid ſit Sacramentum novæ legis?* ib.
Quæſt. 2. *Quænam ſunt partes Sacramentorum novæ legis?* ib.
Quæſt. 3. *Materiam, & formam Baptiſmi, & Euchariſtiæ determinavit ne Chriſtus Dominus?* ib.
Quæſt. 4. *Aliorum quinque Sacramentorum determinavit ne Chriſtus res, & verba in ſpecie?* ib.
Quæſt. 5. *Quæ mutatio materiæ, vel formæ reddat nullum Sacramentum?* 97
Quæſt. 6. *Quot variari modis forma ſacramentalis poteſt?* ib.
Quæſt. 7. *Licitum ne eſt in perficiendis Sacramentis uti materia, aut forma dubia?* ib.
Quæſt. 8. *Licitus ne eſt uſus formæ conditionalis?* ib.
Quæſt. 9. *Quot ſunt Sacramenta novæ legis?* ib.
Quæſt. 10. *Quænam ſit Sacramentorum efficacia in conferenda gratia?* ib.
Quæſt. 11. *Sacramenta novæ legis phyſice ne, an moraliter gratiam producunt?* 98
Quæſt. 12. *Quænam ſit gratia quam novæ legis Sacramenta conferunt?* ib.
Quæſt. 13. *An ſacramenta novæ legis, præter gratiam ſanctificantem, peculiarem aliquam gratiam, quæ ſacramentalis dicitur, conferant?* ib.
Quæſt. 14. *An ſacramenta vivorum per accidens producant primam gratiam?* ib.
Quæſt. 15. *An Sacramenta novæ legis imprimant characterem?* ib.
Quæſt. 16. *Quomodo differant Sacramenta novæ a ſacramentis veteris legis?* ib.
Quæſt. 17. *An Chriſtus Dominus immediate omnia Sacramenta inſtituerit?* ib.
CAP. IV. *De Sacramentorum miniſtris.* 99
Quæſt. 1. *Quinam ſint Sacramentorum miniſtri legitimi?* ib.
Quæſt. 2. *Utrum in perficiendis Sacramentis requiratur intentio in miniſtris?* ib.
Quæſt. 3. *Ut validum ſit Sacramentum, requiritur ne in miniſtro fides, aut intentio producendi effectum ſacramentalem?* ib.
Quæſt. 4. *An ad Sacramenti integritatem requiratur ut miniſter intendat facere id quod facit Eccleſia Romana?* 100
Quæſt. 5. *An neceſſaria ſit intentio actualis, vel ſufficiat virtualis?* ib.
Quæſt. 6. *Validum ne Sacramentum eſt forma conditionali adminiſtratum?* ib.
Quæſt. 7. *Peccant ne letaliter Sacerdotes qui ſibi gravis culpæ conſcii ſacramenta ex officio adminiſtrant?* ib.
Quæſt. 8. *An peccet mortaliter Sacerdos qui mortalis culpæ reus Euchariſtiam adminiſtrat?* ib.

Quæſt.

Quæſt. 9. *Peccat ne Sacerdos qui in peccato mortali audit confeſſiones?* 101
Quæſt. 10. *An miniſter ſibi peccati mortalis conſcius teneatur confiteri ſacramentaliter antequam Sacramentum adminiſtret, ſi adſit copia Confeſſarii, & non urgeat neceſſitas ſuccurrendi periclitanti?* ib.
Quæſt. 11. *Quando, & quibus adminiſtrari ſacramenta debent?* ib.
Quæſt. 12. *Licite ne adminiſtrantur ſacramenta indignis?* ib.
Quæſt. 13. *Licet ne ſimulare ſacramentorum adminiſtrationem?* 102
Quæſt. 14. *Licitum ne eſt petere ſacramenta a miniſtro indigno?* ib.

DISSERTATIO II.

De Baptiſmo, & Confirmatione.

CAP. I. *Baptiſmi notio, ejuſque materia.* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſit Baptiſmus novæ legis?* ib.
Quæſt. 2. *Quænam Baptiſmi materia?* ib.
Quæſt. 3. *Num vetuſtus, & probandus uſus ſit quo Eccleſia Romana conſecrat aquam Baptiſmo inſervientem?* 103
Quæſt. 4. *Quænam aqua dicenda ſit naturalis?* ib.
Quæſt. 5. *Quænam ſit materia proxima baptiſmi?* ib.
Quæſt. 6. *Infans in utero matris incluſus baptizari ne valet utero matris abluto?* ib.
Quæſt. 7. *Licitum ne eſt ſecare alvum mulieris deſperatæ ſanitatis, ut baptizetur infans?* ib.
CAP. II. *De forma, & triplici Baptiſmo.* 104
Quæſt. 1. *Legitima ne eſt forma verborum qua Eccleſia Latina utitur?* ib.
Quæſt. 2. *Requiritur ne ad valorem Baptiſmi ut exprimatur actus baptizantis per verbum* baptizo, *aut* baptizatur? ib.
Quæſt. 3. *Qui deliberate omitteret hanc particulam* ego *in forma Baptiſmi, graviter ne peccaret?* ib.
Quæſt. 4. *Qui baptizaret hac forma,* Ego te baptizo in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus Sancti, *validum ne conferret Baptiſma?* ib.
Quæſt. 5. *Quotuplex eſt Baptiſmus?* 105
Quæſt. 6. *Quæ diſpoſitiones requirantur in adultis ad ſuſcipiendum martyrium?* ib.
CAP. III. *De miniſtro Baptiſmi, ejuſdem inſtitutione, obligatione, & neceſſitate?* ib.
Quæſt. 1. *Quotuplex eſt Baptiſmi miniſter?* ib.
Quæſt. 2. *An unus miniſter unica aſperſione poſſit baptizare plures?* ib.
Quæſt. 3. *Quandonam Baptiſmus inſtitutus eſt?* 106
Quæſt. 4. *Quænam eſt ſuſcipiendi Baptiſmi neceſſitas?* ib.
Quæſt. 5. *Quo tempore ſuſcipi Baptiſmus debet?* ib.
Quæſt. 6. *Præceptum ſuſcipiendi Baptiſmi obligat ne ut adulti quamprimum commode poſſunt, ſuſcipiant Baptiſmum?* ib.
Quæſt. 7. *Baptizari ne poſſunt infantes infidelium reluctantibus parentibus?* 107
CAP. IV. *De diſpoſitionibus adultorum ad ſuſcipiendum Baptiſmum, & de ejuſdem effectibus, & cæremoniis.* ib.
Quæſt. 1. *Requiritur ne in adultis ad Baptiſmum rite ſuſcipiendum fides, dolor de peccatis, & caritas inchoata?* ib.
Quæſt. 2. *Qui ſunt Baptiſmi effectus?* ib.
Quæſt. 3. *An Baptiſmus ficte ſuſceptus, recedente fictione peccata deleat?* 108
Quæſt. 4. *Quænam ſunt Baptiſmi cæremoniæ?* ib.
CAP. V. *De profeſſionis baptiſmalis obligatione.* 109
CAP. VI. *De ſacramento Confirmationis.* 110
Quæſt. 1. *Eſt ne Confirmatio Sacramentum novæ legis?* ib.
Quæſt. 2. *Quænam eſt hujus ſacramenti materia?* ib.
Quæſt. 3. *Quænam eſt forma Sacramenti Confirmationis?* 111
Quæſt. 4. *Quiſnam iſtius Sacramenti auctor?* ib.
Quæſt. 5. *An ſolus Epiſcopus ſit ordinarius hujus Sacramenti miniſter?* ib.
Quæſt. 6. *Quinam ſunt capaces ſuſcipiendi hoc Sacramentum?* ib.
Quæſt. 7. *Quænam diſpoſitiones in adultis confirmandis requirantur?* ib.
Quæſt. 8. *Quinam ſunt Confirmationis effectus?* ib.
Quæſt. 9. *Datur ne præceptum ſuſcipiendi hoc ſacramentum?* 112
Quæſt. 10. *Qui ſunt ritus iſtius ſacramenti ſuſcipiendi?* ib.

DISSERTATIO III.

De auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento.

CAP. I. *Euchariſtiæ notio, ejuſque materia, ac forma.* 113
Quæſt. 1. *Quid ſit Euchariſtia?* ib.
Quæſt. 2. *Utrum ſolus panis triticeus, & vinum de vite ſit materia Euchariſtiæ?* ib.
Quæſt. 3. *Utrum panis conſecrandus debeat eſſe azymus, aut fermentatus?* ib.
Quæſt. 4. *Utrum vinum de vite ſit materia Euchariſtiæ?* ib.

Quæſt. 5. *Utrum aqua vino admiſcenda ſit in calicis conſecratione?* 113
Quæſt. 6. *Utrum hæc ſola dominica verba*, Hoc eſt corpus meum, *ſint eſſentialia conſecrationi panis euchariſtici?* 114
Quæſt. 7. *Sola ne hæc verba*, Hic eſt calix Sanguinis mei, *ſeu* Hic eſt Sanguis meus, *ſunt de eſſentia conſecrationis calicis; an vero etiam alia quæ ſequuntur* Novi, & æterni *&c.?* ib.
CAP. II. *Nonnullæ quæſtiones quæ ſuper reali Chriſti præſentia in Euchariſtia excitari ſolent.* ib.
Quæſt. 1. *An Chriſtus ſit totus in qualibet ſpecierum parte?* 115
Quæſt. 2. *An accidentia, ſeu ſpecies ſacramentales corrampi, & nutrire valeant?* ib.
Quæſt. 3. *An Chriſtus in Euchariſtia adorandus ſit cultu latriæ?* ib.
CAP. III. *De Euchariſtiæ miniſtro, & de illis quibus adminiſtrari debet.* ib.
Quæſt. 1. *An ſolus Sacerdos ſit diſpenſandæ Euchariſtiæ miniſter ordinarius?* ib.
Quæſt. 2. *Tenetur ne Parochus tempore peſtis cum vitæ periculo communicare ſuos parochianos?* 116
Quæſt. 3. *Adminiſtranda ne parvulis eſt Euchariſtia?* ib.
Quæſt. 4. *An concedenda ſit Euchariſtia publicis peccatoribus?* ib.
Quæſt. 5. *Poteſt ne Sacerdos ob metum mortis, aut notabilis ſuæ infamiæ adminiſtrare Euchariſtiam publico peccatori?* ib.
CAP. IV. *De neceſſitate iſtius Sacramenti, ejuſque effectibus.* ib.
Quæſt. 1. *Eſt ne Euchariſtia neceſſaria vi præcepti divini?* 117
Quæſt. 2. *Qui paulo ante quam incideret in mortis periculum, communicavit, aſtringitur ne iterum ſumere ſacrum viaticum?* ib.
Quæſt. 3. *An hoc divinum præceptum pluries obliget?* ib.
Quæſt. 4. *Obligat ne hoc divinum præceptum ut Euchariſtia ſumatur ſub utraque ſpecie?* ib.
Quæſt. 5. *Quinam ſint Euchariſtiæ effectus?* ib.
CAP. V. *De diſpoſitionibus ad Euchariſtiam; & de frequenti communione. Plures quorumdam opiniones refelluntur.* ib.
Quæſt. 1. *An præceptum de præmittenda Confeſſione ab eo qui eſt in peccato mortali, ſit divinum, vel humanum?* 118
Quæſt. 2. *Quid ſentiendum de interpretatione aliquorum in præceptum Tridentini confitendi quamprimum?* ib.
Quæſt. 3. *Quid dicendum de interpretatione P. La-Croix, Viva, & aliorum in præfatum Tridentini decretum?* ib.
Quæſt. 4. *Quid de contritione, quam præmittendam a laico conſcio peccati mortalis docet P. Tamburinus, urgente neceſſitate?* ib.
Quæſt. 5. *Quid dicendum de opinione aſſerentium, Sacerdotem mortaliter peccantem in ipſa celebratione Miſſæ non obſtringi ad confitendum quamprimum?* 119
Quæſt. 6. *Quid dicendum de opinione aſſerente, dari poſſe caſum in quo communicans in mortali novum peccatum non committat?* ib.
Quæſt. 7. *Quid de diſpoſitionibus corporis ad Euchariſtiam neceſſariis dicendum?* 120
Quæſt. 8. *An licitum ſit accedere ad Euchariſtiam poſt conjugalem copulam?* ib.
Quæſt. 9. *Quid de frequenti communione dicendum?* ib.

DISSERTATIO IV.

De Sacrificio Miſſæ.

CAP. I. *Sacrificii notio, ejuſque neceſſitas.* 121
Quæſt. 1. *Quid, & quotuplex ſit Sacrificium?* ib.
Quæſt. 2. *An fidei dogma ſit, Miſſam eſſe Sacrificium?* ib.
Quæſt. 3. *Utrum eſſentia Sacrificii Miſſæ ſita ſit in oblatione?* ib.
CAP. II. *De valore Sacrificii Miſſæ. Pro quibus offerri, & a quo miniſtro poſſit.* 122
Quæſt. 1. *Eſt ne infinitus valor Sacrificii Miſſæ?* ib.
Quæſt. 2. *Qui ſint effectus ſacrificii Miſſæ?* ib.
Quæſt. 3. *Cui, & pro quibus Miſſæ Sacrificium offertur?* ib.
Quæſt. 4. *Utrum offerri Sacrificium poſſit pro animabus in Purgatorio detentis?* 123
Quæſt. 5. *Quiſnam eſt miniſter Sacrificii Miſſæ* ib.
Quæſt. 6. *An Sacerdotes ſceleſti, hæretici, ſchiſmatici, ſuſpenſi, excommunicati, degradati valide Sacrificium perficiant?* ib.
CAP. III. *De eleemoſynis pro Miſſis celebrandis.* ib.
Quæſt. 1. *A quo taxanda eſt eleemoſyna conferenda Sacerdoti Miſſam celebranti?* ib.
Quæſt. 2. *An liceat Sacerdoti diviti eleemoſynam accipere ut Miſſam celebret?* ib.
Quæſt. 3. *Quinam Sacerdotes in celebrando ſuſpicionem ſimoniæ præbeant?* ib.
Quæſt. 4. *Utrum Sacerdos poſſit per alium celebrare, retenta ſibi parte ſtipendii accepti?* 124
Quæſt. 5. *An Sacerdos poſſit accipere duplex ſtipendium, alterum pro officiatura, ut dicitur, in Eccleſia deſignata, alterum pro applicatione?* 125

Quæſt.

Quæſt. 6. *Poteſt ne unica Miſſa pluribus ſatisfieri obligationibus?* 125
Quæſt. 7. *Quibus diebus animarum curam habentes applicare Miſſam pro commiſſo ſibi grege debent?* 126
Quæſt. 8. *Qua hora celebrare licet?* ib.
Quæſt. 9. *Quandonam licet pluries eodem die celebrare?* ib.
Quæſt. 10. *Quo in loco celebrandum eſt?* ib.
Quæſt. 11. *Quid de Oratoriis privatis dicendum?* ib.
Quæſt. 12. *Quid dicendum de Eccleſiæ conſecratione, ejuſdemque pollutione?* 127
Quæſt. 13. *An Sacerdos teneatur Miſſam offerre?* ib.
CAP. IV. *De ritu, ſeu cæremoniis, & rubricis, quibus Miſſa celebrari debet.* ib.
Quæſt. 1. *Quotuplex eſt cæremoniarum Miſſæ genus?* ib.
Quæſt. 2. *Quot in partes Miſſa tribuitur?* 128
Quæſt. 3. *Eſt ne peccatum mortale negligere rubricas in Miſſa celebranda?* ib.
Quæſt. 4. *Qui omitteret aliquam Miſſæ partem, peccaret ne mortaliter?* ib.

LIBER XI.

De Sacramento Pœnitentiæ.

DISSERTATIO I.

De virtute, & Sacramento Pœnitentiæ.

CAP. I. §. 1. *Propoſitiones a S. Sede damnatæ.* 129
§. 2. *Opiniones plurium Caſuiſtarum quæ videntur æquo laxiores.* 130
§. 3. *Opiniones quæ P. Balthaſſari Francolino æquo rigidiores videntur.* 140
CAP. II. *Axiomata quorumdam Caſuiſtarum, quæ ſunt veluti loci theologici, ſeu fontes, unde iſti ſuas hauriunt concluſiones, & reſolutiones.* 143
CAP. III. *De virtute pœnitentiæ.* 148
Quæſt. 1. *Quid ſit pœnitentia generatim accepta?* ib.
Quæſt. 2. *Quot gradibus ad pœnitentiæ virtutem pervenitur?* ib.
Quæſt. 3. *Quinam ſint pœnitentiæ effectus?* ib.
CAP. IV. *De Sacramento Pœnitentiæ, ejuſque materia remota, & proxima.* 149
Quæſt. 1. *Quid ſit Sacramentum Pœnitentiæ?* ib.
Quæſt. 2. *Quænam eſt materia iſtius Sacramenti?* ib.
Quæſt. 3. *Quænam eſt materia proxima iſtius Sacramenti?* ib.
CAP. V. *De contritione prima Pœnitentiæ parte, ejuſque naturali, divinoque præcepto?* ib.
Quæſt 1. *Quid ſit contritio generatim ſumpta?* ibid.
Quæſt. 2. *Præceptum contritionis obligat ne ſtatim ac homo peccavit?* 150
Quæſt. 3. *Quid de opinione Leandri aſſerentis, præceptum contritionis obligare per ſe tantum in articulo mortis, dicendum?* ib.
Quæſt. 4. *Quid ſentiendum de opinione P. Sporer?* ib.
Quæſt. 5. *An præceptum contritionis ex caritate conceptæ deſierit in lege evangelica, admiſſo Sacramentorum uſu?* ib.
Quæſt. 6. *Peccator qui per annum confiteri nequit ex defectu Confeſſarii, tenetur ne ad contritionem?* 151
Quæſt. 7. *Utrum ſit nimium laxa opinio De-Lugo negantis præceptum contritionis in articulo mortis?* ib.
CAP. VI. *De inſufficientia attritionis formidoloſæ, ſeu ſervilis ad Sacramentum Pœnitentiæ valide ſuſcipiendum.* 152
§. 1. *Status quæſtionis aperitur.* ib.
§. 2. Præjudicium primum. *Evidenter falſum eſt, Tridentinum definiiſſe attritionem ſervilem ſufficere ad Sacramentum Pœnitentiæ; immo aperte repugnat tali opinioni.* ib.
§. 3. Præjudicium ſecundum, *quo plures præventi falſo exiſtimant, caritatem in quocumque gradu etiam remiſſo juſtificare impium extra Sacramentum.* ib.
§. 4. Præjudicium tertium, *quo Attritionarii Rigoriſmi notam inurunt caritati evangelicæ, & formidoloſam attritionem benignitatis lava induunt.* 154
§. 5. *Pauca præmittuntur de diverſitate timoris.* ib.
§. 6. *Inſufficientia attritionis ſervilis ad Sacramentum Pœnitentiæ oſtenditur.* 155
§. 7. *Diluuntur adverſariorum objectiones.* 156
CAP. VII. *De neceſſitate amoris, ſeu caritatis inchoatæ ad Sacramentum Pœnitentiæ.* ib.
§. 1. *Scripturarum, & Concilii Tridentini teſtimoniis evincitur amoris initialis neceſſitas in quacumque peccatoris converſione.* ib.
§. 2. *SS. Auguſtini, & Thomæ teſtimoniis neceſſitas caritatis inchoatæ demonſtratur.* 158
§. 3. *Rationibus e Scripturis ſanctis hauſtis evincitur neceſſitas caritatis inchoatæ ad Pœnitentiæ Sacramentum rite ſuſcipiendum.* 159
§. 4. *Diluuntur adverſariorum objecta.* 160
§. 5 *Sententia formidoloſæ attritionis in 1. theſi ab Innoc. XI. proſcripta vi evidentis ratiocinii evincitur contenta.* 161
§. 6. *Paradoxon Salmanticenſium paucis refellitur, & ſententia noſtra confirmatur.* 163
CAP. VIII. *Nonnullæ quæſtiones de dolore, & propoſito non peccandi reſolvuntur.* 164
Quæſt. 1. *An pœnitens elicere dolorem debeat*

de

de peccato cum intentione confitendi? 164
Quæſt. 2. *An dolor præcedere confeſſionem debeat, an ſatis ſit ut poſt confeſſionem ante abſolutionem eliciatur?* ib.
Quæſt. 3. *Quid dicendum de opinione P. Vivâ aſſerentis, dolerem conceptum ex motivo damni temporalis ſat eſſe ad confeſſionem?* ib.
Quæſt. 4. *Quid dicendum de opinione P. Tamburini docentis, non eſſe inculcandum peccatori ut doleat de illo peccato cujus magno afficitur amore?* 165
Quæſt. 5. *Requiritur ne propoſitum formale, & explicitum non peccandi de cetero?* ib.
CAP. IX. *Imago juſtificationis chriſtianæ ſanctarum Scripturarum lineamentis depicta.* 166
§. 1. *Juſtificationem chriſtianam firmam ac ſtabilem Scripturæ ſanctæ repræſentant.* ib.
§. 2. *Rationum momentis, & communi hominum ſenſu juſtificationis chriſtianæ ſtabilitas confirmatur.* 168
§. 3. *Nova, & falſa inter Chriſtianos divinæ juſtificationis idea concipitur. Cur Chriſtiani fictarum juſtificationum horrenda ſpectra non perhorreſcant? Quia via media invecta eſt.* ib.
CAP. X *Conditiones propoſiti neceſſarii ad confeſſionem.* 171
Quæſt. 1. *Quid dicendum de opinione quæ docet, propoſitum ſufficere ad confeſſionem, licet pœnitens certo ſciat ſe relapſurum?* ib.
Quæſt. 2. *Quid dicendum de cenſura quam P. Francolinus inurit Epiſcopo Gennet, quia is vult propoſitum eſſe firmum & conſtans?* 172
Quæſt. 3. *Quid dicendum circa propoſitum univerſale vitandi omnia mortalia?* ib.
Quæſt. 4. *Quas vitare occaſiones debet pœnitens, ut propoſitum dicatur efficax?* 173
Quæſt. 5. *Quid de propoſito vitandi occaſiones proxtmas doceant Probabiliſtæ plures?* ib.
Quæſt. 6. *Quid dicendum de regula quam proponunt PP. Sporer, Gobat, Caramuel, & alii circa propoſitum vitandæ occaſionis in qua probabiliter ſcis te lapſurum?* ib.
Quæſt. 7. *Quid ſit occaſio propinqua, & an pœnitens habere propoſitum debeat illam evitandi?* ib.
Quæſt. 8. *Quid dicendum de opinione PP. Sporer, Layman, & aliorum circa debitum derelinquendi occaſiones propinquas?* ib.
Quæſt. 9. *Quid dicendum de opinione docente, abſolvendos adoleſcentes qui laborando cum feminis, conſenſu, tactibus, & copula peccant, quia non habitant in eadem domo?* 174
Quæſt. 10. *Quid dicendum de illorum opinione qui in peccatore juſtificando non requirunt expreſſos actus fidei, & ſpei?* ib.

DISSERTATIO II.

De confeſſione ſacramentali, & ſatisfactione.

CAP. I. *Quid ſit confeſſio ſacramentalis, & quando divinum ejus præceptum obliget.* 175
Quæſt. 1. *Quo tempore divinum hoc præceptum per ſe obliget?* ib.
Quæſt. 2. *An quando adeſt periculum oblivionis alicujus, vel multorum peccatorum mortalium, teneatur quis confiteri ante annum?* ib.
Quæſt. 3. *Quid dicendum de infraſcripta opinione P. Gobat?* ib.
Quæſt. 4. *Quid dicendum de opinione Leandri negantis debitum confitendi illorum qui recipere alia ſacramenta volunt præter Euchariſtiam?* ib.
CAP. II. *De confeſſionis ſacramentalis conditionibus.* 176
Quæſt. 1. *Utrum formaliter integra eſſe debeat confeſſio?* ib.
Quæſt. 2. *Quæ diligentia adhibenda in examine conſcientiæ eſt?* ib.
Quæſt. 3. *Quid dicendum de regula examinis quam P. Viva proponit?* ib.
Quæſt. 4. *Exprimendus ne eſt peccatorum numerus?* ib.
Quæſt. 5. *Qui diuturna conſuetudine peccavit, ſatis ne eidem eſt tempus ſui vitioſi ſtatus exponere non explicato peccatorum numero?* 177
Quæſt. 6. *Quid dicendum de opinione negante debitum confitendi effectus peccati?* ib.
CAP. III. *De obligatione confitendi circumſtantias peccatorum.* ib.
Quæſt. 1. *Quid dicendum de opinione negante debitum confitendi circumſtantias mutantes ſpeciem, dum peccator de eiſdem non dubitat?* ib.
Quæſt. 2 *An Religioſus initiatus ſacris Ordinibus explicare teneatur circumſtantiam voti ſolemnis?* 178
Quæſt. 3. *An Confeſſarius peccans cum pœnitente teneatur id fateri?* ib.
Quæſt. 4. *Quid dicendum de opinione negantium debitum confitendi conſuetudinem peccandi?* ib.
Quæſt. 5. *Quid dicendum de peccatis ex conſuetudine patratis?* 179
Quæſt. 6. *Quid dicendum de opinione P. Tamburini dicentis, non eſſe manifeſtandos gradus conſanguinitatis peccati patrati cum matre, cum conſobrina &c.?* ib.
CAP. IV. *De obligatione confitendi circumſtantias aggravantes mortaliter intra eamdem ſpeciem. Vindicatur D. Thomæ doctrina.* 180

CAP.

CAP. V. *De ceteris circumſtantiis.* 181
Quæſt. 1. *Quinam ſit ſignificatus circumſtantiæ quid?* ib.
Quæſt. 2. *Quid prodit circumſtantia ubi?* 182
Quæſt. 3. *Quid dicendum de opinione negante tactus impudicos in Eccleſia eſſe ſacrilegos?* ib.
Quæſt. 4. *Quid indicant circumſtantiæ* quibus auxiliis, & cur? ib.
CAP. VI. *An peccata dubia confitenda ſint?* 183
Quæſt. 1. *Quid dicendum de opinione docente, non teneri ad confitendum peccata certo commiſſa, ſi dubitas an confeſſus illa fueris?* ib.
Quæſt. 2. *Utrum qui dubitat an peccatum quoddam commiſerit, teneatur illud confiteri?* ib.
Quæſt 3. *An peccatum mortale dubium debeamus confiteri ut dubium?* 184
CAP. VII. *De cauſis excuſantibus ab integritate materiali confeſſionis. De moribundo ſenſibus deſtituto, & de iterandis confeſſionibus. Laxæ opiniones refelluntur.* 186
Quæſt. 1. *Quænam ſint cauſæ excuſantes ab integritate materiali confeſſionis?* ib.
Quæſt. 2. *Quid dicendum ſit de opinione aſſerente, frequentiam magnam pœnitentium ratione ſolemnitatis excuſare ab integritate materiali?* ib.
Quæſt. 3. *Utrum perſona complicis manifeſtanda ſit in confeſſione?* ib.
Quæſt. 4. *Abſolvi ne poteſt moribundus ſenſibus deſtitutus, quando petiit confeſſionem ante adventum Sacerdotis?* ib
Quæſt. 5. *An moribundus ſenſibus repente deſtitutus, qui nec petiit, nec ſigna dedit confeſſionis, ſi tamen pie & chriſtiane vixerit, ſit abſolvendus?* ib.
Quæſt. 6. *Quid dicendum de opinione P. Gormaz?* 187
Quæſt. 7. *Quid dicendum de opinione P. Gobat, qua eludit ſuæ Societatis decretum prohibens abſolutionem moribundi deſtituti ſenſibus?* ib.
Quæſt. 8. *Datur ne confeſſio valida, & informis?* ib.
Quæſt. 9. *Quo in caſu iteranda confeſſio eſt?* ib.
CAP. VIII. *De ſatisfactione, tertia Pœnitentiæ Sacramenti parte integrali.* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſit ſatisfactio ſacramentalis?* ib.
Quæſt. 2. *Quæ ſunt opera quibus ſatisfacere homo poteſt Deo pro peccatis?* 188
Quæſt. 3. *Qui ſunt ſatisfactionis effectus?* ib.
Quæſt. 4. *Quænam fuit antiqua Eccleſiæ diſciplina in ſatisfactionibus imponendis?* ib.
CAP. IX. *De qualitate, quantitate, & tempore ſatisfactionis injungendæ pœnitentibus.* 189
Quæſt. 1. *Quotuplex ſit ſatisfactionis genus?* ib.
Quæſt. 2. *Quid præſcripſit Tridentinum circa quantitatem pœnitentiæ injungendæ?* ib.
Quæſt. 3. *In pœnitentiis injungendis reſpicere ne Confeſſarii debeat ad antiquos canones?* ib.
Quæſt. 4. *Quid dicendum de quorumdam praxi imponentium levem pro gravibus delictis ſatisfactionem?* ib.
Quæſt. 5. *Quid dicendum de opinione docentium, nullam, aut modicam injungendam eſſe pœnitentiam, dum pœnitentes confitentur ad lucrandam indulgentiam?* 190
Quæſt. 6. *Quid dicendum de opinione docentium, leves pœnitentias pro graviſſimis delictis imponendas eſſe?* 191
CAP. X. *De obligatione pœnitentium acceptandi ſatisfactionem impoſitam a Confeſſario pro peccatis mortiferis?* ib.
Quæſt. 1. *Tenentur ne ſub mortali pœnitentes acceptare pœnitentiam impoſitam a Confeſſario?* ib.
Quæſt. 2. *An pœnitentiæ ideo ſint ſuſpectæ, quia a Mendicantibus injunguntur?* 192
CAP. XI. *De indulgentiis.* 193

DISSERTATIO III.

De miniſtro Pœnitentiæ Sacramenti, ejuſque juriſdictione.

CAP. I. *De ſublimi dignitate, & dotibus Confeſſarii.* 196
§. 1. *De ſpiritu fortitudinis, & libertatis Confeſſarii.* ib.
§. 2. *De caritate, & prudentia Confeſſarii.* 197
§. 3. *De ſcientia Confeſſarii. Unde illam haurire debeat. PP. La-Croix, Gobat, & aliorum axiomata refelluntur.* 199
§. 4. *Extrema laxitatis, & rigoris æquo ſeverioris vitanda.* 202
§. 5. *Sanctorum Patrum tum antiquæ, tum poſtremæ ætatis auctoritate confirmatur periculum labendi in Laxiſmum.* 203
CAP. II. *De juriſdictione miniſtri Pœnitentiæ Sacramenti.* 205
Quæſt. 1. *Solus ne Sacerdos eſt miniſter Sacramenti Pœnitentiæ?* ib.
Quæſt. 2. *Quotuplex ſit Sacerdotis poteſtas?* ib.
Quæſt. 3. *Utrum Regularis præſentatus Epiſcopo, & injuſte rejectus, juriſdictionem acquirat, & valide abſolvat?* ib.
Quæſt. 4. *Quid ſit juriſdictio ordinaria, & delegata?* 206
Quæſt. 5. *Utrum omnis Sacerdos in articulo mortis habeat juriſdictionem abſolvendi a peccatis, & a cenſuris?* ib.
Quæſt. 6. *Quiſnam ſit proprius miniſter vagorum, peregrinorum, & eorum qui in duplici parochia habent domicilium?* 207

Quæſt.

Quæſt. 7. *An juriſdictio expiret morte concedentis?* 207
Quæſt. 8. *An error communis deficiente titulo colorato, ſit ſatis ut dicatur juriſdictionem conferri?* ib.
Quæſt. 9. *An ſufficiat juriſdictio dubia, & probabilis?* 208
CAP. III. *De caſuum reſervatione.* ib.
Quæſt. 1. *An ignorantia excuſet a caſuum reſervatione.* 209
Quæſt. 2. *An peccata intelligantur reſervata, quando dubitatur de eorum reſervatione?* ib.
Quæſt. 3. *Quinam poſſit a reſervatis abſolvere?* 210

DISSERTATIO IV.

De abſolutione ſacramentali impertienda, differenda, deneganda; de ſigillo Confeſſarii, & de ſollicitatione.

CAP. I. *De forma abſolutionis ſacramentalis.* 211
Quæſt. 2. *Licitum ne eſt formæ abſolutionis conditionem adjicere?* ib.
Quæſt. 3. *Impertienda ne eſt abſolutio abſenti?* 212
Quæſt. 4. *Quæ præſentia pœnitentis requiritur ut concedi abſolutio poſſit?* ib.
CAP. II. *Vera peccatoris converſi imago ex Scripturis ſanctis, & Patribus.* ib.
§. un. *Pauci peccatores habituati, vel recidivi facile relabentes in pollutiones, in fornicationes, in oſcula, & tactus, brevi temporis intervallo convertuntur: idque omnium Concionatorum auctoritate confirmatur. Monitum pro Miſſionariis.* 215
CAP. III. *Plures quæſtiones de abſolutione impertienda, vel differenda peccatoribus recidivis, & in occaſione peccandi verſantibus.* 217
§. 1. *Propoſitiones de occaſione proxima ab Eccleſia damnatæ.* ib.
§. 2. *Falſæ opiniones quorumdam Caſuiſtarum refelluntur.* 219
Quæſt. 1. *An poſſit abſolvi concubinarius antequam expellat concubinam?* ib.
Quæſt. 2. *An poſſit abſolvi concubinarius, non ejecta e domo concubina, quod nequeat abſque magno detrimento ſuæ vitæ, honoris, vel pecuniæ?* ib.
Quæſt. 3. *An poſſit abſolvi concubinarius, non ejecta e domo concubina, eo quod famam amitteret, ſi concubinam expelleret?* ib.
Quæſt. 4. *An poſſit abſolvi, non ejecta concubina, concubinarius qui dictæ feminæ dedit mutuo v. gr. centum aureos, & credit ſe illos eſſe amiſſurum, ſi domo illam expellat?* ib.
Quæſt. 5. *An poſſit abſolvi pœnitens qui adhuc poſt repetitam monitionem modo cum una, modo cum altera fornicatur?* 220
Quæſt. 6. *An poſſit abſolvi Confeſſarius qui ex devotione excipit confeſſiones, in quibus audiendis crebro voluntarie polluitur?* ib.
Quæſt. 7. *An poſſit abſolvi medicus, vel chirurgus, qui in medendis feminis ſæpe peccant, ſi propoſitum ceſſandi a curatione non habeant?* ib.
Quæſt. 8. *An poſſit abſolvi hoſpita ſine propoſito non recipiendi hoſpitem quocum pluries peccavit, quando abſque magno ſcandalo, aut detrimento non poſſet eum hoſpitio ſuo prohibere?* ib.
Quæſt. 9. *Abſolvendi ne ſunt hiſtriones, mimæ, cantatrices, & ſaltatrices comœdæ?* ib.
Quæſt. 10. *An liceat adire occaſionem in qua probabile eſt te lapſurum?* 221
Quæſt. 11. *Quid dicendum de opinione quæ defendit, non eſſe denegandam abſolutionem plebeis juvenibus exutis in eodem lecto cum puellis cubantibus, & nolentibus proponere ſeparationem?* ib.
Quæſt. 12. *Utrum abſolvi poſſit perſiſtens in occaſione propinqua mortaliter peccandi, quia ſine gravi incommodo corporis, famæ, vel fortunarum eam tollere non poteſt?* 222
Quæſt. 13. *Quid dicendum circa abſolutionem recidivorum?* ib.
Quæſt. 14. *Quid dicendum de quadam P. La-Croix opinione?* ib.
Quæſt. 15. *Quid ſentiendum ſit de doctrina recens tradita in quadam diſſertatione typis vulgata an. 1754.?* 223
§. 3. *Nonnullæ quæſtiunculæ de officio Confeſſarii, quæ praxim ſpectant, reſolvuntur.* 229
Quæſt. 1. *Quid in primis obſervare Confeſſarius debet confeſſiones auditurus?* ib.
Quæſt. 2. *Quid obſervare debet Confeſſarius in interrogatione pœnitentium?* ib.
Quæſt. 3. *Utrum Confeſſarius interrogare de ſocio criminis debeat?* ib.
Quæſt. 4. *An Confeſſarius adſtringatur admonere pœnitentes eorum quæ ignorant ſive vincibiliter, ſive invincibiliter?* ib.
Quæſt. 5. *Quid ſi Confeſſarius interrogetur a pœnitente ut veritatem eorum quæ ignorat, pandat?* 230
§. 4. *Accommodare ne Confeſſarii ſe debent opinionibus pœnitentium, relictis propriis?* 231
§. 5. *Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius in concedenda, aut differenda abſolutione?* 232
CAP. IV. *De ſigillo confeſſionis,* 234
Quæſt. 1. *Quo jure Confeſſarii cuſtodire ſecretum eorum quæ audierunt in confeſſione, debent?* ib.

Quæſt.

Quæſt. 2. *Quam gravis ſit ſigilli cuſtodia, & an liceat aliquo in caſu illud violare?* ib.
Quæſt. 3. *Poteſt ne Confeſſarius loqui de auditis in confeſſione ex licentia pœnitentis?* ib.
Quæſt. 4. *Quid reſpondere Confeſſarius debet rogatus an audierit confeſſionem concubinæ, meretricis &c.?* 235
Quæſt. 5. *Poteſt ne Confeſſarius dicere, in tali oppido, communitate, collegio gravia crimina patrari, dum ea in confeſſione audivit?* ib.
Quæſt. 6. *Quomodo ſe gerere Confeſſarius debet quando interrogatur de auditis in confeſſione?* ib.
Quæſt. 7. *Quinam teneantur ad hoc ſigillum?* 236
CAP. V. *De ſollicitatione.* ib.
Quæſt. 1. *Denuntiari ne debent Confeſſarii ſollicitantes maſculos ad turpia?* 239
Quæſt. 2. *Denuntiandus ne eſt Confeſſarius qui chartam provocantem ad turpia mulieri confitenti legendam tradit?* ib.
Quæſt. 3. *Sacerdotes qui fingunt ſe Confeſſarios, cum non ſint, denuntiari ne debent, ſi ſollicitent ad turpia?* ib.
Quæſt. 4. *Quem ſenſum hæc verba*, in actu ſacramentalis confeſſionis, vel ante, vel immediate poſt, *præferunt?* ib.
Quæſt. 5. *Quem ſenſum hæc verba*, vel occaſione, vel prætextu confeſſionis, *produnt?* ib.
MONITUM *ad Confeſſarios.* 240

LIBER XII.

DE SACRAMENTIS EXTREMÆ UNCTIONIS, ET ORDINIS: DE SIMONIA, ET BENEFICIIS.

DISSERTATIO I.

De extrema unctione, & Ordine.

CAP. I. *Propoſitiones damnatæ, & laxæ recenſentur quæ reliqua tria ſacramenta extremæ unctionis, ordinis, & matrimonii reſpiciunt.* 241
§. 1. *Theſes proſcriptæ ab Alexandro VII. & Innocentio XI.* ib.
§. 2. *Propoſitiones laxæ quorumdam Caſuiſtarum.* 242
CAP. II. *De Sacramento extremæ unctionis, ejuſque materia, & forma; de miniſtro, ſubjecto, & diſpoſitionibus ad illud ſuſcipiendum.* 247
Quæſt. 1. *Extrema unctio eſt ne verum Sacramentum?* ib.
Quæſt. 2. *Quænam eſt iſtius Sacramenti materia?* ib.
Quæſt. 3. *Quænam ſit iſtius Sacramenti forma?* ib.
Quæſt. 4. *Quis ſit extremæ unctionis miniſter?* 248
Quæſt. 5. *Quibus miniſtrandum eſt hoc Sacramentum?* ib.
Quæſt. 6. *An iſtius Sacramenti ſuſceptio ſit ſub præcepto?* ib.
Quæſt. 7. *Quæ diſpoſitiones præcedere hoc Sacramentum debent?* ib.
CAP. III. *De Sacramento Ordinis.* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſit Ordo ſacer, quo conſecrantur perſonæ eccleſiaſticæ?* ib.
Quæſt. 2. *An ſint plures ſacri Ordines?* 249
Quæſt. 3. *Quid ſit Oſtiariatus, & quænam ejus munia?* ib.
Quæſt. 4. *Quid ſit Lectoratus, ejuſque munia?* ib.
Quæſt. 5. *Quid ſit Exorciſtatus, & quænam ejus officia?* ib.
Quæſt. 6. *Quid ſit Acolythatus, ejuſque officia?* ib.
Quæſt. 7. *Quid ſit Subdiaconatus, & quæ illius munia?* ib.
Quæſt. 8. *Quid ſit Diaconatus, & quænam ejus officia?* ib.
Quæſt. 9. *Quid erant Diaconiſſæ?* ib.
Quæſt. 10. *Quid ſit Presbyteratus, & quænam ejus munia?* 250
Quæſt. 11. *Quid Epiſcopatus, & quæ illius munia?* ib.
Quæſt. 12. *Sunt ne ſinguli Ordines Sacramenta?* ib.
CAP. IV. *De materia, & forma Sacramenti Ordinis.* ib.
CAP. V. *De miniſtro, & ſubjecto Sacramenti Ordinis, ejuſque effectibus.* 251
Quæſt. 1. *An ſolus Epiſcopus ſit hujus Sacramenti miniſter?* ib.
Quæſt. 2. *Ad conſecrandum Epiſcopum quot Epiſcopi requiruntur?* ib.
Quæſt. 3. *Quo tempore adminiſtrari licite ſacri Ordines queunt?* ib.
Quæſt. 4. *Quinam apti ſunt ad ſacros Ordines?* 252
Quæſt. 5. *Qui non confirmatus Ordines ſuſcipit, peccat ne mortaliter?* ib.
Quæſt. 6. *Quotuplex eſt titulus clericalis?* ib.
Quæſt. 7. *Quot ſunt effectus Sacramenti Ordinis?* 253
CAP. VI. *De vocatione initiandorum, & ſignis quibus dignoſci queat.* ib.
Quæſt. 1. *Quænam ſunt ſigna vocationis ad ſtatum religioſum, & clericalem?* 254
Quæſt. 2. *Licitum ne Clericis eſt dignitates eccleſiaſticas, & animarum regimen appetere?* 255

CAP.

CAP. VII. *De iis quæ præstare, & de iis a quibus abstinere Clerici debent?* 255
Quæst. 1. *Peccant ne mortaliter Clerici qui nec vestem clericalem, nec tonsuram deferunt?* ib.
Quæst. 2. *Peccant ne Clerici qui habitum clericalem ad formam habitus laicalis accommodant, comasque adscititias, & cincinnatas, & pulvere odorifero aspersas deferunt, tonsura vix apparente?* 256
Quæst. 3. *Peccant ne mortaliter Clerici accipientes beneficium cum animo deserendi statum clericalem, si opportunitas occurrerit?* ib.
Quæst. 4. *A quibus abstinere Clerici debent?* ib.
Quæst. 5. *Peccant ne Presbyteri sæculares qui matronis ancillantur?* ib.
Quæst. 6. *Utrum negotiatio Clericis sit interdicta?* 257
Quæst. 7. *An venatio sit interdicta Clericis?* ib.
Quæst. 8. *Utrum Clericis vetiti sint ludi alearum?* ib.
§. un. *De scientia ordinandorum.* 258

DISSERTATIO II.

De simonia.

CAP. I. *Simoniæ notio, ejus variæ species: & quæ pretii rationem habent in simonia contrahenda.* 259
Quæst. 1. *Quid sit simonia?* ib.
Quæst. 2. *Quotuplex sit simonia?* ib.
Quæst. 3. *Utrum fictus simoniacus veram simoniam committat?* ib.
Quæst. 4. *Quæ habent rationem pretii in simonia?* ib.
CAP. II. *Quomodo simonia committatur dum res temporalis traditur aut tamquam pretium, vel tamquam motivum, vel ut gratuita compensatio.* 260
Quæst. 1. *Qui dat pecuniam tamquam motivum non immediate obtinendi rem spiritualem, sed tamquam motivum medium honestum, ex quo expectatur res spiritualis, committit ne simoniam?* 261
Quæst. 2. *Utrum liceat dare temporale sub spe obtinendi a donatario spirituale, & contra, titulo amicitiæ, & gratitudinis?* ib.
Quæst. 3. *An Sacramentorum venditio sit simoniaca?* 262
Quæst. 4. *An sit simonia vendere, aut emere actus jurisdictionis potestatis ecclesiasticæ?* ib.
Quæst. 5. *Simonia ne est quidquam accipere pro ingressu in monasteria?* ib.
Quæst. 6. *Est ne simonia jure divino vetita, beneficia quæcumque conferre intuitu temporalis æmolumenti?* ib.
Quæst. 7. *Permutari ne beneficia valent absque simonia?* 263
Quæst. 8. *Quomodo resignari beneficium absque simonia possit?* 264
Quæst. 9. *An renuntiatio confidentialis beneficiorum sit simoniaca?* ib.
CAP. III. *De pœnis contra simoniacos, & de restitutione eorum quæ per simoniam acquisita sunt.* ib.
Quæst. 1. *Subjacent ne pœnis contra simoniam conventionalem latis, quando simonia non est completa ex utraque parte?* ib.
Quæst. 2. *Quæ pœnæ impositæ sunt sacros Ordines simoniace recipientibus?* 265
Quæst. 3. *An simonia in beneficiorum collatione privet beneficiis ante rite obtentis?* ib.
Quæst. 4. *An acquisita per simoniam restitui debeant?* ib.

DISSERTATIO III.

De beneficiis.

CAP. I. *Beneficii ecclesiastici notio, & varia beneficiorum genera.* ib.
Quæst. 1. *Quid sit beneficium ecclesiasticum?* ib.
Quæst. 2. *Quotuplex sit beneficium?* 266
CAP. II. *De pensionibus, & coadjutoriis.* ib.
Quæst. 1. *Quid sit pensio, & quis imponere eam jure queat?* ib.
Quæst. 2. *Quænam requiruntur causæ ut imponi licite pensiones queant?* ib.
Quæst. 3. *Quinam sint clericalis pensionis capaces?* ib.
Quæst. 4. *Quotuplex sit coadjutoria?* 267
CAP. III. *De pastorum residentia.* ib.
Quæst. 1. *Utrum animarum pastores jure naturali & divino residere in suis Ecclesiis teneantur?* ib.
Quæst. 2. *Romanus Pontifex, ejusque Cardinales tenentur ne residere, ut ceteri pastores?* ib.
Quæst. 3. *Quæ causæ excusant Episcopos a personali residentia?* 268
Quæst. 4. *Possunt ne Episcopi unius anni trimestre conjungere cum trimestri alterius anni?* ib.
CAP. IV. *De qualitatibus ad validam, & licitam beneficiorum acquisitionem necessariis.* ib.
Quæst. 1. *Quæ ætas requiritur in promovendis ad beneficia ecclesiastica?* ib.
Quæst. 2. *Quæ scientia, & morum probitas requiritur in promovendis ad beneficia?* ib.
Quæst. 3. *An licitum sit desiderare regimen animarum?* 269
Quæst. 4. *Licitum ne est petere vacantem Ecclesiam?* ib.

Quæst.

Quæſt. 5. *Quot modis acquiri beneficia poſſunt?* ib.
CAP. V. *De dignioribus ad beneficia eccleſiaſtica eligendis.* 270
Quæſt. 1. *An dignior, omiſſo digno, ad beneficia eccleſiaſtica eligi debeat?* ib.
Quæſt. 2. *Translatio Epiſcoporum eſt ne jure naturali & divino, an tantum eccleſiaſtico prohibita?* 271
Quæſt. 3. *Quid ſit reſignatio beneficii?* 272
CAP. VI. *De pluralitate beneficiorum.* ib.
Quæſt. un. *Utrum pluralitas beneficiorum jure naturali, nedum canonico vetita ſit?* ib.
CAP. VIII. *Beneficiarii ex juſtitia, nedum ex caritate aſtringuntur diſpenſare omnia ſuperflua pauperibus?* 273

LIBER XIII.

DE MATRIMONIO, CENSURIS, ET STATU RELIGIOSO.

DISSERTATIO I.

De matrimonio.

CAP. I. *De matrimonii eſſentia, & inſtitutione.* 275
Quæſt. 1. *An in lege veteri matrimonium fuerit Sacramentum?* 276
Quæſt. 2. *Matrimonium in lege evangelica eſt ne verum Sacramentum?* ib.
Quæſt. 3. *Utrum matrimonium inter fideles abſentes per procuratorem celebratum, ſit verum Sacramentum?* ib.
CAP. II. *De materia, forma, & miniſtro Sacramenti matrimonii.* ib.
Quæſt. 1. *Quænam eſt matrimonii Sacramenti materia?* ib.
Quæſt. 2. *An Sacerdos aſſiſtens contrahentibus ſit Sacramenti miniſter, ejuſque verba habeant rationem formæ?* ib.
CAP. III. *De conditionibus conſenſus mutui ad matrimonium neceſſarii.* 279
Quæſt. 1. *An ut matrimonium ſit validum, requiratur utriuſque conjugis conſenſus?* ib.
Quæſt. 2. *An conſenſus metu extortus nullum efficiat matrimonium?* ib.
CAP. IV. *De proprietatibus matrimonii, & de polygamia ſimultanea, & ſucceſſiva.* 280
CAP. V. *De indiſſolubilitate vinculi conjugalis, & de divortio.* 281
Quæſt. 1. *An vinculum matrimoniale ſit indiſſolubile?* ib.
Quæſt. 2. *Quid de matrimonio infidelium dicendum?* ib.
Quæſt. 3. *Si conjux infidelis conſentiat pacifice habitare cum conjuge fideli, poteſt ne fidelis conjux aliam ducere?* ib.
Quæſt. 4. *An matrimonium Judæorum per libellum repudii nullum evaſerit?* 282
Quæſt. 5. *Utrum matrimonium Chriſtianorum per adulterium diſſolvatur?* ib.
Quæſt. 6. *Solvitur ne Chriſtianorum matrimonium ratum non conſummatum, per ſolemnem profeſſionem Religionis approbatæ?* ib.
Quæſt. 7. *Utrum matrimonium Chriſtianorum ratum, & conſummatum dirimatur per ingreſſum in Religionem?* ib.
Quæſt. 8. *Quid ſit divortium, & an in utroque conjuge jus ad illud par ſit?* ib.
Quæſt. 9. *Quibus in caſibus licitum divortium eſt inter Chriſtianos?* 283
Quæſt. 10. *Quot ſunt caſus in quibus ob fornicationem licitum divortium non eſt?* ib.
CAP. VI. *De ſponſalibus, eorumque conditionibus.* ib.
Quæſt. 1. *De ſponſalibus, eorumque conditionibus?* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſint ſponſalia?* ib.
Quæſt. 2. *Quibus verbis contrahenda ſponſalia ſint?* 284
Quæſt. 3. *Quæ ætas requiritur tum ad ſponſalia, tum ad matrimonium contrahendum?* ib.
Quæſt. 4. *Quando tempus præfinitum ſponſalibus non eſt, celebrari ne illico matrimonium debet?* ib.
Quæſt. 5. *Utrum licitum ſit ſponſalibus adjicere obligationem ad pœnam?* ib.
Quæſt. 6. *An diſſolvi mutuo conſenſu ſponſalia queant?* 285
Quæſt. 7. *An poſt ſponſalia contracta juramento firmata poſſit altera pars licite ingredi Religionem?* ib.
Quæſt. 8. *Licitum ne eſt, contractis ſponſalibus, emittere ſimplex caſtitatis votum?* ib.
Quæſt. 9. *An ſponſalia dirimantur aut per temporis dilationem, aut per unius ſponſi abſentiam, vel domicilii mutationem?* 286
Quæſt. 10. *Quænam ſunt cauſæ ſupervenientes quæ ſufficiunt ad ſponſalia dirimenda?* ib.
Quæſt. 11. *Quæ cauſæ antecedentes dirimant ſponſalia?* 287
Quæſt. 12. *Quis judex legitimus dirimendi ſponſalia?* ib.
Quæſt. 13. *Peccant ne mortaliter filii qui inſciis & invitis parentibus ſponſalia, vel matrimonium contrahunt?* ib.
CAP. VII. *De matrimonio clandeſtino, & de proclamationibus quæ præcedere matrimonium debent.* ib.
Quæſt. 1. *Quid ſit matrimonium clandeſtinum?* ib.
Quæſt. 2. *An in aliquo caſu poſt Tridentinum validum ſit matrimonium clandeſtinum?* ib.

Quæſt.

Quæſt. 3. *Quis ſit Parochus præſcriptus a Tridentino?* 288
Quæſt. 4. *Qui præter Parochum, vel Sacerdotem ab eo deſignatum, aſſiſtere matrimonio valent?* 288
Quæſt. 5. *Utrum ad valorem Sacramenti matrimonii requirantur duo teſtes?* ib.
Quæſt. 6. *Quæ præſtare Parochus debet in matrimonii celebratione?* 289
Quæſt. 7. *An denuntiationes futuri matrimonii ſint neceſſariæ neceſſitate Sacramenti, an præcepti?* ib.
Quæſt. 8. *Peccant ne conjuges, ſi conſumment matrimonium ante benedictionem nuptialem?* ibid.

DISSERTATIO II.

De impedimentis dirimentibus, & impedientibus, eorumque diſpenſatione.

CAP. I. *De impedimentis dirimentibus.* 290
Quæſt. 1. *An error perſonæ dirimat matrimonium?* ib.
Quæſt. 2. *Quid nomine conditionis intelligitur?* ib.
Quæſt. 3. *Quid ſit impedimentum voti, & Ordinis ſacri?* ib.
Quæſt. 4. *Quid ſit impedimentum cognationis?* ib.
Quæſt. 5. *Quid, & quotuplex ſit conſanguinitas?* 291
Quæſt. 6. *Quot ſunt regulæ quæ a Theologis, & Canoniſtis aſſignantur pro graduum conſanguinitatis computatione?* ib.
Quæſt. 7. *Quid ſit impedimentum criminis?* 292
Quæſt. 8. *Quid ſit impedimentum diſparis cultus?* ib
Quæſt. 9. *Quid ſit impedimentum coactionis, & ligaminis?* 293
Quæſt. 10. *Quid ſit impedimentum publicæ honeſtatis, & inter quos contrahatur?* ib.
Quæſt. 11. *Quid ſit impedimentum affinitatis?* ib.
Quæſt. 12. *Quid ſit impedimentum impotentiæ?* ib.
Quæſt. 13. *Quid ſit impedimentum clandeſtinitatis, & raptus?* 294
CAP. II. *De impedimentis impedientibus.* ib.
CAP. III. *De poteſtate, & cauſis diſpenſandi in his impedimentis recenſitis.* 295
Quæſt. 1. *Quis poteſtatem habet diſpenſandi ab impedimentis dirimentibus?* ib.
Quæſt. 2. *An Epiſcopi, urgente neceſſitate, diſpenſare ab aliquo impedimento dirimente ante matrimonium contractum valeant?* ib.
Quæſt. 3. *Requiritur ne quod bona fide contractum matrimonium ſit, ut diſpenſare ab impedimento Epiſcopus queat?* ib.
Quæſt. 4. *A quibus impedimentis extra neceſſitatis caſum diſpenſare Epiſcopus poteſt?* ib.
Quæſt. 5. *Peccant ne Superiores abſque juſta cauſa ab his impedimentis diſpenſantes?* 296
Quæſt. 6. *Valida ne eſt hujuſmodi diſpenſatio ſine cauſa conceſſa?* ib.
Quæſt. 7. *Quænam ſunt juſtæ diſpenſationis cauſæ?* ib.
Quæſt. 8. *Quid ſit diſpenſatio ſubreptitia?* ib.

DISSERTATIO III.

De obligatione, & peccatis ſponſorum, & conjugum.

CAP. I. *De fine ſponſalium, obligatione, & peccatis ſponſorum.* ib.
Quæſt. 1. *Quis ſit ſponſalium finis?* ib.
Quæſt. 2. *Quæ ſint Parochorum munia in ſponſorum inſtructione?* 297
CAP. II. *Plures opiniones de peccatis ſponſorum reſolvuntur.* 299
Quæſt. 1. *An ſponſi peccent mortaliter delectando ſe moroſe de copula futura?* ib.
Quæſt. 2. *Liciti ne ſunt tactus, oſcula, & amplexus inter ſponſos?* ibid.
CAP. III. *De peccatis conjugum in contrahendo matrimonio: & de obligatione eorumdem in mutua debiti redditione.* 301
Quæſt. 1. *Quanta eſt conjugum obligatio ad officium uxorium ſolvendum?* ib.
Quæſt. 2. *Quæ cauſæ excuſant ab officio uxorio reddendo?* ib.
Quæſt. 3. *Quomodo ex impedimento affinitatis, vel cognationis ſpiritualis impediantur conjuges a debiti petitione?* 302
Quæſt. 4. *Qui certus eſt matrimonium eſſe irritum, poteſtne debitum reddere conjugi petenti, & ignoranti matrimonium eſſe irritum, ut evitet infamiam, aut grave damnum?* ib.
Quæſt. 5. *An Confeſſarius certo ſciens matrimonium eſſe nullum, teneatur monere conjugem pœnitentem ignorantia invincibili credentem eſſe validum?* ib.
Quæſt. 6. *An ſi conjugum alter dubitet prudenter validum ne ſit matrimonium contractum, petere debitum, aut reddere queat?* 304
Quæſt. 7. *Quomodo redintegranda ſint matrimonia nulla?* ib.
Quæſt. 8. *Quando matrimonium eſt irritum ob aliquod impedimentum dirimens, requiritur ne ut uterque conjux certior fiat?* ib.
Quæſt. 9. *Matrimonium ob impedimentum occultum dirimens, vel ob defectum conſenſus irritum, redintegrari ne coram Parocho, & teſtibus debet?* 305

CAP.

CAP. IV. *De peccatis quæ perpetrare conjuges valent in exercitio officii uxorii contra fidem, situm, locum, & bonum prolis?* ib.
Quæst. 1. *Quomodo peccare conjuges contra matrimonii finem valent?* ib.
Quæst. 2. *Quinam est finis ob quem actus conjugalis est licitus, & meritorius?* ib.
Quæst. 3. *An liberi sint a culpa veniali qui matrimonio utuntur contra propriam incontinentiam, & contra alia graviora flagitia?* 306
Quæst. 4. *Peccant ne conjuges actum matrimonialem exercentes diebus festis, jejuniorum, & ipso Eucharistiæ susceptæ die?* ib.
Quæst. 5. *An officium conjugale ratione loci aut publici, aut sacri sit vitiosum?* 307
Quæst. 6. *Quomodo peccare conjuges valent contra modum exercendi officium conjugale?* 308
Quæst. 7. *Si vir consuescat, dum officium præstat, se retrahere, ut generationem impediat, peccat ne uxor debitum reddendo?* ib.
CAP. V. *Unde potissimum eveniat quod plurima matrimonia incommodis, & ærumnis abundent. Monita ad Confessarios, & Parochos.* ib.

DISSERTATIO IV.

De censuris in communi, & sigillatim.

CAP. I. *Censuræ notio, partitio, & qui possint censuras ferre.* 310
Quæst. 1. *Quid sit, & quotuplex censura?* ib.
Quæst. 2. *Quis jure ordinario ferre censuras valet?* ib.
CAP. II. *De culpa ob quam censura ferri potest, & quæ causæ excusent a censuris.* 311
Quæst. 1. *An pro ferenda censura requiratur culpa, & contumacia propria?* ib.
Quæst. 2. *Utrum censura lata contra executores criminis comprehendat etiam mandantes, & consulentes?* 312
Quæst. 3. *Quæ conditiones requirantur ut quis possit censuris irretiri?* ib.
Quæst. 4. *Quæ causæ excusent a censuris?* ib.
CAP. III. *De absolutione a censuris.* 314
Quæst. 1. *An irretitus censura teneatur sub mortali quamprimum potest absolutionem petere, & sollicitare?* ib.
Quæst. 2. *Quotuplex sit absolutio a censura?* ib.
Quæst. 3. *Quis absolvere a censuris valet?* 315
Quæst. 4. *Quis valeat absolvere a censuris latis ab homine?* ib.
Quæst. 5. *Quænam sunt censuræ, & casus reservati summo Pontifici, a quibus Episcopi jure ordinario absolvere possunt?* ib.
Quæst. 6. *Quam facultatem habent Regulares absolvendi a casibus, & censuris reservatis summo Pontifici?* 316
CAP. IV. *De censuris sigillatim, nempe de excommunicatione majori, & minori.* ib.
Quæst. 1. *Quid, & quotuplex sit excommunicatio?* ib.
Quæst. 2. *Quinam dicantur excommunicati tolerati, quinam vitandi?* 317
Quæst. 3. *Quam pœnam incurrit excommunicatus qui illicite Sacramenta administrat?* ib.
Quæst. 4. *Quæ damna infert tertius excommunicationis effectus?* ib.
Quæst. 5. *An electio sit nulla ad quam excommunicatus vitandus concurrit?* 318
Quæst. 6. *Quam inhabilitatem incurrunt excommunicati vi septimi effectus?* ib.
Quæst. 7. *Utrum excommunicatus amittat & fructus, & beneficium?* 319
Quæst. 8. *Quid sit excommunicatio forensis, & civilis?* ib.
Quæst. 9. *In quibus casibus licitum est communicare cum excommunicato?* ib.
Quæst. 10. *Quid sit excommunicatio minor, & quinam illius effectus?* 320
Quæst. 11. *Quando incurritur excommunicatio canonis ob Clerici percussionem?* ib.
Quæst. 12. *Quænam actio violenta in Clericum dicatur, vi cujus percussor excommunicationem incurrat?* ib.
Quæst. 13. *Quænam causæ excusant injicientes manus violentas in Clericum ab excommunicatione contrahenda?* ib.
CAP. V. *De suspensione, ejusque effectibus, atque de depositione, & degradatione.* 321
Quæst. 1. *Quid, & quotuplex sit suspensio?* ib.
Quæst. 2. *An suspensus ab officio sit suspensus a beneficio, aut contra?* ib.
Quæst. 3. *Quinam sunt effectus suspensionis ab officio, a jurisdictione, a beneficio?* ib.
Quæst. 4. *Quam ob causam ferri suspensio potest?* 322
Quæst. 5. *Quid significat depositio, & degradatio?* ib.
CAP. VI. *De interdicto, & cessatione a divinis.* ib.
Quæst. 1. *Quid, & quoduplex sit interdictum?* ib.
Quæst. 2. *Quinam tenentur observare interdictum locale?* ib.
Quæst. 3. *Quis, & quam ob causam ferre interdictum valet?* 323
Quæst. 4. *Quinam sunt interdicti effectus?* ib.
Quæst. 5. *Quænam Sacramenta prohibentur ministrari tempore interdicti?* ib.
Quæst. 6. *Quibus tempore interdicti prohibetur ecclesiastica sepultura?* 324
Quæst. 7. *Quodnam peccatum perpetrant, & quas*

quas pœnas incurrunt violatores interdicti? ib.
Quæſt. 8. *Quid intelligatur per interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ?* ib.
Quæſt. 9. *Quis ab interdicto abſolvere poteſt?* ib.
Quæſt. 10. *Quid ſit ceſſatio a divinis, & quinam illius effectus?* ib.
CAP. VII. *De irregularitate in communi, & in particulari ex delicto, & ex defectu.* 325
Quæſt. 1. *Quid ſit irregularitas, & quinam ejus effectus?* ib.
Quæſt. 2. *Quotuplex ſit irregularitas?* ib.
Quæſt. 3. *Quænam excuſant ab irregularitate contrahenda ex delicto?* ib.
Quæſt. 4. *An irregularitas ex delicto tollatur per Baptiſmum, profeſſionem religioſam, & diſpenſationem?* ib.
Quæſt. 5. *Quid requiratur ut quis contrahat irregularitatem ex homicidio voluntario?* ib.
Quæſt. 6. *Quandonam contrahitur irregularitas ex homicidio, & mutilatione caſuali?* 326
Quæſt. 7. *Quandonam contrahatur irregularitas ex homicidio, aut mutilatione cauſa defenſionis contra injuſtum aggreſſorem?* ib.
Quæſt. 8. *Quænam ſunt irregularitates ex defectu animæ?* 327
Quæſt. 9. *Quinam ſunt corporis defectus irregularitatem parientes?* ib.
Quæſt. 10. *Quinam dicuntur irregulares ex defectu libertatis, ætatis, & obligationis?* ib.
Quæſt. 11. *Quid ſit irregularitas ex defectu Sacramenti?* 328
Quæſt. 12. *Quomodo contrahitur irregularitas ex defectu lenitatis?* ib.

DISSERTATIO V.

De ſtatu religioſo.

CAP. I. *Status religioſi notio, & ejuſdem obligatio aſpirandi ad perfectionem evangelicam.* 329
Quæſt. 1. *Quid ſit ſtatus religioſus?* ib.
Quæſt. 2. *Utrum Religioſi teneantur ſub gravi præcepto tendere ad perfectionem?* ib.
CAP. II. *De voto paupertatis.* 332
CAP. III. *Regulares voventes paupertatem evangelicam vovent ipſam bonorum communitatem.* ib.
CAP. IV. *Decreta Concilii Tridentini, & conſtitutiones ſummorum Pontificum urgent Regulares ad exactam vitam communem, pulſis privatis peculiis.* 333
CAP. V. *Communitate ſublata, nec votum obedientiæ, nec regularis diſciplinæ obſervantia conſiſtere diu valent.* 337
CAP. VI. *Quam hoſtiliter pugnent cum voto paupertatis monaſticæ cenſus vitalitii. Excuſationes, & ſophiſmata quibus incruſtari peculiorum corruptela ſolet.* 339
CAP. VII. *De ludis Regularium, & aliis quæ cum voto paupertatis pugnant.* ib.
Quæſt. 1. *Liciti ne ſunt Regularibus ludi alearum & ſortis?* ib.
Quæſt. 2. *An paupertatis voto repugnet quod Regulares habeant inſtrumenta argentea, ut cochlearia, cultrum, furcinulam, arculam pro tabacco, horologia, idque genus ſimilia?* ib.
CAP. VIII. *Quam gravis ſit Prælatorum obligatio invehendæ communitatis. Quid agere debeant Regulares degentes in clauſtris ubi pulſa vita communi peculia ſerpunt: & an juvenes ſuſcipere habitum religioſum in his locis licite queant.* 340
Quæſt. 1. *Sunt ne in continuo ſtatu peccati mortali Prælati Regularium qui ſincero animo, & totis viribus non conantur inſtaurare vitam communem ubi collapſa eſt?* ib.
Quæſt. 2. *An ſubditi Regulares reſiſtentes introductioni vitæ communis, pulſis peculiis, ſint in ſtatu peccati mortalis?* 341
Quæſt. 3. *Quomodo ſe gerere debeant Regulares qui in iis conventibus commorantur ubi, ſublata vita communi, peculiorum peſtis ſerpit, ut propriæ conſulant ſaluti?* 342
Quæſt. 4. *Licitum ne eſt juvenibus ſuſcipere habitum Religionis, & profiteri in iis clauſtris, ubi non ſervatur communitas rerum, & aliæ præcipuæ regulæ?* ib.
Quæſt. 5. *Utrum habere reditus redundantes in communi pugnet cum voto paupertatis?* ib.
CAP. IX. *De voto caſtitatis, & obedientiæ?* 344
Quæſt. 1. *Quid ſit votum caſtitatis religioſæ?* ib.
Quæſt. 2. *Quid ratione voti obedientiæ præſtare Regularis obſtringitur?* ib.
CAP. X. *De tyrocinio, ſeu novitiatu Regularium.* 345
CAP. XI. *De profeſſione Regularium.* 346
CAP. XII. *De litterarum ſtudio, in quod incumbere Regulares adſtringuntur: & quæ methodus in ſcientiis addiſcendis ſervanda.* 348

FINIS.

THEO-

THEOLOGIA CHRISTIANA DOGMATICO-MORALIS.

LIBER NONUS.

DE JUSTITIA, ET JURE.

DISSERTATIO I.

De justitiæ notione, & divisione.

CAPUT I.

Propositiones damnatæ ab Alex. VII. & Innocentio XI.

I. *Uando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.* Est 26. Alex. VII.

II. *Licitum est mutuanti aliquid supra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.* Est 42. Alex. VII.

III. *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.* Est 36. Innocentii XI.

IV. *Famuli, & famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario quod recipiunt.* Est 37. Innoc.

V. *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.* Est 38. Innoc.

VI. *Qui alium movet, aut inducit ad tertium grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.* Est 39. Innoc.

VII. *Contractus Mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrorenditionis prævie inito cum intentione lucri.* Est 40. Innoc.

VIII. *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit qui non majoris faciat pecuniam præsentem quam futuram; potest creditor aliquid ultra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.* Est 41. Innoc.

IX. *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum.* Est 42. Innocentii.

CAPUT II.

Opiniones laxæ plurium Casuistarum.

I. P. Thomas Tamburinus *Lib. III. Method. Confess. cap.* IV. *num.* 5. „ Si prævideat „ Confessor pœnitentem non restituturum, „ si illi detegatur nullitas tituli quem pro „ se adesse pœnitens putat, non erit *ex Sanchez* talis nullitas illi a Confessario patefacienda, quamvis sit in præjudicium tertii, qui suo carebit. “ Quam sit principium istud justitiæ, negotiationi, & societati perniciosum, quisque judicet.

II. P. Dominicus Viva *quæst. 1. art. 5. num. 2.* „ Quod si ex opinione probabili pœnitens „ putet hic & nunc se non teneri, debet Confessarius accommodare se opinioni pœnitentis, si vere talis opinio sit probabilis, „ quamvis ipse contrariam sententiam sequatur. Ratio est, quia quando pœnitens „ est rite dispositus, debet absolvi. Est autem rite dispositus, si opinionem probabilem sequatur, quod non debeat restituere. „ Ergo tunc absolvi debet “.

III. Tamburinus *Lib. III. Meth. Confess. cap.* IV. *num.* 5. „ Si prævides pœnitentem „ non restituturum, quamvis item advertas „ id esse in damnum publicum, cur tu sis „ obligandus ad admonendum, quandoquidem prævides adhuc tua accedente monitione illum non fore restituturum, atque „ adeo non fore amovendum damnum publicum? Certe frustra erit talis monitio, „ immo nocens ipsi admonito, bono autem „ publico nequaquam favens . . . . Atque „ hæc omnia ex *de Lugo* etiam procedunt, „ quando Confessarius speraret pœnitentem „ susceptum quidem monitionem; sed tamen advertit remedium esse difficillimum „ . . . . . Unde etiam infertur, idem esse „ dicendum, quando pœnitens sub peccato „ mortali tenetur ad aliquid adeo difficile, „ ut non credatur tunc æquo animo rece-

„ pturus, & alia vice melius ſuſcepturus eſ-
„ ſe judicetur: poterit enim tunc prudens
„ Confeſſor relinquere illum in ſua bona fi-
„ de, quæ a peccato excuſat, & monitio-
„ nem in tempus opportunius differre, ne
„ ſcilicet territus pœnitens a confeſſione ſe
„ abſtineat, majuſque detrimentum patia-
„ tur. Et hoc notetur permaxime pro Con-
„ feſſariis Mercatorum & Principum. "

IV. Leonardus Leſſius *Lib. II. de juſt. cap.* 14. *dub.* 8. *num.* 52. „ Etſi opus malum,
„ pro quo dedit, non ſit æſtimabile pretio,
„ qua malum; tamen qua delectabile, vel
„ utile uni, & alteri detrimentoſum, perи-
„ culoſum, laborioſum, inter homines pre-
„ tio æſtimatur: ergo quod hac ratione pro
„ eo eſt acceptum, non eſt reſtituendum,
„ niſi forte quis æſtimationem exceſſerit; ut
„ ſi meretrix quæ uſuram ſui concedere ſo-
„ let uno aureo, ab aliquo juvene extorſe-
„ rit 50. tamquam pretium. *Hoc tamen lo-*
„ *cum non habet in ea quæ putatur honeſta; ut*
„ *ſi matrona aliqua, vel filia* 100. aureos pro
„ uſura corporis accipiat ab eo qui dare
„ poterat, RETINERE POTEST: NAM TAN-
„ TI ET PLURIS POTEST SUAM PUDICI-
„ TIAM ÆSTIMARE. Res enim quæ cer-
„ tum pretium non habent, nec ad vi-
„ tam ſunt neceſſariæ, ſed voluptatis cau-
„ ſa quæruntur, arbitrio venditoris poſ-
„ ſunt æſtimari, *ut probabiliter* docet Pe-
„ trus Navarra, & alii. "

V. Idem Leſſius *loc. cit. num.* 55. „ Dices:
„ Divus Auguſtinus epiſt. 54. ad Macedonium
„ ait, *ſceleratius accipi pecuniam pro ſententia*
„ *injuſta quam pro juſta, pro teſtimonio falſo*
„ *quam prot eſtimonio vero.* Atqui pecunia ac-
„ cepta pro ſententia juſta eſt reſtituenda:
„ ergo pro ſententia injuſta. Ita Sotus.

„ Reſp. negando conſequentiam. Non enim
„ quia aliquid eſt ſceleratius, ideo magis,
„ vel æque obligat ad reſtitutionem. Hæc
„ enim obligatio non ſequitur magnitudi-
„ nem ſceleris, ſed damnum per injuriam
„ datum. *At qui accipit pro ſententia injuſta,*
„ *nullam infert injuriam danti*, ſicut is qui
„ pro juſta. Porro illud eſt ſceleratius quam
„ hoc: tum quia pejus eſt ferre ſententiam
„ injuſtam (ad quam ferendam jam habet
„ animum qui pecuniam accipit,) propter
„ injuriam quæ fit alteri parti, quam acci-
„ pere pecuniam pro ſententia juſta feren-
„ da: tum quia (ut ibidem Auguſtinus ait)
„ ſceleratius datur pro injuſta quam pro ju-
„ ſta; quamvis detur voluntarie & libenter
„ Loquitur enim de ſententia ferenda. Ad-
„ de, ibidem Auguſtinum ſignificare pecu-
„ niam iſtam, etſi ſceleratius acceptam, non
„ eſſe opere impleto reſtituendam, dum di-
„ cit *datam a volentibus*. Volenti enim non
„ fit injuria. Secus ſi data ſit pro ſententia
„ juſta, quæ cenſetur data *coacte* metu ſen-
„ tentiæ injuſtæ ".

VI. P. Leſſius *Lib. II. cap.* 19. *dub.* 3. *num.* 22. „ Tertio, ſi heres ab inteſtato retineat
„ hereditatem, & legata, poſſunt illi qui-
„ bus aliquid per tale teſtamentum erat re-
„ lictum, uti occulta compenſatione: nam
„ revera res erat ipſorum. Silveſter v. He-
„ reditas. "

VII. P. Dominicus Viva *Curſ. Theolog. Tom. I. p. 3. quæſt. 4. art. 5. num.* 12. „ Tertio docent multi cum *Leſſio cap.* XIX.
„ *dub.* 3. *Molina, Granados*, & aliis, quod qui
„ ex teſtamento minus ſolemni habere de-
„ bet legatum, poſſit illud ſibi retinere, vel
„ compenſationem facere, *eo quod probabile*
„ *ſit ſententia*, quod jure naturæ hujuſmo-
„ di teſtamentum ſit validum, atque ade
„ in foro conſcientiæ debeantur legata i
„ eo facta; quamvis contraria opinio ſit ſa-
„ tis communis, & probabilis. "

„ Quarto docet *Leſſius ibidem*, poſſe her-
„ dem ab inteſtato uti compenſatione oc-
„ culta contra eum qui bona defuncti poſ-
„ ſidet ex teſtamento minus ſolemni: qui
„ *probabilis eſt ſententia*, quod ex bona de-
„ beantur heredi ab inteſtato, cui opinioni
„ poteſt ſe conformare ",

VIII. P. Leſſius *loc. cit. num.* 30. „ Tertio
„ heres ab inteſtato poteſt illud retinere:
„ & ſi alter poſſidet, repetere de judicio.
„ Quarto quod ſi non poſſit ob potentiam
„ adverſarii, uti poteſt occulta compenſa-
„ tione ".

IX. P. Antoninus Diana *Tom. VI. tr. 3. reſ.* 149. „ Qui ex teſtamento minus ſolemni le-
„ gatum debet habere, cum *ſit opinio proba-*
„ *bilis* debere in foro conſcientiæ ea lega-
„ ta, licet contraria ſit ſatis communis,
„ *& probabilis*; poteſt tamen legatum de-
„ tinere, vel de novo accipere, aut occulte
„ compenſare, ut fatetur Granado, Moli-
„ na. Leſſius addit, heredem ab inteſtato
„ poſſe etiam uti *compenſatione occulta* con-
„ tra eum qui bona defuncti poſſidet ex te-
„ ſtamento minus ſolemni, *quia contraria*
„ *etiam ſententia probabilis eſt, cui ſe poteſt*
„ *conformare*.

X. P. Diana *loc. cit.* „ An in compenſatio-
„ ne occulta facienda debitum debeat eſſe
„ liquidum & certum? Ex his Eminentiſ-
„ ſimus

„ simus Cardinalis de Lugo propositam quæ„ stionem late pertractat *tom. 1. de just. disp.* „ 16. *sect.* 5. *a num.* 94. *usque ad num.* 107. „ & negativam sententiam cum distinctio„ nibus ab ipso adductis valide & docte, „ ut semper solet, firmare conatur. Asse„ rit itaque, quod quando opinio *probabilis* „ *æque, vel probabilior* favet creditori volen„ ti facere compensationem, quæ versatur non „ circa factum, sed circa jus, *videtur pro„ babile* quod possit creditor, antequam res ad „ judicium deducatur, positis aliis conditio„ nibus ad licitam compensationam supra „ requisitis, sibi compensare occulte suum „ debitum. Hanc conclusionem probare vi„ dentur *argumenta supra facta*, & exem„ pla supra adducta, in quibus exemplis „ auctores ipsi compensationem admittunt; „ cum tamen in iis *procedat solum opinio „ probabilis*, *ut in compensatione pecuniæ pro „ fama ablata*, & in legatario, vel herede „ ex testamento minus solemni, & simili„ bus. Ratio enim supra adducta id vide„ tur probare, quia in prædicto casu, non „ obstante possessione debitoris, judex pro„ ferret sententiam, vel certe proferre pos„ set pro creditore, amplectendo *sententiam „ probabilem*, *vel probabiliorem*, *quæ ipsi „ favet* . . . . . Item quando affert pro se „ *bonos Doctores certificantes*, quod in talibus „ circumstantiis jura ei favent, & reus de„ bet condemnari, jam ostendit, juxta illo„ rum Doctorum sententiam, causam suam „ non esse parem, sed meliorem quam sit „ causa rei. Cur ergo ipsemet creditor, „ quando sine incommodo gravi non potest ad „ judicem recurrere, non poterit amplecti „ eamdem sententiam quam judex amplecti „ debuisset, vel potuisset, & compensare si„ bi debitum? “

XI. P. Diana *loc. cit.* „ Nec obstat quod „ iniquum videtur, debitum certum cum „ debito incerto compensare: qui autem „ solum habet probabilitatem quod ipsi ali„ quid Petrus debeat, cui ipse tantum cer„ to debet, si compensatione utatur, vide„ tur jam debitum certum cum incerto „ compensare, atque adeo solutione certa „ debitum incertum exstinguere. *Respondetur*, hoc idem argumentum, si aliquid „ probat, probare non solum contra com„ pensationem, sed etiam contra solutio„ nem, quod scilicet habens jus soluni pro„ babile ad petendam rem tibi debitam, „ non posses petere, nec accipere illam a „ debitore: quia tunc etiam iniquum esset „ solutionem certam, & integram, ac rem „ certam pro debito incerto petere. *Unde „ neque in judicio liceret umquam agere, nisi „ cum evidenti jure. Sicut ergo licitum est „ petere debitum probabile, & a debitore sol„ vente accipere; sic licitum erit in probabili„ tate proxima de qua locuti sumus, facere „ compensationem, & accipere rem certam.* „ Ratio autem in utroque casu eadem est, „ quod scilicet rationes illæ *probabiles*, au„ ctoritas Doctorum, & opinio illa, licet „ in se sit probabilis, non tamen habet pro „ objecto *probabilitatem*, sed solutionem, vel „ *compensationem* certam: non enim dicit „ debere, vel posse fieri solutionem, vel „ *compensationem probabilem; sed probabiliter „ dicit* debere, vel posse fieri solutionem, „ vel compensationem certam, quod suffi„ cit ad illam petendam, vel *faciendam*, „ sicut in aliis materiis. Sic enim *opinio „ probabilis* circa jejunium, vel circa officii „ recitationem facit *quod possis sumere ci„ bum non probabilem*, *sed certum*, & po„ nere omissionem certam officii divini. „ Ratio vero oritur ex principio supra po„ sito, quod ad operationem licitam suffi„ cit *probabilitas proxima*, *qua probabiliter* „ judicas licitum esse taliter operari. Cum „ ergo habeas *probabilitatem proximam*, *qua „ probabiliter judicas* te habere hic & nunc „ jus ad tantam pecuniæ summam, totam „ illam poteris accipere: quia non potest „ esse jus ad illam accipiendam, nisi sit jus „ ad certe illam accipiendam.

„ Et hæc omnia, & plura alia pro hac „ firmanda sententia adducit ubi supra E„ minentissimus Cardinalis de Lugo; licet „ postea in fine num. 106. ab ultimo judi„ cio circa illam abstineat.

XII. PP. Salmanticenses *tr. 13. c. 1. dub.* 19. *n.* 318. „ Utrum quis cum opinione, „ quod sibi debetur, possit uti compensa„ tione occulta? “ Resp. *nu.* 319. „ Dicen„ dum itaque est, quod in generali, & in „ genere, ut sic loquamur, idest pro omni„ bus casibus licitum non est uti compen„ satione occulta, cum solum datur opinio „ æque probabilis pro utraque parte, debi„ toris scilicet, & creditoris; *sed in casibus „ particularibus id licet*. Et etiam licet in „ omnibus, quando datur major probabili„ tas ex parte creditoris, quod tale debi„ tum sibi debetur.

XIII. PP. Salmanticenses *loc. cit. num.* 322. „ Sed ecce difficilis objectio: quia si „ in hoc casu particulari, & in in illo li„

„ cet talis compenſatio, ergo in omnibus „ erit licita: quia a ſingularibus ad uni„ verſale valet inductione argumentatio.... „ Hac objectione (me judice) probatur „ recte quod loquendo per principia intrin„ ſeca, vel eſt dicendum, quod in omni„ bus caſibus in quibus datur probabilitas „ facti quod res debetur, eſt licita compen„ ſatio, & ſic dari probabilitatem juris, & „ proximam; vel eſt negandum in caſibus „ particularibus: & ſic merito Eminentiſ„ ſimus Cardinalis Lugo dixit, auctores in„ conſtanter, & inconſequenter procede„ re..... Fateor me non capere diſparita„ tem. Sed non inficior apud viros ſic do„ ctiſſimos eſſe aliquas ſpeciales rationes „ ob quas moverentur ad id aſſerendum in „ uno caſu, & non in alio; & quæ apud „ me latet, apud illos pateſcere: & ideo aſ„ ſero, quod *probabilitate extrinſeca, deſum„ pta ex Doctorum probabilitate*, licitum eſt „ in caſibus illis, in quibus dantur auctо„ res claſſici ſufficientes ad efficiendam opi„ nionem probabilem, compenſatione uti „ cum probabilitate debiti.“

XIV. *An qui ſe obligavit ad debiti ſolutionem ſub juramento, poſſit uti compenſatione non ſolvendo debitum.*

P. Diana *Tom. 6. tr. 3. reſol.* 151. inquit: „ Caſus eſt quotidianus, & tres circa illum „ invenio ſententias. Prima negat.... „ ſecunda ſententia affirmat; & ideo aſſe„ rit jurantem ſolvere pecuniam poſſe com„ penſare ſine metu perjurii.... Tertia „ opinio diſtinguit..... Quid ego ſen„ tiam, dicam breviter. Omnes iſtas tres „ opiniones exiſtimo probabiles. Secundæ ve„ ro tamquam *probabiliori* adhæreo.“

XV. Cardinalis de Lugo *Tom. de juſt. & jur. diſp. 4. n.* 117. tertiam amplectitur ſententiam hac diſtinctione. Si promiſiſti non uti compenſatione, addito juramento ſolvendi debitum, non potes compenſatione uti; ſi vero abſolute juraſti te ſoluturum debitum, uti poteris compenſatione. Quoniam, inquit, licet juramentum additum promiſſioni novum obligationis vinculum inducat, „ non tamen obligat ad aliud obje„ ctum novum. Solum enim confirmat pro„ miſſionem: ergo ad id ſolum obligat quod „ erat objectum promiſſionis. Promiſſio au„ tem ſolvendi non excludit compenſatio„ nem. Nam qui compenſat, vere ſolvit.“

XVI. *Utrum valeas uti compenſatione præſenti pro debito futuro?*

Cardinalis de Lugo *loc. cit. ſec. 5. n. 93.* reſpondet. „ Aliquando tamen licere cre„ ditori prævenire, & compenſare ſibi nunc „ pro eo quod Petrus nondum debet, *ſed „ debebit poſt menſem* v. g. & prudenter cre„ ditor timet non ſibi ſolvendum, affirmat „ Tannerus 2. 2. *diſput. 4. q. 6. dubio 14. „ num.* 406. Diana *reſol.* 48.... *Ceterum „ quidquid ſit de foro externo, in quo lex illa procedere videtur, in foro interno proba„ bilis videtur ſententia illorum Doctorum ut „ poſſit creditor compenſare ſibi ante tempus „ pro debito* FUTURO, *duplici conditione po„ ſita.*“

XVII. P. Diana *Tom. 6. tract. 3. reſol.* 150. *num.* 5. recenſitam opinionem quam prius docuerat, confirmat his verbis. *Ita ego olim docui, & noviſſime me citato, docet Eminentiſſimus de Lugo, & etiam, me citato, Machadus.*

XVIII. *An qui per occultam compenſationem ſurripit quod ſibi debetur, poſſit jurare ſe nihil accepiſſe?*

P. Thomas Tamburinus *lib. 8. tract. 2. cap. 5. §. 1. n. 1.* reſpondet. „ Non eſſe in „ conſcientia furem, nec peccare, nec in„ excommunicationem incidere quæ forte „ ſit contra furantes impoſita, & *poſſe ju„ rare etiam coram judice nihil accepiſſe*, in„ telligendo quod ſibi non deberetur; „ certum jam *hodie* eſt apud omnes; etiam„ ſi res quam uſurpat, fuerit ipſi in depo„ ſitum a debitore conſignata. Vide *Mol„ nam, Leſſium, de Lugo*, alioſque mox ci„ tandos, quibus adde Dicaſtillum.“

XIX. P. Didacus de la Fuente Hurtado *diſp. 23. cap. 1. n. 5.* „ Hæc omnia demon„ ſtrant quam confuſe & indigeſte illa pro„ poſitio (ſcili. 37. damn. ab Innoc XI.) „ fuerit tradita, tot diverſos caſus compre„ hendens pari regula, cum ſint valde diſ„ pares; & quantis additamentis, limita„ tionibus, ſulcriſque indigeat ut ad præ„ xim ſecure revocetur.“

XX. P. Dominicus Viva in *Tract. Theol.* in hanc *propoſ. 37. n. 7.* „ Quod in hac „ theſi proſcribitur, eſt, poſſe famulos oc„ culte compenſare id quod *ipſi* judicant ex „ juſtitia ſibi deberi in ſalarium.... Ide„ circo ad occultam hanc compenſationem „ faciendam requiritur judicium viri doſti„ ſimul & periti.“

XIX. Salmanticenſes *tr. 13. c. 1. pun. 19. §. 2. n. 316.* „ Similiter ſi dominus occupat „ famulum vel aliis horis, vel in aliis mi„ niſteriis quam conventum eſt, poteſt fa„ mulus uti compenſatione, ſi a domino id

„ non

„ non compensatur: quia illud obsequium „ est pretio æstimabile, ad quod famulus „ ex vi conventionis non obligatur. "

XXII. P. Patritius Sporer *Tom. 2. tr. 5. in 7. præcep. Dec. c. 5. sec. 3. §. 4. n. 83.* „ Famulus, vel officialis qui ob errorem, „ necessitatem, vel *aliam similem causam* „ operam suam minoris justo locavit, quia „ saltem *secundum quid* involuntarius fuit, „ adeoque animum donandi non habuit, „ poterit defectum stipendii jure exigere, „ & si aliter habere nequeat, *occulte compensare*. Et dominus sibi imputet. "

XXIII. Gar. Lessius apud Matthæum Moya *Tom. 2. select. qq. tr. 6. Misc. disp. 4. q. 3.* „ Quando famulus nihil petit stipendii, immo expresse respuit in suo corde omnem intentionem petendi, & servit sperans a domino aliquod officium, „ vel beneficium sibi procurandum, quando „ Dominus id procuraverit, etsi nihil obtinuerit, non potest quidquam petere, vel „ compensare. Si vero dominus nihil procuraverit, quia vitandæ labis simoniacæ „ causa procurare noluit, aut ob alias causas, poterit petere stipendium more patriæ consuetum; *& si non det, licite sibi consulet compensatione*. Ita Lessius *cap. illo* „ 24. *dub. 4. n. 26. prope finem*.... Secunda pars probatur: quia etsi habuerit intentionem non petendi quidquam; tamen „ cum ea intentio *non sit votum*, per eam „ non ademit sibi potestatem acquirendi id „ ad quod jus habet. "

XXIV. *An in debitis ex justitia dari possit compensatio cum bonis, vel obsequiis gratuitis?* P. Diana *Tom 6. tr. 3. res.* 152. respondet affirmative. „ Quando volui cum „ dono gratuito satisfacere obligationibus „ ex justitia quas debere sciebam; sed difficultas est, an quando præbui donum, „ vel obsequium, ignorabam debitum ex „ justitia, an possim tunc facere compensationem? Et affirmativam sententiam *probabilem* esse putat ex *Rodriguez*, *Ægid. Trullench. in Decal. Tom. 2. lib. 7. c. 4. dub.* 5. ubi sic asserit. Ego debeo tibi ex „ justitia centum aureos, & postea gratis „ præsto obsequium ejusdem valoris, aut „ æquivalens tibi confero titulo donationis; „ manebo ne exemptus ab obligatione justitiæ? Respondeo, si quando contuli illud donum, eram memor obligationis ex „ justitia, & nolui per illam rem, seu donum obligationi ex justitia satisfacere, „ sed gratis rem illam præstare; certum „ est me non satisfeciſſe obligationi ex justitia, nec posse postea uti compensatione, quia res illa scienter fuit gratis donata & liberaliter.... Quid si quando „ contulit obsequium, ignoraverit debitum „ ex justitia? Rodriguez in *Summa* Par. 2, „ c. 49. concl. 2. *non improbabiliter* asserit, „ postea, quando debiti ex justitia recordatur, posse facere compensationem per rem „ illam donatam cum tali ignorantia: quia „ præsumitur quod non fuisset tam liberalis, si debiti fuisset memor. At Sanchez „ *lib. 1. oper. mor. c. 13. n. 2.* & cum aliis „ Bonacina *probabilius* censent contrarium.., „ Nihilominus tamen, ut dixi, sententia *Rodriguez* non est *improbabilis*, cui favet *Laymann* citatus a nobis. Hucusque Trullench. "

XXV. *An compensatio sit valida in foro conscientiæ, etiamsi adsint creditores anteriores?* Respondet P. Diana *loc. cit. res.* 153. „ Hic „ casus multum praticabilis est, & his diebus præteritis accidit in morte cujusdam „ argentarii: & tunc multi viri docti negative responderunt, quia debitor in tali casu accipit rem alteri obligatam; & „ ita docent *communiter Doctores*. Sed EGO „ *contrariam sententiam* PROBABILEM *existimo*. Quid si creditor possideret rem debitoris jure depositi? Ego puto probabiliter cum Tannero.... qui citat Navarrum, & Lessium, illam legem (depositi) & alias spectare solum ad forum „ externum, vel certe intelligendas, si aliter obtineri possit compensatio. Unde in „ nostro casu non solum creditor juste faceret compensationem, existentibus creditoribus anterioribus, ut dictum est; „ sed etiam contra Comitolum *licite possideret rem jure depositi*. "

XXVI. P. Dominicus Viva *Tom. 1. par. 3. q. 6. n. 9.* „ Sequitur quarto posse Sacerdotem qui pecunia credita decem Missas „ celebravit, si non possit hanc pecuniam „ recuperare, oblatis deinde decem carolenis pro aliis decem Missis, pecuniam „ hanc retinere, & alias Missas NON celebrare, ut notat Pejerinus apud Tamburinum *lib. 3. de Sacrif. Missæ c. 1. §. 3.* „ dummodo tamen vitet damnum tertii, „ videlicet aut animæ purgantis, aut infirmi &c. "

XXVII. P. Didacus Hurtado de la Fuente *Theol. reform. diff. 23. cap. 5. num. 41.* „ Quæ autem de famulis diximus, & ad „ quosvis alios stipendiarios extendimus, „ servata proportione locum habent in Sa-

„ cerdotibus qui Missas celebrant: in vi-
„ nea namque Domini operantur, & sicut
„ alii operarii, digni sunt sua mercede. Qua-
„ propter si merces justa, & recepta lege,
„ consuetudine, aut conventione taxata, eis
„ non persolvatur, optimo jure sese com-
„ pensare poterunt, & quod justo deest,
„ sibi occulte accipere ex aliis pecuniis ejus
„ qui ipsis Missas commendavit, servatis
„ his quæ in istis compensationibus ab aliis
„ servari debent.

XXVIII. Idem P. Didacus *ibidem n.* 43. „ Gravis tamen insurgit difficultas, num scilicet is Sacerdos cui recompensatio ex justitia debebatur, supplementumque exigui stipendii, possit se idemnem servare non offerendo tot Missas, quot promisit iniquo contrahenti, sed pauciores, & eas solum quæ diminutis stipendiis simul sumptis respondent justo stipendio?... (Post multa quæ brevitatis studio omittuntur, respondet.) Sicut alii operarii injuste læsi in contractu locationis circa stipendii justitiam, bifariam sibi consulere possunt, cum alia media deficiunt: nempe vel exhibendo totam operam promissam, dignam majori stipendio, & sibi accipiendo occulte quod justo stipendio deest, saltem usque ad gradum infimum; vel potius minuendo operas, nec præstando nisi illas quibus ad æqualitatem correspondet stipendium quod tribuitur: ita pariter huic Sacerdoti similiter injuste læso circa stipendium Missarum licebit consulere, quocumque ex prædictis mediis: neutrum enim est injustum &c. "

„ *Num.* 45. Negotium tamen faceſſunt „ decreta S. Congregationis auctoritate ſpe-
„ ciali Urbani VIII. &c.... *Responderi ta-*
„ *men potest, decretum non loqui in casu.* "
Vide ibi plura laxissima.

XXIX. P. Leonardus Lessius *Lib.* 2. *c.* 2. *dub.* 25. *n.* 133. „ Si tu alium injuste infamasti qui te antea infamaverat, non „ teneris ei ad restitutionem, si ipse tibi „ restituere nolit; sed potes uti compensatione, servata tamen æqualitate, *quantum* „ *fieri potest.* "

XXX. Idem Lessius *loc. cit. n.* 136. huic quæsito *utrum compensari infamia possit occulta pecuniarum retentione, vel surreptione?* respondet: „ Probabile est hanc compensa-
„ tionem fieri posse: quia *probabilis est* ea
„ sententia quæ asserit, infamiam pecunia
„ esse compensandam, quando in suo gene-
„ re non restituitur. "

XXXI. P. Ludovicus Molina *de just. & jur. Tom.* 4. *disp.* 49. *n.* 5. „ Quando unus „ alterum injuste infamavit, neque, ut te-
„ nebatur, vellet eam famam illi restitue-
„ re, tunc injuste infamatus, qui damnum
„ in fama alteri non dedisset, posset in *pe-*
„ *cunia* compensare damnum famæ, in quo
„ est, idque *non solum non solvendo* debitum
„ antiquum occultum, quantum ad æquali-
„ tatem sufficere judicaretur ad competen-
„ tem compensationem famæ, in qua est;
„ *sed etiam occulte accipienda de novo quan-*
„ *tum satis esset ad eamdem compensationem,*
„ dummodo non interveniret scandalum; &
„ aliter *commode* obtinere non posset resti-
„ tutionem suæ famæ, & denique dummo-
„ do intervenirent conditiones omnes requi-
„ sitæ, ut licite in conscientiæ foro fiat oc-
„ culta compensatio debiti. "

XXXII. P. Dominicus Viva *Tom.* 1. *par.* 3. *q.* 7. *ar.* 1. *n.* 2. „ Qui invasus ab alte-
„ ro sive armis, sive contumeliis, si *potest*
„ fugere, & malum declinare, non tamen
„ fugit, sed cum debita moderatione se de-
„ fendit, non tenetur ad restitutionem. Ra-
„ tio est: quia quamvis aliquando non fu-
„ giendo peccet contra caritatem, si scilicet
„ sine dispendio honoris fugere poterat; at
„ non peccat contra justitiam. Ergo non
„ tenetur ad restitutionem. "

XXXIII. Salmanticenses *tr.* 14. *c.* 1. *punct.* 6. *n.* 52. „ Cum ergo utraque dicta sen-
„ tentia *probabilis* sit, qui *primam sequi*
„ *vellet*, poterit, si heres, aut legatarius
„ instituatur testamenti minus solemnis, he-
„ reditatem, vel legatum procurare, & si
„ adipiscatur, retinere; & idem est de *aliis*
„ *contractibus*. Et secundum nostram senten-
„ tiam poterit heres ab intestato non dare
„ hereditatem, aut legatum testamenti mi-
„ nus solemnis: quia secundum illam in-
„ validum manet testamentum etiam in fo-
„ ro conscientiæ; ideoque succedit heres ab
„ intestato, ac si confectum non esset. Sed
„ quia probabiliorem diximus hanc senten-
„ tiam, poterit dictus heres uti occulta
„ compensatione, si legatarius, aut heres
„ constitutus aliqua via legatum, aut here-
„ ditatem adierit: quia, ut diximus (*tract.*
„ 13. *c.* 1. *punct.* 19. §. 3.) datur locus
„ compensationi, quando est probabilior
„ sententia quod sibi talia bona debentur.
„ Sed hoc non poterit heres, aut legatarius
„ facere, si heres ab intestato nolit redde-
„ re quod in testamento minus solemni red-
„ ditum est, etiamsi conformare se velit

„ alie-

„ alienæ opinioni, niſi eam judicet probabiliorem: quia, eo quod ſit probabile „ aliquid deberi, locus compenſationi non „ datur, ut ibidem §. 3. n. 319. probavimus. *Sed adhuc poſſe utramque ſequendo opinionem* ſolum ut probabilem, *tenent* „ *Villalobos*, & *Leſſius*. "

XXXIV. P. Dominicus Viva *Tom.* 1. *part.* 4. *quæſt.* 2. *ar.* 2. „ Quare licitum eſt „ vendere aleas, & taxillos, *quamvis advertam* emptores iis male uſuros: poſſum „ etiam vendere Judæis agnum, & flores, „ poſſum vendere fucos, & ornamenta meretricibus, cibos iis quos *ſcio* violaturos „ jejunium.

XXXV. PROBABILISMUS, *materia ne venditionis eſt?* P. Thomas Tamburinus *lib.* 8. *in Decal. c.* 7. §. 3. *n.* 13. proponit hanc quæſtionem ſub hoc titulo: *Venditio ſententiæ probabilis*: & eam his verbis exponit. „ Occurrit hic non abſimilis difficultas ac „ in judice. Supponamus probabilem eſſe „ eam opinionem de qua late dixi *Lib.* 1. „ *c.* 3. quam præter ibi citatos ſequitur Dicaſtillus *lib.* 2. *de juſt. nu.* 5. *diſp.* 5. *dub.* „ 7. licere judici ex duabus *opinionibus æque probabilibus* unam eligere, & juxta illam „ proferre ſententiam. Jam inquiro, licite „ ne, & juſte accipiet judex pecuniam, ut „ potius illam eligat quæ mihi favet, quam „ illam quæ meo adverſario? (Reſpondet „ ſe improbaſſe hanc opinionem; at ſubdit:) *Eam tamen legat qui velit apud* „ *Leſſium lib.* 2. *c.* 14. *dubit.* 9. *n.* 64. *Valentiam* 2. 2. *q.* 63. *ar.* 4. *diſt.* 5. *q.* 7. „ *part.* 4. *Salon.* 2. 2. *q.* 62. *a.* 4. *cont.* 2.

XXXVI. P. Leonardus Leſſius *lib.* 2. *cap.* 14. *dub.* 9. *n.* 64. „ Si aliquid accipiat (judex) ut hanc potius quam illam in judicando ſequatur, videtur non peccare.... Quia non tenetur ad alteram determinate; ſed liberum ei eſt ſequi quam „ maluerit. Ergo ſi aliquid accipiat, ut „ hanc ſequatur potius quam illam, non „ facit ulli injuriam. Conſequentia patet. „ Quia cum res non eſt debita, non eſt „ contra juſtitiam (ſi ſolum jus naturæ „ ſpectemus) exigere pro ea pretium, ſi „ alioquin pretio ſit eſtimabilis. Tertio. „ Quia non accipit pretium pro juſtitia „ ſententiæ; ſed quia in hac cauſa hanc opinionem præfert iſti, ad quod nullo modo tenebatur. Hoc autem eſt pretio æſtimabile: tum quia utiliſſimum eſt parti; „ tum quia ſequendo hanc opinionem amittit favorem alteris partis, cui potuiſſet „ gratificari. " Ita quidem docet ſolo jure naturæ ſpectato.

XXXVII. Cardinalis de Lugo *tom.* 2. *de juſt. diſp.* 26. *ſect.* 13. *n.* 208. „ Infertur „ tertio, neque reddi injuſtum hunc contractum (*Mohatræ*) ex natura rei, per „ hoc quod venditor ſuam intentionem manifeſtet emptori dicendo: Ego libere tibi „ credito vendo has merces; ſi tamen volueris eas poſtea viliori pretio vendere „ ad habendam pecuniam præſentem, ego „ paratus ſum ad eas emendas ".

XXXVIII. P. Leſſius *lib.* 2. *c.* 21. *dub.* 16. *n.* 131. „ Adverte tamen hunc modum contrahendi ſæpe non carere culpa in mercatore, qui ex COMPOSITO ita vendit, „ ut pretio infimo redimat. Nam primo „ peccare poteſt contra caritatem; ut ſi „ cogat miſerum aliquem hominem emere „ merces, quibus non eget, magno illius „ diſpendio, cum poſſit illi facile, & abſque ſuo incommodo mutuum dare. Secundo peccare poteſt præbendo malum „ exemplum. Nam contractus ille habet „ ſpeciem mali, & ſuſpicionem uſuræ. Tertio ſe ipſum & ſuos infamando. Non tamen tenetur ad reſtitutionem, ut inquit „ Navarrus: quod intellige non teneri ex juſtitia.

XXXIX. Salmanticenſes *tr.* 14. *c.* 2. *pun.* 9. §. 1. *n.* 84. quærunt, peccent ne venditores, & emptores contra juſtitiam, dum mendaciis & perjuriis ſe decipiunt, ut augeatur, vel diminuatur pretium intra gradus præfinitos? Negant: quia hæc, inquiunt, *ſunt communia mendacia vendentium, & ementium, & homines communiter norunt, hæc eſſe ſtratagemata negotiatorum, quibus fidem non præſtant; & ſi fidem incaute præſtent, ſibi imputent, quia faciles ſunt ad credendum.*

XL. Caramuel *Lib.* 2. *Theol. mor. diſp.* 14. *n.* 778. „ Diſtinguo moleſtiam a periculo, vel a damno emergente, & a lucro ceſſante. Eſt vere aliqua recreatio in „ videndis rebus pretioſis, cur non & poſſidendis? Pro audienda comœdia, vel videnda beſtia datur pretium; & nemo „ contradicit: cur non pro videndis, vel „ poſſidendis optimis auri partibus? Ratione ergo hujus moleſtiæ, a carentia pecuniæ ſubortæ, præciſo omni alio periculo, poſſe quid ſupra ſortem accipi, affirmat Medina: & D. Thomæ interpretes „ q. 78. ar. 1. indicant ſpeculative probabile. Sed Dicaſtillus contradicit, & inquit: mihi hæc ſententia eſt ſpeculative

„ improbabilis, & moraliter in praxi videtur pernicioſa. *Vid.* CENSORIUM CATONEM *ſevero ſupercilio doctrinam condemnantem. Audi tamen num.* 154. *ſibi contradicentem*. Unum ſolum ſupereſt, inquit, ſane difficile, nempe triſtitia ex carentia rei quam amabat, & de qua habita apud ſe delectabatur. *Non hæc reſtat; ſed de hac unica diſputatur: & reſpondet*. Recentiores aliqui docent, eam triſtitiam ſufficienter recompenſari per recompenſationem rei ſimilis conditionis... Verum enim vero carentia illa non videtur recompenſari per redditionem rei ſimilis, ſed ex ſolutione rei mutuatæ iterum redit delectatio; quam delectationem, ſi non mutuaſſet, mutuans & eo uſque habuiſſet quo caruit, & modo etiam haberet. Ergo non ſatis fit præteritæ triſtitiæ per præſentem lætitiam: quia hanc etiam haberet, ſi non mutuaſſet. Ideo probo poſſe in hoc caſu aliquid ultra ſortem recipere, ſi id a principio deduxit in pactum, & declaravit mutuatario juxta dicta in ſuperioribus: atque in eo eventu vera eſt ſententia Medinæ. (Hactenus Dicaſtillus: & Caramuel hoc pacto reſumit ſermonem.) *Parturiunt montes & naſcetur parviculus mus. Cur illa dicta prius? Sententia quæ a paucis lineis erat ſpeculative improbabilis, practice pernicioſa, jam tandem aſſeritur vera. Veritas enim eſt veritas, & tametſi aliis ideis præventus eam condemnes, tandem affulget, & te ipſum condemnans ejus ſinceritatem propugnabis* “.

XLI. P. Claudius La-Croix *Lib.* 3. *par.* 2. *de uſura num.* 854. „ Sylvius, Serra, „ aliique apud Mendo in ſtatera *diſp.* 6. „ *ar.* 2. *n.* 54. docuerunt SEMPER eſſe periculum ſortis, quando datur mutuum; „ ideoque ratione periculi SEMPER poſſe aliquid exigi. “

XLII. P. Thomas Tamburinus *lib.* 8. *tr.* 3. *cap.* 8. §. 4. *n.* 1. „ Quando rationabiliter timetur periculum, vel difficultas, „ vel expenſæ in recuperando mutuo, atque hæc oriuntur ratione perſonæ mutuatarii, poteſt aliquid exigi proportionatum ſupra ſortem: ſi pericula timeantur ex ſola puſillanimitate, negant plerique.... Verum de Lugo innuit poſſe, „ licet denique aliorum judicio relinquat. „ Ratio eſt.... angor & moleſtia quæ mutuans paſſurus eſt, toto v. g. anno propter timorem amittendi ſortem, quæque „ ſubire ipſe non obligatur ſine pretio. Atque hæc jam in eo puſillo adſunt: ergo &c. “

XLIII. Cardinalis de Lugo *Tom.* 2. *de juſt. diſp.* 25. *ſect.* 6. *num.* 81. „ Ceterum „ cum hoc ſtat quod ipſum periculum ſit „ damnum diverſum a ſorte, & pro quo „ poſſit aliquid ex pacto præcedenti exigi. „ Negari enim non poteſt quod licet debitum poſtea recuperetur, moleſtiam tamen mutuanti non attulerit periculum illud, & timor amittendi ſortem. Sicut „ ergo mutuum dari non poteſt ſine corporis, vel mentis labore, vel moleſtia, & timore amittendi ſortem; poteris pro hac moleſtia ſubeunda aliquid „ exigere.

„ *Ratio autem a priori eſt:* quia labor, & „ dolor mentis licet non ſint in genere bonorum fortunæ, & ideo injuriæ circa illos illatæ non obligent ex ſe ad compenſandum pecuniis, ſunt tamen *aliquid* quod „ in pactum deduci poteſt, ut pecuniis compenſetur. Sicut enim pro labore corporis potes pretium exigere, ita & pro labore mentis: & ſicut potes exigere pretium, ut aliquis ſit tibi dolor capitis, „ quanti doloris illius moleſtia æſtimari „ poſſit; ita pro moleſtia, & angore mentis ſubeundo poteris pretium exigere, cum „ non minus, ſed aliquando magis cruciet „ quam dolor corporis. *Si ergo poſſes ultra „ ſortem exigere, quando mutuum futurum* tibi eſſet cauſa doloris capitis, poteris etiam exigere, quando mutuum futurum „ tibi eſſet cauſa doloris, & timoris interni propter periculum ſortis amittendæ: „ quia dolor ille, & timor, prout contradiſtinctus a ſorte ipſa, eſt aliquid quod „ in pactum poſſit pro pretio afferri. “

XLIV. Idem de Lugo *loc. cit. num.* 85. „ Cum enim ratio licite exigendi aliquid „ propter periculum, ſit, quia mutuans „ non poteſt hic & nunc mutuare quin „ ſubeat moleſtiam illam, & timorem; „ *parum* videtur referre quod res ipſa, vel „ indoles mutuantis, & ejus diſpoſitio talem moleſtiam afferat. *Quia ſi ego, quia „ claudus v. g. ſum, debeo ſubire peculiarem „ moleſtiam, ut pecuniam ex domo afferam ad „ tibi mutuandum, quam moleſtiam alii non „ ſubirent, poſſum bene* (N. B.) *peculiare „ pretium exigere pro illa moleſtia a me ſubeunda. Si ergo ſimiliter quia meticuloſus „ ſum, & pavidus, non poſſum tibi mutuare ſine magno angore, & timore amittenda*

„ *for-*

„ *sortis, videtur quod possim aliquid exigere* „ *pro hac molestia, & onere, sine quo ego* „ *tibi mutuare non possum. Hoc tamen alio-* „ *rum judicio relinquo.* "

XLV. P. Thomas Tamburinus *Lib. 8. in Dec. 1. §. 5. n. 18.* „ Dixi jam posse pro „ hoc titulo promissionis non repetendi pe- „ cuniam mutuam, pro quolibet anno lici- „ te in hac nostra ætate PECUNIOSA exi- „ gi quinque pro centenario. Ita Cara- „ muel.

XLVI. P. Leonardus Lessius *Lib. 2. c. 20. dub. 10. n. 74.* „ Adverte tamen, si reve- „ ra ex mutuo 100. aureorum certo sis ac- „ cepturus detrimentum aureorum decem, „ non erit usuræ peccatum, etiamsi *non monito* mutuatario de hoc damno, paci- „ ciscaris tibi reddendi 110. "

XLVII. Idem Lessius *loc. cit. num. 90.* „ Tertius modus est. Si pecuniam destina- „ rim negotiationi, & mutuum peterent: de „ quo modo est difficultas. Quidam enim „ doctissimi viri putant etiam tunc posse „ aliquid exigi ratione lucri cessantis. " (Post quinque rationes in præsidium hujus opinionis allatas sic concludit *n. 95.*) „ Ob „ has rationes hæc sententia mihi olim vi- „ sa est probabilis, & etiam nunc videtur, „ præsertim speculative considerata, mo- „ do ille non exigat amplius quam spes „ illa lucri, detracta laborum, & expen- „ sorum æstimatione, valebat; & semper „ retineat animum negotiandi, si mutuum „ non peteretur. In praxi tamen ob peri- „ culum palliandi usuras *non est facile ad-* „ *mittenda*. " Eamdem opinionem docent P. Tamburinus *lib. 9. c. 3. §. 4. n. 2.* Laymanus *Lib. 3. tr. 4. c. 16. num. 8.* Sporer *tr. 6. in 7. præcept. c. 4. sec. 2. n. 44.*

XLVIII. P. Thomas Tamburinus *Lib. 9. tr. 1. c. 3. §. 4. n. 2.* „ Si habes domi „ aliam pecuniam otiosam, hanc tamen „ quam mutuas, negotiationi destinaveras, „ adhuc potes, si hanc destinatam mutues, „ exigere lucrum cessans: quia revera ra- „ tione mutui cessat tibi ejusmodi lucrum „ ex hac destinata pecunia. " Eamdem de- fendit *lib. 8. c. 8. §. 3. n. 2.* ubi pro se citat Aragonium, & Valentiam *Tom. 3. disp. 5. q. 20. par. 2. Quia*, inquit, *hæc tibi fructificatura erat, & non alia*. Hæc ea- dem verba Tamburini de more transcribit Patritius Sporer *tr. 6. in 7. precep. c. 4. sec. 2. §. 3. n. 44.* ubi citat *Molinam, Lessium, Layman, Lugo*.

XLIX. P. Claudius La-Croix *lib. 3. par. 2. n. 861.* „ Si quis aliam pecuniam quam „ habet, exponere non audeat, sed *ex ni-* „ *mia etiam sollicitudine* reservet familiæ, „ poterit petere lucrum cessans pecuniæ mu- „ tuatæ: quia mutuator re ipsa fuit causa „ lucri cessantis. Molin. Pirh. Lugo *disp.* „ *25. n. 90.* Si autem ideo præcise pecu- „ niam aliam reservavit, nolens ad nego- „ tiationem exponere, ut semper haberet „ ad manum pro casu quo quis mutuum „ peteret, docent Molin. Laym. Lugo, „ Tambur. Hannold. Illsung. num. 438. et- „ iam posse petere lucrum cessans: *quia mu-* „ *tuatio partim præterita, partim futura vi-* „ *detur fuisse causa;* & voluntas præsumpta „ etiam eorum qui mutuum sunt petituri, „ movet ad non exponendum pecunias ne- „ gotiationi, ex quo cessat lucrum. "

L. De Lugo disp. 25. sec. *6.* §. *91.* „ Cir- „ ca eamdem conditionem quæritur secun- „ do an dicatur lucrum cessare causa mu- „ tui, ita ut pro eo possit aliquid a mu- „ tuatario exigi, quando aliquis servat ali- „ quam pecuniam apud se, quam ideo no- „ luit ad negotiationem applicare, ut ha- „ beret ad manus pecuniam pro iis qui „ mutuo peterent ....

„ Lessius num. 88. & sequentibus hunc „ casum dividit in alios duos.

„ Primus est, quando scio te postea pe- „ titurum mutuum, & in gratiam tui sub- „ traho negotiationi pecuniam aliquam, ut „ possim tibi postea mutuare: in quo casu „ dicit posse ultra sortem exigi. "

„ Secundus casus est, quando non scis de „ aliquo in particulari mutuum petituro; „ sed quia multi postea multo indigebunt, „ subtrahis pecuniam negotiationi, ut pos- „ sis iis, quicumque sint, mutuare: quo „ casu dicit, probabile videri quod possit „ postea exigi lucrum cessans, præsertim „ speculative loquendo, si animus retinea- „ tur negotiandi, si pecunia illa non mu- „ tuo daretur &c. "

„ Claritatis gratia possumus primum ca- „ sum in alios duos subdividere. (Post mul- „ ta respondet *num. 93.*) Unde ad rationem „ dubitandi dicere possumus, etiam tunc „ mutuum esse causam lucri cessantis, quod „ dupliciter explicari potest.

„ Primo in genere causæ finalis: ideo „ enim a negotiatione, & lucro præsenti ces- „ sas, ut postea possis mihi mutuare. Nec „ videtur requiri quod mutuum sit causa „ efficiens, & antecedens PRIORITATE REA- „ LI cessationem lucri; sed videtur sufficere

„ re

„ re quod in genere causæ finalis sit causa „ cessandi a lucro: sicut etiam NOSTRA SA„ LUS ET JUSTIFICATIO dicitur causa PAS„ SIONIS CHRISTI, quia fuit finis propter „ quem Christus mortuus est. Nec minus „ gratus esse debeo ei qui damnum patitur „ ut me liberet, quam si me petente ut „ patiatur; licet in primo casu mea libera„ tio sit causa finalis, & in secundo meæ „ preces sint causa moralis efficiens.

„ Secundo addere possumus, voluntatem „ mutuatarii futuram prævisam esse causam „ moralem efficientem desistendi a lucro „ negotiationis. Nam licet non movearis a „ mutuo prævisо futuro *absolute* ad subtra„ hendam pecuniam: non enim ideo desi„ stis a negotiatione, quia mutuaturus es; „ sed ideo mutuaturus es, quia desistis a „ negotiatione: sed tamen moveris a præ„ visa voluntate mea futura petendi mu„ tuum. Quare vere mea voluntas, & pe„ titio mutui est causa moralis cessantis „ lucri; quod sufficit ad exigendum inter„ esse &c.

LI. Idem de Lugo *loc. cit. num.* 94. „His „ suppositis circa utramque partem prioris „ casus dicendum videtur consequenter, in „ posteriori etiam posse exigi lucrum ces„ sans, quando nullus in particulari præví„ detur petiturus, sed aliqui in communi, „ in quorum gratiam pecuniam a negotia„ tione subtraxisti; prout absolute & sine „ scrupulo concedit Malderus . . . . Ratio „ ex dictis colligi potest: quia inter hunc „ secundum casum & primum ea sola dif„ ferentia esse videtur, quod in primo ego „ in particulari prævisus fuerim mutuum „ petiturus; in secundo autem non sum ego „ prævisus in particulari, sed aliqui in con„ fuso, & indeterminate. Hoc autem ad „ propositum parum referre videtur . . . . „ Quod explicari potest exemplo supra ad„ ducto PASSIONIS CHRISTI. Licet enim „ Christus ante voluntatem patiendi non „ præviderit determinate peccatum futurum „ hujus hominis; seu aliquos homines mor„ taliter peccaturos, ad quorum justificatio„ nem voluit sanguinis pretium solvere; „ adhuc vere dicitur peccatum hujus homi„ nis fuisse causa ut pateretur. Ratio au„ tem est, quia sub illa distinctione cogno„ scuntur omnia futura disjunctim; & ita „ volendo mori pro his liberandis qui pec„ caturi erant, voluit mori pro hoc, si hic „ de facto peccasset. Si ergo vis reservare „ pecuniam pro illo qui petiturus est, qui„ cumque ille sit, prævidens aliquem peti„ turum, pro illo de facto voluisti reserva„ re, quamvis indeterminate cognito.“

LII. P. Joannes Azorius 3. *Part. lib.* 5. *c.* 5. *q.* 3. „ An lucrum cessans possit solvi „ anticipata solutione? Respondetur ex com„ muni consensu, non posse. Sed notandum „ est, hoc intelligi sic. V. g. mutuat Ti„ tius Cajo, & quia convenit inter eos ut „ ratione lucri cessantis Cajus solvat Titio „ quinque, dicitur anticipata solutio, si Ti„ tius det Cajo nonaginta quinque. Hoc „ omnino est illicitum, quia est usura ma„ nifesta. Nam perinde est ac si mutuet „ nonaginta quinque, ut postea sibi reddan„ tur centum.“

At vero non est illicitum, si anticipata solutio intelligatur sic. Mutuat Titius centum Cajo, & convenit inter eos ut ratione lucri cessantis Cajus solvat Titio quinque, v. g. centam portionem olei, vini, frumenti, vel paria gallinarum, quæ dat Cajus ratione illorum quinque de quibus solvendis convenit inter eos ratione lucri cessantis.

LIII. P. Thomas Tamburinus *lib.* 9. *c.* 3. §. 3. „ Nos aliqua remedia, seu *justa arti„ ficia* tradidimus *lib.* 8. *in Decal. tr.* 3. *c.* 8. „ §. 3. *n.* 16. *quorum auxilio aliquid anticipa„ to sumi possit*. (Artificia justa tradita loc. „ cit. hæc sunt.) Caramuel *lib.* 2. *Theolog. „ Mor. n.* 755. tollit sic difficultatem. *Fiant „ duo contractus, alter mutuationis, alter ven„ ditionis; & sic poterit mutuans sumere nunc „ decem, seu saltem octo, vel sex.* Explico „ (inquit Tamburinus.) Mutuans nunc „ mutuat centum aureos cum spe ut reci„ piat hinc ad annum ex lucro licito præ„ ter sortem alia decem. Vendat nunc an„ ticipato hanc spem denarii lucri ipsi mu„ tuatario, quæ spes valebit v. g. omnibus „ ab experto viro expensis, sex vel octo „ aureis: nam statim nunc poterit sine la„ be usuræ hos sex vel octo aureos sume„ re, non quidem ex vi mutui, sed ex vi „ venditionis sperati a se lucri, & venditi „ mutuatario.“

LIV. Idem Tamburinus *ibidem num.* 18. „ Lessius *lib.* 2. *c.* 2. *n.* 100. ab eadem diffi„ cultate sic se liberat. *Mutuet quis tibi cen„ tum, ita ut mutuet cum interesse solum* 91. „ *& 9. sine interesse. Nam mox hæc* 9. *red„ dere mutuanti potes sine ulla ipsius injustitia „ pro interesse debito illis* 91. *Tunc enim tu „ mutuatarius non solves lucrum ex ipsa sum„ ma mutuata cum interesse, sed ex alia; quo „ pacto plus æquo non gravaberis.* Dices: Gra-

„ vabor

„ vabor ex eo quod anticipato ſolvo quod „ nondum debeo. Reſpondeo ſic pro Leſſio. „ At cerro debebis: & ex alia parte mole„ ſtia dandi nunc quod debebis poſtea, com„ penſari ſufficienter videtur ex eo quod „ mutuans gratis mutuat tibi, & ſine in„ tereſſe illa novem. "

LV. P. Antoninus Diana *Tom. 6. tr. 3. reſolut. 47. num. 3.* „ Oſtendam Confeſſariis „ duos modos quibus pœnitentes mutuando „ poſſunt paciſci ut ſtatim ſibi lucrum red„ datur ex illo mutuo. Primus eſt Leonar„ di Leſſii &c. . . . . Secundus modus eſt „ Joannis de Salas, & Joannis Azotii, ſci„ licet non accipiendo illud lucrum ceſſans „ ex ipſa ſumma pecuniæ, vel ex aliqua „ re frugifera, ſed v. g. in tanta quantita„ te olei, frumenti, vini &c. Notabunt hæc „ Confeſſarii, & in praxi ſe expedient. Ad „ tollendas occaſiones peccatorum his MO„ NITIS UTANTUR.

LVI. *An ſit uſura, ut mutuatarius initio mutui ſolvat lucrum occaſione mutui?* „ Se„ cluſo ſcandalo negative reſpondet Baunius „ in *Theol. Mor. Tom. 5. lib. 2. q. 22.* (apud „ Dianam *loc. cit. reg. 45.*) Primo quia eſt „ tempus quidpiam uſuræ extrinſecum: er„ go ab eo lucri ceſſantis ſolutio non trà„ hit uſuræ maculam, ac vitium. Secundo „ ſimul ac aliquid eſt debitum, illud ſolve„ re non eſt malum; at eſt mutuanti lu„ crum ceſſans illico debitum ac fit mu„ tuum: ſolvere ergo tum poterit. "

LVII. P. Paulus Layman *l. 3. tr. 4. c. 16. n. 2.* „ Civis majore anni parte pecunias para„ tas habet, ex quibus indigentibus opifici„ bus, præſertim tentoribus, mutuum dare „ poſſit, *relicto ipſi in ſecuritatem ſolutionis „ pignore, v. g. tela.* Cum autem recepto „ pignore, ſolutio facienda eſt, poſt annum „ medium in ſingulos florenos mutuo datos „ auctarium adjiciendum eſt, v. g. unus *pa„ zius.* Conſiderandum enim eſt auctarium „ iſlud non accipi ratione mutui, ſed ra„ tione obligationis, oneris, & curæ quam „ civis ille ob gratiam tentorum in ſe ſu„ ſcipit, ut toto ferme anno pecunias pro „ illis in promptu habeat, quocumque tem„ pore in domum ſuam adventantes intro„ mittat, *pecunias numeret* &c. quæ obliga„ tio pretio æſtimabilis eſt. "

LVIII. P. Leonardus Leſſius *lib. 2. c. 21. dub. 16. n. 130.* „ Quidam DD. exiſtimant „ id eſſe injuſtum, & palliatam uſuram, „ quando idem redimit qui vendidit. *Sed „ verius eſt non eſſe injuſtum*, etiamſi reven„ dat ipſe venditor, modo infra limites jua„ ſti pretii conſiſtat . . . Ratio eſt: qui „ & venditio *prima* juſta eſt, quia eædem „ merces revenduntur. Nec refert quod hæc „ revenditio fiat pretio infimo: tum quia „ merces quæ a venditore ingeruntur, vi„ leſcunt. Nec etiam refert, quod idem ſit „ emptor qui ante erat venditor. QUIA SI „ ALIAS QUIVIS POTERAT ILLO PRETIO „ EMERE, CUR NON ET ILLE QUI VEN„ DIDIT? "

LIX. P. Thomas Tamburinus *lib. 9. tr. 3. c. 5. §. 1. n. 6.* „ Primus titulus eſt, quia „ emptor carebit pecunia quam ſibi ipſe tra„ dit, poſt tres vel plures menſes, unde „ privabitur, etiamſi non ſit mercator, op„ portunitate, & libertate aliquid lucrandi „ cum illa pecunia a te reddenda per alias „ *forte* negotiationes ſe ſe offerentes. "

LX. P. Leſſius *lib. 2. c. 23. dub. 9. n. 85.* „ Petes, utrum id quod campſoribus debe„ tur ratione proviſionum, & intereſſe, poſ„ ſit ab ipſis continenter adjici ſorti, ut „ cambium augeant? "

„ Reſp. Id fieri non poſſe, niſi morali„ ter certi ſint ſe illud potuiſſe aliis ſta„ tim ad recambium dare, & per illud lu„ crari. Tunc enim ratione lucri ceſſantis „ poſſunt illud ſorti unire ad cambii aug„ mentum. "

LXI. PP. Salmanticenſes *tract. 14. cap. 4. punct. 2. §. 4.* „ Res non ſupponuntur, ut „ ex ipſis neceſſario cenſus ſolvantur; ſed „ ut ipſa ſolutio ſecurior ſit: & ideo ſup„ ponuntur ut *pignus*, & *hypotheca*, non „ ut fundamentum cenſus; ſed ſic eſt quod „ etiamſi pignora pereant, vel hypotheca, „ non ceſſat obligatio, *leg. adverſ. Cod. de „ act. & oblig.* Ergo nec pereuntibus rebus „ cenſui ſuppoſitis cenſus evaneſcit. "

LXII. P. Thomas Sanchez *lib. 1. Conſil. moral. c. 7. dub. 2.* „ An qui habet licen„ tiam Papæ, vel Epiſcopi ad petendam „ eleemoſynam uno anno per ſe, vel per „ alium, ut ſuæ neceſſitati conſulat, poſſit „ hoc jus locare alteri pretio aliquo . . . „ Secunda ſententia probabilior dicit poſſe, „ nec cauſari obligationem reſtituendi: quia „ expreſſo aliquo jure non prohibetur loca„ re; nec fit inhabilis ad pretium locatio„ nis recipiendum; & locat illud jus quod „ habet, eſque contractus fortunæ, quo „ uterque lucri, & jacturæ periculo expo„ nitur. Sic Henriquez *lib. 7. de Indulgent. „ c. 55. n. 5.* "

CAPUT III.

Variæ juris acceptiones: juſtitiæ notiones, & diviſiones.

I. TRes ſunt juris acceptiones. I. Pro lege definiente quid cuique ex juſtitia tribuendum ſit: qua in acceptione lex ipſa jus dicitur, ſeu juris regula. II. Jus ſignificat poteſtatem ad aliquid agendum, exigendum, recipiendum. III. Jus uſurpatur pro æqualitate inter rem & rem. Jus aliud *in re*, quod actionem tribuit tum in rem, tum in perſonam. Hoc jure potiuntur homines in res quas poſſident, valentque vendere, alienare, locare &c. Aliud jus *ad rem*, quod tribuit actionem in perſonam, & non in rem, ſeu tribuit actionem *perſonalem*, non *realem*. Vendis rem tuam alteri, quæ traditione illius fit. Emptor habet jus *in hac re empta*, tu retines jus ad rem, ſeu habes actionem in perſonam ad exigendum pretium.

II. Jus iſtud poteſtativum, aliud *juriſdictionis*, quo potiuntur Principes, Prælati, Superiores in proprios ſubditos. Aliud *proprietatis*, quo quis potitur in rem ſuam. Juſtitiæ materia remota ſunt res, pecunia, merces, agri, domus, animalia &c. Materia proxima ſunt actiones humanæ exteriores.

III. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex ſit juſtitia?* RESP. Eſt perpetua & conſtans voluntas jus ſuum cuique tribuendi. Triplex eſt, *commutativa*, *diſtributiva*, & *legalis*. *Commutativa* juſtitia eſt inter duos æquales homines ementes, vendentes, locantes &c. In his enim contractibus æquales ſunt, quamvis aliunde Princeps unus eſſet, & alter ſubditus. *Diſtributiva* juſtitia eſt totius ad partes, nempe Principis ad ſubditos in diſtribuendis gradibus, dignitatibus, præmiis &c. *Legalis* eſt partis ad totum, ſeu ſubditorum ad Principem, quatenus omnes tribuunt quæ communitati conveniunt legum præſcripto. Hanc legalem juſtitiam non eſſe in toto rigore juſtitiam contendunt Salmanticenſes, aliique; ſed oppoſita ſententia probabilior eſt mihi.

IV. Juſtitia *diſtributiva* bona communitatis diſtribuit inter partes ejuſdem communitatis juxta proportionem meritorum. Hæc virtus juſtitiæ reſidet in Superiore, cujus eſt diſtribuere bona communia: reperitur quoque in ſubditis quatenus huic juſtitiæ acquieſcunt. Medium rei, quod hæc juſtitia reſpicit, non eſt æqualitatis arithmeticæ, ſed proportionis & geometricæ: quæ proportio verſatur inter bona diſtribuenda, & merita ſubditorum.

V. QUÆST. II. *An juſtitia commutativa diſtinguatur a juſtitia vindicativa?* RESP. Juſtitia commutativa, ut dictum eſt, reddit unicuique rem ſuam ſecundum jus quod habet illam exigendi: ponit enim æqualitatem inter debitum, & creditum; quæ oritur ex emptionibus, venditionibus, mutuis, ceteriſque contractibus: item ex furtis, ex homicidiis, aliiſque injuriis, quarum damnum compenſandum eſt. Præcipuus juſtitiæ commutantis actus reſtitutio eſt.

VI. Juſtitia vindicativa ſpectari poteſt aut in judice vel Principe; aut in privatis perſonis læſis, quæ poſtulant vindictam. Secundum priorem conſiderationem eſt actus veræ juſtitiæ commutativæ; in perſonis autem læſis non eſt vera juſtitia, ſed pars potentialis ejuſdem, ut 2. 2. *qu.* 80. *a.* 1. *ad* 1. docet S. Thomas. Ratio prioris partis evidens eſt. Quoniam judex vi juſtitiæ commutativæ aſtringitur non modo bono communi providere, ſed etiam ſubditos ab injuriis, & oppreſſionibus defendere. Adeſt præterea medium rei. Judex enim tenetur infligere pœnam æquantem jus læſum perſonæ offenſæ. Secunda pars ſe ipſa patet.

VII. QUÆST. III. *Juſtitia commutativa diſtinguitur ne ſpecie a juſtitia diſtributiva?* RESP. Adfirmat communis ſententia. Siquidem virtutum ſpecifica diverſitas ab objectorum diverſitate formali ſumitur. Sed utraque hæc virtus objectum formaliter diverſum ſpectat. Ergo inter utramque diverſitas ſpecifica reſidet. Objectum enim virtutis juſtitiæ eſt juris æqualitas conſtituenda inter jus unius & debitum alterius. Commutativa reſpicit æqualitatem arithmeticam, & diſtributiva geometricam. Jus commutantis juſtitiæ eſt jus rigoroſum; jus juſtitiæ diſtribuentis imperfectum eſt, fundatum non in re vel ad rem, ut prius, ſed in convenientia, & habilitate perſonali. Prima juſtitia rei pretium; altera perſonæ prærogativas ſpectat, ut 2. 2. *q.* 61. *a.* 2. S. Thomas docet.

VIII. Advertendum tamen, juſtitiam diſtribuentem fere ſemper habere indivulſam juſtitiam commutantem. Qua de re lege *Tom.* 7. *lib.* 2. *diſs.* 1. *c.* 4. *n.* 10.

IX. QUÆST. IV. *Quænam ſunt vitia juſtitiæ oppoſita?* RESP. Juſtitia hic ſumitur, non pro gratia ſanctificante, qua juſtus quis dicitur,

citur, neque pro justitia generali in omnium virtutum complexione sita; sed pro virtute peculiari morali, quæ voluntatem inclinat ad tribuendum cuique quod suum est, ut jam diximus. Ceteræ autem virtutes duo habere vitia contraria solent: alterum per excessum, alterum per defectum. Justitiæ opponitur dumtaxat defectus, quatenus quis non reddit quod debet. Excessus reddendi plusquam debetur, cum aliis virtutibus, secus cum justitia pugnat, nisi nocumentum alteri inferatur.

X. Vitium oppositum justitiæ est injustitia, quæ, ut justitia, in varias tribuitur species. Nam alia est injustitia legalis, quæ leges relaxat: alia opposita justitiæ distribuenti, & est acceptio personarum. Justitiæ commutanti opponuntur furta, homicidia, rapinæ, contumeliæ, calumniæ, falsæ accusationes, advocatorum impostura, injusta judicum judicia &c. Injustitia genere suo peccatum letale est, & ex parvitate materiæ, aut ratione indeliberationis culpa venialis est.

CAPUT IV.

De dominio, ejusque divisione, & bonorum partitione.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit dominium?* RESP. Dominium plures excipit significationes. Nunc accipitur pro dominio *proprietatis*, quod proprie dominium est, & definitur, quod sit *facultas utendi re tamquam propria in omnes usus a lege permissos in suum commodum*. Dominium istud aliud *perfectum*, & *plenum*, aliud *imperfectum*, & *semiplenum*. Illud olim dicebatur *mancipium*, quod manu caperetur, estque dominium in substantiam rei, ejusque commoda; & ideo dicitur etiam *dominium in solidum*, quia non solum habet proprietatem, vi cujus dicitur dominium directum, sed etiam commoda, & usus rei, propterea quod dicitur dominium *utile*. Dominium *imperfectum* hæc duo separat, nempe proprietatem rei ab usu rei. Nam Titius sæpe habet proprietatem rei sine usu; & vocatur dominus *proprietarius*, seu directus. Sempronius sæpe habet rei usum, seu usumfructum sine proprietate; & vocatur *usufructuarius*, *emphyteuta*, *vassallus*, *feudatarius*.

II. Heinc tamen haud sequitur dominium directum carere omni utilitate. Caret utique directe fructibus, qui produci a re solent, & ideo distinguitur ab utili; at multas habet alias commoditates. Valet enim dominus proprietarius rem alienare: præterea accipit canones, seu pensionem ab usufructuario, vel emphyteuta: & tandem sæpe dominium utile redit ad proprietarium. Et quando cum licentia proprietarii fit alienatio medio novo contractu, ipsi laudemium solvendum est. Ultimo aliud est dominium *altum*, quod Principibus convenit: aliud *humile*, quo potiuntur subditi in propria bona.

III. Dominium transfertur vel titulo, vel traditione rei. Qui enim alteri præbet rei titulum, seu jus, in hunc transferre dominium intendit. Hæc translatio dominii describi solet, quod sit *transmissio rei ab eo qui legitime possidet, in alterum qui incipit esse dominus*. Triplex istius translationis principium. Deus, homo, Princeps. Radix translationis dominii a rerum divisione proficiscitur. Rerum divisio jure gentium invecta est. Non omnia tamen jure gentium divisa sunt: plura enim communia remanent, ut viæ, plateæ, civitates, flumina, mare, feræ &c.

IV. Dominium utile est *jus utendi, & fruendi aliena re, salva ejusdem substantia*. Aliud jus dicitur *usus juris*, aliud *usus facti*. Sed usus facti non est jus, sed juris executio. Jus proprium est jus utendi, quod distinguitur ab aliis juribus, quæ nullum præbent usum, quale est jus depositarii in rem depositam, creditoris in pignus. Additur *& fruendi*, quæ particula distinguit usumfructum ab usu nudo: nam usuarius uti tantum re in proprium commodum valet; usufructuarius contra & uti re, & ejusdem fructus vendere, alienare, locare, salva ejusdem rei substantia, potest. Dominus vero proprietarius rem ipsam alienare valet. Ususfructus alius legalis, alius conventionalis. Ille lege, hic conventione peragitur.

V. QUÆST. II. *Quinam sunt fructus, quibus frui usufructuarius potest, & quid præstare iste debeat?* RESP. Quidquid fructus parit, & ex eo percipi potest, nomine *fructus* comprehenditur. Dominium fructuum usufructuarius non acquirit, nisi sint collecti: quare si ante collectionem moriatur, ad dominum pertinent. Usufructuarius, ut bonus paterfamilias, conservare substantiam rei debet. Si aliqua gregis capita moriantur, aut inutilia reddantur, si plantæ arescant vinearum; alia fructifera capita, aut plantas substituere tenetur. Si absque ejus negligentia res, aut rerum partes pereant, aut gelu,

gran-

grandine, invasione, ad nihil tenetur. Potest usufructuarius consentiente, secus repugnante, domino proprietario alteri jus suum cedere.

VI. QUÆST. III. *Quid sit contractus emphyteusis, & feudi?* RESP. Emphyteusis est contractus quo in perpetuum, vel ad tempus, non brevius decennio, fundus alicui traditur fruendus cum onere pensionis solvendæ domino directo in dominii recognitionem. Potest emphyteuta, domino inscio, emphyteusim alteri per decennium locare. *Feudum* definitur, quod sit *concessio rei immobilis, translato dominio utili, & retento directo apud proprietarium, cum onere fidelitatis, & obsequii personalis exhibendi*. Differt ab *emphyteusi feudum*, quod emphyteuta solvat pensionem realem domino directo; feudatarius vero, sive vassallus teneatur ad obsequium personale certo tempore præstandum infeudatori sive in aula, sive in bello.

VII. QUÆST. IV. *Quid sit possessio, & modus eam comparandi, vel amittendi?* RESP. *Est detentio rei, corporis & animi, juriſque adminiculo*. Ad veram possessionem requiritur ut quis animo & corpore, modo a jure præscripto, nempe manibus, pedibus, aliave formula in lege definita rei possessionem capiat. Possessio duplex. Alia justa, seu juris simul & facti. Altera injusta, & facti tantum. Illa dicitur *detentio rei suæ cum jure detinendi*. Hæc contra *detentio rei tamquam suæ sine jure detinendi*.

VIII. Quatuor sunt possessionis prærogativæ, seu privilegia. 1. Est bona fides. 2. Si dubitatio insurgat super jure, possessoris melior est conditio. 3. In judicio actori, non possessori probatio incumbit. 4. Possessori concessum est suam defendere possessionem modo licito & honesto. Aliqui recentes non solum licite asseruere defendi posse occisiva defensione quæ actu possidemus, sed ea etiam ad quæ jus inchoatum habetur. Quam doctrinam damnavit Innocentius XI. duabus thesibus. 32. *Non solum licitum est defendere defensione occisiva quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus*. Altera est 33. *Licitum est tam heredi, quam legatario contra injuste impedientem ut vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere; sicut & jus habenti ad cathedram, vel præbendam contra earum possessionem injuste impedientem*.

IX. Possessio tribus modis obtinetur. 1. Apprehensione *vera*, quando manibus, ut rem mobilem, pecuniam, merces &c. pedibus, ut rem immobilem, domum, agrum, assequeris. 2. Apprehensione *ficta*, dum quis accipit claves domus, scriptum, instrumentum, in quo jus continetur ad fundum, domum &c. 3. *Civilissima*, quæ executioni demandatur sola dispositione legis.

X. Res possessæ mobiles amittuntur, 1. voluntate possessoris sui compotis, & absoluti domini. Quare pupilli, amentes, absque tutoris consensu nihil alienare valent. 2. Per furtum, & rapinam. 3. Fortuita perditione, puta crumenæ, annuli, gemmæ &c. Animalia perduntur fuga, nisi ex illorum genere sint quæ redire solent. Servus autem fuga non perditur. Res immobiles amittuntur 1. longa absentia possessoris, qui nec per se, nec per alium protestatur se nolle rem dimittere. Hanc absentiam alii ad decennium limitant, alii ultra extendunt. 2. cum dominus scit rem suam possideri ab alio, & eam, cum possit, recuperare negligit. 3. quando res ita occupatur ab alio, ut non sit probabilis spes eamdem recuperandi. 4. per oblivionem longam.

XI. QUÆST. V. *Qui sunt dominii capaces?* RESP. Omnes homines, peccatores, infideles, hæretici &c. Pueri ante usum rationis dominii perfecti non sunt capaces. Supplere puerorum consensum possunt curatores & tutores a Republica destinati.

XII. QUÆST. VI. *Animalia mansueta natura sua capere ne alicui licet?* RESP. Animalia mansueta, ut boves, oves, canes, gallinæ, sues &c. si egrediantur a domi custodia, longiusque discedant, domini semper remanent, & nemini licet eadem sibi usurpare: & qui eadem caperet, præter peccatum grave, restitutioni esset obnoxius. Animalia natura sua fera, sed hominum industria facta mansueta, ut accipitres, cervi, apes alveariis reconditæ, pisces in stagnis dominorum inclusi, sub dominio possessoris manent, nec possunt ab aliis usurpari. Cum vero e custodia fugiunt, & nulla sit eadem recuperandi spes, tum acquirunt pristinam libertatem, fiuntque communia, eorumque dominus evadit qui primus eadem capit. Animalia silvestria fiunt primi occupantis, ut omnes docent: sunt enim hæc natura sua communia. Et quando in alieno fundo inveniuntur, capientis sunt, & non domini: quamvis prohibere domini queant ne quis in proprios fundos ingrediatur. Quo in casu damnum illatum ingredientes compensare astringuntur; at captarum

ferarum dominii evadunt. Fera letaliter vulnerata, est vulnerantis; secus si vulnus letale non sit, nullaque sit vulneratori spes eam capiendi. Tunc enim fera est primi capientis.

XIII. QUÆST. VII. *Quid de piscatione, aucupio, venatione dicendum?* RESP. Hæc omnia jure naturæ communia sunt; jure positivo alicubi, & aliquo tempore vetita sunt. Qui habent prædia, fundosque in quibus sunt lacus, silvæ &c. jure vetare possunt ne quisquam in his locis venari, vel piscari valeat. Principes prohibere queunt piscationem, venationem, aucupium in fundis alicujus civitatis; civitates tamen quæ fundorum dominium habent, compensare Principes tenentur. Similiter compensare Principes astringuntur dominos fundorum, quos suis vexationibus devastant, aut iis damnum inferunt. Qui venantur in locis prohibitis contra edictum Principis, hos non peccare mortaliter, plures auctores docent, quod talia edicta pœnalia sint, & quod ejusmodi edicta desuetudine cessarint. Spectandæ tamen circumstantiæ sunt. Venatio clamorosa vetita clericis, & monachis est.

XIV. QUÆST. VIII. *Cujus sunt silvæ, montes, & pascua?* RESP. Horum dominium ad populos viciniores jure gentium spectat, suntque hæc omnia inter populos vicinos, & conterminos communia, nisi aliquo peculiari titulo populus quispiam sibi eadem vindicaverit. Principes, & communitates vetare jure valent ne statis temporibus quispiam cædat ligna, aut ad pascua mittat animalia ob bonum commune. Hoc fine sublato prohibitiones fieri non debent, quia singuli oppidani jus habent ad ejusmodi communium locorum fructus.

CAPUT V.

De rerum inventarum, & eorum quæ vi alluvionis, aut alio modo accrescunt, dominio, & de præscriptione.

I. TRia sunt bonorum genera distinguenda. Alia quæ nemo possedit umquam, ut gemmæ, & margaritæ. Alia sunt thesauri, qui jure naturæ sunt inventoris. Tertii generis sunt bona perdita, quæ de propinquo dominum habent, & inventor, qui sibi eadem retinet, furtum patrat, si domini notitiam habeat, vel habere possit. Si tamen longo tempore domino caruerint, pro derelictis habentur, suntque primi inventoris.

II. Bona naufragantium pro derelictis a nemine habentur: qui eadem inventa sibi usurpant, peccant, & ad restitutionem tenentur, & sæpius Bullæ cœnæ excommunicationem incurrunt. Bona vacantium dicuntur illa quæ quis absque testamento moriens relinquit, nullosque habet heredes necessarios. Hæc applicari fisco solent. Bona peregrinorum decedentium absque testamento in pia opera erogare Episcopus debet.

III. Qui bona perdita inveniunt, domino eadem restituere tenentur. Si dominum ignorent, diligentiam adhibere astringuntur, ut eum deprehendant. Res inventa e suggestis publicis denuntianda est, & publicis locis affigenda sunt folia, in quibus, cautionibus adhibitis, manifestetur. Nihil repetere inventor jure valet pro inventione. Si dominus munus exhibet, accipere potest. Si post adhibitam diligentiam dominus non invenitur, plures docent bona illa sibi retinere inventorem posse; sed mihi probabilius est distribuenda esse pauperibus, vel piis operibus applicanda. Tandiu tamen servanda sunt, quamdiu spes adsit domini inveniendi. Si res diuturnam conservationem non patitur, vendenda est, servandumque pretium tempore congruo ad dominum inveniendum. Si inventores pauperes sint, consulant prudentes viros, num partem, aut tota bona inventa retinere queant.

IV. Thesaurus proprie dicitur vetus depositio pecuniæ, cujus non extet memoria. Thesaurus hic est inventoris naturæ jure, & lege civili communi. Ceterum plures leges positivæ peculiares decrevere, quibus applicandi sint thesauri inventi. Pecunia, aut res aliæ pretiosæ, metus causa, puta belli, pestis, grassatorum &c. absconditæ, non veniunt nomine thesauri. Furti reus est qui eas invenit, & non restituit. Si casu in domo aut fundo alienis verus thesaurus reperiatur, media pars inventoris, & media pars domini est. Si ex industria in fundo alieno quæsitus fuerit, totus domino debetur, ut communiter docent omnes; qui tamen subdunt non teneri inventorem thesauri ad restitutionem ante judicis sententiam, quod lex vetans fodere in alieno fundo pœnalis sit. Ejusmodi leges in conscientia obligare mihi probabilius est, atque adeo teneri in conscientia inventorem ad restitutionem. Dominus tantum *proprietatis* dicitur dominus fundi, in quo reperitur thesaurus. Quare si thesaurus inveniatur in via, in platea, & in alio quocumque loco publico,

ca-

casu, vel industria, totus est inventoris, nisi obstet aliqua lex peculiaris. Thesaurus inventus in agro empto est inventoris.

V. QUÆST. I. *Quid dicendum de dominio vi alluvionis* &c.? RESP. Alluvionem flumina inducunt, dum uni prædio partem deeerpunt, & alteri adjungunt; quod accidere potest sensim sine sensu, vel modo instantaneo, & patenti. Insensibilis alluvionis dominus est ille cui prædium augetur; sensibilis contra & patentis dominus est possessor prædii, a quo dempta terra est, nisi hic avulsam terram pro derelicta habeat. Verum de hac alluvione leges statutæ sunt.

VI. *Accessio* est quæ rei tuæ quidquam aggerit. Duplex est. Altera naturalis, ut sunt partus ancillæ, pecorum, plantarum, quæ in proprio fundo nascuntur. Altera artificialis, seu industrialis, qualis est quæ fit per picturam, per inædificationem, scriptionem, intexturam, insitionem &c. Dominus ancillæ, fundi &c. est dominus fructuum.

VII. Alter modus acquirendi dominii est *specificatio*, quæ tunc est quando ex alterius domini materia nova rei species coalescit, ut ex uvis vinum, ex olivis oleum, ex argento vas. De his *lib. 2. Justit. tit. 1. §. 25.* fusus habetur sermo. Quando ex duobus fit unum tertium, vocatur *confusio*, & tum dominium evadit commune: commixtio autem est, cum res ita miscentur ut partes eædem permanentes conflent unum tertium; ut cum pecunia, frumenta &c. permiscentur. Quando corpora mixta discerni, & separari valent, tum attinent ad suos respective dominos. Quando contra præfata corpora ita miscentur ut nec discerni, nec separari queant, dominus eorum evadis, pretium tamen alienæ rei tuæ permixtæ solvere astringeris.

VIII. QUÆST. II. *Quomodo acquiratur dominium vi præscriptionis, seu usucapionis?* RESP. Præscriptio duplex. Alia quæ ab ipso naturali jure suam trahit originem, alia quæ jure positivo invecta est. De prima nunc, de altera postea. Ab eodem fonte, unde rerum dominia manarunt, profecta quoque usucapio, seu præscriptio est. Jure naturali permissivo omnia communia erant, & natura ipsa in hac communionem inclinat, si a suis turbatis appetitionibus præcisa consideretur. Ceterum considerata natura, uti nunc est, divisio necessaria erat. Præscriptio itaque ab ipso naturæ jure suam arcessit originem, & jure gentium executioni demandata est. Hæc enim præscriptionis basis, & præsidium est pacis, & tranquillitatis mutuæ inter homines. Neque enim deservire bonorum divisio reciprocæ concordiæ posset, nisi diuturna possessio securos tutosque redderet possessores. Sublata quippe hac securitate ex usucapione acquisitâ, incerta semper hærerent dominia, & suspensa.

IX. Præscriptionem hanc jure divino confirmatam esse, clare colligitur ex ipsa divina Scriptura. Hæc quippe *Judic. c. 2.* habentur: *Quare tanto tempore nihil super hac repetitione tentastis?* Jephte igitur contra Ammonitas præter belli titulum allegavit possessionem trecentorum annorum; & Ammonitis oppposuit, quod in tam longo intervallo nihil umquam tentaverint, ut propriam terram repeterent. Hæc præscriptio jure gentium invecta nullas alias conditiones habet nisi longævam possessionem, & fidem bonam.

X. QUÆST. III. *Quid sit præscriptio jure civili inducta?* RESP. Est acquisitio dominii, & juris alieni peremptio, cum continuatione possessionis bona fide, tempore a lege præscripto. Hanc finitionem omnes admittunt. Ut præscriptio, seu usucapio (licet enim aliqui dicant præscriptionem res mobiles, usucapionem res immobiles alienas ad alterum transferre, communius tamen hac distinctione rejecta, una pro altera usurpatur) tibi dominium adjudicet, perimatque jus alienum, debet secum adferre continuatam possessionem bona fide inceptam, cum titulo aut reali, aut præsumpto, & tempore a lege præfinito.

XI. Heinc est quod auctores quatuor communiter assignant conditiones ad præscriptionem necessarias. 1. Est possessio, de qua dictum est. 2. Est titulus probabiliter præsumptus. Si enim verus adsit, & certus, non est præscriptione opus. Titulus igitur necessarius est, vel præsumptus, qui probari non potest, sed præsumi debet; vel coloratus, qui probari queat. Coloratus dicitur qui putatur verus, licet re ipsa falsus sit. Infra spatium viginti aut triginta annorum titulus coloratus probandus est, & nisi probetur, præscriptio non admittitur. Post quadraginta, vel quinquaginta, vel centum annos titulus non probatur, sed præsumitur. 3. Conditio est temporis quantitas, de qua in varias partes auctores abeunt. Communior sententia hæc est. Ad usucapionem rerum mobilium tres inter præsentes, & quatuor inter absentes anni requiruntur. Excipitur sola Romana Ecclesia,

sa, contra quam sive in rebus mobilibus, sive in immobilibus, nulla admittitur præscriptio, nisi post longissimum tempus centum annorum. Contra pupillos, quamdiu pupilli sunt, nulla prævalet præscriptio sive mobilium, sive immobilium rerum. Tempus ad præscriptionem necessarium continuum sit oportet. Hæc temporis continuatio dupliciter deficere valet. 1. dum per actus oppositos interrumpitur. 2. dum præscriptio dormit. Tum vero juxta Jurisconsultos dormire dicitur cum propter impedimenta currere illa nequit, ut tempore belli, pestis &c.

XII. Ultima & potissima conditio est *bona fides*, qua quis persuasus sit, rem quam possidet, ad se pertinere, aut saltem ignoret rem esse alienam. Duplicem distinguunt auctores ignorantiam. Aliam juris, aliam facti. Si crederes Sempronium tibi vendere posse rem suam, juris ignorantia laborares. Si crederes rem esse suam, quæ revera non est, facti ignorantia tunc esset. Omnes fatentur, ignorantiam facti non impedire præscriptionem.

XIII. Disputant Theologi, num ignorantia juris clari invincibilis (de vincibili, quæ stare cum bona fide nequit, nulla est disputatio) obsit præscriptioni. Negant Lugo, Castropalaus, & alii. Sed probabilior sententia adfirmat, & evincit textus, qui habetur ff. 22. tit. 6. l. 4. & est ejusmodi: *Juris ignorantiam in usucapione negatur prodesse; facti vero ignorantiam prodesse constat*. Lex ista, sicut & alia quæ habetur *l. Numquam* 31. *ff. de usucapionibus*, non modo in foro externo, sed etiam interno locum habet. Quare vana omnino est, & inepta adversariorum distinctio, qua ajunt leges laudatas in foro externo, secus in interno locum habere. Leges enim istæ, quæ exponunt jus naturæ & gentium, non minus in uno ac in altero foro obstringunt.

XIV. Heres qui ab auctore malæ fidei recipit hereditatem, præscribere nequit, ut docent omnes, quia heres personam defuncti refert, unamque personam cum eodem constituit. Qui vero bona fide ab auctore malæ fidei rem accipit alio titulo, præter hereditatem, puta emptionis, legati, donationis, præscribere valet, ut communis sententia docet.

XV. Præscriptio suis omnibus conditionibus prædita acquirit dominium præscribenti, non modo in foro externo, sed etiam in interno, ut communior & vera sententia docet: quandoquidem præscriptio ab ipsa naturæ jure ortum ducit, & jure gentium, atque divino confirmata est tamquam bono publico, paci & tranquillitati consentanea. Coæva est ipsi rerum divisioni, veluti ejusdem præsidium, & supplementum.

XVI. QUÆST. IV. *Quid de dominio filiorum patriæ potestati subjectorum?* RESP. Quatuor sunt bonorum genera quæ ad filios-familias pertinere queunt. *Castrensia*, *quasi castrensia*, *adventitia*, & *profectitia*. Bona castrensia a bello, seu castris nomen capiunt, & titulo militiæ conferuntur. Quasi castrensia sunt quæ filii-familias assequuntur publica officia exercentes, puta officia medici, advocati, procuratoris. Quæ filii-familias consequuntur titulo hereditatis, legati non intuitu patris relicti, negotiationis, successionis avorum maternorum, bona adventitia nuncupantur. Quæ vero filii obtinent parentum intuitu, profectitia dicuntur.

XVII. Filii sub patria potestate constituti pleno potiuntur dominio in bona tum castrensia, tum quasi castrensia, & directo, & utili; eaque distrahere, alienare, & donare valent inconsultis parentibus post assecutam pubertatem. Ante pubertatem vero administratio est apud tutores, vel parentes, quibus insciis alienare eadem nequeunt. In bona adventitia dominio directo, secus utili potiuntur filii-familias. In bona profectitia parentes dominium tum directum, tum utile habent. Hæc pauca delibasse sufficiat de justitia, & dominio generatim acceptis.

DISSERTATIO II.

De restitutione, tum in communi, tum in particulari.

CAPUT I.

Restitutionis notio, & principia e quibus proficiscitur. Debitores morosi, & eorumdem Confessarii monentur.

I. QUÆST. 1. *Quid sit restitutio, & unde nascatur?* RESP. Est actus justitiæ commutantis, quo damnum alteri irrogatum aufertur, vel acceptum redditur, & inter partes justitia, seu æqualitas constituitur. Hinc est quod restitutio ex duplici principio oritur: nempe vel ex *injusta acceptione*, vel *ex re accepta*. Injustæ acceptionis nomine res quæcumque intelli-

gitur, non modo furto aut rapina ablata, sed etiam quælibet injuria irrogata famæ, vel honori, per adulterium, calumniam, diffamationem. Quare omne damnum oppositum justitiæ commutanti, cujus jus violatur, reparari restitutione debet ad æqualitatem. *Ex re accepta* restitutio dicitur quando res aliena apud te est sive juste, sive injuste. Hæc duo principia interdum conjuncta sunt, ut in fure, qui & ex re accepta, & ex injusta acceptione restitutioni obnoxius est: interdum separata, ut in eo qui rem alienam possidet bona fide putans esse suam.

II. QUÆST. II. *Utrum statim facienda sit restitutio?* RESP. Restitutio ex injusta acceptione illico facienda est. Restitutio ex re accepta intra præfinitum inter partes tempus, ut contingit in mutuo, in venditione, & emptione, depositio &c. facienda est. *Si res aliena* (inquit S. Augustinus epist. 54.) *reddi potest, & non redditur, pœnitentia non agitur, sed simulatur.* Ratio id ostendit. Quoniam non minus est contra justitiam invito domino retinere, quam furripere, ut S. Thomas 2. 2. q. 62. a. 8. docet. *Sicut accipere rem alienam est peccatum contra justitiam, ita etiam detinere eam.*

III. Heinc inferas, peccare illos qui operariorum mercedes in dies differunt, contra quos Scriptura sancta clamat: *Non morabitur opus mercenarii tui apud te usque mane*: Levit. 19. & rursus Tob. 4. *Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue: & merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat.* Vehementius inclamat adversus mercenariorum oppressores S. Jacobus Apostolus c. 5. *Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabbaoth introivit.* Tribus modis merces defraudatur. 1. quia non redditur. 2. cum diminuitur. 3. cum differtur reddere. Clamat ad divinæ justitiæ tribunal merces, & non pauper, quia pauper sæpe ob divitis timorem clamare non audet. Merces vero nihil timet, ideo vindictam in divitis caput implorat. Salomon *Eccli.* 34. sanguinis effusioni comparat crimen istud. *Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.* Nec valet excusatio eorum qui dicunt se non solvere, quia carent pecunia. Si carent pecunia, cur mercenarios vocant ad operandum? Fures isti sunt, & latrones, cum sciunt se non esse solvendo, & tamen operarios vocant ad laborandum, & eorum pellem excoriant.

IV. Quid de debitoribus morosis dicendum, qui emunt a mercatoribus, & continuo non solvunt? Solvemus, dicere solent, quamprimum. In præsentia opus est ut rebus nostris prospiciamus. Nobiles proprii status splendorem, filiorum, uxorum, famulorumque sustentationem opponunt. Debitorum solutio detruderet te a proprio statu: idcirco efficis ut alii mendicent? Esuriem ferre nescis, & ideo alios in famem conjicis? Diminuere isti statum debent, famulorum, equorumque numerum, pompas uxorum & filiorum restringere, & ad vivum resecare. Qui bonis abundant, communiter debitores sunt: pauperibus enim nemo fidit merces suas. Isti qui restituere, & solvere valent, etiam cum incommodo (nunquam commoda restitutio est) & prætermittunt, sunt in statu damnationis, & peccata in dies multiplicant. *Retentio rei alienæ* (inquit *in Suppl. q. 6. a. 5.* S. Thomas) *invito domino contrariatur præcepto negativo, quod obligat semper, & ad semper: ideo tenetur semper ad statim reddendum.* Ergo omittentes restitutionem, nisi sint revera impotentes, sunt in continuo peccato mortali.

V. QUÆST. III. *Quid de Confessariis absolventibus debitores morosos dicendum?* RESP. Peccant isti, & sacrilegia multiplicant. Neque sat est solvere debitum per partes. Truncata hæc solutio detrimentum grave infert creditoribus. Totum simul, cum revera possunt, solvere debitum debent, etiam cum incommodo. Debitor reus est; creditor innocens. Ergo reus debitor, non innocens creditor sustinere incommodum astringitur.

VI. Regula ergo generalis esto. Quoties moraliter possibilis restitutio est, prinsquam tales debitores absolvantur, peragenda est. Confessarius cum debitore moroso se gerat quemadmodum cum concubinario, quem non absolvat, nisi prius concubinam ejiciat. Prius ergo pauperum debita, & mercenariorum labores solvantur, & postea absolvantur. Caveat Confessarius ab opinione quorumdam Casuistarum, præsertim Tamburini *lib. 3. Meth. c. 4. n. 5.* inquientis: „ Si prævideat Confessor pœnitentem non „ restituturum, si illi deregatur nullitas ritu, quem pro se adesse pœnitens putat, non erit *ex Sanchez* talis nullitas illi „ a Confessario non interrogato patefacienda, *quamvis sit præjudicium tertii*, qui „ suo

„ ſuo carebit. " Confeſſarius ex officio ſuo aſtringitur non judicare modo, ſed etiam docere. Plura alia ibi docet laxiora P. Tamburinus. Vide *Tom. 7. Lib. 2. diſſ. 2. cap. 3.* & Hiſt. Probabiliſmi, & Rigoriſmi *diſſ. 1. c. 5. §. 2.*

VII. QUÆST. IV. *Qualis injuſtitiæ culpa infert debitum reſtitutionis?* RESP. Injuſtitiæ culpa alia *theologica*, alia *juridica*. Theologica peccatum eſt aut mortale, aut veniale. Culpa *juridica*, ſeu civilis eſt omiſſio debitæ diligentiæ, qua quis aſtringitur ad cognoſcendum, cavendum, providendum, vel agendum aliquid, unde damnum ſequitur. Quod hæc culpa contineat malitiam nec ne, non attenditur. Triplex eſt. *Lata, levis, leviſſima. Lata* eſt omiſſio diligentiæ quam adhibere communiter homines prudentes ſolent ejuſdem profeſſionis. Culpa hæc vocatur etiam latiſſima, ut eſt dolus manifeſtus, puta dum cuſtos rei alienæ dormit, vel fingit ſe dormire: *& latior;* eſtque dolus præſumptus, ut dum quis ſciens, & potens impedire, non impedit. Culpa *levis* eſt omiſſio diligentiæ quam prudentiores adhibere ſolent. Culpa *leviſſima* eſt omiſſio diligentiæ quam homines ſolertiſſimi adhibent. Hæc culpa *juridica* interdum conjungitur, interdum ſeparatur a culpa *theologica*.

VIII. Quando nulla ex his culpis patratur, nullum reſtitutionis debitum oritur, tribus caſibus exceptis. 1. eſt, ſi animal tuum alterius animal occidat, aut ſegetes conculcet, teneris damnum compenſare. 2. ſi mancipium tuum alterum lædat abſque ſua culpa, ſimiliter damnum reſarcire aſtringeris, ut habetur *in Inſtit. §. Domino. 3.* Si e domo tua aliquid in via projiciatur, & non fuerit proclamatum, & ſi damnum abſque tua culpa tranſeuntibus evenerit, damnum compenſare aſtringeris. Hæ autem leges ante judicis ſententiam non obligant, quia ſic uſu receptæ ſunt.

X. QUÆST. V. *Sola ne culpa theologica debitum inducit reſtitutionis?* RESP. Extra officium, vel contractum, ſola culpa theologica non interior, ſed exterior inducit debitum reſtitutionis, quia ſola culpa theologica lædit jus alienum. Itaque ſi culpa *juridica* ſeparata ſit a culpa theologica, non infert debitum reſtitutionis, niſi peculiaris interveniat contractus. Ex culpa, theologica levi levis, & ex gravi gravis obligatio reſtitutionis oritur; interdum tamen culpa levis exterior conjuncta cum voluntate interna nocendi, poteſt inducere obligationem gravem reſtituendi. Advocatus adhibet omnem diligentiam, ad quam vi ſui officii tenetur, & quam adhibere ſolent diligentes profeſſores ejuſmodi artis, noluit tamen majorem adhibere diligentiam ex odio & invidia interiore contra clientem, ut inde jactura litis ſequeretur: quamvis hæc exterior omiſſio ſit levis, conjuncta tamen cum interno pravo affectu nocendi, parere reſtitutionis debitum poteſt. Lege *Tom. 7. Lib. 2. diſſ. 2. cap. 5. n. 8.*

X. QUÆST. VI. *An profeſſores alicujus artis teneantur ad reſtitutionem ex culpa levi, vel leviſſima?* RESP. Dictum jam eſt, neminem extra officium, vel contractum teneri ad reſtitutionem ex culpa juridica levi, & leviſſima, ſublata culpa theologica. Nunc quæritur, num artifices, medici, advocati, & ejuſmodi, qui pacto pretio exercent artes ſuas, teneantur reſtituere ob culpam levem, aut leviſſimam? Communis ſententia negat. Quoniam præfati non aſtringuntur neque ex re accepta, neque ex injuſta acceptione: quia injuſta acceptio non reperitur abſque culpa lata juncta culpæ theologicæ; nec tandem ex contractu, quia nemo dictorum ſeſe obligat ad exercendam artem ſuam majori diligentia quam adhibere prudentes earumdem profeſſionum homines ſolent. Ex ſola igitur culpa lata juridica conjuncta cum culpa theologica oritur in iſtis reſtitutionis debitum. Si tamen præfati majorem diligentiam ſponderent quam adhibere ceteri profeſſores ſolent, tum plus & minus pro circumſtantiarum diverſitate tenerentur ex culpa levi, aut leviſſima ad reſtitutionem.

XI. QUÆST. VII. *Quænam culpa juridica requiritur in contractu, ut inducat reſtitutionis debitum?* RESP. Prima ſententia docet, te ex culpa levi, aut leviſſima teneri ad reſtitutionem, ſi contractus cedat in ſolam utilitatem tuam, ut in commodato, pereatque res, aut fiat deterior. Et hæc eſt diſpoſitio juris ff. 13. tit. 6. l. 18. *In rebus commodatis talis diligentia præſtanda eſt, qualem quiſque diligentiſſimus pater-familias ſuis rebus adhibet.* Diſpoſitio hæc æquitati naturali congrua eſt, ut nempe qui re aliena utitur gratis, ſummam in cuſtodia adhibeat diligentiam. Niſi enim diligentiſſimus in hoc contractu ſis, quandonam eris? Ipſe communis ſenſus dictat ut majori diligentia commodatarius quam ceteri adſtrictus ſit. Si ergo ceteri tenentur ex culpa lata,

hic adſtrictus erit ex culpa levi, vel leviſſima. Excipitur *precarium*, in quo ſolum ex dolo, aut culpa lata, qui accipit, tenetur. Quoniam dominus quocumque tempore rem precario conceſſam repetere valet. Si contractus utrique parti utilis ſit, ut contractibus locationis, conductionis, pignoris; uterque reſtitutioni ſubjectus eſt ex culpa lata, & levi, non vero ex leviſſima. Si contractus cedat in utilitatem ſolius dantis, ut accidit in depoſito, qui accipit, ex culpa lata tantum, & dolo tenetur ad reſtitutionem.

XII. QUÆST. VIII. *Quomodo poſſeſſor bonæ, aut malæ fidei tenetur ad reſtitutionem?* RESP. Poſſeſſor bonæ fidei eſt qui rem alienam invincibiliter exiſtimans eſſe ſuam, poſſidet. Poſſeſſor malæ fidei eſt qui ſcienter rem alienam retinet; aut ignorantia vincibili, vel affectata in rei alienæ poſſeſſione perſiſtit. Poſſeſſor bonæ fidei rem alienam conſumere, & vendere poteſt, uſque dum in bona fide perſeverat; continuo vero ac advertit rem eſſe alienam, reſtitutioni obnoxius eſt: quia ſi in mora ſit, poſſeſſor malæ fidei evadit, niſi completa præſcriptio antecedat. Si poſtquam rem conſumpſit, advertit rem eſſe alienam, tenetur reſtituere id in quo factus eſt ditior. Si autem res conſiſtat ſin in ſpecie, ſaltem in æquivalenti, tunc eam reſtituere teneris. Rem alienam comediſti, putans eſſe tuam, & tuam conſervaſti. Tunc res aliena æquivalenter exiſtit in tua. Ergo reſtituere eam debes. Si vero nihil ex tua comediſſes, ad nihil teneris, quia in nulla re factus es ditior. Si dubitas, num ex re aliena factus ſis ditior, tum pro rata dubii componendum negotium eſt ſapientum arbitrio.

XIII. QUÆST. IX. *Qui res uſu conſumptibiles bona fide a latrone emit, vel recipit, tenetur ne rem, ſi extet, reſtituere, aut in quo factus eſt ditior?* RESP. Recepiſti a latrone pecuniam, aut emiſti vinum, triticum, veſtem, & id genus ſimilia: interveniſti ad cœnam ex cibis furto furreptis in aliena domo, tantumdem comeſturus in domo propria. Si fur factus impotens ſit ad reſtitutionem, omnes fatentur te reſtituere debere rem, ſi extet, aut re ipſa, aut in æquivalenti, ſeu in quo ditior factus es. Diſputatur vero, num reſtituere tu debeas, cum fur bona habeat, quibus reſtituere ipſe queat. Et ſermo eſt de poſſeſſore tum bonæ, tum malæ fidei. Ad hoc enim quod attinet, pares ſunt. Si res extet, uterque totum reſtituere tenetur: ſi res non extet, uterque pretium æquivalens reddere debet cum ſolo diſcrimine, quod poſſeſſor bonæ fidei id tantum in quo factus eſt ditior, poſſeſſor contra malæ fidei reſtituere totum aſtringitur.

XIV. Probabilior mihi ſententia eſt, utrumque poſſeſſorem ſive bonæ, ſive malæ fidei cum ſolo aſſignato diſcrimine ad reſtitutionem teneri. Quoniam res ubicumque ſit, clamat ad dominum ſuum, qui jus habet eam repetendi ubicumque extet ſive in ſe, ſive in æquivalenti. Res hæc quocumque perveniat, ſecum onus affert inſeparabile redeundi ad dominum ſuum. Aliqui diſtinguunt de rebus permixtis, & non permixtis cum bonis latronis. Verum permixtio hæc ſpoliare dominum nequit jure repetendi rem ſuam ubicumque extet, vel in ſe, vel in æquivalenti, dummodo certum ſit rem alterutro modo extare.

XV. Qui rem alienam poſſidet uſu non conſumptibilem, nempe equum, librum, picturam &c. ſive bona, ſive mala fide, eamdem, ſi extet, reſtituere tenetur, quia hæc, dum extat, ad dominum ſuum clamat, ut communis & vera ſententia docet. Poſſeſſor malæ fidei, ſive extet res, ſive conſumpta, aut vendita ſit, ſive perierit, etiam abſque ejuſdem culpa, vel rem, vel pretium ejuſdem reſtituere debet. Præterea omnia damna quæ paſſus dominus eſt ob privationem rei ſuæ, compenſare injuſtus raptor, aut retentor aſtringitur. Rapuiſti, aut retinuiſti pecunias mercatoris, quas ſi is habuiſſet, eaſdem negotiationi expoſuiſſet, aut imminentia damna reparaſſet, ultra reſtitutionem pecuniæ raptæ, aut injuſte retentæ, damna & lucra non obtenta ob ejuſdem pecuniæ privationem compenſare teneris.

XVI. QUÆST. X. *Si fur rapiat rem quæ apud dominum periiſſet, tenetur ne eamdem reſtituere, ſi illam conſervet, aut pretium, ſi periit?* RESP. Si dubites rem potuiſſe perire apud dominum, reſtituere eamdem debes, aut ejuſdem pretium, etiamſi abſque tua culpa periret, ſaltem ſecundum dubii æſtimationem. Idem dicendum de depoſitario, aut debitore qui eſt in mora reſtituendi res alienas. Rurſus etiamſi certum eſſet quod res apud dominum periiſſet injuſte, puta quia fur illam ſurrepturus fuiſſet, reſtitutioni obnoxius es, quia furtum alterius tuum non excuſat. Hæc extra diſputationem ſunt. Similiter quando tu certo ſcires rem apud dominum perdendam fuiſſe caſu for-

fortuito, puta incendio, vel naufragio, ſi illam eriperes, reſtituere eam, vel ejuſdem pretium deberes, etiamſi caſu res apud te perierit tempore illo quo periiſſet quoque apud dominum: quoniam rem illam rapuiſti non ut domino ſervares, ſed ut in tuum commodum converteres. Ergo rapuiſti cum reſtitutionis onere. Quod res hæc apud te perierit, tibi imputare debes. Injuſta acceptio ſua natura injuriam affert domino; neque hæc injuria aufertur, propterea quod hæc res perdenda fuiſſet apud dominum. Ergo debitum reſtitutionis, quod contraxiſti actu illo quo rem abſtuliſti, ſemper perſeverat uſque dum illud a te compenſetur. Non me latet plures oppoſitum defendere. At hæc ſententia mihi videtur probabilior. Rem incendio flagrante furatus es certo comburendam. Si res apud te extet, vel ejuſdem pretium, eam reſtituere teneris, etiamſi alio incendio fortuito apud te perierit. In urbis vaſtatione rem alienam furaris, quæ ab aliis furibus certo furripienda fuiſſet, eam reſtituere domino debes, ſi extet, aut pretium, ſi vendidiſti illam.

XVII. Si rem alienam incendio eripias, & elapſo periculo retineas, pereatque apud te, non perdenda apud dominum, teneris ad reſtitutionem, omnibus fatentibus. Qui mala fide rem alienam furripit, quæ ſervata melior evaderet; (puta devaſtaſti vineam, ſegetes immaturas tempore quo valebant quinquaginta, tempore vero maturitatis valerent centum;) ſi dominus venditurus erat res iſtas tempore quo eaſdem rapuiſti, reſtituere debes pretium ſecundum valorem quem habent in priori ſtatu: ſi vero conſervaturus præfatas res fuiſſet, reſtituendum eſt quantum ſecundum prudentum exiſtimationem valet ſpes illas res ſervandi uſque ad meliorem ſtatum.

XVIII. QUÆST. XI. *Cuinam creſcit res furto ſublata?* RESP. Creſcit domino, non furi. Quare reſtituenda res eſt cum incremento facto apud furem, etiamſi dominus ſervaturus non fuiſſet uſque ad hoc tempus. Heinc ſi pretium augetur ob multitudinem emptorum, juxta hunc valorem fieri reſtitutio debet. Si res in viliori ſtatu furto ſublata, & melior facta, deinde ad deteriorem ſtatum redacta ſit, reſtituenda eſt ſecundum incrementum, ſi dominus uſque ad hoc tempus ſervaturus illam fuiſſet: ſi tempore vilioris pretii rem vendidiſti, & ſimiliter dominus hoc tempore eamdem vendidiſſet, reſtitutio ſecundum hunc valorem fieri poteſt. Hoc fatentur omnes; diſſident vero quid reſtituere debeas, quando tempore incrementi vendidiſti rem, quam dominus uſque ad hoc tempus non fuiſſet ſervaturus. Plures defendunt te reſtituere dumtaxat debere ſecundum valorem pretii vilioris, cum hoc tempore vendita a domino fuiſſet. Alii propugnant te debere reſtitutionem facere, ſecundum incrementi valorem ſive intrinſecum, ſive extrinſecum, quando tu tempore hujus majoris valoris rem vendidiſti, aut conſumpſiſti, licet dominus uſque ad hoc tempus eam tem ſervaturus non fuiſſet. Quoniam valor rei rem ipſam comitatur. Ergo ſi res domini eſt, ut reipſa eſt, ita & rei valor. Rem vendis, aut conſumis tempore majoris valoris: ergo hic valor reſtituendus eſt. Cedo. Nonne tempore quo rem injuſte vendis, aut inſumis, reſtituere illam domino aſtringeris? Porro pretium rei æquivalenter eſt res ipſa. Ergo hoc pretium reſtituendum eſt. Hæc opinio ſecunda mihi videtur probabilior.

XIX. QUÆST. XII. *Quomodo dubiæ fidei poſſeſſor rem alienam reſtituere debet?* RESP. Dubiæ fidei poſſeſſor ſpectari poteſt & ſub initium poſſeſſionis, & in progreſſu. Qui dubitat rem eſſe alienam, & eam emit, non domino tradendam, ſed ut ſibi retineat, fur eſt, & tenetur ad reſtitutionem ratione tum rei acceptæ, tum injuſtæ acceptionis, etiam cum periculo pretii amittendi: quia ſponte huic periculo ſe ſubjicit. Quare diligentiam adhibere debet ut verum dominum inveniat, cui rem emptam tradat. Si poſt moralem diligentiam dominum non invenit, dubiumque ceſſet, poſſeſſor bonæ fidei evadit, remque ſibi retinere jure valet. Si dubium practicum perſeveret, dividenda res eſt inter pauperes, retento pro rata dubii pretio in emptione ſoluto. Si dubium in progreſſu occurrat, reſque ante omnem dubitationem conſumpta fuit, reſtituere debet id in quo factus eſt ditior: ſi res exiſtat, adhibenda diligentia eſt, ut dominus inveniatur, & pro rata dubii prudentum conſilio tranſigenda res eſt: nec illa ſuffragatur regula: *Melior eſt conditio poſſidentis*.

XX. QUÆST. XIII. *Quos fructus reſtituere tenetur poſſeſſor bonæ fidei?* RESP. Omnes fructus naturales reſtituere tenetur, ſi extent, deductis expenſis: ſi conſumpti fuerint, id in quo factus eſt ditior. Quoniam res fructifera domino fructus parit. Idque verum

habet, etiamsi dominus rem incultam reliquisset.

XXI. QUÆST. XIV. *Quos fructus restituere possessor malæ fidei debet?* RESP. Omnes fructus naturales, & industriales quos percepturus fuisset dominus, detractis expensis, restituere astringitur, sive extent, sive non extent, sive factus ditior sit, sive secus. Idem dicendum de possessore bonæ fidei, a tempore quo conscius factus est, rem esse alienam. Is si differat restitutionem, evadit debitor morosus, & restituere tenetur omnes fructus quos percipit, & compensare tum damna emergentia, tum lucra cessantia. Si fur non percipit fructus, quos percepturus dominus fuisset, eorumdem pretium restituere debet. Contra si dominus nullos fuisset percepturus fructus, & similiter latro eosdem non percipit, tum ad istorum compensationem non tenetur. Si vero fur fructus naturales percipit quos dominus percepturus non erat, eosdem restituere debet, quod res domino fructificet.

XXII. QUÆST. XV. *Quas expensas detrahere possessor sive bonæ, sive malæ fidei debet?* RESP. Expensarum aliæ necessariæ, ut agrorum cultura, animalium alimenta, & custodia, domorum instauratio, sine quibus res aut detrimentum patiuntur, aut fructus non pariunt. Aliæ utiles, quæ eo pertinent ut res aut meliores fiant, aut augeantur, ut arborum plantatio, gregis multiplicatio &c. Aliæ voluntariæ, ut viridaria, picturæ, ornatus, & cetera id genus, quæ voluptati deserviunt. Industria, labor, incommodum in fructibus colligendis, & rebus conservandis, expensarum nomine veniunt.

XXIII. Omnes expensæ utiles, & necessariæ ab utroque possessore factæ detrahendæ in restitutione sunt: & dominus easdem computare tenetur, quia nemo in alienis laboribus reportare commodum debet. Si tamen dominus sine his expensis, propria industria res suas conservaturus fuisset, tum possessori injusto reddendæ non sunt, sed tantum possessori bonæ fidei. Si expensæ excederent fructus, non teneretur dominus illas solvere, quia tum res in suam non cederet utilitatem, remque suam carius emere cogeretur. Disputant auctores super restitutione expensarum quæ voluntariæ sunt. Ad praxim quod attinet, prudentum arbitrio restitutio fieri debet.

XXIV. QUÆST. XVI. *Qui rem bona fide emit, valet ne eam furi reddere, pretium repetendo, an restituere domino tenetur sine pretio?* RESP. Si prudenter judicat emptor furem restitutum domino rem, procul dubio rescindere contractum valet & pretium repetere. Difficultas est, quando emptor dubitat num res sit a latrone restituenda domino, neque valeat emptor a fure pretium accipere, nisi rem emptam restituat. Si enim recuperare pretium posset, omnes fatentur domino restituendam rem esse.

XXV. Prima sententia negat teneri emptorem domino restituere rem cum jactura pretii sui. Sententia mihi vera est quod emptor in proposito casu teneatur rem domino restituere, ut S. Thomas 2. 2. *q.* 62. *a.* 6. docet. *Circa illum*, inquit, *qui rem alienam accepit, duo sunt consideranda, scilicet res ipsa accepta, & ipsa acceptio. Ratione autem rei tenetur eam restituere, quamdiu eam apud se habet: quia quod habet ultra id quod suum est, debet ei subtrahi, & dari ei cui deest, secundum formam commutativæ justitiæ.* Emptor in casu posito habet ultra id quod suum est, quia res empta a fure sua non est, sed domini. Huic ergo reddi debet. Neque emptor rem furtivam vendere alteri valet, quia vendere rem alienam nemo potest, invito domino. Ergo neque furi qui eam redditurus domino non est. Emptor enim vendens rem furi non restituturo, furti particeps evadit.

XXVI. Opponunt adversarii. Emptor bonæ fidei nullam injuriam infert domino. Quid inde? Ideo non tenetur restituere ex injusta acceptione, sed ex re accepta. Insistunt. In pari casu innocentiæ emptor sibi potius quam domino consulere debet. Sicut dominus jus habet ad rem, ita emptor ad pretium. Recte, & bene. Ergo fur restituat pretium emptori, & emptor rem domino: & omnia justa sunt. At quia fur nequam restituere pretium recusat, ideo ne emptor iniquus fieri debet rem alienam retinendo? Quia fur patrat injustitiam, tu similiter rem injustam agere debes. Alia sophismata prætereo. Lege *Tom.* 7. *Lib.* 2. *diss.* 2. *cap.* 7. *n.* 17.

XXVII. QUÆST. XVII. *Qui mala fide rem alienam a latrone emit, domino ne, an furi restituere debet?* RESP. Restituendam rem latroni contendunt Lugo, Diana, & alii. Verum ex iis quæ dicta sunt, patet opinionem potiori jure falsam esse. Hic enim non solum ex re accepta, verum etiam ex injusta acceptione restituere domino astringitur.

XXVIII. QUÆST. XVIII. *Qui bona fide*

rem

rem emptam a latrone vendit alteri, tenetur ne pretium domino reddere, an emptori? RESP. Aliqui docent te nec domino, nec emptori restituere debere nisi id in quo factus es ditior. Oppositа sententia mihi est probabilior. Si præfatus bonæ fidei venditor rem apud se retineret alienam, veritate cognita, domino restituere eam deberet. Sed pretium succedit rei: ergo hoc pretium domino restituendum est, non emptori. Emptor solvere pretium intendit vero domino. Tu qui vendis rem alienam, non es verus dominus. Neque tu in venditione transfers dominium, cum illo careas. Tandem res semper ubicumque sit clamat ad dominum suum: ergo aut fur, aut tu, aut emptor restarcire domino astringimini. Primus qui restarcire dominum tenetur, est fur. Secundus tu qui rem furtivam emisti, posito quod restituere fur nolit. Porro sicut fur respectu tui solus restitutioni obnoxius est, quia primus reus; ita tu respectu emptoris, qui tertio loco succedit, prior es in restitutionis onere. Ergo si emptor restitueret rem domino, tu emptori restituere pretium deberes. Contra si emptor rem domino non reddit, tu pretium restituere domino debes.

XXIX. QUÆST. XIX. *Qui monetam falsam accipit, & alteri eam expendendo tradit, ad quid tenetur?* RESP. Diana cum aliis respondet, eum qui bona fide monetam expendit, ad nihil teneri, etiamsi postea resciat fuisse falsam: astringi vero, si mala fide illam expendit. At vera sententia in utroque casu docet teneri ad damnum compensandum. Nunquid si plumbum loco argenti expendis sive bona, sive mala fide, ad damnum resarciendum non astringeris? Nemo ergo monetam falsam etiamsi bona fide accipiat, distrahere illam jure valet: & si distraxerit, dum id novit, tenetur de damno.

XXX. QUÆTS. XX. *Qui rem alienam majori pretio vendit, tenetur ne incrementum domino restituere?* RESP. Quod incrementum pretii proficiscitur ab ipsa re immutata manente tum in substantia, tum in circumstantiis loci, & temporis, illud restituendum domino est. Si contra incrementum sit fructus solius industriæ, venditionis, vel quia mercem servavit, vel quia ad alium locum transtulit, tunc restitui domino non debet, sed venditor retinere illud sibi valet.

XXXI. QUÆST. XXI. *Si vendis rem tuam furi, a quo bona fide in pretium accipis furtivas pecunias, obnoxius ne restitutioni es?* RESP. Respondent Salmanticenses, si pecunias impermixtas, & separatas habeas, te teneri ad restitutionem, secus si pecuniæ permixtæ tuis sint. Jam supra dixi, hanc permixtionem non impedire quominus tenearis ad restitutionem. Quando enim certus es in pecuniarum tuarum cumulo alienas pecunias reperiri, nulla apparet ratio, cur vi istius permixtionis dominium acquiras. Teneris ergo ad restitutionem rei acceptæ.

CAPUT II.

De illis qui aut impediunt alios ne aliquod bonum assequantur, aut cooperantur ad damnum aliorum.

I. NOvem personarum genera Theologi recensent quæ in aliorum damnum aut positive, aut negative concurrunt: quæque his versibus comprehenduntur.

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

II. Qui alicui parato ad malum inferendum, sublato omni consilio, & suasione, annuit interius, peccat quidem contra caritatem, secus contra justitiam: ideo a restitutione liber est, quia non influit in alterius damnum. Sed antequam de causibus cooperantibus ad malum sermo instituatur, de impedientibus boni assecutionem pauca prælibanda sunt.

III. QUÆST. I. *Qui efficax impedimentum adjicit, ne quis assequatur beneficium ad quod jus habet sive in re, sive ad rem, obnoxius ne restitutioni est?* RESP. Adfirmat communis sententia, sive hoc impedimentum fraude, dolo, vi, sive precibus, suasione, donisque apponatur. Advertendum tamen, quod si collator constanter decreverat conferre beneficium, totum damnum resarciendum est. Si ambiguus collator erat, compensandum damnum est secundum spei gradum. Ut impedimentum inducat restitutionis debitum, efficax sit oportet, seu quod ob tale impedimentum sequatur effectus. Ratio obvia est. Qui impedit vi, dolo, fraude, ne quis assequatur beneficium, ad quod jus habet sive inchoatum, sive consummatum, injuriam eidem irrogat: qui consilio & suasione impedit consecutionem, lædit justitiam & distribuentem, & commutantem. Ergo impediens tenetur resarcire damnum aut to-

tum, aut partem, secundum qualitatem juris majoris, vel minoris quod candidatus ad beneficium habebat. Si vero ipsum candidatum precibus, suasione, consilio avertis, ad nihil teneris, quia volenti, & consentienti non fit injuria. Si collatori secreto detegeres crimen occultum, sed verum, vi cujus candidatus privaretur beneficio, nihil restituere deberes, quoniam id cederet in bonum publicum, dummodo delictum indignum, aut minus dignum redderet candidatum.

IV. QUÆST. II. *Ad quid tenetur qui impleri promissionem factam impedit?* RESP. Si promissio sit acceptata, resarciendum damnum est, quia promissarius jus habebat ad rem sibi promissam. Si promissio non sit acceptata, si consilio, vel suasione retrahas collatorem, ad nihil teneris. Qui dolo, vel fraude retrahit divitem a conferenda pauperi eleemosyna, tenetur resarcire damnum illatum pauperi. Si testatori decumbenti, qui destinavit legatum Sempronio, aut illum heredem instituere, suadeas ut tibi potius, aut amico legatum relinquat, neglecto Sempronio, nec te peccare, nec ad restitutionem teneri docent communiter auctores: egó vero, ne unquam id facias asfero. Excipitur casus *Clem. de Privileg.* ubi severe præcipitur Religiosis ne retrahant testatores a legandis bonis Ecclesiis matricibus. Omnes qui testatoribus assistunt, consulant ut legata juste & prudenter distribuant servato caritatis, & justitiæ ordine. Qui absque fraude, & dolo alicui persuadet ne bonum indebitum Petro conferat ex vehementi odio, probabilius mihi est hunc ad restitutionem astringi. Quoniam licet odium internum non inferat hoc debitum, conjunctum tamen est cum externa suasione, quæ licet absolute spectata innocens sit, in his tamen circumstantiis mala evadit. Hanc tamen sententiam aliorum judicio submitto.

V. Qui impedit ne bona fisco applicentur, quæ ob aliquod crimen applicanda forent, post judicis sententiam ad restitutionem tenetur, secus ante sententiam prolatam: quoniam post latam sententiam fiscus jus habet ad ejusmodi bona. Qui impedit ne legata relicta a testatore, ut distribuantur inter virgines hujus aut illius civitatis, & talibus prærogativis ornatas, eisdem distribuantur, curatque ut exteris conferantur, peccat & tenetur ad restitutionem: quia virgines talis civitatis jus habent ad ejusmodi bona. Quid si dispensatio a Superiore obtineatur? Dispensationes ejusmodi communiter sunt absque justa causa. Quo in casu & petens, & concedens peccant, & restitutioni obnoxii sunt. Si autem justa sit dispensandi causa, nullum restitutionis debitum.

VI. Qui collatorem impedit ne beneficium ecclesiasticum digniori conferat, ad restitutionem tenetur tam impediens, quam collator, qui scienter digniorem privat beneficio. Quæ restitutio facienda est tum digniori excluso, tum Ecclesiæ, ut fusius dicetur, dum de beneficiis sermo erit.

VII. QUÆST. III. *Quid de cooperantibus alterius damno dicendum?* RESP. Qui alicui parato ad malum inferendum, sublato omni consilio, & suasione, annuit, peccat contra caritatem, secus contra justitiam: ideo a restitutione immunis est: quia nullo modo influit in læsionem alterius. Ut igitur cooperator restitutioni subjectus sit, illius cooperatio influat, & causa sit oportet. Si vero non parato ad furandum, ad lædendum jus alterius, consilio suadeas, tunc ad restitutionem teneris. Nec refert quod executor ab altero persuasus fuisset: quia hoc non tollit quin tu causa damni sis. Idem dicendum videtur de eo qui parato ad furandum suadet ut celerius furtum exequatur, quando inter consilium & executionem tantum temporis interfluit, quo executor mutare voluntatem queat. Lege *Tom. 7. Lib. 2. disp. 2. cap. 9. §. 1.*

VIII. QUÆST. IV. *Quando dubitas, num aliqua ex recensitis cooperationibus in duobus versibus contentis caussa efficax damni fueris, teneris ne ad restitutionem?* RESP. Dubitare potes num consulueris, jusseris &c. aut certus de consilio, jussione &c. dubitas, num malum secutum sit: aut dubitas num tuum consilium, suasio &c. efficax damni caussa fuerit. Salmanticenses nulla facta distinctione absolute negant hunc dubitantem restitutioni obnoxium esse, nixi axiomate: *Melior est conditio possidentis.*

IX. Verum explicatione quæstio indiget. Si dubitas primo modo, num scilicet dederis consilium, ad nihil teneris: quia nemo præsumitur malus, nisi probetur. Quando certus de consilio, jussione, mandato &c. dubitas de damno inde secuto, tum pro gradu dubii compensare damnum astringeris. Siquidem dum certo constat causam suapte natura inferentem damnum esse positam, & dubium est secutum ne damnum sit, tum

peri-

periculum est ne damnum reapse secutum fuerit. Periculum ergo est te læsisse justitiam. Ergo subducere te huic periculo debes. Quando tandem certus es & de consilio pravo, mandato &c. & de damno secuto, dubitas vero num tuum consilium, mandatum &c. fuerit efficax caussa damni; restitutioni te obnoxium asserunt *Molina*, *Bonacina*, *Lessius*, *Sanchez*, & alii totius damni, alii pro rata dubii. In hanc secundam sententiam inclino. Quoniam æquum non videtur ut eodem onere obstringatur qui dubitat, & qui certus de damno illato est. Spectandæ tamen circumstantiæ sunt. Heinc collige, me in severiora non propendere, sed in ea quæ solida ratione patent.

X. QUÆST. V. *Qui suo pravo exemplo causa est ut alii malum perpetrent, tenetur ne ad restitutionem?* RESP. Plures videntes Sempronium furantem, alterius vineam devastantem, adulterantem &c. moventur hoc exemplo ad similia mala patranda: tenetur ne Sempronius ad restitutionem? Negat communis, & vera sententia, quia licet exemplum pravum occasio illis sit, caussa tamen influens non est. Porro sola mala causa influens in damnum illatum parit restitutionis debitum. Peccat solum Sempronius, ad hoc quod attinet, contra caritatem.

XI. QUÆST. VI. *Quid de illis qui jussione, consilio, consensu in proximi damnum influunt?* RESP. Eos omnes *jussio* comprehendit qui injustitiam fieri mandant, ad quam exequendam paratus alter non erat. Hoc mandatum imponi tacite, vel expresse potest. Quando vi istius mandati damnum sequitur, mandans semper ad restitutionem tenetur. Tacite hoc mandatum variis modis imponi valet. Quid? inquit dominus suis servis, aut amicus amicis: nemo vestrum meam ulciscitur injuriam? Summam gratiam mihi faceret qui meum occideret inimicum. His & similibus expressionibus fieri mandatum tacitum potest. Spectandæ tamen circumstantiæ omnes sunt, antequam definiatur quempiam, vi mandati taciti, obnoxium esse restitutioni.

XII. Si mandatum, antequam executio sequatur, retractatum fuerit, idque innotuerit mandatario, deficit restitutionis debitum. Si vero vel animo tantum, vel exterius revocetur, quando ad aures mandatarii non pertingit, a restitutione mandans non liberatur. Si mandatarius excedit limites mandantis, in praxi difficile liberatur mandans a compensatione totius damni. Quare *cap. Is qui mandat de homicidio in 6.* decernitur ut ille qui mandat verberationem ex qua sequitur homicidium, subjaceat irregularitati, tametsi mandans non intenderit homicidium. In praxi enim vix unquam mandatarii se continent intra præscriptos limites. Quare libere mandantes se conjiciunt in hæc iniqua consectaria. Ergo mala omnia quæ ex mandato reipsa sequuntur, resarcire tenentur. Si tamen mandans aliquid licitum præciperet, ex quo nullum secuturum malum prudenter prævideri valet, tum liber esset a restitutione, etiamsi malum sequeretur.

XIII. *Consilium*, quo consulens dolo, fraude, maloque animo suadet, debitum inducit restitutionis. Disputant auctores, num consiliator, revocato consilio, restitutioni obnoxius sit, quando qui consultus fuit malum reipsa patravit. Probabilior mihi sententia est, consiliatorem qui sincero animo, & omni industria suum revocat consilium, liberum esse a restitutione. Differunt utique mandatum, & consilium; at quando consiliator veris & solidis rationibus dissuadere clienti suo, quod consuluit malum, nititur, nihilque intentatum relinquit, ut votorum compos suorum evadat, tum ex sola clientis malitia malum proficiscitur. Si mandatariis, vel consilia accipientibus, & petentibus mala superveniant, liber est sive mandans, sive consiliator a restitutione, quia in istorum potestate erat respuere sive mandatum, sive consilium. Si tamen mandans esset dominus, seu Superior, tunc teneretur ad restitutionem, quia superioris imperium quamdam coactionem inducit. Si quis nomine tuo furetur, occidit nullo a te accepto consilio, vel mandato, non astringeris restituere, vel compensare malum secutum te inscio, quamvis ratum haberes malum patratum, quia ratihabitio nullum præbere influxum valet in malum jam patratum. Si vero executor tua complacentia, & ratihabitione moveretur ad omittendam restitutionem; tunc obnoxius fores restitutioni.

XIV. *Consensus* inducens restitutionis debitum non est mera complacentia de alterius malo; sed est causa efficaciter influens in malum resarciendum. Subscribis injustæ liti, suffragium præbes ad bellum injustum, ad furtum, ad homicidium perpetrandum, ad magistrum indignum eligendum, restitutioni damni secuti subjectus es; quando tamen suffragium tuum necessarium sit ad sententiam ferendam, ad indigni electionem

&c. Si

&c. Si enim absque tuo suffragio sententia, electio &c. conclusa jam erat, tunc suffragium tuum non influit in effectum: ideo liber es a restitutione, sed non a peccato. Si tamen prior suffragium dares, licet prævideres ceteros omnes suffragium daturos, tunc obnoxius esses restitutioni, quia revera suffragium tuum in malum influit. Quare in praxi vix quispiam liber est qui injustæ sententiæ subscribit, qui suffragium indigno præbet, a restitutione, quia raro scire potest ceterorum suffragia sive antecedentia, sive posteriora. Quare quisque sibi caveat ab hoc periculo.

XV. *Palpo* eos indicat, qui laudibus, præconiis, & plausu, aut conviciis & irrisionibus aliquem ad malum patrandum irritant, impelluntque. Exprobras marito, quod toleret uxoris adulterium, quod patiatur injuriam sibi irrogatam: iste tuis irrisionibus percitus occidit uxorem, conviciatorem, offensorem. Tu causa efficax es mali patrati. Ergo restitutioni obnoxius. Nec est quod reponas, te hoc malo animo non peregisse, nec vindictam, aut homicidium intendisse: quia sat est exteriorem sermonem tuum induxisse ad malum committendum. Num ignorantia, inadvertentia, aliæque circumstantiæ excusare interdum queant, prudentum judicio relinquo.

XVI. *Recursus* significat acceptatores furum, atque malefactorum, quibus refugium præbent, & securitatem, atque commoditatem ad malum patrandum, qui omnes restitutioni obnoxii sunt. Qui post patrata mala recipiunt malefactores misericordiæ titulo, ut eos ad fugam arripiendam adjuvent, liberi a restitutionis onere sunt.

XVII. *Participans* est qui aliquid prædæ percipit, aut aliquid auxilii confert ad malum patrandum. Quare participans dicitur aut injustæ actionis, aut rei acceptæ. Injustæ actionis participantes dicuntur omnes qui ad malum concurrunt; ut fabriferrarii claves falsas fabricando, exploratores vigilantes ut latrones secure furentur, qui scalas movent ad domos ingrediendas, qui res furto sublatas custodiunt, occultant, venundant latronum nomine, aut ipsi emunt. Hi omnes ad restitutionem tenentur.

XVIII. QUÆST. VII. *Quid de iis qui negative cooperantur ad alterius malum, ut sunt mutus, non obstans, non manifestans?* RESP. Isti tres indirecte cooperantur ad alterius malum patrandum, nempe non clamando, non impediendo, non manifestando, cum possint, & ex justitia teneantur. Isti ad restitutionem tenentur. Ex justitia autem tenentur qui vel officio, vel contractu ad id destinati sunt. Restitutioni igitur devincti sunt gubernatores, ministri publici, medici, chirurgi, tutores, curatores, custodes, qui non impediunt malum, quod ex eorum officiis impedire deberent; naucleri, qui navis submersionem non impediunt; patresfamilias qui filiorum dissolutionibus non obstant: belli duces qui milites ab injustis prædis non retrahunt; Principes qui homicidia, latrocinia, monopolia, quoad possunt, non impediunt.

XIX. Qui solo titulo caritatis astricti sunt, etiamsi malo animo taceant, ad nihil tenentur. Quia debitum restitutionis supponit justitiæ læsionem: isti ex justitia non sunt obligati. Ergo nullum est restitutionis debitum. Salmanticenses defendunt cum aliis, istos non teneri ad restitutionem, etiamsi acciperent a fure pecuniam pro silentio servando. Siquidem, inquiunt, si possunt tacere sine pecunia, quidni & pretio accepto? Næ isthæc egregia ratio? Qui pretium accipit, ut taceat, influit in furtum, & fœdus iniquum cum fure init: ergo ad restitutionem tenetur.

XX. Servi qui vident extraneos bona domini surripientes, ad restitutionem tenentur, si taceant, si pro viribus non obstent. Quoniam ratione famulatus ex justitia custodire & defendere ab extraneis invasoribus bona dominorum debent. Famuli quoque qui vident a domesticis furibus surripi bona propriæ custodiæ concredita, si taceant, si non obstent, si non manifestent. Si autem videant furari res communes, peccant contra caritatem, si taceant; sed a restitutionis onere liberi sunt: cum ex justitia præfatas res communes custodire contra fures domesticos non teneantur. Spectandæ tamen sunt circumstantiæ, consuetudines, & pacta.

XXI. Custodes agrorum, vinearum, pratorum, silvarum constituti pacto pretio a domino, ut vigilent, custodiantque præfata bona a quocumque invasore, resarcire damna tenentur, si taceant, si non resistant pro viribus. Idem dicendum de custodibus a Principe constitutis, ne merces extrahi, aut importari sinant, gabellis non solutis.

XXII. QUÆST. VIII. *Quem servare ordinem debent in restitutione cooperantes actioni injustæ?* RESP. Quando plures ad furandum concurrunt, illi primi omnium restituere tenentur

nentur in quorum manibus bona extant, aut eorumdem pretium. Reſtitutione ab iſtis facta, ceteri liberi ſunt. Quando bona non extant, quia nihil ſurreptum eſt, ſed malum dumtaxat irrogatum, reſarciendum primo eſt ab illis qui principales fuerunt, ab aliis vero in iſtorum defectu. Illi dicuntur cauſa principalis qui dirigunt, qui incitant, animantque alios ad damnum inferendum. Qui vero minis, dolis, fraudibus alios inducunt ad patrandum malum, principales debent reſtituere. Poſt cauſam tamen principalem tenentur ipſi executores furti & damni reſarcire. Iſti tamen haberent actionem adverſus cauſam principem, quæ ſemper tenetur compenſare executores, ſi iſti reſtituerent. Quando plures cauſæ ſecundariæ, aut principales æque concurrunt, tenentur ſingulæ ſecundum commodum quod reportarunt. Quod ſi una reſtituere negligat, tum ſingulæ tenentur in ſolidum, & ceteri ſemper compenſare tenentur illum qui totum reſtitutionis onus ſubiit. Cauſis principalibus, & executoribus deficientibus, & renuentibus reſtituere, ſuccedunt in reſtitutionis debito cauſæ negativæ, quæ in ſolidum reſtituere debent, plus minuſve juxta majus aut minus debitum impediendi, ſemper habito reſpectu ad cauſam quæ arctius impedire tenetur.

XXIII. QUÆST. IX. *Quomodo cauſæ recenſitæ omnes tenentur reſtituere in ſolidum?* RESP. Sermo eſt de pluribus cauſſis exequentibus idem furtum, damnumve, non de pluribus participantibus de eadem re furto ſublata. Certum quippe eſt te invitatum ad cœnam factam ex rebus furto ablatis teneri dumtaxat ad reſtitutionem partis ſolius quam comediſti. Similiter quando plures ingrediuntur ad vineam devaſtandam, nulla habita invicem conſpiratione, ſed alius alterius ignorans conſilium, & quiſque damnum ex ſe inducit, tum quiſque tenetur compenſare damnum a ſe illatum, cum nullum influxum in damnum ab aliis illatum contulerit. Hæc extra diſputationem ſunt.

XXIV. Quando plures in idem malum patrandum concurrunt, ſi unus ſit principalis motor, is primum in ſolidum reſtituere debet. Sic Principes, & ejus conſiliarii reſarcire damna belli: duces, tribuni damna militum tenentur: quia hi ſunt principales motores. Milites inferiores in defectu principalium, ea compenſare damna debent quæ ipſi immediate exequuntur; quando ad idem damnum individuum concurrunt, puta ad eamdem navim, aut domum incendendam, ad eumdem hominem necandum, ad eumdem indignum eligendum, omnes & ſinguli in ſolidum reſarcire damnum quod communi conſpiratione induxerunt, tenentur, ut docet communis & probabilior ſententia: quoniam licet phyſice ſinguli partem damni exequantur, moraliter tamen ſinguli in totum damnum influunt. Ratione enim mutui conſilii, & reciprocæ conſpirationis omnes conflant unam cauſam moralem totius damni. Ergo ſinguli tenentur in ſolidum.

XXV. QUÆST. X. *Utrum ex flagitioſa promiſſione oriatur obligatio exequendi rem promiſſam?* RESP. Sempronius, ut virginem ad ſtuprum, uxorem ad adulterium, ſicarium ad homicidium induceret, mercedem certam promiſit. Ante executionem promiſſum nullam inducere obligationem, & eſſe reſcindendum fatentur omnes. Diſputatur num promiſſo impleto ſolvendum ſit pretium promiſſum? Adfirmant Salmanticenſes *tract. 13. cap. 1. punct. 6. n. 154.* & hanc eſſe communem Doctorum ſententiam aſſerunt.

XXVI. Oppoſitam opinionem defendunt *Adrianus*, *Joannes Medina*, *Navarrus*, *Wigers*, *Paulus Comitolus*, *Henricus a S. Ignatio*, *Continuator Tournely*. Quandoquidem jura tum ſacra, tum civilia decernunt, ſtipulationes, pacta, promiſſa ob turpem cauſam inita nullam habere vim, & pro infectis habenda. Gregorius IX. in cap. *Pactiones* hæc ſtatuit. *Juxta legitimas ſanctiones pactum turpe, vel rei turpis, aut impoſſibilis, de jure, vel de facto nullam obligationem inducit.* Jura Civilia in *L. Generaliter 26. ff. de verb. oblig. tit. 1.* hæc decernunt. *Generaliter novimus turpes ſtipulationes nullius eſſe momenti.* Rurſus *L. Mercedem cod. de condit.* hæc adjiciuntur. *Ob turpem cauſam ex ſtipulatione contra bonos mores interpoſita, denegandas eſſe actiones, juris auctoritate demonſtratur.* Tandem L. *Pacta quæ*, Cod. de pactis. *Pacta quæ contra leges, conſtitutioneſque, vel contra bonos mores fiunt, nullam vim habere indubitati juris eſt.* Plura alia utriuſque juris prætereo.

XXVII. Recenſita jura, cum abſoluta ſint, æque ante, ac poſt patratum ſcelus urgent: & rationibus evincitur. Nam ſi poſt patratum malum ſolvendum pretium eſt, vim habet ſtipulatio. At nullam habere vim leges declarant. Quid quod Doctores ipſi communis ſententiæ defenſores docent, reſcindendas eſſe ejuſmodi ſtipulationes? Ergo ipſorum confeſſione nullius momenti ſunt. Præterea

terea si stipulatio hæc post factum vim habet, ut contendunt Doctores isti, eam profecto non habet ex novo pacto, seu conventione inter contrahentes, sed ex pacto, quod factum præcessit. Alterutrum ergo fateantur necessum est Doctores isti, aut stipulationem hanc validam esse & ante, & post factum, aut nullam esse & ante, & post factum.

XXVIII. Tandem numquid obligatio semel omnino extincta reviviscit? Negant omnes. Ergo longe minus obligatio quæ nulla fuit ante factum, & ab omni jure naturali, divino, & humano nulla habetur, reviviscere potest. Deus, & leges omnes severius puniunt pravitatem commissi sceleris quam committendi. Ergo si propter turpitudinem rei nondum factæ vim obligationis a stipulatione auferunt, multo magis auferre eam debent ob rei factæ iniquitatem. Rursus obligationes quæ ad malum impellunt, foventque crimina, tolerari haud debent. Sed si stipulationes, & pacta solvendæ mercedis pro scelere patrando servandæ forent, peccandi licentia liberius grassaretur, & aditus ad infinita scelera patefieret. Denique vota, & juramenta de peccato patrando ex communi sententia nulla sunt: ergo longe magis nullæ promissiones humanæ, quæ sane minus stringunt quam vota & juramenta Deo facta.

XXIX. OBJICIUNT citati Doctores. Distinguenda in flagitio duo sunt: unum, actionis pravitas, Deique offensio; alterum voluptas, delectatio, entitas actionis, molestia, periculum cui flagitiosus exponitur. Primum venale esse nequit. Secundum natura sua, & per se vendibile est. RESP. Hac distinctione posita, vendibilis anima, Angeli, Sacramenta, quatenus entia sunt. Præfata flagitia sub contractu non cadunt, quatenus entia sunt præcisionis metaphysicæ, sed ut suis conditionibus involuta. Voluptates quæ insunt flagitiis, improbæ sunt. Ergo si flagitia ipsa venalia non sunt, neque voluptates quæ comitantur flagitia, vendi queunt. Ergo falsa censenda est citata Doctorum sententia.

XXX. QUÆST. XI. *Quid de quæstu meretricio dicendum?* RESP. Quæstum meretricium retineri posse, & solvi debere communiter fatentur omnes. Ergo falsa est hactenus defensa sententia, & vera adversariorum opinio. Respondeo, meretricem posse repetere, & retinere pretium scortationis suæ, non ob aliquam stipulationem, non ob consensum in fornicationem, non ob voluptatem, non propter periculum aliquod, molestiamve, non denique quod sui corporis copiam locare queat; sed quia leges, quæ ob majora vitanda mala meretricium permittunt, hac mulcta plectunt scortatores, ut mercedem solvant scorto in pœnam patrati sceleris. Addo leges istas permittentes esse. Num ante divinum tribunal justæ semper sint, nobis non constat. Illud certum est, posse Principes minora permittere mala, ut majora declinent. At hinc non sequitur subditos posse eisdem legibus uti. Quare meretrices omnes sincero corde compunctas adigerem ego, ut meretricii quæstum in pauperes distribuerent, illisque ut pauperibus pro sustentatione aliquid plus & minus pro circumstantiarum diversitate concederem.

XXXI. QUÆST. XII. *Utrum virgines, matronæ, & honestæ feminæ pretium accipientes pro vendita pudicitia, restituere illud teneantur?* RESP. P. Leonardus *Lessius* hæc *lib. 2. de just. c. 14. dub. 8. n. 52.* scribit. „ Etsi „ opus malum, pro quo dedit, non sit æ„ stimabile pretio, qua malum; tamen qua „ delectabile, vel utile uni, & alteri detri„ mentosum, periculosum, laboriosum, in„ ter homines pretio æstimatur. Ergo quod „ hac ratione pro eo est acceptum, non est „ restituendum, nisi forte quis existimatio„ nem excesserit; ut si meretrix, quæ usu„ ram sui concedere solet uno aureo, ab „ aliquo juvene extorserit 50. tamquam pre„ tium. *Hoc tamen locum non habet in ea* „ *quæ putatur honesta; ut si matrona ali*„ *qua, vel* FILIA 100. *aureos pro usura cor*„ *poris accipiat ab eo qui dare poterat,* RE„ TINERE *potest. Nam tanti, & pluris potest* „ SUAM PUDICITIAM ÆSTIMARE. Res enim „ quæ certum pretium non habent, nec ad „ vitam sunt necessariæ, *sed voluptatis cau*„ *sa quæruntur*, arbitrio venditoris possunt „ æstimari, ut PROBABILITER docet Petrus „ Navarra, & alii. " Hactenus ille: quam profecto doctrinam, sicut & alias hujusmodi, non commendavit S. Franciscus Salesius, licet commendarit opera ejusdem auctoris, sane laudanda ob multa recte tradita documenta. Posse ejusmodi mulieres, vel puellas, justitia tantum inspecta, retinere donum sponte datum ab eo qui facultatem habet donandi, absolute non inficior. De his tamen muneribus idem faciendum inculco quod de pretio simoniace accepto tradit S. Thomas 2. 2. *qu.* 100. *art.* 6. *ad* 4. vide-

videlicet non ipsi correo restituenda, sed vel in Dei cultum, vel pauperibus eroganda: tum ut peccandi ansa mulieribus in avaritiam pronis tollatur, tum ut destruatur monumentum præteritæ impudicitiæ, tum ut per quæ peccat quis, per ea & torqueatur, juxta Spiritus sancti effatum. Huic tam æquæ sententiæ repugnare non potest nisi forte qui non pœnitentiam agit, sed fingit.

XXXII. QUÆST. XIII. *Scorta sive publica, sive occulta tenentur ne restituere pretium ob turpem concubitum acceptum a Religioso?* RESP. Similes quæstiunculas non excitarem, nisi agitatas ab aliis invenirem. Pellizarius in *Manual. Reg. tr. 4. cap. 2. sect. 4 q. 3.* Mashardus *tom. 2. lib. 5. par. 2. tr. 1. docum. 2.* Lugo *disp. 3. sect. 3.* Joannes a Cruce *lib. 1. c. 3. dub. 10.* & alii opinionem negantem defendunt. Quando, inquiunt, Religiosus obtinet facultatem a Superiore disponendi de bonis sibi ad usum concessis, dum in turpes res ea distrahit, licet in modo alienandi contra Superioris voluntatem agat, ipsa tamen alienatio valida est. Et in hanc alienationem absolute spectatam Superior consentit. Hæc non tam refellenda argumentis, quam lugenda amaris lacrymis sunt. Nulli Superiores licentiam concedere queunt pendendi pretium pro casu turpi. Invalida ergo est alienatio. Ergo restitutio necessaria.

XXXIII. QUÆST. XIV. *An recipiens pretium pro injusta sententia ferenda, restituere illud debeat?* RESP. Leges positivæ detestantur, & prohibent omnes donationes faciendas judicibus ob injustas sententias, advocatis ob injustam defensionem clientum, testibus ob falsum testimonium. Salmanticenses *tr. 13. c. 1. punct. 7. n. 169.* docent, ejusmodi donationes spectato jure naturali validas esse. Verum hæc opinio falsa mihi est, & rejicienda.

XXXIV. Disputatur, utrum vi legis positivæ prohibentis ejusmodi donationes, restitui debeant? Duplex reperitur sententia, & utraque probabilis reputatur a Salmanticensibus. Prior negat restitutionis debitum, quod indicatæ leges obligant tantum in foro exteriori, inquiunt ejusmodi auctores, secus in foro interiori. Hanc opinionem rejicio ut falsam, & improbabilem. Siquidem præfatæ leges jure naturæ nixæ in utroque foro obligant. Audiatur de hoc argumento S. Augustinus, qui *epist. 54.* ad Macedonium ita scribit: *Sed non ideo debet vendere justum judicium, aut testis verum testimonium, quia vendit advocatus justum patrocinium, & jurisperitus verum consilium. Illi enim inter utrumque partem ad examina adhibentur; & isti ex una parte consistunt. Cum autem judicia, & testimonia, quo nec justa, nec vera vendenda, iniqua & falsa venduntur, multo sceleratius utique pecunia sumitur: quia scelerate etiam, quamvis a volentibus, datur. Qui vero pro iniquo judicio dedit, vellet quidem repetere, nisi timeret, vel puderet emisse . . . . Verumtamen si justitia sincerius consulatur, justius dicitur advocato: Redde quod accepisti, quando contra veritatem stetisti, iniquitati affuisti, judicem fefellisti, justam causam oppressisti, de falsitate vicisti.*

XXXV. Hoc testimonium sibi objicit P. Leonardus Lessius *lib. 2. de just. c. 14. dub. 8. n. 55.* his verbis. „ Dices: Divus Augustinus epistola quinquagesima quarta ad Macedonium ait, *sceleratius accipi pecunia pro sententia injusta quam pro justa, pro testimonio falso quam pro testimonio vero.* At qui pecunia accepta pro sententia justa est restituenda. Ergo & pro sententia injusta. Ita Sotus. " Subdit vero:

„ Resp. negando consequentiam. Non enim quia aliquid est sceleratius, ideo magis vel æque obligat ad restitutionem. Hæc enim obligatio non sequitur magnitudinem sceleris, sed damnum per injuriam datum. *At qui accipit pro sententia injusta, nullam infert injuriam danti, sicut is qui pro justa.* Porro illud est sceleratius quam hoc: tum quia pejus est ferre sententiam injustam (ad quam ferendam jam habet animum qui pecuniam accipit) propter injuriam quæ fit alteri parti, quam accipere pecuniam pro sententia justa ferenda: tum quia (ut ibidem Augustinus ait) sceleratius datur pro injusta quam pro justa, quamvis detur voluntarie, & libenter. Loquitur enim de sententia ferenda. Adde, ibidem Augustinum significare pecuniam istam, etsi sceleratius acceptam, non esse opere impleto restituendam, dum dicit *datam a volentibus.* Volenti enim non fit injuria. Secus si data sit pro sententia justa, quæ censetur data *coacte* metu sententiæ injustæ. "

XXXVI. Si in explicando aliquo fidei articulo hac libertate, & vanissimo distinctionum involucro quis SS. Patrum sententias implicaret & eluderet, actum de fidei articulis esset: & quia in morum mandatis explicandis reipsa Patrum sententiæ variis cavillationibus adulterantur, ideo deplorabili

bili modo relaxata, & obscurata a non paucis Casuistis est Theologia christiana. Doctrina S. Augustini inconcussa est. Quare Vasquez, & Lugo *disp.* 18. *sect.* 5. *num.* 57. fatentur S. Augustinum a nobis stare, nec tamen ipsi verentur defendere opinionem ab Augustino improbatam. Ratio nostræ sententiæ evidens est. Judex vi sui officii tenetur sententiam ferre. Ergo recipere pretium nequit. Pro sententia justa, inquit aliquis, concedo. Pro injusta nego. Quoniam sententiam justam vi officii ferre cogitur: ideo pro ferenda justa sententia recipere pretium nequit, & si recipit, restituere astringitur. At injustam sententiam dicere non est obligatus, ideo pro injusta sententia ferenda recipere & retinere pretium valet. Vin' lepidiora? Dum ejusmodi paradoxa, quæ sensum communem feriunt, deridenda propinamus, redarguunt nos nonnulli. At illos exoramus, ut evincant hæc non esse paradoxa digna severa confutatione. Sed prodeat in medium M. Tullius, qui *lib.* 2. *offic. c.* 16. hæc adversus improbatam opinionem scribit. *Caput autem est in omni procuratione negotii, & muneris duplicis ut avaritiæ pellatur etiam minima suspicio. Utinam, inquit* C. *Pontius Samnis, ad illa tempora fortuna me servasset, & tunc essem natus, quando Romani dona accipere cœpissent: non essem passus diutius eos imperare. Næ illi quidem sæcula expectanda fuerunt. Modo enim hoc malum in hanc Rempublicam invasit. Itaque facile patior tunc potius Pontium fuisse .... Nullum igitur vitium tetrius ... quam avaritia, præsertim in Principibus, & Rempublicam gubernantibus. Habere enim quæstui Rempublicam non modo turpe est, sed sceleratum etiam & nefarium.*

XXXVII. QUÆST. XV. *Quando id quod restituitur, ad manus creditoris non pervenit, astringitur ne debitor denuo restituere?* RESP. Plura impediunt immediatam restitutionem, quæ propterea fieri debet aut medio Confessario, aut alia persona. Si persona media designetur a creditore, vel facultatem concedat debitori eam deligendi; isque bona fide eligat personam existimatam dignam, certum est rem perire creditori, & debitorem immunem esse a nova restitutione. Idem dicendum, quando persona designatur a judice. Disputatur dumtaxat quando debitor ex se hanc personam eligit. Plures defendunt furem non esse novæ restitutioni obnoxium postquam homini fideli proboque rem restituendam consignavit, etiamsi pereat.

XXXVIII. Opposita sententia mihi est probabilior. Siquidem natura, & essentia restitutionis est constituere æqualitatem læsam injusta acceptione; & creditor semper est invitus usque dum rem suam non obtinet, aut de ipsa disponit, & redintegretur æqualitas. Hæc autem æqualitas non redintegratur, nisi res ablata redeat in creditoris manum. Fur in causa est siniştri eventus. Ille rem alienam auferendo his periculis libere sese exponit.

XXXIX. Si possessor bonæ fidei rem inventam mittat per virum probum ad dominum suum, si pereat, non est novæ restitutioni obnoxius. Quoniam non tenetur neque ex injusta acceptione, neque ex re accepta. Si vero res debeatur ex contractu mutui, depositi, pignoris &c. distinguunt auctores. Si res restituenda sit eadem in specie, ut hæc vestis, hic equus, quem commodato accepisti, mittatur per virum probum; res perit creditori, quia illius erat, atque adeo domino perit. Contra si res non sit eadem in specie, sed in genere, ut pecuniæ, triticum, vinum, quæ mutuo accepisti, tibi, non creditori pereunt, quia res istæ tuæ erant. Hæc communia sunt.

XL. QUÆST. XVI. *Quo in loco, & cujus expensis fieri restitutio debet?* RESP. Possessor bonæ fidei in loco restituere debet, ubi res extat. Si dominus fuerit absens, admonendus, & ejusdem expensis res deferri ad illum debet. Si vero hic bonæ fidei possessor rem alio transtulerit, tum propriis expensis rem mittere ad dominum debet. Contra malæ fidei possessor proprio incommodo rem restituere tenetur eo in loco ubi res extaret, si ablata non fuisset. Restitutio ex contractu debita, ubi celebratus contractus est, fieri debet, nisi aliter a contrahentibus statutum sit. Mutuum expensis mutuatarii, cum in ejusdem commodum cedat, restituendum est. Contra depositum cum in deponentis utilitatem cedat, istius expensis repetendum est.

CAPUT III.

De illis quibus fieri restitutio debet; & de ordine in restitutione servando.

I. QUÆST. I. *Cuinam restitui res debet accepta a possessore bonæ fidei?* RESP. Domino restituenda res est, quia hæc semper clamat ad dominum suum. Si is cui facienda restitutio est, mortuus sit, heredi-

bus

bus vel ex testamento, vel ab intestato bona restitui debent. Si bona accepisti a Religiosis, Monasterio, si a filio-familias, parentibus, si ab uxore, marito restituenda sunt, nisi de consensu dominorum constaret in ejusmodi alienationes.

II. Si res restituenda pernicioſa domino sit, illam restituere eidem non debes tempore quo eisdem noxia est. Quare depositа arma apud te reddere non debes furioso, aut alteri eisdem male usuro. Similiter ex caritate non debes restituere pecuniam, quam dilapidandam in scorta, aut alia flagitia prævides a domino.

III. QUÆST. II. *Cuinam facienda est restitutio quando dominus est ignotus?* RESP. De rerum inventarum restitutione dictum supra est. Nunc de rebus furto ablatis, aut alio titulo, quæ apud possessorem reperiuntur, sermo est. Primo omnis adhibenda diligentia est ut dominus reperiatur. Si dubitetur, an res restituenda Petri sit, an Joannis, pro rata dubii dividenda restitutio est. Si denique nullo modo reperiri dominus potest, distribuenda bona sunt in pauperes. Similiter bona per simoniam acquisita in pia opera eroganda esse docet probabilior sententia. Bona feneratitia, seu usuris collecta, si illi a quibus fenera extorta sunt, innotescunt, iisdem restitui debent. Si ignorantur, pauperibus conferri debent. Quando emptores alicuis communitatis læsi fuerunt venditionibus injustis, tum compensari ejusdem loci emptores debent venditionibus viliori pretio, quando emptores læsi ignorantur. In his casibus consulendus est Parochus, aut Episcopus.

IV. Disputant auctores, num solutio facta non tuo creditori, sed alteri, cui creditor tuus tantumdem debet, valida sit? Adfirmant *Lessius*, *Castropalaus*, *Laym. Bonac.* qui citant *Molinam*, *Valentiam*, & alios. Hæc opinio falsa mihi est. Quoniam Petrus creditor tuus jus habet exigendi a te creditum suum. Paulus vero Petri creditor nullo potitur jure quidquam a te repetendi. Qua ergo ratione pervertere hæc jura vales? Quis te constituit Petri curatorem, ut ejusdem debita solvas? Numquid surripere bona a Petro vales, ut ejusdem debita solvas? Cur ergo centum quæ tu illi debes, quæque illius sunt, solvere ejusdem creditori poteris?

V. QUÆST. III. *Qui ordo ſervandus in restitutione est?* RESP. Quando debitor solvendo non est omnibus creditoribus, ex his alios aliis præferendos leges statuunt. Alii enim sunt creditores qui jure naturæ præferri ceteris debent. Alios præferendos leges positivæ decernunt. Leges istæ obligant in conscientia, quidquid in oppositum dicant *Diana*, *Machadus*, *Serra*, & alii; quorum opinionem immerito probabilem, seu non improbabilem reputant Salmanticenses.

VI. Creditores quorum bona in specie extant apud debitores, & quorum dominium translatum non est, ut sunt pignora, commodata, depositа, omnibus creditoribus præferri jure naturæ debent, ut omnes fatentur. Debita certa, licet in propria specie non extent, præferenda esse debitis incertis, tenet communior opinio. Quid tutius sit vix percipio. Quare spectandæ circumstantiæ sunt, & prudentum judicio casus qui in praxi raro occurrit, resolvendus.

VII. QUÆST. IV. *An creditoribus privilegiatis præferri venditor debeat, dum res in ſpecie extat apud emptorem?* RESP. Excipiuntur communiter bona Ecclesiæ, minorum, & fisci, quorum dominium non transfertur in emptorem usque dum pretium solutum reipsa non sit. Disputatur solum de aliis creditoribus, qui credito merces vendunt emptoribus, num scilicet isti, quando eorum merces in specie extant apud emptores, pretio non soluto, præferri aliis creditoribus debeant. Adfirmat communior opinio, quæ fori etiam exterioris usui conformior videtur: idque æquitati naturali videtur magis consentaneum, ut cum res venditoris extat in propria specie, non applicetur extraneis, debitore aut venditore invito.

VIII. QUÆST. V. *Qualis ordo ſervandus est inter debita aut ex contractu oneroſo, & gratuito, aut ex contractu, & ex delicto?* RESP. Debita ex contractu oneroso, nimirum ex venditione, permutatione, locatione &c. præferri omnino debent debitis ex liberali promissione etiam acceptata ex legato, & testamento &c. Idque verum habet, etiamsi debitum contractum sit ob promissionem dotis solvendæ filiæ, legati donandi Ecclesiæ, pauperibus &c. Quoniam Deus sacrificia ex rapinis facta non acceptat.

IX. Dissidium est, num debita ex delicto præferri debeant debitis ex contractu oneroso? Prima opinio defendit præferenda esse debita ex delicto, quando cetera debita non sint hypotheca firmata, aut non extet res in specie. Altera opinio oppositum defendit, nempe prius esse solvenda debita ex contractu oneroso. Tertia sententia

tia contendit, nullum esse servandum ordinem, sed omnibus pro rata solvendum. Salmanticenses ajunt, omnes tres istas sententias esse probabiles. Et tamen sola una vera est. Quod mihi in re satis obscura & implexa videtur probabilius, est quod debita prius contracta prius solvi debeant, sive sint ex delicto, sive ex contractu. Ratio est, quia dum debitor priora debita contraxit, erat, ut supponitur, solvendo: & creditor jus certum acquisivit. Porro hoc jus legitimum, & certum lædi nequit per debita posteriora: quia dum debitor contrahit hæc posteriora debita, non habet unde solvat, cum ejus bona obligata jam sint priori creditori.

X. QUÆST. VI. *Quomodo creditores hypothecarii præferendi aliis sint?* RESP. Hypotheca jus præbet in bona quæ eidem subjiciuntur. Quare creditores quibus bona debitoris designata sunt sub hypotheca sive expressa & speciali, sive tacita & generali, præferri aliis omnibus creditoribus personalibus etiam privilegiatis debent, ut omnes docent: quia isti non in personam modo, verum etiam in bona hypothecata jus habent. Inter creditores vero hypothecarios *qui prior est tempore, potior est jure.*

XI. Qui pecunias conferunt expendendas in domus ædificio, in colendo agro, in redimendo, aut emendo stabili, quæ bona hypotheca gravantur in securitatem creditorum, qui expresse postulant hæc bona sibi obligari, præferendi sunt creditoribus anterioribus habentibus hypothecam tantum generalem. Verum ad hoc quod attinet, variæ sunt consuetudines tribunalium, juxta quas debita solvenda sunt.

XII. Inter creditores simplices seu personales, qui actionem tantum habent in personam, præferuntur illi qui funerum causa pecunias dant. Funerum nomine veniunt etiam expensæ in infirmitate curanda. Sponsa tradens dotem ante matrimonium, matrimonio non secuto, contrahit creditum privilegiatum præferendum aliis creditoribus personalibus, qui non habent vel expressam, vel tacitam hypothecam. Qui deponit pecunias apud publicum depositarium, vel nummularium, usura non percepta, præfertur omnibus creditoribus personalibus ejusdem publici depositarii; secus autem si usuram perciperet, quia tunc non deponens, sed mutuans est.

XIII. QUÆST. VII. *Qualis ordo servandus est inter creditores simplices, non privilegiatos?* RESP. Prælatio inter istos ad juris naturæ regulas revocanda est, cum nihil de iisdem leges statuant. Una sententia defendit, nullam admittendam inter ejusmodi debitores prælationem, sed partienda esse bona, & pro rata temporis distribuenda. Altera sententia contendit, illos creditores præferendos esse qui tempore priores sunt. Et ratio supra assignata satis urgens videtur: & ideo hæc sententia probabilior est, sive creditores pauperes sint, sive divites. Plura sunt jura quæ favent primis petitoribus. Quare quisque propriæ Patriæ leges spectare debet.

XIV. QUÆST. VIII. *Potestne debitor admonere secreto amicum creditorem, ut prior petat, eique integrum debitum solvere cum aliorum creditorum detrimento?* RESP. Non desunt qui id adfirmant, præsertim P. La-Croix, qui *lib. 3. p. 2. n. 405.* hæc scribit: *Secundum sententiam probabilem, quod prior petens præferendus sit, poterit debitor admonere creditorem sibi amicum, quod ipsi prius petenti possit prius solvere, & sic procul dubio alter movebitur ut petat.* Fraudibus, & dolis viam parat sententia hæc, quæ seipsa falsitatem prodit. Quam hæc & alia similia paradoxa a christiana æquitate, & simplicitate abhorreant, nemo non videt.

CAPUT IV.

Quænam sint causæ ob quas omitti, aut differri restitutio possit.

I. IMpotentia, quæ excusat a restitutione, duplex est. Altera physica, de qua nemo dubitat; altera moralis, quæ gravissimam, aut gravem peculiarem difficultatem affert. In antecessum tamen advertas velim, cuilibet restitutioni insitam difficultatem esse ob hominum cupiditatem & avaritiam. Hæc autem difficultas nullo modo excusat a restitutione facienda. Nomine ergo difficultatis, quæ moralem impotentiam constituit, intelligitur aut extrema egestas, aut notabile graveque malum, vel scandalum, aut peccandi periculum ob restitutionem subeundum.

II. Hinc inferas, primum debitorem differre posse restitutionem, quando imminet periculum gravis damni, puta si creditor abusurus re sua esset in damnum boni communis, vel proximi. Secundo si debitor ipse grave damnum subiret statim restituendo, creditor vero parum aut nihil incommodi pate-

pateretur. Restitutio enim ordinata est ad servandam æqualitatem inter partes. Non esset autem æqualitas, quando debitor cum tanto dispendio restituere creditori deberet, si hic vix incommodum sentit propter dilationem. Et hoc in casu irrationabiliter invitus homo esset. Tertio non urget restitutionis præceptum, quando ex ejusdem executione immineret periculum spirituale; ut si ob restitutionem prostituenda esset pudicitia filiarum, si filios re ipsa alere non posses. Artifex non tenetur vendere instrumenta artis suæ, quibus laborando ad victum necessaria acquirit; debet tamen artem exercere, ut debita solvat. In pari casu, excepta extrema necessitate, alicujus damni, creditor præferri debet sicut innocens reo. Dilatio restitutionis licita non est ad comparandum lucrum, potissimum si creditor damnum patiatur.

III. Quare maxima cautione opus est cum debitoribus, quoniam homines proni sunt ad retinendum aliena. Debitores, ut alias dixi, communiter sunt divites, aut nobiles, qui prætextu status sustinendi differunt solutionem debitorum, & mercenariorum, & mercatorum sanguine & sudoribus splendorem pomparum & fastus fovere contendunt. Quare iterum atque iterum monendi Confessarii sunt ut istos a Sacramentis omnino arceant usque dum solverint debita sua. Sunt enim isti cujuscumque justitiæ proculcatores inhumani & truces, tum quod differant solutionem mercedum & debitorum, tum quod crudeliter cogant pauperes debitores, quemadmodum creditor ille evangelicus, ut sibi usque ad ultimum quadrantem solvant.

CAPUT V.

De restitutione propter homicidium, vel mutilationem, vel stuprum, vel adulterium.

I. HActenus de restitutione in communi; nunc de restitutione in particulari agendum est: & primum omnium de restitutione ob homicidium voluntarium, in quo duo spectari damna queunt. Primum vitæ, aut membrorum ablatio; alterum quod vitæ privationem, aut membrorum mutilationem consequitur. Qui alteri vitam voluntarie (nec enim nunc sermo est de mutilatione, aut homicidio quod consequitur ad necessariam defensionem) eripit, lædit justitiam commutantem. Vita autem semel erepta, aut membrum recisum restitui nequit. Quid itaque agendum, ut læsa justitia reparetur? Si judex occisorem, vel mutilatorem punit, nulla alia satisfactio requiritur: quoniam judex omnia quæ ex justitia reparanda damna sunt, jubet ut reparentur. Disputatur igitur de restituendis ab occisore, aut mutilatore a justo judice non punito.

II. QUÆST. 1. *Occisor, aut mutilator tenetur ne compensare injuriam personalem fortunæ bonis?* RESP. Duplex sententia est. Una negat aliquid restituendum esse ob injuriam personalem, seu ob solius vitæ, aut membri mutilationem. Altera sententia, quæ probabilior est, adfirmat. Quia qui alterum occidit, mutilat, lædit, violat justitiam commutantem. Ergo reparari hæc justitia debet ea via qua potest. Quamvis autem restitui vita, membrum recisum nequeat, potest tamen fortunæ bonis aliquomodo compensari. Qui restituere mille debet, & non potest nisi centum, liber ne a restitutione partis erit, quia reddere totum non valet? Ad praxim igitur quod attinet, Confessarii est tradere ut homicida, aut mutilator, præter compensationem tam lucri cessantis, quam damni emergentis faciendam heredibus, aliquid largiatur pro vita, aut membro ablato: sacrificia offerri curet, & eleemosynas eroget: atque universam familiam occisi aut mutilati solari, & adjuvare pro virili studeat.

III. QUÆST. II. *Quæ damna compensare interfector debet?* RESP. Cuncta damna quæ ex occisione, aut mutilatione consequuntur, resarcienda sunt. Compensandæ sunt expensæ curationis, & lucra omnia, quæ occisus, aut mutilatus sua arte, negotiatione, & industria assequi poterat, quando filii sunt, vel sorores, uxor, aliique conjuncti, qui talia damna patiantur ex occisione, aut mutilatione. Si vero nemo sit qui damnum patiatur, nihil restituendum est. Disputant auctores, quot vitæ anni computandi sint in occiso? Ut rem paucis conficiam, hæc omnia prudentum judicio subjicienda sunt. Occisiones inter nobiles nulla solent compensatione resarciri. Si homicida pœnam lueret talionis, nulli restitutioni obnoxii forent heredes, quia pœna mortis inflicta omnia remissa censentur: & ita communis obtinet consuetudo. Si alicubi oppositus rationabilis mos vigeat, servandus est.

IV. Si provocatus ad pugnam occidat provocantem cum inculpatæ tutelæ modera-

mine, nihil reſtituere aſtringitur. Si vero graviter limites moderaminis exceſſiſſet, tum pro rata reſtituere deberet. Si mutuo ſe provocaverint, nihil reſtituendum eſt, quia uterque ceſſit juri ſuo. Si unus alterum provocaverit improperando ignaviæ notam, provocatus occiſor non tenetur ad reſtitutionem, inquiunt juniores plures: quia reſpuere ſine dedecore duellum non poterat. Hæc ratio pugnare cum Evangelio mihi videtur. Quare mihi falſa eſt, niſi me fallant omnia, ſequens opinio P. Viva, qui *Tom. 1. p. 3. q. 7. a. 1. n. 2.* inquit: „ Quamvis aliquando non fugiendo peccet contra caritatem, ſi ſcilicet *ſine diſpendio honoris* fugere poterat; at non peccat contra juſtitiam. Ergo non tenetur ad reſtitutionem. “ Quid? Peccat Chriſtianus contra caritatem quando *ſine diſpendio honoris* mundani fugere nequit, non autem contra juſtitiam peccat? At hanc doctrinam quis non improbet? Fugam enim arripere tenetur, dum via patet, *cum diſpendio honoris*, qui in opinione inſanientis mundi ſitus eſt.

V. QUÆST. III. *An ex homicidio caſuali oriatur debitum reſtitutionis?* RESP. Titius vulneravit Sempronium vulnere minime letali: negligentia chirurgi, aut medici Sempronius moritur. Titius compenſare damna aſtringitur, quæ non mortem, ſed vulnus conſequuntur. Si tamen Sempronius ex accepto vulnere moritur, quia chirurgus non invenitur, Titius vulnerator compenſare tenetur damna quæ mortem conſequuntur. Ex homicidio per accidens ſequuto nihil reſtituendum eſt. Clericus venationem vetitam exercet, omnem diligentiam adhibet, ut homicidium declinet: hoc ſi ſequatur, nihil reſtituere aſtringitur. Si contra ex negligentia graviter culpabili homicidium ſequeretur, tum reſtituenda omnia damna eſſent.

VII. QUÆST. IV. *Quibus facienda ſit reſtitutio damnorum quæ ex homicidio ſequerentur.* RESP. Facienda eſt heredibus, non liberis, ſed neceſſariis. Fratres, conſanguinei, licet ſuccedant ab inteſtato, non ſunt heredes neceſſarii, atque adeo iſtis nulla facienda eſt reſtitutio. Uxores, filii, parentes ſunt heredes neceſſarii, quibus facienda reſtitutio eſt.

VII. Diſſident Moraliſtæ, num homicida ſolvere creditoribus occiſi debita teneatur? Communior ſententia negat: quoniam nulla datur actio creditoribus contra occiſorem, aut mutilatorem in foro exteriori, immo neque in interiori. Circumſtantiæ tamen ſpectandæ ſunt, & ſapientum conſilia audienda, dum ſimilia facta occurrunt, ut in graviſſimis delictis id quod juſtum eſt, definiatur.

VIII. Si vulneratus dominus abſolutus ſit, & antequam decedat remittat una cum injuria ſibi illata, etiam damna reſarcienda, liber occiſor eſt a reſtitutione. Ceterum licet vulneratus aſtringatur remittere omnem injuriam ſibi illatam, & diligere ſuum vulneratorem, non tamen obligatus eſt dimittere damna inde emergentia; immo ſi uxor, ſi filii, nepotes, vel parentes graviter indigerent, peccaret contra caritatem, ſi cum tanto iſtorum diſpendio & detrimento expenſas, & damna condonaret.

IX. QUÆST. V. *Quid reſtituere debet defloratur virginis?* RESP. Communiter auctores abſolvunt defloratorem a reſtitutione, quando virgo ſponte conſenſit, ſitque illa ſui juris. Leges civiles ſtatuunt ut ſtuprator vel dotet, vel ducat virginem ſtupratam, quia ſemper præſumunt blanditiis & fraude ſeductam. Et ſane in praxi vix abſolvendus ſtuprator eſt vel a ducenda, vel a dotanda virgine. Circumſtantiæ tamen ſpectandæ ſunt. Si defloratio publica ſit, minis, vel fraude peracta; tum non ſolum compenſanda eſt corruptæ virginitatis macula, ſed etiam infamiæ nota parentibus illata. Deflorator integram dotem dare non aſtringitur, ſed dandam a parentibus augere. Si tamen pauper ſit defloratа, tum integra dos danda eſt a ſtupratore. Si dubium occurrat, num virgo antea fuerit defloratа, tutior pars eſt eligenda, quia nemo præſumitur malus, niſi probetur. Quamobrem etiam in caſu dubio compenſanda damna ſunt. Quin ſi re ipſa virgo non erat, talis tamen reputabatur, & ſtuprator eam diffamavit, tum damna compenſanda ſunt. Si vero ex tali coitu nullam paſſa infamiam eſt, nihil reſtitui debet. Idem quod dictum eſt de virgine, dicendum de honeſta vidua eſt.

X. Si ſolis precibus, blanditiis, munuſculis virginem pertrahat in conſenſum, ad nihil teneri communiter auctores docent, ut dictum eſt, quod hæc omnia libertatem non adimant. Si tamen preces eſſent adeo repetitæ, & blanditiæ adeo aſſiduæ ut violentiæ æquivalerent, tum compenſanda damna eſſent. Quicumque ſub ſpe matrimonii virginem defloravit, eam ducere tenetur, quia contractus iſte oneroſus eſt, utramque par-

partem astringens, etiamsi promissio ficta fuerit. Quamvis enim contractus de re turpi nullus sit; subeunda tamen pœna est admissi sceleris.

XI. Hæc absolute vera sunt: ceterum si nostri temporis puellæ spectentur, adeo non raro inverecundæ, expudoratæ, effrontes, vafræ, & audaces sunt, ut ipsæ juvenes, & viros aggrediantur; ipsæ eosdem circumveniunt, fascinant, & suis blanditiis & præstigiis dementant, ut vel eorum crumenam expilent, vel in matrimonium pertrahant. Quare ad tantam puellarum audaciam comprimendam lex statuenda esset, ut defloratæ in perpetuum lugerent stupratam virginitatem. Illud semper præ oculis habendum, virgines modestas, verecundas, solitudinis amantes, juvenum & virorum congressus, & alloquia fugientes a nemine violari. Si igitur ipsæ procaces sunt, & propriæ virginitatis nundinatrices, ut aliæ discant, & publico sint exemplo, plectendæ, non dotandæ essent; præsertim si defloratores sint nobilioris & altioris status. Prudentum tamen judicio, & decisioni hæc subjicio, ut id definiatur quod bono publico expediat.

XII. QUÆST. VI. *Quid ob adulterium quod partus consequitur, restituendum est?* RESP. Quando ex certis signis evidenter constat prolem conceptam fuisse ex congressu cum adultero, vel quia maritus absens, vel quia æger, vel quia impotens; tum compensanda, sunt damna omnia quæ maritus passus est a tertio ætatis anno in puero alendo: primo enim triennio mater; post, usque ad tempus quo sibi providere filius potest, pater alere filium astringitur. Quid si dubium occurrat cujus sit proles? Aliqui eo nixi axiomate, *Melior est conditio possidentis*, negant debitum restitutionis.

XIII. Quæ mihi probabiliora videntur, sunt sequentia. Quando adulter, & adultera mutuo consensu adulterium perpetrarunt, ambo pro rata tenentur puerum alere, & damna compensare marito, vel heredibus legitimis: si unus deficit, alter tenetur in solidum. Contra si adulter provocet adulteram, eamque blanditiis, & munusculis in adulterium pertraxit; tum adulter solus, utpote causa princeps, compensationi obnoxius est. Deficiente tamen adultero, tenetur adultera. Quando dubitatur cujusnam sit proles, tum in favorem matrimonii judicandum est. Quod si dubium perstat, & rationes æque probabiles, aut probabiliores suadeant prolem esse spuriam, pro rata dubii compensationem faciendam existimarem.

XIV. Quando adultera duos admittit, unum post alterum, & ignoratur cujusnam proles sit, quisnam istorum ad compensationem tenetur, si constet alterutrius ope conceptam prolem esse? *Lugo*, *Lopez*, *Trullenchus*, *Sanchez*, *Sotus*, & alii ambos liberant: & hanc opinionem defendunt quoque *Salmanticenses*, & *Cardinalis Gotti*. Hæc opinio mihi improbabilis est. Quid? Certum est alterutrum esse verum parentem, & ambo liberi erunt? Si uterque adulterium perpetravit, uterque subire pœnam debet. Si uterque homicidium intentasset, licet ignoraretur quis illorum re ipsa homicidium perpetrasset, in quo foro uterque liber evaderet? Uterque adulterium perpetravit, uterque actionem procreatricem exercuit. Ergo neuter innocens, licet unus filium genuerit. Ergo uterque pro rata alere filium, & compensare damna astringitur. Oppositæ sententiæ argumenta non urgent. Innocentem volunt illum qui non genuit. At quomodo innocens, si adulterium, si actionem generatricem posuit? Duo ergo sunt rei. Ergo ambo puniendi: ambo ad damna resarcienda concurrere debent: & uno deficiente alter tenetur in solidum.

XV. QUÆST. VII. *Adulter certo sciens ex suo adulterio procreatam prolem esse, quid reddere filiis legitimis tenetur?* RESP. *Diana*, *Henriquez*, *Sotus*, *Ledesma*, & alii contendunt non teneri adulterum compensare damna quæ filii legitimi subeunt in portione hereditatis, aut legatorum, quæ accipit filius spurius, quando is adulteræ non suasit filii spurii suppositionem. Hæc opinio communiter improbatur; docentque utrumque, adulterum, & adulteram, debere omnia damna compensare quæ adveniunt filiis legitimis ratione filii spurii, etiamsi adulter non suaserit suppositionem. Quoniam uterque causa fuit cur spurius filius reputetur legitimus: ergo uterque damnorum reparationi subjectus est. Primum itaque uterque omnem adhibere diligentiam debet, ut legitimæ prolis damna evitentur, dum id absque famæ dispendio fieri potest. Si bona paraphernalia uxor habeat, aut alia libera, ea filiis legitimis dare debet. Si vero adultera bonis liberis non potiatur, quid tum? Debet ne adultera se prodere, ut filiorum damna evitet? Si adultera spem moraliter certam non concipiat, præcavendi damna quæ filiis legitimis imminent ob prolem ex

adulterio procreatam, non tenetur filio spurio crimen detegere, etiamsi compensare damna nequeat: quoniam imprudenter famam prodigeret, dum prudenter dubitat sui criminis manifestationem profuturam. Nec est quod opponas, infamatorem cum suo famæ dispendio debere revocare quæ dixit, etiam cum dubitat suam revocationem profuturam: quandoquidem infamator proximum læsit in fama, & ideo in eodem genere debet cum famæ suæ dispendio famam denigratam resarcire. At mater adultera damna filiis intulit non in fama, sed in pecunia. Quare dum in genet. pecuniæ compensare nequit, non videtur tringenda ut cum famæ, honorisque sui dispendio ejusmodi damna resarciat.

XVI. Filius matri testanti etiam cum juramento se esse spurium fidem adhibere non tenetur, ut communis fert opinio: quia dictum unius testis non inducit necessitatem credendi, præsertim dum propriam pandit turpitudinem cum detrimento illius qui credit. Accedit quod cum filius communi & sua persuasione reputetur legitimus, jure non potest hereditate privari, nisi certis testibus constet, & evincatur ipsum esse spurium. Si mulier vilioris conditionis sit, & exiguæ famæ, & a filio spurio ingens hereditas capienda sit; tunc revelare crimen suum debet, ut communiter docent omnes: hæc quippe mulier exiguæ famæ induci facile potest ad ejusdem jacturam faciendam. Contra mulierem honestam & fama claram liberant communiter auctores a sui criminis manifestatione, etiamsi ingens hereditas capienda a filio esset. Verum ad hoc quod attinet, circumstantiæ spectandæ sunt, & omnibus pensatis decernendum quid magis expediat. Certa enim regula assignari vix potest.

DISSERTATIO III.

De contractibus universe, & partite.

CAPUT I.

Contractus finitio, ejusque causæ, & proprietates.

I. QUÆST. 1. *Quid sit contractus?* RESP. Communis notio ejusmodi assignatur. Est duplicis voluntatis dantis, & recipientis deliberata consensio de re quapiam agenda, vel non agenda, signo aliquo exteriori manifestata. Quatuor igitur sunt quæ in quolibet absoluto perfectoque contractu requiruntur. Primum est istius duplicis voluntatis declarata consensio. Prior voluntas appellatur offerens, provocans, & lacescens; posterior recipiens, provocata, & lacessita. Vendentis voluntas offert, & provocat, voluntas ementis recipiens est, & provocata; tametsi interdum emens offerat, provocetque. Alterum est conjunctio istius duplicis voluntatis. Tertium obligatio. Quartum actio efficax, qua uterque contrahens suum explet debitum. Contractus itaque prior est obligatione; & hæc actionem præcedit. Obligatio & actio altera est *civilis*, altera *naturalis*. *Civilis* eget aut tabularum, aut chirographi, vel singraphæ probatione. *Naturalis* mentis, & conscientiæ testimonio contenta est. Duplex itaque in quolibet contractu spectari forma potest. Prima essentialis, quæ semper & ubique apud omnes gentes obtinet. Altera adventitia, seu accidentaria, quæ in jure alicujus populi, vel Principis constituta est. Ex quatuor recensitis prærogativis duæ primæ ad formam contractus pertinent: nam contractus passe acceptus est mutua de re aliqua agenda conventio. Hanc reciprocam voluntatum concordiam obligatio consequitur tamquam formalis effectus.

II. Materia proxima contractus sunt actus humani ad justitiam attinentes. Omnes contractus ad hos quatuor revocantur. *Do ut des: Do ut facias: Facio ut des: Facio ut facias.* Dum executioni ejusmodi contractus demandantur, aliquam speciem seu formam determinatam induunt. Et hoc apprime notandum est ad fraudes, & fenera præcavenda.

III. Conradus triginta species contractuum assignat, quam partitionem improbat P. Dominicus Soto, qui contractus nominatos in tres ordines digerit, & ad septem species revocat. Primus ordo est eorum quibus dominium transfertur: secundus eorum quibus ususfructus: tertius eorum, quibus usus. In primo ordine collocat liberalem donationem, cambium, emptionem, venditionem, mutuum: in secundo emphyteusim: in tertio commodatum, locationem, conductionem. A speciebus contractuum removet depositum, pignus, fidejussionem.

IV. Primus contractus in Scripturis sanctis probatus est *Matrimonii*. Alii sunt contractus generatim probati, ut colligitur ex Apostolo 1. *ad Thessal. c.* 4. ubi dicitur:

Ne

Ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum. Contractus mutui perspicue commendatur Luc. 6. *Mutuum date, nihil inde sperantes*. Locationis contractus in parabola vineæ locatæ agricolis homicidis, & flagitiosis *Luc.* 20. & contractus conductionis in altera parabola de conductis operariis declaratur. Contractus emptionis recensetur *Gen.* 47. ubi Josephus emit Ægypti prædia, & eadem certa pacta mercede locavit ipsis Ægyptiis.

V. QUÆST. II. *Quomodo perficiuntur contractus?* RESP. In quolibet contractu distinguitur duplex perfectio: substantialis una, adventitia altera. Habetur illa, quando ea omnia apponuntur quæ ad speciem contractus necessaria sunt. Sic venditio quantum ad speciem perfecta est, simul ac inter emptorem & venditorem de pretio conventum est. Mercis autem traditione accidentaliter, & quantum ad integritatem contractus perficitur. Quatuor modis perfici contractus solent. *Consensu* signo exteriore declarato. *Verbis*, seu determinata verborum forma. *Scriptura*, quando necessario requiritur. *Rei traditione*, sine qua aliqui contractus non consistunt. Consensione perficiuntur illi contractus qui mutuam contrahentium conventionem significant, ut sunt emptio, venditio, locatio, conductio. Scriptura, seu instrumentum, quod post conventionem mutuam contrahentes conficiunt, non ad naturam, sed ad probationem contractus requiritur. Alii contractus determinatam verborum formam postulant, ut in *stipulatione* fit, in qua uno interrogante: *Spondes mihi mille?* reponit alter, *Spondeo. Dabis mihi librum? Dabo*. Quæ verborum forma, licet olim apud Romanos obtinuerit, nunc penitus obsolevit, & sat est ut quibuslibet verbis consensus probetur contrahentium. Scriptura perficitur emphyteusis, aliique contractus, qui antequam a notario scribantur, vim non habent, sic consuetudine, vel lege obtinente. Possunt quoque contrahentes suum suspendere consensum usque dum scriptura conficiatur. Rei traditione perficiuntur mutuum, donatio, commodatum, depositum, permutatio, pignus. Hi ante traditionem non reputantur perfecti, sed nuda pacta.

VI. Si contrahentes verbis externis contractus celebrent absque interiore animo contrahendi, contractus nullus est: quamquam in foro exteriori deceptor merito adigatur ad contractum implendum, quia consensus præsumitur. Immo in foro quoque interiori astringitur deceptor ad consensum præbendum. Paucis obligationis naturam perstringam.

VII. Obligatio est vinculum quo quis se obstringit ad aliquid præstandum. Apud Ictos alia est *antidoralis* rei honestate nixa, qua quis gratus est suo benefactori; hujus debitum morale est, non justitiæ præceptum. Alia obligatio fundatur in lege præcipiente, & dicitur *debitum legale*, quod oriri vel a caritate, vel a religione, vel a justitia, vel ab obedientia potest. Sola obligatio ex justitia proficiscens inducit debitum restitutionis. Obligatio ex justitia manans alia est naturalis tantum, quæ in foro conscientiæ obstringit, sed in foro exteriori non dat actionem; alia solum civilis, quando secundum allegata, & probata evincitur quis debitor, qui revera non est, & cogitur ad solvendum; alia est & naturalis & civilis simul, quæ in utroque foro obstringit.

CAPUT II.

De variis contractibus.

I. QUÆST. I. *Utrum contractus ex metu gravi celebratus sit validus?* RESP. Plures conditiones requiruntur ut metus gravis dicatur. 1. Ut malum imminens grave sit. 2. Ut adsint fundamenta probabilia timendi malum. 3. Ut metum incutiens soleat minas intentatas executioni demandare. 4. Ut vir perterrefactus declinare mala nequeat. Mala mortis, mutilationis, exilii, stupri, amissionis status, bonorum ingentium, juxta omnes, gravia sunt. Timor infamiæ, excommunicationis injuste latæ gravis quoque est.

II. Dissident Theologi super valore contractus hujus ex metu gravi celebrati. Prima sententia negat jure naturæ validum esse; altera adfirmat, quam perspicue docet 1. 2. *q.* 6. *a.* 6. S. Thomas: quia quæ fiunt ex metu, sunt absolute voluntaria, & involuntaria secundum quid. Metus itaque non tollit libertatem necessariam ad contractum ineundum.

III. Leges positivæ plures contractus ex metu gravi celebratos nullos declarant. Sunt autem matrimonium, sponsalia, professio religiosa, dotis solutio, vel promissio, electio Prælati, tutorum auctoritas, vota Deo facta, traditio rerum ecclesiasticarum, absolutio ab excommunicatione.

IV. Dissidium Theologorum in hac causa nullius momenti est: quia licet validus jure naturæ contractus sit, tamen qui metum incutit gravem, jure naturæ rescindere contractum tenetur, ut resarciat injuriam irrogatam. Immo communiter auctores defendunt contractum etiam ex levi metu irritum rescindendum esse, quoniam etiam levis metus injuriam irrogat, quæ reparari debet.

V. QUÆST. II. *An dolus irritet contractum?* RESP. Dolus sumitur pro fallacia, vel pro fraude, aut calliditate, qua unus alterum decipit. Error, sive dolus, qui antecedit, aut comitatur contractum, si sit circa substantiam contractus, eumdem nullum & inanem efficit, quia aufert omnino consensum voluntarium. Quando igitur dolus, error, vafrities sunt causa contractus, nullum esse certum est. Contra, si dolus, sive error sit non adversus substantiam, sed contra aliquam qualitatem accidentariam, non irritat contractum, quia non aufert libertatem in substantiam contractus. Quid si error, aut dolus circa qualitatem esset causa contrahendi; ita ut si dolus, vel error sciretur a contrahente decepto, nullo modo is contractum iniret? Hoc in casu nullum esse contractum ego judico. Nam licet qualitas in genere physico sit accidentaria, dum tamen dat causam contractui, in genere moris induit rationem causæ principalis. Nihil frequentius in contractibus emptionis, & venditionis, quam qualitates mercium esse causam principem ad emptionem peragendam, qua sublata causa, consensus voluntarius deficit. Heinc est quod leges civiles reipsa rescindant contractus quibus ineundis dolus sive error causam dedit. Si damna sequuntur, pars quæ alterum contrahentem circumvenit, eadem resarcire astringitur. Sive igitur contractus sit stricti juris, sive bonæ fidei, nulli omnino sunt, quando dolus, vel error causa princeps est eosdem celebrandi. Non nego tamen, in contractibus stricti juris severius inhærendum esse verborum, & expressionum formulis: idcirco enim stricti juris nuncupantur, quia verborum rigori standum est. Verum semper æquitas naturalis, quæ est anima cujuscumque contractus, spectari debet.

VI. Adulationes, blanditiæ non impediunt, sed alliciunt potius contrahentes ad ineundum contractum. Sed distinguenda sunt duo blanditiarum genera. Blanditiæ, importunæ preces, assentationes, quæ sermonis comitate, gestus lenocinio, vocum suavitate, falsitate, & fraude exclusis, animos permulcent atque delectant. Hoc assentationum genus contractus non perimere, convenit penes omnes. Blanditiæ aliæ versutæ, malitiosæ, fraudibus, mendaciis, fallendique artibus instructæ, quæ animum a virtute, & a veritate detorquent. Hoc assentationum genere contractus elidi, & perimi, nemo negare jure valet, quando contractui causam dant.

VII. QUÆST. III. *Quid de contractibus initis sub causa, modo, demonstratione, & conditione dicendum?* RESP. Tum celebrari contractus *sub causa* dicitur, quando causa inducens ad contrahendum proditur. Causa duplex. Finalis una, quæ ita permovet contrahentem, ut, ea sublata, non contraheret. Impellens altera, quæ allicit contrahentem, ut facilius contrahat; contraheret tamen, etiam ea sublata. Valet contractus in posteriori, nullus in priori casu est.

VIII. *Modus* contractui adjectus, onus quoddam est, implendum ab eo qui contractum suscipit, & acceptat. Modus iste non suspendit, sed perfectum contractum supponit. *Demonstratio* in contractu est, quando aliquid indicatur vel rei, de qua fit dispositio, vel ejus, quocum contrahitur; v. g. si dicatur: *Vendo tibi equum, quem emi Patavii tui gratia: Tecum contractum ineo, quod amicus meus sis.* Circumstantiæ istæ communiter non vitiant contractum, quia contractui causam non dant. Nec ideo omnis causa princeps est illa quam si scivisset contrahens, abstinuisset a contractu; sed illa dicitur causa principalis quæ reipsa gravem mutationem inducit, & quæ cognita retraxisset contrahentem a contractu ineundo.

IX. QUÆST. IV. *Quomodo interpretandus est contractus ad diem, vel sub disjunctione?* RESP. Si dies designatus determinate sit, eodem die celebrandus contractus est. Debitor non tenetur ante præfinitum diem complere, nec post præfinitum diem differre valet. Si dies non præfinitus, sed incertus sit conditioni annexus, tum expectanda conditio est. Si nulla adjecta conditio fuerit, arbitrio prudentum designari tempus debet. *Disjunctio* species diversas comprehendit; ut si dicas: *Promitto tibi equum, vel quinquaginta aureos*: ambæ species disjunctive sub obligatione manent, sed electio in arbitrio promissoris est. Pereunte tamen una specie, altera sub obligatione manet.

X. QUÆ-

X. QUÆST. V. *Quomodo obligat contractus conditioni illigatus?* RESP. Conditio contractui adjecta ſpectat tempus aut præteritum, aut præſens, aut futurum. Quæ duo prima tempora ſpectat, non eſt proprie conditio, cum contractum non ſuſpendat, ſed abſolutum efficiat. Conditio itaque proprie accepta futurum reſpicit. Conditiones intrinſecus neceſſariæ non ſuſpendunt contractum. Conditiones impoſſibiles nullum efficiunt contractum, ſicut & conditiones turpes, exceptis duobus contractibus matrimonii, & ultimæ voluntatis, in quibus turpes conditiones pro non adjectis habentur.

CAPUT III.

De illis qui valide, & licite inire contractus valent: de ſolemnitate juris neceſſaria. Quid firmitatis addat juramentum contractui, quibus competat reſtitutio in integrum.

I. QUÆST. I. *Quinam poſſunt contractum inire?* RESP. Omnes qui uſu rationis præditi ſunt, & liberam bonorum ſuorum adminiſtrationem habent. Hinc infantes carentes uſu rationis, furioſi, amentes, ebrii, dormientes, prodigi, pupilli ante decimum quartum annum, minores ante vigeſimum quintum ſine curatorum & tutorum aſſenſu inire contractus non valent. Prodigi tamen inepti ad contractum declarati ſint oportet a judice. Pupillus dicitur qui annum pubertatis non eſt aſſecutus. Hic annus in maſculis eſt quartusdecimus, in feminis duodecimus. Ætas proxima pubertati eſt in maſculis annus decimus uſque ad quartum decimum; in feminis eſt nonus cum dimidio uſque ad duodecimum. *Minores* appellantur qui annum vigeſimum quintum non impleverunt: poſt vocantur *Majores*. Pupilli, & minores, quando ſunt doli capaces, inire contractus poſſunt de bonis quorum ipſi liberam habent adminiſtrationem, qualia ſunt bona quæ ipſis vel a parentibus, vel a tutoribus, vel ab amicis conferuntur, ut iiſdem pro libertate utantur. Icti tamen communiter etiam pro hac bonorum diſpoſitione requirunt ætatem proximam pubertati, quæ ſententia & mihi probatur: quia ante hanc ætatem non ita rationis uſu potiuntur, ut cum hominibus aſſutis & verſutis inire contractus queant. Bona vero immobilia, aut mobilia, quæ ſervando ſervari queunt, diſtrahere pupilli, & minores non valent abſque judicis facultate, quæ ſine juſta cauſa concedi non poteſt, quia jura ſic diſponunt. Minor de bonis mobilibus contrahere poteſt, ſi curatore careat; & uti beneficio reſtitutionis in integrum, ſi lædatur: ſecus pupillus, cui interdicta eſt adminiſtratio. Habita vero curatoris, & tutoris facultate, tam minor, quam pupillus poſſunt de bonis mobilibus, quæ ſervando ſervari nequeunt, contrahere, & obligationem tam naturalem, quam civilem ſubire. Illa bona mobilia dicuntur *ſervando ſervari poſſe*, quæ ultra triennium ſervari poſſunt, ut aurum, gemmæ, & cetera ejuſmodi. Quæ vero ultra triennium non durant, dicuntur *ſervando ſervari non poſſe*. Si pupilli, & minores abſque tutorum, & curatorum licentia contractus ineant de illis bonis, de quibus cum eorumdem facultate diſponere valent, contractus nulli ſunt in utroque foro civili, & conſcientiæ.

II. QUÆST. II. *Quæ juris ſolemnitas ad contractus valorem requiritur?* RESP. Duplex ſolemnitas: altera accidentalis, ſubſtantialis altera. Quæ ſubſtantiam contractus ſpectat, ea deficiente, nullus contractus eſt: prior vero ſolemnitas ſi deſit, contractum factum non perimit. Unde colligenda eſt hæc diverſitas ſolemnitatis accidentalis, & ſubſtantialis? Ex legum diverſitate. Lex alia prohibet contractum abſque hac aut illa formula, eum tamen non irritat. Hæc accidentalis dicitur, & contractum non ſolvit: unde eſt illud proverbium: *Multa facta tenent quæ fieri prohibentur*. Alia lex, quæ non modo prohibet, ſed etiam irritat contractum factum abſque hac, aut illa formula, ſubſtantialis eſt, nullumque efficit contractum, ſi præſcriptus ritus deſit.

III. Diſputant auctores, num contractus deſtitutus ſolemnitate ſubſtantiali, valeat ſaltem in foro conſcientiæ? Fatentur omnes, contractus matrimonii, & profeſſionis monaſticæ nullos eſſe, ſi deſint ſolemnitates præſcriptæ in utroque foro. Diſſident vero de aliis contractibus. Adfirmant plures, contractus deſtitutos ſolemnitate ſubſtantiali, qui in foro exteriori nulli ſunt, in foro conſcientiæ validos eſſe. Mihi probabilius eſt in utroque foro eſſe nullos: quoniam omnia ſubditorum bona ſupremarum poteſtatum regimini & directioni ſubjecta ſunt, ſpectato ordine ad publica commercia peragenda. Ergo ſubditi in utroque foro ſervare tenentur formas, & ritus a ſupremis poteſtatibus præſcriptos, quibus re-

gitur humana ſocietas, & publica commercia in bonum publicum diriguntur. Niſi me omnia fallant, error eſt manifeſtus ſocietati humanæ, & publico commercio infeſtus aſſerere quod ſubditi in conſcientiæ foro iſtarum legum obſervationi aſtricti non ſint. Inquit enim Apoſtolus ad Rom. 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi a Deo.* Plura alia prætereo brevitatis gratia.

IV. QUÆST. III. *Quomodo juramentum confirmet contractus jure naturæ, vel poſitivo irritos?* RESP. Certum eſt juramentum non confirmare contractum jure naturæ nullum, quia contractuum naturam & eſſentiam mutare juramentum nequit. Quod ad contractus jure poſitivo irritabiles pertinet, dum jus irritat, aut reſcindibilem contractum declarat in creditoris odium, tum juramento contractum non confirmari certum eſt: quia tunc jus privat creditorem quacumque actione adverſus jurantem. Sic qui jurat latroni, uſurario, aliiſque ex metu gravi ſe ſoluturum centum, hæc promiſſio juramento rata non fit, nec valida, nullumque latrones, vel feneratores jus acquirunt adverſus talem promiſſorem jurantem. Juramentum tamen ob divini nominis majeſtatem, & reverentiam eidem debitam, ſervandum eſt. Quando contractus a jure reſcindibilis decernitur ob bonum publicum, communemque utilitatem, ſimiliter juramento non firmatur: quia tum contractus illicitus nulluſque eſt. Juramentum autem non eſt vinculum rei illicitæ & pravæ.

V. QUÆST. IV. *Quibus competat beneficium reſtitutionis in integrum?* RESP. Reſtitutio in integrum eſt *priſtini ſtatus redintegratio judicis auctoritate facta*: quod beneficium in favorem minorum præcipue inſtitutum eſt: & tunc locum habet, quando contractus juris forma ſpectata validus ratuſque fuit; ſed in eo læſus minor eſt ante completum annum XXV. idcirco judicis auctoritate in priorem ſtatum revocatur. Hæc in priorem ſtatum revocatio fit aut contractum reſcindendo, aut pretium, in quo læſus minor fuit, augendo. Requiritur tamen notabilis læſio, ut peti hoc beneficium poſſit. Hæc reſtitutio in integrum locum habet in venditionis contractu, ſi minor læſus fuit, vel quia juſto minus vendidit, vel quia rem vendidit quam vendere non debebat. Rurſus ſi minor pecuniam mutuam accipiat, eamque prodigat, non tenetur reſtituere niſi id in quo factus eſt locupletior. Si vero contractus ſit juxta juris formulas, & æquitatis regulas, reſtitutio in integrum locum non habet.

CAPUT IV.

De contractu venditionis, & emptionis. De illis qui vendere, & emere poſſunt. Quænam ſint res venales.

I. QUÆST. I. *Quid ſit emptio?* RESP. Eſt pactio determinati pretii pro merce dandi. Venditio eſt pactio mercis dandæ pro determinato pretio. Hi duo partiales contractus in unum coaleſcunt. Contractus iſte oneroſus eſt. Dominium mercis non transfertur ante ejuſdem traditionem. Emptor ante traditionem jus habet ad rem, ſecus dominium. Quare ſi ante traditionem ſecundus emat, & res tradatur, hic dominium acquirit, nec rem tradere priori emptori aſtringitur. Ut itaque dominium transferatur, & pretii ſolutio, & rei traditio requiruntur. Si alterutra ex his conditionibus deſit, dominium non transferri communiter auctores aſſerunt. Quamobrem ſi emptor rem alienaverit pretio non ſoluto, jus venditor retinet eam repetendi ubicumque invenerit. Si tamen venditor rem emptori fidat, habeatque pretium pro ſoluto, tum dominium tranſlatum eſt.

II. QUÆST. II. *Res vendita duobus emptoribus, cui tradenda? cui perit ante traditionem?* RESP. Danda eſt priori emptori, qui cum prior tempore ſit, prior quoque jure eſt. Si uni ſit vendita ſolum, & alteri vendita & tradita, res iſtius eſt, niſi emptor ſit privilegiatus, ut pia loca, Eccleſia, civitates. In hoc quippe caſu priori emptori res debetur, etiamſi tradita merx ſit ſecundo emptori. Idem dicendum, quando priori emptori etiam non privilegiato datum fuit pignus in majoris ſecuritatis teſtimonium. Res vendita ante traditionem perit venditori, quia res perit domino. Dominium autem ante traditionem attinet ad venditorem. Si res tradita emptori ſit, pretiumque habeatur pro ſoluto, perit emptori.

III. QUÆST. III. *Ad quem pertinent fructus rei venditæ ante pretii ſolutionem?* RESP. Si fructus pendeant ex plantis, tempore rei venditæ, pertinent ad emptorem, quia tum ſunt partes rei venditæ. Diſputant auctores de fructibus futuris, antequam ſolvatur pretium. Pretium dupliciter ſpectari poteſt.

Pri-

Primo quando habetur pro soluto: cum nempe venditor concedit emptori definitum tempus pro solutione: & tunc fructus pertinere ad emptorem certum est. Secundo consideratur pretium promissum ab emptore continuo, aut tali tempore solvendum, ita ut venditor pro soluto non habeat pretium istud. De hoc secundo casu disputatur.

IV. Prima sententia defendit fructus pertinere ad venditorem, quia hic solus est dominus rei venditæ, antequam pretium solvatur, vel habeatur pro soluto. Altera opinio defendit, pertinere ad emptorem, quia leges civiles, quæ negant transferri dominium ante pretii solutionem, abrogatæ sunt jure canonico vetante omnem usuram. Verum ad hoc quod attinet, spectanda est consuetudo & mos cujusque regionis, & quæ leges in hac materia obtineant in foro: & juxta hæc decidenda est quæstio.

V. QUÆST. IV. *Possunt ne contrahentes pactum inire ut emptor fructus rei, aut eorumdem pretium reddat venditori, donec pretium solverit?* RESP. Adfirmant Molina, Bonacina, Viva, & alii. At hæc sententia mihi falsa est, quoniam feneratitium est pactum istud, mutuumque pallio fucatum. At, inquit P. Viva, emptor non solvit propter dilationem solutionis, sed propter lucrum, quod cessat venditori ratione protractæ solutionis. Effugia hæc sunt. Si venditor damnum patitur, aut differat rei traditionem usque dum pretium solvatur: aut damni quod reipsa patitur, compensationem exigat. Si venditor temporis dilationem concedit pro pretii solutione, & emptor morosus fuerit, tunc iste tenetur damnum compensare, & venditor jure potest repetere damni istius, quod revera patitur, reparationem. Hæc justa, & æqua sunt. At præfata venditio cum onere reddendi fructus rei traditæ, seipsa usuræ speciem præfert, adeoque cavenda.

VI. QUÆST. V. *Cujusnam sint fructus medio tempore percepti, quando venditionis contractus dissolvi contingat?* RESP. Quatuor modis dissolvi contractus posse, auctores docent. 1. Si vendas hoc modo: vendo tibi domum hoc pacto, ut si intra annum melior mihi occurrerit conditio, domus libera sit: vel si adjicias pactum *legis commissoriæ*; ut si dicas: vendo tibi domum, ut intra annum pretium solvas: alioquin contractus nullus sit. 2. Si venditio celebretur cum pacto retrovendendi: ut si hoc modo contrahas: do tibi pecunias, ut domum mihi vendas, ea lege, ut quoties pecunias reddideris, domum iterum vendam. 3. Si mutuo consensu post annum rescindatur contractus. 4. Si contractus sit conditionatus, & conditio non impleatur. His positis *Salmanticenses*, *Lessius*, *Bonacina* docent, contractum cum pacto adjectionis in diem, aut legis commissoriæ expresse & manifeste celebratum, ipso facto nullum esse, atque adeo fructus pertinere ad venditorem. Similiter si venditio sit affecta pacto retrovendendi, medii temporis fructus productos a tempore venditionis usque ad tempus quo rescinditur contractus, ad emptorem pertinere; eos vero qui retrovenditionis tempore colliguntur, ad venditorem attinere docent. Num iste contractus speciem usuræ præferat, alibi dicetur. Si autem venditio mutuo consensu dissolvatur, ad emptorem pertinent fructus, juxta dicta *num.* 4. quia contractus ante dissolutionem validus erat. Si denique conditio impleatur, fructus sunt emptoris; si non impleatur, sunt venditoris. Ceterum in his contractibus voluntates contrahentium spectandæ sunt, dolis, & fucis sublatis.

VII. QUÆST. VI. *Qui vendere queant, & quæ res venales sint?* RESP. Omnes qui apti sunt ad contractus celebrandos, vendere, & emere jure valent, nisi leges vetent; ut tutoribus, & curatoribus prohibitum est vendere res pupillorum, & minorum; & executoribus testamentorum vetitum est emere res defuncti. Res autem quarum dominia transferri queunt, sunt vendibiles. Hinc vendi, aut emi res spirituales nequeunt, aut quæ spiritualibus annexæ sunt, ut beneficia, juspatronatus, olea sancta, Sanctorum reliquiæ, templum, & cetera id genus. Interdicta quoque est venditio hereditatis ante mortem testatoris.

VIII. QUÆST. VII. *Quæ pecuniis alienis emuntur, fiunt ne emptoris, aut pecuniarum domini?* RESP. Fiunt emptoris, quando hic suo nomine aliena pecunia utitur, puta deposita, & proprio commodo, & periculo emit, nulla obsistente lege. Quando vero bona emuntur pecunia pupillorum, militum, Ecclesiarum, minorum, tum emptores non sibi, sed Ecclesiis, militibus, pupillis, minoribus bona acquirunt.

IX. QUÆST. VIII. *Valida ne est rei alienæ venditio?* RESP. In venditione transfertur dominium: Rei alienæ venditor dominium non habet: Ergo transferre illud nequit. Si latro tibi rem alienam vendit, cum ejusdem dominio careat, transferre illud nequit.

quit. Dominium vero si acquirit pecuniæ acceptæ ab emptore; eam tamen restituere, & damna inde illi obvenientia compensare astringitur.

X. QUÆST. IX. *Utrum licita venditio sit earum rerum quæ adhibentur in pravos usus?* RESP. Quædam natura sua mala sunt, ut maleficia, libelli famosi, anuli, quibus illigata dicuntur dæmonia, & id genus cetera. Quod ejusmodi merces vendi nequeant certum est. Qui evulgant libellos famosos, aut vendunt contra Papam, Cardinales, & Mendicantes, excommunicationem incurrunt. Auctor libelli famosi contra laicos pœna capitis multatur, *Cod. de libel. fam. l.* 1. jure canonico cædendus est virgis. *Cap. Qui in alterius.* Lege Constitutionem S. Pii V. quæ incipit *Romani Pontificis providentia* anno 1572. editam.

XI. QUÆST. X. *Peccant ne qui vendunt venena, fucos muliebres, chartas aleatorias, idola, & cetera id genus?* RESP. Qui absolute venena divendunt nullo habito emptorum respectu, graviter peccant, & puniri tamquam humanæ societatis proditores debent, quia aliena manu occidunt homines. Qui autem venenum divendunt emptori probo, prudenter judicantes in bonum usum illud adhibiturum, sicut reipsa adhiberi potest, non peccant.

XII. Fucos muliebres vendi posse docent Salmanticenses, & pro hac opinione citant S. Thomam, qui 2. 2. *qu.* 169. *a.* 2. *ad* 2. hæc scribit. *Mulierum fucatio, de qua Cyprianus loquitur, est quædam species fictionis, quæ non potest esse sine peccato.* Decretoria hæc verba sunt. Cyprianus loquitur de feminis, quæ ad ementiendam, & ostendendam pulchritudinem fucos adhibent. In suæ doctrinæ confirmationem S. Augustini auctoritatem allegat S. Thomas. *Fucari pigmentis, quo vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia est, qua non dubito etiam ipsos maritos se nolle decipi, quibus solis permittendæ sunt feminæ ornari secundum veniam, non secundum imperium.* Licitum est feminis & viris occultare deformitatem, gibbam, cicatricem, & cetera ejusmodi: at vultuum deformitates fucis non occultantur. Fuci communiter adhibentur ad mendacium pulchritudinis confingendum. Mulieres, dum domi maritorum oculis expositæ morantur, communiter omnia negligunt ornamenta; dum in publicum prodeunt, ac si in scenam mimas acturæ erumperent, tunc fucatæ, pictæ, cristatæ, concinnatæ, phaleratæ, & omnibus mundanæ seu infernalis vanitatis præstigiis circumseptæ apparent. Quis dixerit istas non peccare, atque adeo ipsos venditores, qui scienter ejusmodi feminis fucos tradunt? Si vero fuci vendantur ad occultandas deformitates, illicita tunc venditio non est. Si fuci dumtaxat inserviant ad pulchritudinem ementiendam, & ex conditione ementium id deprehendatur, peccant venditores. Quare ex circumstantiis deprehendi debet, num licita, aut illicita venditio sit.

XIII. Aleas, taxillos, chartas aleatorias vendi licite posse passim docent juniores, S. Thomas, S. Raymundus, S. Bonaventura, S. Antoninus, ceterique sancti, gravioresque Theologi peccati damnant ludos fortuitos alearum, & chartarum in illis qui ex instituto ejusmodi ludis operam dant. Chartæ adhiberi in illis ludis valent qui ab industria, & arte pendent, & recreationi aut solamini inservire queunt. His ludis laici absque culpa indulgere valent pro aliquo brevi tempore. Quæ enim recreationis gratia adhibentur, brevia confinia habent: homo quippe ad laborem, & seria opera peragenda natus est. Recreatio, solatium honestum sunt medicinæ destinatæ ad vires instaurandas. Si hos medicinæ limites homines transiliunt, in vitia continuo declinant. Damnari igitur absolute nequeunt venditores taxillorum, chartarum & idolorum: quia adhiberi hæc possunt ad ludos non fortuitos, sed industriales; & idola ad ornatum, ad rem antiquariam illustrandam adhiberi valent. Verum quia taxilli, chartæ, fuci ut plurimum ad pravos usus adhibentur; ideo hortandi mercatores sunt ut ab his mercibus vendendis abstineant. Rigida hæc sunt, inquies. Fateor. Sed via cæli arcta est, & vita Christianorum luctus & pœnitentia est.

XIV. QUÆST. XI. *Utrum Probabilismus sit vendibilis a judice?* RESP. Ne quis suspicetur me ad invidiam creandam Probabilismo, hanc quæstionem proponere sane festivam, admonere lectorem interest, *P. Thomam Tamburinum* hanc disputare controversiam *lib.* 8. *in Decal. tract.* 3. *c.* 7. §. 3. *n.* 13. ubi hunc proponit titulum: *Venditio sententiæ probabilis*: & his verbis propositam quæstionem discutit: „ Occurrit hic non absimilis difficultas, *ac in judice*. Supponamus probabilem esse eam opinionem de qua late „ dixi lib. 1. c. 3. quam prætet ibi citatos „ Dicastillus lib. 2. de just. tr. 1. D. 5. dub. 7. „ licere judici ex duabus opinionibus æque

„ pro-

„ probabilibus unam eligere, & juxta il-
„ lam proferre ſententiam. Jam inquiro li-
„ cite ne & juſte accipiet judex pecuniam,
„ ut potius illam eligat quæ mihi favet,
„ quam illam quæ meo adverſario? "

XV. Reſpondet, ſe improbaſſe hanc opinionem loc. cit. *Eam tamen* (ſubdit) *legat qui velit apud Leſſium lib. 2. c. 14. dubit. 9. n. 64. Valentiam 2. 2. q. 63. a. 4. d. 5. q. 7. p. 4. Salon 2. 2. qu. 62. a. 4. contr. 2.* Porro P. Leſſius *loc. cit.* præter Valentiam, Salonem, Dianam, & plures alios hanc propugnat opinionem, quod nempe judex pecuniam accipere jure valet pro ferenda ſententia juxta unam opinionem probabilem potius quam juxta aliam, his verbis. „ Du-
„ bitari poteſt, utrum contra juſtitiam pec-
„ cet, ſi aliquid accipiat (judex) ut hanc
„ potius quam illam in judicando ſequatur.
„ Videtur non ita peccare . . . quia non
„ tenetur ad alteram determinate, ſed li-
„ berum ei eſt ſequi quam maluerit. Ergo
„ ſi aliquid accipiat ut hanc ſequatur po-
„ tius quam illam, non facit ulli injuriam.
„ Conſequentia patet. Quia cum res non
„ eſt debita, non eſt contra juſtitiam (*ſi*
„ *ſolum jus naturæ ſpectemus*) exigere pro
„ ea pretium, ſi alioquin pretio ſit æſtima-
„ bilis. Tertio quia non accipit pretium
„ pro juſtitia ſententiæ, ſed quia in hac
„ cauſa hanc opinionem præfert iſti, ad
„ quod nullo modo tenebatur. Hoc autem
„ eſt pretio æſtimabile, *tum quia utiliſſi-*
„ *mum eſt parti*, tum quia ſequendo hanc
„ opinionem amittit favorem alterius par-
„ tis, cui potuiſſet gratificari. "

XVI. Vin' meliora? *Probabiliſmus* docet liberum eſſe ex duabus opinionibus probabilibus alterutram ſeligere. Quando occurrunt duæ opiniones probabiles contradictoriæ, poteſt judex ſententiam ferre ſecundum illam quæ magis illi placuerit. Porro quod hanc præ alia ſeligat, pretio eſt æſtimabile. Ergo vendere hanc unius præ alia opinionis prælationem jure poteſt. Ergo *Probabiliſmus* eſt materia venditionis, & emptionis. Quid itaque mirum, ſi merx adeo pretioſa tanto diſputationis æſtu defendatur? En quam verum ſit oraculum Alexandri VII. modum nempe hunc opinandi eſſe omnium malorum caput.

CAPUT V.

De negotiatione, & de his quibus vetita, aut permiſſa eſt.

I. TRiplex diſtingui negotiatio ſolet. Prima, qua emuntur ad victum neceſſaria, & quæ ſuperſunt, venduntur. Secunda, qua emitur materia, puta ligna, metalla, & cetera plura, ex quibus artis labore ea conficiuntur quæ vel ad ornatum, ad commodum, vel ad vitæ neceſſitatem conducunt. Tertia, qua merces emuntur, ut eædem immutatæ carius vendantur. Duæ primæ minus proprio ſenſu negotiationis nomen ſubeunt. Tertia negotiatio eſt de qua nobis ſermo erit. Hanc dolis, fraudibus, perjuriis, mendaciis obnoxiam aſſerunt Scripturæ divinæ, & SS. Eccleſiæ Patres. Dicitur enim Eccli. 26. *Duæ ſpecies difficiles . . . difficile exuitur negotians a negligentia, & non juſtificabitur caupo a peccatis labiorum.* Difficile mercator negligentia exuitur in æternæ ſalutis negotio, quia augendarum divitiarum cupiditate faſcinatur. Heinc Apoſtolus 1. *ad Timoth. 6.* inquit: *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu autem, o homo Dei, hæc fuge; ſectare juſtitiam.* Plurima Patrum teſtimonia prætereo brevitatis ſtudio.

II. QUÆST. 1. *Sit ne Clericis, & Religioſis vetita negotiatio?* RESP. Plures ſunt canones, qui ſub excommunicationis pœna Clericis & Religioſis negotiationem prohibent. Cap. *Secundum ne Clerici, vel Monachi*, ubi hæc habentur: *Sub interminatione anathematis prohibemus ne Monachi, vel Clerici cauſa lucri negotientur.* Rurſus cap. *Conſequens* 88. diſt. Clementina 1. de vita & honeſtate Clericorum. Cap. *Canonum* 14. q. 4. Pœnæ impoſitæ per hos canones ſunt excommunicatio, & ſuſpenſio, quas innovavit, quibuſque alias adjecit Tridentinum *ſeſſ. 22.* Communiter auctores docent, has pœnas non eſſe latas, ſed ferendas, quas nemo, niſi poſt judicis ſententiam, incurrit. Leges iſtæ comprehendunt omnes Clericos in ſacris conſtitutos, imo etiam in minoribus, ſi beneficiarii ſint. Juniores plures excipiunt ab hac prohibitione Clericos in minoribus conſtitu-

tos,

tos, etiamsi beneficiarii sint; sed gratis & sine ullo fundamento: ubi enim lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.

III. Disputant Moralistæ num Clerici, vel Monachi qui semel & iterum negotiantur, peccent mortaliter? Verum ego a definiendo malitiæ gradu abstinere soleo, nisi veritas expressa sit. *Salmanticenses* defendunt, Clericum, aut Monachum non peccare mortaliter, si bis vel ter negotientur, & citant *Dianam*, *Lugo*, *Malderum*, *Filliucium*, & alios. Ego autem respondeo, servandam legem esse. Utrum grave, an leve sit peccatum, nostram fugit mentem. Quod servanda lex sit, mens nostra evidenter agnoscit. Ergo distinctiunculæ effugia sunt ad eludendam legem.

IV. QUÆST. II. *An Clerici, vel Monachi negotiari per alios possint?* RESP. Adfirmant *Salmanticenses*, qui citant *Molinam*, *Lessium*, *Lugo*, & alios: quia, inquiunt, sacri canones prohibent negotiationem Clericis & Monachis a semetipsis peragendam: hoc quippe indecentiam præfert, & distractionem animi secum adfert: secus quando Clerici, & Monachi totam curam alteri relinquunt, & aliorum ministerio mercaturam exercent.

V. Nisi hæc circumventio legis sit, quænam erit? Prohibentis legis finis, & spiritus eo tendit, ut Clericos & Monachos Deo consecratos a congregandis divitiis avellat, ut ipsi divino cultui totos se dedant, ut Deum & sibi, & populo propitium reddant. Clerici autem, & Monachi, qui aliorum industria negotiantur, avaritiæ, cupiditatibus, curis, angustiis, & continuis perplexitatibus, & sollicitudinibus anguntur. Quænam negotiatio permissa Clericis, & Monachis sit, descripta est *Tom. 7. Lib. 3, dist. 2. c. 3. n. 10. & seq.*

VI. QUÆST. III. *Quot modis negotiatio illicita laicis fiat?* RESP. Illicita evadere potest 1. si finis ejusdem sit solum lucrum. 2. si fraudes, mendacia, perjuria, monopolia eidem immiscentur. 3. si materia vendibilis non sit, ut res sacræ, aut merces quæ vendi infidelibus prohibentur, ut arma, ferrum, aliaque quæ in *Bulla Cœnæ* numerantur. 4. si mercatura aut diebus sacris, aut in loco sacro exerceatur.

VII. QUÆST. IV. *Qui mercaturam exercent, licite ne carius merces vendere queunt quam ii qui negotiationem non exercent?* RESP. Adfirmant omnes, quoniam mercatorum professio Reipublicæ necessaria est; & hac professione vivere, ac plura gravamina sustinere isti debent, a quibus liberi sunt qui mercaturam non exercent. Consueti tamen inter mercatores pretii limites excedere nequeunt. Vetitum illis est congregare frumentum, dum minus valet, ut carius vendatur. Hæc negotiatio juri naturali & positivo repugnat. Nam ejusmodi divites accumulatores frumenti, ut tempore penuriæ carius illud vendant, sunt pauperum oppressores, & Reipublicæ pernicioſi. Jus ipsum positivum, non commune modo cap. *Quicumque* 14. *q.* 4. sed peculiare etiam cujuscumque regni, talem negotiationem prohibet.

CAPUT VI.

De monopoliis licitis & illicitis. De venditione cum pacto retrovendendi.

I. MOnopolium est conventio, seu conspiratio, qua plures deliberant de tali merce non vendenda nisi hoc aut illo pretio ab ipsis designato. Quatuor sunt (alii duodecim numerant) monopolii præcipua genera. 1. Quando unus, aut plures merces conquirunt, & emunt, ut inducta inopia ceteri cogantur ab iisdem emere carioni pretio. 2. Cum unus a Principe privilegium impetrat, vi cujus ipse solus, ceteris exclusis, vendere tales merces possit. 3. Quando plures impediunt ne merces extraneæ invehantur in civitatem, ut ipsi suas ex propriis prædiis perceptas, aut aliunde conquisitas distrahere caro pretio queant, cum boni communis detrimento. 4. Dum mercatores una conspirant, statuuntque, merces tanti, & non minoris vendendas esse: aut contra quando emptores una conspirant, statuuntque tanti, & non pluris merces solvendas esse.

II. Monopolium primi generis omnes improbant. Secundum probant, quando privilegium obtentum a Principe justum est, & bono publico consentaneum. Si enim privilegium arte versuta, & fraude obtentum a Principe esset, & in præjudicium subditorum cederet, tum injustum foret, & ejusdem usus illicitus. Tertium monopolii genus omnes damnant tamquam injustum, & monopolas restitutioni subjectos esse docent. Quartum similiter injustum est, ut mox patebit.

III. QUÆST. I. *Licitum ne venditoribus est conspirationem inire non vendendi merces nisi*

pretio

pretio ſummo? RESP. Adfirmant Salmanticenſes, qui citant Leſſium, Lugo, Tapiam, Navarrum, & alios: quia mercatores jus habent vendendi pretio ſummo, alioquin juſto. Contraria ſententia mihi probabilior eſt. Licet enim pretium ſummum ſit intra confinia juſti pretii; conſpiratio tamen non vendendi niſi pretio ſummo, & non emendi niſi pretio infimo, injuſta eſt, & Reipublicæ detrimentoſa. Excluſa enim hac perverſa conventione plures mercatores emerent, & venderent pretio modo medio, modo infimo, modo ſupremo, quod in magnum Reipublicæ commodum cederet. Finis mercaturæ eſt bonum publicum. Ergo vitioſa evadit negotiatio, quoties huic fini opponitur.

IV. QUÆST. II. *Conſtituto ſemel monopolio a mercatoribus vendendi merces pretio injuſto per exceſſum, alii mercatores monopolii iſtius non participes, peccant nè contra juſtitiam, ſi hoc pretio injuſto ſuas merces vendant?* RESP. Negant Salmanticenſes cum Diana, Bonacina, Reginaldo: quia, inquiunt, quod pretium auctum ſit *ex injuſtitia aliorum, mihi per accidens eſt*. Næ iſthæc egregia ratio? Tibi accidens eſt quod pretium ſit injuſtum? Per accidens eſt quod monopolæ auxerint pretium; at per ſe pretium injuſtum. An non peccant monopolæ hoc injuſtum pretium exigentes? Ais. Cur? Quia pretium injuſtum eſt. Ergo peccabis & tu injuſtum pretium accipiendo. Diſtingue peccatum quod commiſerunt monopolæ pretium augendo, ab injuſtitia conſtituti pretii. Illud *tibi per accidens eſt*. Exactio vero injuſti pretii *per ſe* tibi peccatum eſt. Falſa ergo mihi eſt dicta opinio. Lege quæ ſcribit Cicero *lib. 3. de offic. cap. 7.*

V. QUÆST. III. *Quid de pacto retrovendendi, & retroemendi dicendum?* RESP. Hoc pactum adjici poteſt vel in favorem venditoris, vel in favorem emptoris, aut in favorem utriuſque ſimul. Fit in favorem emptoris, ſi dicas: emo a te librum hoc pacto, ut tempore a me præſtituto tu illum a me redimas. Fit in favorem venditoris, ſi dicas: vendo tibi hunc librum hoc pacto, ut tempore ſtatuto tu mihi eumdem revendas. Fit in favorem utriuſque, quando utrique facultas relinquitur reſiliendi a contractu.

VI. Licitum eſt ejuſmodi pactum, quando fit in favorem ſortis venditoris, ſi ſequentes conditiones obſerventur. 1. ut ejuſmodi contractus bona fide celebrentur cum ſincero animo vendendi, & emendi, excluſa omni uſura palliata. 2. ut pretii quantitas temperetur juxta adjectam conditionem gravaminis. 3. conditio eſt ut res vendatur pretio currenti tempore retrovenditionis. 4. Quod periculum rei venditæ, aut commodum rejiciatur in venditorem, & quod ſervetur identitas rei venditæ; ut ſi vinea vendita cum fructibus ſit, cum fructibus pariter retrovendi debeat.

VII. QUÆST. IV. *Licitus ne eſt contractus gentilitius?* RESP. Italice contractus iſte vocatur *jus di vicupera*, ſeu jus redimendi rem venditam. Hoc jus conceſſum eſt conſanguineis venditoris recuperandi intra præfinitum tempus fundum venditum. Mobilia enim, tametſi pretioſa, redimi nullo modo valent. Jus retrahendi fundos venditos omnium nationum, & Principum legibus firmatum eſt. Hic autem ordo in tali contractu ſervatur. Pretium quo emptus fuit fundus, ſolvi emptori debet. Hoc jus conceſſum eſt conſanguineo proximiori, & gradatim ceteris. Si proximior huic juri cedat, ſuccedit propinquior. Qui dolis & fraudibus impedit hoc jus, peccat contra juſtitiam. Peccant quoque conſanguinei, dum venditos fundos recuperant in favorem amicorum, a quibus pecuniam accipiunt, quibus fundum redimant. Item quando recuperant ut majori pretio vendant. Saltem operantur contra finem & ſpiritum legis, quæ familiarum conſervationem ſpectat, minime vero anſam præbet detrudendi legitimos poſſeſſores, pacemque publicam perturbandi.

VIII. QUÆST. V. *Licitus ne eſt contractus mohatra?* RESP. Contractus mohatra initur, cum quis pecunia egens numerata, emit a mercatore merces quibus non eget, pretio ſummo puta 56. pacto adjecto a mercatore ut illi retrovendantur ab emptore pretio infimo puta 50. Pactum adjici poteſt vel expreſſe, vel tacite. Celebrari etiam contractus poteſt abſque omni pacto ſive tacito, ſive expreſſo, aut cum diverſo, aut cum eodem mercatore. Primo modo feneratitius contractus eſt, & damnatus ab Innoc. XI. in hac theſi: *Contractus mohatra licitus eſt etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri*. Sub pallio contractus venditionis, & emptionis occultatur uſura, ut omnibus patet. Fictus quippe venditor dat mutuo 50. ut recipiat 56. Nunc omnes improbant huc contractum olim defenſum a nonnullis. Cardinalis de Lugo *tom. 2. diſp. 26. ſect. 3. n. 208.* licet communi ſententiæ adhæreat,

hæreat, fibulas tamen dilatat. Lege *Tom. 7. lib. 3. cap. 5. n. 9.*

IX. Disputant Theologi an excluso omni pacto tunc tacito, tum expresso, tum scandalo, & periculo infamiæ, licitus præfatus contractus sit? Communis juniorum sententia adfirmat. Verum in praxi vix accidit ut præscriptæ conditiones serventur. Quare secernendus est animo, & re contractus venditionis a contractu mutui, larvis detractis.

X. QUÆST. VI. *Qui merces vendendas a domino suscipiunt, aliquid ne sibi retinere valent, si pluris easdem vendant quam a domino præscriptum fuit?* RESP. Si isti, quos *Rigattieros* S. Antoninus appellat, justi pretii limites excedant in venditione, emptori excessum restituere tenentur. Si hi merces ad meliorem statum propria industria revocant, incrementum pretii quod suæ industriæ respondet, retinere sibi valent. Similiter quando dominus consentit ut sibi retineant quod accipiunt ultra pretium quod præscriptum est, si tamen limites justi pretii non transiliuntur, nullo modo peccant. Sublato hoc pacto, & peculiari industria, totum pretium reddere proxenetæ domino astringuntur. Quoniam nullo titulo aliquid retinere sibi valent. Non ratione mercis, quia domini est: non vi industriæ communis sitæ in venditione, quia hanc industriam pacto pretio locarunt domino. Nec est quod opponas, dominum designasse pretium, quoniam is designavit tanti, & non viliori pretio vendendam mercem esse: ceterum ejus intentio non fuit, nec præsumi jure valet, ne pluris venderetur, occasione data, nisi expresse, ut dixi, id declararit. Bona itaque fide agere rem domini ejusmodi internuntii debent, cum locupletari alienis mercibus nequeant. Quod dictum de venditione est, idem dicendum de emptione. Quare fures sunt sartores, dum pannos ad vestes conficiendas ex commissione domini ementes aliquid sibi retinent, obtentu quod vilius emerint.

CAPUT VII.

De justo rerum pretio, & de ejusdem augmento ob dilatam solutionem.

I. PRetium justum duplex. Aliud *legitimum* Principis lege taxatum, & hoc individuum est, quodlibet incrementum, aut decrementum excludens. Aliud *naturale*, quod juxta rectam rationem, omnibus spectatis, justum censetur, & appellatur *vulgare*. Hoc in tres tribuitur gradus, *infimum*, *medium* & *supremum*. A judicio prudentum, communi usu repetenda est pretii justitia. Quando *medium* pretium alicujus mercis talis est 5. *infimum* erit 4. *Supremum* erit 6. Si rei pretiosæ pretium *medium* erit 100. *infimum erit* 95. & *supremum* 105. & sic latitudo erit 10. Quando pretium *legitimum* non est præfinitum, vendi merces debent pretio *naturali*, & *vulgari*.

II. QUÆST. I. *Qui rerum pretium augent, vel diminuunt, sunt ne restitutioni obnoxii?* RESP. Qui fraude pretium auget, proximum decipit. Etiamsi secluſa fraude, pretium plus justo augeat, aut vilius quam res valet emat, peccat contra justitiam. Dum venditor damnum non patitur ob rei venditionem, licet emptor magnum commodum percipiat ex emptione, non propterea licitum est pretium augere, ut 2. 2. *qu. 77. a. 1.* docet S. Thomas. Qui testatur se vendere mercem pretio infimo, aut medio, nequit emptorem decipere accipiendo summum. Alioquin peccat, & ad restitutionem tenetur. Præterea jurat mercator tanti se mercem stare: idque falsum est. Jurat emptor tanti potuisse emere: quod simiiter falsum est. Salmanticenses *tr. 14. c. 2. p. §. 1.* docent, hos peccare quidem peccatum mendacii, aut perjurii, secus contra justitiam: quia, inquiunt, *hæc sunt communia mendacia vendentium, & ementium, & homines communiter norunt hæc esse stratagemata negotiatorum, quibus fidem non præstant, & si fidem incaute præstent, sibi imputent, qui faciles sunt ad credendum.* Communia hæc sunt inter vendentes, & ementes? Idcirco sibi imputent homines, si faciles sint ad credendum? Ista ne evangelica Theologia? Multitudine & usu peccantium injustitia defenditur. Recensita doctrina falsa est, ideoque versuti, mendaces, perjurii restitutioni obnoxii sunt.

III. QUÆST. II. *Sunt ne aliquæ causæ aliquas licitum sit aut pluris vendere, aut minoris emere quam merx absolute valeat?* RESP. Quando venditio damnum venditori affert, tum augeri pretium potest, quo damnum reparetur. Justum enim pretium non taxatur per comparationem ad mercem absolute spectatam, sed circumstantiis vestitam. Porro incommodum quod venditor patitur, & utilitas qua privatur, sunt pretio æstimabilia, & cadunt sub dominio venditoris. Ergo sunt justæ augendi pretii causæ, quando tamen emptor sollicitat, & urget venditorem ad

mercem

mercem distrahendam; secus si venditor ipse ultro mercem offerat: nam hoc in casu venditor ipse sponte damnum subit, si quod patitur. Affectus purus venditoris erga mercem non est absolute augendi pretii justa causa. Quoniam affectus iste nullum commodum affert emptori. Si affectus sit rationabilis, ut si merx aliquibus prærogativis ornata sit, & damnum venditor patiatur, tum pro reparando damno hoc moderate augeri pretium valet. Sæpe cum proprio affectu confundunt venditores commodum, & utilitatem emptoris. Emptoris autem commoditas non est augendi pretii causa justa, ut communis & vera sententia docet. Gemmæ pretiosæ, statuæ, picturæ vendi, & emi ne possunt quocumque pretio? Adfirmant plures Theologi. At probabilior sententia docet, & merces istas pretium habere debere prudentum, & peritorum judicio præfiniendum.

IV. QUÆST. III. *Quæ in subhastatione exponuntur venalia, emi ne, aut vendi possunt quocumque pretio sive vili, sive summo?* RESP. Ejusmodi merces, quocumque pretio vendi possunt, de quo inter partes conventio fiat. Quoniam publica potestas, quæ hoc forum instituit, simul decernit, illud pretium esse justum quod venditorum & emptorum consensu oblatum fuerit. Quare si emptores aut vilius emant, aut carius solvant, pretii excessus in hoc certamine ultro citroque remitti, & condonari censetur. Cavendum dumtaxat a fraudibus in ejusmodi licitationibus, præsertim dum sacrorum montium oppignoratæ merces venduntur. Siquidem modo emptores monopolium ineunt non offerendi nisi tantum pretium, ut venditores cogantur vilius vendere. Modo venditores, & proxenetæ eo tempore merces vendendas proponunt, quo sciunt paucos emptores concurrere ad emendum, ut amicis faveant, a quibus munuscula accipiunt, & pauperum causam produnt, & de mammona iniquitatis sibi amicos comparant. Contra interdum ipsi licitatores fictos emptores immittere solent, qui pretia simulate offerant, provocentque emptores veros ad pretium augendum. Omnes fraudes istas justitiæ & æquitati adversantur, & ad restitutionem obligant.

V. QUÆST. IV. *Unde desumatur pretium vulgare, seu naturale, & quænam sint illius augendi causæ?* RESP. Jam dictum est supra, communi hominum æstimatione pretium istud constitui, latitudinemque excipere *medii*, *infimi*, *supremi*. Quæ latitudo non constans, sed varia est propter diversas circumstantias temporis, loci, & personarum. Et ad tempus quod attinet, si merx præsens vendatur, pretio vendi tum obtinente debet. Si contra vendatur merx futura, ut fructus nascituri, habenda est ratio pretii quod vigebit tempore traditionis. Quare qui emunt triticum mense Februario pretio tunc vigente tradendum mense Julio, aut Augusto, quo creditur pluris vendendum, peccant contra justitiam, & ad restitutionem aucti pretii tenentur. Definiendum ergo pretium est juxta valorem quem merx habet tempore quo tradenda est.

VI. Quod locum spectat, si venditor existat Romæ, & merces habeat Bononiæ, pretio quo Bononiæ, non quo Romæ valent, vendi debent. Si tamen Romæ easdem asportaturus esset, detractis expensis, pretium quo hic valent, exigere potest. Si venditor suo periculo, & expensis conducere merces velit eo ubi pluris venduntur, ejusdem loci pretio vendere illas jure valet.

VII. Circumstantia personarum mercatores spectat, qui ratione professionis Reipublicæ utilis, & ad propriam sustentationem necessariæ pluris vendere merces queunt quam alii privati homines. Pretium tamen a lege constitutum nec ipsi excedere licite valent, nec pretium vulgare semel constitutum augere possunt.

VIII. QUÆST. V. *Quænam sunt circumstantiæ in quibus rerum pretia decrescunt?* RESP. 1. Ob emptorum paucitatem, & mercium affluentiam minui rerum pretia solent. 2. Quando in gratiam venditoris ultro mercem offerentis emitur, quæ alioquin non emeretur, quia utilis & commoda merx tunc emptori non est; quemadmodum pretium augetur, cum in commodum emptoris venditur, quando ceteroquin tunc non venderetur. Adhibendus tamen modus est, & quidem caute in his circumstantiis, cavendumque ne ex fratris egestate & penuria ditescere quis velit. Semper præ oculis habenda est regula evangelica: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Augeri, & minui pro circumstantiarum varietate pretium potest; at semper æquitas & justitia servanda est. Necessitas personalis sive egentis, sive vendentis nunquam justa variandi pretia essa causa potest: alioquin carius paupe ribus vendi merces possent.

IX. QUÆST. VII. *Possuntne mercatores pretio currenti merces vendere, dum sciunt brevi*

mercium

mercium copia superventutam, atque adeo rerum pretium diminuendum? RESP. Negat M. Tullius casum narrans *lib. 3. de Offic.* de mercatore frumentario Alexandrino, ut supra indicavi. S. Thomas 2. 2. *q. 77. art. 3. ad 4.* inquit: *Unde venditor qui vendit rem secundum pretium quod invenit, non videtur contra justitiam facere, si quod futurum est, non exponat. Si tamen exponeret, vel de pretio subtraheret, abundantioris esset virtutis, quamvis ad hoc non videatur teneri ex justitiæ debito.* Doctrina Ciceronis, ait Angelicus, ad virtutis perfectionem attinet, secus ad justitiæ debitum. Rem Christiano dignam agit mercator, si futuræ mercium copiæ admoneat. Verum ad id manifestandum justitiæ vinculo non videtur obstrictus. Si mercator prævideat pretium auctum iri, carius vendere nequit. Ergo neque si præsciat pretium diminuendum, vilius vendere astringitur. Illud diligenter cavendum ne mercatores per proxenetas suos alliciant emptores ad emendum imminente futura mercium copia, tunc enim contra justitiam peccarent. Si occasio se offerat vendendi pretio currenti, vendant omni artificio sublato. Ceterum si occasiones captarent vendendi, tum a restitutione eos non liberarem.

X. QUÆST. VII. *An is qui Principis lege monetam interdictum iri, aut ejus valorem minuendum præscit, queat ante promulgationem legis suam distrahere monetam?* Resp. Marchio Bellonus argentariæ mensæ professor cum paucis ab hinc annis casus propositus occurrisset, plura scutorum millia perdere voluit, potius quam suos aureos cum aliorum mercatorum detrimento distrahere. Hunc probum, & ingenuum Christianum idcirco commemoravi, ut exemplum imitationis ceteris proponerem. Ex præcedenti quæstione patet, justitiæ vinculo ad id non urgeri nummularium. Fateor posse exequi solutiones, & exactiones, quæ naturaliter occurrunt. At si versute quæreret distractionem suæ pecuniæ, eamque collocare in manibus aliorum, ut ipsi jacturam proximam subirent, eum ego a restitutionis debito non liberarem: quoniam quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Nemo autem in his casibus decipi vellet.

XI. QUÆST. VIII. *Quæ notanda sunt circa pretium publica auctoritate præscriptum?* RESP. Negat Navarrus, expediens esse Principem taxare rerum pretia, quia legem talem consequuntur multæ fraudes: quæ ratio si valeret, abrogandæ omnes leges essent. Quare communis sententia docet, quam ma expediens esse ut Princeps rerum p præfiniat, ut 2. 2. *q. 95. a. 1. ad 2.* S. mas docet inquiens: *Melius est omnia unari lege, quam dimittere judicum arbitrio* Quando tamen merx inferioris valoris non potest venditor taxato pretio illam dere, sed ita minuere pretium debet æquet mercis defectum: quoniam taxa cta est, posito quod merces habeat co nem valorem. Præterea qui definiendi tiis præsident, taxare pretium pro penuria, vel abundantia debent. Ve nequit cogere emptorem ut pecunia vel argentea pretium solvat, quia hoc esset supra taxatum pretium. Quando ces ita pretiosæ sunt, ut excedant co nem valorem, tunc proportione servat geri pretium potest, dummodo valori cessus sit evidens, & huic valori exce pretii augmentum respondeat: nec enim libet excessus sat est ad pretium augend Alioquin prètii taxatio frustranea esset, merces communiter aliæ aliis meliores quo modo sunt.

XII. QUÆST. IX. *An exquisitioribus mer immisceri viliores possint, & taxato pretio di?* RESP. Quando merces per talem mi nem reducuntur ad communem bonit illarum mercium quæ venduntur taxato tio, juxta opinionem plurium juniorum cita est hujusmodi immixtio. Verum modi immixtiones mihi rejiciendæ vid tamquam fraudibus plenæ, & sinceritati trariæ. Præterea raro accidit ut vinum neroſum aqua mixtum (idem dic de ris rebus) non fiat deterioris conditio ac vinum vulgare.

XIII. QUÆST. X. *Potestne mercator ob latam solutionem pretii carius merces ven* RESP. Omnes absolute fatentur, usuram vatam committere qui ob solam dila pretii solutionem merces carius vend *Quidquid* (inquit 2. 2. *qu. 78. a. 2. a* S. Thomas) *ultra justum pretium pro modi expectatione exigitur, est quasi pro mutui.* Allegari solent tituli lucri cessan & damni emergentis, de quibus infra. trudunt etiam expensas, quas probabi mercator facturus est in assequendo pret quas expensas tamquam damnum emer reputant. Si revera adsit hoc periculum, emptor aucti pretii admoneatur, & ipse sentiat, non videtur improbandum aug tum moderatum respondens damno quod titur venditor. Disputant quoque Moralist

num

um liceat minoris emere anticipata solu-
zione, si merces tempore traditionis mino-
ris valituræ sint; & contra carius vendere
ob expectatam solutionem, si credatur quod
tempore tradendi pretii merces pluris vale-
bunt? In utroque casu communiter adfir-
mant auctores, dummodo mercatores con-
servaturi merces fuissent usque ad tempus
quo pluris valituræ erant; negant vero hac
conditione deficiente. Hinc inferunt, lici-
um esse emere frumentum mense Januario
anticipata solutione tradendum mense Au-
gusto pretio currente, non mense Januario,
sed quod recurret mense Augusto. Quare
injustitia manifesta foret, viliori pretio eme-
re ob anticipatam solutionem merces, quæ
pluris valituræ forent traditionis tempore.

XIV. QUÆST. XI. *Licitus ne est contra-
ctus quo in Hispania, & alibi certæ merces
communiter credito venduntur majori pretio
quam vendi pecunia numerata soleant?* RESP.
Naves mercibus onustæ ex Indiis in Hispa-
niam adveniunt. Vendi merces istæ pecu-
nia numerata omnes nequeunt. Et quæ pe-
cunia numerata venduntur, minori pretio
venduntur. Theologi Hispani fuse discutiunt
casum istum, præsertim *Navarrus*, *Guttie-
rez*, *Medina*, *Corduba*, *Molina*, *Lugo*, *Sal-
manticenses*. Omnes negant ob dilatam so-
lutionem augeri pretium posse, ut advertit
Sylvester v. *Usura* contra quemdam, inquit
Lugo, *Raphaelem Pornasium*. Mirum haud es-
se debet Pornasium hunc laxa in re usura-
ria docuisse, si laxissima scripsit de pauper-
tate monastica.

XV. Itaque sublatis titulis extrinsecis *Na-
varrus*, *Guittierez*, *Valentia*, *Garzias*, *Medi-
na*, *Bartholomæus a S. Fausto* negant vendi
carius posse pecunia non numerata: quo-
niam, inquiunt, pretii incrementum exigi-
tur solum ob dilatam solutionem, quod jux-
ta omnes usura est. Urgent ulterius. Si
venditio pecunia non numerata majori pre-
tio sit justa; emptio minori pretio pecunia
numerata erit injusta: quoniam sive pecu-
nia numeretur in præsens, sive in futurum,
non efficit ut merces crescant, vel decre-
scant. Sed emptio pecunia numerata est ju-
sta, ut fatentur omnes: ergo venditio *ad
creditum*, ut vulgo dicitur, minori pretio
est injusta.

XVI. Oppositam opinionem propugnant
Bannez, *Serra*, *Rebellus*, *Villalobosius*, *Lugo*,
Sanchez, *Lessius*, *Diana*, *Castropalaus*, *Sal-
manticenses*. Varias isti rationes assignant.
Et quæ ratio honestare hunc contractum pot-

est, ea est quam prodit Sotus *lib. 6. qu. 4. a. 1. ad 4.* Merces istæ ex India asportan-
tur plurimis maximisque periculis: & aliun-
de nequeunt nisi in magna copia traduci,
quanta sat est ad ingentes naves onerandas.
Unde evenit quod institores ipsi, qui naves
onerant, cogantur multas emere merces ad
creditum, cariore pretio. Ergo necessitas
exonerandi illico naves cogit ut magna sal-
tem mercium copia *credito* vendatur majori
pretio. Peculiares itaque circumstantiæ lon-
ginquæ regionis, ubi merces emuntur, &
pericula maritimæ navigationis conflare pos-
se videntur titulum specialem, vi cujus ca-
rius vendantur, non ob dilatam solutionem,
sed quia mercatura talis naturæ est ut co-
gat ad cito merces distrahendas. Ex hoc au-
tem peculiari contractu nequit ullo modo
inferri licitum hoc esse in aliis contractibus
communibus.

XVII. Disputant similiter Theologi His-
pani, num licitum ibi sit emere lanas vi-
liori pretio anticipata solutione? Negant
Bannez, *La-Crux*, *Pradus*, *Navarrus*, *Mar-
tinez*, *Valentia*, *Rebellus*, *Mercatus*, & alii,
illo principio nixi, quod manifesta usura sit
vilius emere ob anticipatam solutionem. Sed
lanæ reipsa emuntur mense Decembri, vel
Januario pretio 20. tradendæ mense Majo,
quo valent 30. Ergo pretium minuitur ob
solam anticipatam solutionem, quod omnes
usuræ damnant. Cur enim lanæ in anteces-
sum vilius venduntur? Ut emantur herbæ
ad pascenda pecora. Nullus itaque titulus
occurrit minuendi pretii, nisi inopia vendi-
toris.

XVIII. Oppositam opinionem defendunt
Sotus, *Serra*, *Covarruvias*, *Medina*, *Lugo*,
Sanchez, *Bonacina*, *Trullenchus*, *Lessius*, *Dia-
na*, *Salmanticenses tr. 14. c. 2. p. 2. n. 153.*
Quoniam, inquiunt isti, non est omnino
condemnanda *praxis tam continua in Hispa-
nia; & durissimum est condemnare multitudi-
nem talium negotiatorum, qui emunt mense
Octobris, vel Novembris 30. aureis v. g. la-
nam, quæ mense Maji, quo est tradenda, va-
let 40. ob anticipatam solutionem, qua indi-
gent domini ad solvenda pascua.*

XIX. En christiane Lector unum ex prin-
cipiis, unde evangelicæ Moralis relaxatio
proficiscitur. Durissimum est condemnare mul-
titudinem talium negotiatorum? Hoc eo-
dem principio pagani utebantur ad religio-
nem Numinum propugnandam. Omnes gen-
tes a tot sæculis Numina colunt. Durissi-
mum est damnare tantas nationes præscri-
ptione

ptione adeo longinqua fultas. Sic garriebant Ethnici adversus christianam Religionem, quam ipsi novam superstitionem appellant. Futilissimum ergo est argumentum a multitudine peccantium repetitum, toties a Scriptura sancta, & ab Augustino improbatum. Quid quod hæc usura plusquam judaica sit? Non quinque, non octo, non decem, sed plusquam viginti in centum exiguntur. Hæc itaque secunda opinio falsa est, & prima vera, atque adeo tuta, & amplectenda. Lege *Tom. VII. lib. 3. disp. 2. cap. 7. n. 11.*

XX. QUÆST. XII. *Licitum ne est emere credita, seu chirographa minori pretio quam valeant, ob anticipatam solutionem?* RESP. Contractus iste frequentissimus est. Habet ille chirographum exigendi a Principe, sive ab alio debitore 100. post annum. Tu emis 95. aut 93. numerata pecunia. Si creditum ambiguum sit, vel difficilis solutionis, aut periculis obnoxium, omnes fatentur minoris valere, & pro qualitate & gravitate difficultatum minui pretium posse. Disputatur dumtaxat, an quando debitum sive creditum est facilis solutionis, liquidum, & certum, licitum sit emere viliori pretio ob anticipatam solutionem? Adfirmant *Sanchez*, *Diana*, *Rosella*, & alii: quoniam, inquiunt, minus est habere actionem ad rem aliquam quam rem ipsam. Sed qui emunt ejusmodi chirographa, seu credita, non ipsam rem emunt, sed actionem ad illam habendam. Ergo minori pretio emi potest. Præterea ista sunt merces venales, quemadmodum aliæ, quæ habent suum pretium. Sed in communi hominum æstimatione pretium talium debitorum de præsenti solutum minus est quam sit summa solvenda in futurum. Ergo emi minori pretio jure valent.

XXI. Contraria sententia communis est. Quoniam injustum est pretium, dum pro centum solvuntur 95. intervenit enim mutuum virtuale. Distinctio inter jus ad 100. aureos, & aureos ipsos sophistica est, & fraudulenta in hoc contractu, & ad usuram fucandam excogitata. Evinco. Ponamus creditum 100. aureorum liquidum, certum, & facilis solutionis, hodie, dum illud emis, esse exigendum absque difficultate: hoc in casu pretium 95. esset ne æquale & justum? Negas profecto. Ergo evidens est quod pretii diminutio est propter temporis expectationem. Ergo pluris facis pecuniam præsentem quam futuram. Hoc autem proscriptum ab Ecclesia est. Insistis. Communiter homines minoris æstimant hanc creditorum mercem solvendam post annum, quam pecuniam præsentaneam. Verum habet homines avaritia æstuantes, & vulgi opinionibus præventos hoc æstimare, secus homines christianos divino jure imbutos. Quandoquidem si 100. reddenda post annum non tanti valent, quanti 100. hodie numerata, quidni cogi mutuatarius poterit ut pro centum acceptis hodie 106. reddat post annum. Audi auctorem *opusc. 67.* D. Thomæ tributi, qui ita scribit: *Ille qui ad certum tempus debet, si ante terminum solvat, ut ei de debito aliquid dimittatur, usuram committere videtur, quia manifeste tempus solutionis vendit. Unde ad restitutionem tenetur. Nec excusatur, quod solvendo ante terminum gravatur: vel quod ad hoc ab alio inducitur: quia eadem ratione possent usurarii excusari omnes.* Hanc doctrinam defendunt communiter tam antiqui, quam juniores. *S. Antoninus*, *Sylvester*, *Salas*, *Banez*, *Tapia*, *Malderus*, *Sotus*, *Lessius*, *Le Croix*, *Billuard*, *Viva*, & alii plures. Cardinalis de Lugo contendit quæstionem istam speculativam esse, non practicam, eo quod vix in praxi ejusmodi credita sive debita libera sint ab omni periculo, & molestia exactionis, aut lucri cessantis, & damni emergentis. Verum homines sæpe lucrum cessans, & damnum emergens pro libito sibi effingunt. Quando emuntur Principis debita, quinam titulus verus hic occurrit? Vir unus ex tot ejusmodi emptoribus per sæculum passus est damnum emergens, nempe quod tempore præscripto debitum non exegerit. Ergo titulus est tantum possibilis, qui esse nequit justa minuendi pretii causa.

XXII. QUÆST. XIII. *Quid de obligatione venditoris patefaciendi defectus mercium dicendum est?* RESP. Mutua est obligatio tum venditoris, tum emptoris manifestandi mercium vitia, aut bonitatem. Si venditor occultum vitium mercis non manifestat emptori, non solum pretii quantitatem, si pluris vendat quam merx tali vitio affecta valebat, restituere astringitur, sed etiam damna quæ emptor incurrit ob mercis vitium. Triplex in merce esse defectus potest. Primus circa substantiam, ut si argentum pro auro, vitrum pro gemma vendas. Ad hunc defectum revocatur mixtio mercium diversæ speciei, ut si frumento hordeum immisceas, vino aquam infundas. Alii defectus spectant aut qualitatem accidentalem, aut quantitatem; ut quando mensura minori merces venduntur, & majori emuntur. Quod dicitur de

de venditore, idem dicendum de emptore est. Si is pretio injusto, puta viliori infimo, rem emeret sive bona, sive mala fide, detecto vitio, compensare venditorem debet æquando pretii quantitatem. Si mercem ut corruptam emeret, quæ revera erat sana; si prædium ut hypothecatum, quod liberum erat; si aurum pro argento, gemmam pro vitro emit: hæc omnia venditori aut ignoranti, aut oscitanti manifestare emptor debet, & pretium augere juxta mercium valorem. Si venditor mercis vitium taceat nullo modo noxium emptori, pretiumque diminuat pro vitii qualitate & quantitate, nullam fraudem committit, dummodo emptor non interroget: si enim interrogat, sincere manifestare defectum venditor astringitur: immo si venditor prævidet emptorem non empturum mercem detecto vitio, etiam diminuta pretii quantitate, astringeretur eumdem monere. Sincere enim exercenda negotiatio est, & *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*.

XXIII. Fraudulenti proinde sunt mercatores, & dolosi, qui equorum, & asinorum auribus guttam mercurii infundunt, ut celeres, strenui, & generosi appareant, quando natura sua tardi, pigri, & veluti stupidi sunt: qui in suprema superficie sacci, vasis &c. optimum triticum, optimas merces collocant, ut deceptus emptor ceteras merces ejusdem esse bonitatis credat.

XXIV. Regula certa & generalis circa varios mercium defectus respectu tam emptoris, quam venditoris assignari vix potest. Nam si vitium non reddat notabiliter minus utilem mercem emptori, diminuto pro vitii proportione pretio, non tenetur absolute venditor non interrogatus vitium manifestare. Circumstantiæ tamen occurrere queunt, ob quas manifestandus defectus sit. Habenda quoque commercii & negotiationis ratio est. Nam merces ejusdem generis, non omnes ejusdem qualitatis & bonitatis sunt. Et si negotiatores declarare etiam minimos defectus deberent, & solas perfectas merces vendere, actum de negotiatione esset. Siquidem etiam emptores sæpe morosi sunt, & tetrici, qui ob levissimum defectum plus justo diminuere pretium vellent. Servanda ergo bona & sincera fides est, & ab omni circumventione cavendum.

XXV. Venditores potissimum cavere a mercibus permiscendis debent. Vitia monetarum declaranda omnino sunt. Qui monetam falsam pro vera distrahit scienter, fur est & grassator. Si ignoranter id faciat, non peccat, sed ubi resciverit ad restitutionem tenetur. Si leviter a justo pondere deficiat, communiter pro nihilo reputatur. Contra quando non modicum deficiat, tunc manifestandum est.

XXVI. Quid de iis qui minori mensura vendunt? Penes omnes certum est, venditorem teneri ad restitutionem, si aliquid de quantitate mercis detrahit, ut quando statera, vel mensura inferiori vendit. Disputant juniores num licitum sit venditoribus mensura minori uti, quando pretium injuste taxatam a Principe sit? Adfirmat cum aliis Cardinalis de Lugo, & adhærent eidem Salmanticenses. Si taxatio pretii esset manifeste injusta, nec ipse repugnarem. Ceterum privati homines, & in causa propria, non sunt legitimi judices taxati pretii. Pretii taxatio facta a Principe bonum commune spectat, & pauperum solamen. Quare licet reipsa merces mercatoribus pluris stent, & dum taxato pretio illas vendunt, damnum patiantur, non propterea injustum pretium est, quia ad Principem vel Magistratum attinet definire, secus ad mercatores, quæ pretia expediant bono communi civitatis. Quare non sunt excusandi qui amphoram vini, qui pondera diminuunt, qui unam vel alteram unciam detrahunt prætextu injusti pretii. Peccant isti, & ad compensationem tenentur. Si enim jacturam patiuntur, id adversæ negotiationis sorti adscribendum, non pretii injustitiæ est. Talis quippe mercaturæ conditio est ut modo lucrum, modo jacturam pariat.

DISSERTATIO IV.

De mutuo, & usura.

CAPUT I.

Mutui finitio, ejusque proprietates.

I. QUÆST. 1. *Quid sit mutuum?* RESP. Est traditio rei consumptibilis in consumptionis usum, & dominium mutuatarii, ut aliquo elapso tempore tantumdem restituatur. Materia subjecta mutuo sua natura consumptibilis est, & in consumptionis usum tradita. Duo hæc necessaria ad mutuum sunt. Si monetæ non ad consumptionem, sed ad ostentationem & pompam traderentur, *commodatum*; si ad custodiam, *depositum*, non

mutuum diceretur. Quoniam ad mutui naturam & essentiam requiritur quod res mutuatitia sit consumptibilis, & in consumptionem tradita: & quamvis moneta non consumatur *materialiter*, consumitur tamen formaliter, dum distrahitur: nec enim eadem numero restituitur domino, sicut nec idem triticum, nec idem vinum &c. In commodato autem eadem res numero restituitur. Rerum consumptio duplex. Naturalis una, qua res ipsa perit, ut vinum, frumentum, oleum &c. Civilis altera, qua res alienatur, ut pecunia, quæ dum in alterius dominium transit, domino suo perit, si sit alterius. Ultima particula, *ut elapso tempore tantumdem restituatur*, significat aliquod interfluere tempus debere traditionem inter & restitutionem. Qui enim mutuatur, sponte obligationem sibi imponit, non statim, sed post aliquod tempus repetendi rem traditam. Si temporis punctum præscriptum sit, illo elapso, fieri restitutio debet, alioquin debitor morosus erit. Si nullus præstitutus dies sit, spectatis dantis & accipientis circumstantiis, repeti & restitui debet. Certa enim præscribi regula nequit. Res restituenda ejusdem esse valoris debet cum re accepta, & ejusdem speciei: ut vinum pro vino, pecunia pro pecunia. In hac tamen restitutione non tam attenditur species physica, nisi de ea conventum fuerit, quam formalis valor. Res mutuata crescit, & decrescit mutuatario. Quare si valor monetæ augetur, aut minuitur, in utilitatem, aut damnum mutuatarii id cedit. Res quas Theologi vocant *consumptibiles*, Icti appellant *fungibiles*, seu quæ in suo genere *functionem recipiunt*, seu *consumptionem*. Explicatam definitionem approbant Catholici omnes verborum diversitate sublata.

II. Potissima mutui proprietas, quæ ex ejusdem natura necessario consequitur, est dominii *translatio*. Si enim res mutuo subjectæ usu consumuntur, & vi mutui ad consumptionem dantur; infertur ut qui res mutuo dat, jus quoque conferat consumendi easdem, & distrahendi alienandique. Pecunia sola alienatione consumitur: aliæ res mutuatitiæ fungibiles consumptione pereunt. Qui mutuo pecunias accipit, eisdem merces emit: mercium venditor pecuniarum dominus absolutus evadit. Unde is acquirit dominium istud? A mutuatario certe. Hic ergo pecuniarum dominus erat: quia *nemo plus juris ad alium transferre potest quam ipse habet*.

III. Fatentur hæretici Salmasius, & alii usurarum patroni, dominium corporum, secus quantitatis in mutuo transferri. Isti, qui distinctiunculas casuisticas deridere solent, hoc lepidum commentum producere non erubescunt. Quisque acciperet perlibenter aureorum corpora, Salmasio relicta ideali quantitate. Corpora ita affecta quantitate sunt, ut consistere sine illa nequeant. Ergo dum alienantur corpora, alienatur & quantitas, quæ separari a corporibus nequit. Amittit igitur mutuator dominium rei mutuatitiæ, sed jus retinet tantumdem repetendi. Jus istud nimis crasse confundunt usurarum patroni cum dominio, cum sint duo omnino distincta. Siquidem dominium est jus in re, & facultas utendi re pro arbitrio domini. Hoc dominio rei mutuatitiæ caret mutuator; sed jus seu actionem retinet ad repetendum tantumdem: & hoc jus seu actionem vendere, legare, donare potest. Hæc omnia perspicua sunt.

IV. Heinc mutuum differt a venditione, in qua pretium pro merce solvitur: a permutatione, in qua una res pro alia traditur: a donatione, in qua nullum jus aliquid repetendi retinetur: a locatione, in qua pro usu rei pretium solvitur: a commodato, in quo non transfertur dominium, sed usus, & eadem numero res restituenda est: a depositio, in quo res custodienda consignatur: a pignore, quod securitatis causa datur absque dominii translatione, & cum onere restituendi eamdem omnino rem.

CAPUT II.

Usuræ notio: omnis usura sive parva, sive magna, sive a divite, sive a paupere exacta, divino jure vetita est.

I. QUÆST. 1. *Quid sit usura?* RESP. Est lucrum perceptum ex mutuo vi mutui. Quandocumque lucrum est exactum vi mutui, sive a divite, sive a paupere, fenebre est. Vulgus indoctum constituere usuræ crimen solet in lucri excessu. Quem vulgi errorem adoptarunt juniores hæretici, & unus & alter imperitus catholicus. Sed omnes istos turpiter aberrare infra patefaciam.

II. Nonnulli contendunt nova distinctione doctrinam de fenere fucare. Duplex mutui genus distinguunt: unum *consumptionis*, quod traditur indigentibus; alterum appellant *negotiationis*, quod mercatoribus tradi-

tur

tur ad amplificandam pecuniam, ad augendam mercaturam & negotia, unde ingentes proveniunt Reipublicæ utilitates. Lucrum quod percipitur a primo mutuo *consumptionis*, usurarium fatentur. Quod exigitur ex altero mutuo *negotiatorio*, licitum asserunt, dummodo moderatum sit, & Patriæ legibus consentaneum.

III. Hæc vafra, & inepta commenta explodunt tum Scripturæ divinæ, tum Patres. *Levit.* c. 25. hæc habentur: *Ne usuras accipias ab eo, nec amplius quam dedisti.* Hæc particula *amplius quam dedisti* excludit omnem omnino accessionem additam sorti traditæ. Similiter Christus Dominus ait: *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Hoc verbum *nihil* non excessum modo, sed quodcumque vel minimum incrementum improbat. Mitto Patrum testimonia, ne sim longus.

IV. Usura dividitur in *realem*, & *mentalem*. Realis est ipsum lucrum fenebre. Mentalis est voluntas qua intenditur aliquid percipi ultra sortem vi mutui, tamquam debitum, licet id pacto aliquo non exprimatur. Dividi etiam solet in *lucratoriam*, *compensatoriam*, & *punitoriam*. *Lucratoriam* vocant lucrum illud quod vi mutui ultra sortem percipitur. *Compensatoria* est quæ ad damnum, quod patitur creditor, compensandum, exigitur. *Punitoria* est lucrum quod mutuatario moroso solvendum imponitur. Sola usura *lucratoria* est usura proprie dicta, & vitiosa. Et hæc sola communiter usuræ nomine intelligitur.

V. Dividunt præterea usuram in *conventionalem*, & *necessariam*. Illa ex conventione debetur; hæc ex mora, seu ob dilationem solvendi pretium ex contractu venditionis, & emptionis, aut ob dilationem reddendi sortem mutuatitiam, redditur. Alii dividunt usuram in *formalem*, seu expressam, apertamque ex mutuo perceptam, & in *palliatam*, seu *virtualem*, quæ aliis contractibus conflictis occultatur. Tribuitur etiam in usuram *sortis*, & in *usuram usuræ*. Lucrum quod percipitur ex sorte, vulgo *capitale*, dicitur usura sortis. Usura usuræ est, quando non solvitur pactum lucrum, sed constituitur in sortem, ut iterum usuram pariat. Lucrum itaque ex lucro usurario vocatur usura usuræ, & ab Ulpiano dicitur *interusurium*. Postremo apud Romanos alia erat usura *centesima*, seu qua solvebatur unum in centum quolibet mense, atque adeo duodecim in annum. Inferiores usuræ erant *decunces*, quæ solvebant undecim in centum; *dextantes*, decem; *dodrantes*, novem; *bessales*, octo; *septunces*, septem; *semisses*, sex; *quincunces*, quinque; *trientes*, quatuor; *quadrantes*, tres; *sextantes*, duo; *unciariæ*, seu *unciæ* unum in centum. Aliqui contendunt nomine *unciariæ* intelligi centesimam. *As* quippe *unciarius* constabat duodecim unciis. Ceterum communiter usuræ *unciariæ* habentur pro minimis.

VI. QUÆST. II. *Est ne omnis usura, sive a divitibus, sive a pauperibus percepta, jure naturali, nedum divino prohibita?* RESP. Affirmant communiter Catholici. Fuso calamo hanc controversiam dispexi *Tom. 7. lib. 3. diss. 3.* Paucis hic eamdem perstringam. In quolibet contractu, si quidpiam ultra justum pretium exigitur, justitia læditur. Dum in contractu mutui aliquid ultra sortem recipis, excedis mensuram justi pretii: ergo justitiam lædis. Nullus quippe titulus est vi cujus aliquid ultra sortem exigere valeas. Nam pecunia natura sua sterilis est, Rident feneratores, dum audiunt pecuniam sterilem dici. At ipsi sese turpiter deridendos propinant, dum talia effutiunt. Etiam ager, inquiunt, sterilis est, domus sterilis est, & tamen ex eorum usu pretium solvitur. Resp. Stupidiores his se produnt. Domus usu deterior fit, ideo usus separatur a dominio. Si ruit domus, domino locatori ruit. Ager natura sua ferax est, licet adjuvari industria egeat, ut hos potius quam alios fructus pariat. Si ager alluvione, aut alio infortunio perit, domino perit. Sola pecunia mutuo tradita mutuatario perit. Ideo distingui in hac usus a dominio nequit. Quid ad hæc usurarum patroni? Si locari pecunia, quemadmodum domus, ager, equus, potest, cur pecunia sola perire mutuatario debet, & cetera omnia locatori? Perspicuum responsum præbeant. Nunquam aliud dabunt, nisi quod pecunia usu civiliter consumitur, & ab hoc usu inseparabile dominium est. Ut paritas urgeat, mutuatores debent subjacere periculo pecuniæ, sicut locatores subjacent periculo equi, domus, agri. Nolunt hoc. Nolint ergo & lucrum necessum est. Negant usurarum patroni, lucrum ex pecunia mutuo tradita pauperibus exigi posse. Et tamen ex domo, agro, equo locatis pauperibus lucrum jure percipitur. Ergo non bene ratiocinantur, dum ex lucro percepto ex locatione domus, agri, equi, inferunt exigi lucrum posse ex pecunia mutuo tradita.

VII. Opponunt rursus fenoris patroni.

Tametsi pecunia sterilis sit natura sua, æquivalet tamen rei frugiferæ. Nam pecunia emuntur prædia, domus, & alia quæ fructum pariunt. Nec campus parturit pecuniam, sed quia parit fructus, ex quibus pecunia colligitur, frugifer dicitur. Similiter licet pecunia non pariat pecuniam, quia tamen pecunia comparantur res frugiferæ, dicenda secunda est, non secus ac campi, domus &c.

VIII. Verba hæc sunt nulli solido fundamento subnixa. Mutuatarius emere res frugiferas jure valet, quia dominus pecuniæ est. Si prædium pecunia mutuatitia emptum evadat evictum, si flumine absorbeatur, si domus incendio pereat, cui perit? Mutuatario. Mutuatori vero integra reddenda sors est. Edisserant nobis isti, qui ostentare solent juris naturalis peritiam, quodnam jus naturale præscribat ut ille qui non patitur incommodum, experiri commodum debeat? Omnia mutuatario pereunt, & pecunia mutuatitia, & quæ pecunia empta sunt. Nullum istius jacturæ periculum sive incommodum subire vult mutuator. Si vero mutuatarius sua industria, obsecundante fortuna, aliquid lucretur, istius lucri partem sibi vindicare mutuator audet? Quodnam jus naturæ, quænam æquitas hoc permittit?

IX. Insistunt iterum. Usura moderata utilis est Reipublicæ. Ea sublata concidunt commercia, nundinæ, & omnia turbantur. Pecunioſi homines gratis mutuatari recusant. Tot mercatores, tot artifices negotia sua agere absque pecunia mutuatitia nequeunt. Tolle moderatas usuras, & negotia sustuliſti.

X. Quid ergo? An christiana Religio humanam dirimit societatem, civilia destruit commercia, divitias, & mercaturam amplificare interdicit? Nequaquam. Immo hæc omnia ad æquitatis leges revocat, eorumque usum sobrium, moderatumque homini infirmo, & divitiarum siti laboranti permittit. Expergiscantur usurarum patroni, & e tenebris tandem emergant. Hactenus palam feci usuræ iniquitatem spectato solo naturæ jure, & omni alia circumstantia sublata. Nunc vero ajo, quod etiamsi usura, omni præcisione facta, liceret, tamen in hoc lapsæ corruptæque naturæ statu, exitiosa humanæ societati, civilique commercio esset, atque adeo prohibenda foret. Ex peccato originali duo, inter cetera, gravissima vulnera contraxit homo, nempe concupiscentiam carnis, & divitiarum. Tanto impetu in divitias, quibus omnes suas explet appetitiones, abripitur, ut nullum sibi præstituat modum. Finge usuram commodam fuisse homini sano suarumque cupiditatum absoluto moderatori. Propterea ne homini infirmo, vulnerato, & pecuniarum impotenter sitibundo expediet? Salubris viro sano vini potus, veneficus esse viro ægrotanti potest. Audiant isti feneratores Christi Jesu severissimas declamationes in homines ditescendi cupidos. *Væ vobis divitibus.... Agite nunc divites, plorate ululantes. Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum.* Audiant Apostolum Paulum detonantem: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria multa nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.* Aures iterum erigant intentas. *Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes erraverunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu autem, o homo Dei, hæc fuge, sectare vero justitiam.* 1. ad Timoth. c. 6.

CAPUT III.

Quædam quæstiunculæ de usura resolvuntur.

I. QUÆST. 1. *Daturne materiæ parvitas in usuræ peccato?* RESP. Negant aliqui. Verum cum usura adversetur justitiæ, sicut datur materiæ parvitas in aliis contra justitiam culpis, ita & in usura admittenda videtur. Quæstionem hanc fusius non discutio, quia ad praxim quod attinet, frustranea est. Quis enim feneratorum pecuniæ plurimum mutuum tradit ob lucrum unius, aut alterius julii?

II. QUÆST. II. *Sitne pecunia præsens numerata æstimabilior absente, & titulus accipiendi aliquid ultra sortem?* RESP. Adfirmat Caramuel *lib. 2. Theolog. moral. disp. 14.* ubi plures alios laudat. Hæc opinio est falsa, laxa, & ab Innocentio XI. merito proscripta in *thesi 41.* ex hac opinione sequeretur omnem usuram licitam esse.

III. QUÆST. III. *Licitum ne est aliquid accipere supra sortem ob molestiam ortam ex privatione pecuniæ mutuo traditæ?* RESP. Caramuel *loc. cit.* festivis verbis hanc quæstionem proponit, & doctrinam evangelicam jocose deludit. Pauca ejusdem verba transcribo. *Est vere aliqua recreatio in videndis rebus pretiosis, cur non & in possidendis? Pro au-*

audienda comœdia, vel videnda bestia datur pretium; & nemo contradicit: cur non pro videndis, vel possidendis optimis auri partibus? Ratione ergo hujus molestiæ a carentia pecuniæ subortæ, præciso omni alio periculo, posse quid supra sortem accipi, affirmat Medina; & D. Thomæ interpretes q. 78. ar. 1. judicant speculative probabile. Dicastillus contradicit, & inquit: „ Mihi hæc sententia & speculative „ improbabilis, & moraliter in praxi vide„ tur perniciosa. " *Videte censorium Catonem severo supercilio doctrinam condemnantem. Audite tamen n. 154. sibi contradicentem.* Relata contradictione, qua Dicastillus probat doctrinam quam perniciosam asserverat, sic resumit discursum suum Caramuel. *Parturiunt montes, & nascetur parviculus mus. Cur illa dicta prius? Sententia quæ a paucis lineis erat speculative improbabilis, practice periculosa, jam tandem asseritur vera. Veritas tamen est veritas, & tametsi aliis ideis præventus eam condemnes, tamen affliget, & te ipsum condemnans, ejus sinceritatem propugnabis.*

IV. Papæ! Qui opiniones laxas scandali plenas refellunt, severi sunt *censorii Catones*, qui de supercilio loquuntur. Errorem gravissimum *fulgentem veritatem* appellat Caramuel? P. Lessius *lib. 2. c. 20. D. 14. n. 103.* & ipse ut probabilem exhibet opinionem damnatam, quæ ob pecuniæ *carentiam*, & voluntatem non reperendi mutuum intra certum tempus aliquid exigit. *Quia*, inquit, *sicut aliis rebus, & oneribus potest aliquod pretium imponi, ita etiam oneri carendi sua pecunia tanto vel tanto tempore. Cum enim pecunia sit instrumentum negotiandi, & privare se instrumento suæ artis sit pecuniæ æstimabile, cur non etiam mercatores poterunt carentiæ pecuniæ pretium aliquod communi consensu imponere, præsertim si ratio boni communis id postulet?* Subdit tamen, non esse tam laxas habenas mercatoribus dandas, quia sententia hæc nova est, ac proinde non est facile admittenda. Si falsa, semper rejicienda. Quare toto ostio aberravit P. Nocetius, qui excusare ab hac laxitate suum Lessium infelici conatu studuit. P. Thomas Tamburinus incertam sibi esse ait hanc doctrinam Caramuelis.

IV. Hæc cursim indicavi, ut heinc lector colligat, quo nova *theologizandi* ratio impellat vel ipsos Theologos probos doctosque, qualis præcipue fuit P. Lessius. Hæc doctrina *Caramuelis* penitus destruit dogma evangelicum contra usuram, ideo damnata ab Ecclesia est: sicut pro videnda *comœdia vel bestia* pretium solvitur, ita pro videndis possidendisque auri partibus? Semper ergo licita usura erit. Nam mutuo dari pecunia nequit sine privatione visionis ejusdem. Et quo avariores homines sunt, eo majori afficiuntur tristitia, & molestia, dum se eadem ad tempus privant. Ergo si homines avari ob tristitiam præfatam exigunt quinque in centum, homines avarissimi poterunt exigere septem, aut decem. Non est opus ut fusius hanc inauditam sententiam refellamus, cum & se ipsa horrorem prodat, & damnata ab Ecclesia sit. Non minus falsa est alia opinio quam ibidem docet *Caramuel*, nempe posse mutuatorem aliquid accipere, quia se privat facultate pecuniæ negotiandæ. Privatio istius facultatis est pretio æstimabilis, inquit aliquis. Hæc pariter doctrina de medio tollit omnes usuras: idcirco improbanda tanquam antievangelica.

CAPUT IV.

De periculo amittendæ sortis. Nonnullæ opiniones laxæ refelluntur. Caput Naviganti *in suo vero sensu exponitur, rejectis juniorum commentis.*

I. QUÆST. 1. *Quid, & quotuplex sit sortis periculum?* RESP. Est incertus amittendæ, vel recuperandæ sortis eventus. Duplex est: facti, & juris. Nunc de primo, postea de secundo. Ratione periculi facti non pauci juniores Probabilistæ defendunt, absque usuræ labe exigi in mutuo lucrum posse. Asserunt enim, omni mutuo insitum *semper* hoc periculum esse. Unum pro multis allego *P. Claudium La-Croix qui lib. 3. p. 2. de usura n. 854.* hæc scribit. *Sylvius, Serra, aliique apud Mendo in statera disp. 6. n. 58. docuerunt* SEMPER *esse periculum sortis, quando datur mutuum: ideoque ratione periculi* SEMPER *posse aliquid exigi.* Neque Calvinus, neque Salmasius, neque ceteri usurarum patroni tam laxam doctrinam propugnant. Nam illi, dum mutuo traditur pecunia pauperi, aut diviti necessitate presso, nihil exigi posse docent, solamque usuram negotiatoriam defendunt. Ideo clamant, quod Casuistæ catholici verbis improbent usuram abstractam, reipsa vero laxius ceteris eam sustineant. Si semper mutuo periculum inest, semper licitum lucrum est. Ubi ergo in mundo usura? Errorem hunc profligavit BENEDICTUS XIV.

in sua *Encyclica* adversus usuram *n.* 5. his verbis. *Sed illud diligenter animadvertendum, falso sibi quemquam, & non nisi temere persuasurum, reperiri* SEMPER, *& præsto ubique esse vel una cum mutuo titulos alios legitimos, vel* &c. Lege commentarium nostrum in præfatam Encyclicam.

II. Alii juniores, ut aliquo fuco hunc errorem contegant, distinguunt periculum in *ordinarium*, & in *extraordinarium*. Ratione secundi, non primi, lucrum exigi ex mutuo posse defendunt. Periculum extraordinarium est, inquiunt, si mutuo tradas pecunias mutuatariis dubiæ fidei, prodigis, decoctoribus, lusui deditis &c. Chimærica paradoxa hæc sunt ad incrustandam usuram excogitata. Quis prudens mutuas dabit pecunias prodigis, decoctoribus, lusui deditis, litigiosis, & dubiæ fidei cognitis? Alii juniores Probabilistæ, misso hoc periculo extraordinario asserunt, posse pretium exigi in mutuo, quando hoc periculum facti verum, & non fictum est.

II. Propositio mea hæc est. *Lucrum ex mutuo ob periculum sortis amittendæ, sive ordinarium sit, sive extraordinarium, foeneratitium est.* Ubinam quæso in universa Scriptura sancta, ubi in Patribus istius periculi mentio? Sed distinguendum est periculum quod est apud creditorem, a periculo quod est apud debitorem: quæ duo pericula communiter confundunt juniores. De primo periculo nunc differam. Hoc cuique mutuo inest: hoc enim ipso quod quis mutuatur ad aliquod tempus, adest semper verum periculum VIVI amittendi. Ergo si hujus periculi ratione exigi lucrum ex mutuo potest, nullum erit mutuum gratuitum, nulla inter Christianos usura. Periculum quod est apud creditorem, inde habere ortum potest, quod res mutuatarii desperatæ sint, vel erunt, vel possunt esse. In primo casu periculum evidens est, & certum. Sed nullus mutuator pecuniam suam tradet tali mutuatario, nisi caritate flagrans succurrere eidem velit cum sortis, & lucri dispendio. Similiter in secundo casu, dum nempe futura ruina mutuatarii prævidetur, nemo prudens eidem pecunias credet. Tota ergo difficultas reducitur ad tertium casum, scilicet ad periculum possibile. Hoc periculum est, sed non certum, & inest cuilibet mutuo. Nam quilibet homo, etiam dives, ad miseriam reduci potest ob varias circumstantias: semper enim securior est pecunia absolute loquendo in manu mutuatoris quam mutuatarii. Si igitur ob hoc periculum possibile licitum lucrum est, nulla apud homines usura erit.

IV. Respondent *Diana*, *Tamburinus*, falsum esse cuique mutuo inesse periculum amittendæ sortis. Quoniam, inquiunt, mutuum est sine periculo, si mutuatarius pignus, aut fideijussorem tradat. Peregregie. Sed acuti Probabilistæ in casses semetipsos detruserunt. Vi pignoris, vel assecurationis separari a mutuo periculum potest. Ergo sublato pignore, vel assecuratione, mutuo semper periculum inest. Ergo semper ex mutuo sine pignore, vel fideijussione, exigi lucrum poterit. Hæc autem doctrina antievangelica est, quia omnes usuras licitas facit.

V. Alia ratione evinco recensitæ opinionis falsitatem. Ut mutuator exigere ratione periculi dicti lucrum queat, suscipere in se periculum sortis debet. Atqui mutuator non suscipit amittendæ sortis periculum. Ergo lucrum perceptum foeneratitium est. Quod mutuator non suscipiat in se periculum istud, veritas facti est. Nam si sors mutuo tradita, aut furto erepta, aut naufragio, aut in negotiatione pereat; mutuatarius, si solvendo sit, restituere sortem debet. Periculum ergo est penes non creditorem, sed debitorem: ergo injuste gravatur debitor, dum obligatur ad solvendum pretium pro periculo, cui non creditor, sed debitor ipse obnoxius est. Insistunt. Contingere potest ut debitor solvendo non sit, & decoctus evadat; & hoc in casu creditor sortem perdit: & hoc periculum est semper penes creditorem. Effugium vanum est. Nam hoc periculum possibile, & remotissimum dumtaxat est. Nam omnes mutuatores, antequam pecunias suas fidant mutuatariis, eorumdem statum, substantias, & cetera omnia severe expendunt: & dum periculum probabile sortis amittendæ prævident, a mutuo abstinent. Ergo periculum istud remotissimum est, & cuiquam mutuo insitum. Si justus titulus esset repetendi pretii, nulla foret in orbe usura. Confirmatur. Si fur pœnitentia ductus furtum restituat, nihil pro periculo solvere cogitur, ut omnes fatentur: & tamen majus est periculum pecuniæ raptæ, quam pecuniæ mutuatitiæ. Non tenetur, inquiunt, fur pretium periculi solvere, quia nulla præcessit conventio inter furem, & dominum. Effugium ineptum. Nam nunc sermo est utrum periculum istud justus titulus sit pretii solven-

vendi. Quid respondes? Negas? Usura ergo est pretium pro illo exigere. Ais? Ergo potiore jure solvere fur quam mutuatarius tenetur. Conventio supponit titulum, sine quo conventio injusta est. Quando adest verus titulus, etiam sine conventione solvi pretium debet. Quia damnum emergens verus titulus est, compensare hoc damnum fur astringitur, etiamsi nulla conventio præcesserit. Præterea finge aliquem per vim, & fraudem cogi ad mutuandum. Quid restituere violentus mutuatarius debet? Sortem, & omnia damna, quæ passus mutuator coactus est, quamvis nullum de his damnis resarciendis pactum præcesserit. Quid solvere debet pro periculo sortis amittendæ? Nihil omnino, ut omnes fatentur. Ergo periculum istud non est titulus pretii solvendi.

VI. QUÆST. II. *Quid dicendum de titulo quem excogitarunt Lugo, & Tamburinus?* RESP. Cardinalis de Lugo *disp.* 25. *sect.* 6. *n.* 81. & post ipsum Tamburinus *lib.* 8. *tract.* 3. *c.* 8. §. 4. *n.* 1. lepidissimum titulum excogitarunt aliquid exigendi supra sortem. Hic autem est molestia, mentis turbatio, animi angor, quem patitur mutuator in distrahenda, & numeranda pecunia, si mutuator meticulosus sit. En verba ejusdem Lugo. „ Si ergo posses ultra sortem „ exigere, quando mutuum futurum tibi „ esset causa doloris capitis, poteris etiam „ exigere quando mutuum futurum tibi es„ set causa doloris, & timoris interni pro„ pter periculum sortis amittendæ: quia do„ lor ille, & timor, prout contradistinctus „ a sorte ipsa, est aliquid quod in pactum „ possit pro pretio afferri. " Clarius ibidem *n.* 85. confirmat hanc suam doctrinam Lugo. *Quia si ego, quia claudus v.g. sum, debeo subire peculiarem molestiam, ut pecuniam ex domo auferam ad tibi mutuandum, quam molestiam alii non subirent, possem bene (N. B.) peculiare pretium exigere pro illa molestia a me subeunda. Si ergo similiter quia meticulosus sum, & pavidus, non possum tibi mutuare sine magno angore, & timore amittendæ sortis; videtur quod possim aliquid exigere pro hac molestia, & onere, sine quo ego tibi mutuare non possum. Hæc tamen aliorum judicio relinquo.*

VII. Hac doctrina admissa, horrenda consequuntur absurda. Claudi omnes liberi erunt ab usura, quia repetere ex mutuo pretium poterunt ob majorem in ferenda ex scrinio pecunia laborem. Qui oculorum hebetudine laborant, adhibere perspicilla in numerandis nummis debent, & ob hanc molestiam repetere pretium possunt. Quid de feminis, quid de nobilibus pavidis, & meticulosis, qui quo sunt avariores, eo sunt pavidiores? Et pro majori pavore, & angore augendum pretium erit? Allata doctrina itaque falsa est, & omnino repudianda.

De celebri Cap. Naviganti.

VIII. Duplex sub initium periculum distinctum est. Alterum *facti* quod est apud debitorem, quatenus debitor ex omnibus suis bonis tenetur in quocumque eventu etiam amissæ sortis, & lucri tantumdem restituere. Alterum *juris* quod creditor in se suscipit, novumque contractum init, quo sortem *assecurat*, ita ut si sors quocumque casu absque fraude, & culpa mutuatarii perierit, ipsi creditori pereat. Hoc periculum *juris* extrinsecum ipsi mutuo est, quia per novum assecurationis contractum suscipitur a creditore. Et tamen hoc quoque periculum rejicitur a Gregorio IX. in Decretali ad S. Raymundum O. P. directa anno 1306. in qua hæc habentur. *Naviganti, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus.* Si neque tum cum mutuator in se periculum recipit, licet exigere pretium, quanto minus id licebit cum totum periculum est penes mutuatarium?

IX. Multi juniores, criticos in hac causa agunt. Inquiunt mendosum esse pontificium textum, in quo deest particula *Non* librariorum oscitantia prætermissa. Sed effugium istud ineptum, vanum, & commentitium est, ut fuse palam feci *diss.* 1. *c.* 5. §. 2. *de usur. contr. trini.* Non modo codices omnes carent particula *Non*, verum quod peremptorium est, S. Raymundus, ad quem, ut dixi, directa fuit Decretalis, textum pontificium refert absque præfata particula. Insistant. In eadem Decretali adjicitur secundus casus, cujus initium est. *Ille quoque qui dat &c. non debet ex hoc usurarius reputari. Quis Grammatista*, ait quidam novissimus scriptor, non animadvertit illam particulam *quoque* significare uniformitatem ad ante dicta? At Theologi in laudata Decretali duos contractus specie diversos legunt: *mutui* in primo casu; venditionis, & emptionis in secundo. Quæ uniformitas, quæso, inter hos duos contractus? Auctoritati S. Raymundi accedit auctoritas *Lancellotti*, qui

qui lib. 4. Inst. tit. 7. §. 10. de usur. Decretalis casum exponit his verbis. *Aliud autem juris, si quis naviganti, vel eunti ad nundinas certam pecuniæ quantitatem mutuatur, & ex eo quod in se mutuans periculum suscipit, aliquid ultra sortem ut recipiat convenit: nam hic usurarius reputandus erit.* Quid plura? Glossa ipsa hoc quoque modo casum exponit. *Aliquis mutuavit certam pecuniæ quantitatem naviganti, vel eunti ad nundinas, & pro eo quod mutuans recipit in se periculum sortis, recipit aliquid ultra sortem: quæritur utrum usurarius sit? Respondet Pontifex, quod sic.*

X. Hanc sententiam defendit S. Thomas, sive auctor opusc. 73. c. 6. inquiens: *Si quis pecuniam alicui naviganti commiserit mutuo propter spem alicujus lucri, licet periculum etiam sortis super se receperit, nihilominus judicatur usurarius, etiamsi totum amiserit.* S. Raymundus in *summ. tit. de usur. §. 7.* ubi exponit Decretalem *Naviganti* ad se datam, hæc scribit: *Tales semper faciunt tale mutuum propter spem lucri pecuniarii, quod non licet.* Auctores isti synchroni erant Gregorio IX. si damnant lucrum ob periculum *juris*, quod aliunde pretio æstimabile est, ut patet in tertio assecuratore, quanto magis damnant lucrum ob merum periculum *facti*, cuique mutuo insitum?

XI. Graviores quoque Theologi SS. Thomæ, & Raymundo subscribunt. Navarrus, Soto, Bannez, Guittierez, Rebellus, Toletus, Tapia, Contadus, Lopez, Genettus, Ballerinus, Gennaro, Theologi Lovanienses, & Patisienses. Accedunt quoque communiter Canonistæ. Honoratus Leotardus de usuris *q. 23.* animadvertit, olim permissum fuisse civili jure nauticum fenus ob periculum susceptum. *Nunc vero*, inquit, *usura hæc nautica omnino damnata est, & leges civiles nauticum fenus permittentes, abrogatæ sunt ex Constitutione D. Gregorii IX. c. ult. de usur. cap. Naviganti.* Postquam vero demonstravit fenebre esse lucrum ob periculum *juris* susceptum a creditore, *n. 27.* improbat potiori jure tanquam feneratitium lucrum perceptum ob periculum *facti*, cui se exponit creditor: *quamvis*, inquit, *id licitum esse sentiant Leonardus Lessius, & Theologi sane plurimi.... sed nostra sententia tutior est, & inter Jurisperitos recepta.* Quare exclamat P. Nicolaus Genarro *p. 1. n. 36.* his verbis. *Ira sentiunt Doctores laici in confusionem Theologorum. Et, o bone Deus! in quas sententias abeunt tot capita? Ad quid? Ad justificandum nauticum fenus. Insudant, ut cupiditati faveant humanæ, sordidisque avaritiæ.*

XII. Et quod mihi luculentius manifestat periculum istud puram putamque esse larvam ad obtegendum fenus excogitatam, est quod isti juniores nunquam præscribunt mutuatoribus istis ut abstineant a mutuo, quando tradere illud absque lucro recusant. Quare eos sic ad incitas redigo. Aut verum reputant periculum istud, aut falsum. Si falsum, cessat quæstio. Si verum; ineant contractum societatis, in qua juxta omnes adest & verum periculum, & verus titulus lucrandi. Renuunt? Ergo vero periculum nolunt. Adest certus & tutus titulus lucrandi omnium Doctorum consensu probatus. Cur nolunt hoc tutum lucrum? Rationem edisserant. Non aliam sane dabunt, nisi quia lucrum volunt, periculum nolunt nisi fictitium. Quod si pericula societatis nolunt, abstineant a mutuo. Abstinere a mutuo? Lex evangelica mutuum præscribit. Verum habet; sed mutuum gratuitum, vetatque mutuum fenebre. Mutuum evangelicum est fructus caritatis absque ulla lucri spe. Hoc mutuum gratuitum recusas ut feneratitium lucrum assequaris. Cum Christi igitur Evangelio tibi denuntio, aut ut mutuum gratuitum, si vales, & si frater indiget, tradas; aut si nequis, vel alter non eget, abstine a mutuo dando. Si tandem frugiferam efficere intendis pecuniam tuam, licitos contractus vel societatis, vel alterius negotiationis inito.

XIII. Objectiones adversariorum hæ ferme sunt. Opponunt decretum sacræ Congregationis de propaganda fide datum anno 1645. ad Missionarios Sinenses, in quo hæ habentur. „ In præfato regno lege stabilitum est ut in mutuo triginta pro centum accipiantur absque respectu lucri cessantis, aut damni emergentis: quæritur, utrum Sinensibus sit licitum pro pecuniarum suarum mutuo, licet non interveniat lucrum cessans, aut damnum emergens, prædictam pro centum triginta, regni lege taxatam quantitatem accipere: & causa dubitationis est, quia in recuperanda pecunia est *aliquod periculum*, scilicet quod qui accipit mutuatum fugiat, vel quod tardet in solvendo, vel quod necessarium sit coram judice reperere, vel propter alia hujusmodi.“ Resolutio S. Congregationis ad quæsitum istud sequentis tenoris est. „ Censuerunt rationes mu-

„ mutui immediate, & præcise nihil esse
„ accipiendum ultra sortem principalem: si
„ vero accipiant ratione periculi probabili-
„ ter imminentis, prout in casu, non esse
„ inquietandos, dummodo habeatur ratio
„ qualitatis periculi, & probabilitatis ejus-
„ dem, ac servata proportione inter pericu-
„ lum & id quod accipitur.“

XIV. Henrico a S. Ignatio hoc decretum in publica disputatione alleganti responsum fuit. 1. ut ipse narrat *lib. 9. c. 31. n. 377.* de eodem non satis constare. 2. resolutionem non esse approbantem, sed tolerantem. Contra primum responsum producit P. Thomam Hurtadum C. M. qui authenticum exemplum producit. Sed auctor iste & alia pontificia decreta obtrudit ut authentica, quæ sunt omnino apocripha. Dico igitur, laudatam responsionem aut nullius esse fidei, aut permittentem dumtaxat, & tolerantem. Nonne sub decreti jactati finem hæc reperitur clausula? *Donec Sanctitas sua, vel Sedes apostolica aliud ordinaverit.* Porro apostolica Sedes anno 1679. triginta quatuor annis post datum responsum damnavit opinionem Theologorum inquientium: *Cum numerata pecunia sit pretiosior* &c. Quid quod Sedes apostolica pluribus jam sæculis definierat *cap. Naviganti* fenus committere illum qui suscepto sortis periculo, quidquam ex mutuo reciperet. Hæc est constitutio pontificia sacrorum Canonum codici inserta, neque ullam exceptionem patitur.

XV. Tandem ipsa lex Regni Sinensis proposita Sac. Congregationi iniquissima est. Hac lege taxata est quantitas triginta in centum quotannis solvenda ob fugam debitorum, aliaque pericula. Talis autem lex seipsa injustitiam patefacit. Romani usuram mordentem reputabant centesimam. Hæc lex Sinensis non duodecim, sed triginta solvenda imponit. Quis iniquissimam, & feritatis plenissimam non deprehendit legem istam?

XVI. Opponunt 2. S. Thomas 2. 2. *q. 77. a. 4. ad 2.* docet, posse augeri pretium *propter periculum, cui se exponit mercator,* transferendo *rem de loco in locum.* Ergo & propter periculum sortis. Argumentatio ineptissima. Audi integrum Angelici textum. *Non quicumque carius vendit aliquid quam emerit, negotiatur; sed solum qui ad hoc emit ut carius vendat. Si autem rem emit, non ut vendat, sed ut teneat, & postmodum propter aliquam causam eam vendere velit, non est negotiatio, quamvis carius vendat. Potest enim hoc licite facere, vel quia in aliquo rem melioravit, vel quia pretium rei est mutatum secundum diversitatem loci, vel temporis, vel propter periculum cui se exponit transferendo rem de loco ad locum, vel eam ferri faciendo. Et secundum hoc nec emptio, nec venditio est injusta.*

XVII. Quid? In contractu venditionis & emptionis augeri pretium potest, ut docet Angelicus: ergo etiam in mutuo? Pecunia ergo mutuatitia merx est majori & minori pretio subjecta, sicut aliæ merces, propter periculum? Nulla ergo in mundo usura? Mercator transferendo merces de loco in locum multos labores sustinet & periqula. Si merces a latronibus, a piratis surripiuntur, ipsi mercatori pereunt. Contra si pecunia mutuatitia, aut merces eadem pecunia emptæ pereunt, non mutuatori, sed mutuatario pereunt. Ergo paritas nulla est.

XVIII. Opponunt 3. Periculum sortis est mutuo extrinsecum, & per accidens eidem conjunctum, quia oritur ex qualitatibus mutuatarii prodigi, lusoris, fallacis &c. Hoc autem periculum est pretio æstimabile, cum tertius possit pro assecuratione ejusdem pretium accipere. Resp. Dum Christus præcipit, *Mutuum date nihil inde sperantes*, ignorabat ne homines esse fallaces, prodigos, lusores? Distinctiuncula hac admissa, nulla est in mundo usura. Cedo. Quis, nisi stultus, mutuas tradit pecunias suas prodigis, decoctoribus, lusoribus? Quæ lex jubet ut istis mutuum tradatur? Si hæc immineant pericula, cur non abstinent a mutuo? Responsum præbe. Mutuum præcipitur, ut succurratur fratribus egentibus, non ut foveantur vitia & scelera prodigorum, decoctorum, & ludentium. Volunt mutuum, quia ex mutuo lucrari cupiunt. Nunquam enim homines prudentes vero periculo exponerent centum ob spem lucrandi quinque. Sed quia cognoscunt pericula esse communiter chimærica, & lucrum certum; ideo mutuari volunt, & alios contractus veris periculis obnoxios inire recusant.

XIX. Opponunt 4. Licita est lucri exactio ob periculum damni emergentis: ergo etiam ob periculum sortis amittendæ. Resp. Utraque propositio in sensu ab adversariis producto falsa est. Paciscutique contrahentes valent de solvendo damno, quod mutuatori imminet, si reipsa evenerit. At si damnum revera non emergit, nihil accipi potest, ut infra patefaciam. Consequentia

ve-

vero heinc deducta vana est. Distinctio periculi intrinseci, & extrinseci communiter chimærica est. Omnes homines fallaces esse possunt. Heinc oritur periculum intrinsecum, ut fatentur adversarii, vi cujus nemo lucrari potest. Periculum vero extrinsecum vocant, cum pecunia mutua traditur mutuatariis prodigis, lusoribus, decoctoribus, vulgo *falliti*. Interrogentur omnes mutuatores: si candide loqui velint, vix unus in centum occurret qui descriptis hominibus mutuum tradat. Singuli mutuatores dicent, omnem se adhibere diligentiam, ut secutioribus, & fidelioribus mutuatariis pecuniam suam fidant. Ergo distinctio de periculo intrinseco, & extrinseco vana & chimærica est. Quod interdum mutuatores fidant talibus mutuatariis pecuniam suam, id ex impotenti lucri cupiditate, & ardenti avaritia est. Similiter quod interdum mutuatarii probi, & fidi decoctores evadant, per accidens est. Quod est per accidens, & raro contingit, nequit stabilire regulam de periculo extrinseco, & intrinseco. Mutuum dandum pauperibus est, & indigentibus juxta legem evangelicam. Istorum respectu majus periculum est quam si tradatur divitibus. Ergo plus lucri a pauperibus ratione majoris periculi exigi poterit quam a divitibus. Hæc est necessaria consecutio ex doctrina juniorum. Hanc autem antievangelicam doctrinam detestantur vel ipsi hæretici Calvinus, Salmasius, Heinecius, & alii usurarum patroni.

XX. QUÆST. III. *Licitum ne est aliquid exigere supra sortem ratione laboris in numeranda pecunia* &c.? RESP. P. Thomas Tamburinus *lib. 9. tr. 1. c. 3. §. 1. n. 1.* docet, licitum esse aliquid exigere pro parandis pecuniis in magna quantitate, in mensurando tritico &c. & citat pro hac opinione Molinam, Medinam, Navarrum. Hæc opinio falsa est: numeratio enim pecuniæ insita mutuo est.

XXI. QUÆST. IV. *An licitum est aliquid exigere ob obligationem mutuandi, vel non repetendi mutuum infra tempus præfinitum?* RESP. Adfirmantem opinionem damnavit Alexander VII. n. 42. *Licitum est mutuanti aliquid supra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.* Resp. P. Tamburinus *lib. 8. in decal. c. 8. §. 5. num. 18.* hoc pacto. *Dixi jam, posse pro hoc titulo promissionis non repetendi pecuniam mutuam pro quolibet anno licite in hac nostra ætate pecuniosa exigi quinque pro centenario. Ita Caramuel.* Pecuniosa ætas nostra! Hac ætate pecuniosa vivebat Alexander VII. qui anno 1666. damnavit præfatam doctrinam. Tamburinus autem obiit 1675. Idcirco refero laxas Casuistarum, & proscriptas opiniones, ut lectores sibi caveant. Recolant opiniones proscriptas principia esse, unde plura alia consectaria erronea manant.

CAPUT V.

De damno emergente.

I. QUÆST. I. *Quid sit damnum emergens?* Est detrimentum illud quod solius mutui causa patitur mutuator. Pecunias paratas habes ad domos ruinosas resarciendas, vel agros colendos, vel ad triticum emendum pro toto anno. Caritate succensus has pecunias mutuas tradis fratri egenti. Si heinc ædes diruantur, agri inculti maneant, damnum quod sustines, compensandum jure est. Hoc est damnum emergens, quod deduci in pactum potest. Quis est qui tale subire damnum velit ut mutuo succurrat fratri egenti? Rarissimi sunt; & tamen nihil frequentius aliqui in ore habent quam damnum emergens.

II. Quamobrem plures conditiones necessariæ sunt ad verum damni emergentis titulum.

1. Quod damnum verum sit, certum, & reale. 2. Quod ratione mutui unice emergat. 3. Quod mutuum sit causa per se, & non per accidens talis damni. 4. Quod hoc damnum manifestetur mutuatario. 5. Quod damnum in pactum deductum non compensetur, antequam emergat. 6. Quod servetur æqualitas damnum inter & compensationem.

III. Heinc evidenter falsa est opinio docens, non esse usuram, si ex mutuo 100. aureorum certo sis accepturus detrimentum aureorum decem, *etiamsi non monito mutuatario de hoc damno, paciscaris tibi reddendi* 110. Hæc opinio est contra quartam indicatam conditionem. Injustitia manifesta est quod mutuatarius subire onus, illudque solvere debeat absque suo consensu.

IV. QUÆST. II. *Periculum damni emersuri est ne verus titulus vi cujus fieri conventio possit aliquid supra sortem solvendi?* RESP. Jam dictum est supra, periculum esse incertum rei eventum. De periculo sortis amittendæ dictum quoque satis est: de periculo da-

damni quod cauſſa ſortis mutuo traditæ evenire poteſt, dicendum nunc eſt. Adfirmant aliqui juniores, quorum ſententia mihi falſa eſt. Quoniam titulus qui licitam reddit acceſſionem ſupra ſortem, eſt damnum verum, reale, & certo futurum, quodque non compenſatur niſi poſt eventum. Si enim damnum non evenit, recompenſatio habere locum nequit. Si tamen mutuator probabiliter prævideret futurum damnum determinatum, poſſet cum mutuatario paciſci de compenſatione futura in caſu quo evenIret cauſa mutui damnum illud. Dixi determinatum, ut excluderem damna indeterminata, & aliunde obvenientia. Debet ergo mutuator perſpicue declarare tale damnum in individuo, quod futurum timet, ut poſita conditione eventus, teneatur mutuatarius illud compenſare.

V. Heinc collige, nunquam licitum eſſe quidquam ultra ſortem exigere ob ſolum periculum probabile, ſive probabiliſſimum damni emerſuri, niſi reipſa emergat. Probabiliſtarum nonnulli id affirmant, immo etiam aliqui non Probabiliſtæ. Sed hæc opinio evidenter falſa eſt, & omnibus uſuris viam aperit.

VI. QUÆST. III. *Utrum liceat initio contractus pactum pœnæ conventionalis, ſi debitor ſit in mora?* RESP. Debitor eſt in mora, & moroſus nuncupatur, dum præſtituto tempore debitum non ſolvit, quando ſolvere poteſt, & omittit. Duplex mora: altera *ex re*, quæ ſeipſa monet debitorem ut ſolvat; altera *ex perſona*, dum debitor monitus a creditore ut ſolvat, negligit ſolutionem. Præfatum pœnæ conventionalis pactum, mutuo conſenſu firmatum plures juniores defendunt: *Henricus a S. Ignatio*, & *P. Billuart* vocant hanc ſententiam communem.

VII. Opinio probabilior mihi hæc eſt. *Pœna conventionalis, niſi interveniat id quod intereſt creditoris, ſeu niſi imponatur pro quantitate damni emergentis, uſuraria eſt.* Evinco. Ideo pactum *pœnæ conventionalis* de acceſſione ſupra ſortem in mutuo licitum dicitur, quia mutuator hoc pacto ſervat ſe indemnem. Sed pactum iſtud ineptum eſt ad ſervandum indemnem mutuatorem, niſi imponatur pro quantitate damni emergentis. Ergo fenebre eſt. Patet prima propoſitio. Mutuator ideo adjicit pactum pœnæ ſolvendæ, vel quia timet ſortem eſſe in periculo poſt præſtitutum tempus, vel quia prævidet mala ſibi imminere, ſi præſtituto tempore ſors non reddatur, vel denique quia exiſtimat pactum iſtud eſſe ſtimulum ad ſollicitandum debitorem, ut ſolvat. Prima ratio eſt manifeſtum uſuræ pallium. Qui enim timet non eſſe reſtituendam ſortem, puta centum, magis timere debet non eſſe reddendum 105. Sed exigere lucrum ob periculum amittendæ ſortis eſt uſura, ut ſupra oſtendi. Ergo in caſu de quo diſſerimus, pœna conventionalis eſt pallium uſuræ. Si ſecundam aſſerant adverſarii, nobiſcum ſentiunt. At ipſi expreſſe aſſerunt, licitum eſſe lucrum pacto pœnæ conventionalis impoſitum, ſecluſis titulis damni emergentis, & lucri ceſſantis. Quod enim pœna hæc imponi queat ad compenſandum damnum emergens, omnes fatemur. Tertium momentum inane eſt. Nam ſi mutuator prævideat mutuatarium fore infidum, & contumacem in differenda ſortis reſtitutione, nunquam credet ei pecuniam ſuam; aut pignus, vel fidejuſſorem exiget.

VIII. Licitum itaque eſt pactum pœnæ conventionalis, quando revera occurrit id quod intereſt mutuatoris, nempe damnum emergens, & lucrum ceſſans, infra explicandum. Utique jura plura approbant pœnam conventionalem, nullo habito reſpectu ad id quod intereſt creditoris; ſed, ut obſervat Honoratus Leotardus celebris Juriſconſultus *de uſur. q.* 81. hæc jura ſunt abrogata, ſicut & illa quæ uſuras moderatas concedebant. Rem clarius explico. Mutuo trado tibi centum infra annum ſolvenda: elapſo anno in pœnam moræ, niſi reſtituas, conventio me inter & te peragitur ut debeas ſolvere decem. Si revera damnum decem paſſurus ſim in caſu dilatæ ſolutionis non ex impotentia, ſed ex malitia, tum juſte accipiam decem, poſito quod tale damnum paſſus ſim; ſi minus damnum paſſus ſum, minus accipere debeo; ſi nihil damni mihi evenit, nihil exigere valeo, quia acciperem ex mutuo, quod eſt uſura; ſi denique majus damnum paſſum ſum, plus exigere valeo, ut ſit æqualitas inter damnum, & compenſationem. *Pœna conventionalis* non eſt pretio æſtimabilis: imponitur ad terrorem, & apparentiam. Idcirco quando creditor nihil mali patitur, nihil exigere vi pœnæ conventionalis poteſt. Si plura cupis de hac pœna, lege *Tom. 7. Lib. 3. Diſs. 3. cap. 14. §. 3. & 4.*

CAPUT VI.

De lucro cessante, ejusque conditionibus.

I. ALtum apud omnes Patres istius tituli silentium, ut etiam advertit Dominicus Soto *lib. 6. q. 1. a. 3.* S. Thomas expresse illum improbat, quidquid cavillentur nonnulli. Item Durandus, Scotus, Innocentius super cap. *Naviganti*, doctissimus P. Ignatius de Camargo, & alii hunc titulum rejiciunt. Primus qui hunc titulum lucri cessantis cum timore, & pavore propugnavit, fuit *Conradus Sunhemart* pluribus conditionibus septum. Post Sylvester, Cajetanus, Adrianus, qui fatentur doctrinam hanc esse *modernorum*.

II. QUÆST. 1. *Quid sentiat S. Thomas de hoc lucro cessante?* RESP. Aperte negat, aliquid exigi posse supra sortem ratione lucri cessantis, absolute loquendo. Sic enim 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1. *Dicendum, quod ille qui mutuum dat, potest absque peccato in pactum deducere cum eo qui mutuum accipit, recompensationem damni, per quod subtrahitur sibi aliquid quod debet habere. Hoc enim non est vendere usum pecuniæ, sed damnum vitare: & potest esse quod accipiens mutuum, majus damnum evitet quam dans incurrat. Unde accipiens mutuum, cum sua utilitate damnum alterius recompensat. Recompensationem vero damni quod consideratur in hoc quod de pecunia non lucratur, non potest in pactum deducere: quia non debet vendere id quod nondum habet, & potest impediri multipliciter ab habendo.*

III. Opponit post alios Thomistas Sylvius ex 2. 2. *qu. 62. a. 4.* hunc S. Thomæ textum. *Dicendum, quod quicumque damnificat aliquem, videtur ei auferre id in quo ipsum damnificat. Damnum enim dicitur ex eo quod aliquis minus habet quam debet habere . . . . Et ideo homo tenetur ad restitutionem ejus in quo aliquem damnificavit. Sed aliquis damnificatur dupliciter. Uno modo quia aufertur ei id quod actu habebat; & tale damnum est semper restituendum secundum recompensationem æqualis: puta, si aliquis damnificet aliquem diruens domum ejus, tenetur ad tantum, quantum valet domus. Alio modo si damnificet aliquem, impediendo ne adipiscatur quod erat in via habendi; & tale damnum non oportet recompensare ex æquo: quia minus est habere aliquid virtute quam habere actu: qui autem est in via adipiscendi aliquid, habet illud solum secundum virtutem, vel potentiam. Et ideo si redderetur ei ut haberet hoc in actu, restitueretur ei quod est ablatum, non simplum, sed multiplicatum: quod non est de necessitate restitutionis . . . . Tenetur tamen aliquam recompensationem facere secundum conditionem personarum, & negotiorum.*

IV. Familiare est omnibus illis qui Sanctorum implicare, & obscurare doctrinam conantur, aliquid aucupari dictum omnino extra controversiam, ut luculentissimis testimoniis fucum faciant. Loco a me citato expresse, & ex instituto S. Thomas loquitur de lucro cessante; & adeo aperte & clare negat vi ejusdem quidquam percipi supra sortem posse, ut nihil reponere solidi adversarii valeant. Idcirco ad aliam quæstionem citatam afflictam causam appellant. Tantum vero abest ut illis faveat, ut & ibi illorum doctrinam labefactet. Manifestum est ibi S. Doctorem loqui de vero damno quod invitus creditor patitur a debitore moroso illatum. Idque evidentius constat ex arg. 2. quod sibi ibidem opponit inquiens: *Ille qui detinet pecuniam creditoris ultra terminum præfixum, videtur eum damnificare in toto eo quod lucrari de pecunia posset, quod tamen ipse non aufert. Ergo videtur quod aliquis teneatur restituere quod non abstulit.* Cui objectioni sic respondet. *Ille qui habet pecuniam, nondum habet lucrum in actu, sed solum in virtute: & utrumque potest multipliciter impediri.* Debitor ergo morosus, de quo hic certe loquitur S. Thomas, non tenetur compensare totum damnum quod ex carentia pecuniæ creditor patitur, quia lucrum pecuniæ potest multipliciter impediri. Distinguendus, inquit Angelicus, mutuator qui sponte se pecuniæ lucro privat, a debitore moroso, qui vim infert mutuatori, dum tempore præfinito pecuniam non restituit. In primo casu allegari non potest titulus lucri cessantis, cum huic titulo sponte, & libere renuntiet mutuator, dum libere mutuum dat. Alioquin abstineat a mutuo, si velit sua pecunia lucrari. In secundo casu licitum lucrum est, quia mutuator invitus sustinet vim sibi a debitore illatam. Non debet tamen, inquit Angelicus, totum damnum recompensari, quia lucrum pecuniæ potest multipliciter impediri. Hanc esse S. Thomæ mentem fatetur vel ipse Cajetanus, qui in assequenda Angelici mente, & Sylvio, & ceteris interpretibus valde præstat. Accedit ratio extrinsecus arcessita. Tempore S. Thomæ nemo unus Theologorum propugnavit titu-

titulum lucri cessantis. Porro S. Thomas nunquam recessit a doctrina communi Theologorum sui temporis. Futile, & ineptum est quod obtrudi solet, Angelicum sibi contradicere, nisi admittatur mutuatorem voluntarium posse exigere lucrum ratione lucri cessantis. Nam loco a nobis allegato de mutuatore voluntario, loco vero ab adversariis oppositio loquitur de debitore morosо. Ubi ergo vel umbra contradictionis? Et aliunde consistit sana doctrina. Hinc sit

V. QUÆST. II. *Utrum mutuator ultroneus possit aliquid exigere ratione lucri cessantis?* RESP. Illi ipsi Theologi qui defendunt titulum lucri cessantis, inter alia duo postulant. 1. ut pecunia mutuo tradenda sit negotiationi vere & reapse destinata. 2. ut mutuator velit potius ex negotiatione quam ex mutuo lucrari. Ergo necessario fateri debent, non posse mutuatorem ultroneum de lucro cessante pacisci. Quare falsa est doctrina Bonacinæ, qui de *Contr. disp. 3. q. 3. p. 4. n. 12.* inquit: *Et hoc valet, etiamsi mutuator se offerat ad mutuandum, ut inquiunt multi ex Doctoribus contra Conradum qu. 30. & apud Emanuelem Sa.*

VI. QUÆST. III. *Quot conditiones assignant propugnatores lucri cessantis, ut in pactum deduci queat?* RESP. Conradus Sunhemart, qui juxta Sotum primus fuit qui lucrum cessans titulum reputavit sufficientem ad aliquid exigendum supra sortem, octo requirit conditiones. 1. Quod lucrum istud vere, & non ficte cesset. 2. Accessio exacta supra sortem non debet excedere lucrum istud. 3. Necesse est ut mutuator malit lucrum ex negotiatione quam ex mutuo. 4. Lucrum cessare debet præcise ratione mutui. 5. Quando mutuum cadit sub præcepto caritatis, nullum exigi lucrum potest, sed solum quando est meri consilii. 6. Abesse scandalum debet tam activum, quam passivum. 7. Exactio lucri fieri nequit ante, sed solum post tempus quo mutuator lucrum obtineret. 8. Nequit totum lucrum exigi, sed diminuendum est juxta expensas, pericula, labores, & alia quæ necessaria erant ad lucrum assequendum.

VII. Posteriores auctores ad quatuor redegerunt conditiones istas. 1. Ut mutuum sit revera impedimentum lucri cessantis. 2. Ut mutuator non habeat aliam pecuniam otiosam. 3. Quod lucrum ex negotiatione sit probabiliter futurum. 4. Quod mutuator moneat mutuatarium ante contractum, & secum paciscatur.

VIII. Continuo ac aliqua opinio favens cupiditati invecta est, tractu temporis laxior evadit. *Sunhemart* exigit quod lucrum vere & reipsa cesset: novissimi juniores requirunt dumtaxat, quod lucrum sit *probabiliter* futurum. Lucrum istud debet esse certo moraliter futurum saltem in genere, & solum quantum ad quantitatem majorem, vel minorem dubium. Quod est enim tantum probabiliter futurum, est simul probabiliter non futurum, seu est indifferens ad futuritionem, & non futuritionem. Hæc autem indifferentia vendi nequit.

IX. Fuso calamo *Tom. 7. Lib. 3. Dist. 3. cap. 15.* pluribus §. §. explicui has conditiones, & laxas opiniones plurium, præsertim *Bonacinæ*, *Lessii*, *Tamburini*, & aliorum oppugnavi. Ad hunc locum, ne longus sim, te remitto. Hic paucis sententiam meam, quam similiter ibidem explicui, perstringam.

§. Unicus.

AUCTORIS CONSILIUM.

I. *Consideratio prima.* Exoro te, Lector, ut evangelicam legem, missis parumper casuisticis commentis, in mentem revoces. Serio quæso meditare illud: *Facilius est camelum &c.* & rursus aliud: *Væ vobis divitibus &c.* & iterum illud: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli &c.* Secundum hanc legem, non secundum Casuistarum opinationes, judicandus eris. De damno emergente loquuntur antiqui Patres; de lucro cessante profundum apud eosdem silentium. Nihil hodie avari homines ad fenera fucanda invenerunt, quod oppositum ab antiquis avaris Basilio, Gregorio, Ambrosio, Hieronymo, Augustino non fuerit. Videbant & commercii, & negotiationis necessitatem: nec minus quam juniores Theologi æstuabant æternæ hominum salutis desiderio. At non propterea legis evangelicæ severitatem delinierunt, nec titulum lucri cessantis approbarunt; sed quo acutiores homines erant in usuræ palliis, & larvis excogitandis, eo ipsi vehementius in fenora invecti sunt. Quorsum tam ardenter usuras damnassent, si uno aut altero verbo, & fuco adjecto, usuræ in nihilum occiderent?

II. *Consideratio secunda.* Si opiniones consisterent, quas juniores Moralistæ excogitarunt, & quarum aliquas indicavi, & plurimas recensui *Tom. 7. loc. cit.* exularet a mundo omnis fere usura. Et illi soli fenera-

res

res essent qui talium auctorum ignorarent opiniones. Calvinus, Molinæus, Salmasius, Budæus, & ceteri hæretici juniores a Luthero ipso in hoc recedentes usuras moderatas negotiatorias a divitibus exactas propugnant, secus a pauperibus, & indigentibus. Nonnulli Moralistæ probi alioquin & docti catholici, qui usuras omnes damnant, & pro hæreticis habent, qui illas sive mordentes, sive moderatas, sive parvas defendunt, tot titulos excogitarunt ad honestandum lucrum ex mutuo, ut ad praxim quod attinet, fenera fere omnia de medio sustulerint; & ipsis Lutheranis laxior videtur doctrina quorumdam nostrorum Moralistarum de usura, a quocumque exigenda ratione alicujus tituli ab iisdem conficti, quam propria sententia de usura moderata negotiatoria a solis divitibus repetenda. Quare Franciscus Budæus Lutheranus in *Inst. Theolog. moral. 2. p. c. 3. sec. 5. §. 27.* adversus Catholicos obganniens sic bacchatur. *Turpiter autem hic se traducunt Pontificiorum Moralistæ, qui dum acriter contendunt omnes usuras esse illicitas, adeo ut hæresis sit, si fenus carere peccato dicatur, lepidissimis tamen commentis, aliisque rebus impositis nominibus, usuris iniquissimus locum concedant.* Injuria summa Lutheranus homo traducit indiscriminatim Moralistas Pontificios, quia istorum aliqui aberrarunt, & usuras pia intentione decepti fucarunt. Istorum opinationes plures damnavit Ecclesia catholica, & alias tolerat, sed non probat. Immo graviores Ecclesiæ catholicæ Theologi istorum laxas opiniones refutant, & convellunt. Sed his missis ad rem venio.

III. *Consilium meum* paucis expono. Recompensationem damni emergentis juxta regulas supra traditas cum antiquis Patribus & Theologis probo. Lucri cessantis titulum ob moram culpabilem debitoris admitto. Ad merum lucrum cessans quod attinet, quod nempe cessat mutuatori libero, vix ego alicui auctor ero ut hoc titulo quidquam lucretur. Occurrere ne aliquando casus possit, in quo licitum sit lucrum istud, ignoro. Unum scio vix in praxi omnes conditiones illas occurrere quas vel ipsi adversarii pro justo lucro requirunt. Et tamen si vel una deficiat, ipsis fatentibus, lucrum fenebre est. Interrogentur omnes mutuatores, qui continenter mutua tradunt, num memoria has conditiones teneant. Risu excipient interrogationem. Homines lucro inhiant, & pecuniarum cupiditate abripiuntur. Concupiscentia carnis, & cupiditas divitiarum duo sunt scopuli, ad quos communiter homines impingunt, & æternum naufragium patiuntur. Pietatis, & beneficentiæ fuco usuras incrustant. Quid? Si caritatis præceptum urgeat, gratis tradendum mutuum est. Quando consilium suadet, abstinere sine crimine a mutuo potes. Cur ergo mutuum tradis? Ut succurras amico postulanti mutuum? At si subvenire amico negligis, & a peccato, & a peccandi periculo liber es. Ergo manifeste stultus es, qui cum periculo æternum perеundi distrahere pecuniam tuam vis, quando absque peccato retinere in arca pecuniam tuam vales. Verum reipsa stultus non es, sed manifestus fenerator, quia non animo succurrendi amico, sed cupiditate lucrandi ex mutuo, tradis pecuniam mutuam. Quamobrem, ad praxim quod attinet, juxta ipsos lucri cessantis patronos, communiter mutuatores usurarii sunt, quia vix unus ex centum servat conditiones quas illi ipsi præscribunt. Communiter plures pecunias conservant mutuo tradendas, quia securius, & minori molestia lucrantur ex mutuo quam ex aliis contractibus: ideo, his contractibus missis, mutuo negotiantur, & fenerantur. Ajunt utique ore, se posse alios contractus inire, sed reipsa mutuum exercere volunt, quia hac via facilius avaritiæ indulgent.

IV. Ceterum si quis vero caritatis zelo succensus erga indigentes, & animo christiano iisdem succurrendi, excluſa omni cupiditate lucrandi ex mutuo, omitteret emere parata & prompta prædia, promptasque merces, ut medio mutuo succurreret indigenti, nec ipse improbare auderem, si proportionatam lucri, quod sponte omittit, ut officium beneficentiæ exerceat erga indigentem, recompensationem exigeret. Verum quia in praxi vix hoc contingit, & me latet an studio adjuvandi indigentem, an cupiditate lucrandi ex mutuo id præstent mutuatores, ideo nemini consulerem ut ratione lucri cessantis accessionem supra sortem mutuo traditam exigeret. Aliorum sententiam in hac causa nec approbo, nec improbo. Sed doctrinam, quæ tempore Innocentii III. communis erat, quæque a peccato, & a periculo peccandi liberat, consulo. Si plura cupis, lege *Tom. VII. lib. 3. dis. 3. c. 15.*

CA-

CAPUT VII.

De usura mentali, & de pactis mutuo adjectis.

I. QUi mutuum tradit ea intentione, & spe, ut lucrum assequatur tamquam sibi debitum, licet nullum pactum sive tacitum, sive expressum interveniat, usuræ peccatum committit.

II. Usura mentalis duplex. Altera, quæ intra mentem sistit omni actione exteriore secluſa, cum quis videlicet, quamquam cum spe accessionis supra sortem mutuum det, tamen delusus nihil præter sortem recipit. Hæc nunquam onus restitutionis inducit. Altera, quæ actum exteriorem conjunctum habet, scilicet cum quis citra pactum expressum, juxta spem accessionem recipit; & hæc affert debitum restitutionis. Distinguitur hæc a reali usura, quia realis præter acceptionem realem adjicit pactum; seu usura realis accipit accessionem supra sortem ex pacto aut tacito, aut expresso. Contra mentalis accessionem sperat, & recipit, omni exteriori pacto sublato.

III. QUÆST. I. *Licet ne sperare aliquid ex mutuo?* RESP. Licitum est cuique sperare benevolentiam, & amicitiam. Lucrum vero sperare nullo modo licet, ut ex evangelico textu patet, neque tamquam ex benevolentia *debitum*. Idcirco Innocentius XI. hanc damnavit thesim: *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum; sed solum si exigatur tamquam ex justitia debitum*. Exigere itaque, vel sperare aliquid tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum usura est. Cajetanus, Serra, Pradus, quos sequuntur plures juniores, docent non modo licitum esse sperare in mutuo lucrum ex benevolentia, & ex gratitudine, sed insuper manifestare te posse hanc intentionem, ajunt, dicendo te sperare officia amici, & beneficium mutui fore remunerandum, dummodo ex pacto nulla imponatur obligatio. Salmanticenses inquiunt, non esse coram avaris exponendam. Si falsa est, uti est, neque coram avaris, neque coram aliis proponenda est. Tamburinus *lib. 8. cap. 8. §. 2. n. 6.* docet, *licitum per se, & speculative esse, mutuantem etiam antequam mutuet, rogare, vel excitare mutuatarium, immo & cum illo pacisci, ut aliquid supra sortem impertiatur ex mera liberalitate, & vere voluntarie, quia nihil expectatur vi mutui. Ita Molina*. Palliola usuræ *speculative* proponuntur, & ceteri ad praxim reduount, & feneratores iisdem se induunt.

IV. *Mutuum date nihil inde sperantes*, inquit Christus. Mutuator absolute gratis mutuum tradat, ita paratus, ut cessante quacumque remuneratione, mutuum traderet. Si hanc absolutam voluntatem aliqua spes gratuitæ remunerationis comitaretur, non esset usuræ mentalis damnandus, ut docet S. Thomas. Ceterum si lucri spes esset causa princeps, ab usura liber non esset. Improbandi tamen sunt mutuatarii, qui liberalitatis, & grati animi officia exhibere negligunt. Propter avaritiam mutuantium, & infidelitatem, & ingratitudinem debitorum accipientium mutuum, caritatis officia exulant a Christianis plurimis.

V. QUÆST. II. *Qui celebravit contractum usurarium bona fide, potest ne retinere lucrum, cognita usura, dum poterat alium licitum contractum inire?* RESP. Adfirmant aliqui; sed hæc opinio falsa mihi est. Conditiones quæ adjici solent, licet laxitatem temperent, probabilem tamen, ut ego quidem arbitror, opinionem non efficiunt. Siquidem mutuator reipsa consentit in contractum fenebrem. Ejus habitualis dispositio ad celebrandum alium contractum justum non tollit quin hic & nunc consentiat in usuram, ut vocant, *materialem*. Quod bona fide recipiat lucrum, non impedit quominus cognita lucri usura, restituere debeat. Qui bona fide vendit supra justum pretium, cognito errore restitutioni obnoxius est. Bona fides excusat a peccato, secus ab onere restitutionis. Vide *Tom. VII. lib. 3. diss. 3. c. 17.*

VI. QUÆST. III. *Cujus sunt fructus pignoris traditi mutuatori in assecurationem sortis?* RESP. Sunt mutuatarii, quia penes hunc pignoris dominium manet. Res autem quælibet domino suo fructus parit.

VII. QUÆST. IV. *Licitum ne est pactum legis commissoriæ in pignorum traditione?* RESP. Hoc pactum perperam lex vocatur. Est enim mera conventio, ut pignus sit mutuatoris, quando præfixo tempore sors non restituitur. Illicitum esse hoc pactum leges decrevere, & hoc adfirmant omnes: quoniam pignus communiter sortis mutuatitiæ excedit pretium.

VIII. QUÆST. V. *Quid de usuris pupillaribus, & dotalibus dicendum?* RESP. Usuras pupillares vocant, quas tutores, & curatores ob fraudem in administranda pupillorum pecunia solvere debere contendunt aliqui:

nt quando pecuniam pupilli in proprium commodum tutores convertunt: aut quia præfatam pecuniam otiosam servarunt: aut quia pupillis non succurrerunt tempore necessitatis. In his, & similibus casibus pupillis usuras deberi jus civile decrevit. Sed hoc jus civile abrogatum est jure naturali, divino, & canonico. Neque enim aliud Evangelium est pro pupillis, & viduis, aliud pro Christianis. Nisi ergo alius justus titulus adsit, nihil pro pecunia pupillis debetur.

IX. Fructus pignoris dotalis suscipere gener valet, sicut & fructus dotis, ut decrevit Innocentius III. *cap. Salubriter de usur.* Dos ad onera matrimonii sustinenda datur. Ergo usque dum gener dote caret, fructus pignoris jure percipit, cum pignus loco dotis datum sit.

X. QUÆST. VI. *Fenerator ne est qui mutuum dat ut beneficium, vel officium, vel munus a lingua, ab obsequio, a manu assequatur?* RESP. Si in pactum deducatur, inquiunt aliqui, ut mutuatori beneficium, vel officium ex mera liberalitate, & antidotali, ut ajunt, gratitudine, & amicitia conferatur, nulla per ipsos usura est; secus si pactum apponatur, ut ex justitia remuneratio fiat. Hæc distinctio usuræ larva, & pallium esse videtur. Appositio pacti onus est quod mutuum grave, non gratuitum efficit, ut docet S. Thomas *opusc. 21. & 22. qu. 78. ar. 2. ad 3.* Præfata officia a lingua, ab obsequio, a manu pretio æstimabilia sunt. Quamobrem eadem deducere in pactum sive expressum, sive tacitum usura est.

XI. QUÆST. VII. *Qui mutuum dat cum pacto, ut ad ejus molendinum, officinam &c. mutuatarius accedat, fenerator ne est?* RESP. Quidquid oneris imponitur præter sortis restitutionem usura est. Præfatus itaque mutuator, qui obligat mutuatarium ad emendas merces in sua officina, ut ad molendum frumentum in suum molendinum conveniat, & similia, fenerator est. Quando duo invicem sibi mutuas res sponte tradunt, nihil usuræ perpetrant; sed mutuæ caritatis, vel benevolentiæ officia exercent.

XII. QUÆST. VIII. *Licet ne mutuum dare cum pacto ut alter in posterum remutuet?* RESP. Negat S. Thomas *loc. cit.* Hæc omnia pacta abesse a mutuo debent.

XIII. QUÆST. IX. *Fenerator ne est qui obligat mutuatarium ad reddendam eamdem tritici, vini, olei &c. mensuram, si pretium auctum sit?* RESP. Licitum pactum est reddendi eamdem mensuram, quando æque dubitatur, num minuendum, vel augendum dictarum rerum pretium sit, quoniam tunc æquale est commodum, vel incommodum. Similiter, quando bona fide mutuum traditur, nullo habito respectu ad augmentum, vel detrimentum pretii, restituenda eadem mensura, si rem reservassem. Mutuo trado tibi mense Januarii tres modios tritici reddendos mense Maji, quos ad sustentandam familiam reservare destinaveram. Tempore restitutionis auctum pretium est. Reddenda omnino est eadem mensura ejusdem quantitatis, & qualitatis. Disputant Moralistæ, num qui mutuum dat frumentum servaturus in tempus majoris pretii, possit exigere hoc majus pretium. Sed hæc disputatio futilis est. Nam vel mutuatarius restituit ante tempus præfixum, & tu serva illud usque in tempus majoris pretii; vel restituit tempore majoris pretii, & tu vende illud hoc tempore. Vel denique mutuatarius morosus est: & tunc ratione moræ compensationis regulis obnoxius debitor est, juxta dicta *cap. 5. n. 6. & seq.*

XIV. QUÆST. X. *In restitutione pecuniæ mutuatitiæ valor ne, an species consideranda?* RESP. Mutuos tradidisti centum aureos tempore quo singuli valebant viginti juliis, tempore vero restitutionis valent viginti quatuor, aut duodeviginti. Innumeræ sunt subtilitates, quas excogitarunt Jurisconsulti super hac quæstione. Sed vera sententia est in restitutione pecuniæ mutuatitiæ, non speciem, sed pretium spectandum esse: atque adeo non monetam ejusdem speciei, sed pretium, quo valebat traditionis tempore, restituendum esse. Quamquam enim in mercibus usu physico consumptibilibus tantumdem ejusdem speciei in numero, pondere, & mensura restituendum sit aliquando juxta dicta numero præcedenti; tamen pecunia excipitur, in qua non consideratur ejus physica species; sed valor extrinsecus, qui a Principis lege pendet. Regula generalis semper præ oculis habenda est, nempe rem quamlibet domino crescere vel decrescere. Dominium autem rei mutuatitiæ est penes mutuatarium.

XV. Quando mutuator pactum apponit, ut mutuatarius eamdem specie monetam restituat, spectandæ sunt regulæ generales. Si periculum æquale sit incrementi, & detrimenti, licitum pactum est. Si periculum non sit æquale, sed majus respectu mutuatarii, fenebre pactum est.

XVI. QUÆST. XI. *Probabilis ne opinio est, mutuatarium eligere posse in fidejussorem ipsum mutuan-*

mutuantem? RESP. Mutuatarius, inquit nonnemo, potest eligere tertium pro fidejussore: ergo & ipsum mutuatorem; & sicut solvere pretium tertio jure valet, ita & mutuatori. Ut hujusce opinionis falsitatem deprehendas, considera discrimen inter fidejussorem, & assecuratorem. Assecurator sortis periculum in se suscipit, & pretium pacisicitur. Si furto, incendio, naufragio, aliove casu sors perit, ipsi assecuratori perit. Fidejussor periculum dumtaxat quod est apud mutuatarium suscipit, quatenus si mutuatarius aut impotentia, aut infidelitate sortem non restituat, ipse fidejussor reddere tenetur, & actionem retinet in mutuatarium, quem ad compensandum, si solvendo sit, cogere jure valet. Assecurator autem nullam actionem retinet in debitorem. Brevi assecurator suscipit periculum *juris*; fidejussor periculum *facti*. His positis patet quam sit commentitia opinio relata. Nam si ipse mutuatarius pro seipso fidejuberet apud mutuatorem, nonne ridiculum & stultum se proderet? Ergo non minus ridicula, & stulta est fidejussio quam ipse mutuator suscipit pro mutuatario. Numquid hæc *fidejussio* magis securum, magis divitem, magis fidum efficit mutuatarium? Ergo hæc *fidejussio* mutuatoris est purum putumque usuræ pallium improbatum a Gregorio IX. in cap. *Naviganti*.

XVII. Lepidior est *fidejussio* quam quidam excogitavit. Petes secundo, inquit, an detur usura in *fidejussione* ficta. V. G. *Petrus* petit a te mutuum. Tu dicis: nolo tibi mutuare, sed *Paulo*, qui postea mutuabit tibi. *Paulus* mutuat *Petro* id quod a te mutuo accepit, & vult te fidejubere pro *Petro*. Tu fidejubes, & pro *fidejussione* pretium exigis a *Petro*, quod jam ultra sortem lucraris. Dicitur autem hæc *fidejussio ficta*, quia revera non te obligas ad solvendum *Paulo*, licet *Petrus* non solvat, cum *Paulus* tantumdem tibi debeat.

XVIII. Mutuum istud *circulatorium* vocare possumus. Hæ sunt quæstiones quas ignorarunt Patres, quasque versant, ut verbis utar *P. Reginaldi*, Doctores temporum. Vis dare mutuum *Petro* petenti; sed ut lucrum assequaris absque usura, hoc mutuum debet pervenire ad manus *Pauli*; deinde a manibus *Pauli* ad manus *Petri*, ut hoc circuitu secem usuræ exuat lucrum, quod inde captare anhelas. Concludit qui hæc confixit, nullam in hoc contractu reperiri sive injustitiam, sive usuram, si fidejussio pro Petro sit revera periculosa. Hæc fidejussio, quam *fictam* appellant, pejor est præcedenti. Est quippe versuta, & fraudulenta. Tota hæc machinatio eo tandem recidit, ut *Petrus* mutuatarius tibi solvat lucrum supra sortem mutuo traditam. Verum usura seipsa inter hæc artificia visendam se præbet. Nec in re manifesta diutius immorandum est.

XIX. QUÆST. XII. *Probabilis ne est eorum opinio qui mutuatori accipienti pignus, simul lucrum concedunt*? RESP. P. Paulus Layman hunc casum proponit *lib. 3. tract. 4. cap. 16. n. 2.* his verbis. „ Civis majore anni parte „ pecunias paratas habet, ex quibus indi„ gentibus opificibus, præsertim textoribus, „ mutuum dare possit, *relicto* ipsi *in secu„ ritatem solutionis pignore*, v. g. *tela*. Cum „ autem, recepto pignore, solutio facienda „ est, post annum medium in singulos florenos „ mutuo datos auctarium adjiciendum est, „ v. g. unus pazius. Considerandum enim „ est, auctarium istud non accipi ratione „ mutui, sed ratione obligationis, oneris, „ ac curæ, quam civis ille ob gratiam tex„ torum in se suscipit, ut toto ferme an„ no pecunias pro illis in promptu habeat, „ quocumque tempore in domum suam ad„ ventantes intromittat, *pecunias numeret* „ &c. quæ obligatio pretio æstimabilis est.“

XX. P. Patritius Sporer *tr. 6. c. 4. sec. 2. §. 2. n. 39.* hanc opinionem Laymani adoptat, & pro eadem citat Molinam, aitque esse communem. Eam quoque defendit Tamburinus. Admissa *Laymani*, *Sporerii*, *Tamburini*, & aliorum opinione, nemo tam immunis ab usura, quam manifesti feneratores. Nam isti, non *anno medio*, *non toto ferme anno*, sed per plura lustra, & per totam vitam pecunias paratas tenent, non pro textoribus modo, sed pro omnibus indigentibus. Quin isti exigere pignus non solent, sed alicui se exponunt periculo. Libenter suscipiunt omnes in *domum suam adventantes*, *pecunias numerant* &c. Quid ni ergo exigere pro singulis florenis unum *pazium*, pro singulis scutis duos *pazios*, pro singulis duplionibus sex *pazios* poterunt? Ubi ergo usura in mundo? Telam opificum in pignus accipiunt cives Germani, & simul *paziorum* auctarium exigunt? Si hæc usura non est, quænam erit? At recipiunt auctarium, reponunt benigni Probabilistæ, non mutui vi, sed quia se obligant ad mutuum tradendum, & ob onus excipiendi in domos suos adventantes mutuatarios, & numerandi pecuniam, & custodiendi pignus *telæ*. Fuerunt ab orbe

condito feneratores, qui pecunias mutuo traditas non numeraverint, qui non exceperint in domos suas mutuatarios? Scandalum patiuntur vel ipsi avari, dum audiunt, aliquos feneratores ita efferatos, ut cum *pignore in manu* lucrum exigant. Effugia, quibus fucare hanc improbam usuram P. Layman conatur, labefactavi *Tom. VII. Lib. 3. Disp. 3. cap. 19.* Excusanda est bona piorum Theologorum intentio. Viderunt illi in propriis regionibus, Tamburinus in Sicilia, Layman, & Sporerius in Germania, Lessius in Flandria, ejusmodi similesque negotiationes invectas, consuetudine roboratas, populorum multitudine vallatas. Ausi illi non sunt patrias improbare consuetudines, & contractus diu obtinentes damnare. Inquiebant isti: Si fenebres declaramus hos contractus, bonam fidem tollimus, & spes emendationis non apparet, & sic infinitam hominum multitudinem in orcum detrudimus. Centies *P. Diana* hæc ratiocinia inculcat Confessariis. Pia juniorum Theologorum salvandi omnes animas intentio laudanda, commendandus illorum zelus. Verum si falsæ opiniones sint, si populi usuram perpetrent, neque pia Theologorum desideria, inquit *S. Augustinus*, nec error, quia publicus, subdit S. Cyprianus, animas inferno subtrahunt.

CAPUT VIII.

De montibus pietatis.

I. PAuca de *montibus pietatis*, qui alio nomine vocantur *montes Christi*, vel *depositæ apostolica* delibabo. *Mons pietatis* summa pecuniæ est ex piorum fidelium eleemosynis in pauperum levamen, & subsidium collata, ut iisdem indigentibus mutuo tradatur, pignore deposito, & accessionis contributione, qua ministri alantur.

II. Concilium Lateranense sub Leone X. celebratum sacros istos montes approbavit. Decreto Concilii subscripsere Theologi omnes, exceptis Cajetano, & Soto, qui nimio fane ausu, etiam post decretum Concilii, usuræ arguere montes istos non cessarunt. Et ad hoc quod attinet, tametsi Dominicani, improbamus eorumdem errorem, quia personarum acceptatores non sumus, nec contra personas, cujuscumque sint instituti, sed contra errores stilum armamus.

III. Declaravit Concilium accessionem supra sortem exigi ad *solas ministrorum expensas, & aliarum rerum ad illorum conservationem, ut præfertur, pertinentium, pro eorum indemnitate dumtaxat, ultra sortem, absque lucro eorumdem montium*. Si accessio cederet in lucrum montium, fenebris esset.

IV. Tres conditiones requiruntur. 1. ut pecunia pauperibus tradatur intra limites certæ summæ pro tempore determinato restituendæ. 2. ut pignus a debitoribus exhibeatur, quod a ministris proprio custodiri periculo debet. Si pecunia tempore præfinito non restituatur, sub hasta pignus venditur, & pretio quod monti debetur, retento, id quod supersit, domino pignoris restituitur. 3. ut tenuis supra sortem accessio exigatur in ministrorum mercedem, montiumque expensas, quæ domorum conductione, & aliis rebus fieri debent. Si quid ex accessionibus supersit, non in montium augmentum, sed vel ipsis mutuatariis pro rata, si fieri potest, restituendum, vel in pauperum eleemosynam convertendum est.

V. QUÆST. I. *An qui revera pauperes non sunt, neque ob paupertatem levandam mutuam pecuniam a sacro monte accipiunt, peccent, & ad restitutionem teneantur?* RESP. Aliqui æstu avaritiæ succensi, levi accessione monti sacro solvenda allecti, pecunias ab eodem mutuas accipiunt, ut vel negotiationi easdem applicent, vel mutuas aliis cum majore accessione tradant. Hi omnes & furti, & avaritiæ rei sunt. Animo quippe fraudulento montem decipiunt, atque pecuniam pauperum indigentiis sublevandis destinatam surripiunt, ut propriæ avaritiæ indulgeant. Tenentur isti illico monti pecuniam restituere, & damnum, si quod contingit, compensare.

VI. QUÆST. II. *Qui in his montibus pecunias collocant, possunt ne licite accessionem accipere dempto titulo?* RESP. P. Pasqualigus *Decis. 183.* Contendit ex pecunia collata in montes pietatis percipi lucrum posse, dempto titulo damni emergentis, vel lucri cessantis. In aliquibus pietatis montibus, quos mixtos vocant, pecunias conquirunt ut pauperibus subveniant. Pecuniarum collatoribus pensionem præter sortem solvunt. Disputari cœptum est, num hæc accessio licita sit? Theologi omnes, & Canonistæ usuræ eam damnarunt. P. Pasqualigus eamdem ab usura purgare nisus est, quem secuti sunt Bassæus, & Pignatellus. Ut suam opinionem evincat P. Pasqualigus obtrudit litteras Pauli III. quibus id conceditur Monti Ferrariensi. Cl. Petrus Ballerinus in *opusc. de his montibus*

tibus §. 3. invictis argumentis evincit has litteras apocryphas, & supposititicias esse.

VII. Paulus III. litteris datis pro monte Mutinensi an. 1542. Julius III. pro monte Vicentino an. 1555. Pius IV. pro monte Veronensi an. 1563. non aliis solvi accessionem concedunt, *nisi illis qui caritatis zelo adducti, ac pro pauperum subventione, non fenerandi animo, pecunias deponunt tempore illo, quando merces paratas ac prædia ad emendum parata haberent, ex quorum reditu quatuor & ultra pro centenario percipere possent. Quare falsa mihi est P. Pasqualigi opinio, qua licitam ejusmodi accessionem asserit, sublato omni titulo.*

VIII. Quid de illis dicendum qui pecunias collocant in montibus istis, non zelo subveniendi pauperibus, sed cupiditate lucrandi? Ne easdem domi otiosas habeant, ut lucrentur, in montibus pietatis easdem reponunt, repetendas continuo, ac occasio occurrerit emendi prædia, census, vel exercendæ negotiationis. Hi omnes manifesti feneratores sunt.

IX. Quid de istorum sacrorum montium ministris dicendum? Montes isti, ut dixi, deposita apostolica nuncupantur, & patrimonia pauperum. Ministri eorumdem sunt ministri pauperum, & pauperum mercede conducti, pauperum stipendio aluntur. Et tamen non raro contingit ut hi ministri splendide vestiant, laute nutriantur. Isti non raro magnam accessionum portionem absorbent, & pauperum sanguine saginantur. Respectu istorum montes isti non pietatis, sed impietatis sunt. Ejusmodi corruptelæ causa fuere cur *Cajetanus*, & *Soto* invecti fuerunt adversus montes istos. Sed in hoc errarunt, quod non distinxerunt abusus, & hominum vitia ab ipsa re honesta & pia. Sed profecto non minus errant illi qui benignitatis humanæ fuco tam enormes abusus honestant.

CAPUT IX.

De contractu trino, aliisque contractibus.

I. QUÆST. I. *Quid sit contractus trinus?* RESP. Trinus vocatur, quia triplici contractu constat. 1. est *societatis*. 2. *assecurationis*. 3. *venditionis*. Contractus *societatis* est conventio duorum, vel plurium de contribuendo aliquid pretio æstimabile in commune lucrum, & damnum pro rata. Omnium consensu licitus est contractus iste. Quatuor conditiones postulat. 1. Qui vivum ponit, periculum subire debet. 2. Negotiatio, aut ars, in qua collocandum vivum est, honesta sit oportet. 3. Æquitas servetur. 4. Vivum seu capitale tradendum est vito industrio, pecunia mercatori, animalia rusticis &c. In hoc primo contractu Cajus ponit pecuniam, Mevius negotiator industriam, & ambo lucri, & jacturæ pro rata participes sunt. Secundus contractus *assecurationis capitalis* vocatur. Cajus, qui pecuniam contulit, paciscitur cum Mevio ut suum capitale immune ab omni periculo restituat; & pro hac *assecuratione* partem lucri remittit. Dedit 100. Lucrum ex negotiatione percipiendum est, ut præsumitur, duodecim. Remittit quatuor pro capitalis securitate a Mevio præstanda. Tertius est *venditionis majoris lucri incerti pro lucro minori certo*. Lucrum incertum speratum, est præter propter duodecim in 100. ut dictum est. Hoc Cajus vendit pro lucro certo quatuor. Itaque Cajus ex suo capitali assecurato quatuor vel quinque plus minusve percipit in centum omni molestia, labore, & periculo sublatis.

II. Sola simplex, & perspicua quæstionis expositio usuram tibi in oculos ingerit. Si *Cajus* dicat simplici sermone *Mevio*: Do tibi, Mevi, centum mutuo, ut quatuor vel quinque in annos singulos mihi pendas, fenerator est. Si præfato versuto verborum involucro & circuitione utatur, usuram declinavit.

III. Istius trini contractus inventum tribuit *P. Tamburinus lib. 9. cap. 5. §. 3. n. 1. & 2.* acumini juniorum Casuistarum sic scribens. „ Ex vi solius contractus societatis „ non licere totum periculum in socium re„ jicere, nimis clare patet... Verum IN„ GENIOSI THEOLOGI, *forte ab ipsis mercatoribus, quorum re interest, admoniti, invenerunt modum rejiciendi totum periculum in „ unum ex sociis* SINE INJUSTITIA.

IV. Ingenioſi Theologi, inquit, ab ipsis mercatoribus admoniti *modum* invenerunt lucrandi ex mutuo absque usura. At modus iste latuit Patres, & Theologos, qui non a *mercatoribus*, sed a lege evangelica, & a sacris canonibus Theologiam didicere. Sed reponit P. *Joseph Gibalinus* acerrimus contractus trini propugnator *lib. 6. de usur. c. 5. a. 2. pag. 383. n. 3.* hoc monitum. „ *Moneo* „ dumtaxat impræsentiarum, *plurimas sen„ tentias* ubi primum in scholis inductæ sunt „ *contra opiniones receptas, & vulgares*, non„ nisi

„ nisi *timide* admodum a suis auctoribus „ fuisse prolatas, tum ne *vulgus Doctorum* „ offenderent . . . Ubi vero aliquandiu *pen-* „ *siculatius* examinatæ sunt ejusmodi senten- „ tiæ, & discussa nube, luce veritatis per- „ fusæ, *magno consensu recipiuntur*, quæ pri- „ mum natæ vix parentem prodere aude- „ bant . . . . Idem *in nostro casu* accidit. „ Cum enim societas æqualitatem consti- „ tuat inter socios, hæ obligationes certi „ lucri, quamvis minoris, & securitatis for- „ tis præstandæ ab altero socio, cum socie- „ tatis natura pugnare *jure merito* sapienti- „ bus *visæ sunt*. Ubi vero adverterunt hæc „ onera non imponi socio vi contractus so- „ cietatis, sed per nova pacta &c. "

V. Mirifica vis istius novi modi opinandi. Olim *vulgus Doctorum*, nempe SS. Patrum, SS. Thomæ, Raymundi, Bonaventuræ, Antonini, Bernardini, & discipulorum eorumdem offendebatur ad novitatem contractus trini. Sub initium pavebant novi opinatores, & vix audebant prodere talis contractus parentes. At postea *discussa nube*, sub qua caligarunt sanctissimi Patres, lux veritatis apparuit junioribus. Et istorum opiniones *magno consensu recipiuntur*, quia cupiditati favent.

VI. Hunc contractum damnavit perspicuis verbis Sixtus V. peculiari constitutione *Detestabilis avaritiæ* an. 1586. ex qua sequentia decerpo. „ Multi specioſum & hone- „ stum societatis nomen suis feneratitiis con- „ tractibus prætexendo, hoc quasi colore & „ fuco *mercatoribus*, *opificibus*, & *negotiato-* „ *ribus*, & eadem conditione, ut sors ipsa, „ seu capitale tam *pecuniarum*, *quam ani-* „ *malium*, & rerum *salvum* semper & in- „ tegrum existat pro eo qui non industriam, „ aut operas, *sed pecunias*, & *animalia*, „ aut res ejusmodi in societatem confert, „ ut omne periculum & damnum ab altero „ socio recipiente sustineatur contra *æquita-* „ *tem*, & societatis justitiam diversimode „ paciscuntur: eos denique socios cum qui- „ bus contrahunt, plerumque pauperes, & „ egenos, suoque labore, & industria victi- „ tantes, quicumque tandem casus, & re- „ rum eventus consequatur, pacto & obli- „ gatione constringunt, *simulque etiam certi* „ *lucri quantitatem*, & *summam*, *veluti tot* „ *pro quolibet centenario in singulos annos*, *aut* „ *menses*, *per alterum socium*, *durante socie-* „ *tate solvendam præfiniunt*, *ac præscribunt* . . . „ Proinde nos . . . hujusmodi morbi con- „ tagium, antequam in communem fide- „ lium perniciem serpat, quantum Deo fa- „ vente possumus, tollere cupientes, de at- „ tributæ nobis apostolicæ potestatis pleni- „ tudine, hac nostra perpetuo valitura con- „ stitutione *damnamus*, *reprobamus omnes* & „ *quoscumque contractus*, *conventiones*, & *pa-* „ *ctiones post hac ineundos*, *seu ineundas*, *per* „ *quos*, seu quas cavebitur personis, pecu- „ nias, animalia, aut quaslibet alias res „ societatis nomine tradentibus, ut etiam „ si fortuito casu quamlibet jacturam, da- „ mnum, aut amissionem sequi contingat, „ sors ipsa, seu capitale *semper salvum sit*, „ & integrum a socio restituatur: *sive* „ *de certa quantitate*, *vel summa in singulos* „ *annos*, *aut menses*, *durante societate*, *respon-* „ *deatur*: statuimusque hujusmodi contractus „ conventiones, & pactiones *usurarios*, & „ illicitos posthac censeri debere: atque in „ posterum non licere iis qui pecuniam, „ vel animalia, aut alias res in societatem „ tradent, de *certo lucro*, ut præfertur, per- „ficiendo inter se pacisci, & concordare, „ neque etiam sive ad certum, sive ad in- „ certum lucrum convenerint, socios quic- „ recipient, ad sortem, seu capitale sal- „ vum, & integrum, ubi illud casu fortui- „ to perierit, vel amissum erit, quovis pa- „ cto, aut promissione sibi obligare. Ac ne „ de cetero *societates* ineantur sub *hujusmo-* „ *di pactis* & *conditionibus*, *quæ usurariam* „ *pravitatem sapiunt*, *directe interdicimus*, & „ *prohibemus*. "

VII. Sanctissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. *Lib. VII. de Synodo c.* 1. declarat Sixtum V. damnasse tamquam fenebrem contractum trinum his verbis. „ Hic porro est „ trinus ille contractus quem celebrem fe- „ cit exorta inter Dominicum Sotum, & „ Martinum Navarrum discordia. Putabat „ nimirum Navarrus, tres prædictos con- „ tractus simul, & cum eadem persona, tu- „ ta conscientia iniri posse, atque ab *usu-* „ *raria pravitate* immunes esse ob rationes „ quas adducit in suo Manuali *cap.* 17. *num.* „ 254. & *seq.* Sotus ex adverso asserebat, „ trium illorum contractuum conjunctionem „ degenerare in mutuum feneratitium, & „ societatis leges, quæ lucri damnique com- „ munionem exposcunt, evertere: suamque „ assertionem pluribus propugnabat argu- „ mentis, quæ videri possunt in ejus opera „ de justitia *Lib. VI. quæst. 6. art.* 2.

„ Causa delata est ad Sixtum V. Ponti- „ ficem maximum, qui diligenter quæstio- „ ne discussa, duplicis securitatis pactionem,

„ socie-

„ ſocietati adjectam, USURARIAM PRONUN-
„ TIAVIT: eamque deinceps FIERI PROHI-
„ BUIT ſua conſtitutione 68. quæ incipit
„ *Deteſtabilis*, edita anno 1586. tom. 4
„ Bull. pag. 263. "

VIII. P. Leonardus Leſſius vanam reddere Sixtinam conſtitutionem, &, ea promulgata, defendere contractum trinum præ ceteris aggreſſus eſt. Miſſis plurimis ejuſdem commentis, hæc *l. 2. c. 25. dub. 3. num. 33.* ſcribit. *Nec obſtat quod Sixtus V. in conſtitutione edita anno 1586. 12. Kal. Nov. damnet, & reprobet omnes contractus impoſterum ineundos, per quos cavebitur &c.... Quia non obſtante hac conſtitutione, in Italia maxime viget, & ſemper viguit forma iſta contrahendi.*

IX. Nonne hæc venuſta argumentandi ratio? Evangelio promulgato graſſantur furta, perjuria, fraudes, adulteria. Ergo hæc ſcelera Evangelio non adverſantur? Poſt conſtitutiones pontificias contra propoſitiones Bajanas, Janſenianas, Queſnellianas, ſuperſtitiones Sinenſes, & Malabaricas, vigent errores Bajani, Janſeniani, Queſnelliani, ſuperſtitiones Sinicæ, & Malabaricæ. Quid inde? obſolevere ne proptetea pontificiæ conſtitutiones?

X. Reponit ibidem P. Leſſius, in Italia nunquam receptam fuiſſe Sixtinam conſtitutionem. *Multo minus*, inquit, *fuit recepta hic in Belgio, ubi neque fuit unquam promulgata, neque cognita. Simili modo Pius V. an. 1569. multa ſtatuit de cenſibus v. g. ut ſtatuantur ſuper re immobili, frugifera &c.... Tamen quia hic in Belgio illa conſtitutio non eſt recepta, nemo ſibi facit ſcrupulum, etiamſi eam non ſervet.*

XI. Quam anſam Janſeniſtis præbeat hic opinandi modus reſiſtendi pontificiis conſtitutionibus, ſapientiores me judicent. Tandem ibidem concludit P. Leſſius. *Hæc fuſius præter morem meum perſecutus ſum, quod videam adhuc a quibuſdam propter* UMBRAS *quaſdam uſuræ, hunc contractum damnari, cujus prohibitionem hoc tempore cum damno publico futuram non dubitaverim.* Umbras ergo uſuræ, non uſuras ipſas conſtitutiones pontificiæ damnarunt? Non poteſt contractus iſte improbari abſque damno publico? Damnum publicum ergo intulit conſtitutio Sixtina? Nam hæc adeo luculenter rejicit, & fenoris damnat contractum trinum, ut vel ipſe P. Leſſius, Theologus alioquin celebris & perdoctus, non audeat negare hanc damnationem: idcirco ſeſe recipit ad non acceptationem Italiæ, & Belgii: ac ſi conſtitutiones pontificiæ, quæ legem evangelicam interpretantur, a populorum acceptatione penderent. *Tom. 7. lib. 3. diſſ. 3. c. 21.* reſcripſi acceptationes Epiſcoporum, & Synodorum, & fuſius *Tom. de uſur. contr. trin.* Rationibus evincitur uſura contractus trini.

XII. Contractus trinus ex tribus contractibus ſpecie diverſis & mutuo pugnantibus coaleſcens, purum putumque commentum eſt ſola mente conceptum: quod ita probo. Natura & eſſentia contractus ſocietatis eſt quod ſocii damni & lucri participes ſint. Secundus contractus *aſſecurationis* ſuſcipit rei alienæ periculum, quod excludit omnem communionem damni & lucri *ſocietati* neceſſariam. Eſſentia tertii contractus venditionis, & emptionis lucri majoris incerti ſperati transfert dominium a venditore in emptorem talis lucri. Hoc autem dominium in ſocietate commune ſit neceſſum eſt. Ergo contractus iſte trinus ex tribus invicem pugnantibus coaleſcens purum putumque commentum eſt; commentum ſcilicet, ut uſuræ larva ſit.

XIII. Ulterius ſocietas quæ omnia pericula in unum ſociorum rejicit, injuſtitiam prodit. Verum eſt, inquis, niſi pericula compenſentur pacto pretio. Quodnam pretium iſtud? Diminutio futuri lucri incerti. At lucrum iſtud incertum eſt. Hoc autem lucrum incertum, licet majus, æquare ſortem certo reſtituendam, & pretium certo ſolvendum nequit. Monſtrum inæqualitatis exemplo declaro. Confert Sempronius capitaliſta mille ſcuta negotianda Cajo mercatori, quocum ſocietatem init per decem annos. Cajus ponit induſtriam, quæ æquat ſortem. Una paciſcuntur, quod Cajus elapſo decennio reddere ſortem debeat, & ſingulis annis ſolvere quatuor in centum, ut pretium certum, deducendo ex lucro incerto negotiationis. Cajus elapſo anno vel naufragio, vel furto, vel incendio ſortem ammittit. Quid tunc? Solvere ſingulis annis quadraginta ſcuta debet, & elapſo decennio debebit reſtituere ſortem. Quamvis proſpero eventu ſuccederet negotiatio, æquare unum ex his caſibus, qui probabiliter in negotiatione eveniunt, nequit.

XIV. Præterea ut pactum ſecuritatis juſtum ſit, pretium ſolvendum proportionatum eſſe debet periculo ſortis reddendæ. Porro aſſecuratio, quam pro trino contractu excogitarunt ingenioſi Theologi, adeo

singularis, & peregrina est, ut nulla lex negotiationis illam probet. *Assecurationis contractus* quem jura probant, ab hoc, aut illo periculo, puta piratarum incursione, tempestatis naufragio, aut incendio liberat. Verum assecuratio adjecta trino contractui cavet ab omnibus periculis possibilibus terræ, maris, diminutionis pretii, difficilis venditionis, mercium corruptionis, a periculis infidelitatis famulorum, vel emptorum, qui decoctores fiunt. Ubinam, quæso, simile assecurationis spectrum? Animadvertunt rei mercatoriæ peritissimi, quod negotiatio deberet reddere quadraginta in centum, ut lucrum istud æquaret assecurationem contractus trini. Nam altera pars istius lucri detrahenda est ad assecurandam industriam, & operas socii mercatoris: altera pars lucri detrahenda est ad assecurandam pecuniæ sortem. Postremum altera portio detrahenda est ad assecurandum lucrum incertum majus emptum pro incerto minori. Hæc sola tria capita absorbent omne lucrum cujuscumque negotiationis etiam fecundissimæ. Et tamen duæ adhuc portiones supereſſe deberent. Altera pro solvendo certo minori lucro empto quatuor in centum, & tandem altera pro assecurando socio negotiatore. Hæc obvia sunt, & sub sensu cadunt, inquit Cardinalis de Luca, cujus auctoritas in hac materia non parvi certe facienda est. Is *lib. 5. de usur. discurs. 1. n. 16.* hæc scribit. *Hoc autem impracticabile videtur in lucro retrahendo ex pecunia numerata. Quoniam ad effectum ut creditor, seu mutuator assecuratus tam de sorte, quam de lucro obtineat quinque pro centenario, oporteret dare lucrum in plusquam quadraginta pro centenario, dum ex lucro detrahere prius oportet portionem quodammodo colonicam, debitam ipsi mutuatario, tanquam socio ponenti operas, pro istarum congrua, & proportionata remuneratione. Deinde vero de eo quod supereſſet ad commodum creditoris, tamquam species portionis dominicalis, detrahenda est magna, & notabilis quantitas, quæ verisimiliter sit congrua merces dictæ duplicis assecurationis, etiam a quolibet tertio negotiatore faciendæ, quod videtur impracticabile.* Hoc idem advertunt duo celebres Theologi Siculi *Minutulus*, & *Genarus*.

XV. Tandem contractus iste societatis duobus aliis circumseptus recidit in merum mutuum: siquidem pecunia tradita in societatem, accedentibus duobus aliis contractibus, transit in dominium socii mercatoris, quia ipsi vel stat, vel perit. Quælibet autem res domino perit. Exempla commodatarii, depositarii, locatarii, quæ opponunt adversarii, sunt evidenter falsa. Et si concedatur locari pecuniam posse, sicuti locatur domus, ager &c. nulla usura in mundo est. Si cetera sophismata convulsa videre cupis, lege *Tom. 7. diss. 3. c. 16. §. 8.* & aliud volumen *de usur. contr. trin.*

XVI. QUÆST. II. *Licitus ne est contractus societatis duplex, in quo aut capitale, aut lucrum assecuratur?* RESP. Adfirmant plures etiam eorum qui oppugnant contractum trinum. Quoniam, inquiunt, licet socius assecuret sortem, tamen de ea ad libitum disponere nequit, sed illam impendere negotiationi debet. Si assecurat lucrum, non assecurata sorte, res evidentior est.

XVII. Hæc sententia falsa mihi est quantum ad primam partem, quæ spectat assecurationem sortis, quia sors assecurata ab omni periculo, non potest esse lucrosa *capitalistæ* neque ratione industriæ, nec ratione periculi. Hi autem sunt duo tituli soli quibus lucrosa in mercatura pecunia redditur. Accedit quod reipsa nunquam solvitur pretium quod æquet omnia pericula tum extrinseca, tum intrinseca. Est periculum, inquiunt, nihil lucrandi. Sed hoc periculum non est illud quod pecuniam fecundam reddat. Periculum istud pretio redimitur vere, & non ficte, ut in contractu triplici. Et ego repono non minus fictam esse hanc assecurationem in contractu duplici ac in contractu triplici. Quis enim valet justum pretium constituere pro assecuratione ab omni periculo solvendum? Pretium pro assecuratione ab hoc aut illo periculo extrinsecus occurrente usus platearum introduxit, & jura approbant. Sed nulla lex, nulla fori, aut negotiationis consuetudo approbavit, aut præscripsit taxationem pretii, quo assecuretur sors ab omni periculo tum juris, tum facti: & supra ex Cardinali de Luca, & aliis ostensum est, nullam negotiationem, quantumvis uberrimam, in Europa saltem parere lucrum adeo magnum quo assecurari sors possit ab omni possibili periculo juris, & facti, ut fit in contractu triplici, & duplici.

XVIII. De secunda parte, nempe de assecuratione lucri certi disputari potest. Sors periculo exposita lucrum parit. Hoc lucrum incertum est. Quidni contractus initi valet inter socium & capitalistam super hujus lucri quantitate? Lucrum istud modo ma-

majus, modo minus est: ut plurimum est octo vel decem in centum. Illud emit *capitalista*, seu qui ponit sortem pro quatuor aut quinque. Nulla hic absolute loquendo videtur injustitia: nam sors periculo exposita revera parit lucrum majus, & minus. Est igitur verus contractus aleæ, & quidem æqualis pro utraque parte. Verum quia Sixtus V. hæc pacta absolute vetat, ideo ab eo probando abstineo.

XIX. At, inquies, si contractus iste nullam prodit injustitiam, cur iniri non debet? Quia summus Pontifex eum improbat. Quia doctrina revelata a Christo Jesu sive in fidei, sive in morum materia subjacere non debet hominum privatorum opinunculis; sed standum est, & quidem simplici corde, decisionibus Romanorum Pontificum, qui sunt judices a Deo constituti. Nonne si homines fideles, sinceri, & æqui essent, omnes mutuo sibi traderent ad lucrandum? Qui pecuniis abundarent, & carerent industria, & arte negotiandi, easdem traderent iis qui pecunia sunt destituti, sed industria & ingenio valent ad easdem frugiferas efficiendas. Et revera hic est ordo divinæ Providentiæ. Quia vero homines dolosi, veteratores, injusti, & fraudulenti sunt; ideo ne ingenioso Theologi exquisitis interpretamentis eludere, aut inflectere, aut delinire possunt legis evangelicæ rigorem, & pontificia oracula, clamantes hæc non esse recepta?

XX QUÆST. III. *Quid de societate animalium dicendum?* RESP. In hoc contractu animalia gerunt vices vivi, seu *capitalis*, & qui ea tradit, vocatur *capitalista*, qui eadem accipit, dicitur socius. Hic illa pascere, & custodire debet; & fructus dividendi sunt. Easdem conditiones servandas in hoc contractu præscribit Sixtus V. ac in contractu societatis pecuniæ; videlicet, quod capita animalium pereant domino, dummodo sine fraude & negligentia *villici* socii pereant. Quare societates illæ quæ fieri alicubi solent, & vocantur a *capo salvo*, nempe salvo capitali, omnes injustæ sunt, ut Sixtus V. definivit, & plura Concilia provincialia declararunt, & præsertim Mediolanense I. sub S. Carolo, in quo dicitur: *In societate non fiat pactio ut sors salva sit, fructus vero communiter dividantur*.

XXI. In hoc contractu, sicut & in ceteris, servanda semper æqualitas. Communiter majori gravamini succumbit socius pauper, cum contra res se habere deberet. Conferenda sunt incommoda, labores, pascua, industria socii cum capitali collato a divite. Si hæc duo æqualia sint, tum dividendi & fructus, & sors ipsa pro rata est: nam præfata, quæ ponit socius, locum sortis obtinent. Si vero *capitalista* ultra animalia simul pascua tradat, tum prudentum judicio fieri divisio potest: sed tum locatio potius quam societas est. Præcisa regula præscribi nequit, ideo pro regionum diversitate servanda æquitas est.

XXII. QUÆST. IV. *Sunt ne feneratores domini lucri quod usuris acquirunt?* RESP. Affirmant non pauci. Sed negat S. Thomas 2. 2. *q.* 78. *a.* 3. cui communius Theologi subscribunt. Ratio evidens. Contractus feneratitius jure tum naturali, tum divino nullus est. Ergo impar ad dominium transferendum. Bona feneratitia, si frugifera sunt, crescunt mutuatariis, non feneratori; pereunt vero feneratori, quia is possessor malæ fidei est. Heinc consequitur non posse feneratorem in alios transferre dominium bonorum quæ fenore assecutus est. Et qui præfata bona ab usurario accipiunt, restituere eadem debent non secus ac si a latronibus emissent. Omnes enim Theologi ad restitutionem feneratores obligant sive dominio potiantur, sive secus. Qui enim dominium iisdem concedunt, docent simul tale dominium gravatum esse onere restitutionis.

XXIII. Si bona quæ fenerator acquirit, sint sterilia, ut pecunia, frumentum &c. quæ usu consumuntur, eaque negotietur, & alia bona acquirat, hæc restituere non astringitur, quia sunt fructus industriæ. Si frugifera bona sunt, restituendi quoque fructus sunt. Qui consulunt contractus feneratitios, tenentur ad restitutionem. Qui deponunt pecuniam apud feneratores eum in finem ut fenerentur, peccant, non secus ac illi qui furi instrumenta porrigunt ad furandum. Ideo isti tenentur ad restitutionem. Rectores, judices, advocati, qui aliquo statuto in causa sunt ut usuræ solvantur, peccant contra justitiam, & restitutioni obnoxii sunt, feneratoribus non restituentibus. Ministri qui dominorum nomine usuras percipiunt, peccant, & tenentur, deficientibus dominis, ad restitutionem. Excipiunt auctores ministros qui officia minus proxima ad usuras exercent, ut scribere, numerare pecunias, illas custodire &c. Si praxim spectes, communiter isti impares sunt ad restitutionem. Unum mihi certum est ejusmodi

di ministros cogendos esse ut a ministerio recedant. Ceteri ministri qui propinquius arti feneratitiæ inserviunt, qui contractus fenebres ineunt, qui cogunt mutuatarios ad solvendum, peccant, & restitutioni subjecti sunt, ut vel ipsi juniores docent.

XXIV. QUÆST. V. *Licitum ne est ab usurario mutuum petere sub usuris?* RESP. Negat 2. 2. *q.* 78. *a.* 4. S. Thomas, quia non licet alium inducere ad peccandum. Solum licita petitio est, ut ibidem subdit Angelicus, ut propriæ, vel alienæ necessitati subvenias. Non igitur, ut negotiationem amplifices, non ut majora lucra captes, sed solum ob veram gravem necessitatem, quæ reparari alia via non potest, licitum est mutuum petere: quæ actio natura sua licita est, & fenerator ex sola sua pravitate te cogit ad pendendam usuram. Mutuum enim dare, officium caritatis est, illudque petere licet. Quod vero mutuator nolit absque usura impertiri, illius nequitia est. Quare tu offerre usuras nequis, sed solum mutuum petere, & coactus dare potes, ut tuæ consulas necessitati.

DISSERTATIO V.

De cambiis, censibus, locatione, ludo, & sponsione, promissione, donatione, & testamentis.

CAPUT I.

De cambio, ejusque divisione, & conditionibus.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit cambium?* RESP. Est contractus commutationis pecuniarum pro pecuniis cum lucro campsoris. Qui dat pecunias, vocatur *Campsor*, & qui petit cambium, *Campsarius*, & ars ipsa *Campsoria* appellatur.

II. Dividitur in *reale*, & *fictum*, seu *siccum*. Cambium siccum larva usuræ est, seu est mutuum palliatum, nempe traditio pecuniæ absque loci distantia. Indiges pecunia hic Romæ, & hic restituenda est, sed juxta valorem cambiorum Neapoli, Genuæ, Mediolani &c. Cambium *reale* est in quo vere pecunia pro pecunia commutatur, sive præsens pro præsenti qualitatis diversæ, sive præsens pro absente & distante. Dividitur in *manuale*, seu *minutum*, in quo pecunia aurea pro argentea, aut argentea pro aurea, vel contra commutatur; & in *locale*, seu *per litteras*, in quo permutatur pecunia præsens pro distante in alio loco, aut distans in alio loco pro præsenti.

III. QUÆST. II. *Quo titulo licitum est cambium manuale?* RESP. 1. est commodum Reipublicæ. 2. est labor, & incommodum congregandi pecunias cujuscumque generis, & easdem conservandi, distribuendi: ad quæ omnia peragenda requiruntur ministri, domus, & expensæ non leves. 3. juxta aliquos est ipsa intrinseca diversitas monetarum. Taxatio lucri communi & publico consensu definita in emporiis est. Non licet famulis campsorum permutare monetas in proprium commodum, & lucrum: quia cum locarint operas & industriam dominis, nequeunt de pecuniis dominorum lucrari, quidquid in oppositum dicant nonnulli.

IV. QUÆST. III. *Quo titulo licitum est cambium locale cum lucro?* RESP. Omnes affirmant, licitum esse cambium istud, quo pecunia in uno loco traditur, & alibi solvitur, aut contra: quia justus titulus lucrandi est pecuniarum asportatio Reipublicæ valde necessaria, quia liberat a periculis latronum, a labore, & a multis aliis incommodis, quæ omnia sunt pretio æstimabilia.

V. QUÆST. IV. *Quid de cambio cum recambio dicendum est?* RESP. Cambium cum recambio, vulgo *con la ricorsa*, paradoxon est negotiatorium, tot gyris & circuitionibus involutum, ut ne videar jocari, & lectoribus illudere, illud exponam verbis P. Tamburini, qui *lib. 9. de cont. c.* 5. §. 2. *n.* 1. sic cambium istud exponit. „ Praxis hujus „ cambii (quod *Bisuntinum* vel *Placentinum* „ apud Lessium *lib.* 2. *c.* 23. *n.* 59. appel„ latur) *nostro ævo frequentissima*, hujusmo„ di est. *Titius* campsor hic Panormi v.g. „ dat *Cajo* centum aureos, solvendos ab eo „ *Cajo* in proximis nundinis Placentiæ ce„ lebrandis, vel in aliquo Italiæ, vel Si„ ciliæ loco. Quoniam vero *Cajus* nemi„ nem habet Placentiæ, vel in illis aliis „ locis, qui ejus nomine solvat quod ipse „ Cajus debet; ideo *Titius* offert eidem „ *Cajo* suum correspondentem nomine *Se„ jum* residentem in illis locis. Offert, in„ quam, ut sicuti est correspondens *Titii* „ cum omni potestate, ipsi *Sejo* concessa „ ab eodem Titio, ita in hoc negotio, ut „ sit etiam correspondens *Caji*, & solvat „ cambium, idest dictos centum aureos cum „ lu-

„ lucro, ibi apud mercatores, seu apud fo-
„ rum decerni solito. Sit autem hoc lu-
„ crum nunc v. g. aureorum quinque. Ac-
„ ceptata oblatione scribit ad *Sejum* Titius,
„ nomine utriusque, puta ejusdem *Titii*,
„ & dicti *Caji*, ut scilicet *Sejus* acceptet
„ creditum *Titii*, & debitum Caji, &, ut
„ *correspondens* jam Caji, solvat cambium,
„ ejusque lucrum, idest centum & quinque
„ aureos, &, ut *correspondens Titii*, eos au-
„ reos recipiat, & sic extinguatur cam-
„ bium. Sed quia *Sejus*, ut correspondens
„ Caji, pecuniam non habet, ideo ipse
„ idem *Sejus*, ut *correspondens Titii*, seu Ti-
„ tii nomine offert, & dat illam pecuniam
„ *sibi* eidem, ut correspondenti, seu pro-
„ curatori prædicti *Caji*: dat, inquam, ad
„ cambium (quod certe erit secundum cam-
„ bium, seu, ut loquimur, recambium)
„ solvendum a *Cajo* Panormi. Cum acce-
„ pta ergo hac pecunia *Sejus*, ut correspon-
„ dens *Caji*, extinguit, seu solvit, ut di-
„ ctum est, prædictum cambium primum,
„ Panormi celebratum, ita ut nihil omni-
„ no amplius debeat pro dicto primo cam-
„ bio *Cajus*. Lege Lessium, qui recte no-
„ tat, si dictus *Sejus* fugeret, vel decoque-
„ ret, *campsorem Titium* non posse agere
„ nomine suo contra *campsarium Cajum*: is
„ enim *Cajus* jam solvit cambium ipsi cam-
„ psori *Titio*.

„ 2. Quoniam vero dictum secundum
„ cambium parere suum lucrum debet, quod
„ erit v. g. aliorum quinque aureorum,
„ qui solvendi erunt a Cajo Panormi; ideo
„ Cajus debebit Panormi solvere *Titio* cen-
„ tum & decem aureos, idest centum ex
„ primo capitali, quinque ex lucro primi
„ cambii extincti Placentiæ cum pecunia
„ habita a procuratore *Titii*, & quinque
„ ex lucro cambii extinguendi Panormi ab
„ eodem *Cajo*.

„ 3. Suppono ad justitiam secundi cam-
„ bii *Cajum*, seu ejus procuratorem non
„ cogi ad dictum secundum cambium. Pos-
„ set enim Cajus, seu ejus procurator, ex-
„ tinguere primum cambium pecunia præ-
„ senti, sine necessitate sumendi recam-
„ bium; vel certe posset sumere recambium
„ ab alio quam a correspondente *Titii*.

„ 4. Solet autem occurrere ut *Cajus* ne
„ Panormi quidem promptam eam sum-
„ mam habeat quam debet *Titio*, unde
„ rursus totam illam eamdem summam, ac
„ si illam iterum accepisset a *Titio* ad cam-
„ bium, se obligat solvere cum suo lucro
„ iterum Placentiæ, vel alibi, ubi rursus
„ fiet: quod modo num. 1. diximus; & sic
„ continuantur per multos aliquando annos
„ cambia, & recambia, donec reipsa, &
„ numerata pecunia totum capitale cum o-
„ mnibus lucris intercurrentibus solvat *Ti-*
„ *tio Cajus*. Nam propterea mercatores hoc
„ appellant etiam cambium cum *recursa*.
„ Recurrit enim, unde inceperat. Et *ad-*
„ *verte permaxime*, totum hoc negotium
„ præter primam traditionem illorum cen-
„ tum aureorum, *Caji* a *Titio* numerato
„ datorum, & præter hanc ultimam solu-
„ tionem quam numeratam denique fieri
„ oportebit, tractari, & expediri per solas
„ syngraphas, seu per acceptationes, & da-
„ tiones crediti, & debiti, quæ in libris da-
„ ti & accepti scribantur. “

VI. *Adverte permaxime*, inquit P. Tamburinus, totum hoc negotium, præter primam traditionem, & ultimam restitutionem, expediri per solas *syngraphas datas & acceptas*, medio illo *Sejo*, qui & numerat, & solvit sibi ipsi cambium. Heinc idem P. Tamburinus *loc. cit.* §. 3. testatur multos improbare hac cambium, alioquin, ait, frequentissimum. *Multi tamen* (subdit) *ut Navarrus, referens ita sensisse virum quemdam doctissimum* Soc. Jesu Boninsig. *Sa* v. *Cambium*, *Diana*, *Lessius*, *de Lugo*, *& satis probabiliter*, *quos ego sequor*, licitum esse docent cum explicatione danda §. 4. Probatur. *Quia si Cajus campsarius haberet Placentiæ* aliquem amicum, *qui ibi solveret cambium contractum Panormi*, *esset justum cambium*, *ut vidimus*. *Ergo etiam* &c.

VII. Argumentatio eorum qui hoc cambium licitum faciunt, ni fallor, huc recidit. Si cambium esset reale, licitum foret. Ergo licitum quoque erit, tametsi fictum sit. Quoniam, inquiunt, licet non adsit Placentiæ realiter & vere pecunia; adest tamen *virtualiter*, & *æquivalenter*. Felicissimi debitores, si hac *pecunia virtuali* solvere sua debita possent! Lapis iste omni lapide philosophico pretiosior foret.

VIII. Ut usuræ iniquitatem deprehendas: *Cajus* necessitate coactus petit a Titio 100. aureos, nihil prorsus de cambio cogitans. Versutus *Titius* videt se feneratorem prodere, si aureos tradat cum accessione supra sortem. Idcirco ut usuram declinare se fingat, suggerit ei cambium *Placentinum*. Ecqui fieri, reponit *Cajus*, hoc potest? Facillime, reponit *Titius* vafer. Habeo ego ibi procuratorem meum *Sejum*, qui illa o-

mnia quæ narrata ſunt, peraget. Quis manibus non tangit verſutam circuitionem ad palliandam uſuram excogitatam? Siquidem, ſublatis circuitionibus, non aliud *Titius* reipſa intendit niſi lucrum ex mutuo quod tradit *Cajo*. Et non aliud intendit *Cajus*, niſi recipere pecuniam reſtituendam *Titio* eo in loco ubi illam accipit. Cetera omnia commenta ſunt. Quomodo velle cambium poteſt *Cajus*, ſi eo non eget; ſed eget pecuniis ibi, ubi eaſdem reſtituere debet?

IX. S. Pius V. an. 1571. conſtitutionem edidit, qua ejuſmodi cambia *ficca* omnia damnavit, cujus initium eſt, *In eam pro noſtro &c.* Lege illam integram *Tom. 7. lib. 3. diſſ. 4. cap. 3.* Reſpondent, conſtitutionem Pianam paucis in locis & fere nullibi eſſe receptam. *Itaque videndum, quid jus naturæ præſcribat.* Sed qui ſunt interpretes iſtius juris naturæ? Nonne Pontifices? Non vidit S. Pius V., non viderunt Theologi, quorum ſtudio uſus ille eſt, quid jus naturæ præſcribat? An bullæ pontificiæ in rebus fidei, ſecus in morum præceptis obligant? Sed cur Piana conſtitutio uſu recepta non eſt? Quia a pluribus mercatoribus non obſervatur. Næ iſthæc egregia ratio? Plura alia, quæ in hac conſtitutione damnat S. Pius V. explicata ſunt *loc. cit.*

X. QUÆST. V. *Quid de cambio ad nundinas dicendum?* RESP. Mercatores nundinas in certis locis, vel urbibus ter aut quater in annum celebrant, ubi debita ſolvuntur: pecuniam ibi numerant reſtituendam ad ſecundas, vel quartas nundinas tanto majori lucro, quanto longius tempus interfluit. Leſſius, Layman, & alii licitum hoc cambium aſſerunt; ſed tamen non eſſe ſuadendum. Alii graviores Theologi illud tamquam fenebre improbant, quia exigitur lucrum ob ſolam temporis dilationem. Allegari ſolent tituli lucri ceſſantis, & damni emergentis; ſed, ut advertit *Genettus*, vix unquam mercatores damnum patiuntur ex tali cambio. Quia vix cambiunt, dilata ſolutione, niſi dum otioſa pecunia abundant: ideo hoc cambium, inquit ille, eſt *fere ſemper uſurarium*.

XI. QUÆST. VI. *Quid de cambio civico dicendum?* RESP. *Cajus* indiget 100. aureis Romæ, quos a *Titio* campſore petit, ibidem cum lucro reſtituendos ad terminum, nempe ad 1. vel 2. vel 3. nundinas. Nemo eſt qui cambium iſtud tamquam fictum, & fenebre non damnet. Quoniam campſarius nec Romæ, nec alibi pecuniam habet permutandam. Fucare cambium iſtud ſolent hoc modo. Cajus Romæ teſtatur campſori ſe nummos accipere vel ad cambium exercendum Neapoli, Lugduni, Mediolani &c. vel ad alios contractus negotiatorios ineundos. Et hoc, ſi opus fuerit, juramento confirmat. Omnia tamen falſa ſunt. Cajus enim recipit Romæ pecuniam expendendam vel in collocanda filia, vel in propriis indigentiis ſublevandis. *Titius* refugit pecuniam credere *Cajo*, niſi aut pignore, aut fidejuſſore accepto. Cajus debet ſolvere lucrum fidejuſſori, & ſimul campſori. Quot facinora in uno crimine! Campſores, & proxenetæ communiter hæc omnia figmenta perſpecta habent. Eſt ne aliquis titulus tegens hanc uſuram? Ajunt aliqui: quoniam, inquiunt, aut Cajus negotiatur pecuniam acceptam a Titio, aut ſecus? Si primum, cambium eſt verum. Si ſecundum, per Cajum ſtat, ne pecunia lucroſa fiat. Porro ex culpa Caji referre damnum Titius non debet. Verum hæc omnia mera figmenta ſunt: quoniam contractuum tituli reales ſunt, & eſſe debent, non ab aliis conficti.

XII. Alio pacto hoc cambium, quod obliquum vocant, exercere ſolent. *Sempronius* mutuatarius dicit *Cajo* mutuatori: Tu mihi trade mutuos mille aureos: ego parem pecuniæ ſummam negotiationi deſtinabo, aut ad cambium tradam in commodum, & utilitatem tuam: & quotannis tibi ſolvam quantum ex negotiatione, vel ex cambio lucrabor, donec reddidero acceptam ſummam. Hæc omnia chimærica ſunt, ut Benedictus XIV. Pontifex ſummus *lib. 7. c. 48. n. 9. de Synod.* declaravit inquiens: *Quid enim abſurdius, quid incredibilius fingi poteſt, quam quod Titius indigens mille aureis, quos mutuos accipit a Cajo totidem ſtatim habeat paratos ad nundinas tranſmittendos, atque in activa cambia erogandos in mutuantis Caji utilitatem?*

XIII. Circuitio hæc adeo puerilis, & inepta eſt, ut confutatione non egeat. Nec refert quod deciſiones Rotæ in confirmationem adducantur. Quoniam in Tribunali mendaciis, & circuitionibus partes evincunt quod fictum cambium fuerit verum. Ceterum ſi in foro appareret cambium eſſe merum figmentum, nunquam judices illud probarent. Et hoc in ſenſu intelligendus eſt Cardinalis de Luca, qui *lib. 5. tit. de camb.* probare videtur deſcriptum cambium. Nemo quippe rationis compos probare poteſt tale cambium, ſi fictum ſit, quomodo re-

vera

vera est, & passim ad praxim reducitur. Si plura de cambiis cupis, lege *Tom. 7. lib. 3. diss. 4.*

CAPUT II.

De censibus realibus, & personalibus, eorumque divisione.

I. QUÆST. UNIC. *Quid, & quotuplex sit census?* RESP. Est jus exigendi pensionem ex re alterius frugifera. Juniores addunt aliam particulam, vel *ex persona*, ut communi census definitione includant censum personalem. Verum cum census iste commentitius mihi sit, & usuræ pallium; ideo a census finitione eum excludo.

II. Tribuitur census *in reservativum*, & *consignativum*. Dum quis rem suam alteri tradit, hoc onere adjecto ut quotannis qui rem accipit, solvat pensionem præscriptam, constituit censum *reservativum*. Census *consignativus* ille est, quando retento dominio rei tuæ, prædii, domus &c. alteri vendis jus percipiendæ pensionis in annos singulos.

III. Consignativus rursus dividitur 1. ex parte rei, in qua fundatur, in *realem*, *personalem*, & *mixtum*. 2. ex parte pensionis in *pecuniarium*, & *fructuarium*. 3. ex parte temporis in *temporalem* & *perpetuum*. 4. ex parte modi, quo celebratur, in *redimibilem*, & *irredimibilem*.

IV. *Realis* constituitur super agro, domo, vel terra aliqua fructifera. Si alienetur, transeatque ad plures dominos, transit quoque onus istius census, donec redimatur. Si res pereat, perit census. *Personalis* constituitur immediate in persona, quæ obligatur ad solvendam pensionem ex industria, labore, & operibus, & etiam ex bonis suis, si habeat. Census iste immediate afficit, & comitatur personam, non rem. Quare si bona pereant, & non persona, census consistit. Et quamvis pro assecuratione tradatur hypotheca, non propterea transit in realem, quia hypotheca non manet immediate obligata, sed tantum in defectum personæ. *Mixtus* constituitur tum super re, tum super persona. Et ideo si res perit, & non persona, hæc solvere debet: si contra persona perit, & non res, ex hac pensio exigitur. *Pecuniarius* pecunia, *fructuarius* fructibus solvitur. *Temporalis* habet fixum tempus. *Perpetuus* durat semper. *Vitalitius* illigatur tempori incerto, nempe personæ. *Redimibilis* redimi potest arbitrio censualistæ, vel censuarii, vel utriusque. *Irredimibilis* nunquam redimi potest. Qui emit censum, *Censualista*, qui solvit, *Censuarius* vocatur.

V. Censum realem probarunt Martinus V. Callixtus III. S. Pius V. in constitutione *Cum onus* &c. an. 1568. Licitus, & justus est contractus iste. Consentiunt ambæ partes. Pretium justum est. Quoniam licet pensiones omnes simul sumptæ superent pretium rei, successive tamen acceptæ minoris valent.

VI. Objiciunt censuum oppugnatores, & usuræ defensores. Census est purum putumque mutuum. Ego trado tibi 100. ut singulis annis reddas mihi quinque. Elapsis 20. annis, reddita sors est. Et nihilominus recipiam quotannis quinque in centum. Quid autem hoc est nisi mutuum perpetuum?

VII. Varia, quæ præbent auctores, responsa evincunt objectionem non esse levioris momenti. Unica vera responsio hæc mihi videtur. Improbatur accessio supra sortem in mutuo, quia pecunia natura sua sterilis est, & usu civili consumitur. Fit frugifera industria mutuatarii, non mutuatoris. Contra fundi censuum natura sua fugiferi sunt, in quibus ususfructus a dominio distinguitur. Si hæc duo distincta reipsa sunt, vendi unum sine altero potest. Neque hoc gratis asseritur. Nam si ager, si domus, si fundus, in quo fundatur census, alluvione, incendio, aliove modo perit, ipsi *censualistæ*, minime *censuario* perit. Contra in mutuo mutuatario, non mutuanti perit. Discrimen ergo verum est, & reale. Huc res recidit, ut census celebrentur juxta constitutiones apostolicas. Quod reipsa interveniat verus contractus venditionis, ut emptionis juris ad percipiendas pensiones: quod fundus census sit reipsa frugifer, & liber, & correspondens sorti. Frequentissime census isti fictitii sunt, quia non servantur conditiones præscriptæ a constitutionibus pontificiis. Auctores illi qui negligunt conditiones a S. Sede præscriptas, hæreticorum calumniis exponunt pontificias bullas. Si plura scire aves de discrimine inter censum & pecuniam mutuatitiam, legesis *comm. nostrum in Encyclicam Benedicti XIV. disc. 3. c. 4. §. 5.*

CA-

CAPUT III.

De censu personali mirifico usuræ pallio.

I. SI ipsi census reales, pontificia auctoritate probati, difficultatem præferunt, & inde usurarum patroni ansam arripiunt honestandi moderatas usuras, quisque videt quid de personalibus censibus dicendum sit. Censuum realium justitia defenditur, si serventur præscriptæ conditiones. Hæ conditiones deficiunt in censibus personalibus. Ergo feneratitii sunt.

II. Martinus Navarrus *de usur. n.* 80. testatur, *fere omnes* Theologos, & Canonistas damnare censum personalem. P. Lessius citat *Biel* pro patrono census personalis. Sed *Biel in 4. dist.* 15. *q.* 12. ait: *Hoc dico recitative* &c. Respondet P. Lessius *lib.* 2. *c.* 22. *dub.* 10. *n.* 56. hoc non obstare, inquiens: *Sic enim loqui solemus ad declinandam invidiam, quando aliquid novi, & receptæ opinioni adversum ex nostra sententia proferimus.* Intellexistin'? Sic loqui *solemus* cum aliquid *novi*, & receptæ doctrinæ adversum procudimus. Licitum ergo est in morum controversiis *novas doctrinas* procudere receptæ antiquorum doctrinæ oppositas? Ad declinandam *invidiam* ambigua adhibentur verba. Aut vera doctrina est, aut falsa. Si vera, timenda ne est Jesu Christi discipulis invidia? Sed divina providentia disponitur ut ab ipsis auctoribus vocetur *nova*, & antiquæ doctrinæ opposita, doctrina quam ipsi propugnant. Si enim *nova* est, nec ab Evangelio, nec a Patribus, nec a Conciliis tradita, profecto falsa est.

III. P. Paulus Layman *lib.* 3. *n.* 4. *c.* 18. scribit: *Census personalis utrimque redimibilis super personæ industria locatus, probabiliter defenditur. Attamen periculo usurariæ intentionis non caret. Ita contra communem docent DD.* Defendunt DD. contra *communem probabiliter?* Qui sunt hi DD. qui communi Ecclesiæ doctrinæ sese opponunt?

IV. P. Patritius Sporer Tamburini, Laymani, Sanchez, Dianæ collector *tract.* 6. *c.* 6. *n.* 16. scribit: *Probabilissime quoque licitus est census personalis.... etiam redimibilis ex utraque parte, etiam adjuncto pacto assecurationis spectando præcise rei naturam, licet ubique subsit periculum usurariæ intentionis: ideo merito prohibitus per Bullas Pontificum.* Licitus est census personalis, & quidem *probabilissime, & simul merito per Bullas pontificum improbatus?* Meliores ne juris naturæ, & evangelici interpretes Casuistæ novi, quam Pontifices summi? Si merito per Bullas Pontificum est improbatus census iste, missis disputationibus, eumdem & nos manibus collatis improbemus. At resistit P. *Viva*, qui *p.* 4. *q.* 4. *a.* 3. *n.* 6. docet, DD. *communissime* negare censum personalem esse fenebrem.

V. Considera ortum, incrementum, & propagationem opinionis hujus. Biel cœpit *recitative*, P. Lessius secutus est *speculative*, P. Layman *probabiliter*, P. Sporer *probabilissime*, P. Viva *communissime*. Sic propagantur novæ opiniones adversus antiquam sanctorum Pontificum doctrinam.

VI. Verum si Bullæ pontificiæ prohibent censum personalem, ut fatentur adversarii, qua ratione illum propugnare possunt? Et quod Bullæ pontificiæ improbent hunc contractum, præter adversarios testatur Benedictus XIV. *lib.* 7. *c.* 48. *n.* 5. *de Syn.* ubi ait: *Superfluum est novis argumentis censum personalem insectari, quem jam proscripsit S. Pius V. in laudata constitutione*, Cum onus: *ubi ad census honestatem, inter ceteras conditiones hanc quoque requirit ut census constituatur in re fructifera, non qualicunque, sed immobili, certa, ac nominatim designata.*

VII. P. Paulus Comitolus doctissimus Jesuita antiprobabilista *lib.* 3. *Resp. mor. q.* 27. clamat: *Quis existimare posset omnes christianæ imperii provincias, ac regna non teneri hac lege.... Verum mihi minime dubium est, eam habere constitutionem in omnibus Regnis, ac provinciis: id quod non obscure declarant verba illa ejusdem constitutionis.* Volumus autem &c.... *Accedit hæc firmissima ratio. Pontifex perniciosis censibus necessaria lege potuit mederi, debuit, potuit, ac voluit in omnibus locis mederi. Quare maxime generalem hanc legem esse oportuit: alioquin omnium christianarum Nationum, & suæ item saluti Romanus Pontifex non valde prudenter consuluisset, cum non sustulit illud malum ex omnibus Provinciis orbis christiani, quod æqua sanctione tollere poterat, ac debebat.*

VIII. Sed quodnam non acceptationis argumentum promet aliquis? quod non sit promulgata in singulis provinciis? Finge etiam hanc hypothesim. Quænam provincia, quodnam regnum examen, juris forma servata, instituit, sit ne accepranda, an secus Piana Bulla? Nullum omnino. Cur ergo non acceptata? Quia homines avari, cupidi, feneratores fenebres istos census & usu-

usuraria cambia continuarunt? Quis id asserere audeat? Non alia ergo de causa non acceptata dici potest, nisi quia aliqui Theologi videntes populos majori ex parte census personales, cambia sicca, contractus trinos celebrantes non secus post Bullam ac antea, pia intentione, ut sentire nos convenit, eosdem præservandi ab usuræ flagitio scribere cœperunt: *Bulla non est usu recepta*. Tum non pauci post illos continuarunt scribere, *Bullam non esse usu receptam*; quamvis his temporibus Benedictus XIV. eamdem Bullam allegaverit contra census personales. Sed audiant, & imitentur percelebrem Jesuitam P. Comitolum *lib. 3. q. 27. n. 5.* sic fantem: *Quærunt enim arbitri sacrarum Confessionum: quid igitur nobis cum iis agendum erit... qui ex censibus, qui ad præscriptam rationem* constitutionis *non sunt facti, nec celebrantur, fructus percipiunt? quid item cum dominis provinciarum? Ego id agerem. Dominos Provinciarum, nisi vellent accipere Pianam Constitutionem, non absolverem. Ceteris, si quid post auditam legem Pii V. per fraudem, aut dolum, contrahendo censu commiserint, pronuntiarem inane esse quidquid fecerunt, contractum fuisse nullum, ac propterea nullum iis jus fuisse percipiendarum pensionum; & ita necessariæ restitutioni esse obnoxios.*

IX. Propugnatores census personalis divisi sunt in classes duas. Alii defendunt censum personalem solum ex parte venditoris, secus ex parte emptoris, ut *Henricus a S. Ignatio*, cujus opus proscriptum est, & in materia usuræ fortassis est æquo laxior, quod dictum sit ob imperitos, qui hunc auctorem citant, ac si semper sanam propugnaret doctrinam. Alii defendunt eumdem utrimque redimibilem, adjecta etiam hypotheca.

X. Sic autem argutantur auctores isti. Possum ego tibi vendere jus percipiendi fructum agri mei. Ergo eadem ratione possum tibi vendere partem fructuum industriæ meæ. Aut ergo improbandus census realis, aut probandus census personalis.

XI. Futilis & inepta argutatio. Terra natura sua fructus parit in perpetuum. Persona humana in dies mutatur. Hodie fecunda, cras sterilis. Hodie contrahit censum personalem, cras in morbum incidit diuturnum. Interim censum quotidie currit. Spectato ergo naturæ jure, ad quod appellant defensores, senebris est census iste, & ut talem damnarunt Pontifices, sapientiores quam alii, juris istius interpretes.

XII. Clausula quæ præscribit subjiciendum esse censui fundum frugiferum, & immobilem, jus naturale spectat, ipsamque contractus substantiam. Hanc clausulam præcipiunt quatuor Romani Pontifices Martinus V. Nicolaus V. Calixtus III. S. Pius V. Nunquam disputatum inter Theologos ante Pianam constitutionem, esset ne tantum humani juris præfata clausula, sed an usurarius esset hac sublata clausula. Usurarium declararunt censum, deficiente fundo frugifero immobili, & determinato. Ergo nunc quoque ut tale habendum.

XIII. Paucis omnia perstringo. Si rationes cum rationibus conferantur, rationes pro censu personali sunt inventa primum *recitative*, post *speculative*, inde *probabiliter*, rursus *probabilissime*, & tandem *communissime* propagata inter juniores. Si auctoritas Theologorum, & Canonistarum cum auctoribus comparetur, fatetur vel ipse P. Lessius suo tempore nostram sententiam fuisse communem. Finge omnia utriusque partis argumenta esse paria. Pontifices summi damnant censum personalem. Finge etiam, quod prorsus nego, pontificiam prohibitionem esse juris positivi? Quid inde? An leges quæ vetant aliquem contractum ob usuræ speciem, ob pericula gravissima fraudum, oppressionum, & usurarum, non obligant ubique gentium? An obligatio vitandi gravia pericula, & scandalum hæreticorum non est naturalis & divini juris? An non obstringit provincias omnes? An in re gravissima, qualis est avaritia, & usura, quorumdam interpretamentis adhærendum, neglectis graviorum Theologorum & summorum Pontificum sanctionibus? Tu lector christiane judex sede.

XIV. Certum ergo firmumque habeo, censum personalem sive utrimque redimibilem, sive irredimibilem, sive quocumque modo conceptum, senebrem esse. Evidentius quidem usura se prodit in censu utrimque redimibili; at non propterea probabilis est opinio de hoc censu irredimibili. S. Pius V. fatentibus adversariis, damnavit censum personalem. Opinio autem a S. Sede damnata omni caret probabilitate. Sæculis XIV. Christiana Respublica vixit sine censibus. Ipsum Romanum Imperium censuales contractus ignoravit. Ut primum invecti fuere, quatuor Romani Pontifices, præscriptis clausulis, ab usuræ labe reales purgarunt. Si plura de censibus realibus & personalibus cupis, lege *Tom. 7. lib. 3. diss. 4. c. 12.*

c. 12. ubi plura invenies, quæ ſpectant hiſtoriam, & omnia adverſariorum ſophiſmata convulſa.

XV. QUÆST. I. *Jure naturæ ſpectato licitum ne eſt pactum, quo obſtringitur cenſuarius ut redimat cenſum ad arbitrium emptoris?* RESP. Adfirmant aliqui. Sed hæc opinio falſa mihi eſt, ſpectato ſolo naturæ jure. Quoties tradis pecuniam cum pacto ut tantumdem reſtituatur, uſura eſt, ſi acceſſiones præter ſortem exigas. Id in præſenti evenit. Siquidem emis cenſum mille aureorum pretio: 50. in annos ſingulos percipis: cenſuarium cogis ut poſt triennium, aut ſexennium cenſum redimat eodem pretio. Quid amplius ad verum mutuum, & uſuram requiritur? E contrario res ſe habet, dum ex parte ſolius venditoris remanet facultas cenſus redimendi. Hæc quippe facultas non tollit veram emptionis & venditionis rationem: quia venditor non poteſt unquam redimere cenſum, ex illius parte timeri mutuum nequit. Quare emptor vere emit, cum pretium datum repetere non queat. Hanc ſententiam defendunt graviores Theologi. Obligari venditor poteſt, ut eadem moneta cenſum redimat, dummodo æquale periculum ſit incrementi, & decrementi.

XVI. QUÆST. II. *Pereunte fundo ſubjecto cenſui, perit jure naturæ cenſus?* RESP. Adfirmat S. Pius V. in ſua conſtitutione, pereunte fundo cenſui ſubjecto ſive in totum, ſive in partem, perire quoque cenſum. Negantem tamen opinionem defendunt Salmanticenſes *tract.* 14. *c.* 4. *p.* 2. §. 4. quia, inquiunt, fundi non ſupponuntur cenſibus, ut ex iiſdem penſiones ſolvantur, ſed ut pignus & hypotheca ad cenſus ſecuritatem. Hæc opinio falſa eſt mihi. Ea enim admiſſa, cenſus ſunt verum mutuum, adjecto pignore.

XVII. QUÆST. III. *Licitus ne eſt cenſus cui ampliores fundi ſubjiciuntur, non deſignata parte determinata?* RESP. S. Pius V. ad fraudes, & uſuras tollendas præcipit ut determinata fundi pars cenſui ſubjiciatur. Quoniam ſi pars ſubjecta cenſui perit, emptori cenſus perire debet. Nec obſtat quod in omni inſtrumento cenſus, omnia bona venditoris ſubſtituantur in aſſecurationem ejuſdem. Quoniam ejuſmodi ſubſtitutiones & hypothecæ fiunt, ut ſecurus reddatur fundus ſubjectus cenſui ab evictione: nempe ſi fundus eſſet alio cenſu gravatus, fideicommiſſo ſuppoſitus, aut alio debito onuſtus, tunc ſupplere alia debitoris bona deberent. Ceterum ſi fundus periret, cenſuiſtæ perire debet: & hoc certum eſt.

XVIII. QUÆST. IV. *Licitus ne eſt cenſus vitalitius?* RESP. Adfirmat communis opinio. Eſt enim contractus ſortis, in quo æquale periculum utriuſque partis eſt. Sors quippe expoſita periculo frugifera evadere poteſt, quando periculum æquale ſit tam reſpectu vendentis, quam ementis. Quia tamen contractus iſte ſpeciem aleæ habet, niſi neceſſitas urgeat, non probarem reſpectu illorum qui ex inſtituto cenſus vitalitios celebrant, unice ut lucrentur. Mihi hac de re aqua hæret. Quare, ſublata neceſſitate, ut ab hoc cenſu abſtineant Chriſtiani ſuadeo.

XIX. QUÆST. V. *Licitus ne eſt contractus vulgo dictus* a godere, *ad gaudendum?* RESP. Frequentiſſimum in Italia hunc contractum ait Diana. Hoc pacto celebratur. Sempronius dat tibi ſuam domum, vel ſuum agrum; & tu eidem pecuniam reſpondentem valori domus, vel agri, ſic mutuo paciſcentes. Tu utere pecunia mea, & ego utar agro tuo. Ego quando voluero repetam pecuniam, & tu agrum: vel tu quinquennio, decennio utere pecunia mea, & ego utar agro tuo. Honeſtare hunc contractum aliqui juniores cum Diana contendunt, larva venditionis, cum pacto retrovenditionis. Sed eſt aperta, & verſuta circuitio, & mutui larva. Licita utique eſt venditio cum pacto redemptionis in favorem venditoris. Pactum vero iſtud in favorem emptoris fenebre eſt, ut ſupra dixi. Et hæc de uſura, & uſuræ palliis ſufficiant. Lege *Tom.* 7. *lib.* 3. *Diſſ.* 4. *& tom.* 8. *uſura contra Trin. & comment. in encyclicam.*

CAPUT IV.

De ludo, & ſponſione.

I. QUÆST. I. *Ludus propter lucrum principaliter intentus vitioſus ne eſt?* RESP. Adfirmant Gabriel, Toſtatus, & alii. Sed negant alii. Non eſt peccatum, inquit Lugo *diſp.* 31. ordinare medium ad finem qui utilis ſit, ſi finis licitus eſt. Lucrum eſt finis licitus. Ergo & ludus. Hanc opinionem, quam falſam reputo, improbat S. Thomas 2. 2. *q.* 77. *a.* 4. ubi ſtatuit, mercaturam ipſam quæ *eſt propter lucrum quærendum, quamdam turpitudinem habere*, quia deſervit cupiditati. Eam licitam reddit publica vel privata utilitas. Ludus ſuapte natura in-

institutus est ad animum recreandum. Finis ludi, animi solamen est, non lucrum. Ergo lucrum perturbat ordinem, & detorquet ludum a fine suo.

II. Ludum hunc lucratorium inter contractus collocant juniores, eumque definiunt: *Est contractus, in quo victori certaminis res ab utroque exposita tribuitur*. Tres assignant conditiones ut licitus sit. 1. Ut ludentes liberam habeant facultatem disponendi de re quam ludo exponunt. Heinc peccare eos ajunt qui ludunt cum latrone, puero, depositario, stulto, filiofamilias, prodigo, Religioso claustrali. 2. Ut ludus sit licitus requiritur ut alter alterum ad ludum fraudibus, dolis, conviciis non inducat. 3. Ne fraudes contra ludi leges interveniant.

III. Ludum hunc lucratorium tanquam illicitum rejicio, & tanquam pernicioſum familiis, & Reipublicæ. Conditiones quas juniores præscribunt, majorem malitiam impedire valent, at honestatem tribuere ludo lucratorio nequeunt. Gradum malitiæ ignoro, quamvis sciam ludum lucratorium vitiosum esse. Qui accidentaliter & præter consuetudinem aliquid pecuniæ etiam principaliter propter lucrum impenderent, gravis culpæ non damnarem. Contra, qui in consuetudine ludendi principaliter propter lucrum versarentur, a gravi culpa non liberarem, nec absolverem, nisi consuetudinem hanc relinquerent. Quoniam vix ac ne vix quidem contingit quin talem consuetudinem gravia consequantur absurda. Suscipitur primum ludus oblectandi animi causa; at progressum & finem occidere in avaritiam, & familiarum ruinam, experientia docet.

IV. QUÆST. II. *Licitus ne est ludus aleæ, seu fortunæ?* RESP. Leges ipse civiles *ff. de aleæ usu l.* 1. 2. *&* 3. severe prohibent hunc ludum. Accedunt leges peculiares cujuscumque regni, & jus canonicum cap. *Episcopus* dist. 35. ubi laici aleæ operam dantes communione privantur, & clericis Diaconis, aut Presbyteris pœna depositionis imponitur, & Concilium Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 2. antiquos canones adversus Clericos aleæ operam dantes innovat.

V. Itaque ludus sortis, seu aleæ propter lucrum natura sua vitiosus est. Præterea ludi chartarum qui non ab industria, sed a fortuna pendent, ut sunt ludi vulgo *Bassetta*, *Faraon*, *Trissac*, taxillorum, tot pericula secum afferunt, ut neminem ad sacramenta admitterem, nisi prius desisteret, & his ludis vale diceret. Aristoteli lusores isti, & latrones idem sunt. De ludis Claustralium vide ea quæ scripsi in *Disciplina apostolico-monastica diss. 6. c.* 4.

VI. Qui exponunt publicas mensas ad ludendum, & in propriam domum ludentes recipiunt, peccant mortaliter, & arcendi sunt a Sacramentis, ut adfirmant communiter vel ipsi benigniores. Similiter artifices chartarum, & taxillorum non esse absolvendos, docet S. Antoninus in sua *summula confessional. part.* 2. *c.* 3. *&* 2. *p. sum. tit.* 1. *c.* 23. §. 13. Oppositum docent non pauci. Vide quæ de scandalo dicta sunt.

VII. QUÆST. III. *Sponsiones vulgo* scommesse *licitæ ne sunt?* RESP. Negant Sylvester, Gabriel, S. Antoninus, & alii. Adfirmant vero communiter juniores. Sermo non est de sponsionibus quæ recreationis causa per accidens fieri solent; sed de sponsionibus lucratoriis, quæ communiter fieri solent super bellorum eventu, super ludentium victoria, vel jactura. Sponsiones hujusmodi a vitio purgari vix possunt.

VIII. Cardinalis de Lugo *disp.* 31. *sec.* 6. *n.* 74. licite fieri sponsionem docet, quæ cum damno proximi eveniet: *quia*, inquit, *licet spondenti detur occasio optandi mortem Petri, hoc tamen per accidens est*. Et *n.* 75. subdit: *Infertur secundo, non esse etiam de jure naturæ illicitum sponsionem facere super peccato committendo ab aliquo tertio. Ita Sanchez cum aliis*. Quodnam istius sponsionis objectum? Peccatum. Nonne honestum? Quinam finis? Lucrum. Nonne sanctum? *Sanctum*, inquit Augustinus, *est quod volumus*. At sanctum sæpius non est, sed pravum, ac vitiosum. Paradoxa de ludis lucratoriis P. Cæsaris Callini vide *Tom.* 7. *lib.* 3. *diss.* 4. *cap.* 15.

CAPUT V.

De assecuratione, pignore, transactione, emphyteusi, feudo, commodo, precario, deposito, locatione, conductione, promissione, & donatione.

I. QUÆST. I. *Quid sit assecuratio?* RESP. Est contractus quo pacto pretio aliquis rei periculum suscipit, damnum sive in totum sive in partem compensaturus. Pretii quantitas taxata est platearum legibus. Contractum hunc licitum asserunt omnes. In cap. *Naviganti* prohibita assecuratio est respectu mutuatoris ob usuræ periculum.

II. QUÆST. II. *Quid sit fidejussio, pignus, hypotheca, & transactio?* RESP. Fidejussio est alienæ obligationis in se susceptio, qua quis se ad eam implendam obstringit, principali debitore deficiente. Vocatur contractus iste subsidiarius, & accessorius, quia substituitur fidejussor principali debitori. Qui se principalem pro altero debitorem constituit, non est proprie fidejussor. Sæpe tamen fidejussores se constituunt debitores principales, qui appellantur *Mallevadori in principalità*. Isti cogi ad solutionem directe valent, relicto debitore primo.

III. *Pignus*, & *hypotheca* pro eodem accipi solent. Presse tamen accepti contractus isti differunt: nam *pignus* est de solis mobilibus, *hypotheca* de immobilibus. *Pignus* definitur contractus quo res mobilis creditori traditur in securitatem debiti. *Hypotheca* est contractus quo res immobilis, nuda conventione, absque traditione obligatur creditori in securitatem debiti, ut si alter non satisfaciat, inde peti satisfactio possit. *Hypotheca* duplex: altera *generalis*, qua omnia bona obligantur; altera *particularis* qua quis aliquam rem determinatam obligat.

IV. Transactio est conventio onerosa, qua dubia jura, & incerta inter partes componuntur. Hæc legitime inter partes constituta, eadem vi pollet, ac judicis sententia. Quare ea semel peracta, non conceditur jus in integrum, nisi læsio enormis appareat. Utinam frequentior esset hic contractus utrique parti utilis, missis tot litibus victoribus perniciosis.

V. QUÆST. III. *Quid sit emphyteusis?* RESP. Est contractus quo rei immobilis dominium utile ad longum tempus transfertur, directo retento, onere impositio annuæ pensionis solvendæ. *Emphyteusis* vox græca est, quæ latine insitionem, seu implantationem significat: quia olim inculti fundi inserendi tradebantur.

VI. Si emphyteuta per triennium domino laico, & per biennium Ecclesiæ non solvit pactam pensionem integram, ipso facto cadit in pœnam *commissi*, valetque dominus proprietarius eum privare re emphyteutica cum omnibus *meliorationibus* factis.

VII. QUÆST. IV. *Quid sit feudum?* RESP. Est contractus quo rei immobilis dominium utile transfertur, retento dominio directo sub onere fidelitatis, & obsequii personalis. Differt ab emphyteusi, quia feudatarius, seu vassallus non pendit domino annuam pensionem, sicut emphyteuta, sed tantum obsequium personale defensionis, auxilii, & fidelitatis præstare debet requisitus a domino.

VIII. QUÆST. V. *Quid sit commodatum?* RESP. Est rei alicujus quoad usum solum gratuita concessio ad certum tempus. *Precarium* vero est rei alicujus quoad usum solum gratuita concessio ad nutum concedentis revocabilis. Affines sunt ejusmodi contractus; discrepant solum, quod precarium repeti ad nutum concedentis potest, commodatum vero solum elapso tempore præstituto.

IX. QUÆST. VI. *Quid sit depositum?* RESP. Est contractus quo sola res custodia alterius fidei committitur, ut integra reddatur. Requiritur mutuus consensus & deponentis, & depositarii. Depositarius nequit uti re deposita absque consensu deponentis. Si tamen pecunia sit, quæ damnum ex usu patitur, ea uti potest, si tamen semper promptus sit ad eam reddendam ad nutum deponentis. Adhibere diligentiam debet in custodia. Si damnum sequatur, tenetur ex culpa lata tantum ad recompensationem. Religiosi clausurales suscipere depositum nequeunt absque licentia Prælati: Cœnobium non tenetur ad compensationem, si depositum pereat apud privatum Religiosum, vel apud Prælatum, nisi cum capituli consensu illud suscepissent. Ceteri ratione utentes capaces sunt recipiendi depositum.

X. QUÆST. VII. *Quid sit locatio?* RESP. Est contractus onerosus, quo usus, vel fructus rei, vel personæ venditur pro pretio. Conductio est contractus quo usus rei, vel personæ emitur pro pretio.

XI. QUÆST. VIII. *Peccant ne qui domus locant ad usuras exercendas, ad meretricandum?* RESP. Affirmant Patres omnes, ut alibi palam feci. P. Claudius La-Croix *lib. 3. p. 2. dub. 2. n.* 1042. congerit opiniones oppositas probabiles, improbabiles, & laxas, & more suo, arbitrio lectorum easdem subjicit, ac si Pyrrhomismus esset Moralis christiana. Inclinare se tamen ostendit in opinionem docentem licitam esse talem locationem: quia hæc, inquit, tendit proxime ad damnam habitationem, remote vero præbet occasionem peccandi. Opinio hæc, ut mihi videtur, falsa est. Vide quæ dicta sunt ubi de scandalo.

XII. QUÆST. IX. *Quid sit promissio, & quænam obligatio?* RESP. Est libera, & spontanea fidei datio de re licita possibili. Requiritur enim ad veram promissionem obligatio præstandi ex virtute fidelitatis id quod pro-

promittitur, nec sufficit sola voluntas faciendi; & ideo dicitur *datio fidei*. Dicitur libera, & spontanea, quia promissio contractus gratuitus est.

XIII. Ut promissio obligationem inducat, acceptata sit oportet ab illo cui fit. Promissio juramento firmata ante acceptationem revocari nequit, quia promissor vinculo religionis, se obstringit ad non revocandam promissionem, quidquid in oppositum dicant aliqui. Gravitas obligationis in promissione gratuita pendet ex intentione promissoris, qui ad hoc quod attinet legislator est.

XIV. QUÆST. X. *Quid sit donatio?* RESP. Est liberalis alicujus rei traditio. Alia *realis* in rei traditione sita; alia *verbalis*, qua quis donat rem absentem, quæ imperfecta donatio est, & potius promissio. Rursus donatio tribuitur in absolutam, quæ perfecta est; & in conditionatam, quæ conditionem annexam habet. Denique alia est donatio *inter vivos*, quæ continuo transfert dominium in donatarium, etiam vivente donatore; alia est donatio *mortis causa*, in qua quis rem nunc donat, sed post mortem possidendam. Hæc revocabilis est, secus illa, exceptis paucis casibus.

XV. Donare valent qui absoluto dominio rei donandæ potiuntur. Heinc Religiosi donare nequeunt. Revocandæ donationis causæ sunt. 1. Donatarii ingratitudo probata in judicio. 2. Proles noviter suscepta. 3. Si donatio sit inofficiosa contra pietatem paternam erga filios, ut si lædat jus legitimæ debitæ filiis. 4. Si quid donatum sit ob causam, non secuta causa.

CAPUT VI.

De testamentis.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit testamentum?* RESP. Est ultima voluntatis humanæ justa sententia de eo quod quis vult fieri post mortem, cum directa heredis institutione. Proprietas vera testamenti, ut distincti a ceteris ultimis voluntatibus, est *heredis institutio*, qui personam defuncti repræsentet. *Codicillus* est veluti testamenti appendix, & scribitur ad aliquid mutandum eorum quæ in testamento disposita sunt, aut declarandum, adjiciendumve. Ex privilegio dumtaxat potest in codicillo heres institui. Alicubi valet testamentum sine heredis institutione.

II. Testamentum duplex. Aliud *scriptum*, seu *clausum* & sigillis munitum. Aliud *nuncupativum*, seu apertum, quod absque scriptura, sola verborum nuncupatione formari potest. Si quis plura conficit testamenta, ultimo standum est.

III. *Legatum* est donatio facta a testatore, & ab herede præstanda alicujus rei particularis. Fideicommissum est legatum, vel hereditas fidei legatarii vel heredis ita commissa, ut alienare eam nequeat, sed debeat illam tradere, & restituere, cui testator præscribit. Duplex fideicommissum: generale, quo tota hereditas gravatur; & particulare, quo res determinata fidei legatarii committitur restituenda.

IV. QUÆST. II. *Quæ solemnitates requiruntur ad testamentum nuncupativum?* RESP. Jure communi requiruntur septem testes masculi puberes, qui annos 14. expleverint, quique liberi, & invitati, ac rogati omnes audiant voluntatem testatoris. Ad testamentum *scriptum*, seu *clausum*, requiritur ut testator coram septem testibus declaret hoc esse suum testamentum. Omnes testes debent subscribere. Si quis ignorat scribere, alius pro eo scribat, & proprio, vel communi sigillo testamentum signare debet. Excluduntur muti, surdi, impuberes, pater heredis, & qui sub potestate testatoris sunt, cæci, amentes, prodigi, infames a numero testium. Hæc de jure communi. Ceterum singuli Principatus suas habent peculiares leges, quæ servandæ sunt.

V. QUÆST. III. *Quas solemnitates postulat testamentum ad pias causas?* RESP. Testamenta quæ hereditatem destinant pauperibus, Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, virginibus, viduis, nuncupantur ad pias causas. Si legatum in testamento relinquatur præfatis, non dicitur testamentum ad pias causa. Quoties constat de consensu testatoris aut ex ejus privata scriptura, aut ex duobus testibus, sive viris, sive feminis, valet testamentum ad pias causas, sublatis solemnitatibus jure communi præscriptis.

VI. Ad testamenta cæcorum nuncupativa septem testes requiruntur. Milites testantes extra bellum sunt subjecti juri communi; in bello vero ea servare debent quæ jure naturæ præscripta sunt, nempe testamenta fieri coram duobus testibus sive viris, sive feminis debent. Ad *codicillos* quinque testes requiruntur. Sed leges municipales consulendæ sunt.

VII. QUÆST. IV. *Quid sit testamentum imperfectum?* RESP. Testamentum imperfe-

ctum dicitur, quia aut deficiunt solemnitates a jure præscriptæ; aut testator morte percussus illud perficere nequivit. Hoc jure communi nullum est. Dum dubitatur validum necne sit testamentum, communiter auctores validum asserunt. Et si sit ad pias causas, validum in utroque foro est, sicut & legata pia. Si testator asserat in testamento se schedulam dedisse Confessario, vel alteri personæ subscriptam, velleque omnia in ea contenta valere, implenda sunt non secus ac testamentum.

VIII. Si testator plena libertate caret, si dolo, lenociniis, fraudibus deceptus est, nullum est testamentum ab eo factum. Qui decipiunt testatorem, peccant contra justitiam, & ad restitutionem tenentur. Idem dicendum de illis qui versute impediunt ne testamentum condatur.

IX. QUÆST. V. *Quinam possunt testamentum condere?* RESP. Omnes usu rationis præditi possunt de bonis suis testari, nisi aliqua lex obsit, ut obest Religiosis vi voti paupertatis, & Episcopis de reditibus Ecclesiæ. Impuberes masculi ante 14. & feminæ ante 12. annos testari nequeunt. Filiifamilias de bonis castrensibus, & quasi castrensibus testari valent.

X. Crimina judicis sententia probata, quæ testari vetant, sunt. 1. hostilis Cardinalium percussio, incarceratio, aut cooperatio ad hæc crimina. 2. Hæresis, vel hæreticis favere, & eosdem receptare. 3. Condemnatio ob libellum famosum. 4. Usurarii publici. 5. Damnati ad mortem, & quibus aqua, & ignis interdicuntur, inhabiles sunt ad testandum.

XI. QUÆST. VI. *Quinam in heredes instituti nequeant?* RESP. 1. Hæretici, & apostatæ, si intra annum non egerint pœnitentiam. 2. Qui non possunt testari ob delictum. 3. Percussores Cardinalium post judicis sententiam. 4. Civitates inimicæ. 5. Qui occidunt testatorem. 6. Qui prohibent condere testamentum, vel conditum revocare. 7. Si heres accessit ad uxorem testatoris, judicatur indignus hereditate. 8. Si testator captivus erat, & heres eum liberare neglexit, privari hereditate meretur. Verum hæc omnia ad forum civile attinent.

XII. QUÆST. VII. *Quomodo filii spurii, & naturales succedunt patri?* RESP. Filius naturalis jure communi succedit in duabus unciis parenti non habenti filios legitimos. Duæ unciæ sextam bonorum partem comprehendunt. Hoc tamen alicubi limitatur, si pater uxorem non habeat. Filius spurius nihil præter alimenta sive ex testamento, sive ab intestato recipere jure valet, etiamsi pater filiis legitimis careat. Filii naturales succedunt matri non secus ac legitimi. Variæ tamen sunt regionum leges, quibus standum est.

CAPUT VII.

De heredibus necessariis, eorumque substitutione.

I. TRiplex heredum genus. Alii necessarii, qui absque legitima causa privari hereditate nequeunt. Si hos testator præterit innominatos, nullum est communi jure testamentum. Alii sunt heredes ab intestato, qui succedunt defuncto absque testamento. Tertio loco sunt heredes extranei, qui libere a testatore heredes instituuntur.

II. QUÆST. I. *Quomodo filii parentibus, & patres filiis succedunt?* RESP. Filii legitimi succedunt necessario parentibus in legitima, quæ comprehendit tertiam bonorum partem, si filii fuerint quatuor, vel pauciores. Si plures quam quatuor, legitima includit medietatem bonorum. De reliquis bonis libere disponere pater valet. Etiam in hoc variæ obtinent nationum leges.

III. Ordo in successione servandus, ut propinquiores stipiti succedant: ideo viventibus filiis non succedunt nepotes. Inter filios dividitur hereditas per capita. Pater habet tres filios, quorum unus moritur, plures filios relinquens. Filii isti succedunt hereditati avi, vel aviæ non per capita, sed per stipitem, quia omnes simul repræsentant unum patrem, & ideo succedunt portioni quæ debebatur patri inter fratres dividendæ. Parentes nequeunt negare legitimam filiis debitam. Similiter ascendentes succedunt descendentibus, quando isti carent successionibus servato ordine propinquitatis. Fratres, & sorores, sublatis ascendentibus, & descendentibus, non sunt heredes necessarii, & multo minus ceteri consanguinei.

IV. QUÆST. II. *Quibus de causis exheredari filii a parentibus, & parentes a filiis possunt?* RESP. 1. Est si filius manus impias in parentes injecerit, culpa interveniente mortali. Secus si id faceret ut se, vel Patriam defenderet. 2. Contumelia gravis illata patri verbis, vel factis. 3. Si filius parentem criminis accuset, ob quod pœna mortis plectendus sit, excepta hæresi, vel cri-

crimine læsæ majestatis, aut proditionis Patriæ. 4. Si filius maleficus fuerit, aut maleficiorum socius. 5. Si filius machinatus sit patris mortem, etiam effectu non secuto. 6. Si filius uxorem, vel concubinam patris scienter agnoverit. 7. Si patre detento in carcere, noluerit filius pro eodem fidejubere. 8. Si filius impedierit ne pater testamentum conderet, aut conditum revocaret. 9. Si filia dotem repudiavit, ut luxurioſe viveret. 10. Si filia nupserit servo non libero. 11. Si parentes amentes curare filii noluerint. 12. Si filii captivos parentes liberare noluerint. 13. Si filii catholici a Religione apostataverint. Similiter filii exheredare parentes ingratos, sceleſtosque valent.

V. QUÆST. III. *Quid de heredibus ab intestato dicendum?* RESP. Heres ab intestato ille dicitur, qui ratione propinquitatis sanguinis succedit defuncto. Isti autem sunt filii, nepotes, pronepotes &c. Si filii sint, succedunt per capita, si nepotes, per stirpem. Sublatis descendentibus, succedunt ascendentes, servato semper propinquitatis ordine. Sublatis ascendentibus, & descendentibus succedunt consanguinei collaterales, sive agnati sint, sive cognati. Si plura cupis, vide *Tom. VII. Lib. 9. Diss. 5.*

VI. QUÆST. IV. *Quid sit substitutio vulgaris, pupillaris* &c.? RESP. Substitutio vulgaris est qua quis heredi a se instituto alium quemlibet substituit, qui capax sit successionis testamentariæ. Substitutio *pupillaris* ea est qua pater substituit filio decedenti ante pubertatem alium heredem. Substitutio *exemplaris* imitatur substitutionem pupillarem, quatenus pater pro filio amente testamentum condere valet. Substitutio *fideicommissaria* gravat heredem, qui vocatur *commissarius*, ut reddat hereditatem aut integram, aut partem personæ alteri, quæ appellatur *fideicommissaria*. Substitutio *reciproca* ea est in qua instituti heredes sibi succedunt. Substitutio *compendiosa* ea est quæ plures substitutiones comprehendit quantum ad diversa tempora.

VII. QUÆST. V. *Quomodo testamenta valida revocari queant?* RESP. Testator ad libitum revocare testamentum suum valet. Aliqui contendunt, licite testatorem qui juravit se non revocaturum testamentum, posse absque perjurii culpa illud revocare. Sed hæc opinio falsa est, ut communiter auctores docent. Juramentum enim de re licita servandum est. Revocationem tamen testamenti validam esse multi contendunt, quia perjurium afficit ipsum testatorem, minime vero invalidam efficit revocationem. Verum probabilior mihi sententia est invalidam esse revocationem, quia medio juramento potestatem sibi ademit testator revocandi testamentum conditum.

VIII. Secundum testamentum omnibus solemnitatibus munitum ipso facto revocat primum. Quando duo simul condunt testamentum unica scriptura, uno mortuo potest superstes revocare testamentum, quod suam bonorum partem tangit. Quoniam licet una sit materialis scriptura, duo tamen sunt testatores. Quando dominus facultatem concedit alteri, puta uxor marito, ut pro se testamentum condat, mortuo hoc testatore uxor revocare testamentum nequit, quia testamentum firmatur morte testatoris; si tamen testator proprio nomine testamentum instituat, & ut dominus. Si enim ut minister, vel ut commissarius testamentum condat, non proprio, sed domini nomine, tunc dominus revocare testamentum valet. Spectanda ergo est facultas in his casibus a domino concessa condenti testamentum.

IX. QUÆT. VI. *Quam obligationem habeant heredes?* RESP. Tenentur solvere omnia defuncti testatoris debita, nisi acceptent hereditatem beneficio legis, & inventarii: quo fit ut heres ultra vires hereditatis non teneatur solvere. Dum inventarium conficitur, vexare creditores heredem nequeunt. Si vero heres intra intervallum a lege præscriptum non confecerit inventarium, vel non repudiaverit hereditatem, tenetur omnia testatoris debita solvere, etiamsi superent hereditatem. Debita realia, quæ comitantur hereditatem, secus personalia quæ afficiunt personam, tenetur heres solvere. Præter debita realia, legata quoque implere heres debet.

X. QUÆST. VII. *Quænam sit obligatio executoris testamentarii?* RESP. Executores testamentarii alii sunt *universales*, alii *particulares*. Illi sunt qui eliguntur, quando in testamento non est facta heredis institutio, ut testatori sdebita solvant, & omnia bona distribuant. Isti ut validum testamentum exequantur.

CAPUT VIII.

De legatis, eorumque diversitate.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit legatum?* RESP. Est donatio aliqua quam testator præstandam relinquit ab herede, de

eo quod foret heredis. Legatum aliud *purum*, quando nulla conditione, nullo præfinito tempore relinquitur: aliud in *diem* quo tempus præscribitur illud reddendi: aliud *conditionatum*, quod aliquo onere gravatur. Durat legatum juxta voluntatem testatoris. Quare Alexander VII. damnavit oppositam opinionem n. 43. *Annuum legatum pro anima relictum non durat plusquam per decem annos.* Si heres repudiavit hereditatem, nulla legata sunt jure communi. Legata ad pias causas solvere heres ab intestato debet. Plura tamen jura particularia decernunt solvenda legata quæcumque, etiam repudiata hereditate. Legata *pura* continuo solvenda sunt.

II. Legato aliquo fundo sive immobili, sive mobili censentur legata ea omnia quæ fundum consequuntur. Heinc legato viridario, legatæ intelliguntur plantæ; legata veste, etiam ornamenta sive aurea, sive argentea legata sunt. Legata ad pias causas, si testator eligat talem pauperem, aut talem locum pium, his sublatis, impleri legatum debet, nisi constaret legatum relictum esse ut bonum ipsius pauperis. Conditio turpis, vel impossibilis pro non adjecta legato habetur. Conditio adjecta, ut legatarius huic, aut illi puellæ nubat, valida est, & nullum legatum efficit, nisi legatarius designatæ puellæ nubat. Si hæc renuit, valet legatum. Invalida est conditio nunquam nubendi, exceptis viduis, quarum respectu conditio adjecta non nubendi valida est.

III. Legatum relictum pro nubenda virgine determinata tradi potest eidem, etiamsi ingredi religionem velit. Si legatum indefinitum sit pro nubendis orphanis, viduis, & virginibus, eisdem dandum legatum est: alia quippe formula relinquuntur legata pro virginibus ingressuris Religionem. Si deficerent virgines nubere volentes, quod raro accidit, tunc, nisi expresse constaret de oppositа testatoris mente, tradi virginibus posset ingredientibus Religionem. Legatum relictum puellis nubere volentibus tradi nequit nuptis etiam pauperibus.

IV. QUÆST. II. *An legatum destinatum puellis hujus civitatis tradi extraneis possit?* RESP. Non posse certum est, quia esset aperte contra mentem testatoris. Si tamen extranei figerent ibi domicilium, tunc transacto decennio, tradi sicut ceteris incolis legatum posset. Legatum relictum pro nubendis virginibus tradi nequit corruptis, si juridice constet esse tales. Si corruptio esset secreta, tradi legatum posset.

V. QUÆST. III. *Valet ne aliquis testamento derogare?* RESP. Testator est supremus legislator jure gentium, & civili. Expressa ejus voluntas, justa causa sublata, mutari nequit. Si dubia fuerit, illius mentis interpretationi, non commutationi locus est. Commutatio tunc locum habet quando mens testatoris clara est, sed impleri nequit. In hoc casu si legatum profanum sit, caducum evadit, & transit ad heredes. Si fuerit ad pias causas, commutari in similem pium usum Episcopi arbitrio potest.

VI. QUÆST. IV. *Quando ex legatis deduci Falcidia possit?* RESP. Cajus Falcidius tempore Cæsaris Augusti legem rogavit pro heredibus, quibus facultatem concessit detrahendi quartam partem bonorum testatoris, ut hac via eosdem alliceret ad hereditatem acceptandam, vel ne solo nomine heredes essent. Hæc quarta pars *Falcidia* vocatur a suo auctore Falcidio. Ex bonis testatoris qualia sunt tempore ejusdem mortis, detrahenda est hæc quarta pars. Verum vix alicubi hodie obtinet jus commune circa *Falcidiam*; sed peculiares leges vigent, quæ prascribunt quid in casibus occurrentibus agendum sit.

CAPUT IX.

De obligationibus eorum qui foro assistunt.

AD calcem hujus libri de justitia & jure lubet quædam delibare quæ spectant viros forenses. In Theologia christiana indictam præterii materiam hanc, quod tempus tunc non erat hanc exornandi provinciam. In præsentia puncta præcipua breviter illustrabo. Ad rem.

§. I.

De judice.

I. QUÆST. I. *Quænam sint judicis munia, ut recte judicet?* RESP. Primum omnium scientia judici necessaria est eorum de quibus ferre judicium debet. Tremenda sunt oracula quibus Spiritus sanctus *Sap. c. 6.* invehitur adversus judices discordes, & ignorantes. *Melior est sapientia quam vires . . . Audite ergo Reges, & intelligite, & discite judices finium terræ . . . quoniam durissimum judicium his qui præsunt, fiet . . . Ad vos ergo, Reges, sunt hi sermones, ut discatis sapientiam, & non excidatis.* Non ministros judices tantum, sed Reges ipsos Deus alloquitur.

tur. His tremendiſſimum judicium minatur, niſi ſcientiam didicerint qua & regere, & deprehendere judicum inferiorum errores queant. Funeſta detinentur cæcitate, ſi credant ſe liberos eſſe a diſcenda ſapientia regimini neceſſaria; ſi ſibi blandiantur ſat eſſe eligere bonos judices, & miniſtros, quibus totum onus committant. Adjutores iſti ſunt, & auxiliares copiæ. Ceterum ipſi Reges & Principes reddituri Deo ſunt rationem, & quidem ſeveriſſimam tum judicum, tum populi. Error eſt enormiſſimus, quo credunt ſuas expleviſſe partes, quoties optimos elegerint miniſtros. Hoc eſt unum, quod præſtare debent; ſed præcipuum eſt aſſidua vigilantia, & ſtudium, quo populo ſibi commiſſo aſſiſtere, & Principatus negotia tractare debent. Qui vult dignitatis ſplendorem, & reditus, velit neceſſum eſt onera graviſſima quæ dignitatem conſequuntur.

II. Judicibus omnibus præter ſcientiam ad rectum judicium formandum, neceſſaria eſt fortitudo, & conſtantia, qua parvipendant potentes, nullamque perſonam timeant. Inquit Deus Eccl. 7. *Noli quærere fieri judex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne forte extimeſcas faciem potentis, & ponas ſcandalum in æquitate tua.*

III. Heinc graviter peccant qui deſtituti ſcientia, fortitudine, ceteriſque neceſſariis dotibus officium judicis ſuſcipiunt: & iſti abſolvi nequeunt, niſi ſe magiſtratu abdicent. Maximo enim in ſalutis æternæ diſcrimine verſantur: ſi namque judex reputans ſe recte judicare, ex mera imperitia falſam ſententiam promat, gravi ignorantiæ peccato inquinatur, utpote in iis quæ ſcire ex officio tenetur, deficiens, & ad reſtitutionem omnium damnorum quæ litigantibus obveniunt, adſtringitur.

IV. Præter recenſitas dotes auctoritate judicandi inſtructus ſit oportet judex, vel ordinaria, vel delegata, vel partium conſenſu. Habere quoque debet certitudinem moralem cauſæ quam decernit. Hæc certitudo moralis formari debet ad legum normam, & ſecundum allegata, & probata. Neque enim condemnare eum poteſt quem privata ſcientia ſcit eſſe reum, ſi juridice probatus reus non ſit. Quoniam judicat non ut perſona privata, ſed ut perſona publica.

V. QUÆST. 11. *Quomodo ſe gerere judex debet, quando jura dubia ſunt?* RESP. Notanda propoſitio quam damnavit Innoc. XI. n. 2. *Probabiliter exiſtimo, judicem poſſe judicare juxta opinionem minus probabilem.* Tenetur ergo judex ſecundum opinionem vere probabiliorem judicare in quæſtionibus ſive juris, ſive facti, excluſa omni perſonarum acceptione, ut *Deut. c. 1.* Deus jubet. *Quod juſtum eſt judicate, ſive civis ille ſit, ſive peregrinus. Nulla erit diſtantia perſonarum. Ita parvum audietis ut magnum: nec accipietis cujuſquam perſonam: quia Dei judicium eſt.* Nec judex quid vulgus, aut multitudo dicat, attendere debet, ſed ipſe ſcrutari leges debet, & juxta eaſdem ſententiam ferre ut *Exodi c. 23.* Deus jubet. *Nec in judicio plurimorum acquieſcas ſententiæ, ut a vera devies.* Si utrimque rationes æque probabiles urgeant, tunc res, da qua lis ſervet, dividenda inter partes eſt, ſi a nemine poſſideatur. In cauſis tamen criminalibus, quando jura ſunt æqualia, favere reo judex debet.

VI. Celeriter expedire cauſas, ſeu lites judices debent. Si negligentes in hoc ſint, peccant contra juſtitiam, & partem læſam compenſare aſtringuntur. Si noverint advocatos, qui verſute lites protrahant, continuo a foro eos expellere ſatagant.

VII. Acriter auctores diſputant, num judex capite plectere debeat eum quem certo novit innocentem, quando juxta allegata & probata apparet evidenter reus. Omnes adfirmant obſtringi judicem omnes inire vias, arteſque adhibere, & judicium differendo, & cauſam ad ſuperiorem remittendo, & apud eundem teſtem agere, ut liberet innocentem. Quid ſi hæc omnia inutilia ſint? Si id quod ſentio promere debeam, vix contingere poſſe judico, ut judex nequeat efficere ut innocens talis appareat. Nam ſi innocens hic eſt, falſi teſtes ſunt. Teſtium autem falſitas difficillime occulta perſiſtere valet, ſi experrectus judex ſit. Utique judex tenetur ut perſona publica judicare ſecundum allegata & probata; at in caſu rariſſimo curandum eſt ut innocens non pereat. Et quia caſum in praxi vix contingere poſſe exiſtimo, nempe quod accuſatus ſit innocens, quod hæc innocentia ſoli judici comperta evidenter ſit, quodque nulla ſuppetat via capiendi in ſermone falſos teſtes; idcirco a longiore diſcuſſione abſtineo.

VIII. Peccat judex qui reum condemnat ex confeſſione injuſte extorta. Quoniam confeſſio injuſte extorta nullum præbet jus, neque judex uti eadem poteſt, cum non liceat medio injuſto uti. Injuſte autem judex confeſſionem extorquet, ſi abſque indiciis congruis, vel præcedente infamia, aut ſemiplena probatione id præſtet; ſi dolo vel

promissione impunitatis reum alliciat; si contra juris ordinem eum torqueat.

IX. QUÆST. III. *Accipere ne munera a partibus judex valet?* RESP. Pro ferenda sententia sive justa, sive injusta accipere munera judex nequit. Hinc sequentem thesim proscripsit Alexander VII. *Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.* Severe Deus improbat, & detestatur tantam pravitatem pluribus in locis Scripturæ sanctæ. *Deut. c. 16.* inquit: *Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientium, & mutant verba justorum. Juste quod justum est, persequeris.* Hic excluduntur munera & magna, & parva. Levia munuscula accipiuntur ad declinandam inurbanitatis notam: inepta excusatio. Venerantur populi judices cum vident talia respuere, eosque non ut inurbanos, sed ut viros fortes, & integros justitiæ administratores suscipiunt.

X. QUÆST IV. *Quomodo inquisitio fieri a judice debet?* RESP. Inquisitio triplex. Generalis, quæ generatim inquirit serventur ne leges? Altera peculiaris, qua de certo crimine, & determinata persona inquiritur. Tertia mixta, qua generatim de persona, & singulariter de crimine vel contra inquiritur. Inquisitio generalis, nulla data occasione fieri a judice debet. Si crimen publicum sit, & occultus reus, generatim inquirere judex debet. Contra personam determinatam inquirere nequit, nisi præcesserit vel infamia, vel semiplena probatio, vel indicia gravia. Hæc quoque requiruntur ad torquendum reum. Tortura instituta est ad constituendam ejusdem rei confessione plenam probationem, cum gravissima indicia urgent, at non sufficiunt ad sententiam dicendam. Semel tortus si nihil confessus est, nequit rursus torqueri ob idem crimen. Si reus confessum in tortura crimen revocet coram judice, torqueri iterum potest; si tertio confessus, tertio iterum revocet coram judice, absolvendus est, nisi indicia sint vehementissima. Verum habent Tribunalia suas præscriptas, ad hoc quod attinet, regulas.

XI. QUÆST. V. *Sententia justa judicis obligat ne in conscientia?* RESP. Affirmant omnes, quia legitimi superioris præcepto ex conscientia parendum est. Contra sententia evidenter injusta non astringit. Quamobrem qui vi injustæ sententiæ accipit bona alterius, restituere eadem tenetur, cum dignoscit sententiæ injustitiam. Si bona fide eadem accipit, si ante tempus legitimæ præscriptionis deprehendat sententiam injustam, evadit possessor malæ fidei, & restitutioni obnoxius. Servanda tamen sententia injusta est a litigante læso ad evitandum scandalum, & perturbationem; nec licet per vim contra judicem, ejusque ministros agere, sed ob bonum publicum tolerandum est malum privatum, & solum servato juris ordine fieri appellatio, vel implorari sententiæ recognitio potest.

XII. Judex tenetur imponere pœnas a lege præscriptas. Non raro judices ex arbitrio has pœnas aut remittunt, aut temperant. Dum id fieri absque boni publici detrimento potest, laudo benignitatem. At sæpe judices, ut sint misericordes erga reos, fiunt sævi, & inhumani erga innocentes. Ejusmodi pœnæ non modo ad punitionem delinquentium, sed etiam ad terrorem aliorum impositæ sunt. Dum mali homines impunitos vident facinorosos, ansam arripiunt vexandi innocentes. Ergo benignitas erga reos viam aperit ad innocentum depressionem.

§. II.

De accusatore, & denuntiatore.

I. QUÆST. I. *An quis astringatur accusare, vel denuntiare?* RESP. Hanc distinctionem accusatorem inter & denuntiatorem constituit 2. 2. *q.* 68. *a.* 1. S. Thomas, quod denuntiator fratris emendationem, accusator criminis punitionem intendit. Qui ex officio deputati sunt ad hoc munus, quique stipendium a Republica accipiunt, tenentur ex justitia accusare reos damna publica inferentes, ut sunt fiscales, vigiles, custodes agrorum, nemorum &c. Si crimen vertat in damnum publicum vel temporale, vel spirituale, aut accusare, aut denuntiare tenentur etiam personæ privatæ. Crimina quæ vergunt in damnum publicum, sunt proditio patriæ, adulteratio monetarum, veneficia, hæresis &c. Quare Alexander VII. sequentem thesim proscripsit: *Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possit.* Denuntiator non tenetur probare, sed accusator dumtaxat. Qui enim probare crimen nequeunt, accusare non tenentur.

II. QUÆST. II. *Si delictum occultum sit, & probari possit, debet ne accusatio fieri?* RESP. Si detur spes emendationis, præmittenda

tenda est fraterna correctio: quia & fama proximi consistit, & emendatio obtinetur, quando, ut dixi, prudenter speratur delinquentis emendatio. Si tamen crimina sunt contra bonum publicum sive temporale, sive spirituale, difficile præsumi emendatio potest. Et ideo de his criminibus loquens in 4. *d.* 18. *qu.* 2. *a.* 3. *ad* 4. S. Thomas docet, reos ejusmodi accusari posse non præmissa secreta monitione. Accusator abstinere ab accusatione debet, quoties deprehendit crimen esse dubium, vel se illud probare non posse.

§. III.

De reo.

I. QUÆST. I. *An reus teneatur fateri veritatem?* RESP. Judici interroganti juridice fateri reus veritatem tenetur sub gravi culpa, ut docet S. Thomas 2. 2. *q.* 69. *a.* 1. cui subscribunt communiter Theologi. Quoniam judex hoc in casu jus habet interrogandi, & exigendi veritatem ob bonum publicum societatis. Ergo debitum in reo est veritatem manifestandi. Primum enim sine altero consistere nequit. Præterea negare reus veritatem nequit sine mendacio, quod semper illicitum est. Mentiri autem in judicio peccatum mortale est, cum sit in re gravi, & contra justitiam, inquit 2. 2. *q.* 59. *a.* 1. *ad* 3. S. Thomas. *Ille qui mentitur in judicio, se excusando, facit & contra dilectionem Dei, & contra dilectionem proximi, tum ex parte judicis, cui debitum negat, tum ex parte accusatoris, qui punitur, si in probatione deficiat.* Insuper a reo exigitur juramentum de veritate manifestanda. Ergo est perjurus, si veritatem occultet. Et ita communiter docent graviores Theologi.

II. Disputant auctores, num teneatur reus confiteri veritatem post latam sententiam capitis. Adfirmant Navarrus, Corduba, Cabassutius, & alii: quia, inquit Navarrus, hoc requiritur ad consulendum famæ judicis. Repones, satis jam notum esse reos negare solitos delicta a se patrata. At difficile mihi apparet reum christianum dispositum esse ad mortem sancte obeundam, qui perseverat in negatione veritatis. Confessus utique mendacium est: verum sicut publice veritatem negavit, ita publice eam manifestare, ut mihi videtur, debet. Omnes autem fatentur astringi reum ad confitendam veritatem ad tollendum scandalum, vel proximi damnum, vel detrimentum publici boni, quod immineret ex occultatione veritatis.

III. Fateri quoque reus veritatem astringitur, dum a judice interrogatur de complicibus, quia superiori legitime præcipienti parendum est. Reus non interrogatus juridice respondere non tenetur, nunquam tamen mendacium dicere potest. Restrictiones mentales ineptæ sunt ad impediendum mendacium.

IV. Reus qui sibi imponit falsum crimen, ob quod morte plectendus est, ut tormenta declinet, peccat mortaliter: quia influit directe & positive in mortem propriam, & infamator sui est. Quare absolvi nequit, nisi revelet calumniam sibi impactam, cum non sit suæ vitæ dominus. Licitum reo est appellare ad superiorem judicem, dum persuasus est de sententiæ injustitia, vel quia servatus ordo non sit, vel quia sententia æquo severior est. Iniqua vero est appellatio, dum cognoscit sententiam esse justam.

V. QUÆST. II. *Num licitum reo sit fugere, ut pœnam evitet?* RESP. Reus damnatus ad mortem potest ire ad locum supplicii, collum subjicere, & manus aptare, dum fugam arripere nequit. Ei tamen non licet mortem sibi inferre, venenum sumere, projicere se e scala, transfigere se gladio, vel laqueo se suspendere: quia hæc per carnificem fieri debent.

VI. Licitum est reo nocenti fugere, ut mortem declinet, & ante, & post judicis sententiam, nisi peculiari promissione, vel juramento se obligaverit ad permanendum, ut docet *S. Thom.* 2. 2. *qu.* 69. *a.* 4. *ad* 2. Si tamen judex præciperet ne fugeret, cum absolute præceptum justum sit, parere reus deberet. Verum cum difficilis sit talis præcepti observatio, cum insita a natura sit vitæ conservatio; ideo judices communiter a tali præcepto abstinent: nec, ut mihi videtur, est illis suadendum ut illud imponant ob observantiæ difficultatem: & aliunde impediri fuga potest severiori custodia adjecta.

VII. Heinc communiter inferunt auctores, licitum reo esse vitandæ mortis causa frangere carceres, parietes, ut viam sibi ad fugam aperiat. Si enim licita ei fuga est, licitum quoque erit ea exequi quæ ad fugam necessaria sunt. Disputant vero num licitum aliis sit, reo porrigere instrumenta, quibus carcerem frangat. Negant plures Toletus, Navarrus, & alii. Adfirmant vero Cajetanus, Salon, aliique. Quoniam, in-

inquiunt, si fuga ei licita est, cur non licet præbere instrumenta, quibus licitus finis obtineatur? Res hæc tanti non est, ut severius discuti mereatur. Omnes adfirmant, id non licere custodibus, & ministris. Similiter omnes auctores negant, licere aliis adjuvare reum januas, vel parietes carceris effringendo. Quia tametsi hoc liceret reo ob insitum jus conservandæ vitæ, non propterea id permissum est aliis, qui non sunt in casu consulendæ vitæ propriæ. Si hoc liceret, nihil firmum tutumque esset, & potestas suprema careret mediis ad conservandum bonum publicum.

VIII. Reo, contra quem lata est mortis sententia, non licet se defendere, & resistere judici, vel ministris, & executoribus mortis. Similiter innocens damnatus per sententiam justam juxta allegata, & probata, sed veritate destitutam, tenetur sufferre christiana patientia inflictam pœnam, quando licita via absque publico scandalo evitare eam nequeat: mulctamque pecuniariam impositam a legitimo judice solvere tenetur. Plures contendunt, licitum esse fugere e triremibus, nisi data sit fides ibidem permanendi, cum damnatus reus sit, ut ibidem detineatur, non ut sponte maneat. Et sane satis difficile videtur definire ut reus in conscientia astrictus sit sponte manere in tam permoleſto carcere.

§. IV.

De testibus.

I. AD factum aliquod confirmandum, & plenam in judicio probationem constituendam duo testes requiruntur, ut S. Matth. c. 17. testatur: *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum*. Hoc idem docet S. Thomas 2. 2. *q.* 70. *a.* 2. In factis levioris momenti sufficit unus testis, ut publici custodis testimonium sat est ad puniendos fures lignorum in silvis, fructuum in vineis. Unus testis sufficit ad impediendum matrimonium. In testamentis, ut dictum est, non sufficiunt absolute duo testes. Requiritur ut testes sint omni exceptione majores. A jure aliqui excluduntur. 1. Mulieres in criminalibus excluduntur, in civilibus admittuntur. 2. Servi. 3. Minores 20. annis in criminalibus rejiciuntur, & in civilibus impuberes. 4. inimici. 5. consanguinei, & domestici. 6. infames. 7. perjuri. 8. socii criminis, exceptis flagitiis difficilis probationis. 10. deliri, & fatui.

II. QUÆST. 1. *Quandonam homines teneantur testificari?* RESP. Versat hanc quæstionem 2. 2. *qu.* 70. *a.* 1. S. Thomas. Cum grave malum sive temporale, sive spirituale, sive publicum, sive privatum innocenti imminet, quisque testificari tenetur, etiamsi non requiratur a judice. Caritas enim Christi urget nos ut liberemus innocentem ab injusto damno, ab immanibus oppressionibus, ut inquit Psalmista: *Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate*. In ceteris vero nemo tenetur, nisi a judice requisitus.

III. Testis tenetur testificari judici legitime interroganti. Ut judex legitime respectu testis interroget sat est ut præcesserit accusatio, vel denuntiatio, vel querela interposita. Hæc autem non sufficiunt ut judex juridice interroget reum, sed respectu hujus oportet ut præcedant vel infamia, vel indicia gravia, vel semiplena probatio, ut dictum est. Plus itaque requiritur ut quis teneatur testificari contra semetipsum, quam contra extraneum.

IV. QUÆST. II. *Quinam liberi sint ab obligatione testificandi?* RESP. Confessarii, qui facta sciunt vi confessionis sacramentalis. Item illi omnes qui facta sciunt sub secreto naturali, aut consilii, vel auxilii dandi causa, ut sunt advocati, medici, obstetrices, chirurgi, Theologi &c. Nec judicis intentio eo spectat, ut ea quæ his viis nota sunt, revelentur. Quia observantia secretorum necessaria est ad civilem societatem, & bonum commune. Excipiunt tamen omnes cum S. Thoma testificationem necessariam ad impediendum grave damnum communitatis. Tunc enim secretum est de re illicita, excepto sigillo sacramentali, quod in nullo casu revelari potest. Qui viderunt delictum, & postea jurarunt se illud non revelaturos, obedire præcepto superioris debent, quamvis de damno proximi avertendo non agitur, quia juramentum illud est contra jus superioris. Continuo enim ac quis rem scivit, nascitur jus in superiore ad interrogandum, & posterius juramentum est de re illicita respectu superioris, quamvis servandum sit secretum juratum respectu aliorum. Immunes testes sunt a testificatione, quando ex eadem ipsis vel consanguineis imminet grave damnum, nisi vel publicum bonum, vel proximi damnum ex caritatis præcepto impedire tenearis. Nam leges humanæ absolute, & exceptis quibusdam casibus, non obligant cum detrimento valde gravi.

gravi. Pater, filius, maritus, uxor, fratres, sorores, consanguinei, affines delinquentis usque ad secundum, & juxta plures usque ad quartum gradum non tenentur testificari, ut conservetur domestica concordia. Excipiuntur semper casus hæresis, læsæ majestatis, proditionis patriæ &c. Alicubi eximuntur quoque famuli a testimonio ferendo contra dominum.

V. QUÆST. III. *Quandonam testis graviter peccat, & tenetur ad restitutionem?* RESP. Peccat. 1. si ut verum adfirmat quod certo non scivit. 2. si occultet verum sibi notum legitime interroganti. 3. si falsum testetur, quia, ut *Prov.* 21. dicitur, *testis mendax peribit*. 4. Qui falsa instrumenta scribunt, aut vera lacerant. 5. Qui aliquam syngraphan, vel scripturam adulterant. Isti omnes ultra peccatum grave, tenentur compensare omnia damna quæ inde sequuntur. 6. Qui bona fide testimonium falsum dixit, tenetur illud retractare. Regula tandem generalis esto. Judices sunt custodes, & defensores societatis, & boni publici. Omnes subditi parere suis superioribus, dum legitime præcipiunt, tenentur. Nec privati judicare valent, quando legitime præcipiunt, sed obedire isti debent. Quamobrem dum citantur etiam generatim, nequeunt se occultare, vel fugam arripere; sed sistere se ante tribunal debent.

§. V.

De obligationibus advocatorum aliorumque fori ministrorum.

I. QUÆST. I. *Quæ sint advocatorum obligationes?* RESP. Primum omnium scientiam, & peritiam habeant advocati necessum est, qua valeant exercere suam professionem. Regula præcisa istius scientiæ designari nequit. Advocati experrecti sint oportet, acutoque ingenio, atque eloquentiæ vi præditi. Qui ingenio tardi sunt, & lingua sterili, gravissimo periculo se exponunt, non secus ac illi qui natura pavidi, debiles, & meticulosi bellum suscipiunt.

II. Audita clientis causa, ejusdem æquitatem, vel injustitiam manifestare advocatus debet, nullo habito respectu ad proprium lucrum. Utinam qui advocati professionem suscipiunt, haberent unde viverent sine professione, ne pecunia coacti acceptarent causas quaslibet, ut victum, & sustentationem sibi comparent. Sæpe dignoscunt non pauci injustitiam causæ, verum si eam patefaciunt, dimittuntque clientes, non habent unde vivant. Heinc inopia astricti facile sibi ut probabilem depingunt causam quæ aperte injusta est.

III. Debet advocatus pro causæ qualitate studium adhibere, & diligentiam, ut causæ victoriam apud judicem assequatur: & hoc ex officio exequi astringitur, cum stipendio conductus sit.

IV. Sinceri, & ingenui sint oportet advocati: alieni a fraudibus, a conviciis, a protractionibus, a falsis probationibus, ab injuriis contra partem adversam. Non debent accipere nisi justum stipendium vel a lege, vel a justa consuetudine taxatum. Vetitum advocato est paciscí cum cliente de aliqua parte rei controversæ, si vincat. Quia hinc ansam arriperet per fas, & nefas victoriam assequendi, omni ad justitiam sublato respectu.

V. QUÆST. II. *An liceat advocato defendere causam minus probabilem?* RESP. Adfirmant aliqui. Paucis rem perstringam. Peccat 1. advocatus, si defendit causam cognitam injustam. 2. si defendat causam minus probabilem. Si causa civilis sit æque probabilis, potest eam tractare ante judicem; sed debet sincere monere clientem de periculo amittendæ litis. Quando enim jura apparent æqualia, tunc utraque pars habet jus proponendi rationes suas. Hoc tamen verum est, quando cliens est possessor. Si enim adversarius sit possessor, nequit advocatus defendere clientem contra possessorem. Quoniam quando jura sunt paria, atque adeo causa dubia, melior est conditio possidentis. Ut advocatus queat licite defendere clientem contra possessorem, oportet ut judicet causam suam esse certo, & evidenter probabiliorem, & talem judici apparituram. Dum autem eadem dubia apparet, nequit eam judicare probabiliorem, & quidem evidenter. Cavere sibi advocati debent ne aviditas, & cupiditas lucrandi induat opinionem defendendam gradu majoris probabilitatis quem non habet.

VI. Heinc peccant advocati, & tenentur ad restitutionem, 1. si imperiti, & non satis idonei exerceant talem professionem: 2. quando defendunt causam cognitam injustam: 3. si indiscriminatim causas defendendas suscipiunt non considerata & quidem severe & mature earundem justitia: 4. si in progressu litis, cognita injustitia, non moneant clientem, ut desistat a lite: 5. si parti adversæ revelent secretum clientis: 6. si ob ejus imperitiam, negligentiam, aut malitiam

litiam cliens causa cadat, vel expensas superfluas faciat: 7. si causæ expeditionem plus justo differat: 8. si clienti periculum perdendæ litis clare & perspicue non manifestent, & multo pejus, si eum vanis promissionibus alliciant, ut litem intentet: 9. si in defendenda lite utantur falsitate, fraude, falsis testibus, scripturis apocryphis, aut adulteratis: 10. si plures causas suscipiant quam expedire recte valeant, & cuique impendere debitum studium: 11. si scripturas suas plus justo extendant, ut majus pretium accipiant: 12. si falsa crimina parti adversæ imponant, vel vera, sed occulta revelent, vel injustis cavillationibus vexent. 13. Peccant tandem contra caritatem, si pauperum gravi vel extrema necessitate laborantium causas gratis non defendant.

VII. Ceteri procuratores, scribæ, notarii, secretarii omnes diligenter exercere suum officium ex justitia, cum stipendium accipiant, tenentur. Peccant quoque isti pro diversitate officii, si litem injustam suadeant; si scripturas sine necessitate multiplicent; si secreta partium violent; si scripturas falsas repræsentent, aut veras adulterent.

VIII. Pauca adjiciam quæ spectant medicos, pharmacopolas, & chirurgos. Peccant 1. medici, & chirurgi, si absque opportuna scientia artem medendi exerceant: 2. si negligentes sint in morbis curandis: 3. si plures infirmos curandos suscipiunt, quin valeant omnibus opportune assistere: 4. si remedia tutiora, vel saltem probabiliora adhibere negligant: 5. si curam infirmi protrahant, ut reditus multiplicent: 6. si pauperum morbos curare omittant: 7. si graviter decumbentes monere prætermittant ut sacramenta suscipiant, quum S. Pius V. statuerit ne medici visitent infirmum, nisi post tertium diem de ejusdem confessione sacramentali ipsis constet: 8. si pudendos occultos morbos infirmorum evulgent.

IX. Quæ dicta sunt de recensitis professionibus, applicanda sunt ceteris artificibus proportione servata. Omnes enim & pharmacopolæ, & ceteri artifices peccant, si necessaria artis suæ notitia destituti talem artem exerceant; si fraudes dolosve adhibeant. Quælibet enim ars suas peculiares fraudes habet. Quare periti Confessarii erit suos pœnitentes severe examinare super recta administratione propriæ artis.

LIBER X.

DE SACRAMENTIS NOVÆ LEGIS.

DISSERTATIO I.

De Sacramentis generatim.

CAPUT I.

Propositiones ab Ecclesia damnatæ.

Alexander VII. damnavit sequentes.

I. *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post decretum Urbani VIII.* Est 8.

II. *Post decretum Urbani potest Sacerdos cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.* Est 9.

III. *Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.* Est 10.

IV. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.* Est 38.

V. *Illa particula* quamprimum *intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.* Est 39.

Innocentius XI. sequentes confixit.

VI. *Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis, aut episcopalis.* Est 1.

VII. *Urgens metus gravis est causa justa sacramentorum administrationem simulandi.* Est 29.

VIII. *Frequens confessio, & communio etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.* Est 56.

Alexander VIII. sequentes.

IX. *Sacrilegi sunt judicandi qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.* Est 22.

X. *Similiter arcendi sunt a sacra communione*

nione quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers. Eſt 23.

XI. *Valuit aliquando baptiſmus ſub hac forma collatus*, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, *prætermiſſis illis verbis*, Ego te baptizo. Eſt 29.

XII. *Valet baptiſmus collatus a miniſtro qui omnem ritum externum, formamque baptizandi obſervet; intus vero in corde ſuo apud ſe reſolvit: non intendo facere quod facit Eccleſia.* Eſt 30.

CAPUT II.

Propoſitiones laxæ Caſuiſtarum.

I. P. La Croix *lib. 6. p. 1. n. 102.* „ Dicendum eſt . . . eum non peccare „ mortaliter qui in mortali formam ſacramenti inchoat, dummodo ante expreſſionem ultimæ partis eſſentialis ſit in ſtatu „ gratiæ; quidquid in contrarium dicant „ Averſa, & alii. “

II. P. Matthæus Moya in *quæſt. ſelect. Tom. 1. tr. 4. Miſcellan. quæſt. 2. §. 3. n. 13. & 14.* „ Non eſt cur ob metum, ſaltem „ mortis, non liceat ſimulatione hujuſmodi „ in omnibus ſacramentis uti. Hinc ſi hæ„ reticus (non in odium fidei) minaretur „ mortem Sacerdoti, niſi omnem panem in „ foro exiſtentem conſecraret; poſſet ille „ conſecrationis verba proferre abſque in„ tentione conſecrandi, *abſque ullo peccato* „ contra religionem, vel juſtitiam, & abſ„ que ulla mendacii labe. “

III. Joannes Sanchez in *ſelect. diſp. 35. n. 6.* „ Nec obſtat aliquos adorare talem „ panem tamquam conſecratum: erit enim „ idololatria materialis, quam Sacerdos in „ illo caſu vitare non tenetur. “

IV. P. Hieronymus Llamas in *Method. 1. part. c. 1. §. 5. & part. 2. c. 2. §. 12.* apud Leandrum a SS. Sacramento *part. 1. tract. 1. diſp. 6. q. 8.* „ Ad alia adminiſtranda ſacra„ menta, immo & Euchariſtiam ſacram aliis „ dandam non credimus obligare præceptum „ contritionis: quia qui ſacramentum admi„ niſtrat in mortali, non ponit obicem gra„ tiæ . . . ergo non eſt nova culpa, cum „ dans ſacramentum non ſit recipiens. “ Granados *ibidem* probabilem reputat hanc opinionem.

V. Torrecilla *Tom. 2. ſum. tr. 4. diſp. 1. cap. 5. n. 5.* „ Capax eſt baptiſmi infans in „ utero matris, etſi nulla ejus pars in lu„ cem prodeat, dummodo aqua introduci „ ibi poſſit. “

VI. Idem ibidem *diſp. 2 c. 7. n. 3.* „ Nul„ lum eſt peccatum ſacramentum confirma„ tionis non recipere, etiam in eo qui com„ mode poteſt, niſi ex contemptu illud omit„ tat. Nec illud contemnere eſt judican„ dum, niſi illud non recipere eo ſit vel „ quia parvi momenti, vel indignum ſibi, „ vel ut puerile id habeat. “

VII. Idem *ibid. c. 3. n. 8.* „ Neceſſitate „ ſacramenti in confirmatione non requiri„ tur quod unctio fiat digito Epiſcopi: ſuf„ ficit enim ad valorem quod aliquo inſtru„ mento fiat. “

VIII. P. Dominicus Viva in *Curſ. Theol. part. 5. qu. 3. art. 2. n. 6.* „ Reſpondeo cum „ communi apud Dianam . . . non eſſe mor„ tale illud (ſacramentum confirmationis) „ nolle ſuſcipere, præciſo contemptu & ſcan„ dalo. Immo ex Trull. & Henr. contra „ Navar. apud Coninch, nec veniale qui„ dem, cum nullibi extet præceptum de il„ lo ſuſcipiendo. “

IX. P. La-Croix *lib. 6. part. 1. dub. 3. n. 395. q. 72.* „ Quid præterea notandum ſit „ circa neceſſitatem confirmationis? Reſp. „ Fuiſſe olim præceptum eccleſiaſticum ut „ ſuſciperetur confirmatio, colligit Dicaſtil„ lo hic num. 105. ex variis Conciliis, & „ dictis SS. PP. Recte autem docet dub. 10. „ cum communi per deſuetudinem nunc „ deſiiſſe illud præceptum. “

X. P. Thomas Tamburinus *lib. 3. de confirmat. c. 3. §. 4. n. 2.* „ Non tamen iidem „ peccant nec mortaliter, nec venialiter, „ ſi citra contemptum, vel quid ſimile, „ data occaſione, id negligant: quia de hoc „ nullum apparet præceptum: quæ eſt ſen„ tentia Suarez . . . contra Cajetanum, „ & alios nonnullos, putantes eſſe venia„ le. Unde *non eſt fides adhibenda* Leandro . . . „ qui trahit ad ſe Suarezium, quaſi con„ cedentem eſſe veniale. “

XI. Sylveſter verb. *Euchariſtia 3. §. 1.* „ Videtur mortale in tali articulo (mor„ tis) contemnenti, ideſt negligenti com„ municare . . . ſed quia ſumptio Eucha„ riſtiæ non eſt ex neceſſitate ſalutis, ſed „ ex ſtatuto Eccleſiæ, ideo verius eſt, hoc „ non eſſe mortale, ubi ſola negligentia eſt „ in cauſa. “

XII. P. Paulus Layman *lib. 5. tr. 4. c. 5. n. 4.* „ Infirmus paulo ante, puta octo vel „ decem diebus, communicavit, cum ſanus „ eſſet, & nihil *de mortis periculo* cogitans: tunc

„ tunc non tenetur iterum communicare in „ morbum lapsus. "

XIII. P. Didacus Nugno Cabazudo *in 3. part. D. Th. q. 72. art. 8. dub. 2.* „ Fideles non habent divinum præceptum suscipiendi sacramentum confirmationis .... „ Nullum est positum præceptum ab Ecclesia de sacramento confirmationis .... *Per se loquendo* non est peccatum etiam veniale non velle suscipere hoc sacramentum. "

XIV. P. Matthæus Moya *in quæst. select. Tom. 1. tr. 4. Miscellan. de sacram. quæst. 11. n. 7.* „ Unde facile diluitur fundamentum asserentium esse peccatum veniale, eo quod sit spiritualis quædam prodigalitas se privare tanto fructu hujus sacramenti (confirmationis) quando quis *commode* percipere potest. Quæ quidem ratio nimium probat, ac proinde nihil. "

XV. Idem *ibidem n. 11.* „ Ex eo quod non detur præceptum confirmationis per se loquendo, inferunt non esse venialem ejus omissionem ... ergo ex eo quod nullum detur præceptum prohibens suscipere ordines, non præcedente confirmatione, infertur similiter non esse veniale ante confirmationem illos suscipere. "

XVI. PP. Salmanticenses *tr. 1. c. 7. p. 2. n. 107.* „ Immo si confessionem sacramentalem in peccato mortali tantum audiat, dummodo habeat propositum confitendi, vel habendi actum contritionis, antequam verba absolutionis proferat (non peccat mortaliter) ut dicunt Henriquez, & Diana. "

XVII. P. Leander *tr. 7. disp. 9. q. 6.* „ Ego vero sub distinctione respondeo. Si particula *enim* (in verbis consecrationis) omittatur *ex contemptu formali*, mortale erit illud omittere: quia contempus formaliter est directe se opponere præcepto superioris, quod est mortale. Si vero omittatur *ex contemptu* materiali, nempe quia præceptum est de re levi, tunc non erit mortale illud omittere. "

XVIII. Idem *loco citato disp. 7. q. 61.* „ In casu quo maritus minaretur mortem uxori, nisi communicet, ut sic suspicionem adversus illam abjiceret: tunc enim optime poterit simulare se Eucharistiam suscipere, sicut potest simulare se sacramentaliter confiteri: quia in eo casu optime potest absque mendacii crimine uti æquivocatione: ergo & Sacerdos etiam simulare se hostiam in os ejus immittere. "

XIX. P. Claudius La-Croix *lib. 6. par. 1. de Euchar. num. 546. §. 4.* „ Docent Suar. „ Vasq. Say. Marchant. Nugn. Lugo *n. 150.* „ Diana *par. 2. t. 14. res. 61.* Dicastil. *n.* „ 155. Avver §. *quinto*. Jo. Sanch. *d. 31.* „ *n. 12.* Gob. *n. 440.* Pelliz. *de Regular.* „ *t. 6. cap. 1. n. 69.* Leander *n. 385.* & in „ hoc conveniunt fere omnes, inquit Moya „ *t. 4. q. 6. §. 1.* citans valde multos, „ *quod Sacerdos non teneatur hoc præcepto, si* „ *habens copiam Confessarii non sit confessus* „ *ex malitia:* quia licet gravius peccet, tamen in præceptis positivis non valet argumentum a minori ad majus, vel ad simile, uti cum communi Lugo in *Resp. mor. lib. 4. dub. 47. n. 5.* Tridentinum autem loquitur de eo qui necessitate urgente celebravit sine confessione prævia. „ Sed si fuerit copia Confessarii, non fuit „ necessitas urgens celebrandi absque confessione prævia. *Ergo nec tunc tenebitur* ad „ confitendum quamprimum. *Hæc sententia* „ *est probabilis*. "

XX. P. Thomas Tamburinus *lib. de method. commun. c. 1. §. 6. n. 50.* „ In casu „ dubio an verba aliqua legis præceptum „ obligans importent, an consilium, *tanquam regulam* certam ponunt Doctores, „ reputanda esse consilia, & non præcepta: „ & ratio est, quia cum lex sit gravis, & „ onerosa, semper in benigniorem subditorum partem est intelligenda. Adde quod „ in dubio melior est conditio possidentis. „ Ergo in dubio, lex ne sit obligans, an „ non obligans, melior est conditio humanæ libertatis, quæ a tali obligatione immunis est. "

Num. 51. „ Tertio quia *optabile* est, ut „ enixe optat Navar..... a legislatoribus „ neminem obligari ad peccatum, & juvat „ humanas leges sub præcepto obligantes „ diminuere, ne tanta præceptorum multitudine Hebræis pejores efficiamur. Quare „ hoc de quo agimus præceptum (*confitendi quam primum*) diminuere etiam operæ pretium est. "

XXI. Idem Tamburinus *loc. cit. §. 7. n. 56.* „ De laico non est difficultas: satis „ enim est, si eliciat immediate ante ipsam „ sumptionem: & quia sumptio, seu manducatio substantialiter fit, cum cibum deglutimus, seu trajicimus, non autem dum „ ille est in ore, quando solum initiative „ est sumptio; ideo *probabilissimum* puto, „ satis esse, si actus contritionis fiat, cum „ ore habetur sacratissima hostia. Ita de Lugo „ *de Euch. disp. 12. n. 22.* Hurtad. *de Euchar. disp. 8.* alique.

XXII.

XXII. Idem *ibid. n.* 59. „ Quamvis nonnulli cum Layman asserant, Sacerdotem „ mortali crimine deturpatum mortaliter „ delinquere, si Eucharistiam fidelibus porrigat, tamen id aliqui merito negant, „ ut Vasquez, quem citat, & sequitur de „ Lugo *disp.* 8. *de Sacram. in com. sec.* 9. „ quia tunc Sacerdos non conficit sacramentum, sed solum dispensat consecratum, „ ad quod tanta dignitas nequaquam requiritur. Idemque est de Diacono, quando „ ex speciali Sacerdotis commissione sacram „ Eucharistiam aliis porrigit: siquidem tunc „ non conficit, sed solum dispensat. Si ergo *probabile* id est, quanto magis probabile fiet mortalem culpam non esse solum „ attingere? "

XXIII. P. Leander *q.* 7. *disp.* 7. *q.* 50. „ *An Sacerdos qui in ipsa actione sacrificandi* „ *recordatur peccati mortalis, aut forte illud* „ *committit, teneatur postea ex vi dicti præcepti quamprimum confiteri?* Probabiliter respondeo, non teneri eo præcepto, quia „ Concilium fuit locutum de Sacerdote *qui* „ *necessitate urgente, absque prævia confessione celebravit*, ideſt de Sacerdote qui necessitate coactus non præmisit confessionem, antequam ad celebrandum Sacrificium accederet; hoc enim clare significant illa verba *prævia confessione*, ideſt confessione ante Missam: *non vero de Sacerdote qui celebrando committit peccatum*, „ aut illius recordatur. Ergo quantumvis „ tunc consecret, atque communicet absque „ confessione, non tenebitur postea quamprimum confiteri. Sic Vasquez *disp.* 208. „ *cap.* 3. *n.* 20. Sayrus, Diana. "

XXIV. Idem Leander *ibid. q.* 32. „ Si „ Sacerdos est pauper, & vivit ex consueta „ eleemosyna Missæ, vere in eo reperitur „ necessitas corporalis, quæ sufficiens est ad „ celebrandum sine prævia confessione. "

XXV. P. Tamburinus *lib. de meth. com. c.* 1. §. 10. *n.* 71. „ An sit casus in quo „ communicare quis sine confessione, & etiam sine contritione, atque adeo in peccato mortali possit?... *Tam benigna sunt* „ *viscera misericordiæ Domini, ut non dedignetur excusare aliquando pervicaciam nostram. Invenio enim unum vel alterum casum in quo quis purissimam communionem* „ *in peccato sumere sine peccato possit.* "

XXVI. Idem *loc. cit. n.* 72. „ Etenim ex „ supradictis constat Sacerdotem qui incepta „ bona fide Missa, recordatur se mortalis „ culpæ reum debere elicere actum saltem „ a se existimatæ contritionis. Sed jam si „ non possit, *seu experiatur actum illum sibi* „ *valde difficilem*, quid agat? Confiteri non „ potest, conteri nequaquam valet, Sacrificium inchoatum relinquere ob infamiam „ sibi resultantem, *difficillimum est*. Quid „ ergo ab anima sic affecta superest exorquendum? *Probabile* esse ex aliquorum „ sententia judico, hunc non peccaturum „ mortaliter, si cum hujusmodi conscientia „ peccati mortalis, & cum eo dolore quem „ tunc potest elicere, Missam prosequatur, „ consecret, communicetque. Ita Vasquez „ *de Euch. disp.* 207. *c.* 1. *n.* 34. Hurt. „ *disp.* 9. *de Euch. diff.* 1. De Lugo *de Sacr. dis.* 9. *sect.* 1. *n.* 8. Ratio est, quia præceptum digne communicandi non videtur „ tam arcte fideles astringere, ut cogat Sacerdotem cum tanto suo dedecore ab incepto sacro discedere. Tum autem ejusmodi Sacerdos non acquiret gratiam, sed „ tamen non peccabit. "

XXVII. Idem Tamburinus *ibidem n.* 73. „ Idemque erit de laico qui jamjam recepturus sacram synaxim ante linteum, nec „ sub aliquo prætextu sese removere valens, „ peccati mortalis recordetur, nec conteri „ possit. Ita ibi: par enim est ratio. Notent hanc doctrinam scrupulosi, animoque semper timidi. "

XXVIII. Idem *lib. 3. meth. miss. celebr. c.* 1. §. 5. *n.* 15. „ Si quis, cum sit procurator, ut centum v. g. Missæ celebrentur, quæ Missæ in hac urbe solent dici „ v. g. pro ducentis juliis: si quis, inquam, per industriam suam mittat, seu „ eat ad aliam urbem, ubi intra expostulatum tempus dicantur pro centum juliis; „ puto enim non esse *improbabile*, posse talem procuratorem retinere sibi alios centum. Ratio est, quia sumi potest paritas „ a servo, qui per extraordinariam industriam (nam ad ordinariam & moralem „ obligatur ex ipso famulatu) per suum „ laborem emit res minoris quam valeant „ communiter in foro: potest enim retinere quod superest, utpote fructum suæ industriæ. *Pari ergo modo in casu nostro.* "

XXIX. P. Dominicus Viva in *Trut. in prop. 9. Alex. VII. n.* 8. „ Præterea si collectores eleemosynarum pro Missis sint „ Sacerdotes, & non tradantur iis Missæ celebrandæ, sed se habeant ut laici, qui „ curant Missarum celebrationem, poterunt „ ex Nav. Cord. Tambur. *probabiliter* contra Pelliz. Soto *lib. 9. de just. q.* 3. mo-

„ de-

„ deratam pro labore mercedem *ex datis pro*
„ *Missa* suscipere, cum id videatur licitum
„ jure naturæ. "

XXX. P. La-Croix *lib.* 4. *n.* 1341. „Pon-
„ tifices sciunt sententiam quæ ejusmodi
„ obligationem (attentionis internæ) ne-
„ gat, defendi; & tamen, cum facile pos-
„ sent, non contradicunt. Ergo agnoscunt
„ legem illam non esse certam: ergo nec
„ obligat; sed libertas nostra est in posses-
„ sione contra eam. "

CAPUT III.

De Sacramentis novæ legis latæ per Christum.

I. QUÆST. I. *Quid sit Sacramentum novæ legis?* RESP. Est signum rei sacræ in quantum est sanctificans homines, inquit 3. *p. q.* 60. *a.* 2. S. Thomas. Sacramentum itaque reducitur ad genus *signi sensibilis*. Signum autem, subdit S. Augustinus *lib.* 2. *de doct. christ. c.* 1. *est res præter speciem quam ingerit sensibus, aliquid aliud faciens in cognitionem venire*. Signum aliud *insensibile*, ut est character, quem imprimunt Baptismus, Confirmatio, & Ordo; aliud *sensibile*, quod sensibus percipitur, ut est ablutio baptismalis. Rursus signum aliud naturale, aliud a libera voluntate institutum.

II. Sacramenta novæ legis sunt signa non speculativa, sed practica a Deo instituta, quæ significant gratiam quam producunt.

III. QUÆST. II. *Quænam sunt partes sacramentorum novæ legis?* RESP. Duæ, materia, & forma. Hæc nomina non occurrunt in priscis Patribus. Vocabula tamen ista adoptavit Ecclesia tum Græca, tum Latina, utpote rei sacramentariæ explicandæ accommodata. Materiæ nomine non modo res ipsæ sensibiles, sed actiones quoque sensibiles, ut unctio, ablutio, confessio, consensus nutu, vel verbo expressus intelliguntur. Materia alia remota, ut aqua in Baptismo, alia proxima, ut ablutio.

IV. QUÆST. III. *Materiam, & formam Baptismi, & Eucharistiæ determinavit ne Christus Dominus?* RESP. Adfirmant Theologi omnes, Christum determinasse non modo generatim, sed in specie etiam hujus duplicis sacramenti materiam, & formam. Nam aquam pro materia Baptismi determinatam esse a Christo, testatur S. Joannes c. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto* &c. Materiam similiter Eucharistiæ panem & vinum determinasse Christum, testantur S. Matth. *c.* 26. & ceteri Evangelistæ. Formam Baptismi designavit Christus his verbis: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti:* Matth. 28. Formam Eucharistiæ determinavit Matth. 26. *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Et ad hoc quod attinet, nullum est inter Theologos dissidium.

V. QUÆST. IV. *Aliorum quinque sacramentorum determinavit ne Christus res, & verba in specie?* RESP. Duplex est inter Theologos catholicos sententia. Prima adfirmat. Nam Confirmationis materia habetur Act. c. 8. *Tunc imponebant manus super illos.* Materia sacramenti pœnitentiæ remota sunt peccata, proxima actus pœnitentis; forma vero Sacerdotis verba. Extremæ unctionis materia est olei unctio; forma oratio. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini.* Jacob. 5. Materia Ordinis est manuum impositio, forma oratio. *Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus.* Act. 6. Materia matrimonii est mutua corporum traditio. *Erunt duo in carne una.* De forma suo loco dicetur.

VI. Planum itaque est Christum Dominum materiam horum quinque sacramentorum in specie determinasse. Ipse enim institutor est omnium sacramentorum, ut definivit *sess.* 7. Tridentinum can. 1. *Si quis dixerit, sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Christo Domino nostro instituta, anathema sit.* Et quamquam non definierit Concilium, Christum esse *immediate* institutorem, id consequi tamen necessario videtur.

VII. Opponunt secundæ opinionis auctore, qui contendunt Christum generatim, secus in specie designasse sacramentorum Confirmationis, & Ordinis materiam. Quoniam, inquiunt, nulla habetur mentio chrismatis, seu unctionis pro materia Confirmationis, *Act. c.* 8. Neque septem primis Ecclesiæ sæculis instrumenta tangenda porrigebantur pro materia sacramenti Ordinis. Respondent prioris sententiæ Theologi, impositionem manuum esse utriusque sacramenti materiam veluti essentialem; unctionem vero, & instrumenta esse materiam accidentariam, seu accidentalem ritum ab Ecclesia additum. Addunt, in Confirmatione chrisma adhibitum fuisse primis Ecclesiæ sæculis instrumenta ritum esse Ecclesiæ Latinæ,

cum

cum Ecclesia Græca sola manuum impositione conferat sacros Ordines. Et tamen Ecclesia Latina ratas habet sacras Ecclesiæ Græcæ Ordinationes. Ergo in utraque Ecclesia manuum impositio est materia essentialis, & cetera sunt ritus accidentales.

VIII. QUÆST. V. *Quæ mutatio materiæ, vel formæ nullum reddat sacramentum?* RESP. Duplex mutatio: altera substantialis, altera accidentalis. Sola substantialis nullum reddit sacramentum. Hæc mutatio variis modis fieri potest. Aqua congelata conversa in nivem, in grandinem, licet physice eadem sit, in sensu tamen theologico substantialem mutationem respectu Baptismi inducit, cum inepta sit ad usum abluendi. Chrisma benedictum in chrisma non benedictum mutatum substantialem mutationem infert. Vinum naturale in vinum crematum mutatum non est apta materia Eucharistiæ. P. Claudius La-Croix *l. 6. p. 1. n. 24.* defendit vinum congelatum esse materiam Eucharistiæ, & laudat *P. Suarez*. Negant alii Theologi.

IX. QUÆST. VI. *Quot variari modis forma sacramentalis potest?* RESP. Octo enumerat Soto. 1. fit per diversum idioma. 2. per alicujus verbi additionem. 3. detractione alicujus verbi. 4. verborum corruptione. 5. verborum transpositione. 6. interpolatione verborum. 7. verbis synonymis. 8. verbis æquivocis. Diversitas idiomatis, & diversa synonyma inducunt tantum mutationem accidentalem. Idem dicendum de verborum transpositione, & de additione, quæ sensum priorem non tollunt. Interruptio pariter verborum non infert absolute mutationem substantialem, nisi destruat sensum. Corruptio verborum initio vocis tollit sensum, ut patet in voce *Patris*, in qua si litteram P. in M. mutes, consurgit vox *matris*. In fine autem vocis communiter non fit mutatio substantialis. Ut dignoscere queas sit ne substantialis, an accidentalis mutatio, præ oculis habe sensum obvium verborum. Quando hic non mutatur, accidentalis mutatio est. Altera regula memoriæ hæreat. In sacramentis conferendis dum de valore agitur, tutior pars est amplectenda. Quæcumque vero deliberata mutatio sive in materia, sive in forma sacramentorum culpam secum defert majorem, aut minorem juxta mutationis diversitatem.

X. QUÆST. VII. *Licitum ne est in perficiendis sacramentis uti materia, aut forma dubia?* RESP. In sacramentis quæ sunt necessaria necessitate medii ad salutem, ut sunt Baptismus, & Pœnitentia, extrema urgente necessitate, licitus est materiæ, vel formæ dubiæ usus, ut communiter Theologi docent. Extra casum vero extremæ necessitatis illicitus est ejusmodi usus; immo extrema etiam urgente necessitate illicitus talis usus in illis sacramentis quæ non sunt necessaria necessitate medii ad salutem.

XI. QUÆST. VIII. *Licitus ne est usus formæ conditionalis?* RESP. Forma conditionalis hæc est: *Si nondum est baptizatus, ego te baptizo &c.* Convenit penes Theologos primis Ecclesiæ sæculis incognitam fuisse formam conditionalem. Hæc obtinere cœpit VIII. Ecclesiæ sæculo; & tandem sæculo XIII, apud omnes Latinorum Ecclesias hujus conditionalis formæ consuetudo, extrema necessitate urgente, communis evasit, & inserta est in corpore juris, auctoritate Gregorii IX. Primum adhibita fuit hæc forma in Baptismi collatione. Ante Tridentinum nulla mentio istius formæ in administratione Pœnitentiæ. Post Tridentinum plures auctores eam adhibere cœperunt etiam extra casum necessitatis, ut dum Confessarii dubitant, sit ne pœnitens sufficienter contritus. Qui mos mihi non probatur, & rejicietur loco suo. Extrema itaque urgente necessitate licitus est usus formæ conditionalis in Baptismi administratione. De sacramento Pœnitentiæ dicetur infra.

XII. QUÆST. IX. *Quot sunt sacramenta novæ legis?* RESP. Lutherani, & Calviniani duo hodie tantum admittunt sacramenta, Baptismum, & Eucharistiam. Horum errorem damnavit Concilium Tridentinum *sess. 7.* & definivit septem esse Ecclesiæ catholicæ sacramenta, quæ sunt *Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium*. Obvia sunt Scriptuarum testimonia, quibus numerus iste septenarius evincitur, quæque brevitatis causa prætereo.

XIII. QUÆST. X. *Quænam sint sacramentorum efficacia in conferenda gratia?* RESP. Concilium Tridentinum *sess. 7. c. 8.* hæc definivit. *Si quis dixerit per ipsa novæ legis sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere; anathema sit.* Duplex producendæ gratiæ modus, nempe *ex opere operantis*, & *ex opere operato*. Ex *opere operantis* producitur, cum Deus illud confert intuitu fidei, pietatis, seu meriti illius qui suscipit, aut administrat sacramen-

mentum. Gratiam ex *opere operato* produci dicimus, cum vi, & efficacitate ipsius externi signi sacramentalis a Christo Domino instituti, & congruo modo applicati, præter suscipientis, vel administrantis meritum, reipsa producitur. Necessario tamen requiritur ut homo sacramenta percepturus, fidei, & pietatis dispositionibus animam suam præparet.

XIV. Ignoranter, & maligne carpunt hæretici hanc phrasim *ex opere operato*, cum optima & necessaria sit ad illorum errorem confutandum, & ostendendum sacramenta novæ legis non esse mera signa externa, sed signa efficacia quæ vi sua ex Christi passione derivata gratiam producunt. Vide plura *Tom.* 8. *Lib.* 1. *diss. unic. c.* 8.

XV. QUÆST. XI. *Sacramenta novæ legis physice ne, an moraliter gratiam producunt?* RESP. S. Thomas, & omnes ejus discipuli defendunt sacramenta novæ legis, quæ, ut definivit Tridentinum, ex *opere operato* gratiam producunt, esse instrumenta physice concurrentia ad gratiæ productionem. Hæc sententia est conformior Tridentino, & probabilior mihi videtur. Sed cum scholastica sit, & ad mores formandos parum utilis, eam longius non discutio. Vide plura *loco citato*.

XVI. QUÆST. XII. *Quænam sit gratia quam novæ legis sacramenta conferunt?* RESP. Duplex gratia, habitualis, & actualis. Illa quidem inhærens animæ, & permanens; hæc motio transiens dicitur. Gratia quæ sacramentorum vi confertur, est quid intrinsecus animæ hæreus, distinctum a motione fluente, & transitoria, ut definitum est in Concilio Tridentino *sess.* 6. *c.* 11. adversus hæreticos, qui sola exteriori imputatione justificari impios effutiunt, *Si quis dixerit, homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia, & caritate, quæ in cordibus eorum diffunditur, atque illis* INHÆRET; *anathema sit*. Fusius id explicat *c.* 7. Abstinuit Concilium a verbo *habitus*, & *qualitatis*; sed definivit gratiam esse quid intrinsecus animæ inhærens.

XVII. QUÆST. XIII. *An sacramenta novæ legis præter gratiam sanctificantem peculiarem aliquam gratiam, quæ sacramentalis dicitur, conferant?* RESP. Duplicem distinguunt Theologi gratiam. Unam omnibus sacramentis communem, alteram cuique propriam. Communis sententia est singula sacramenta præter gratiam sanctificantem omnibus sacramentis communem, peculiarem aliquam gratiam conferre. Istius gratiæ peculiaris notio, occulta nobis est. Eam ex se sacramenta æqualem conferunt quando eadem omnino dispositio est ex parte suscipientium. Si diversa sit dispositio, majorem, aut minorem producunt.

XVIII. QUÆST. XIV. *An sacramenta vivorum per accidens producant primam gratiam?* RESP. Sacramenta mortuorum sunt Baptismus, & Pœnitentia, quæ per se producunt primam gratiam. Alia sacramenta vivorum dicuntur, quia vivos in gratia præsumunt homines, & hæc per se secundam gratiam conferunt. Disputant Theologi, num hæc sacramenta vivorum *per accidens* conferre primam gratiam valeant? Adfirmat communis sententia cum S. Thoma 3. *p. q.* 79. *a.* 3.

XIX. QUÆST. XV. *An sacramenta novæ legis imprimant characterem?* RESP. Præter effectum gratiæ tria novæ legis sacramenta, Baptismus, Confirmatio, & Ordo, imprimunt characterem, ut omnes catholici docent contra novatores hæreticos, quorum errorem damnavit Tridentinum *sess.* 7. *c.* 9. Character iste est quid reale permanens in anima indelebiliter. Curiosas & inutiles Scholasticorum hac de re quæstiones prætereo.

XX. QUÆST. XVI. *Quomodo differant sacramenta novæ a sacramentis veteris legis?* RESP. Sacramenta evangelica discrepant pluribus titulis a sacramentis mosaicis. Sacramenta veteris legis *ex opere operantis* dumtaxat gratiam conferebant, ut communis docet sententia; evangelica vero eam producunt *ex opere operato*, ut vidimus. Mitto plura alia discrimina.

XXI. QUÆST. XVII. *An Christus Dominus immediate omnia sacramenta instituerit?* RESP. Antiquorum Scholasticorum aliqui propugnarunt, Apostolos ex Christi concessione aliqua instituisse sacramenta. Sed communis, & vera sententia docet, omnia & singula sacramenta immediate a Christo Domino instituta esse. Innumera sunt Scripturarum testimonia, quæ hoc evincunt. S. Paulus 1. *Corinth.* 3. inquit: *Quid est Apollo? quid vero Paulus? Ministri ejus cui credidistis.* Et rursus c. 4. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Et tandem *sess.* 7. *c.* 1. Tridentinum definit: *Si quis dixerit, sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, anathema sit.*

CA-

CAPUT IV.

De sacramentorum ministris.

I. QUÆST. I. *Quinam sint sacramentorum ministri legitimi?* RESP. Solus homo viator est minister idoneus sacramentorum. Non tamen omnes, sed illi tantum qui in Ecclesia legitime ordinati potestatem habent administrandi sacramenta, ut omnes Catholici docent adversus Lutheranos.

II. QUÆST. II. *Utrum intentio in perficiendis sacramentis requiratur in ministris?* RESP. Intentio est voluntatis propositum, quo minister deliberat sacramentum conferre. Triplicem distinguunt Theologi intentionem. Altera *habitualis* dicitur, quæ est quædam prompta facilitas operandi. Altera *actualis*, quæ est præsens animi applicatio, & attentio ad opus, quod reipsa agitur; v. g. Sacerdos dum confert sacramentum actu cogitat de eo conferendo, & reipsa intendit illud ministrare. Tertia tandem est *virtualis*, quæ ex præcedente actuali manat, quæ non est per contrariam intentionem retractata, neque per longum tempus interrupta.

III. Convenit penes omnes Catholicos *habitualem* intentionem non sufficere ad sacramentum perficiendum, nec *actualem* esse necessariam, sed sufficere *virtualem*. Lutherus ministros sacramenta conferre docuit, etiamsi jocantes, & ludentes baptizent, scurrasque, & mimos se prodant. Errorem hunc proscripsit Leo X. & tandem *sess.* 7. *c.* 11. Tridentinum definivit: *Si quis dixerit, in ministris, dum sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia; anathema sit.*

IV. Disputant Theologi, num præter intentionem quam vocant exteriorem, quæ ex verbis serio prolatis consurgit, necessaria sit interior animi intentio. Negarunt quidam, contendentes, ministrum valide perficere sacramentum dum serio profert verba necessaria, licet interius dicat: *nolo perficere sacramentum.*

V. Hanc opinionem rejicio. Siquidem aut exterior administratio sacramenti secundum ritum a Christo institutum peracta, natura sua, secluſa omni prorsus intentione ministri interna, validum efficit sacramentum, aut secus. Si primum; ergo nullo modo administratio sacramentorum ab interiore ministri intentione pendet. At hoc est damnatum a Tridentino. Si secundum; ergo necessaria est ministri intentio. Rursus. Aut minister serio pronuntians formam, & applicans materiam sacramentalem juxta ritum legitimum potest intendere oppositum facere ab eo quod facit Ecclesia, aut secus? Si non potest, sed posita externa administratione seria, cogitur velle facere illud quod facit Ecclesia, superfluus omnino est Tridentinus canon. Frustra quippe præcipitur ponendum quod omittere minister nequit. Juxta oppositam sententiam, posita externa seria administratione, minister necessario intendit facere quod facit Ecclesia: quia hæc exterior seria administratio collidit, profligatque contrariam intentionem internam. Ergo frustra Tridentinum requirit ministri intentionem. Sed illam requirit: Ergo falsa est opposita opinio. Juxta sistema adversariorum sic formandus erat canon Tridentinus. *Si quis dixerit, in ministris, dum conficiunt sacramenta, satis esse jocosam, & non requiri seriam administrationem; anathema sit.* Quid quod Tridentinum *sess.* 14. *can.* 9. damnavit administrationem jocosam, & alio canone jam rescripto requirit ministri intentionem? Duo ergo Concilium necessaria asserit, & seriam administrationem, & interiorem intentionem ministri.

VI. Alexander VIII. proscripsit sequentem thesim, n. 30. *Valet Baptismus collatus a ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat; intus vero in corde suo apud se resolvit: non intendo facere quod facit Ecclesia.* Respondet Ivenin Canonistas Gallos rata non habere decreta Romana quæ a Pontifice summo proxime non emanant. Sed hæc responsio futilis est. Reponunt Sery, Milante, Le Druin, merito esse thesim proscriptam, quod absoluta sit, comprehendatque omnem ritum sive jocosum, sive serium. Sed hæc responsio falsa videtur. Damnatur in hac thesi doctrina, qua docetur, non requiri intentionem: *intus vero in corde suo dicat, non intendo.* Quid ergo pueriliter cavillaris de externa seria administratione, si thesis proscripta perspicue excludit interiorem animi intentionem? Ineptirem ipse, si longius hanc protraherem quæstionem. Lege *Tom.* 8. *Diss. unic. c.* 11. ubi omnia adversariorum sophismata convulsa invenies.

VII. QUÆST. III. *Ut validum sit sacramentum, requiritur ne in ministro fides, aut intentio producendi effectum sacramentalem?* RESP. Sententia Ecclesiæ semper fuit, in Baptismo conferendo non requiri in ministro

fidem, valideque ab hæretico, & infideli conferri, dummodo ritus evangelicus ſervetur. Tempore S. Cypriani definita non erat veritas iſta: idcirco S. Martyr litteras S. Stephani Papæ refutavit. Omnes ſimiliter fatentur non eſſe in miniſtro neceſſariam intentionem producendi effectus ſacramentalis.

VIII. QUÆST. IV. *An ad ſacramenti integritatem requiratur ut miniſter intendat facere id quod facit Eccleſia Romana?* RESP. Negat communis & vera ſententia: ſat enim eſt ut miniſter velit generatim facere quod facit Eccleſia Chriſti: quia huic intentioni generali non officit error privatus, quo quis credit Eccleſiam Lutheranam, Calvinianam eſſe orthodoxam, quia miniſter non agit ut perſona privata, ſed ut publica, nec privatus ejus error inficere opus Dei valet.

IX. QUÆST. V. *An neceſſaria ſit intentio actualis, vel ſufficiat virtualis?* RESP. Dictum ſupra eſt, non ſufficere intentionem habitualem, nec requiri actualem, ſed ſufficere, & neceſſariam eſſe virtualem. Quomodo perſeveret hæc intentio virtualis, quandiu duret non retractata, explicari vix poteſt; ſed ex circumſtantiis, & prudentum judicio colligi poteſt. Qui ſomno, ebrietate, amentia captus baptizat, conſecrat &c. licet antequam caderet in ebrietatem deliberate determinaverit baptizare, non baptizat, non conſecrat: quia actio ſacramentalis humana ſit neceſſum eſt; actio autem ebrii, amentis, hominis eſt, ſed non humana, ut communis & vera ſententia docet.

X. QUÆST. VI. *Validum ne ſacramentum eſt forma conditionali adminiſtratum?* RESP. Aut conditio eſt de re præterita, ut *ſi non es baptizatus, ego te baptizo*: aut de re præſenti, ut *ſi capax es, ego te baptizo*: aut de re futura, ut *ſi craſtina die rem alienam reddideris, ego te abſolvo*. Valere ſacramentum ſub conditione de re præterita, vel præſenti, ſi conditio vera ſit, ſecus ſi falſa, docent omnes. Sub conditione futura perfici ſacramentum nequit. Quoniam dum materia applicatur, & profertur forma, intentio præſens ſuſpenditur: ſi futuro tempore conditio erit, tunc non aderunt materia, & forma.

XI. QUÆST. VII. *Peccant ne letaliter Sacerdotes, qui ſibi gravis culpæ conſcii, ſacramenta ex officio adminiſtrant?* RESP. Adfirmant omnes, idque perſpicue 1. *ad Tim. c. 3.* docet S. Paulus. *Probentur primo, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes*. Et Concilium Tridentinum *ſeſſ. 13. c. 7.* declarat, *eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullius ſibi conſcius mortalis peccati, quantumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa ſacramentali confeſſione, ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat, quod a Chriſtianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc ſancta Synodus perpetuo ſervanda eſſe decrevit*.

XII. Peccatum iſtud mortale eſſe dicimus. Legatur Catechiſmus Tridentinus *part. 2. §. 23.* Qui tamen non ex officio, ſed neceſſitate urgente culpa gravi inquinatus adminiſtret baptiſma, ſive Sacerdos, ſive laicus, non peccat mortaliter, ut docet 3. *p. q. 44. a. 6. ad 3.* S. Thomas. Sacerdos tamen adminiſtrans ſacramentum Pœnitentiæ etiam moribundo elicere actum contritionis debet, ſi ſibi peccati mortalis conſcius ſit. Sacerdos qui indigne celebrat, duplex crimen perpetrat: unum, quia indigne conficit; alterum, quia indigne ſuſcipit ſacramentum.

XIII. QUÆST. VIII. *An peccet mortaliter Sacerdos qui mortalis culpæ reus Euchariſtiam adminiſtrat?* RESP. P. La-Croix *loc. cit. n. 94.* cum Vaſquez, Lugo, Amico, Berna, Sporer, Illſung, Diana, & aliis *probabile* eſſe docet, hunc non peccare mortaliter; & ſimul addit *probabile* eſſe juxta Suarez, Valentiam, Gonet, & alios, peccare mortaliter. P. Viva *q. 1. ar. 4. n. 4.* ait: *Non videtur improbabile quod docent multi, & graves auctores, ... apud Dianam, Sacerdotem adminiſtrantem Euchariſtiam in mortali non peccare mortaliter*. Rituale Romanum juſſu Pauli V. editum hæc n. 1. decernit. *Sacerdos ergo ſi fuerit peccati mortalis ſibi conſcius (quod abſit) ad ſacramenti adminiſtrationem non audeat accedere, niſi prius cum pœniteat. Sed ſi habeat copiam Confeſſarii, & temporis, locique ratio ferat, convenit confiteri*. Accedit Catechiſmus Concilii Trid. *p. 2. c. 1. §. 26.* ubi hæc ſtatuuntur. *Paſtores, aliique ſacramentorum miniſtri .... meminiſſe ſemper debent, ſacramenta divinam quidem virtutem quæ illis ineſt, nunquam amittere; at vero impure ea miniſtrantibus æternam perniciem, & mortem afferre. Sancta enim (quæ ſemel atque iterum, ac ſæpius admonere oportet) ſancte, & religioſe tractanda ſunt*.

XIV. Quid ergo obtrudunt PP. La-Croix & Viva graves auctores? Qui ſunt iſti graves auctores? An præferendi Rituali Romano, & Catechiſmo Romano, ſeu Tridentino? Hi ſunt graves auctores, quos ſequi debemus, ut Eccleſia nos admonet. Jus ergo

ergo rejicienda est tamquam falsa præfata opinio. Falsam quoque existimo alteram opinionem ejusdem P. La-Croix, qui *loc. citato num. 96.* asserit, Episcopum non peccare mortaliter, chrisma in mortali consecrantem.

XV. QUÆST. IX. *Peccat ne Sacerdos qui in peccato mortali audit confessiones?* RESP. Putat non nemo, *eum non peccare mortaliter qui in mortali formam sacramenti inchoat, dummodo ante expressionem ultimæ partis essentialis sit in statu gratiæ.* Quid hic mirari magis debeamus, num speculationis vim, an doctrinæ novitatem, ceteri judicent. Non peccat Sacerdos qui gravi pollutus scelere inchoat formam sacramentalem? An inchoans formam non est minister Christi? Cur initium istud sacrilegum non erit? Dum eam inchoat in mortali, periculo gravissimo se exponit eamdem in mortali complendi. In instanti ne eliciet actum perfectæ contritionis, adeo difficilis? Verum quid fusius refello opinionem seipsa corruentem?

XVI. Contendit quoque P. La-Croix, Diaconum solemniter, & ex officio ministrantem Eucharistiam non peccare mortaliter, si sit in peccato mortali. Hanc pariter opinionem falsam reputo, & oppositam *in 4. dist. 24. q. 1. a. 3. q. 5.* docet S. Thomas. *Quicumque autem cum peccato mortali aliquod sacrum officium pertractat, non est dubium quin illud indigne faciat. Unde patet quod peccat mortaliter.*

XVII. Cajet, Merbesius, Farvaquesius, Turnely, Bouchat, Henricus a S. Ignatio, & alii docent, concionatores peccato mortali inquinatos peccare mortaliter verbum Dei prædicantes. Hanc eandem sententiam docere videtur S. Thomas *in 4. dist. 19. q. 2. a. 2. ad 2.* Vide *Tom. 8. Lib. 1. diss. unica c. 11. n. 5.*

XVIII. QUÆST. X. *An minister sibi peccati mortalis conscius, teneatur confiteri sacramentaliter antequam sacramentum administret, si adsit copia Confessarii, & non urgeat necessitas succurrendi periclitanti?* RESP. Negant plures, & præsertim P. Viva *q. 1. art. 4. n. 4.* ubi ait, sat esse si conteratur, nullumque adesse præceptum confitendi. Nullum præceptum adest? An præceptum istud non est: *Sancta sancte tractanda sunt?* Contritione fit sanctus. At contritione perfecta opus est. Hanc vero contrionem perfectam difficillimam esse peccatori, docent omnes, & præcipue Catechismus Tridentinus *p. 2. n. 5. §. 36.* Et ipse Pater Viva ipsam contritionem imperfectam adeo difficilem reputat ut eam excludat a sacramento Pœnitentiæ. Præfatam ergo opinionem reputo falsam & adversam Catechismo Tridentino, & gravioribus Theologis. Accedit contritionem non abolere peccatum nisi cum voto sacramenti. An præsumi hoc votum potest in ministro qui cum & tempus opportunum, & copiam Confessarii habeat, sacramentum deliberate omittit? Concilium Tridentinum *sess. 13. c. 7.* perspicue definit, præmittendam esse a Sacerdote sibi conscio peccati mortalis confessionem sacramentalem, *quantumvis sibi contritus videatur*: subditque, quod si desit copia Confessarii, *quamprimum* confiteatur. Et hoc consilium non est, sed præceptum prima opportunitate complendum. Oppositum damnavit Alexander VII. *prop. 28.* & Catechismus Concilii Tridentini *2. p. c. 5. §. 45.* conceptis verbis hoc idem asserit de Sacerdote sibi gravis culpæ conscio. Cum *sacramenta administramus, aut percipimus, toties confessio prætermittenda non est.* Idem statuit Rituale Romanum, cujus verba supra dedi.

XIX. QUÆST. XI. *Quando, & quibus administrari sacramenta debent?* RESP. Parochi jure divino administrare suis parochianis sacramenta astringuntur, ut declarat Tridentinum *sess. 23. c. 1.* Tempore pestis cum vitæ periculo hoc exercere munus astringuntur. Plures hoc limitant ad duo sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ; sed restrictio injusta est. Cur sacrum viaticum, & extremam unctionem administrare non debent? Non modo pestis, verum etiam persecutionis tempore assistere ovibus suis Parochi astringuntur. Deficientibus Parochis tempore pestis, Sacerdotes privati etiam cum periculo vitæ administrare extreme egentibus debent sacramenta. Et ad hoc potissimum astricti sunt Sacerdotes mendicantes, cum sint Episcoporum, & Parochorum *cooperatores, & auxiliares copiæ.* Huc enim pertinet eorum institutum, & in hunc finem fidelium eleemosynis aluntur.

XX. QUÆST. XII. *Licite ne administrantur sacramenta indignis?* RESP. Negant omnes, idque expresse Christus prohibet. *Nolite sanctum dare canibus.* Peccatori tamen occulto sacramenta publice petenti deneganda non sunt, quemadmodum Christus Dominus perfido Judæ Eucharistiam non denegavit. Occulte vero petenti peccatori, nisi signa pœnitentiæ dederit, denegari debent. Peccatoribus autem publicis & private, & publi-

ce sacramenta deneganda sunt, ut comicis, tragœdis, mulierculis mimis, seu scortis, saltatricibus in theatris, publicis concubinariis, feneratoribus, adulteris.

XXI. Nonnulli contendunt doctrinam hanc veram esse *ordinarie*, secus si mortis metus immineret: tunc enim administranda sacramenta dicunt, nisi petantur in odium fidei, vel contemptum Religionis: quia, inquiunt citati auctores, præceptum de quo agimus, non est mere negativum, sed resolvitur in affirmativum prudenter dispensandi sacramenta. Papæ! Prudens ergo studium servandæ vitæ præscribit ut sacramenta administrentur publicis peccatoribus, qui Sacerdotis jugulum petunt, nisi administret? Non est præceptum mere negativum istud: *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos?* Omnibus itaque spectatis falsa mihi est recensita opinio.

XXII. QUÆST. XIII. *Licet ne simulare sacramentorum administrationem?* RESP. Duplex simulatio. Altera expressa & formalis, qua directe intenditur alterius deceptio, altera materialis, quæ fit ob justam causam, permittendo alterius deceptionem. Simulationem formalem damnant omnes. De simulatione materiali nonnulli disputarunt olim, quorum opinionem damnavit Innocentius XI. qui hanc thesim 29. damnavit: *Urgens metus gravis est causa justa sacramentorum administrationem simulandi.*

XXIII. P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 1. n.* 153. docet, juste damnatam thesim utpote indefinitam, & abstrahentem a simulatione formali, vel materiali: inquit enim: *An autem damnatio extendi debeat ad simulationem materialem, colligi non potest ex verbis decreti. Hinc dividuntur auctores: nam non debere ad eam extendi tenent aliqui; econtra debere extendi, fuse contendit Gormaz.* En quam verum sit unius distinctiunculæ beneficio non raro eludi decreta pontificia. An disputatum unquam fuit inter Casuistas de simulatione formali? Si ais; ergo Casuistæ tales propugnarunt licitam esse formalem deceptionem, quod nemo vel ex ethnicis Philosophis asseruit. Si negas; ergo extra disputationem est quod damnatio thesis comprehendit simulationem materialem: de qua solum disputarunt Casuistæ. Ergo *ex verbis decreti pontificii*, velit, nolit P. La-Croix, expresse damnatur simulatio materialis.

XXIV. QUÆST. XIV. *Licitum ne est petere sacramenta a ministro indigno?* RESP. Dum certo constat ministrum indignum esse, non licet extra necessitatis casum ab eodem sacramenta petere, dum non est Parochus, vel paratus sacramenta ministrare. Si Parochus sit, vel ejusdem vices sustinens, licitum parochianis est ab eodem sacramenta petere, etiam cognito ut malo. Si tamen minister probus adesset, titulo caritatis ab hoc, & non ab illo petenda sacramenta essent.

XXV. In extremæ necessitatis casu, nempe in mortis articulo licitum est ab hæreticis, & schismaticis ab Ecclesia præcisis petere duo sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ, ut declaratum est a Tridentino *sess.* 14. *c.* 7. Ut sacramenta licite petantur a ministro malo, sed tolerato, sufficit gravis necessitas, puta adimplendi præcepti paschalis, quando tamen nullus adest Sacerdos probus. In tali enim casu nullam petens occasionem peccandi præbet, sed tantum consulit saluti suæ æternæ.

XXVI. De cæremoniis sacramentorum, & de iis quæ sacramentalia dicuntur, vide *Tom. 8. diss. unic. lib. 1. cap. 14.* ubi fusæ hæc omnia explicata invenies, & hic brevitatis causa omitto, quia graviora instant explicanda, & prolixitatem vereor.

DISSERTATIO II.

De Baptismo, & Confirmatione.

CAPUT I.

Baptismi notio, ejusque materia.

I. QUÆST. I. *Quid sit Baptismus hujus legis?* RESP. Est, inquit Catechismus Tridentinus 2. p. c. 2. §. 5. *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo.* Hæc definitio paucis materiam, & formam, & proprietatem Baptismi exponit. Esse Baptismum *sacramentum regenerationis* constat ex Evangelio: *In verbo* sita est sacramenti forma. S. Thomas *3. p. q. 66. a. 1.* hanc Baptismi descriptionem tradit: *Est sacramentum quo homo exterius abluitur, & spiritualiter regeneratur per aquam sub forma verborum a Christo præscripta.* Utraque definitio eodem recidit.

II. QUÆST. II. *Quænam Baptismi materia?* RESP. Duplex, remota, & proxima. De illa nunc; de hac infra. Aqua sola naturalis est materia remota Baptismi, ut *Joan. 3.* habetur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua,*

aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Cur potius aquam Chriſtus Dominus elegerit quam alium liquorem, nulla vera aſſignari ratio poteſt præter divinam voluntatem. Plures congruentias aſſignant Patres, Ambroſius, Hieronymus, quas 3. *p. q. 66. a. 3.* recenſet S. Thomas.

III. QUÆST. III. *Num vetuſtus, & probandus uſus ſit, quo Eccleſia Romana conſecrat aquam Baptiſmo inſervientem?* RESP. Vetuſtam eſſe hanc ſacram conſuetudinem, evincunt Patres, Baſilius, Cyrillus, Cyprianus, & alii. Vide teſtimonia *Tom. 8. Lib. 2. diſſ. 1. cap. 2.*

IV. QUÆST. IV. *Quænam aqua dicenda ſit naturalis?* RESP. Solam aquam naturalem eſſe Baptiſmi materiam adfirmant Catholici omnes. Quænam dicenda ſit aqua naturalis, reſpondet Rituale Romanum juſſu Gregorii XIII. editum, eſſe *aquam fontium, puteorum, maris, fluminum, lacuum, ſtagnorum, paludum, ciſternarum, & pluvialem; & ſic quamcumque ſimplicem & puram, quæ propriam aquæ ſpeciem retineat: nec referre frigida ſit, an calida: non autem eſſe aquam artificialem, ut ex roſis, floribus, herbis, ſeu ſimilibus rebus expreſſam, aut diſtillatam, neque quemvis alium liquorem.* Quomodo, & quot modis corrumpi aqua naturalis poſſit, explicat 3. *p. q. 66. a. 4.* S. Thomas. Ceterum opus non eſt Philoſophorum diſputationibus; commune hominum judicium ſufficit ad aquam naturalem dignoſcendam.

V. Diſputant num una vel altera gutta aquæ ſufficiat ad Baptiſmum. Verum diſputationes iſtæ vanæ ſunt. Ea aquæ quantitas neceſſaria eſt quæ ſufficiat ad abluendum. Una autem aut altera gutta vere non abluit. Aquam ex ſale liquatam extra neceſſitatis caſum non cenſerem eſſe materiam Baptiſmi; bene vero aquam reſolutam ex nive, glacie, gelu, vel rore cæli, ut docet communis ſententia: ipſa vero nix, glacies, grando, cum non ſint materia apta ad abluendum, non ſunt materia Baptiſmi. Neque aqua quæ manat ex vite, aliiſve arboribus, eſt apta materia Baptiſmi, quia non eſt aqua naturalis. Lixivium, juſculum, ſi non ſpiſſa, ſed diluta ſint, ſunt aqua apta ad baptizandum, ut *loc. cit.* docet S. Thomas.

VI. QUÆST. V. *Quænam ſit materia proxima Baptiſmi?* RESP. Eſt aquæ uſus, quo abluitur corpus. Triplex modus abluendi obtinuit, *per immerſionem, per infuſionem, per aſperſionem.* Immerſio primum trina, poſt ſimplex obtinuit. Priſcis Eccleſiæ ſæculis diſciplina trinæ immerſionis vigebat, & ſeculo XIII. adhuc obtinebat. Circa ſæculum XIV. uſus obtinuit baptizandi per aſperſionem, vel infuſionem. Quocunque modo conferatur Baptiſmus ſive per immerſionem, ſive per infuſionem, ſive per aſperſionem, validus eſt. Servandus tamen eſt propriæ Eccleſiæ ritus, & qui abſque cogente neceſſitate illum mutaret, graviter peccaret. Talis infuſio, vel aſperſio fieri debet, ut baptizatus juxta communem ſenſum vere ablutus dicatur.

VII. QUÆST. VI. *Infans in utero matris incluſus baptizari ne valet utero matris abluto?* RESP. Si nullum infantis membrum appareat, nullo modo baptizari poteſt; & collatum Baptiſma nullum eſſet. Vide S. Thomam 3. *p. q. 68. a. 2. ad 4.* & Rituale Romanum. Quare falſa eſt opinio aliquorum, quos citat Leander, nempe validum eſſe Baptiſmum collatum infanti incluſo in utero matris arte obſtetricis, quæ in ipſum manu aquam immittit. Ad valorem Baptiſmi requiritur ut vel totum, vel aliqua pars corporis infantis baptizandi ex alvo mulieris appareat. Infans pelle ſecundina involutus, ſi periculum mortis immineat, fracta pellicula baptizetur; ſi non urgeat periculum mortis, pelle hac exutus infans baptizandus eſt. Non ſufficit ut capilli, vel veſtes abluantur, ſed aliqua ejuſdem corporis pars ablui debet.

VIII. Si quis ob aquæ penuriam in puteum, aut flumen puerum morti proximum projiciat ut eum baptizet, formamque proferat, validum Baptiſma eſt. Quoniam habetur verbum, elementum, ac miniſtri intentio. Validum quoque baptiſma eſt aqua venenata adminiſtratum, aut ferventi, & cum intentione necandi infantis, dummodo adſit intentio baptizandi, & debita ſervetur forma. Hæc tamen omnia licite fieri nequeunt: non enim ſunt facienda mala, ut eveniant bona.

IX. QUÆST. VII. *Licitum ne eſt ſecare alvum mulieris deſperatæ ſanitatis, ut baptizetur infans?* RESP. Id poſſe fieri ait *lib. 1. q. 14.* P. Comitolus, quod æterna ſalus infantis præferenda ſit vitæ corporeæ matris prægnantis. At S. Thomas, cui communiter ſubſcribunt Theologi, oppoſitum docet 3. *p. q. 68. a. 11. ad 3.* ubi ait: *Non ſunt facienda mala ut veniant bona: Rom. 3. Et ideo non debet homo occidere matrem, ut baptizet puerum. Si tamen mater mortua fue-*

rit, vivente prole in utero, debet aperiri, ut baptizetur. Axioma istud: salus æterna præferenda est vitæ corporis: non infert quempiam aut sibi, aut aliis mortem inferre corporis posse, sed eo pertinet, ut pro alterius æterna salute, sustinenda interdum mors sit.

CAPUT II.

De forma, & triplici Baptismo.

I. QUÆST. I. *Legitima ne est forma verborum qua Ecclesia Latina utitur?* RESP. Ecclesiæ Latinæ forma hæc est: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Pervetustam esse hanc formam plura evincunt documenta antiqua, Sacramentarium S. Gregorii Magni, Ordo Romanus, & Missale Gothico-Gallicum apud Thomasium, & Liturgia Gallicana a Cl. Mabillonio edita, & illustrata *tit.* 25.

II. Valida similiter est forma Græcorum, quæ est ejusmodi: *Baptizatur servus* (vel *serva*) *Dei, N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Non optativa, ut olim multi contendebant, sed enuntiativa est, nempe *baptizatur*, hæc forma Græcorum, ut Arcudius, Goarius, & Martene evincunt.

III. QUÆST. II. *Requiritur ne ad valorem Baptismi, ut exprimatur actus baptizantis per verbum* baptizo, *aut* baptizatur? RESP. Affirmant omnes, idque definivit Alexander III. *in 3. decret. tit.* 42. *c.* 1. Contra hanc pontificiam definitionem, & communem Ecclesiæ doctrinam scripturire juniores nonnulli ausi sunt, quorum errorem damnavit Alexander VIII. in hac thesi 29. „ Valuit „ aliquando Baptismus sub hac forma col„ latus: *In nomine Patris, & Filii, & Spi„ ritus sancti:* prætermissis istis, *Ego te ba„ ptizo.* “ Formam suam hausit Ecclesia ex verbis evangelicis: *Baptizantes eos in nomine* &c. Qua ratione omnes ex his verbis colligunt necessitatem invocandæ SS. Trinitatis, eadem infertur necessitas exprimendæ actionis baptizantis.

IV. QUÆST. III. *Qui deliberate omitteret hanc particulam* ego *in forma Baptismi, graviter ne peccaret?* RESP. Omnes affirmant, præfatam particulam ad substantiam Baptismi non pertinere; peccare tamen qui deliberate, aut ex negligentia illam omitteret, pariter omnes affirmant. Disputant solum de gravitate culpæ. Alii affirmant, esse gravem, alii levem. Fateor hunc malitiæ gradum me non tenere. Deliberata omissio excusari non posse videtur a contemptu ritus ecclesiastici: quo in casu culpa gravis esset. Hæc particula *te* pertinet ad essentiam Baptismi, quia designari persona baptizanda debet. *Baptizantes eos.* Peccaret qui in forma Baptismi exprimeret nomen baptizati dicendo, *Ego te baptizo Petrum* &c. Quoniam nihil addi, nihil detrahi de forma Baptismi debet. Ratum validumque esset Baptisma, si quis omisso verbo *baptizo* diceret, *mergo, intingo, lavo, abluo*, dummodo non recederet ab intentione Ecclesiæ, quæ sacramentalem, non profanam ablutionem intendit; semper tamen peccaret minister verba immutans ab Ecclesia statuta. Particula *in* probabilius attinet ad essentiam baptismi: piaculum ergo illam omittere.

V. QUÆST. IV. *Qui baptizaret hac forma,* Ego te baptizo in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus sancti, *validum ne conferret Baptisma?* RESP. Negat Martinus Bonacina cum aliis. Cur non validum hoc Baptisma? *Nominis* repetitio nullo modo immutat sensum formæ a Christo institutæ. Si quis vero diceret: Ego te baptizo *cum Patre, cum Filio, cum Spiritu sancto:* probabilius mihi est Baptismum non valere, quia in præfata forma non exprimitur clare unitas essentiæ.

VIII. Qui omitteret *in nomine*, & substitueret *in virtute*, validum ne conferret Baptisma? Alii affirmant, alii negant. Dubia ergo res est. Ergo sententia negans tutior est, & probabilior. Similiter invalidum judico Baptisma collatum hoc modo: *Ego te baptizo in nomine sanctissimæ Trinitatis*, vel *in nomine Unius, & Trinis*, vel *in nomine trium personarum.* Quoniam non proferuntur expresse tres divinæ personæ. Invalidum multo magis esset Baptisma hoc modo collatum: *Ego te baptizo sub nomine Jesu Christi.* Negat quoque communis, & vera sententia validum esse Baptisma hac forma collatum: *Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & Procedentis ab utroque:* quia in re sacramentaria communiori sententiæ adhærendum est, & tutiori. Validum autem existimarem Baptismum hac forma collatum: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Jesu Christi, & Spiritus sancti*: quia Jesus Christus vere est Filius Patris. Similiter ratum haberem Baptisma collatum hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filii unigeniti, & Spiritus sancti*

Pa-

Paraclyti. Qui uteretur hac forma: *Ego te baptizo in nomine Patris; Ego te baptizo in nomine Filii; Ego te baptizo in nomine Spiritus ſancti:* non conferre validum Baptiſma defendit P. Paulus Comitolus. Sed probabilior ſententia adfirmat, quam communiter Theologi defendunt. Validum quoque Baptiſma eſſet, ſi quis omitteret particulam &. Peccarent tamen omnes iſti, qui adderent, aut omitterent quidquam formæ præſcriptæ ab Eccleſia, & hauſtæ ex ipſo Evangelio. Baptiſmum collatum a balbo, qui in fine vocis demeret, aut mutaret unam litteram, validum eſſet, ut ſi diceret *batizo* loco *baptizo*. *In nomine Patri*, pro *in nomine Patris*. Verum quæſtiones iſtæ arbitrariæ ſunt, quæ vix unquam occurrunt. Idcirco prætereundæ.

VII. QUÆST. V. *Quotuplex eſt Baptiſmus?* RESP. Triplex, *Fluminis*, *Flaminis*, & *Sanguinis*. Baptiſma *Fluminis*, ſeu aquæ eſt ſacramentum hactenus explicatum. *Flaminis* eſt perfecta contritio cum voto Baptiſmi. Hoc baptiſma ſufficere ad ſalutem, cum Baptiſmus aquæ haberi nequeat, docent omnes. Baptiſmus *Sanguinis*, ſeu martyrium præſtat Baptiſmo aquæ, & *Flaminis* non ratione ſacramenti, ſed ratione caritatis, & gratiæ, cum ſolus Baptiſmus aquæ ſit ſacramentum. Baptiſmus autem ſanguinis includit Baptiſmum *flaminis*, at non econtra. Quare omnes adfirmant in adultis martyrium ſupplere Baptiſmum fluminis. Idem adfirmant reſpectu parvulorum. De parvulis enim trucidatis ab Herode canit Eccleſia: *Cujus præconium Innocentes martyres non loquendo, ſed moriendo confeſſi ſunt.*

VIII. Diſputant Theologi, num martyrium ſuppleat Baptiſmum aquæ ex opere operato? Negant plures; ſed communis & vera ſententia defendit martyrium juſtificare tam adultos, quam parvulos ex opere operato. Nam Baptiſmus ſanguinis Baptiſmo aquæ comparatur. Ergo ſi ille, cur non iſte juſtificat ex opere operato? Hanc ſententiam defendit S. Thomas in 4. *diſt.* 4. *q.* 3. *a.* 3. *q.* 3. *ad* 1.

VIII. QUÆST. VI. *Quæ diſpoſitiones requiruntur in adultis ad ſuſcipiendum martyrium?* RESP. ſequentes. 1. voluntaria acceptatio mortis illatæ a perſecutore in fidei odium. Martyrium enim eſt actus fortitudinis, & caritatis. Ergo neceſſaria eſt deliberata electio. 2. Ut martyrium acceptetur ob fidem Chriſti, & ex motivo ſupernaturali per fidem propoſito. 3. Neceſſaria eſt caritas ſaltem initialis, & imperfecta, quæ poſtea perfecta evadat vi ipſius martyrii. Adulti qui alicujus peccati ſibi conſcii ſunt, purgare conſcientiam ſuam debent, eo modo quo ad Baptiſmum aquæ, aut Pœnitentiam ſe diſponerent. Si catechumenus ſit, & adſit occaſio, Baptiſmum præmittere debet: & ſi Baptiſmo tinctus ſit, confeſſionem, ſi opportunitas adſit. Quæ omnia confirmari poſſent Eccleſiæ diſciplina: nam perſecutione ſæviente, vel imminente, Epiſcopi animabant omnes ad Baptiſma ſuſcipiendum, ad pœnitentiam peragendam, & ad Euchariſtiam participandam, ut his roborati præſidiis alacriores, fortioreſque fierent ad luctam, & certamen ſuſtinendum.

CAPUT III.

De miniſtro Baptiſmi, ejuſdem inſtitutione, obligatione, & neceſſitate.

I. QUÆST. I. *Quotuplex eſt Baptiſmi miniſter?* RESP. Triplex. 1. Ordinarius ex officio. 2. Extraordinarius ex delegatione. 3. Neceſſitatis. Miniſter ordinarius & ſolemnitatis eſt Epiſcopus, tum Parochi, deinde Presbyteri. Dum Epiſcopi olim ſolemniter baptizabant, licitum non erat Presbyteris, ſeu Parochis idem præſtare. Et etiam nunc ſi Parochus adſit, non debet Sacerdos eo inconſulto baptizare. Diaconus non ex officio, ſed ex commiſſione adminiſtrare Baptiſmum valet. Laici ſunt miniſtri neceſſitatis, qui baptizant abſque ſolemni ritu. Mortaliter peccaret laicus, ſi præſente Sacerdote baptizaret, quia in re gravi ſibi uſurparet jus proprium Sacerdotis. Graviter quoque peccaret laicus, ſi præſente Diacono baptizaret, quia abſente Sacerdote hoc jus devolvitur ad Diaconum, ut probabilior ſententia docet. Laicus baptizans ſine neceſſitate, & cum ſolemni ritu, incurrit irregularitatem.

II. QUÆST. II. *An unus miniſter unica aſperſione poſſit baptizare plures?* RESP. Adfirmant communiter, quia non mutatur ſenſus formæ adhibendo *vos* pro *te*; confirmantque exemplo S. Petri, qui una die magnam multitudinem baptizavit. Qui tamen abſque neceſſitate ſic baptizaret, peccaret & quidem graviter. Advertendum præterea, talem eſſe debere aſperſionem quæ ablutio dici revera poſſit, ut aqua fluat ſuper baptizatum: una enim aut altera gutta non ſufficit. Si duo quorum unus lingua, alter ma-

manibus careret, baptizarent; nullus esset baptismus, ut docet S. Thomas *3. p. q. 46. a. 4. ad 4.* Si puero periclitanti præsentes essent Sacerdos excommunicatus, & obstetrix, hæc præferenda esset Sacerdoti excommunicato, & reciso a corpore Ecclesiæ. Nec obstat, Sacerdotem excommunicatum in extrema necessitate absolvere posse, quia in nullo casu laicus absolvere valet. Nemo baptizare seipsum potest. Ideo, inquit *3. p. qu. 66. a. 5. ad 4.* S. Thomas, Christus a Joanne baptizari voluit. Idem a pluribus baptizari nequit: quare non valeret Baptismus, si plures dicerent, *Nos te baptizamus*, ut 3. p. q. 47. a. 6. docet S. Thomas: quia *nos* non est idem quod *ego & ego*, sed *ego & tu*: & sic immutaretur forma.

III. Parochus peccat qui ut saluti infantis consulat, privatim Baptismum administrat domi, expectans patrinum, ut postea in Ecclesia solemnem ritum peragat. Quoniam in Concilio Viennensi sub Clemente V. statutum est in Clement. *l. 3. tit. 15. c. unic.* ut non in aulis, vel in cameris, sed in Ecclesiis, in quibus sunt sacri fontes ad hoc deputati, baptismus conferatur.

IV. Parentes qui in extrema necessitate filios suos baptizant, non amittunt jus petendi debiti. Extra vero extremam necessitatem si suos filios baptizarent, illud jus amitterent. Baptismus collatus a Pagano, vel Judæo validus est. Et hæc est hodie universalis Ecclesiæ doctrina.

V. QUÆST. III. *Quandonam Baptismus institutus est?* RESP. Institutum a Christo Domino Baptismum fatentur omnes & catholici, & hæretici. De tempore institutionis disputatur. Plures contendunt, Christum instituisse Baptismum post resurrectionem cum dixit Matth. *28. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos* &c. Probabilior mihi opinio est Christum instituisse hoc sacramentum cum ipse baptizatus in Jordane fuit, ut docent S. Augustinus, S. Ambrosius, S. Thomas, & ipse Catechismus Romanus. Obligare cœpit lex Baptismi continuo ac post resurrectionem promulgata fuit. *Euntes ergo docete . . . baptizantes* &c. Quando autem sufficienter promulgata fuerit, ita ut omnes obligaret, alii asserunt post Pentecosten, alii paulo longius protrahunt. Vide *Tom. 6. Diss. 3. de leg.* ubi hæc omnia explicata sunt.

VI. QUÆST. IV. *Quænam est suscipiendi Baptismi necessitas?* RESP. Duplex necessitas, medii, & præcepti. Sine eo quod primo modo necessarium est, obtineri finis non potest, nisi habeatur vel in re, vel in voto: Et hujusmodi sunt Baptismus omnibus, & Pœnitentia peccatoribus adultis. Necessarium secundo modo dicitur, quod præcepto imponitur, quod sine peccato omitti *scienter* nequit. Haberi tamen salus sine eo potest vel ex ignorantia, vel ex alio obstaculo, quod observantiam impediat. Nulla vero ignorantia, nulla impossibilitas suffragatur respectu eorum quæ necessaria sunt necessitate medii. Rursus duplex necessitas medii distinguitur. Altera exterior, ut ablutio baptismalis; & hæc suppleri per fidem, & caritatem cum voto potest. Altera intrinseca, ut est gratia sanctificans; & hæc nullo suppleri modo potest. Nisi reipsa habeatur, impossibilis est æterna salus. Votum similiter duplex est. Aliud implicitum, ut est votum, seu desiderium generale servandi omnia Christi præcepta, quod sejungi a caritate perfecta nequit. Aliud est votum, seu desiderium expressum, quod ex rei cognitione oritur, & requiritur quando res est necessaria necessitate medii.

VII. Quare sine baptismo vel in re, vel in voto nemo ingredi in Paradisum potest. Ipsis infantibus ex fidelibus procreatis parentibus necessarius re est Baptismus, quidquid blateret in oppositum Calvinus. Adultis vero omnibus necessarius est vel re, vel in voto. Et hoc votum, seu desiderium suscipiendi Baptismi in adultis expressum sit oportet, ut probabilior sententia docet.

VIII. QUÆST. V. *Quo tempore suscipi Baptismus debet?* RESP. Multa occurrunt antiquorum exempla de Baptismi dilatione. S. Ambrosius ante ordinationem, S. Paulinus Nolanus an. 28. S. Augustinus an. 33. baptizati sunt. Viri sancti humilitati causa catechumeni longo tempore perseverabant. Alii, ut vitam voluptariam ducerent, Baptismum differebant. Rationes cur differri Baptismus non debeat, obviæ sunt. Quis prudens suæ servitutis vincula, aut suæ infirmitatis antidotum procrastinare vellet?

IX. QUÆST. VI. *Præceptum suscipiendi Baptismi obligat ne ut adulti quamprimum commode possint Baptismum suscipiant?* RESP. Quæ sunt necessaria necessitate medii, potiori jure necessaria sunt necessitate præcepti. Disputatur num secundum præsentem Ecclesiæ disciplinam præceptum obliget sub gravi, ut adulti quamprimum commode valent teneantur Baptismum suscipere? Negant nonnulli; sed communis & certa sententia affirmat. Quoniam dilatio hæc gravi periculo

so exponit. Quamobrem graviter parentes delinquunt, dum absque rationabili causa infantium Baptismum differunt, quia illos exponunt periculo æternæ damnationis.

X. Præter antiquos hæreticos Anabaptistæ seu Rebaptizantes, Valdenses, Cathari effutierunt, parvulos ante usum rationis non esse baptizandos, quorum errorem damnavit *sess. 7. can. 12. & 13.* Tridentinum. Satyri, vel concepti ex bruto & femina, non sunt baptizandi. Monstrum procreatum ex viro & muliere, si appareat humana persona, præsertim in capite, baptizandum est. Si dubitetur, consulatur Episcopus. Si dubitatio persistat, baptizari adjecta conditione potest.

XI. QUÆST. VII. *Baptizari ne possunt infantes infidelium reluctantibus parentibus?* RESP. Sermo est de infantibus ratione destitutis. Negat S. Thomas, cui subscribunt communiter Theologi, & hæc consuetudo Ecclesiæ obtinet, nempe infidelium, licet sub civili potestate Principum christianorum degentium, infantes non esse baptizandos, dum parentes reluctantur. BENEDICTUS XIV. in epistola data an. 1747. ad Archiepiscopum Tarsensem controversiam hanc pleno in lumine exposuit. Potissima ratio sententiæ nostræ est Ecclesiæ consuetudo, & periculum apostasiæ, cui exponuntur infantes baptizati reluctantibus parentibus. Accedit patria potestas, cui subjecti infantes sunt.

XII. Hisce diebus hic Romæ disputatum fuit, qui *parentum* nomine veniant. Omnes adfirmabant patrem, avum præferendos esse matri, quia linea virilis prævalet feminæ. In disputationem vocatum est, num avia præferri debeat matri? Avia Judæa, sed Christiana facta consentiebat ut nepos baptizaretur. Mater Judæa repugnabat baptismo filii sui. Alii contentebant præferendum esse consensum aviæ. Alii propugnabant standum esse dissensui matris. Res delata fuit ad summum Pontificem BENEDICTUM XIV. Qui epistola data ad Illustrissimum Guglielmi Assessorem S. Officii, decrevit attendendum esse consensum aviæ, & baptizandum puerum, repugnante matre Judæa.

XIII. In periculo proximo mortis filii infidelium baptizandi sunt, quia tunc nullum est apostasiæ periculum. In hujus sententiæ confirmationem refert BENEDICTUS XIV. decretum S. Officii an. 1678. & aliud datum 1705. Baptizandi similiter filii infidelium, qui dicuntur *expositi*, seu *projecti* nempe a parentibus derelicti, quia tunc nemini fit injuria. Item infidelium pueri capti a piratis christianis, quia extracti sunt a patria potestate. Si unus parentum infidelium consentiat, licet alter repugnet, baptizandus puer est, quia consensus in favorem religionis præferendus est. Validum quoque baptisma est collatum pueris quos infideles offerunt baptizandos, non ut regenerentur ad vitam æternam, sed ut curentur ab infirmitate, ut docet S. August. *epist. 98.* ad Bonifacium. Amentes a nativitate baptizandi sunt in fide Ecclesiæ, inquit *3. p. q. 68. a. 2.* S. Thomas. Adultorum qui ex sana mente in amentiam incidunt, spectanda est voluntas quam habebant dum sani erant. Dormientes baptizandi non sunt, nisi immineat mortis periculum proximum.

CAPUT IV.

De dispositionibus adultorum ad suscipiendum Baptismum, & de ejusdem effectibus & cæremoniis.

I. QUÆST. I. *Requiritur ne in adultis ad Baptismum rite suscipiendum fides, dolor de peccatis, & caritas inchoata?* RESP. Fidem necessariam esse declarat S. Marcus *c. 16.* inquiens: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Necessitatem pœnitentiæ manifestat S. Petrus *Act. 2.* ubi ait: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.* De amore saltem initiali, de quo infra sermo erit, inquit S. Joannes epist. 1. cap. *3. Qui non diligit, manet in morte.*

II. QUÆST. II. *Qui sunt Baptismi effectus?* RESP. Primus & præcipuus Baptismi effectus est delere tum peccatum originale, tum cetera omnia peccata, & animam sanctificare, ut habetur Act. 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum.* Et S. Paulus ad Rom. 8. *Nihil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu.* Turpiter ergo errant protestantes effutientes, per Baptismum peccata tantum non imputari, secus tolli, & penitus deleri: quorum errorem damnavit Tridentinum *sess. 5. c. 5.*

III. Nec est quod opponant, remanere in baptizatis concupiscentiam, quæ teste Apostolo Paulo peccatum est: quandoquidem peccatum concupiscentia ab Apostolo dicitur, non quod ipsa proprie peccatum formaliter sit, sed quia ex peccato proficiscitur, & ad peccatum inclinat, & allicit, ut *sess. 5. c. 5.* Tridentinum definivit ex perenni PP. traditione.

IV.

IV. Alter Baptismi effectus est remissio pœnæ æternæ, & temporalis, ut in Decreto ad Armenos Concilium Florentinum definivit, & Tridentinum *loco cit.* confirmavit. Tertius Baptismi effectus est impressio characteris, ut ex perpetua Ecclesiæ traditione habetur, & Tridentinum definivit *sess. 7. can. 9.*

V. Baptismus rite administratus nunquam iterandus est. Si aliquis in hæresi baptizatus sit, examinari debet, num juxta veram Ecclesiæ, seu evangelicam formam baptizatus fuerit, & si juxta hanc formam baptizatus sit, rebaptizari non debet. Si deprehendamus formam evangelicam non fuisse servatam, baptizandus denuo est. Attente tamen examinari debent qui fuerunt ab hæreticis baptizati.

VI. Qui baptizati ab obstetrice sunt, non debent rebaptizari, quando Parochus deprehendit obstetricem prudentem, experrectam, & in examine super formæ exacta observantia constantem. Infantes expositi collati Baptismi schedulam collo appensam habentes rebaptizandi ne sunt? Præcisa resolutio dari nequit. Quando vel minima suspicio oritur de Baptismo valide collato, sub conditione rebaptizandi sunt, ut statuit Rituale Romanum, jussu Pauli V. editum.

VII. QUÆST. III. *An Baptismus ficte susceptus, recedente fictione peccata deleat?* RESP. Duplex fictio. Altera, qua quis simulat se suscipere Baptismum, sed intus nec intendit, nec credit, nec vult suscipere Baptismum. De hoc quæstio nulla. Altera fictio est, qua quis revera vult suscipere Baptismum, peccata tamen non detestatur, nec credit, nec sperat; Baptismum tamen recipit, quia revera vult illum suscipere, sed effectum ejusdem non recipit ob indicata impedimenta. Quæritur num recedente hac fictione peccatorum remissionem assequatur? Negantem sententiam defendunt plures; sed affirmantem defendunt S. Augustinus, S. Thomas, & communiter Theologi. Quia causa natura sua productrix effectus, remoto impedimento, illum producit.

VIII. QUÆST. IV. *Quænam sunt Baptismi cæremoniæ?* RESP. Plures, quarum paucas delibabo. Quædam præcedunt, ut præsentatio baptizandorum ante Ecclesiæ januam, quam ingredi nequeunt, cum sint per culpam originalem filii iræ. Deinde quid petant ab Ecclesia Dei, Sacerdos inquirit; reponuntque, Baptismum. Succedit exorcismus ad expellendum dæmonem. Sal in os ejusdem baptizandi immittitur, ut vitiorum pulsa putredine, bonorum operum saporem baptizatus gustet. Crucis signo obsignantur frons, oculi, aures, humeri, pectus: nares, & aures saliva liniuntur, & *ephpheta*, est *adaperire* pronuntiatur.

IX. Cæremoniæ quæ baptismum comitantur, & consequuntur, sunt sequentes. Sacerdos ad sacrum fontem baptizandum adducit, eumque ter interrogat: *Abrenuntias Satanæ, & omnibus pompis ejus, & omnibus operibus ejus?* Respondet baptizandus aut per se, si sit adultus, aut per patrinum, si sit infans, ad singulas interrogationes, *Abrenuntio*. Deinde Sacerdos interrogat: *Credis in Deum Patrem omnipotentem?* Respondet, *Credo*: & iterum de aliis symboli articulis interrogat Sacerdos, & baptizandus respondet, *Credo*. Tandem interrogatur: *Vis baptizari?* & consentientem vel per se, vel per patrinos Sacerdos baptizat. Cæremoniæ quæ baptismum consequuntur, sunt sequentes. Sacerdos baptizati capitis verticem inungit, veste candida illum induit, si sit adultus; si infans linteolum capiti imponit dicens: *Accipe vestem candidam, quam immaculatam perferas ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam æternam*. Cereum ardentem in ejusdem manum Sacerdos tradit in fidei, & caritatis symbolum. In Baptismate proprium cuique nomen imponitur.

X. Requiritur aliquis qui de sacro fonte baptizatum suscipiat, ut 3. *p. qu.* 67. *a.* 7. declarat S. Thomas, & congruentes rationes assignat. Nec quilibet indiscriminatim eligendus est, sed catholicus, & quoad fieri possit optimis moribus instructus, quique vices pædagogi, & magistri docentis, & instruentis supplere queat. Parochi administrantes baptismum sine patrinis peccant mortaliter, sublata urgente necessitate. Quoniam ritus isti sunt de necessitate non sacramenti, sed præcepti. Sufficit unus, vel una, aut ad summum unus & una admitti possunt, ut statuit *sess. 24. c. 2.* Tridentinum. Monachi & Regulares mendicantes excluſi sunt ab hoc officio, ut probabiliori sententia docet. Patrini contrahunt cognationem spiritualem cum baptizato, cum patre, & matre ejusdem, ut *sess. 24. c. 2.* Tridentinum declarat.

CA-

CAPUT V.

De professionis baptismalis obligatione.

I. M. Tullii eloquentia mihi opus esset, ut patefacere pro dignitate possem incredibilem socordiam, & oscitantiam quorumdam Parochorum in exponendis adultis juvenibus gravissimis oneribus, & obligationibus quas professio baptismalis secum defert. Paucissimos inter Christianos offendes, qui vim & significatum teneant professionis christianæ, quam solemni ritu Deo in baptismate edidere. Antequam Christi Ecclesiam ingrediantur, seu in fidelium Christi societatem recipiantur primum omnium renuntiant diabolo, pompis, operibus, & spectaculis ejus. Quid prodit renuntiatio hæc? Quænam sunt hæ pompæ, quænam opera, quænam spectacula quibus bellum denuntiasti, o Christiane? Responde. An mutescis, quia instructus non es? Audi, & cordi tuo infige. Professio in baptismate emissa illa est quæ Christianos a mundo separat, quæ carni, sanguini, pompis, deliciis carnalibus contraria est, quæ Christianos a paganis distinguit. Pagani servabant justitiam, pudicitiam, æquitatem, & omnia quæ ad tranquillam societatem fovendam necessaria sunt. Quid ergo in professione baptismali renuntiant Christiani, ut a paganis distinguantur? edissere. Respondent uno ore PP. omnes, nemine excepto, præsertim Tertullianus, Cyprianus, Nazianzenus, Cyrillus Alexandrinus, Basilius, Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Salvianus, & ut ceteros mittam, S. Carolus Borromæus, Christianos renuntiasse theatris, comœdiis, ttagediis, choreis, ceterisque insanientis mundi spectaculis vanis, pompis, modestiæ, & pudori oppositis, ut sunt uberum in feminis nuda ostentatio, flibia, fuci, cincinni, & cetera ejusmodi præstigia. Patrum testimonia dedi in Lib. *de spectaculis theatralibus*. Unum & alterum brevitatis causa nunc transcribam.

II. In Lib. de *catechizandis rudibus* S. Augustinus c. 6. instruit rudem ut abstineat a theatris, si velit esse Christianus. *Cum vero adversus eos instruitur quorum perversæ turbæ corporaliter implent Ecclesias, simul etiam præcepta breviter & decenter commemorantur christianæ atque honestæ conversationis; ne ab ebriosis, avaris, fraudatoribus, aleatoribus . . . spectaculorum amatoribus . . . atque hujusmodi ceteris seducatur, & impunitum sibi forte arbitretur. Quia videt multos qui Christiani appellantur, hæc amare, & agere, & defendere, & suadere, & persuadere.*

III. Viden'? Etiam tum suadere, & persuadere studebant carnales Christiani, qui corporaliter sicut nunc implebant Ecclesias, licitam esse theatrorum frequentiam, a quorum mendaciis rudem Christianum Augustinus præservare conatur. Rursus *cap.* 25. eundem rudem adversus theatrorum frequentiam instruit subdens: *Animadversurus etiam, quod illæ turbæ impleant Ecclesias per dies festos christianorum quæ implent & theatra per dies solemnes paganorum, & ad imitandum tentaberis.* Tandem sub Libri finem sic alloquitur rudem suum. *Tu itaque credens ista, cave tentationes, quia diabolus quærit qui secum pereant: ut non solum per eos qui extra Ecclesiam sunt, sive pagani, sive judæi, sive hæretici, non te hostis ille seducat; sed etiam, quos in ipsa Ecclesia catholica, videris male viventes, aut immoderatos voluptatibus ventris, & gutturis, aut impudicis, aut vanis curiositatibus, vel illicitis deditos sive spectaculorum . . . sive in pompa, & typho avaritiæ . . . non eos imiteris, sed potius conjungaris cum bonis quos inventurus es facile, si & tu talis fueris.*

IV. Nisi choreæ, quæ etiam in theatro aguntur, nisi comœdiæ, & tragediæ sint pompæ, & spectacula diaboli, quænam erunt? Opportuna sunt quæ scribit Lib. 6. Salvianus: *In spectaculis quædam fidei apostasia est, & a symbolis ipsius, & cælestibus sacramentis letalis prævaricatio. Quæ est enim in baptismo salutaris Christianorum prima confessio? quæ scilicet, nisi renuntiare se diabolo ac pompis ejus, atque spectaculis, & operibus protestentur? Ergo spectacula, & pompæ etiam juxta nostram professionem opera sunt diaboli.*

V. Sed audiamus ultimi temporis Patrem S. Carolum Borromæum, qui *homil. in Dom. 7. post Pentecostem* hæc scribit agens de cæcitate spirituali. *Et quid, me miserum! audio? adeo nempe in hac civitate sæviissimam illam libidinum, ac impudicitiarum officinam patere, ut frequentes comœdiæ recitentur, ac in scenis histriones indignissimi homines personati in diaboli retia innumeros urbis hujus juvenes incautos adducant . . . Fateor sane, filii, me forte dormiente inimicum hominem hæc superseminasse zizania, & me nesciente pestem hanc irrepsisse. Sed studebimus certe imposterum eam, Deo dante, reprimere . . . Mimus, atque hystrio vos schedulis parieti affixis ad satanicum inven-*

inventum, quod comœdiam vocant, invitant. Sed mihi credite, tragedia vobis est semper... vocat vos Christus per nos . . . & tamen ejus voces contemnuntur . . . Tempus veniet, dilectissimi, cum adcurrere cupietis, & non poteritis . . . sed ad patriam mimis, & hystrionibus, ac impudicis mulieribus præparatam transmittemini. Lege quæso integram homiliam.

VI. Quid ad hæc illi qui autumant diversa fuisse, & obscæniora theatra, quæ improbarunt PP. a theatris qua ætate nostra vigent? PP. damnant, quod in scenam prodeant viri muliebri veste induti, quos *butallos*, & *semellas* vocant. Damnant quod feminæ, profligato pudore mimas agant. Damnant choreas, damnant musicam quam *meretriciam* vocant; damnant cantum, quem *fornicatorium* appellant. Veritas ineluctabilis est, cui subscribunt vel ipsi theatrorum patroni, nempe molliorem esse musicam, & effeminatiorem cantum ætatis nostræ. Ergo ex hac parte turpiora sunt ætatis nostræ theatra, quam antiqua. Quid quod in antiquis feminæ christianæ (& raro paganæ) in scenam non prodibant. Ergo perperam ætatis nostræ theatra omnia velut honeste traducuntur.

VII. Abrenuntiatis ergo pompis, spectaculis, comœdiis, tragediis, choreis, & iis omnibus, quæ in gloriam Jesu Christi referri nequeunt, baptizandi admittuntur in Ecclesiam ad profitendam christianam religionem: quia rebellis antequam suo Principi reconcilietur, debet prius hosti terga vertere. In Ecclesia symbolum fidei profitentur, & vitam christianam. Quid est vita christiana? Est imitatio vitæ Jesu Christi; est bellum perpetuum adversus diabolum, mundum, & concupiscentiam carnis & oculorum, superbiam vitæ, ambitionem, fastum, luxum, pompas; est perpetua conflictatio carnis, & lucta interminabilis contra humanas appetitiones; est vita pœnitentiæ, humilitatis, & patientiæ; est vinculum caritatis, qua omnes Christiani & Deo, & invicem intima unione conjunguntur; est professio canendi laudes Deo, orandi, precandi, & petendi divinam gratiam; est tolerantia injuriarum, persecutionum, calumniarum. Non sufficiunt hæc omnia. Orandum pro persecutoribus, & calumniatoribus est. Nec sat est hæc omnia secreto præstare. Debet Christianus impavido pectore palam, & publice confiteri, quid? Unitatem & Trinitatem Dei, incarnationem Christi, symbolum, sacramenta? Debet hæc omnia; at non sufficit. Debet insuper profiteri Moralis christianæ integritatem, & sanctitatem, quæ hac nostra ætate, non secus ac olim symboli articuli, non levem patitur persecutionem. Neque mundanorum hominum odium & persecutio absterrere Christianum debet ab hujusmodi professione: nisi enim tale periculum subeat, Christi servus esse non potest. Querebantur & Christi discipuli, quod mundus eos odio haberet: quibus Christus ipse repositi: *Scitote, quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret. Quia vero de mundo non estis, propterea odit vos mundus. Non est servus major domino suo. Qui me erubuerit, & sermones meos*, mea præcepta, mea exempla, meam patientiam, humilitatem, jejunia, persecutiones, *& ego eum erubescam coram Patre meo: & qui me confessus fuerit coram hominibus, & ego confitebor eum coram Patre meo. Eritis odio omnibus* mundi asseclis *propter nomen meum*. Hisce paucis delineata est imago christianæ professionis. Si hæc desint, devotiunculæ, Ecclesiarum frequentiæ, libelli pii nihil prosunt. Promissio in Baptismate, votum baptismale primum omnium servandum est. Et ut hæc peragi observatio possit, adjiciendæ sunt devotiones, exercitia spiritualia, piorum librorum lectio. Sed Evangelia, iterum dico, Evangelia profunda humilitate, & animi demissione legenda continenter sunt. De hac christiana professione lege plura *Tom.* 8. *Diss.* 1. *c.* 17.

CAPUT VI.

De sacramento Confirmationis.

I. QUÆST. 1. *Est ne Confirmatio sacramentum novæ legis?* RESP. Adfirmant omnes Catholici luculentis Scripturarum testimoniis, & perenni Patrum traditione: quam veritatem adversus protestantes definivit Tridentinum *sess.* 7. *de confirm. can.* 1.

II. QUÆST. II. *Quænam est hujus sacramenti materia?* RESP. Omnes Catholici adversus Lutherum, Calvinum, Dallæum, alioque novatores docent, esse vel chrisma, vel manuum impositionem, vel utrumque simul. Mihi probabilior sententia est quæ statuit, materiam adæquatam hujus sacramenti esse manuum impositionem, & chrisma, quod conficitur ex oleo, & balsamo. Disputant Theologi, an balsamum necessarium sit in chrismatis confectione, necessitate sacramenti,

menti, vel præcepti? Alii affirmant, alii negant. Utraque opinio absque fidei dispendio defendi valet. Mihi probabilior est sententia quæ defendit, oleum mixtum balsamo necessarium esse necessitate sacramenti. Chrisma istud consecratum esse necessum est necessitate sacramenti, ut probabilior defendit sententia. Minister consecrationis est Episcopus. Disputant Theologi num ab apostolica Sede committi simplici Sacerdoti possit facultas benedicendi chrisma. Negant Suarez, Salmeron, Toletus, Sylvius, Gonet, & plures alii. Adfirmant Sirmondus, Cajetanus, Soto, Vitassius, & plures alii. Hæc secunda sententia mihi est probabilior.

III. QUÆST. III. *Quænam est forma sacramenti Confirmationis?* RESP. Forma quam adhibet Ecclesia Latina, hæc est: *Signo te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Forma quam adhibet Ecclesia Græca, hæc est: *Signaculum Spiritus sancti.* Ratam habet Ecclesia Latina formam hanc. Plura Theologi de utraque forma disputant; sed tanti non sunt ut discutiantur.

IV. QUÆST. IV. *Quisnam istius sacramenti auctor?* RESP. Missis variis disputationibus, cum communi Catholicorum sententia dico, Christum Dominum esse istius sacramenti immediatum, seu proximum institutorem. Idque supra ostensum est. De tempore quo illud instituit, num ante mortem, an post resurrectionem, vel in die Pentecostes, nihil certi statui potest.

V. QUÆST. V. *An solus Episcopus sit ordinarius hujus sacramenti minister?* RESP. Adfirmant omnes Catholici, idque definitum est tum in Concilio Florentino in *Instruct. Armen.* tum in Tridentino *sess. 7. can. 3.* Concedi tamen potest a summo Pontifice simplici Sacerdoti facultas confirmandi, ut plura exempla evincunt. Hæc facultas concedi ab Episcopis nequit, ut probabilior sententia defendit. Peccat mortaliter Episcopus omittens administrationem hujus sacramenti, quia pastor astringitur pascere gregem suum.

VI. QUÆST. VI. *Quinam sunt capaces suscipiendi hoc sacramentum?* RESP. Omnes baptizati sive viri, sive mulieres sint, sive infantes, jure istius sacramenti sunt capaces, ut consuetudo Ecclesiæ tum Latinæ, tum Græcæ evincit: olim enim pluribus sæculis infantibus chrisma post baptismum conferebatur. Cum tamen sacramentum istud necessarium non sit necessitate medii, convenienter statutum fuit in pluribus Conciliis ut administraretur baptizatis post adeptum rationis usum. Num amentes confirmandi sint, prudentiæ Episcoporum remittitur. Ægrotis, energumenis, administrari hoc sacramentum debet, ut robustiores in lucta evadant.

VII. QUÆST. VII. *Quænam dispositiones in adultis confirmandis requiruntur?* RESP. 1. Debent esse in gratia. 2. Si conscii sibi sunt peccati mortalis, præmittere confessionem sacramentalem debent. 3. Debent callere symbolum apostolicum. 4. Valde decet esse jejunos. Parochorum est eos instruere, & docere dignitatem tanti sacramenti. Illos præsertim imbuant obsignari in fronte signo crucis, ut hac sacra tessera muniti audeant palam, & in conspectu totius mundi, humanis respectibus, & ratiunculis proculcatis confiteri fidem Christi, & ejusdem Moralis evangelicæ sanctitatem adversus omnes corruptelas. Hæc altius illorum mentibus infigenda a Parocho sunt.

VIII. QUÆST. VIII. *Quinam sunt Confirmationis effectus?* RESP. Duo, gratia, & character, ut ex divina Scriptura patet. *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum*: Act. 8. Spiritus sancti communicatio sine gratiæ infusione non fit. Accedit quod omnia sacramenta novæ legis gratiam sanctificantem conferant. Secundam, non primam gratiam Confirmatio confert, cum sit vivorum, non mortuorum sacramentum. Hæc gratia intrepidum, fortem, robustumque reddit baptizatum. Primis Ecclesiæ sæculis dum immanissimi persecutores in Dei Ecclesiam sæviebant, confirmati Christiani non equuleos, non ardentes fornaces, non frementes bestias, quarum faucibus tradebantur, pavebant; sed incredibili fortitudine diriora tormenta, & immanissimam suorum corporum lanienam patiebantur, ut Christi fidem propugnarent. Quæ nunc pugna, quinam hostes superandi? Respectus humani, rationes politicæ, sæculi amor, pompæ, luxus, & insanientis mundi lænocinia. *Omnes qui pie volunt vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.* Sunt ergo omni tempore persecutores, & quidem intra, nedum extra Ecclesiam, ut omnes Patres testantur. Fidei dogmata nulli sunt persecutioni obnoxia intra Ecclesiam. Ergo præcepta, & quidem potissimum caritatis, persecutionem patiuntur, non apertam, sed subdolam, & lænocinantem. Inducere ergo fortitudine o Christiane, explica

signum

signum Crucis fronti tuæ impressum. Palam confitere evangelicam Moralem non verbo tantum, sed moribus. Characterem ex hoc sacramento animæ tuæ infixum defers, ut 2. *Cor.* 1. testatur S. Paulus. *Unxit nos Deus, & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*. Vide plura *Tom.* 8. *Lib.* 2. *Disc.* 2. *cap.* 5.

IX. QUÆST. IX. *Datur ne præceptum suscipiendi hoc sacramentum?* RESP. Plures benigni Probabilistæ negant quodcumque præceptum sive divinum, sive ecclesiasticum hujus sacramenti suscipiendi. P. Leander *tr.* 3. *disp.* 1. *q.* 5. probabilius respondet non dari tale præceptum divinum; & *qu.* 6. similiter probabilius respondet, non dari præceptum ecclesiasticum. Tandem *q.* 7. definit probabilius peccare *venialiter* qui ex negligentia hoc sacramentum omitteret.

X. P. Viva ultra pergit in suo *Curs. Th. p.* 5. *q.* 3. *a.* 2. *num.* 6. ubi statuit, præciso scandalo, & contemptu, ne venialiter quidem peccare qui omittit hoc sacramentum, quia, inquit ex Trull. *nullibi extat præceptum de illo suscipiendo*.

XI. P. Claudius La-Croix *lib.* 6. *p.* 1. *dub.* 3. *n.* 395. *q.* 72. asserit ex Dicastillo, fuisse olim præceptum ecclesiasticum, sed *per desuetudinem nunc desiisse illud præceptum*. P. Thomas Tamburinus *lib.* 3. *c.* 3. §. 4. acriter invehitur contra Leandrum, quod docuerit peccare venialiter omittentem ex negligentia hoc sacramentum: *quia de hoc nullum apparet præceptum: quæ est sententia Suarez contra Cajetanum*.

XII. Hæc Casuistarum opinio falsa est. Rescripsi *Tom.* 8. *Lib.* 2. *Disc.* 2. *c.* 6. Patrum testimonia, decreta Conciliorum, & præsertim testimonia Catechismi Tridentini, qui 2. *p. de Confirm.* §. 16. & 17. inculcat vehementi adhortatione istius sacramenti susceptionem.

XIII. Convenit penes omnes hoc sacramentum non esse necessarium necessitate medii. Verum præceptum tum divinum, tum ecclesiasticum, quamvis expressis verbis latum non sit, colligitur tamen ex communi traditione & consensu Ecclesiæ. Licet adjicere verba BENEDICTI XIV. feliciter regnantis, qui in *Constit. de vit. Græcor.* §. 3. ait admonendum ab Episcopis, *eos gravis peccati reatu teneri, si cum possunt ad confirmationem accedere, illam renuunt, ac negligunt*. Revolvantur omnes Synodi, & Catechismi postremæ ætatis, nedum antiquæ; & cuique compertum erit, quo zelo, quo studio Patres, & Episcopi, atque celebriores Theologi inculcent istius sacramenti susceptionem, & administrationem. Quare omnia Concilia nobis propinquiora, præsertim Vormatiense, Mediolanense IV. Burdigalense, Aquense, & Catechismus Tridentinus evincunt commentum ipsis Conciliis injuriosum, esse doctrinam excusantium a veniali culpa fideles negligentes susceptionem istius sacramenti. Quamobrem jure Academia Parisiensis an. 1625. hanc opinionem proscripsit: *Omnes Theologi dicunt, confirmationem non præcipi, nisi cum commode haberi potest, vel ut alii dicunt commodissime, quando sine ulla, vel minimo prorsus incommodo*. In quam opinionem hanc tulit Sorbona censuram: *Ista propositio est scandalosa, in maximum sacramenti Confirmationis contemptum, maligno animo proposita*.

XIV. QUÆST. X. *Qui sunt ritus istius sacramenti suscipiendi?* RESP. 1. Eligendus est patrinus, qui offerat neophitum confirmandum. 2. In patrinos eligi non debent qui non sint confirmati, quia non sunt perfecta Christi membra. 3. Assumi in patrinos non debent parentes ob cognationem spiritualem quam contracturi essent, neque qui non attigerint annum 14. nec feminæ mares, nec mares feminas, nec adolescentes senes in sacramento Confirmationis suscipiendo offerant, & compatres agant, nisi necessitas aliud agere cogat. 4. Tempus Confirmationis olim erat Pentecostes. Hæc disciplina mutationem passa est. Peroptime tamen Episcopi agent, si hoc tempore, quando opportunitas adsit, Sacramentum istud administrent. In quolibet templo administrare hoc Sacramentum Episcopus valet. 6. His dispositis Episcopus accedit ad signandos neophytos genuflexos, manusque ante pectus tenentes. Formam pronuntiat: *Signo te signo Crucis* &c. chrismate eos ungendo. 7. Confirmatum alapa leviter percutit, ut hinc colligat, se paratum esse debere ad injurias, contumelias, & persecutiones pro Christi nomine sustinendas. 8. Postea circumligatur frons confirmati vitta, seu fascicula linea candida, ne chrisma defluat, & ut confirmatus intelligat quanto studio custodire acceptam gratiam debet. Hanc cæremoniam præscribit Pontificale Romanum. Septem diebus olim ligata frons confirmati manebat. Deinde contractum tempus fuit ad tres dies, & tandem ad horas XXIV. sed in hoc serventur consuetudines uniuscujusque Ecclesiæ. Vittæ istæ in usum profanum converti nequeunt, sed cremari debent.

DIS-

DISSERTATIO III.

De augustissimo Eucharistiæ Sacramento.

CAPUT I.

Eucharistiæ notio, ejusque materia, & forma.

I. QUÆST. I. *Quid sit Eucharistia?* RESP. Omissis variis acceptionibus, est *Sacramentum corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini realiter contentorum, ad spiritualem fidelium alimoniam a Christo ipso institutum.* Corpus, & sanguis sunt res, & sacramentum simul, quæ significantur per species consecratas, & insuper significant spiritualem animæ nutritionem. Unde patet Eucharistiam sacramentum esse, cum eidem competat ratio signi sensibilis divinitus instituti, habeatque annexam gratiæ promissionem, & divinum mandatum illius signi observandi: quæ tria ex divina Scriptura Eucharistiæ convenire evincitur. Panis, & vinum sunt signum sensibile. Matth. 26. *Accepit Jesus panem* &c. Observantibus hoc signum promittitur gratia Joan. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Urget mandatum istius signi adhibendi. *Hoc facite in meam commemorationem.* Luc. 22.

II. QUÆST. II. *Utrum solus panis triticeus, & vinum de vite sit materia Eucharistiæ?* RESP. Adfirmant omnes, quia hæc est materia a Christo instituta. *Accepit Jesus panem* &c. Matth. 26. Et de materia calicis subdit ibi: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis* &c. Accedit universalis & perpetua Ecclesiæ traditio. Quæcumque materiæ quantitas apta est consecrationi. Eam tamen quantitatem consecrare Sacerdos debet, quam fidelium usui prudenter agnoverit consentaneam.

III. Hæc materia præsens sit oportet Sacerdoti consecranti. Præsentia hæc moralis est, non physica. Quare improbandus est mos quorumdam Sacerdotum, qui os, & labia admovere pani, & calici solent, halitumque in ipsum calicem inspirare. Talis præsentia requiritur ut demonstrari queat dicendo, *Hoc est*, vel *hic est*. Innumeras excitant aliqui super hac præsentia quæstiones, quas omnes ut inutiles, & arbitrarias prætereo. Disputant etiam num panis confectus ex amygdalis, castaneis, & fabis, lentibus, farre, hordeo sit materia consecrationis. Et communis sententia negat, De *siligine* in utramque partem disputant. Sed distinguendum est. Si *siligo* accipiatur cum Plinio pro candidi frumenti genere, seu pro tritico selecto, tunc est materia apta consecrationi; si vero accipiatur pro *secale*, vulgo *segala*, materia inepta est, & consecrari nequit.

IV. QUÆST. III. *Utrum panis consecrandus debeat esse azymus, vel fermentatus?* RESP. Concilium Florentinum in decreto unionis hæc statuit: *Definimus in azymo, sive in fermentato pane triticeo Christi corpus veraciter effici.* Valide confici in azymo Eucharistiam, exemplo Christi Domini constat, cui accedit perpetua Ecclesiæ traditio. Valide quoque eam confici in fermentato patet, quod nunquam Ecclesia Latina reclamaverit contra ritum Ecclesiæ Græcæ in fermentato consecrantis. Nec Latini in fermentato, nec Græci in azymo consecrare debent; sed tam Græci, quam Latini Sacerdotes propriæ Ecclesiæ ritum servare tenentur, ut tot decreta præcipiunt, & novissime BENEDICTUS XIV, feliciter regnans in *Constit. super ritibus Græcor.* edita an. 1742. confirmavit.

V. QUÆST. IV. *An vinum de vite sit materia Eucharistiæ?* RESP. Adfirmant omnes, ut patet ex textu evangelico jam adducto, & ex perenni Ecclesiæ traditione. Tantam vini quantitatem consecrare Sacerdos Ecclesiæ Latinæ debet, quantam juxta Ecclesiæ suæ consuetudinem sumere potest. Solum ergo vinum de vite sive album, sive nigrum, sive dulce, sive asperum, est materia consecrationis calicis. Congruum tamen est ut vinum album sit ad evitandas maculas quas vinum nigrum, seu rubrum relinquit in purificatorio, quæ indecentiam præferunt. Vinum congelatum non est materia apta, quia bibi nequit. Quare liquefieri debet, si in calice congelatum evaderet.

VI. QUÆST. V. *Utrum aqua vino admiscenda sit in calicis consecratione?* RESP. Lutherus humanum figmentum hanc mixtionem reputavit; sed perpetua Ecclesiæ traditione constat vino admixtam semper fuisse aquam. Concilium Carthaginense III. an. 397. can. 24. Synodus Quini-sexta, seu Trullana an. 692. testantur ritum hunc ab Apostolis descendisse. Accedunt omnium Patrum testimonia, & tandem Tridentinum *sess. 22. c. 4. can. 9.* omnia anteriora decreta confirmavit. Necessaria est hæc admixtio necessitate præcepti ecclesiastici, non

sacramenti. Aqua immiscenda naturalis sit oportet. Modica quoque quantitas immiscenda est. Hanc aquam vi consecrationis converti in sanguinem Christi tenent Catholici omnes. Disputant vero Theologi num modica hæc aqua prius convertatur in vinum, & postea in sanguinem. Alii sustinent immediate converti in sanguinem. Communior sententia defendit prius converti in vinum. Et hanc secundam sententiam adoptavit Catechismus Tridentinus *p. 2. de Euch.* §. 17. Ratio etiam suffragatur, quia aqua nullo modo est materia etiam partialis calicis. Et ideo ut facilior sit conversio parum aquæ immiscetur præcipitur. Neutra tamen opinio ad fidem attinet.

VII. Disputant Theologi possit ne una species sine altera consecrari urgente necessitate, & ex dispensatione summi Pontificis. Adfirmat Diana cum nonnullis aliis. Certum est valide unam sine altera specie consecrari posse. Sed disputatur, utrum aliquando liceat urgente necessitate id præstare? Negat *3. p. q. 74. a. 1.* S. Thomas, cui subscribunt graviores Theologi. Et hanc doctrinam confirmare videtur Tridentinum *sess. 22. c. 1.* Sacramentum enim Eucharistiæ institutum est per modum convivii spiritualis, & ut sacrificium. Porro hoc sacrificium nequit una sola specie immolari, cum sit cruenti Sacrificii commemoratio, in quo Sacrificio separatus a corpore sanguis fuit.

VIII. QUÆST. VI. *Utrum hæc sola dominica verba*, Hoc est corpus meum, *sint essentialia consecrationi panis eucharistici?* RESP. Sententia adfirmans certa est, & definita in Concilio Florentino, seu in decreto pro *Instruct. Armen.* & in Tridentino *sess. 13. c. 3.* ubi statuitur, consecrationem fieri verbis Christi. Christus autem hæc verba protulit: *Hoc est corpus meum*. Hinc consequitur verba, *qui pridie quam pateretur* &c. non attinere ad essentiam consecrationis, quia præfata verba non sunt dominica, seu Christus illa non protulit, sed sunt Evangelistarum.

IX. QUÆST. VII. *Sola ne hæc verba*, Hic est calix Sanguinis mei, *seu* hic est Sanguis meus, *sunt de essentia consecrationis calicis? An vero etiam alia quæ sequuntur:* Novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum, *ad essentiam consecrationis pertinent?* RESP. Disputant in utramque partem Theologi etiam Thomistæ. Probabilior mihi sententia est sola hæc verba, *Hic est sanguis meus*, vel quod eodem recidit, *Hic est calix Sanguinis mei*, constituere formam essentialem consecrationis calicis. Sicut enim hæc sola verba, *Hoc est corpus meum*, constituunt formam essentialem panis; ita alia præfata verba efficiunt formam essentialem calicis. Siquidem hæc sola verba exprimunt, & efficiunt conversionem vini in sanguinem; sicuti priora significant transubstantiationem panis in corpus Christi. Hæc verba non *historice*, ut protestantes contendunt, sed *assertive*, & *significative* a Sacerdote pronuntiantur.

X. Particulam *enim* non adhibuit Christus, ut contendunt nonnulli; sed adjecta fuit ab Ecclesia. Disputant auctores peccaret ne mortaliter eum qui voluntarie hanc particulam omitteret. Probabilior sententia docet peccare mortaliter eum qui voluntarie hanc particulam omitteret. Quoniam licet in se quid leve sit, in forma tamen sacramentali magni momenti est. Gravius peccaret qui illam particulam ex contemptu sive formali, sive interpretativo omitteret.

CAPUT II.

Nonnullæ quæstiones quæ super reali Christi præsentia in Eucharistia excitari solent.

I. PLures sunt hæreticorum errores adversus hoc Sacramentum, a quibus cavere Catholicus debet. Missis Capharnaitis, Manichæis, Marcionitis, Phantasiastis, Messalianis, Enthusiastis, qui Christi carnem negabant, primus qui male de Eucharistia sensit sæculo IX. fuit Joannes Scotus Herigena, & sæculo XI. Berengarius, cujus doctrina proscripta fuit an. 1050. in Concilio Romano. Retractationem sui erroris obtulit Berengarius Gregorio VII. Pluries in suos errores relapsus, pluries eosdem retractavit, & catholicus obiit an. 1088. Successere Petrobussiani, Henriciani, & Albigenses, qui de medio tollere Sacramentum Eucharistiæ tentarunt. Inter Novatores nobis proximiores primus fuit *Carlostadius*, qui an. 1524. realem Christi præsentiam negavit in Eucharistia. Huldricus *Zuinglius* Eucharistiam meram esse figuram corporis Christi hoc eodem anno effutiit. Zuinglii doctrinam amplexus est *Bucerus*; sed ut invidiam declinaret Lutheri, qui acriter præsentiam realem propugnabat, variis linimentis eam temperare studuit.

II. Calvinus Arianis, & veteratoribus omnibus fraudulentior, modo a Bucero, quem

ut

ut magistrum colit, recedit, modo eidem, & Zuinglio adhæret, modo utrosque refellit, & ad Lutheranos declinat; nunc Ecclesiæ catholicæ doctrinam versuto artificio propugnare se fingit; & tandem, larva posita, catholicum dogma detestatur.

III. Errores istos Concilium Tridentinum *sess.* 13. *can.* 1. damnavit his verbis. *Si quis negaverit in sanctissimæ Eucharistiæ Sacramento contineri vere, realiter, & substantialiter corpus, & sanguinem una cum anima, & Divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum; sed dixerit tantummodo esse in eo ut in signo, vel figura, aut virtute; anathema sit.* Hunc canonem eruit Tridentinum ex perpetua Ecclesiæ traditione.

IV. Lutherus nobiscum hæresis Calvinistas postulat, quod negent veram, realem, & substantialem Christi præsentiam in Eucharistia. Contendit vero simul cum substantia corporis Christi permanere substantiam panis. Heinc ejus gregales *Impanatores*, seu *Panistæ* dicti sunt. Hunc errorem damnavit *sess.* 13. *c.* 4. Tridentinum, & dogma perpetuum Ecclesiæ catholicæ confirmavit his verbis. *Quoniam autem Christus Redemptor noster corpus suum id quod sub specie panis offerebat, vere esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuo sancta hæc Synodus declarat, per consecrationem panis, & vini, conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus: quæ conversio convenienter, & proprie a sancta catholica Ecclesia Transubstantiatio est appellata.*

V. Paucis expositio dogmate catholico, Tridentinum exponit modum quo Christus existit in hoc Sacramento. Vi horum verborum, *Hoc est corpus meum*, directe ponitur corpus Christi. Per hæc alia verba, *Hic est sanguis meus*, directe ponitur sanguis Christi, Vi autem concomitantiæ ea omnia ponuntur quæ corpori Christi sunt unita: & quia corpus sanguini, & animæ, & Divinitati unitum est; immo corpus ipsum subsistit per subsistentiam Verbi: ideo ubi est corpus Christi, cum eodem hæc omnia sunt. Et sic in Eucharistia per concomitantiam anima, substantia Verbi, Divinitas speciali modo in hoc Sacramento sunt, ut *sess.* 13. *c.* 3. Tridentinum perspicue exponit.

VI. QUÆST. I. *An Christus sit totus in qualibet specierum parte?* RESP. Si partes separentur, in qualibet totum Christum existere definivit *sess.* 13. *can.* 3. Tridentinum. Disputant vero Theologi, num ante separationem hostiæ totum Christi corpus sit in tota hostia, & totum in qualibet parte? Adfirmantem sententiam 3. *p. q.* 76. *a.* 6. defendit S. Thomas. Non est corpus Christi in hoc Sacramento tanquam in loco, quia est ibi modo sacramentali. Sed modus iste fugit ingenioli nostri aciem.

VII. QUÆST. II. *An accidentia, seu species sacramentales corrumpi, & nutrire valeant?* RESP. Certum est remanere post consecrationem accidentia quæ afficiebant panem, & vinum. Experientia vero constat ea corrumpi post consecrationem posse, sicut antea. Quantum temporis requiratur ad corruptionem in stomacho recipientis Sacramentum, nihil certi statui potest. Non requiri vel horæ medietatem omnes adfirmant. In uno citius, in alio tardius corrumpuntur. Quare per quadrantem saltem se colligere Sacerdos debet post celebrationem in tanti Sacramenti reverentiam.

VIII. QUÆST. III. *An Christus in Eucharistia adorandus sit cultu latriæ?* RESP. Adfirmant omnes Catholici, & veritas definita est *sess.* 13. *can.* 3. a Tridentino. Religiose quoque, & sancte custoditur in templis Eucharistia, quidquid blaterent Protestantes, sicut pie & sancte publicæ fidelium adorationi exponitur.

CAPUT III.

De Eucharistiæ ministro, & de illis quibus administrari debet.

I. QUÆST. I. *An solus Sacerdos sit dispensandæ Eucharistiæ minister ordinarius?* RESP. Episcopi, & Sacerdotes sunt administrandæ Eucharistiæ ministri ordinarii, ut 3. *p. q.* 82. *a.* 3. evincit S. Thomas, & confirmat Tridentinum *sess.* 13. *c.* 8. Ministri extraordinarii sunt Diaconi in utraque Ecclesia orientali, & occidentali. Priscis sæculis Diaconi dispensabant calicem Sanguinis Domini, etiam sublata necessitate. Juxta præsentem Ecclesiæ disciplinam, justa dumtaxat ex causa Episcopi, & Sacerdotes comittere Diaconis queunt ut Eucharistiam administrent. Non tamen Clericis Diacono inferioribus, & multo minus laicis licitum est vel sibi, vel aliis communionem administrare in Ecclesia Latina, quia plures canones id vetant. In extremo necessitatis casu potest Sacerdos seipsum communicare,

ſicut & Diaconus. Immo ſolius devotionis finis, ſi deſit idoneus miniſter, poſſe ſemetipſos communicare Sacerdotes, & Diaconos, contendunt multi. Sed ſpectanda eſt hodierna diſciplina.

II. QUÆST. II. *Tenetur ne Parochus tempore peſtis cum vitæ periculo communicare ſuos parochianos?* RESP. Omnes curam animarum habentes, Papa, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Parochi, Rectores, Superiores tempore peſtis, vel epidemiæ aſtricti ſunt cum vitæ periculo adminiſtrare ſubditis ſuis Sacramentum Euchariſtiæ. Diſputant, num adminiſtrare tali tempore queant in cochleari argenteo præfati miniſtri Euchariſtiam infirmis. Alii adfirmant, negant alii. Spectandæ circumſtantiæ ſunt, & Epiſcopi judicio deliberandum. Tunc licite inſtrumentis maxime uti poſſunt, cum miniſtrorum penuria urgeret. Superiores, qui mortis periculum in his caſibus pertimeſcerent, non paſtores, ſed mercenarios ſe proderent.

III. Urgente articulo mortis licitum eſſe petere Euchariſtiam a Sacerdote excommunicato, ſchiſmatico, & hæretico docent Theologi plures, dummodo abſit ſcandalum, & Religionis contemptus. Graviter peccant Sacerdotes adminiſtrantes Euchariſtiam abſque ſuperpelliceo & ſtola, ut communis & vera ſententia docet. Ritus itaque Eccleſiæ in hoc auguſtiſſimo Sacramento adminiſtrando obſerventur exactiſſime.

IV. QUÆST. III. *Adminiſtranda ne parvulis eſt Euchariſtia?* RESP. Certum eſt olim in utraque Eccleſia orientali, & occidentali una cum Baptiſmo adminiſtratam fuiſſe Euchariſtiam parvulis; quæ diſciplina etiamnum obtinet in Eccleſia orientali. Quinque abhinc ſæculis diſciplina hæc abrogata fuit in Eccleſia Latina. Utramque diſciplinam commendat Tridentinum *ſeſſ.* 21. *c.* 4.

V. Energumenis, qui diuturna turbatione vexabantur a maligno ſpiritu, denegatam fuiſſe ſacram communionem colligitur *ex can.* 29. Concilii Illiberitani: ſub vitæ termino illis concedebatur. Exempla plura perhibent, energumenos vi hujus Sacramenti ſanatos eſſe. De his, & de amentibus fuſe 3. *p. q.* 80. *a.* 9. loquitur S. Thomas. Amentibus a nativitate non eſſe hoc Sacramentum adminiſtrandum; illis vero qui antequam in amentiam inciderent, dederunt pœnitentiæ ſigna, & in extremo ſint periculo conſtituti, adminiſtrandam eſſe Euchariſtiam docent. Verum ad hoc quod attinet, ſpectari circumſtantiæ debent, nec regula generalis præſcribi poteſt.

VI. Supplicio extremo plectendis non eſt deneganda Euchariſtia, ut olim fiebat in Hiſpania, cujus morem improbat Dominicus Soto. Diſciplina quæ nunc obtinet, ſervanda.

VII. QUÆST. IV. *An concedenda ſit Euchariſtia publicis peccatoribus?* RESP. Animadvertit S. Thomas 3. *p. q.* 80. *a.* 6. duplici modo peccatorem dici publicum. Primum per confeſſionem ipſius delinquentis, per teſtium depoſitionem, & judicii publici ſententiam: & is dicitur publicus *publicitate juris*. Secundo per evidentiam facti, ut ſunt feneratores, raptores, hiſtriones, mimi, mimæ, ſaltatrices. Publicis peccatoribus denegandam eſſe Euchariſtiam petentibus, fatentur omnes. Miniſtri enim inſtituti ſunt diſpenſatores prudentes myſteriorum Dei. His dictum eſt Matth. 7. *Nolite ſanctum dare canibus*. Peccatori publico ſecreto emendato deneganda Euchariſtia eſt, ſi publice petat, uſquedum publicum ſcandalum auferat. Peccatori occulto publice petenti Euchariſtiam, concedenda eſt, quando denegari nequit ſine ejuſdem infamia. Si occulte petat, denegari debet. Si peccatum tamen notum ſit ex confeſſione, denegari Euchariſtia non poteſt, & oppoſitam opinionem damnavit Innocentius XI. Si peccator hoc in loco publicus, alio pergat ubi ſit occultus, denegari eidem Euchariſtia non debet, ut opinio mihi probabilior defendit.

VIII. QUÆST. V. *Poteſtne Sacerdos ob metum mortis, aut notabilis ſuæ infamiæ adminiſtrare Euchariſtiam publico peccatori?* RESP. Adfirmans opinio mihi falſa eſt. Nam ſanctum dare canibus non licet, etiam vitandæ mortis cauſa. Nec minus falſa eſt opinio docens, poſſe Sacerdotem peccatori occulto porrigere hoſtiam non conſecratam. Quoniam, inquit 3. *p. q.* 80. *a.* 6. S. Thomas, Sacerdos iſte facit *idolatrare illos qui credunt hoſtiam conſecratam*. Non minus peccat Sacerdos qui ad evitandam infamiam peccatoris in os ejuſdem ſimulat ſe immittere hoſtiam. Hæc mendax ſimulatio ſive Euchariſtiæ, ſive Pœnitentiæ ſacrilega eſt, & ſcandali plena.

CAPUT IV.

De neceſſitate iſtius Sacramenti, ejuſque effectibus.

I. DIvinum nunc mandatum paucis exponam. De fide eſt Sacramentum Euchariſtiæ in re ſuſceptum non eſſe neceſſa-

ſarium neceſſitate medii, ut definivit Tridentinum *ſeſſ. 21. can. 4.* Diſputant Theologi num ſaltem neceſſarium ſit in voto neceſſitate medii? Negat Turnely, ſi ſermo ſit, inquit, de voto proprie dicto. Diſſidium potius de voce eſt quam de re. Sententia probabilior eſt quam docet ex Auguſtino S. Thomas *3. p. q. 73. a. 3.* neceſſariam eſſe Euchariſtiam in voto non explicito, ſed implicito. Euchariſtia eſt finis omnium ſacramentorum, quæ ſtrictiori vinculo nos Chriſto conjungit, & membra ejuſdem peculiari ratione nos efficit. Ergo dum quis Baptiſmum ſuſcipit, votum ſaltem implicitum habet ſuſcipiendi Euchariſtiam.

II. QUÆST. I. *Eſt ne Euchariſtia neceſſaria vi præcepti divini?* RESP. Adfirmant communiter omnes cum S. Thoma *3. p. q. 80. a. 2.* probaturque Chriſti verbis: *Niſi manducaveritis carnem* &c. idque definitum eſt a Concilio Tridentino *ſeſſ. 13.* Quod præceptum obſtringit omnes adultos. Quoniam divinum mandatum abſolutum eſt, & univerſale. Ergo omnes comprehendit. Urget vero hoc præceptum præſertim mortis articulo urgente. Conſuetudinem deferendi Euchariſtiam ad infirmos antiquiſſimam eſſe aſſerit Tridentinum *ſeſſ. 13. c. 6.*

III. QUÆST. II. *Qui paulo ante quam incideret in mortis periculum communicavit, aſtringitur ne iterum ſumere ſacrum Viaticum?* RESP. Adfirmat probabilior, & communior ſententia. Qui tamen eodem die ex devotione communicavit, ſi in mortis periculum incidat, non tenetur eodem die Viaticum ſumere, quia conſuetudo Eccleſiæ eſt ut bis non ſumatur Euchariſtia eodem die. Si quis vero fervore ſuccenſus in extrema conſtitutus lucta peteret ſacrum Viaticum, ut ſecurius ſaluti ſuæ conſuleret; ego ſane eidem illud adminiſtrarem, licet olim fuerim anceps.

IV. Qui ſemel ſumpſit Viaticum, ſi poſt incidat in peccatum, non tenetur eodem, aut altero die ſumere Viaticum. Si vero plures ſupervixerit dies, puta octo, decem, poterit eidem iterum adminiſtrari.

V. QUÆST. III. *An hoc divinum præceptum pluries obliget?* RESP. Adfirmant omnes. Regula generalis præſcribi nequit. Eccleſia pro fidelium communitate ſtatuit ſemel in anno eſſe communicandum. Quiſque fidelium propriæ infirmitatis, & fervoris conſcius, & prudens Confeſſarius, qui ejuſdem conſcientiam dirigit, poſſunt determinare iſtius ſacræ medicinæ frequentiam.

VI. QUÆST. IV. *Obligat ne hoc divinum præceptum ut Euchariſtia ſumatur ſub utraque ſpecie?* RESP. Diſtinguenda eſt diſciplina Eccleſiæ a præcepti obligatione. In Eccleſia Latina uſque ad ſæculum XII. in Græca etiamnum obtinet diſciplina communicandi ſub utraque ſpecie etiam quoad laicos. Sæculo XIV. nonnulli Boemi carpere Eccleſiæ Latinæ diſciplinam auſi ſunt, dictique *Calixtini*, quorum audaciam compreſſit Concilium Conſtantienſe an. 1415. ſtatuitque ſervandam eſſe invectam diſciplinam, & tandem Concilium Tridentinum *ſeſſ. 21. can. 1.* definivit communionem ſub utraque ſpecie non eſſe laicis, ſeu non ſacrificantibus neceſſariam neque neceſſitate ſacramenti, neque neceſſitate præcepti divini. Dicit enim *c. 6.* Joannes: *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.* Suffragatur quoque Eccleſiæ traditio. Vide *Tom. 8. lib. 3. diſſ. 1. cap. 9.*

VII. QUÆST. V. *Quinam ſint Euchariſtiæ effectus?* RESP. 1. Eſt augmentum gratiæ. 2. Intima cum Chriſto, & cum fratribus conjunctio. 3. Spiritus delectatio, & interna cordis dulcedo. 4. Spirituale robur adverſus dæmonis tentationes, mundi præſtigia, & peccatorum illecebras. 5. Remiſſio venialium peccatorum. 6. Remiſſio pœnæ. 7. Senſuum, & appetituum compreſſio. 8. Immortalitatis, & reſurrectionis ſemen. 9. Perſeverantia finalis, cui vita æterna ſuccedit.

CAPUT V.

De diſpoſitionibus ad Euchariſtiam: & de frequenti Communione. Plures quorumdam opiniones refelluntur.

I. DUplex diſpoſitionum genus. Primum removet impedimenta, nempe peccata mortalia; alterum animam virtutibus exornat. De primo in præſens. Novatores ſolam fidem pro diſpoſitione requirunt; ſed horum errorem proſcripſit *ſeſſ. 13. can. 5.* Tridentinum. Prima diſpoſitio eſt mundities a culpa mortali. Qui poſt abſolutionem recordatur ſe aliquod crimen perpetraſſe, quod ex inculpabili oblivione non eſt confeſſus, debet ante communionem illud confiteri, ut communis, & vera ſententia docet. Non deſunt Theologi, & quidem magni nominis, qui requirunt immunitatem ab affectu ad peccata venialia, ut fructus Euchariſtiæ percipiantur. Alii docent affectum ad venialia diminuere quidem fervo-

rem, ſecus impedire Euchariſtiæ fructus. Hoc diſſidium excitare nos debet ad deteſtanda ipſa venialia crimina, cum juxta omnes caritatis fervorem diminuant.

II. QUÆST. I. *An præceptum de præmittenda confeſſione ab eo qui eſt in peccato mortali, ſit divinum, vel humanum?* RESP. Humanum dumtaxat eſſe contendunt plures. Theologi communiter divinum eſſe adfirmant, declaratum a S. Paulo 1. *Cor.* 11. inquiente: *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat*: & rurſus: *Sancta ſanctè tractanda ſunt*.

III. QUÆST. II. *Quid ſentiendum de interpretatione aliquorum in præceptum Tridentini confitendi quamprimum?* RESP. Si Sacerdos urgente neceſſitate in peccato mortali celebravit contritus, jubet Tridentinum ut *quamprimum* confiteatur. Diſputare non pauci cœperunt de more, utrum præceptum hoc ſit, an conſilium? Conſilium dumtaxat eſſe aliqui adfirmarunt; ſed horum opinionem damnavit Alexander VII. n. 38. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali confitendi quam primum, eſt conſilium, non præceptum.*

IV. QUÆST. III. *Quid dicendum de interpretatione P. La-Croix, Viva, & aliorum in præfatum Tridentini decretum?* RESP. P. Claudius La-Croix *l. 6. p. 1. de Euch. n.* 546. §. 4. hæc ſcribit. „ Docent Suar. Vaſq. „ Sayr. March. Nug. Lugo, Diana, Dica„ ſtil. Avver. Joan. Sanch. Gob. Pelliz. Lean„ der. & in hoc conveniunt fere omnes, „ inquit Moya. . . . citans valde multos, „ *quod Sacerdos non tenetur hoc præcepto, ſi* „ *habens copiam Confeſſarii non ſit confeſſus* „ *ex malitia*: *quia* licet gravius peccet, ta„ men in præceptis poſitivis non valet ar„ gumentum a minori ad majus, vel ad ſi„ mile, uti cum communi docet Lugo.... „ Tridentinum autem loquitur de eo qui „ *neceſſitate urgente* celebravit ſine confeſſio„ ne prævia. Sed ſi fuerit copia Confeſſarii, „ *non fuit neceſſitas urgens* celebrandi abſque „ confeſſione prævia. *Ergo tunc non tenetur* „ *ad confitendum quamprimum. Hæc ſententia* „ *eſt* PROBABILIS. " Hanc eamdem opinionem defendit P. Viva in *Trut. in prop.* 38. *Alexand. VII. n.* 12. *& in Cur. Th. q.* 4. *a.* 7. *n.* 3.

V. Tridentinum jubet ut Sacerdos qui, neceſſitate urgente, & Confeſſarii copia deſtitutus in peccato mortali celebravit, quamprimum confiteatur: quoniam jure naturali, & divino *ſancta ſanctè tractanda ſunt*. Qui vero nulla urgente neceſſitate, qui habens copiam Confeſſarii ex mera malitia in peccato mortali celebrat, neglecta confeſſione; is, inquiunt, citati Probabiliſtæ, non tenetur quamprimum confiteri: *quia in præceptis poſitivis non valet argumentum a minore ad majus, vel ad ſimile, uti cum communi Lugo*. Niſi hoc ſit paradoxon inauditum, fateor me nihil ſapere. Præceptum Tridentinum declarat jus naturale, & divinum, quod *ſancta ſanctè tractanda ſunt*, definitque ut, ſi urgente neceſſitate, & deficiente copia Confeſſarii Sacerdos confiteri non poſſit ante Miſſæ celebrationem, *quamprimum confiteatur*. Hoc præceptum Tridentinum, ut dixi, eſt declaratio juris naturalis, & divini. Ergo ſi quamprimum tenetur confiteri Sacerdos qui neceſſitate coactus ad evitandum ſcandalum, & ut populo fideli ſuccurreret celebravit in peccato mortali; jure longe, & quam maxime potiori aſtringitur quamprimum confiteri Sacerdos qui nulla neceſſitate preſſus, ſed ex mera malitia in peccato mortali celebravit. Et hoc adeo evidens eſt ut ſufficiat ſenſus communis a præjudiciis vacuus ad hanc veritatem percipiendam. Porro ſi in veritate adeo luculenta præjudicia excantant vel ipſos pios doctoſque auctores; quid expectandum eſt in quæſtionibus ambiguis, & difficultatum involucro implexis?

VI. QUÆST. IV. *Quid de contritione, quam præmittendam a laico conſcio peccati mortalis docet P. Tamburinus, urgente neceſſitate?* RESP. P. Tamburinus *loc. cit.* §. 7. *n.* 56. ſequentem opinionem ſcribit. „ De laico „ non eſt difficultas. Satis enim eſt, ſi eli„ ciat (contritionem) immediate ante ipſam „ ſumptionem: & quia ſumptio ſeu man„ ducatio ſubſtantialiter fit *cum cibum de„ glutimus, ſeu trajicimus*, non autem dum „ ille eſt in ore, quando ſolum *initiative* „ eſt ſumptio, ideo PROBABILISSIMUM pu„ to *ſatis eſſe, ſi actus contritionis fiat, cum* „ *ore habetur ſanctiſſima hoſtia*. Ita de Lu„ go de Euchariſ. diſp. 12. n. 22. Hurta„ do de Euch. diſſ. 8. aliique. "

VII. Dum has, ſimileſque opiniones modo deridendas, modo deplorandas exhibemus, clamores contra nos ingeminantur. Sed oro obteſtorque vel ipſos prudentes Probabiliſtas, ut ipſi definiant, num permittendum ſit ut a chriſtianis Lectoribus hæc paradoxa inaudita legantur, ſine prævio monito, quo ab iiſdem ſibi caveant. Quid? Hoſtia ſacroſancta Chriſti in ore, & dia-

bo-

bolus regnans in corde? In eodem homine Deus, & diabolus? Recipiat ſceleratus homo Sacramentum in ore; & antequam hoſtiam trajiciat in ſtomachum, tunc eliciat actum contritionis: quia dum eſt in ore, eſt *initiative* ſumptio, dum trajicimus, *manducatio ſubſtantialiter fit*? Quis ſine lacrymis ſuſtinere poteſt hæc proponi, & ſuaderi populo chriſtiano, ut *probabiliſſima*, nedum probabilia morum documenta? Docet Tamburinus cum ceteris Probabiliſtis, vel ipſam imperfectam contritionem ſola inchoata caritate formatam, adeo difficilem eſſe, ut Rigoriſmi notet ſententiam requirentem ejuſmodi contritionem: & nunc adeo facilem exiſtimat, ut inter ſumptionem hoſtiæ *initiative*, & deglutitionem *conſummative* judicet elici poſſe non imperfectam, ſed perfectam contritionem. Sat eſt deſcripſiſſe opinionum iſtarum deplorabilia commenta: nec enim longius confutari merentur.

VIII. QUÆST. V. *Quid dicendum de opinione P. Vaſquez, & Leandri aſſerentium, Sacerdotem mortaliter peccantem in ipſa celebratione Miſſæ non obſtringi ad confitendum quamprimum*? P. Leander *tr. 7. diſp. 7. q. 1.* proponit hanc quæſtionem his verbis: „*An* „ *Sacerdos, qui in ipſa actione ſacrificandi re-* „ *cordatur peccati mortalis, aut forte illud* „ *committit, teneatur poſtea ex vi dicti præ-* „ *cepti quamprimum confiteri*? Probabiliter „ reſpondeo, non teneri eo præcepto, quia „ Concilium fuit locutum de Sacerdote qui „ *neceſſitate urgente abſque prævia confeſſione* „ *celebravit*, ideſt de Sacerdote qui neceſſi- „ tate coactus non præmiſit confeſſionem „ antequam ad celebrandum ſacrificium ac- „ cederet.... non vero *de Sacerdote qui ce-* „ *lebrando committit peccatum*, aut illius re- „ cordatur. Ergo quantumvis tunc confe- „ cret, atque communicet abſque confeſſio- „ ne, non tenebitur poſtea quamprimum „ confiteri. Sic Vaſquez *diſp.* 208. *cap.* 3. „ *n.* 2. *Sayrus, Diana.*“

IX. Quæ lex conſiſtere valet ejuſmodi interpretamentis admiſſis? Qui in ipſa celebratione Miſſæ perpetrat mortale flagitium, non tenetur quamprimum confiteri? Inauditum mihi eſt paradoxon iſtud. Nec minus laxa eſt altera opinio Tamburini de *meth. Com. c. 1. n. 63.* & Leandri *q.* 8. qui docent laicum aſſidentem menſæ communionis poſſe ſuſcipere Euchariſtiam, non præmiſſa confeſſione mortalis peccati, cujus recordatur, etiamſi abſque ſcandalo recedere valeat: quia, inquit Leander, *cum quodammodo inchoata ſit actio ſacra, non debet ob reverentiam Euchariſtiæ recedere a divina illa menſa.* Sic docent, & reſolvunt caſus temporum Doctores temporum. Verum enimvero Evangelium Chriſti clamat, ſeu Chriſtus ore Evangeliſtæ Matth. c. 5. *Si ergo offers munus tuum ad altare, & recordatus ibi fueris, quod frater tuus habet aliquid adverſum te; relinque ibi munus tuum* (N. B.) *ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Quid ad hæc Caſuiſtæ citati? Hic non eſt ſermo de ſumptione ſacratiſſimi corporis Chriſti, ſed de oblatione muneris. Non eſt ſermo de peccato mortali offerentis, ſed de ira, & indignatione in alterum fratrem. Oh quam diſtat Theologia Chriſti a Theologia iſtorum Caſuiſtarum! Tamburinus, & Leander docent non recedendum a menſa ſacra, etiamſi nullum timeatur ſcandalum; alii cautiores docent, tunc recedendum non eſſe cum timetur ſcandalum. Sed ſcandalum iſtud, quod exaggerant Caſuiſtæ, contemnendum Chriſtus docet in laudato textu. An tribunal Pœnitentiæ non adimus omnes? An prætermittendum ſacramentum Pœnitentiæ, ne homines dicant nos eſſe flagitiorum reos? Quod vir, aut femina chriſtiana recedant a ſacra menſa, non ſcandalum, ſed probitatis argumentum perhibent. Adſtantes enim inferunt: Recordatus ille eſt alicujus culpæ, vel dubius evaſit, & noluit conſcientia perplexa ſacroſanctum Chriſti corpus ſuſcipere. Ergo ſcandalum quod plures Caſuiſtæ obtrudunt, chimæricum eſt. Tot Sacerdotes, tot Chriſtiani, & Chriſtianæ graviſſimum ingerunt ſcandalum propter frequentes celebrationes, & communiones, ex quibus nullum fructum, nullam morum reformationem præferunt. Tot procaces feminæ, impudentes, expudoratæ, quæ continenter cum amaſiunculis converſantur, quæ choreas, theatra, ludos, comœdias frequentant, ſimulque ad altaria accedunt, quæ Chriſtum cum Belial conjungere pertentant, & lucem cum tenebris, ſcandalum graviſſimum populo chriſtiano ingerunt. Hoc eſt ſcandalum in quo tollendo toti ſimus oportet.

X. QUÆST. VI. *Quid dicendum de opinione P. Tamburini docentis, dari poſſe caſum in quo communicans in mortali novum peccatum non committat*? RESP. P. Tamburinus *lib. de meth. Com. c. 1. §. 10. n. 71.* ut viam ſibi ſternat ad ſacrilegium honeſtandum lectorem ſuum animat his verbis. *Tam benignæ*

ſunt viſcera miſericordiæ Domini, ut non dedignetur excuſare aliquando pervicaciam noſtram. Invenio enim unum, vel alterum caſum, in quo quis puriſſimam communionem in peccato ſumere ſine peccato poſſit. Ne vero adverſarii mei de more imponere imperitis queant, me truncatas referre Caſuiſtarum opiniones, reſcribam totidem verbis Tamburini deciſionem, quæ ejuſmodi eſt.

XI. „ Etenim ex ſupradictis conſtat, Sacerdotem qui incepta bona fide Miſſam, „ recordatur ſe mortalis culpæ reum, debere elicere actum ſaltem a ſe exiſtimatæ contritionis. Sed jam ſi non poſſit, „ *ſeu experiatur actum illum ſibi valde eſſe difficilem*, quid agat? Confiteri non potest, conteri nequaquam valet, ſacrificium inchoatum relinquere, ob infamiam ſibi reſultantem, *difficillimum eſt*. Quid ergo ab anima ſic affecta ſupereſt extorquendum? *Probabile eſſe* ex aliquorum ſententia judico, hunc non peccaturum mortaliter, ſi cum hujuſmodi conſcientia peccati mortalis, & cum eo dolore quem tunc poteſt elicere, Miſſam proſequatur, conſecret, communicetque. Ita Vaſquez de *Euch. diſp.* 207. *c.* 1. *n.* 34. Hurt. *diſp.* 9. *de Euch. diſſ.* 1. De Lugo *de Sacr. diſp.* 9. *ſect.* 1. *n.* 8. Ratio eſt, quia præceptum digne communicandi non videtur tam arcte fideles aſtringere, ut cogat Sacerdotem cum tanto ſuo dedecore ab incepto ſacro diſcedere. Tum autem ejuſmodi Sacerdos non acquiret gratiam; ſed tamen non peccabit. "

XII. Veritas fidei eſt Deum *impoſſibilia non jubere*, ut definivit Tridentinum *ſeſſ.* 6. *c.* 11. Si impoſſibile aſſerunt citati auctores præceptum contritionis, Lutheraniſmum, & Janſeniſmum docent. Si poſſibile concedunt præceptum; ergo qui illud non implent, peccant. Ergo falſa, & ſcandali plena eſt doctrina Tamburini, & aliorum aſſerentium, caſum dari *in quo quis puriſſimam communionem in peccato ſumere ſine peccato poſſit*.

XIII. Pergit ibidem *n.* 73. P. Tamburinus: *Idemque erit de laico, qui jam jam recepturus ſacram Synaxim ante linteum, nec ſub aliquo prætextu ſe removere valens, peccati mortalis recordetur, nec* CONTERI POSSIT: ita ibi .... *Par enim eſt ratio*. NOTENT HANC DOCTRINAM SCRUPULOSI, ANIMOQUE TIMIDI. Hæc doctrina, quam adoptat ipſe P. Viva, non refellenda verbis, ſed lacrymis deploranda eſt.

XIV. QUÆST. VII. *Quid de diſpoſitionibus corporis ad Euchariſtiam neceſſariis dicendum?* RESP. Primo eſt neceſſarium jejunium naturale Eccleſiæ ſtatuto præſcriptum: & hæc diſciplina antiquiſſimam habet originem. Plurimas diſputationes quas excitant aliqui, prætereo. Infirmi urgente mortis periculo communicare non jejuni valent, ſicut & Sacerdos ob neceſſitatem perficiendi ſacrificium, ab alio morte occupato, vel alio inopinato caſu imperfectum relictum.

XV. QUÆST. VIII. *An licitum ſit accedere ad Euchariſtiam poſt conjugalem copulam?* RESP. Plura Concilia, & communiter Patres ſuadent ut die ante communionem conjuges continentiam obſervent. Miſſis plurimis teſtimoniis unum & alterum promam. S. Paulus 1. *Cor.* 7. inquit: *Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi*. Similia docet S. Petrus *epiſt.* 1. *c.* 3. Catechiſmus Tridentinus 2. *p. c.* 4. §. 58. inquit: *Poſtulat tanti Sacramenti dignitas ut qui matrimonio juncti ſunt, aliquot dies a concubitu uxorum abſtineant, Davidis exemplo admoniti, qui, cum panes propoſitionis a Sacerdote accepturus eſſet, purum ſe, & pueros ſuos ab uxorum conſuetudine tres ipſos dies eſſe profeſſus eſt*. De corporis ornatu extrema vitanda ſunt. Sordidus dedecet, & irreverentiam redolet. Honeſta mundities in veſte, in vultu, in manibus elucere debet. Arcendæ vero omnino ſunt a ſacra communione mulieres illæ quæ ſinu nudato, & vanis veſtibus luxum, faſtum, & mundanas pompas præſeferentibus ad tantum Sacramentum accedere non erubeſcunt. Illarum odores, pulveres, ementita pulchritudo animarum fœtorem, & ſpurcitiem longius exhalant.

XVI. QUÆST. IX. *Quid de frequenti communione dicendum?* RESP. Prodiit an. 1745, Pariſiis liber inſcriptus, *L'Eſprit de Jeſus Chriſt & de l'Egliſe ſur la frequente communion*. Hoc opus editum a *P. Pichon* plures Epiſcopi Galliarum perdoctis epiſtolis proſcripſere, & Romana Sedes damnavit. Laxa ejuſdem paradoxa refellere in hoc compendio non expedit. Extrema hac in re, ſicut in ceteris, declinanda ſunt. Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 22. *c.* 6. inquit: *Optaret quidem ſacroſancta Synodus ut ſingulis Miſſis fideles adſtantes non ſolum ſpirituali affectu, ſed ſacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent, quo ad eos ſanctiſſimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret*. Utinam Chriſtianorum mores tales eſſent, ut Conci-

lii istius vota executioni mandari possent.

XVII. Laxa paradoxa in hac quoque materia docuerunt aliqui, ut ex sequentibus thesibus proscriptis patet. Ven. Innoc. XI. sequentem damnavit n. 56. *Frequens confessio, & communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.*

XVIII. In aliud extremum lapsi alii sunt, quorum errorem damnavit Alexander VIII. n. 22. *Sacrilegi sunt judicandi qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.*

XIX. *Similiter arcendi sunt a sacra communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.*

XX. Regulas frequentis communionis præscripsit Innocentius XI. in suo decreto *Cum ad aures*, quod legere poteris *Tom. 8. lib. 3. diss. 1. cap. 12.* sicut & plura SS. Patrum testimonia pro plena istius rei instructione, quæ legere poteris *loc. cit.* ibi invenies sacrilegarum communionum luculentissima argumenta.

DISSERTATIO IV.

De Sacrificio Missæ.

CAPUT I.

Sacrificii notio, ejusque necessitas.

I. QUÆST. 1. *Quid, & quotuplex sit Sacrificium?* RESP. Sacrificium in sua ampla significatione omne opus bonum comprehendit, sive internum, sive externum, quod in Dei gloriam dirigitur. Notio Sacrificii presse accepti hæc est: *Oblatio externa, soli Deo facta, qua in recognitionem supremi ejus dominii a legitimo ministro res aliqua sensibilis, & permanens ritu mystico consecratur.* Locum generis *oblatio* tenet. Dicitur *externa*, seu sensibilis, quia est actus Religionis, qua homines una conveniunt. Convenire autem nequeunt nisi signis sensibilibus, quibus id manifestant quod animo intrinsecus gerunt. *Rei sensibilis* Sacrificium dicitur, ut distinguatur a sacrificio cordis contriti. *Soli Deo facta.* Solus quippe Deus conditor, & moderator hominum est, principium, & finis. *In recognitionem supremi dominii.* Sacrificio hoc exteriori protestatur homo Deo servitutem, & quidquid boni habet, ab eo accepisse. Primarius enim Sacrificii finis est cultus Deo exhibitus. *A legitimo ministro* oblatio immolanda est, scilicet a persona quæ ad hoc officium destinata est.

II. Sacrificium dividitur 1. ratione materiæ, quæ alia est solida, ut animal, quod offerebatur in veteri lege post partam de hoste victoriam: & ideo dicebatur *hostia*, & a victoria *victima*. Solidæ quoque res sunt panis, sal, thus, spicæ, triticum. Alia est materia liquida, ut vinum, oleum, sanguis, aqua, quæ aliquando offerebantur, & dicebantur *libamen*. 2. Ratione formæ tribuitur in holocaustum, in sacrificium seu hostiam pro peccato, & hostiam pacificam. Omnium sacrificiorum perfectissimum erat holocaustum, quod totum consumebatur. Sacrificium pro peccato partim consumebatur, partim cedebat in usum Sacerdotum. 3. Ratione finis dividitur in latreuticum, eucharisticum, impetratorium, & propitiatorium.

III. QUÆST. II. *An fidei dogma sit, Missam esse Sacrificium?* RESP. Variis nominibus Missæ Sacrificium appellatur. 1. dicitur *Liturgia*. 2. *Synaxis* seu conjunctio fidelium cum Christo. 3. *Oblatio* quæ in expiationem peccatorum offertur. 4. *Collecta*, seu congregatio fidelis populi. 5. dicitur *Missa* a verbo *mittere*, sive quod Christus hostia sit a Deo missa nobis, sive quod ex donis a populo fideli missis Sacrificium fieret, sive quia peracto sacrificio populus mittitur, Diacono canente: *Ite, missa est.*

IV. Triplici canone definivit Tridentinum *sess.* 22. Eucharistiam esse verum Sacrificium. Can. 1. *Si quis dixerit in Missa non offerri Deo verum & proprium Sacrificium* &c. *anathema sit.* Similia habentur *can. 3. & 4.* His tribus canonibus profligavit Tridentinum Novatorum errores. Accedit perpetua Ecclesiæ traditio, & Patrum consensus, quorum testimonia dedit *Tom. 8. Lib. 3. diss. 2. c. 2.*

V. QUÆST. III. *Utrum essentia Sacrificii Missæ sita sit in oblatione?* RESP. Oblatio quæ præcedit consecrationem, est mera præparatio ad Sacrificium: est enim oblatio panis, & vini. Panis autem, & vinum non sunt victima Sacrificii; sed victima est ipse Christus Dominus. Oblatio quæ sacrificium consequitur, similiter ad Sacrificii essentiam non pertinet, cum non sit a Christo instituta, sed ab Ecclesia, sicut & prima.

VI. Oblatio sita in consecratione constituit essentiam Sacrificii Missæ. Nam Sacrificium consistit in oblatione & immolatione

vi-

victimæ ſenſibilis. Porro certum eſt in conſecratione eſſe veram oblationem. Siquidem Chriſtus vi conſecrationis tamquam verus agnus, & victima ſiſtitur in altari ſub ſpeciebus panis, & vini, & in quodam ſtatu mortis conſtituitur, quatenus per ſpiritualem verborum gladium, ſub diverſis, & ſeparatis ſpeciebus immolatur, & offertur Deo Patri. Hæc autem ſeparatio myſtica, quæ vi verborum fit corporis ac ſanguinis, apte repræſentat ſeparationem cruentam ſanguinis a corpore in cruce peractam.

VIII. Communio Sacerdotis eſt pars ſaltem integralis Sacrificii Miſſæ, ut omnes fatentur. Quidam propugnant partem eſſe eſſentialem. Quoniam ſacrificium Miſſæ eſt omnium perfectiſſimum, & holocauſti rationem obtinet. Porro ſicut in holocauſto tota victima conſumebatur; ita in Sacrificio Miſſæ per communionem Sacerdotis tota victima conſumitur. Sed diſſidium iſtud parvi momenti eſt. Conſumptio enim ſacrificii de jure divino eſt. Quare ſi Sacerdos poſt conſecrationem moritur, alter Sacerdos etiam non jejunus conſumere ſacrificium debet. Quare conſecratio eſſentialiter ordinatur ad conſumptionem. Similiter conſecratio utriuſque ſpeciei ad eſſentiam pertinet Sacrificii, ut omnes Theologi adfirmant. In conſecratione enim fit repræſentatio paſſionis dominicæ. Ergo non debet corpus ſine ſanguine conſecrari. Heinc ſi Sacerdos poſt conſecrationem panis moritur, ſubſtituendus alius Sacerdos eſt qui inchoatum perficiat Sacrificium.

VIII. Si poſt conſecrationem venenum deprehendatur, non debet ſumi, ſed debet in vaſculo apto conſervari, & aliud vinum conſecrari, & ſumi. Si animal ceciderit, debet caute capi, lavari, & comburi, & una cum cineribus mitti in Sacrarium, ut 3. *p. q.* 83. *a.* 6. *ad* 3. S. Thomas docet.

CAPUT II.

De valore Sacrificii Miſſæ. Pro quibus offerri, & a quo miniſtro poſſit.

I. QUÆST. I. *Eſt ne infinitus valor Sacrificii Miſſæ?* RESP. Duplex valor: unus ex opere operato, qui ab ipſo opere immediate a Chriſto inſtituto proficiſcitur; alius opere operantis, qui eſt effectus meriti, & dignitatis miniſtri. Diſputant in utramque partem Theologi, ſit ne infinitus valor ex opere operato: alium enim eſſe finitum omnes fatentur. Paucis quæſtionem reſolvo. Si valor ſpectetur abſolute, & quatenus exprimit virtutem, & ſufficientiam, dubio procul eſt infinitus: quoniam Sacrificium Miſſæ idem eſt quantum ad ſufficientiam ac Sacrificium Crucis. Modus dumtaxat offerendi diverſus eſt. Si vero ſpectetur ut a miniſtris offertur in actu ſecundo, ſic limitatus eſt, & finitus. Quid quod ipſum Sacrificium Crucis quantum ad applicationem effectum limitatum in nobis producit, quia diſpoſitio ſubjecti finita eſt? Si effectus Sacrificii Miſſæ eſſet infinitus, æque prodeſſet omnibus ac uni vel alteri; & una ſola Miſſa omnes Purgatorii animas liberaret; & tamen Eccleſia numquam ceſſat ab offerendis Sacrificiis pro defunctis.

II. QUÆST. II. *Qui ſint effectus Sacrificii Miſſæ?* RESP. Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 22. *c.* 2. hæc docet. *Sacrificium Miſſæ non ſolum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, ſatisfactionibus, & aliis neceſſitatibus, ſed & pro defunctis in Chriſto, nondum ad plenum purgatis, rite juxta Apoſtolorum traditionem offertur.* Cum Sacrificium Miſſæ ſit propitiatorium, valet ad peccatorum veniam, & ſatisfactionem, ut idem Concilium *ibidem can.* 3. definivit. Per Sacrificium remittuntur peccata mediate, quatenus Deus peccatori gratias actuales largitur, quibus excitatur, & diſponitur ad pœnitentiam. Juſtis confert augmentum gratiæ, illiſque prodeſt ad peccatorum venialium remiſſionem. Hoc quoque Sacrificio impetrantur bona temporalia, quatenus iſtorum uſus ad vitam æternam conducit. Miſſæ itaque Sacrificium ordinatur ad bona temporalia, non tamquam ad finem, ſed tamquam ad media quorum uſus ad finem viam ſternit.

III. QUÆST. III. *Cui, & pro quibus Miſſæ Sacrificium offertur?* RESP. Soli Deo Miſſæ ſacrificium offertur, ut Catholici omnes docent, ſicut templa & altaria ſoli Deo eriguntur, & conſecrantur, ut Tridentinum definivit *ſeſſ.* 22. *c.* 3.

IV. Offerri vero Sacrificium Miſſæ poteſt pro omnibus hominibus paganis, Judæis, ſchiſmaticis, hæreticis, excommunicatis, catechumenis, maxime tamen pro fidelibus. Et hoc eruitur ex ipſo S. Paulo, qui 1. *ad Tim.* 2. inquit: *Hoc bonum eſt, & acceptum coram Salvatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Pro omnibus paſſus Chriſtus eſt: ergo pro omnibus offerri Sacrificium valet. Potiori tamen jure offertur pro fidelibus, qui vinculo fidei Chriſto conjuncti ſunt.

sunt. Pro damnatis non esse sacrificium offerendum docent omnes. Neque pro Sanctis cum Deo regnantibus offertur sacrificium, quia nihil expiandum in ipsis est.

V. QUÆST. IV. *Utrum offerri Sacrificium possit pro animabus in Purgatorio detentis?* RESP. Adfirmant omnes Catholici, idque ex perenni Ecclesiæ traditione colligitur, & ex Scriptura sancta, præsertim ex 2. *Machabæorum cap.* 12. Et hoc Tridentinum *sess.* 22. *cap.* 2. definivit: *Sacrificium Missæ non solum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, & satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro defunctis rite juxta Apostolorum traditionem offerri.* Hoc idem declaravit *can.* 3. Patrum, & aliorum Conciliorum testimonia prætereo brevitatis causa.

VI. QUÆST. V. *Quisnam est minister Sacrificii Missæ?* RESP. Solos Sacerdotes esse ministros hujus Sacrificii semper docuit Ecclesia catholica, & adversus Novatores definivit *sess.* 7. *can.* 10. Tridentinum. *Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem; anathema sit.* Et rursus *sess.* 22. *can.* 2. subdit: *Si quis dixerit illis verbis*, Hoc facite in meam commemorationem, *Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse ut ipsi, aliique Sacerdotes offerrent corpus, & sanguinem suum; anathema sit.* Christus Dominus, ut æternus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, est principalis offerens. Sacerdotes offerunt ut ministri, & vicarii ejusdem Christi. Offerunt quidem ut veri Sacerdotes ad hoc ministerium ordinati, sed ministerialiter. Populus fidelis offert desiderio, voluntate, & spirituali conjunctione cum offerente.

VII. QUÆST. VI. *An Sacerdotes scelesti, hæretici, schismatici, suspensi, excommunicati, degradati valide sacrificium perficiant?* RESP. Sacerdotes peccato mortali inquinatos valide consecrare docent Catholici omnes. Ceteros quoque recensitos valide Sacrificium perficere docent cum S. Thoma 3. *p. q.* 82. *a.* 7. *ad* 3. Theologi omnes. Quoniam licet exercitium ordinis suspendi a legitimo superiore possit; potestas tamen ordinis deleri nequit. Non licet tamen vel assistere Sacrificio, vel petere communionem a Sacerdotibus excommunicatis, suspensis, degradatis, hæreticis, vel schismaticis.

VIII. Licitæ sunt Missæ privatæ, in quibus soli communicant Sacerdotes, ut definivit *sess.* 22. *cap.* 6. Concilium Tridentinum adversus Novatores.

CAPUT III.

De eleemosynis pro Missis celebrandis.

I. SApientissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. hoc argumentum pleno in lumine posuit tum in *tract. de Sacrif. Missæ*, tum in opere *de Synodo*. Decreta integra retuli *Tom.* 8. *Lib.* 3. *Diss.* 2. *c.* 6. summorum Pontificum, & *Sac. Cong. Concil. Trid.* hoc de argumento, quæ ibi videre poteris. Nunc quasdam quæstiunculas resolvam.

II. QUÆST. I. *A quo taxanda est eleemosyna conferenda Sacerdoti Missam celebranti?* RESP. Ab Episcopo, ut Congregatio Concilii determinavit, cum non possit regula generalis præscribi. Si Sacerdos plus eleemosynæ, quam taxatio Episcopi præscribat, exigat, non modo Ecclesiæ legem, sed ipsam justitiam commutantem lædit. Nec requiritur, ut docent Theologi omnes, ut eleemosyna sufficiat pro integra unius diei sustentatione, quia actiò Sacrificii non requirit totum diem, sed horæ medietatem. Quare Sacerdotes sæculares non promoventur ad sacros Ordines absque titulo vel patrimonii, vel beneficii.

III. QUÆST. II. *An liceat Sacerdoti diviti eleemosynam accipere, ut Missam celebret?* RESP. Si consulantur plures antiqui canones, concedere videntur eleemosynam Sacerdoti celebraturo propter sustentationem; verum consuetudo universalis Ecclesiæ, cui standum semper est, omnibus Sacerdotibus indiscriminatim eleemosynam pro Missa celebranda permittit. Quæ consuetudo Scriptura sancta nixa est, inquit quippe *cap.* 10. S. Lucas: *Dignus est enim operarius mercede sua*: & 1. Cor. 9. S. Paulus: *Nescitis, quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario sunt edunt; & qui altari deserviunt, cum altari participant?* Legatur integrum Apostoli caput. Quod Sacerdotes divites, aut pauperes sint, ad hoc quod attinet, per accidens est. Qui servit altari, de altari vivat.

IV. QUÆST. III. *Quinam Sacerdotes in celebrando suspicionem simoniæ præbeant?* RESP. Qui eleemosyna deficiente a celebrando desistunt. Inquit enim auctor opuscul. de *offic. Sacerd. cap.* 1. S. Thomæ olim tributi: *Non potest tamen Sacerdos illa intentione celebrare ut ex hoc pecuniam consequatur, quia peccaret mortaliter.* Facillime sibi blandiuntur plures, & variis fucare prætextibus hanc intentionem studeant. Sed consulant Sacerdo-

tes

tes fervorem, & profectum quem ex celebratione capiunt, & hinc, quando mentiri ſibi nolunt, colligent num principaliter celebrent ob finem Sacrificii, an ob panem lucrandum.

V. QUÆST. IV. *Utrum Sacerdos poſſit per alium celebrare, retenta ſibi parte ſtipendii accepti?* RESP. Adfirmant plures, quorum opinionem damnavit Alexander VII. n. 9. *Poſt decretum Urbani poteſt Sacerdos cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere, collato illi minori ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta.* P. Viva in hac *prop. 9. num. 8.* refert laxam opinionem Bordonii aſſerentis non peccare contra juſtitiam, ſed ſolum contra obedientiam debitam Pontifici Sacerdotem præfatum: in quam opinionem hoc probabiliſticum judicium profert P. Viva: *Quamvis hoc non careat ſua probabilitate, videtur tamen probabilius* &c. Si ſua non caret probabilitate hæc opinio; ergo vi Probabiliſmi executioni demandari poteſt.

VI. P. Tamburinus *lib. 3. Meth. Miſs. cel. c. 1. §. 5. n. 15.* inquit: „ Si quis, cum „ ſit procurator, ut centum v. g. Miſſæ celebrentur, quæ Miſſæ in hac urbe ſolent „ dici v. g. *pro ducentis juliis*: ſi quis, inquam, per induſtriam ſuam mittat, ſeu „ eat ad aliam urbem, ubi intra expoſtulatum tempus dicantur pro *centum juliis*, „ puto non eſſe *improbabile* poſſe talem procuratorem *retinere* ſibi alios centum. Ratio eſt, quia ſumi poteſt paritas a ſervo „ qui per extraordinariam induſtriam (nam „ ad ordinariam, & moralem obligatur ex „ ipſo famulatu) per ſuum laborem emit „ res minoris quam valeant communiter in „ foro: poteſt enim retinere quod ſuper„ eſt, utpote fructum ſuæ induſtriæ. *Pari „ ergo modo in caſu noſtro.*“ Lepidiſſima comparatio profani famulatus cum procuratoribus quibus celebrandarum Miſſarum cura demandata eſt. Omnia per *probabile*, & per *non probabile* licita fiunt. Sordidiſſimus quæſtus in ipſa Miſſarum celebratione inſinuatur. Vir chriſtianus vix talia cogitaret, niſi ſcripta illa offenderet. Famuli locarunt operas ſuas domino. Quare vix contingere, aut ſaltem raro poteſt ut extraordinaria induſtria lucrari ſibi valeant, cum tempus impendendum in induſtria extraordinaria venditum domino ſit. Sed gratis conceſſo famuli lucro, id extendere ad procuratores Miſſarum a veritate, & honeſtate abhorrere videtur.

VII. P. Dominicus Viva in *Trut. in prop. 9. Alex. VII. n. 8.* inquit: „ Si Collectores „ eleemoſynarum pro Miſſis ſint Sacerdo„ tes, & non tradantur iis Miſſæ celebran„ dæ, ſed ſe habeant ut laici, qui curant „ Miſſarum celebrationem, poterunt ex Nav. „ Cord. Tambur. *probabiliter* contra Peliz. „ Soto l. 9. de juſt. q. 3. moderatam pro „ labore mercedem *ex datis pro Miſſa* ſuſci„ pere, cum id videatur licitum jure natu„ ræ.“ Papæ! jus naturæ permittit ut de oblationibus collatis a fidelibus pro ſacroſancto Miſſæ Sacrificio celebrando, mercedem accipiant Sacerdotes, dummodo in colligendis eleemoſynis ſe habeant ut laici, non ut Sacerdotes? Ambarum opinionum *Tamburini*, & *Vivæ* praxim prohibuit BENEDICTUS XIV. in ſua *Conſtitutione* 22. cujus initium *Quanta cura*; ubi inter alia hæc habentur. *Prohibentur mercimonia ſuper eleemoſyna Miſſarum; hoc eſt, qui eleemoſynas colligunt in iis locis in quibus ſtipendia, ſive eleemoſynæ pro Miſſis ſunt pretii majoris, Miſſas vero celebrare curant in locis in quibus pro minori pretio celebrari ſolent; ſi laici ſint, excommunicationem; ſi vero clerici, vel Sacerdotes, ſuſpenſionem a ſolo Romano Pontifice abſolvendam incurrant.* Vide quæ idem Pontifex ſcribit *lib. 5. de Synod. cap. 8. num. 9. & cap. 9. n. 2.*

VIII. Beneficiarius, quando per alium celebrare cogitur, licite præbere valet conſuetam eleemoſynam, tametſi ex beneficio majorem ille percipiat, ut ſacra Congregatio determinavit. In Miſſis itaque quas Manuales vocant, vetitum eſt celebrare per alios, collato minori ſtipendio quam acceptum ſit. Dum quis Sacerdoti ſingulari probitate inſtructo Miſſam celebrandam committit, collato majori ſtipendio, is celebrare per alium non debet, etiam collato integro ſtipendio. Plures alias quæſtiunculas excitant hic aliqui quæ mercimonium redolent, & faſtidium ingerunt.

IX. Sacerdos, qui exigua ſtipendia accipit a pluribus, ſingulis Miſſam promittens, nequit una ſola Miſſa ſatisfacere. P. Viva *qu. 5. art. ult. n. 9.* inquit: „ Verum Trul„ lench. & Tamburinus *lib. 3. cap. 1. §. 3.* „ probabilem putant ſententiam Suarez do„ centis, eo in caſu poſſe id concedi Sacer„ doti pauperi, quando paupertate coactus „ conſentit.“ Hæc opinio improbata eſt *c. 14. decr. Sacr. Congreg.* Plura ex Tamburino, aliiſque Probabiliſtis congerit P. Viva, ut oſtendat ſententiæ Suarez non opponi decretum *ſacræ Congregat.* ſed *num. 10.* fate-

fatetur cum Lugo, decreto Congreg. prohiberi ne ſententia P. Suarez ad praxim reducatur. Et tandem præter morem concludit: *Cenſeo tertio ſententiam Suarez eſſe falſam.*

X. QUÆST. V. *An Sacerdos poſſit accipere duplex ſtipendium, alterum pro officiatura, ut dicitur, in Eccleſia deſignata, alterum pro applicatione?* RESP. Adfirmant Lugo, & Tamburinus, dummodo conſtet unum voluiſſe ſolam præſentiam, alterum ſolam applicationem. P. La-Croix refert pro hac opinione Suarez, Vaſquez, Paſqualigum, Averſam, alioſque; & ipſe more ſuo nihil profert.

XI. Pontifex ſummus BENEDICTUS XIV. *Tom. 3. Not. 15.* refert decretum ſacræ Congregationis Concilii die 9. Jan. & 6. Febr. anno 1627. quod hæc continet. *An Sacerdotes qui nulla alia obligatione in Confraternitatibus, vel Monaſteriis Monialium celebrant, quam pro ornatu Eccleſiæ, vel ut Confratres, vel Moniales ſatisfaciant præcepto audiendi Miſſam, poſſint ultra ſtipendium, quod recipiunt a Confraternitatibus, vel Monialibus, aliud ſtipendium accipere? Sacra Concilii Congregatio 9. Januarii, & 6. Februarii an. 1627. in Tragurienſi reſpondit, non poſſe.*

XII. Nequit Sacerdos duplex ſtipendium accipere, unum pro fructu impetrationis Miſſæ, aliud pro fructu ſatisfactionis, quidquid in oppoſitum nonnulli olim commenti fuerint. Qui ſtipendium accepit pro Miſſa celebranda ubi, & quando voluerit, & deinde eum roget aliquis, ut certo loco, vel tempore celebret, poterit ne pro tali obligatione aliquid accipere? Sunt qui adfirment: mihi videntur ejuſmodi ſubtilia commenta turpis mercimonii fuligine tincta eſſe. Similiter mihi non probatur opinio P. La-Croix *lib. 6. par. 2. n. 141.* quam ex P. Gobat refert his verbis: *Si tamen convenerit de fructu ſpecialiſſimo, aut alia parte fructus non petiti applicanda tertio, ut ei proſit quantum poteſt, poſſe aliquid ideo ſumi notat Gobat n. 52. dummodo admoneat dantem de invertitudine, an ei proſit talis applicatio.* Ejuſmodi diſtinctiones in re graviſſima mihi non probantur.

XIII. QUÆST. VI. *Poteſt ne unica Miſſa pluribus obligationibus ſatisfieri?* RESP. Quamvis Urbanus VIII. Pontifex ſummus hoc prohibuerit, non propterea defuere qui oppoſitum propugnaverint. Horum opinionem proſcripſit Alexander VII. in hac 10. theſi. *Non eſt contra juſtitiam pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere, & ſacrificium unum offerre. Neque enim eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam, promiſſione etiam juramento firmata, danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.* Animadvertat Lector, hanc theſim propugnatam, & excogitatam fuiſſe a quibuſdam Catholicis, & recogitet ſerio quid expectari ab iſtis poſſit in rebus controverſis, ſi contra veritatem adeo luculentam talia ſcribere potuerunt. Promiſiſti, juraſti pro nullo alio te ſacrificaturum fore, & nihilominus ſacrificas, nec peccas ne contra quidem fidelitatem? Talia ne Socrates, Plato, Cicero, Seneca, Plutarchus ſcripſerunt unquam?

XIV. Quando quis ſtipendia pro Miſſis celebrandis accepit, non debet diu differre celebrationem. Diana, Lugo, Paſqualigus docent differri non poſſe ultra tres menſes. Urbanus VIII. vetat in ſuo decreto ne plures Miſſas acceptentur, quam quæ *intra modicum tempus* celebrari valeant. Tempus autem trium menſium non videtur modicum. Definiri quantitas temporis nequit; ſed circumſtantiæ, & præſertim voluntates offerentium, & neceſſitates pro quibus levandis Miſſæ præſcribuntur, attendendæ ſunt. Qui celebrare Miſſas pro quibus ſtipendia accepit, non poteſt, id præſtare debet quod valet. Admonere offerentes, ſi circumſtantiæ permittunt, debet, ut Miſſas celebrari curent. At fama læditur. Heu miſer! famam tuam iniquis actionibus, quæ Chriſti Sacerdotem dedecent, prodigis; & dum ſatisfaciendum Deo, & proximo eſt, famam jactas?

XV. Qui vovit ſacrificium offerre pro gratiarum actione, non poteſt ſtipendium accipere, quia præſumitur hanc habuiſſe intentionem. Qui accepit ſtipendium ut celebret Miſſam *de Requie* graviter non peccat, ſi aliam Miſſam celebret; ſervanda tamen quando Rubricæ permittunt, fides offerenti, & monendus eſt talem Miſſam celebrari non poſſe. Anticipata Miſſarum celebratio, ſcilicet ut Miſſa celebranda craſtino die, celebretur hodie, cum ſit in offerentis commodum, culpa caret, niſi alia ſit offerentis intentio. Qui celebrare tenetur omni die, ſemel in hebdomada reverentiæ cauſa omittere valet; nequit tamen ſtipendium accipere, & celebrare pro alio. Qui ex onere Capellaniæ celebrare aſtringitur quotidie, ſi ob flagitia pollutionis, formicationis, ebrietatis &c. a Confeſſario ſuſpenditur, utpote indignus, per alium Sacerdotem implere onus ſuum debet.

XVI. Quando teſtator Capellaniæ non præſcribit numerum Miſſarum, conſulendus Epiſcopus

ſcopus eſt. Si Capellanus ægrotet, per duos circiter menſes a celebrando per alium communiter auctores liberant. Verum ut ab omni dubio eximantur Sacerdotes, conſulendæ ſunt cujuſque diœceſis leges ſynodales, vel probatæ conſuetudines. Nimis laxa eſt opinio quæ omni tempore quo ægrotat Capellanus, eum liberat ab onere celebrandi. Qui laborat caduco morbo, abſtinere a celebratione debet. Si raro cadat, conſulatur Epiſcopus, qui ſpectatis omnibus decidat.

XVII. Intentio applicandi Miſſam pro offerentibus requiritur. Non ſufficit habitualis, quidquid dicant aliqui, nec neceſſaria eſt actualis; ſed ſufficit virtualis. Nec licita, nec valida eſt applicatio Miſſæ pro illo quem Deus novit primo daturum ſtipendium, aitque La-Croix ex Baſſæo Clementem VIII. id prohibuiſſe, quod decretum ego non vidi.

XVIII. Reductionem Miſſarum pleno in lumine poſuit BENEDICTUS XIV. *lib. 5. de ſynod. c. 10.* ubi poſt multa indicata Pontificum decreta, concludit: „ Attamen poſt „ Urbanum VIII. alii Romani Pontifices, „ videlicet Alexander VII. Clemens X. Cle„ mens XI. Innocentius XIII. & Bene„ dictus XIII. fere omnibus religioſis Inſti„ tutis conceſſerunt privilegium, ut Supe„ riores generales, adhibito maturo conſi„ lio, ac nonnullis ſervatis regulis, in eo„ rumdem privilegiorum litteris expreſſis, „ poſſent in ſua quiſque Religione onera „ Miſſarum, antea relicta, & acceptata, „ moderari: eodemque facultas a ſan. mem. „ Benedicto XIII. facta fuit omnibus Epi„ ſcopis, qui per ſe, vel per ſuos procu„ ratores interfuerunt Concilio Romano, „ habito 1725. uti videre eſt *in eodem Con„ cilio tit. 15. cap. 8.* “

XIX. QUÆST. VII. *Quibus diebus animarum curam gerentes applicare Miſſam pro commiſſo ſibi grege debent?* RESP. Variæ de hac re olim inter auctores diſputationes fuere. Eas omnes abſtulit doctiſſimus Pontifex BENEDICTUS XIV. feliciter regnans in ſua epiſtola encyclica ſuper Miſſa parochiali, & conventuali; cujus initium eſt, *Cum ſemper oblatas*, data an. 1744. Integram epiſtolam retuli *Tom. 8. l. 3. diſs. 2. c. 6.* Nunc pauca verba tranſcribo. *Opportunum cenſemus Fraternitatibus veſtris declarare, [illegible]s abunde ſatis factum fore, vobiſque proinde ſatis eſſe poſſe, dum ii qui animarum curam exercent, ſacrificium Miſſæ pro populo celebrent, atque applicent in Dominicis, aliiſque per annum diebus feſtis de præcepto.* Lege integram epiſtolam, in qua ſaluberrima pro Parochis documenta invenies. Rejiciuntur quoque excuſationes illorum paſtorum, qui applicare dictis diebus Sacrificium pro grege ſibi commiſſo omittebant ob tenuitatem redituum.

XX. QUÆST. VIII. *Qua hora celebrare licet?* RESP. Ab aurora uſque ad meridiem, ut communis ſententia docet. Variæ occurrere cauſæ poſſunt anticipandi, vel protrahendi per horam hanc celebrationem. Qui ſine cauſa legem præſcripti temporis violat, peccat. Raro graviter peccari in hac materia exiſtimo ob varias locorum conſuetudines.

XXI. QUÆST. IX. *Quandonam licet pluries eodem die celebrare?* RESP. Olim pluries Sacerdotes celebrabant. In præſens ſolum die Nativitatis Domini conceſſum eſt tres Miſſas celebrare. Nemo tamen ad tres celebrandas aſtringitur. Plures aſſignari caſus ſolent in quibus iterare Miſſas liceat. Si Parochus habeat plures parochias, & niſi plures celebret Miſſas, aliqua parochia Miſſa careat, tunc, inquiunt, *binare* poteſt. Verum ætate noſtra, in qua Sacerdotum copia uberrima eſt, vix occurrit hæc neceſſitas.

XXII. QUÆST. X. *Quo in loco celebrandum eſt?* RESP. In Eccleſia vel conſecrata, vel ſaltem benedicta ab Epiſcopo, & ad Altare aut conſecratum, aut in quo ſit petra conſecrata. Epiſcopus facultatem impertire valet celebrandi extra Eccleſiam in aliquo honeſto loco ob juſtam cauſam. Epiſcopus in itinere valet celebrare in Altari portatili tum in propria, tum in aliena diœceſi. Qua de re decretum edidit Clemens XI. an. 1703. quod integrum retuli *Tom. 8. Lib. 3. Diſs. 2. cap. 7.* In navi quoque celebrare licitum eſt, dummodo abſit periculum ſanguinis effundendi.

XXIII. QUÆST. XI. *Quid de Oratoriis privatis dicendum?* RESP. Concilium Tridentinum *ſeſs. 22. de celeb. Miſ.* prohibet ne Epiſcopi permittant in domibus privatis celebrari. P. La-Croix *lib. 6. p. 2. n. 267.* narrat Epiſcopos poteſtatem exercere concedendi oratoria privata. In Italia a ſolo ſummo Pontifice hæc facultas erigendi Oratoria in domibus ſæcularium conceditur.

XXIV. In ejuſmodi Oratoriis vetitum eſt celebrare in feſtis Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paſchatis, Pentecoſtes, Annuntiationis, Aſſumptionis, Apoſtolorum Petri, & Pauli, & omnium Sanctorum, niſi aliter exprimatur in privilegio.

XXV.

XXV. Satisfaciunt præcepto audiendæ Missæ die festo in his privatis Oratoriis omnes qui habitant in domo privilegiati, ut pater, mater, nurus, gener, uxor, filii, filiæ, nepotes, pronepotes, & alii per lineam rectam descendentes, & manentes sub regimine privilegiati: verbo uno, illi omnes, & soli qui in privilegio sunt expressi. Optandum esset ut Christiani hoc incommodum sustinerent invisendi supremum Dominum in illius domo. Non pauci hæc privilegia extorquent otii, & torporis causa.

XXVI. Probabiliste plures Azorius, Castropalaus, Pellizarius, Busembaum, Burghaber, Gobat, quos refert P. La-Croix *lib. 3. p. 1. n. 628.* docent, satisfacere præcepto audiendæ Missæ diei festi etiam illos qui non sunt de familia in ejusmodi privatis Oratoriis, eorumque opinionem *probabilem* vocat ipse La-Croix. Sed hæc opinio non probabilis, sed penitus falsa est, eamque improbat Pontifex his verbis contentis in Bulla: *Volumus autem ut alii qui non sunt de familia, non censeantur liberi ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia.* Plura alia interpretamenta prætermitto.

XXVII. QUÆST. XII. *Quid dicendum de Ecclesiæ consecratione, ejusdemque pollutione?* RESP. Benedici a simplici Sacerdote Ecclesia potest ex commissione Episcopi, consecrari a solo Episcopo potest. Summus Pontifex committere simplici Sacerdoti potest ut Ecclesiam consecret.

XXVIII. Polluitur Ecclesia 1. propter homicidium in ea patratum etiam sine effusione sanguinis, aut si vulnus sit ita letale ut ibi, vel alibi mors sequi debeat. 2. per sanguinis, aut seminis publicam effusionem mortaliter malam, atque adeo per sacrilegum actum conjugalem. 3. per sepulturam excommunicati vitandi, vel infidelis. 4. per destructionem Ecclesiæ, aut demolitionem majoris partis.

XXIX. Altare sacrificio aptum debet esse a proprio Episcopo consecratum, fixum, vel portatile. Ejusdem enormis fractio reddit illud exsecratum. Si lapis frangatur in partes duas, quarum quælibet apta sit sustinere calicem, patenam, & hostiam, utraque pro ara deservire valet.

XXX. QUÆST. XIII. *An Sacerdos teneatur Missam offerre?* RESP. Omnes fideles præcepto naturali, divino, & ecclesiastico per publicos ministros astringuntur Deo Sacrificium offerre. Ergo eodem jure Sacerdotes astringuntur, cum hæc duo reciproca sint. Vide *Tom. 8. Lib. 3. Diss. 2. cap. 8.* Cajetanus in *3. p. q. 82. ar. 10.* docuit *venialiter* dumtaxat peccare Sacerdotes qui raro aut nunquam sacris operantur. Hanc opinionem ut falsam, & laxam S. Pius V. expungi e commentariis Cajetani mandavit.

XXXI. Parochi, & omnes curam animarum habentes tenentur per seipsos, & si fuerint impediti, per alios toties celebrare, quoties fideles assistere Missæ astringuntur. Neque heinc colligas solis diebus festis celebrare istos debere: nam cum pastores sint, sin quotidie, frequenter tamen celebrare tenentur, ut exemplo suo oves alliciant ad divinum pabulum suscipiendum. Ceteri Sacerdotes diebus saltem dominicis, & ceteris festis celebrare debent, ut Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 14.* præscribit. Ceteris diebus plus & minus juxta majorem aut minorem fervorem celebrent. Quamvis olim absque ministro celebrarent persecutionis tempore Sacerdotes, cessante tamen persecutione, opposita disciplina semper obtinuit celebrandi cum ministro. Idcirco de S. Sixto dixit S. Laurentius: *Tu nunquam sine ministro sacrificium offerre consueveras.*

CAPUT IV.

De ritu, seu cæremoniis, & rubricis, quibus celebrari Missa debet.

I. QUÆST. I. *Quotuplex est cæremoniarum Missæ genus?* RESP. Duplex. Aliæ cæremoniæ præcedunt, quæ spectant locum, tempus, & personam; aliæ comitantur, suntque ipsius Liturgiæ sacræ partes. Nomine loci intelliguntur templa, altaria, vasa sacra, lumina. Tempus indicat horam celebrandi. Ad personam attinent vestes sacræ, suntque sex; amictus, alba, cingulum, manipulus, stola, casula, seu planeta, quarum usus antiquissimus est. Vestes istæ benedictæ sint oportet.

II. Sublato urgentis necessitatis casu nunquam licitum est absque sacris vestibus celebrare. Dum sacræ vestes induuntur, devote recitandæ sunt præscriptæ preces.

III. Necessaria sunt vasa sacra ad licitam Missæ celebrationem, nempe calix, & patena ab Episcopo consecrata. Necessaria quoque sunt linteamina, nempe corporale, palla, & purificatorium, similiter a superiore benedicta. Corporale, & palla linea esse debent, alba, & nitida. Mappæ super altare tres sint oportet, & crux in medio

dio altaris, quæ imaginem Crucifixi præferat non pictam, sed sculptam. Sacra vasa tangi a laicis nequeunt. Requiritur præterea velum cum bursa, quæ tangi ab omnibus possunt. Hostia consecranda apud Latinos debet esse figuræ orbicularis tam magna, quam parva. Græci utuntur hostia quadrangularis figuræ. Nemo memoriæ fidens absque Missali celebrare debet. Si Missale desit, sat est ut Missam scriptam habeat.

IV. Sacerdotes veste talari ad Ecclesiam pergere debent. Non audent, inquit BENEDICTUS XIV. *Tom.* 2. *Notif.* 14. se ante Magnates absque veste talari sistere, & postea illos non pudet domo discedere veste breviore indutos, & cum ea templum Domini celebraturi accedere? Vide *Tom.* 8. *Lib.* 3. *Disc.* 2. *cap.* 9. De capillitio, vulgo *parrucca*, plura dicenda forent. Paucis dicam nudato capite celebrare Sacerdotes debere. Aliqui docent aliqualem causam sufficere ut Sacerdotes tecto capite celebrent. Hoc vetat Urbanus VIII. in Missali reformato. Capillitium expresse vetuit Innocentius XI. litteris encyclicis datis ad Sedis apostolicæ Nuncios an. 1689. quas refert P. La-Croix *lib.* 6. *p.* 2. *n.* 401. qui subdit tamen: „ Non obstantibus illis, videmus quotidie Sacerdotes celebrantes in capillitio ficto, qui putant se per hoc satisfacere conscientiæ, si ita celebrent, habito judicio unius, vel alterius prudentis Medici, quod aliter non possint absque periculo gravis incommodi. “ Nec P. La-Croix contra tantam corruptelam quidquam hiscit. Videmus quoque quotidie Sacerdotes plures Missam præcipitanter celebrare, aut potius profanare indignis gesticulationibus, lingua balbutienti, & celerrima legere, & plura alia absurda quotidie conspicimus. Quid Medici obtrudantur in scenam? Mutata ne est ætate nostra natura Sacerdotum divitum, & nobilium, ut fictis capillitiis egeant? Antequam capillitia hæc, quæ antiqua sane non sunt, introducerentur, celebrabant Sacerdotes nobiles, & divites: celebrant hodie Sacerdotes plebeji, & mediocris conditionis. Qui celebrare, nisi sint comati, nequeunt, abstineant a celebratione. Disciplinæ ecclesiasticæ ritus, non adulantium Medicorum vana axiomata in Missa celebranda consuli debent.

V. QUÆST. II. *Quot in partes Missa tribuitur?* RESP. Quatuor in partes tribuitur. 1. ab initio usque ad offertorium, & dicitur Missa catechumenorum. 2. ab offertorio usque ad consecrationem. 3. a consecratione usque ad communionem. 4. a communione usque ad finem.

VI. QUÆST. III. *Est ne peccatum mortale negligere rubricas in Missa celebranda?* RESP. Sententia adfirmans communis est, nisi materiæ parvitas excuset. Quoniam gravi præcepto a summis Pontificibus, & præsertim a S. Pio V. illarum observantia jubetur. Duplex rubricarum genus. Aliæ *præceptivæ*, aliæ *directivæ* appellantur. Præceptivæ dicuntur quæ jubent ut celebretur in loco sacro, in ara, in vasibus, & vestibus sacris, in materia & forma præscriptis, jejunio præcedente, & alia plura. Directivæ dicuntur quæ juxta communem Theologorum sensum non obligant sub mortali; ut orare ante & post Missam, numerus collectarum, & alia id genus.

VII. QUÆST. IV. *Qui omitteret aliquam Missæ partem, peccaret ne mortaliter?* RESP. Missæ partes ordinariæ sunt confessio, introitus, *Dominus vobiscum*, collecta, epistola, evangelium, offertorium, præfatio, canon integer &c. Non ordinariæ sunt *Gloria in excelsis* &c. orationum numerus, *Credo*, pluralitas epistolarum &c. Qui omittit deliberate partem notabilem canonis, peccat mortaliter. Qui omitteret materiam levem, etiam canonis, puta nomen unius Sancti, peccaret venialiter. Qui tamen aliquid deliberate in canone omitteret, quod corrumperet sensum, peccaret mortaliter. Nihil itaque addendum, nihilque omittendum. Sed omnia claret & distincte pronuntianda sunt. Plura hic dicenda forent de Sacerdotibus qui nimis festinanter, qui intra labia mussitantes truncant verba, qui elata voce recitant quæ voce submissa dicenda sunt, aut contra. Tempus congruum pro Missæ celebratione nec brevius tertia horæ parte, nec longius media hora esse debet. Brevitas compendii non sinit de hoc argumento latiorem habere sermonem.

LIBER XI.

DE SACRAMENTO PŒNITENTIÆ.

DISSERTATIO I.

De virtute, & ſacramento Pœnitentiæ.

CAPUT I.

Propoſitiones a S. Sede damnatæ.

§. I.

ALEXANDER VII.

Damnavit ſequentes propoſitiones, quas ordine in decreto ſervato tranſcribo.

3. *Sententiam aſſerens, Bullam cœnæ ſolum prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt, anno 1629. 28. Julii in Conciſtorio ſacræ Congregationis Emin. Cardinalium viſa, & tolerata eſt.*

4. *Prælati regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcumque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa.*

5. *Quamvis evidenter tibi conſtet Petrum eſſe hæreticum, non teneris denuntiare, ſi probare non poſſis.*

6. *Confeſſarius qui in ſacramentali confeſſione tribuit pœnitenti chartam poſtea legendam, in qua ad venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in Confeſſione, ac proinde non eſt denuntiandus.*

7. *Modus evadendi obligationem denuntiandæ ſollicitationis eſt, ſi ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante: hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denuntiandi.*

11. *Peccata in Confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti confeſſione exprimere.*

12. *Mendicantes poſſunt abſolvere a caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.*

13. *Satisfacit præcepto annuæ confeſſionis qui confitetur Regulari Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſte reprobato.*

14. *Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.*

15. *Pœnitens propria auctoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat.*

16. *Qui beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere in Confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.*

24. *Mollities, Sodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ; ideoque ſufficit dicere in confeſſione, ſe procuraſſe pollutionem.*

25. *Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit confeſſionis præcepto dicens:* commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem: *non explicando copulam.*

38. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, eſt conſilium, non præceptum.*

39. *Illa particula* quamprimum *intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.*

41. *Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgo* Regalo, *dum deficiente illo, nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.*

INNOCENTIUS XI.

1. *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis ſacerdotalis, aut epiſcopalis.*

56. *Frequens confeſſio, & communio, etiam in iis qui gentiliter vivunt, eſt nota prædeſtinationis.*

57. *Probabile eſt ſufficere attritionem naturalem, modo honeſtam.*

58. *Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem.*

59. *Licet ſacramentaliter abſolvere dimidiate tantum confeſſos, ratione magni concurſus pœnitentium; qualis v. g. poteſt contingere in die magnæ alicujus feſtivitatis, aut indulgentiæ.*

60. *Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodo ore proferat ſe dolere, & proponere emendationem.*

61. *Poteſt aliquando abſolvi qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere; quinimmo directe, & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.*

62. *Proxima peccandi occasio non est fugienda, quando aliqua causa utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.*

63. *Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.*

64. *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, & etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.*

ALEXANDER VIII.

14. *Timor gehennæ non est supernaturalis.*

15. *Attritio quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.*

16. *Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio, natura rei idipsum quodammodo dictante.*

17. *Per illam praxim mox absolvendi ordo pœnitentiæ est inversus.*

18. *Consuetudo moderna quoad administrationem pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.*

19. *Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.*

20. *Confessiones apud Religiosos factæ, plerasque vel Sacrilegæ sunt, vel invalidæ.*

21. *Parochianus potest suspicari de mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione ob quæstum seu lucrum subsidii temporalis.*

§. II.

Opiniones plurium Casuistarum quæ videntur æquo laxiores.

HAs ego propositiones, & ceteras omnes, quas in universo hoc opere retuli, non tamquam censor affero, sed sapientum, & eorum ad quos pertinet, judicio subjicio. Quam protestationem, tametsi pluries fecerim, iterum renovare placuit. Nemo ergo me carpere jure valet, quod judicium, & censuram superiorum præveniam, cum nullam ego his opinionibus censuram inuram; sed dumtaxat quæ imbecillitati meæ videntur falsæ, & laxæ, superiorum, & lectorum judicio submitto.

I. P. Dominicus Viva *in trut. in propos. Innoc. XI. n.* 26. „ Hinc cum videatur esse „ moraliter certum non requiri in Sacra„ mento Pœnitentiæ.... propositum non „ peccandi de cetero formale, sed *sufficere* „ virtuale, ut videre est apud Dicastillum, „ AC SUFFICERE ETIAM ATTRITIONEM SU„ PERNATURALEM EX METU PŒNARUM „ TEMPORALIUM, ut a Deo vindice infli„ gendarum, & alia hujusmodi; idcirco li„ cite sequimur hujusmodi opiniones PRO„ BABILISSIMAS, omissis tutioribus. "

II. P. Patritius *Sporer de Sacram. par.* 3. *cap.* 2. *sec.* 2. §. 2. *n.* 174. „ Præceptum „ contritionis etiam in articulo mortis non „ obligat hominem peccatorem usu Sacra„ menti cum attritione justificatum; sed „ ipsa attritio cum Sacramento Baptismi, „ vel Pœnitentiæ universaliter semper est „ sufficiens dispositio ad justificationem, „ adeoque etiam in ARTICULO MORTIS. „ Ita Henriq. Vasq. Canus, pluribusque „ alligatis Cardinalis De-Lugo *hic disp.* 7. „ *sec.* 13. Dicastillus *hic disp.* 6. *num.* 19. „ Laym. *cit. l.* 5. *tr.* 6. *c.* 2. *n.* 7.

III. Idem P. Sporer *loc. cit. n.* 173. „ Præceptum contritionis non obligat eos qui „ usu Sacramenti cum attritione justificati „ sunt, aut justificari volunt. Communis„ sima apud citandos infra. Ratio est, quia „ Christus in nova lege *singulari privilegio* „ aliud quoque medium justificationis insti„ tuit, scil. Sacramenta mortuorum, Ba„ ptismi, & Pœnitentiæ, ut proinde modo „ solius contritionis perfectæ NECESSITAS „ DESINAT: alioquin certe Christus insti„ tuens ac præcipiens Confessionem sacra„ mentalem, *medium per se satis durum, & „ difficile*, si INSUPER ETIAMNUM REQUI„ RERETUR CONTRITIO PERFECTA, & ipsa „ peccatori satis difficilis, non alleviasset, „ sed multum aggravasset onus legis; esse„ musque PEJORIS conditionis modo Chri„ stiani quam veteres olim, qui ad solam „ contritionem obligati per eam justifica„ bantur. "

IV. Idem P. Sporer *loc. cit.* §. 2. *n.* 175. „ *Quando obligat? Per se quidem satis proba„ biliter in articulo, vel periculo mortis tan„ tum.* " Postea *n.* 177. „ Præceptum con„ tritionis per se tantum obligare in arti„ culo mortis, & NUNQUAM ante, docent „ gravissimi Doctores D. Thomas, Cajeta„ nus, Sotus, Navarrus, Medina, Adria„ nus, & aliis congestis probabilem ipse „ Suarez, ac mordicus defendit Dicastillus... „ Cum hoc *præceptum* pœnale sit & onero„ sum,

„ ſum, non eſt extendendum, ſed reſtrin-
„ gendum potius ad illa tantum tempora
„ pro quibus ejus obligatio certo nobis con-
„ ſtat. At non conſtat nobis certo hujus
„ præcepti obligatio pro ullo tempore, præ-
„ ter quam in articulo mortis. Ergo &c.
„ Vides probabilitatem hujus ſententiæ. "

V. P. Georgius Gobatus *tr. 6. nu. 139. Dico 6. Probabile quidem eſt* nullum extare
„ præceptum de contritione, per ſe loquen-
„ do, elicienda ante articulum mortis; con-
„ traria tamen ſententia (abſtrahendo a
„ perceptione Sacramenti) eſt veriſimilior,
„ & in praxi ſequenda. Prima pars proba-
„ tur auctoritate, & rationibus, quas pro
„ ea adferunt Suarez *diſp. 15. ſec. 6.*, atque
„ Dicaſtillo *cit. diſput. par. 3. dub. ultimo.*
„ Qui Dicaſtillo *mordicus* defendit illam prio-
„ rem partem, Suarezio habente eam ſo-
„ lum *pro probabili*. "

VI. P. Dominicus Viva *c. 3. a. 5. n. 8.* hanc quæſtionem proponit. „ *An peccator*
„ *qui non poteſt aliquo anno ex defectu Con-*
„ *feſſarii confiteri, teneatur ad contritionem, an-*
„ *tequam annus elabatur?* " Ita reſpondet.
„ Adfirmat Dominicus Soto.... quia præ-
„ ceptum pœnitendi divinum, quod ex ſe
„ indeterminatum eſt, jam ab Eccleſia eſt
„ determinatum ad ſingulos annos.... jux-
„ ta illam regulam: *Qui non poteſt quan-*
„ *tum debet, ſolvat quantum poteſt:* & juxta
„ illam aliam: *Qui non poteſt totum, reddat*
„ *partem quam poteſt*.

„ Reſpondeo equidem cum Con. & aliis
„ *Communiter* NEGATIVE. Falſum eſt enim
„ quod Eccleſia determinarit tempus illud
„ indeterminatum pœnitendi in genere, ad
„ quod obligamur ex divino præcepto. So-
„ lum enim determinavit tempus confitendi
„ indeterminatum. Cum autem in tali ca-
„ ſu ſit impoſſibilis confeſſio, non videtur
„ peccator teneri ad contritionem. Et ra-
„ tio ulterior eſt, quia cum conteri ſit ali-
„ quid mere internum, non cadit ſub præ-
„ ceptum Eccleſiæ neque ratione ſui, &
„ directe, ut patet, neque ratione alterius,
„ & indirecte, hoc eſt ratione Sacramen-
„ ti &c.

„ Ad regulas adductas: *Qui non poteſt*
„ *totum* &c. reſpondeo eas valere, quando
„ totum, & partes ſunt *homogenea*. . . .
„ non vero quando ſunt *heterogenea*. "

VII. Idem P. Viva *ibidem*. „ Verum
„ quidem eſt quod præceptum divinum con-
„ tritionis obliget peccatores ad non diffe-
„ rendum diu, & uſque ad mortem pœni-
„ tentiam. Hinc tamen non ſit quod im-
„ potens aliquo anno ſuſcipere Sacramen-
„ tum pœnitentiæ, teneatur ſaltem conteri. "

VIII. De Lugo *de pœnit. diſp. 7. ſec. 13. n. 261.* „ *Utrum in articulo mortis ſufficiat*
„ *habere attritionem cognitam?* Quintum du-
„ bium magis difficile eſt, an ille qui ſu-
„ ſcipit Sacramentum Pœnitentiæ cum at-
„ tritione cognita, debeat adhuc ſub pec-
„ cato mortali habere contritionem ſaltem
„ in articulo mortis. Affirmant multi,
„ Suarez... Nugnus.... Sanchez... Gra-
„ nado... Valentia &c. Contrariam tamen
„ ſententiam docent alii multi, Coninch...
„ Becanus.... Layman.... Fagundez....
„ Faber.... Diana.... Turrianus... Sa-
„ las, & alii recentiores. 262. Hæc poſte-
„ rior ſententia ſemper mihi verior viſa eſt. "

IX. Idem De-Lugo *loc. cit. n. 272.* „ Di-
„ ces: Negari etiam non poteſt quod ſit
„ probabilis ſententia contraria, quæ docet
„ obligationem eſſe eliciendi contritionem
„ propter illud periculum. Non poteſt er-
„ go in re tanti momenti conformare ſe
„ *practice* cum noſtra ſententia, licet ſit *pro-*
„ *babilior*. Quia eſto in aliis materiis poſ-
„ ſimus ſequi ſententias probabiles, & ha-
„ bere judicium practicum juxta illas ad li-
„ cite operandum, id tamen locum non
„ habet quando id cederet in detrimentum
„ ſalutis propriæ vel aliorum. *Et ideo non*
„ *poſſumus adhibere Baptiſmum cum materia*
„ *aut forma probabiliori, relicta magis ſecura*
„ *& certa*, quia exponeremus periculo ſa-
„ lutem æternam, ſi forte illa ſententia eſ-
„ ſet falſa. Cum ergo probabilis ſit ſenten-
„ tia quam modo impugnamus, & illa ſit
„ magis ſecura; non poſſumus practice am-
„ plecti noſtram, licet, *ſpeculative* loquen-
„ do, ſit *probabilior*.

„ 273. Reſpondeo, aliter loquendum eſ-
„ ſe de ſententia quæ negat attritionem
„ cum Sacramento ſufficere; aliter de illa
„ quæ obligationem ponit contritionis ha-
„ bendæ propter incertitudinem hujus re-
„ medii. *Prior quidem probabilis non eſt poſt*
„ *Tridentinum*, ut diximus, neque habet
„ fundamenta quæ ad probabilitatem ſuffi-
„ ciant; immo a multis gravioribus *cenſu-*
„ *ra notatur*. Poſterior vero probabilis eſt.
„ Sed ejus probabilitas non impedit judi-
„ cium practicum, quo aliquis poſſit in o-
„ perando amplecti noſtram ſententiam. *Re-*
„ *gula enim illa, quod in operando liceat ſe-*
„ *qui ſententiam probabilem*, VERA EST IN
„ UNIVERSUM, ſi ſermo ſit de ultimo judi-

„ cio circa licitum, vel illicitum hic & „ nunc. Nec obstat illa regula, quæ dicit, „ circa materiam & formam Sacramenti Baptismi, & Ordinis, saltem Sacerdotii, „ non licere sequi sententiam probabilem. „ Nam ibi non est sermo circa licitum, „ sed circa valorem, verbi gratiæ materiæ, „ vel formæ. "

X. Henricus Henriquez *lib.* 4. *Sum. c.* 6. *n.* 5. „ Qui cum attritione per absolutionem justificatur, non tenetur ad præceptum connaturale de contritione formali, „ quia jam remedio per se instituto, & „ COMPENSATIVO ex applicatione meritorum Christi consecutus est remissionem, „ & in ÆQUIVALENTI implevit potiori, & „ meliori ratione finem totum, in quem „ contritio ordinatur. Contritio enim non „ remittit peccatum, nec compensat, nisi „ ut includit votum, & vicem Sacramenti „ pœnitentiæ. Quare compensatione per „ Sacramentum applicata magis contentus „ est creditor Deus, quam compensatione „ contritionis. Alias si contritio, dum haberi potest, esset necessaria, obligaret „ PER SE, etiam dum suscipitur absolutio, „ quia tunc haberi potest. Ac subinde „ Christus in lege evangelica non LEVIGASSET ONUS, SED ADJECISSET GRAVE ONUS „ CONFESSIONIS præter necessariam contritionem. "

XI. P. Dominicus Viva *in trut. in propos.* 15. *Alex. VIII. n.* 20. „ Nec lex gratiæ „ præstaret legi antiquæ, aut Mosaicæ, aut „ naturæ, in quibus sufficiebat contritio sine confessione sacramentali. UNDE NON „ POSSET JUGUM CHRISTI DICI SUAVE, ET „ ONUS LEVE.... Ergo dicendum, contritionem in Sacramento non prærequiri, „ sed sufficere meram attritionem ex mero „ pœnarum metu conceptam. "

XII. P. Tamburinus *lib.* 1. *meth. Conf. c.* 1. §. 4. *num.* 2. „ Inter motiva attritionis, de quibus num. 4. diximus, licet „ aliqui non admittant aliud quartum, idest „ timorem mali temporalis, atque adeo qui „ peccata execraretur propter timorem infamiæ, carceris, ægritudinis, & similium, „ quæ propter peccata incurri solent, legitimum dolorem pro Sacramento Confessionis per hos *Doctores* non afferret: quia „ hujusmodi dolor naturalis est Cajunt) non „ autem supernaturalis, & prout oportet ad „ gratiam supernaturalem obtinendam: tamen in *sententia probabilissima* etiam hoc „ motivum est sufficiens, si hujusmodi ma- „ la temporalia timeantur ut a Deo infi- „ cta, seu infligenda. "

XIII. Idem Tamburinus *loc. cit.* §. 2. *n.* 5. „ Unde quando advertis pœnitentem tuum „ *valde* alicui crimini addictum, ne inculces doloris actum circa illud *peculiare peccatum*. Periculum enim suberit ne illud „ ex animo detestetur, dum ejus specialis „ memoria refricatur, quod in universum, „ & simul cum aliis, detestandi difficultatem *vel nullam sentiet, vel exiguam*. "

XIV. P. Patritius Sporer *Par.* 3. *c.* 2. *sec.* 4. *n.* 310. *pag.* 204. „ Potest enim quis „ vere dolere, & detestari peccatum, ac „ vere & absolute proponere se de cetero „ non peccaturum, seu *firmum* propositum, „ ac sufficiens concipere abstinendi imposterum; tametsi valde timeat, aut etiam „ existimet, immo CERTO CREDAT *se ob* „ *expertam voluntatis suæ inconstantiam*, & „ *fragilitatem suam denuo relapsurum*, non „ omnia peccata mortalia, vel hoc certum „ peccati genus non evitaturum. Unde si „ pœnitens dicat: *Omnino quidem doleo, ac* „ *firmiter propono imposterum abstinere; interim tamen* SCIO, *iterum faciam, iterum labar, jam toties expertus sum:* is tamquam „ BENE DISPOSITUS, præmissa confirmatione, ac consolatione debita, ABSOLVENDUS EST. Quia sensus verbi, *iterum faciam*, est tantum indicativus, seu enuntiativus ex parte intellectus. "

XV. Idem Sporer *loc. cit. q.* 2. §. 1. *n.* 324. „ Quando enim solum est probabile te „ succubiturum in tali occasione tentationi, certe etiam probabile est te non succubiturum. Occurrunt enim graves rationes „ ob quas vir prudens judicat te lapsurum „ in hac occasione; contra vero sunt etiam „ graves rationes aliæ, ob quas alius æque „ prudens judicat te non lapsurum. Certe „ hujus judicium sequendo, sine nota temeritatis ob rationabilem causam potens „ te committere huic occasioni, certo non „ commissurus, si scires, vel CERTO crederes te lapsurum. Quare Confessarius „ non judicabit esse in occasione proxima „ peccandi, v. g. se inebriandi, fornicandi „ &c. *qui in tali loco decies tentatus succumbit solum ter, vel quater; secus si octies, vel septies, & bis vel ter tantum peccatum vitavit, & superior evasit*. Quapropter „ huic, non illi nolenti hanc occasionem „ relinquere, neganda erit absolutio. QUIA „ Joannes Caramuel *Theol. Reg. disp.* 20. „ *n.* 1056. vult etiam dandam absolutio-

„ nem

„ nem illi qui *toties fuit victor, quoties victus*, referente, & non contradicente P. „ Gobat casu 16. "

XVI. P. Georgius Gobat *tr.* 5. *c.* 32. *sec.* 2. *n.* 19. & 20. *pag.* 552. 553. „ Liquido „ scio crebro fieri, præsertim inter plebejos, & rusticos, ut eodem in lecto puella cum proco cubent aliquot horas *induti*, „ & *exuti*, & tamen nihil omnino impudicum agant, vel *nonnisi oscula*, & *turpes obtrectationes exerceant*. Unde judico, non „ posse a Confessario *negari absolutionem omnibus illis* puellis plebejis (aliud ob varias considerationes sentio de nobilibus) „ quæ *non* videntur habere *propositum nunquam amplius admittendi in lectum procum „ suum*. "

XVII. P. Dominicus Viva *q.* 3. *a.* 4. *n.* 5. „ Unde inferunt Perez, Leander, Lugo, „ aliique, posse absolvi adolescentes qui versantur cum feminis laborando, vel *conversando cum iis quæ in eadem domo non „ habitant*: quia licet aliquando in tali occasione mortaliter peccent *consensu*, *tactibus*, & *etiam copula*, ea tamen occasio „ censetur de se remota. Quandoquidem „ non solent homines ex tali occasione „ SEMPER, AUT FERE SEMPER PECCARE „ MORTALITER. "

XVIII. P. Gobat *tr.* 6. *n.* 261. „ Dico 6. tametsi Confessionem differendo usque ad „ *articulum mortis*, vel Pascha, *certus sis* te „ ob hanc dilationem esse obliturum *multa crimina*, haud tamen inde oritur tibi obligatio *confitendi* citius. Ita sane tenet „ communis sensus, ut reor, tum confitentium, tum Confessariorum. "

XIX. Leander *tr.* 5. *disp.* 3. *q.* 19. *Qui petipere alia Sacramenta volunt* (præter *Eucharistiam*) *tenentur ne divino jure confiteri?* hæc scribit: „ *Sed certissime* respondeo, non „ teneri: quia nullum extat præceptum circa hoc impositum, ut clare colligitur ex „ Trident.... Sic Victor, Sylvester, Angel, P. Soto, quos citat & sequitur Suarez, Fagundez, Lugo Villalobos, & omnes communiter. "

XX. P. Claudius La-Croix *lib.* 6. *par.* 2. *n.* 944. „ Mors, exustio domus, privatio rationis, motus venereus dicuntur effectus „ peccati: & de illis quæritur, an, & „ quando secuti sunt, etiam sint simul explicandi in confessione; an e contra satis „ sit dicere: Transfodi, intendens mortem proximi, incendi domum proximi, „ potavi prævidens periculum ebrietatis, locutus sum turpia prævidens motus venereos, *tacendo quod omnia ista reipsa secuta sint*.

„ Probabilius videtur non esse obligationem per se loquendo confitendi talem effectum. Ita Vasquez, Salas, Granad. „ Lugo, Bonac. &c.... Licet effectus fuerit in peccato, veluti causa prævisus, aut „ etiam intentus, tamen talis effectus proprie dici non potest peccatum, uti probatum est *lib.* 5. *n.* 33. cum neque in se „ sit peccatum, neque etiam externe compleat peccatum, secundum dicta *n.* 943. „ Ergo non est obligatio illum confitendi, „ quia non est obligatio confitendi aliud „ quam peccatum. Nec obstat quod non „ retractarit causam. Nam sive retractarit, „ sive non, effectus manet suo modo æqualiter immutabilis, non tanquam culpa, „ sed tantum tanquam effectus culpæ præteritæ, uti explicatum est *lib.* 5. *n.* 42. „ & consequenter talis homo satisfaciet dicendo, Projeci Breviarium, prævidens me „ tanto tempore non posse orare: Porrexi „ proximo venenum, intendens ejus mortem: tacendo, an horas non orarit, & „ an mors sit secuta necne. "

XXI. P. Gobat *tr.* 7. *num.* 324. „ Non „ contrahitur, adeoque confitenda non est „ malitia circumstantiæ *mutantis speciem*, „ nisi pœnitens, *quando peccatum committebat, saltem dubitarit*, an non adesset circumstantia talis, & an non contraheretur propter illam peculiare peccatum. „ Ita fert communis sensus Theologorum. „ *Utere, mi bone vir, frequenter hac regula*, „ præsertim in excipiendis confessionibus rudium, & nominatim, quando malitia circumstantiæ est nota soli doctorum vulgo. "

XXII. P. Domin. Viva *in cur. Theol. mor. Tom.* 2. *par.* 6. *q.* 5. *n.* 2. „ Licet teneatur pœnitens respondere Confessario „ interroganti consuetudinem peccati, cum „ opposita sententia sit damnata ab Innoc. „ XI.... tamen per se loquendo non est „ aperienda hujusmodi consuetudo. "

XXIII. De-Lugo *disp.* 16. *sec.* 4. §. 7. *n.* 202. „ Ille qui per plura perjuria comparat consuetudinem pejerandi, eo ipso „ constituit se in periculo & occasione proxima pejerandi postea. Ergo debet in confessione explicare illam circumstantiam „ consuetudinis, quatenus includit periculum morale, & occasionem proximam „ ad peccata subsequentia &c....

„ Adhuc tamen regulariter non videtur „ ne-

„ necessario explicanda illa circumstantia: „ *tum quia homines non attendunt communiter ad illud periculum morale sequentis peccati*, quando aliquod peccatum committunt, nec facile discerni potest, quando consuetudo perveniat ad eum gradum, ut inducat occasionem moralem proximam aliorum subsequentium peccatorum: *tum etiam quia exponere se periculo fornicationis, verbi gratia, non habet malitiam specie diversam ab ipsa fornicatione*. Cum ergo explicuit in Confessione præcedenti suam fornicationem, jam explicuit totam malitiam specificam illius peccati. *Nam circumstantia illa periculi, quod subiit alterius fornicationis*, non addit malitiam specie diversam, licet aggravet intra eamdem speciem. Unde regulariter non videtur obligandus pœnitens ad fatendam necessario consuetudinem, nisi interrogetur. "

XXIV. Idem De-Lugo *ibi n.* 204. „ Major difficultas esse potest de consuetudine posterioris generis, quæ scil. est causa faciendi similes actus absque deliberatione sufficienti, vel advertentia. In quo casu certum imprimis videtur actus subsequentes sine deliberatione præsenti factos non esse nova peccata, sed solum esse peccata in sua causa, nempe in consuetudine præcedenti libere volita, seu esse effectus peccati, ut cum aliis probat Thomas Sanchez... Suarez... *Unde non erit necesse juramenta sequentia absque advertentia prolata in confessione explicare*, sed solum causam culpabiliter antea positam, nempe consuetudinem illam volitam, aut permissam, ut notat idem Sanchez. "

XXV. P. La-Croix quærit *lib. 6. par. 2. n. 973. an illa quæ ex consuetudine mortaliter mala postea inadvertenter fiunt, sint confitenda?* Resp. n. 974. „ Si supponamus, quando ista fiunt, nullam prorsus adesse advertentiam malitiæ, talia non habebunt ullam novam malitiam, uti constat ex dictis *lib. 5. a num.* 16. Et consequenter cum ista in se non sint peccata, nec externe compleant peccatum aliquod internum, sed tantum sint effectus peccati secundum dicta n. 944. *non est obligatio illa confitendi.... quod verum est, secundum multos cum Dicastill. quamvis illa consuetudo non sit retractata*. "

XXVI. P. Tamburinus *lib. 2. meth. Conf. c. 7. §. 7. n.* 48. „ Dico probabile esse, nec consanguinitatem ab affinitate ex S. Thom. 2. 2. *q.* 16. *a.* 9. & Cajet. *ibidem*, nec unum gradum ex his differre specie ab aliis. Sic Filliuc. dicens esse opinionem S. Th. Cajet. Soti, & fere Thomistarum, Griptus.... Megala.... uterque apud Dianam. *Unde licet sine dubio* gravius sit contra unum gradum delinquere, v. g contra primum cum MATRE, quam contra alium, v. g. cum consobrina; tamen quia non mutatur species, puto non esse ea speciatim manifestanda in Confessione. "

XXVII. Salmanticenses *tr.* 24. *disp.* 8. *dub.* 4. §. 2. *n.* 202. *pag.* 140. inquiunt: „ Secundo modo contingit Confessarium inquirere de his circumstantiis, non ob motiva aliqua specialia, & accidentalia, qualia proxime recensuimus; sed quia in ea opinione est, quod aggravantes notabiliter intra speciem debent in confessione explicari. Et tunc pœnitens, quia *scit saltem practice, & ex aliorum testimonio* nostram sententiam negantem esse tutam, communiorem, & probabiliorem contraria, *non tenetur ad illam Confessarii interrogationem respondere; sed potest cum reverentia dicere, se explicuisse quod debuit, & posse reticere quod tacet, nec ad amplius teneri: quia scit circumstantias notabiliter aggravantes, v. g. quantitatem rei ablatæ, de qua inquiritur, non esse materiam necessariam confessionis. Et his dictis nequit Confessarius illum amplius cogere: nec illi ex vi hujus absolutionem denegare: quia pœnitens procedit secundum tutam, & probabilem opinionem, atque adeo recte agit, & cum eo se potest, ac* DEBET *Confessarius conformare*. "

XXVIII. P. Viva *q.* 5. *art.* 4. *n.* 2. „ Quare satis est in confessione licere: Toties morose delectatus sum de copula illicita, non explicando, an cum nupta, vel cum moniali, consanguinea &c. vel toties morose delectatus sum de occisione hominum, non explicando, an sit circa patrem, vel Sacerdotem, vel inimicum, aut alterius conditionis. "

XXIX. P. La-Croix *lib. 6. par. 2. n.* 1030. „ Qui sine ullo desiderio personam *veneret* aspicit, non tenetur dicere (in Confessione) qualis persona fuerit. "

XXX. Idem La-Croix ibidem *num.* 103. „ Qui sine desiderio veneree attigit puellam, secundum Dianam.... satisfacit dicendo se toties attigisse turpiter, nihil dicendo de partibus in quibus attigit. " Subdit: „ Alii probabiliter dicunt, expri-

„ men-

„ mendum, ſi partem turpem attigerit. "

XXXI. Idem *ibidem n.* 1040. „ Qui fornicatus eſt cum tribus diverſis, vel ter „ cum una, ſatisfacit dicendo, ſe ter fornicatum, nec tenetur dicere, an fuerit „ una, vel plures, an fuerint meretrices, „ an aliæ, dummodo non ſit cooperatus ad „ impediendam generationem. Bonacina, „ Tamburinus. "

XXXII. Idem *ibidem n.* 1041. „ Si Sacerdos fornicetur cum filia confeſſionis, S. „ Th. Sot. Sanch., & alii graviſſimi auctores, quos refert, & ſequitur Averſa *q.* 16. „ §. 14. adhuc dicunt contrahi novam ſpeciem malitiæ, quia jus canonicum vocat „ quoddam adulterium, vel inceſtum: & „ reipſa videtur eſſe ſpecies irreverentiæ, „ & ſacrilegii in Sacramentum. Econtra „ eſſe ſimplicem fornicationem, ac *poſſe taceri, quod fuerit filia Confeſſionis*, docent „ Ledeſm. Vaſq. Sa, Bon. Filliuc. J. San. „ Pontius, G. Hurt. Ochag. Dic. Tamb. „ Dian. Lugo: quia ex Confeſſione nulla „ oritur cognatio ſpiritualis, uti certum eſt, „ nec apparet cur cenſeatur fieri irreverentia Sacramento jam præterito, cum peccatum non habeat reſpectum ad illud. „ *Utraque ſententia eſt* probabilis. Prima eſt „ conformior juri canonico; ſed ſecunda videtur ex ratione probabilior. "

XXXIII. De Lugo *de pœnit. diſp.* 16. *ſec.* 3. *n.* 142. „ De circumſtantia ſollicitantis „ feminam ad fornicationem, an ſit explicanda, an vero ſufficiat fateri fornicationem; *placet* quod cum aliis docet Vaſquez, non eſſe explicandam illam circumſtantiam: quia illa malitia habetur, „ licet non ita gravis, quando aliquis non ſollicitat: adhuc enim participat cum illa in ſuo peccato, & eſt cauſa cooperationis ad ejus ruinam. "

XXXIV. P. Viva *q.* 5. *ar.* 4. *n.* 10. „ Si „ quis alium ſollicitavit, & peccatum non „ eſt ſecutum, debet id in confeſſione explicari: ſi tamen peccatum eſt ſecutum, „ putat *probabiliter* De Lugo & Tamburinus contra Sanchez, & Bonac. non eſſe „ explicandum, quod primus invitaveris, „ quia quamvis graviter peccaveris invitando, adhuc tamen es particeps peccati „ illius, etiamſi non invitaveris. "

XXXV. P. La Croix *lib.* 6. *par.* 2. *num.* 1072. „ Probabile eſt quidem quod oſcula, „ tactus, amplexus, turpiloquia, *etiam publice facta in loco ſacro*, non habeant rationem ſacrilegii; ideoque opus non ſit „ dicere eſſe ibi facta, uti tenent Sanchez, „ Averſa, & alii cum Diana. "

XXXVI. Leander *diſp.* 8. *q.* 42. „ An ſi „ aliquis peccatum committit in die qua „ Euchariſtiam ſacram ſumpſit, teneatur „ hunc temporis circumſtantiam fateri? Pro„ babilius reſpondeo non teneri per ſe loquendo, quia alias Sacerdos, *qui quotidie celebrat, deberet in ſingulis peccatis explicare illam circumſtantiam Miſſæ celebratæ illo die, quod nemo facit.* „ Sic Homobonus, Lugo, Diana, Trullench. Vaſquez &c. "

XXXVII. Idem Leander *tr.* 5. *diſp.* 8. *q.* 25. „ An debeat explicari effectus ſubſecutus, an vero ſufficiat confiteri cauſam: „ v. g. an ſatis ſit in confeſſione dicere te „ letale venenum dediſſe alicui, ut moreretur; an vero neceſſe ſit addere, quod „ interfeciſti cum veneno? . . . Probabilius „ reſpondeo, ſufficere confiteri actionem „ non internam voluntatis, ſed externam, „ qua venenum præparaſti, & dediſti; „ *quamvis* non confitearis effectum, ſeu „ mortem ex illo ſecutam: quia in confeſſione ſolum debent neceſſario explicari „ peccata: ſed ille effectus, quando conſequitur, non eſt actu *peccatum*, ſed *effectus peccati*. Sic Vaſquez, Granados, Azor., Bonac., Diana, Suarez, Cariel, „ quos omnes refert, & ſequitur Lugo *diſp.* „ 16. *art.* 2. *n.* 470. ubi doctiſſime de hoc „ puncto agit. "

XXXVIII. P. Viva *q.* 2. *art.* 2. *n.* 3. „ *An qui certus eſt de peccato mortali commiſſo*, dubitat tamen poſitive, an illud confeſſus fuerit, ita ut habeat rationem probabilem, quod confeſſus fuerit, & probabiles etiam, immo *probabiliores rationes*, quod non fuerit confeſſus, teneatur „ illud confiteri? Reſpondeo pariter negative cum communi Doctorum, quos citat Martinus Perez contra Conink apud „ Dianam. "

XXXIX. Idem P. Viva *in Curſ. Theol. mor. de pœnit. q.* 2. *a.* 2. *n.* 6. „ Reſpondeo, fere „ communiſſimam antiquorum Doctorum „ ſententiam fuiſſe, quod teneatur homo „ peccata *negative dubia* clavibus ſubjicere. „ Et Thomas Sanchez id *omnino* certum reputat... Hac de cauſa P. Matthæus Moya noſtræ Societatis, qui fuit a Confeſſionibus Mariæ Annæ Hiſpaniarum Reginæ, in ſelectis quæſtionibus de Sacramento Pœnitentiæ, poſtquam aſſeruerat opinionem ſe contrariam per triginta

„ annos etiam in Scholis docuisse, dis. 1. „ quæst. 5. hæc habet: *Nihilominus re maturius considerata standum censeo pro contraria & communi sententia asserente obligationem peccati dubii: ad quod hoc uno efficaci argumento ducor, quia Sacramentum Pœnitentiæ institui potuit a Christo Domino cum hac obligatione. Quod autem instituerit, suadet communior Catholicorum sensus, & traditio a tempore Apostolorum usque ad nostra continuata tempora, ratione cujus valet* INCONCUSSUM DOGMA *præceptum confitendi peccata dubia æque ac certa non tam probarunt, quam supposuerunt Doctores. Ut enim ait August. lib.* IV. *contra Donat. quod universa tenet Ecclesia &c.* Hactenus P. Moya. His adde Leandrum, ac Tamburinum ipsum, quamvis patronos in benigniores opiniones. "

Num. 7. „ His tamen non obstantibus, puto *probabilem* esse ac TUTAM opinionem contrariam asserentem *peccata dubia negativa* non esse materiam necessariam Sacramenti Pœnitentiæ, quam sequuntur plurimi auctores apud Mendo, & Dianam, & alios.... quos usque ad viginti duos numerat Caramuel.... quibus adde *Lessium, Sa, Layman, Præpos. Amicum, Leandr. Hauneld. necnon Ferdinandum de Scandalo q. 77. ubi citat Revisores Societatis* JESU *sentientes posse* NUNC *in Scholis nostris hanc sententiam permitti, quam aperte, & ex professo* Con. Marchant. Joseph de Januario, Martinonus, & alii multi scriptores judicant probabilem. *Quamvis* OLIM secundum nostras *regulas permitti non poterat;* cum vix reperiretur unus scriptor qui illam aperte tueretur, ut iidem Revisores apud Tamburinum testantur. NUNC TAMEN, ut notat Diana, IN DIES MAGIS RADICES AGIT. "

XL. Idem P. Viva *q. 2. a. 2. n. 7.* „ Neque dicas praxim Ecclesiæ, & consensum Doctorum per sexdecim sæcula uniformiter existimantium institutum esse a Christo Domino Sacramentum Pœnitentiæ cum obligatione confitendi peccata dubia, reddere nos certos de tali lege, & institutione.

„ Nam quavis VERUM sit quod usque ad „ præteritum sæculum VIX UNUS AUCTOR „ reperiatur qui aperte NOS deobliget a confitendis peccatis negative dubiis; at non „ inde id ortum est, quia in sententiam obligantem omnes scriptores calamo iverint, „ sed quia ab ea quæstione abstinuerunt. „ Cum autem NUNC in terminis agitetur, & „ plurimi sententiam deobligantem sequantur, hæc reddita est PROBABILIS. "

XLI. P. Gobat *tr. 6. n. 479.* „ Negat „ P. Conink *lib. 6. n. 98.* esse probabilem „ opinionem arbitrantium, quando adest „ tanta multitudo confiteri volentium pro „ aliquo celebri festo, ut Sacerdos nequeat „ omnibus satisfacere audiendo omnes *integre*, posse singulis dicere, ut *aperiant solum graviora* e mortalibus, reliqua differant ad aliud tempus. Censeo ego, salvo meliori judicio, eam opinionem posse probabiliter sustineri, casu quo multi „ ex longinquo advenissent, obtinendæ alicujus grandis indulgentiæ Confessionem „ & Communionem requirentis causa. "

XLII. P. Joannes Baptista Gormaz *disp. 5. de absol. sec. 2. §. 2. n. 266. pag. 775. & seqq.* „ Quapropter etsi forte quis ACTUALITER PECCANDO subito destituatur sensibus, REGULARITER sine absolutione dimittendus non est; cum rarissime contingat ut morti vicinus non velit saluti „ suæ consulere *saltem per attritionem*, qua „ non constat interne carere, quamvis externe sit sensibus privatus: per conditionem enim evitatur injuria Sacramenti &c. „ Sic Bonagratia supracitatus. Vide Gobat „ *tr. 7. n. 597., usque ad 625.* "

XLIII. P. La-Croix *lib. 6. par. 2. num. 1255.* „ *Rigoristæ dicunt*, causam relaxandi „ disciplinam quoad pœnitentiam esse refrigescentem caritatem fidelium. Sed *contra „ est:* nam potius inter causas fuit, 1. ne „ Confessio ab hæreticis impugnata velut „ impossibilis per duras pœnitentias magis „ redderetur odiosa. 2. Quia successu temporis plures fuere Sacerdotes, apud quos „ frequentarentur Confessiones ad emendationem utilissimæ, & qui in hoc foro interno aliter mederentur peccatis *per medicinas benigniores*. 3. Quia animadversum „ est, *benignas pœnitentias* plus prodesse quam „ rigidas, quod per benignas magis *allicerentur* fideles ad Sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ. 4. Quia occasione „ belli sacri contra Turcas *inductus est usus „ indulgentiarum*, qui .... est modus satisfaciendi pro peccatis *utilior*, & *certior*, „ quam *observatio canonum pœnitentialium*. „ 5. Quia successu temporis instituti sunt „ Ordines Religiosi, qui sunt status pœnitentium utilissimi. Vide *Francolinum „ Cler. Rom. par. 2. cap. 1.* "

XLIV. P. Patritius Sporer *par. 3. c. 4. q. 1.*

q. 1. §. 3. *n.* 45. *pag.* 237. „ Excuſatur „ Confeſſarius, ut *nullam vel leviſſimam pœ-* „ *nitentiam* injungat . . . . quando quis lu- „ cratur indulgentiam plenariam, poteſt di- „ mitti ſine ULLA ALIA MINUTA pœniten- „ tia; cum per illam indulgentiam ſatisfiat „ debito pœnæ. Etſi autem id raro pro cer- „ to, ſufficit quod *probabiliter* credatur. "

XLV. P. Viva *q.* 6. *de pœnit. a.* 1. *n.* 1. „ Immo *Lugo diſp.* 27. *ſec.* 2. *n.* 24. putat „ eum qui lucratur indulgentiam, non obli- „ gari ad pœnitentiam, *etiamſi detur in me-* „ *dicinam*: quia medicus non præcipit, ſed „ ſuadet remedium, & ſolus judex præci- „ pit pœnam. Quare ſi non tenetur pœ- „ nitens ratione indulgentiæ ad pœnam quæ „ præcipitur, nec tenebitur ad medicinam, „ quæ ſolum ſuadetur, niſi forte aliquando „ ad illam obligetur jure naturali, ne fa- „ cile labatur. "

XLVI. P. Sporer *p.* 3. *c.* 4. *q.* 1. §. 4. *n.* 548. „ Sententia ſane gravium Docto- „ rum Soti, Cajetani, Sylveſtri, Medinæ, „ ac Navarri Man. c. 26. n. 20., nimi- „ rum liberum eſſe pœnitenti acceptare, „ vel repudiare pœnitentiam a Confeſſario „ impoſitam, etſi maxime poſt Tridenti- „ num, non intrinſece, *tamen extrinſece pro-* „ *babilis*, ad hoc ſervire poteſt Confeſſario „ ut NEMINEM ſine abſolutione remittat „ qui eam ſententiam ſecutus, nollet acce- „ ptare pœnitentiam impoſitam, paratus „ Deo ſatisfacere in hac vel in altera vita, „ *dummodo* aliquam vel LEVISSIMAM pœni- „ tentiam ſubire velit, v. g. aliquot PATER „ & AVE, tunſionem pectoris &c. "

XLVII. P. La-Croix *lib.* 6. *par.* 2. *num.* 1788. „ Putant *Lamas*, & *Stoz* ad hoc mu- „ nus (Confeſſarii) ſatis DOCTOS eſſe illos „ qui integram SUMMAM CASUUM diligen- „ ter legerint, vel attente AUDIERINT *ex-* „ *plicari*. Quod ſi quis de ſe ipſo dubitet, „ ſiſtat ſe examinatoribus ab Epiſcopo vel „ ſuperiore conſtitutis; qui ſi eum ſatis „ ſcire judicent, poteſt acquieſcere, & cum „ fiducia in Deum aggredi functionem, „ quamvis omnium maximam, & graviſſi- „ mam. *Stoz*, *Sporer*. "

XLVIII. Idem La-Croix *ibidem n.* 1795. *pag.* 284. „ *Recte notat* GOBAT *tr.* 6. *n.* 321. „ Confeſſarium debere ſcire SENTENTIAS „ PLURES, quæ vere probabiles ſunt, cir- „ ca materias morales, eo quod ſæpe, ubi „ non agitur de valore Sacramenti, non „ poſſit, nec expediat pœnitentes dirigere „ SECUNDUM UNICAM DOCTRINAM. "

XLIX. P. Viva *q.* 8. *a.* 1. *n.* 7. „ In- „ noc. XI. an. 1679. voluit ut Epiſcopi „ non permittant venialium confeſſionem „ fieri ſimplici Sacerdoti non approbato ab „ Epiſcopo, aut Ordinario . . . . Puto ta- „ men cum Gard. & aliis apud *Croix* quod „ non ſit invalida, & quod non exponere- „ tur periculo fruſtrationis Sacramentum: „ cum *enim probabile ſit jurisdictionem* con- „ ferri Sacerdoti *immediate a Chriſto Domi-* „ *no*; & cum juriſdictione probabili valide „ conferatur Sacramentum Pœnitentiæ, ut „ dicemus quæſito nono; idcirco valide con- „ fertur Sacramentum a ſimplici Sacerdote „ dumtaxat a venialibus, aut a mortalibus „ alias abſolutis. "

L. Salmanticenſes *tr.* 6. *c.* 2. *pun.* 2. *n.* 16. „ Rogabis primo, an ſi contingat quem- „ piam bona fide confitentem de ſolis ve- „ nialibus alicui ſimplici Sacerdoti, habere „ fortaſſe occultum, & invincibiliter obli- „ tum aliquod mortale, adhuc confeſſio & „ abſolutio valeat, qua indirecte etiam mor- „ talia remittantur? Negat Candidus. . . . „ Affirmant tamen *probabiliter*, in caſu po- „ ſito adhuc confeſſionem, & abſolutionem „ valere, qua indirecte etiam mortalia re- „ mittentur, cum onere tamen confitendi „ mortalia invincibiliter oblita legitimo Con- „ feſſario, cum poſtea venerint in memo- „ riam, & aderit tempus præcepti Confeſ- „ ſionis. Suarez, Granados, Leander, „ Henrix. "

LI. Leander *tr.* 5. *diſp.* 11. *q.* 14. „ An „ ſaltem poſſit omnis Sacerdos nullo modo „ expoſitus valide abſolvere pœnitentem qui „ bona fide confitetur peccata venialia, & „ mortalia ſimul? .... Probabilius reſpon- „ deo, poſſe in utroque caſu valide abſol- „ vere a mortalibus, licet certior factus „ pœnitens, quod Sacerdos ille non habeat „ juriſdictionem ſuper mortalia, teneatur „ iterum confiteri. "

LII. P. Viva *q.* 8. *a.* 1. *n.* 16. „ Re- „ ſpondeo, juriſdictionem conferri non ſolum „ quando errori communi adjungitur titu- „ lus coloratus . . . . ſed etiam *probabili-* „ *ter*, ſi error communis non conjungatur „ cum titulo colorato; puta, ſi Sacerdos „ non habens juriſdictionem bona vel *ma-* „ *la fide* exponat ſe confeſſionali ad audien- „ das confeſſiones, communiter cenſetur „ Confeſſarius approbatus. Ita Diana, Mol- „ feſius . . . . Debet autem hic error eſſe „ probabilis, *non vero ſupinus*, *aut craſſus*. "

LIII. Idem Viva *q.* 8. *a.* 2. *n.* 1. & 2.

„ Vi-

„ Videtur non licere conficere Sacramentum Pœnitentiæ cum jurisdictione probabili, saltem quando potest haberi jurisdictio certa. Nihilominus censeo licitum esse absolvere cum jurisdictione probabili. . . . Hinc sequitur ab Innoc. XI. in prima ex ejus proscriptis thesibus non esse damnatam hanc sententiam: QUIA DEBUISSET ILLAM APERTE DAMNARE, si voluisset, quod non solum in iis quæ pertinent *ad materiam & formam Sacramenti*, sed etiam in iis quæ pertinent ad *jurisdictionem* sequamur opinionem tutiorem, omissa probabili, *ut multi viri docti censent*. "

LIV. P. Franciscus Fegelli *par.* 1. *c.* 2. *n.* 31. *pag.* 14. „ Praxis & usus *omnium Confessariorum* obtinuit ut impendant absolutionem cum jurisdictione probabili. Ergo ne tot eorum actus sint irriti cum maximo pœnitentium damno, recte judicatur Ecclesiam certissime conferre jurisdictionem, si antea non dabatur. "

LV. P. Viva *in Curs. Theol. q.* 9. *a.* 3. *n.* 2. hæc disputat, & resolvit. *Quæritur secundo, an ignorantes reservationem, illam incurrant: & idem quæritur de non advertentibus ad illam dum* ACTU *peccant*. Post multa sic concludit. „ Quare a primo ad ultimum nec reservationem, neque excommunicationem incurrunt qui illas ignorant; & quia communiter Doctores inadvertentiam actualem, & oblivionem æquiparant ignorantiæ invincibili, & inculpabili, inde fit *quod non advertens ad pœnam sive reservationis, sive censuræ, illam non incurrat*; non secus ac si ignoraret. Unde Sanchez *lib.* 4. *c.* 12. docet, quod si quis v. g. in pœnam perjurii voviſſet jejunare, quoties mentitur, si deinceps mentiatur advertens ad votum non mentiendi, non vero ad pœnam impositam jejunandi, peccaret quidem, sed non teneretur jejunare, ex hoc scil. principio, quod pœna extraordinaria, & medicinalis non incurratur ab eo qui illam ignorat, AUT NON ADVERTIT ad illam. "

LVI. P. Sporer *par.* 3. *cap.* 6. *sec.* 1. §. 3. *n.* 735. „ Quintanadvenas rotunde scribit: Ignorantia reservationis, sive juris, sive facti, *etiamsi sit vincibilis, excusat a reservatione*. Et sane sequitur manifeste ex dictis. Si enim dubium de reservatione ab eo excusat, multo magis excusabit ignorantia reservationis *etiam vincibilis*. "

LVII. Idem Sporer *ibidem*. „ Bene observat Gobat, merito censens, Confessarium regularem non fore fidelem suo Prælato, si nactus pœnitentem implicitum peccato reservato, sed reservationis ignarum, non dicat expresse: Te quidem absolvo hac vice (*scilicet ex probabili opinione* D. D. & benigna interpretatione mentis Superioris, ne bona fide procedens idem peccatum mortale bis debeas confiteri) scito imposterum te a me non posse absolvi sine expressa voluntate Superioris: quod ipsum consulere soleo Parochis, & Vicariis de reservatis casibus episcopalibus sollicitis. "

LVIII. P. Viva *in trut. in propos.* 41. *Alex. VII. n.* 16. „ Dubitatur hic, an possit absolvi qui in occasione peccandi proxima versatus est, antequam illam tollat; præsertim si in alia Confessione id promisit, & deinde non stetit promissis? Nonnulli cum Con. *disput.* 8. *de pœnit. n.* 133. Fill. Azor. Sanch. putant absolvi non posse extra casum necessitatis: immo Cardenas *diss.* 40. *c.* 5. *a.* 4. *n.* 108. putat id colligi ex propositione 61. Innoc. XI. ubi damnatur, quod absolvi possit qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere. Et ratio videtur esse, quia qui ad Sacramentum Pœnitentiæ accedit, antequam occasionem illam tollat, censetur eam nolle ejicere, atque adeo sine debito proposito efficaci non peccandi de cetero accedere; quandoquidem in hoc ipso quod occasio peccandi non tollatur, quando potest tolli, peccatur. Neque obstat quod dicat habere propositum tollendi: nam si solum proponit illam tollere de futuro, & non statim tollit, eo ipso vult de præsenti in ea occasione manere, atque adeo peccat; sicut qui appropinquante leone proponit fugere, & non statim fugit, censetur velle in periculo mortis manere.

„ Communius tamen cum Suar. *disp.* 32. *sec.* 3. *Tabiena*, & alii censent, posse hujusmodi pœnitentem absolvi semel ac iterum, si appareant hic & nunc vera signa doloris, & propositi efficacis tollendi statim occasionem proximam; immo *Corduba*, *Cajet.*, & alii putant, quod possit etiam *tertia*, *& quarta vice absolvi*; esto sæpe expediat absolutionem differre, quousque proxima illa occasio tollatur. Debet tamen omnino absolvi etiam ante separationem ab illa, tum si instet

„ pe-

„ periculum mortis, tum si dilata absolu-
„ tione, credatur non habiturus opportuni-
„ tatem redeundi, aut ex alia causa non
„ rediturus. Ratio cur videatur posse pri-
„ ma & secunda vice absolvi, est, quia
„ *potuit pœnitens aut immediate ante, aut au-*
„ *diendo concionem, aut audiendo ipsius Con-*
„ *fessarii admonitiones excitari ad verum &*
„ *efficax propositum non peccandi, in quo ca-*
„ *su est sufficienter dispositus. Sic passim ab-*
„ *solvuntur pœnitentes per hoc quod proponant*
„ *restituere, quamvis ante Confessionem non re-*
„ *stituerint, prout poterant*: quia ex admoni-
„ tionibus Confessarii *potest* hic & nunc con-
„ surgere verum propositum restituendi, quod
„ ante Confessionem vel erat debile, vel
„ putabatur sufficiens, esto per aliquod tem-
„ pus opportunum restitutio esset differen-
„ da. Ergo hoc idem fieri potest in eo qui
„ tenetur proximam occasionem tollere. Ne-
„ que ex propositione illa 61. Innoc. XI.
„ eruitur, quod absolvi non possit: nam
„ qui proponit occasionem statim tollere,
„ non potest dici, quod illam velit de præ-
„ senti; sicut nec dicitur velle periculum
„ mortis qui appropinquante leone propo-
„ nit fugere statim ac potest. Caute tamen
„ in hoc procedendum, eo quod passim hu-
„ jusmodi propositum non est efficax in eo
„ qui potuit antecedenter occasionem pec-
„ candi tollere, & nondum sustulit.

LIX. P. Martinus Torrecilla plures opi-
niones laxas de sacramento Pœnitentiæ do-
cet. Advertendum tamen, ab aliis quoque
Casuistis easdem defendi, quos ego citare
prætereo brevitatis causa. „ In propositio-
„ ne 57. damnata ab Innoc. XI. circa at-
„ tritionem naturalem, videtur non venire
„ damnatum dicere, sufficere attritionem
„ supernaturalem existimatam, etsi in re
„ naturalis sit. “ Idem Torrecilla *in pro-*
pos. damn. ad propos. 57. *Innoc. XI. tr.* 8.
concl. 3. *n.* 19. *fol.* 461.

LX. Idem Torrecil. *tom.* 3. *consult. con-*
sult. 12. *Miscel. n.* 2. *fol.* 454. „ Quando con-
„ fessio est tantum de venialibus, non re-
„ quiritur dolor, attritiove illa de qua Tri-
„ dent. *sess.* 14. *cap.* 3. sed sufficit quod pœ-
„ nitens ad confessionem accedat desiderio,
„ & voluntate confitendi, sine actuali pec-
„ candi complacentia. “

LXI. Idem *tom.* 2. *sum. tr.* 4. *disp.* 4. *sec.* 1.
cap. 3. *n.* 17. *fol.* 418. „ Peccata sub dubio,
„ etsi stricte tali positivo, negativove, non
„ sunt confitenda necessario. “

LXII. Idem loc. cit. *tr.* 1. *disput.* 2. *c.* 4.
§. 2. „ Grave saltem non est in confessio-
„ ne sacramentali (præsertim si ea sit ge-
„ neralis, licet voluntaria) simulate pec-
„ cata gravia præterita, nunquam exposita
„ in confessione, quasi ante acta esset. “

LXIII. Idem *ibidem* §. 7. *n.* 512. *fol.* 75.
„ Qui in confessione omisit letale, quod ex
„ conscientia erronea vincibili tale non pu-
„ tabat, non tenetur eo animadverso, con-
„ fessionem repetere, sed tantum peccatum
„ quod omisit, confiteri. “

LXIV. Idem *ibid.* §. 10. *n.* 633. *fol.* 86.
„ Generatim rudes & ignorantes ad confes-
„ sionem perficiendam possunt admitti, etsi
„ nullum præmiserint examen. “

LXV. Idem *tom.* 2. *sum. tr.* 1. *disp.* 2. *c.* 4.
§. 10. *n.* 643. *fol.* 87. „ Confessor potest ab-
„ solvere pœnitentem, etsi certo sciat in
„ peccato mortali esse, quod nec interro-
„ gatus confitetur: credere enim debet ju-
„ stam causam illud negandi habere. “

LXVI. Idem *ibid. tr.* 4. *disput.* 4. *sect.* 2.
c. 1. *n.* 30. *fol.* 426. „ In tribus casibus pot-
„ est simplex Sacerdos actu administrare Sa-
„ cramentum pœnitentiæ. 1. Si confessio sit
„ de venialibus. 2. Si sit de mortalibus jam
„ confessis, immo & de oblitis in aliis con-
„ fessionibus. 3. In periculo mortis, & pro-
„ babiliter etiam præsente Parocho, vel Sa-
„ cerdote approbato. “

LXVII. Idem *ib. c.* 3. *n.* 28. *fol.* 432. „ Quili-
„ bet Sacerdos approbatus potest in vi cruciа-
„ tæ absolvere toties quoties a casibus occul-
„ tis Bullæ Cœnæ Domini, hæresi excepta. “

LXVIII. Idem *ibid. sec.* 3. *c.* 1. *num.* 54.
fol. 442. „ Parochus eligibilis est in Con-
„ fessarium vi Cruciatæ, aut Jubilæi in to-
„ ta diœcesi, immo & in alienis. “

LXIX. Idem *ibid. tr.* 1. *disp.* 2 *c.* 4. §. 5.
n. 289. *fol.* 57. „ Regulares privilegio Bul-
„ læ Cruciatæ uti possunt, ut independen-
„ ter a Prælatis suis a quolibet Confessario
„ absolvantur, etiam a casibus in Ordine
„ suo reservatis. “

LXX. Idem *ibid. tr.* 4. *disp.* 4. *sec.* 2. *c.* 3.
fol. 436. „ Probabile est Regulares approba-
„ tos posse adhuc vi suorum privilegiorum
„ absolvere a casibus occultis Bullæ Cœnæ,
„ excepta hæresi. “

LXXI. Idem *Tom. in propos. damn. tr.* 2.
cons. 1. *a n.* 34. *fol.* 97. „ Sacerdos saltem
„ Regularis limitate approbatus pro certo
„ genere personarum, vel pro hoc vel illo
„ loco, virtute Bullæ Cruciatæ, vel Jubi-
„ læi eligi a quibusvis illimitate ad Con-
„ fessiones potest. “

LXXII. Idem *in propoſ. damn. dict. tr.* 2. *conſ.* 1. *n.* 37. *fol.* 97. „ In propoſitione 13. „ ab Alexand. VII. damnata, non venit „ comprehenſa ſententia dicentium, Sacerdotem approbatum pro determinato tempore, eo tranſacto eligibilem eſſe per Bullam, vel Jubilæum, immo & locum habere poteſt, quando limitatio temporis abſque ulla cauſa fuit poſita vel mala, vel libera voluntate Ordinarii. "

LXXIII. Idem *ibid. tr.* 4. *diſp.* 4. *ſect.* 3. *c.* 3. *n.* 17. & 18. *fol.* 446. „ Approbatio ſemel abſolute conceſſa Regularibus, niſi ſit juſta cauſa revocandi, ſaltem ab eodem Epiſcopo concedente neque juſte, neque valide revocabilis eſt. "

LXXIV. Idem *ibid. n.* 20. & 21. *fol.* 447. „ Nulla alia cenſenda eſt cauſa ſufficiens ut „ Epiſcopus revocare licite, & valide poſſit approbationem ſemel abſolute conceſſam Regularibus, niſi quia Regularis ſcandaloſe vivit, errores ſeminat, omnimode inſordeſcit, vel mente captus ſit. "

LXXV. Idem *ibid. n.* 9. *fol.* 449. „ Probabile eſt Regularem ab Epiſcopo approbatum, etiamſi diœceſim mutet, ſemper, & ubique approbationem illi durare, ſolummodoque conceſſione juriſdictionis illius Epiſcopi, ad cujus diœceſim tranſit, indigere. "

LXXVI. Idem *Tom. de Epiſc. tr.* 2. *q.* 3. *ſec.* 2. *difficult.* 3. *n.* 82. 83. & 88. *fol.* 208. „ Regulares ſemel approbati ab Epiſcopo unius diœceſis nequeunt ab eodem, neque a ſucceſſore ejus novo examini ſubjici; immo nec Sacerdotes ſæculares, niſi licentia ipſis fuerit abſque examine conceſſa, vel ſi examen præceſſerit, alia juſta cauſa interveniente, ut examini ſubjiciantur. "

LXXVII. Idem *in propoſ. damn. tract.* 2. *conſult.* 4. *a n.* 3. *fol.* 107. „ Sacerdos Regularis approbatus ab Ordinario ſuo ad audiendas confeſſiones Religioſorum, ubi non eſt recepta Conſtitutio Gregorii XV. *Inſcrutabili*, poteſt ex vi talis approbationis audire confeſſiones Monialium, etiam earum quæ Epiſcopo ſubjiciuntur: & ubi eſt recepta, id ipſum virtute Cruciatæ poteſt. "

LXXVIII. Idem *Tom.* 3. *Conſult. conſ. de pœnit. n.* 1. & 2. *fol.* 342. „ Epiſcopus qui in „ ingreſſu ſuo per publicum edictum præcipit ut omnes Confeſſarii tam ſæculares, quam regulares examini præſententur, & „ quod dicto termino tranſacto a confeſſionibus ceſſent, non ſolum injuſte, ſed nulliter procedit. "

LXXIX. Idem *in propoſ. damn. tr.* 2. *de pœnit. conſult.* 1. *n.* 26. & 27. *fol.* 96. „ Omnes Regulares, adhuc & Religioſi, ac „ Equites S. Jacobi, Calatravæ, & Alcantaræ, & pariter Moniales virtute ſuorum „ privilegiorum poſſunt confiteri cum quolibet Sacerdote ſimplici, etiam ad annuum „ præceptum adimplendum, ut minimumque hoc non venit damnatum in propoſ. „ 13. ab Alex. VII. damnata. "

§. III.

Opiniones quæ P. Balthaſſari Francolino æqui rigidiores videntur.

PRopoſitiones quos æquo rigidiores P. Francolinus in Merbeſio, Genneto, & Juvenino deprehendit, tales mihi viſæ non ſunt. Nihiloſecius, ut iterum palam faciam me a partium ſtudio liberum eſſe, eaſdem tranſcribere, atque lectorum ſtudio ſubjicere operæ pretium exiſtimavi, quales referuntur a P. Francolino, cujus etiam animadverſiones referam. Præmittit P. Francolinus, ſe non tamquam cenſorem has propoſitiones reſcribere, ſed ut ex illis judicet lector, an ſit aliqua in ſcholis doctrina juſto rigidior. Inquit enim: *Si ergo eorum doctrina rigidior eſt, jam rigidior doctrina, ac proinde* RIGORISMUS *multorum eſt.*

Aliquot BONI MERBESII *propoſitiones, excerptæ a P.* FRANCOLINO *in ſuo opere inſcripto* FRANCOLINUS VINDICATUS, *c.* 11. *pag.* 123. *edit. Venet.*

I. Merbeſius. *Veri nominis contritio, ſeu converſio cordis ad Sacramenti valorem neceſſaria, Dei ſuper omnia dilectionem exigit.* In Summ. Chriſt. Tom. II. pag. 37.

II. *Francolinus.* „ Quamvis poſtea dicat, „ ſufficere dilectionem Dei initialem, ſeu „ inchoatam, & non perfectam, ſignificat „ præciſe non requiri dilectionem intenſam; „ ceterum veram caritatem theologicam requirit. Conſtat enim quod caritas, etiam „ remiſſa, eſt vera caritas theologica, ſicut calor remiſſus eſt verus calor. "

III. Merbeſius. *Ad veram contritionem non ſolum requiritur dolor de univerſis peccatis mortalibus generatim, & confuſe conceptus; verum etiam ſpecialis & diſtinctus de ſingulis peccatis tam quoad numerum, quam quoad ſpeciem conceptus.* pag. 54. col. 1.

IV. *Francolinus* pag. 123. „ Quamvis autem

„ tem moneat satis esse ut id fiat unico „ actu, vult tamen ut is actus tendat in „ peccata singillatim recogitata secundum „ speciem, & numerum. "

V. Merbesius. *Ab sanctis Patribus quatuor afferuntur rationes, ob quas Sacerdos pœnitentium reconciliationes differre teneatur. Si quis dixerit, id jam nec fieri posse, nec debere, tametsi sit priscis temporibus factitatum; respondeo, quod olim factitatum est, nostris etiam hisce temporibus esse faciendum, si eædem illæ rationes, propter quas id olim usurpatum est, nostra etiam hac ætate vigeant.* pag. 94. Affert autem ibidem solas has quatuor rationes. *Prima*, inquit, *ut ex diuturnitate temporis, & difficultate curationis, mali ab semetipso perpetrati magnitudinem peccator intelligeret. Secunda ut ipse peccator reconciliationem, ad quam per tot gemitus & labores pervenerat, assecutus, studiosius peccatum effugeret, atque ita partam tot lacrymis gratiam diligentissime retineret. Tertia, ut inde liqueret, quanta obstinatos peccatores alia ex aliis peccare solitos, maneant supplicia, si tam ægre ad Deum reverti properantibus, & pœnitentiæ laboribus obeuntibus, remissionis gratia conceditur. Quarta denique, ut intima cordis conversio soli cordium scrutatori bene perspecta, & cognita, tandem per aliquod saltem tempus inter pœnitentiæ labores exhibita, in Sacerdotum notitiam deveniret.*

VI. *Francolinus* pag. 124. „ Cum autem „ hæ rationes etiam modo vigeant, si olim „ viguere, sequitur quod etiam modo de„ beat differri absolutio. . . Loquendo de „ pœnitentibus qui habent inveteratum ha„ bitum peccandi, sic differit (Merbesius.) *Ejusmodi homines non sunt cito absolvendi, quia nonnisi ægre admodum convertuntur ad Deum, sicut oportet. Nam, ut ait S. Thomas* 1. 2. *q.* 78. *a.* 2. *ad* 3. „ ille qui pec„ cat ex habitu, semper gaudet de hoc quod „ ex habitu operatur, quamdiu habitu uti„ tur; sed quia potest habitu non uti, sed „ per rationem, quæ non est totaliter cor„ rupta, aliquid aliud meditari, potest con„ tingere quod non utens habitu, doleat de „ hoc quod per habitum commisit; & sic „ plerumque tales pœnitent de peccato, „ non quia eis peccatum secundum se dis„ pliceat, sed propter aliquod incommo„ dum quod ex peccato incurrunt. " *Hæc S. Thomas. Ergo cum peccantibus ex habitu vitioso non displiceat peccatum secundum se, quatenus scil. est offensa Dei, sed propter aliquod detrimentum, vel incommodum temporale, quod ex ipso percipiunt, ita affectis, sicut & quibuslibet aliis ita animatis, ad tempus deneganda est, & differenda sacramentalis absolutio, donec eorum conversio per dignos pœnitentiæ fructus ex inchoato saltem Dei amore concepta cernatur & appareat.*

VII. *Francolinus* pag. 124. „ Omitto quod „ hic Merbesius addit de suo verbum illud „ *temporale*, quod non est in textu D. Tho„ mæ, quem ipse allegat: quodque S. Tho„ mas non agit ibi de accedentibus ad Con„ fessionem, ad quam qui sponte accedunt, „ non solent dolere de peccato ad vitan„ dum aliquod incommodum temporale, sed „ *saltem* ex timore gehennæ cum spe ye„ niæ, & ut reconcilientur Deo, adeoque „ cum aliquo amore Dei. Illud videtur in„ tollerabile, quod tam multa is auctor exi„ gat ut hi pœnitentes tandem absolvantur. "

VIII. Duo obiter in doctrina P. Francolini animadverto, minime ut sive Merbesii, sive Juvenini, sive Genneti vindicias suscipiam, sed ne imperiti errent. Utique in textu S. Thomæ non est illud *temporale*, sed est in P. Viva, & aliis infra citandis. *Qui sponte accedunt* (inquit Francolinus) *non solent dolere de peccato* &c. Spontaneus ergo accessus ad *Confessionale* argumentum est sufficientis doloris pro sacramento suscipiendo? Hanc doctrinam, quæ mihi videtur justo laxior, quamque multi Probabilistæ docent, infra refellam. Eam nunc indicasse sufficiat.

IX. Merbesius: *Contraria vitiosis habitibus adhibenda sunt remedia: ergo perperam agunt Confessarii qui ad profligandos superbiæ, avaritiæ, libidinis, ebrietatis, & maledicentiæ habitus, qui radices habent altiores, aliquot dumtaxat preces injungunt.* pag. 121.

X. *Francolinus* pag. 124. „ Hos Confessa„ rios sic generatim nec S. Thomas, nec „ S. Antoninus damnat, apud quos excu„ satur, aut etiam laudatur Confessarius be„ nignius agens cum pœnitentibus infirmæ „ virtutis, in quibus gravius onus pœniten„ tiæ exiguum contritionis ignem extin„ gueret. "

XI. Merbesius: *Si pœnitens crebro in peccata letalia caderet, probari posset per duos menses, vel toto trimestri; quo exeunte, si vera prospiceretur emendatio profecta ex integra ejus fidelitate, & ex vi qua peccata diuturna consuetudine insita ex animo revellere conatus esset, posset absolvi.* pag. 141. col. 2

XII. *Francolinus* pag. 124. „ Sed quid fiet „ cum illis qui aut redire non possunt amplius,

„ plius, aut redire non poſſunt tempore con-
„ ſtituto, qui certe ſunt innumeri? “

XIII. Merbeſius. *Satisfactionem admiſſorum non poteſt pœnitens alteri reſervare ſæculo, ut in Purgatorio impleatur.* pag. 165. col. 2.

XIV. *Francolinus* pag. 125. „ Si ſenſus ſit
„ quod neque pars poſſit alteri ſæculo re-
„ ſervari; propoſitio opponitur doctrinæ Ray-
„ mundi, Humberti, Antonini, ut pate-
„ bit conſulenti eorum Summas. “

XV. Merbeſius. *Pœnitens cui certo conſtiterit ſibi leviorem quam ſua mereantur crimina, ex praxi Eccleſiæ ſatisfactionem ab Sacerdotibus impoſitam eſſe, ad aliam ultro aſſumendam tenetur, quæ quidem tota ad aliquam æqualitatem cum pœna temporali pro peccatis debita perveniat.*

XVI. *Francolinus* pag. 125. „ Addit ratio-
„ nem, quam dicebam, nempe præceptum
„ naturale, & divinum ſatisfaciendi Deo per
„ pœnam culpæ correſpondentem. Quæ hinc
„ anguſtiæ in miſeros pœnitentes, qui de
„ hoc ipſo dubitabunt, an vere careant hac
„ certitudine, quique, ut prudenter judi-
„ cent, quod ipſi ſervent hoc divinum præce-
„ ptum, tenebuntur ſcrutari, quæ ſit pra-
„ xis Eccleſiæ circa hoc. Et hinc iterum
„ anguſtiæ. “

XVII. Merbeſius. *Oportet quemcumque Sacerdotem animas in pœnitentiæ tribunali rite moderari, & regere cupientem, imbutum eſſe, & inſtructum notitia canonum, ſeu regularum, quas ſancti Patres, & Concilia ad plectenda mortalium flagitia & condiderunt, & promulgarunt: alioquin perrumpet decretum Cæleſtini Pontificis ſanctiſſimi, inſertum in corpus juris, hiſque verbis conceptum: Nulli Sacerdotum liceat ſuos canones ignorare, aut quidquam facere quod Patrum poſſit regulis obviare.* pag. 182. col. 2.

XVIII. *Francolinus* pag. 125. „ Utile pro-
„ fecto eſt hos canones perdiſcere, & ideo
„ Confeſſarii monentur ut eos noſſe ſata-
„ gant; at neceſſarium id eſſe, & lege præ-
„ ceptum, non probatur eo mandato Cæle-
„ ſtini, quod aut modo non adſtringit, cum
„ canones pœnitentiales non ſint in uſu;
„ aut non loquitur de illis, cum eorum no-
„ titia non eſſet omnibus Sacerdotibus quos
„ ibi alloquitur Cæleſtinus, neceſſaria, &
„ forte nec omnibus Confeſſariis. “

XIX. Rigoriſmi Merbeſium arguit P. Francolinus. Sed audiant omnes judicium quod de *Summa Merbeſii* tulit ſapientiſſimus Cardinalis de AGUIRRE *diſs.* x. *in Concil. Hiſpan. excur.* 2. ubi hæc habet: „ Merbeſius Do-
„ ctor Theologus, & valde verſatus in ca-
„ nonibus ſacris, ut oſtendit Summa Chri-
„ ſtiana ipſius edita duobus vaſtis volumi-
„ nibus Pariſiis an. 1683. . . . . Non ſum
„ neſcius id opus a nonnullis incuſari ni-
„ miæ ſeveritatis, ſive rigoris. Sed fortaſ-
„ ſe ut ita cenſeant, in pleriſque rebus ger-
„ mana cauſa eſt, non quia ſententiæ ipſius
„ ſtrictiores juſto ſint, ſed quod illorum con-
„ ſcientia laxa eſt; ut hic quodammodo lo-
„ cum habeat dictum illud vetus: *Pedes tui*
„ *non calcant ſpinas, ſed habent.*

GASPARIS JUVENIN *propoſitiones.*

I. Juvenin pag. 503. edit. Lugd. col. 2. inir. hanc ſtatuit concluſionem: *Eo intenſius debet eſſe peccati odium, quo graviora ſunt crimina.*

II. *Francolinus* pag. 126. n. 5. „ Addit-
„ que id eſſe in præcepto ſecundum ali-
„ quos, licet ſecundum aliquos non ſit.
„ Ipſe autem jam ingerit ſcrupulum, dum
„ vult ut ad amovendum ſcrupulum *impen-*
„ *ſius, & ſæpius debitam contritionis intenſio-*
„ *nem a Deo poſtulemus.* “

III. Juvenin: *Qui ſolo timore pœnæ dolet, de ſuæ contritionis ſupernaturalitate cum fundamento dubitabit.* pag. 509. col. 2.

IV. Juvenin: *Divinum præceptum confeſſionis obligat lapſum intra breve tempus, ita ut lapſo non liceat in multum tempus ſecundum prudentem æſtimationem ſuam confeſſionem differre.* pag. 63. col. 2.

V. *Francolinus* pag. 127. „ Hæc propoſi-
tio eſt contraria omnibus Doctoribus, uno
vel altero excepto, ut dictum eſt. “

VI. Juvenin: *Jure divino eſt neceſſaria ſatisfactio lapſis poſt Baptiſmum.* pag. 676. col. 2.

VII. *Francolinus* pag. 127. „ Et quidem
„ condigna, ita ut levis injungi non poſſit
„ pro gravibus, ut poſtea probare conten-
„ dit. Igitur cum Eccleſia non poſſit diſ-
„ penſare in præceptis divinis, & natura-
„ libus, male diſpenſavit in hoc, ut certe
„ fecit ſæpiſſime. “

VIII. Juvenin: *Periculum eſt ne viri nobiles, qui magno ſuæ famæ deſiderio tenentur, ruant ad duella, ſi in iis locis permaneant in quibus prævident ſuam famam, quam deperdunt, adducendam eſſe in diſcrimen. Dimittendi ſunt igitur abſque ſacramento, ſi ex illis locis diſcedere detrectent.* pag. 742. col. 2.

IX. *Francolinus* pag 1227. „ Hoc pericu-
„ lum non videtur proximum, nec ea *præ-*
„ *viſio officere videtur*, ſi alioquin habeant
„ firmum propoſitum abſtinendi ab omni
„ pec-

„ peccato. Alioquin vix ullus miles nobi-
„ lis poteſt abſolvi. “

Rigoriſmus FRANCISCI GENNETI *Epiſcopi Vaſionenſis.*

I. Gennetus *Tom. 4. tract. 6. cap. 5. q. 19.* „ Requiritur, ut poſſit Confeſſarius prudenter judicare, contritionem pœnitentis includere quatuor circumſtantias quas Tridentina Synodus cenſuit neceſſarias &c. „ *Tertia eſt firmum conſtanſque, ſeu non vacillans novæ vitæ propoſitum.*

II. *Francolinus* Lib. 2. diſput. 10. n. 26. pag. 99. edit. Venet. „ At ipſi forte non „ vident ſuæ doctrinæ conſequentias, ut certe eas non vidiſſe dicendus eſt Franciſcus „ Gennetus in ſua recentiſſima Theologia „ morali edita Pariſiis anno 1703. Ex plu„ ribus exemplis *rigidiſſimæ ipſius doctrinæ*, „ unde gravia ſequuntur abſurda, unum af„ feram *ex Tomo 4. tr. 6. de Sacram. Pœnit.* „ ubi *cap. 5. qu. 19.* docet, ad veram con„ tritionem in hoc Sacramento requiſitam, „ eſſe neceſſarium *conſtans propoſitum*: non „ inquit propoſitum, ſed *conſtans propoſitum*, „ idque debere innoteſcere Confeſſario. “

III. En rigoriſmum Genneti. Ad veram peccatoris in Deum converſionem non modo requirit *propoſitum utcumque*, ut fieri ſolet, ſed *firmum, conſtanſque, ſeu non vacillans*. Hæc autem doctrina, clamat P. Francolinus, non rigida tantum eſt, ſed etiam *rigidiſſima*. Rigoriſta ergo eſt S. Paulus, qui 2. *Cor.* 7. docet: *Quæ enim ſecundum Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur*. Et tamen hoc eſt potiſſimum exemplum quod affert P. Francolinus, ut demonſtret *doctrinam* Genneti eſſe *rigidiſſimam*, nedum rigidam. Si quis diceret, oppoſitam P. Francolini doctrinam, nempe ad veram pœnitentiam ſacramentalem *ſat eſſe propoſitum inconſtans, & vacillans*, eſſe laxiſſimam, abluderet ne a vero?

BREVIS ANIMADVERSIO.

Conferat nunc lector præjudiciorum vacuus propoſitiones quas ex *Merbeſio*, *Juvenin*, & *Genneto* refert P. Francolinus, cum propoſitionibus quas ego §. antecedenti ex permultis Probabiliſtis recenſui. Deinde concludat, quiſnam potiori jure vocis ſonitum extollere jure valeat, & debeat. Verum luculentiora in univerſo hoc opere argumenta iſtius judicii formandi dabimus.

CAPUT II.

Axiomata quorumdam Caſuiſtarum, quæ ſunt veluti loci theologici, ſeu fontes, unde iſti ſuas hauriunt concluſiones, & reſolutiones.

PRÆLOQUIUM.

INitio Tomi primi hujus Compendii locos Theologiæ chriſtianæ brevi calamo expoſui. In præſens axiomata quædam exponam quæ plures Caſuiſtæ, invecto Probabiliſmo, pro locis veluti theologicis, unde ſuas eruunt concluſiones, habent. Probabiliſmus, ut oſtenſum ſuo loco eſt, pro conſcientiæ & honeſtatis regula conſtituit tum veritatem, tum falſitatem, dummodo hæc probabilitatis, & ignorantiæ invincibilis veſte induta ſit. Et ſane, novo opinandi modo invento, principia excogitanda erant quæ eſſent tali ſiſtemati conſentanea. Nihil dico quod non prædixerint Alexander Papa VII. Eccleſia Gallicana, atque graviores Theologi. Ne vero quiſquam ſuſpicari jure queat, me hæc ſcribere ad invidiam omnibus Caſuiſtis creandam, teſtor primo, me auctores omnes venerari, & ſuſpicere; deinde aperte, & perſpicue declaro, me non adſcribere generatim omnibus Caſuiſtis AXIOMATA, quæ mox ſubjiciam, ſed illis dumtaxat qui totidem verbis eadem docent, & iiſdem utuntur. Denique ſi minus vera, quæ ſcripturus ſum, aliquibus apparebunt, eadem confutandi, atque labefactandi plena libertas eſto. Quæ mihi certa videntur, promo. Falli dubio procul poſſum: idcirco aliorum judicio refellenda ſubjicio. In hunc porro locum remiſi hæc axiomata refellenda, quia eorumdem uſus præcipue in adminiſtrando ſacramento Pœnitentiæ obtinet, ut experientia omnibus nota patet. Ad rem.

AXIOMA I.

Cave a Rigoriſmo, cave a Rigoriſtis. Sancta benignitas propugnanda eſt: & Rigoriſmus quotidie magis invaleſcens exterminandus in adminiſtrando Pœnitentiæ ſacramento.

ANIMADVERSIO.

Publica, & omnibus comperta experientia iſtius primi *axiomatis* falſitatem arguit. Matronæ, & matronulæ, amaſiæ, & amaſii, mimi nonnumquam, & mimæ ſacramentum Pœnitentiæ frequentant. Quæ iſtorum pœnitentia, quæ jejunia, quæ cilicia,

quæ

quæ vigiliæ, quæ disciplinæ, quæ morum correctio? Ubinam ergo Rigorismus cavendus? Chimæra ergo est Rigorismus iste. Falleris. Profecto apud illos qui indicatis Christianis sacramentum Pœnitentiæ administrant, Rigorismum non offendes. Ubinam ergo? Apud illos qui præfatis Christianis administrare sacramentum recusant, nisi arti amatoriæ, ludis pecuniariis, & fortuitis, comœdiis, tragœdiis, theatris, choreis, usuris prius vale dicant. At hæc doctrina evangelica est, & universæ Ecclesiæ, nisi me omnia fallunt. Si isti Christiani & peccata, & peccandi occasiones reipsa derelinquunt, continuo absolvuntur ab ipsis Theologis qui ut *Rigoristæ* proclamantur. Cavendum itaque a *Laxismo*, qui altius vexillum explicat, secus a *Rigorismo* ab omnibus Catholicis in exilium pulso. Appellas ab experientia omnibus pervia ad libros? Ecce ex una parte Merbesius, Morinus, Gennetus, Natalis ab Alexandro, Pontasius, Besombes, Antoine, qui Rigoristæ appellantur. En ex altera parte Caramuel, Bordon, Diana, Bonacina, Zanardi, Moya, La-Cruz, Veracruz, Leander, Tamburinus, Gobat, Castropalaus, Sanchez, La-Croixius, Escobar, Alcozer, Bizozer, Burgaber, Sporer, Razemberger. Rogo omnes ut vel unicam solam propositionem Rigorismi damnatam, vel damnandam ex prioris classis operibus extractam objiciant, & tum Rigoristas illos vocent. Ego contra ex secundæ classis libris non unam, sed centenas & centenas dabo, partim certe damnatas, & partim quæ imbecillitati meæ damnandæ videntur. Judicent nunc sapientes, an de Rigorismo conquerendum sit. Vide præfationem in Tomum IX.

AXIOMA II.

Lex quæque gravis, & onerosa est. Ergo in favorem subditorum exponi debet.

ANIMADVERSIO.

Hic est secundus locus, quod veluti pro theologico Casuistæ nonnulli habent, ut hinc benignas opiniones deducant. Dubio procul leges omnes adversantur appetitionibus humanis, carni, & sanguini. Admisso autem hoc casuistico axiomate corruunt omnes leges divinæ, & humanæ. Passim Evangelium Christi clamat, & jubet ut crucifigamus carnem cum concupiscentiis nostris, ut quotidie crucem humeris nostris imponamus, & feramus, ut bellum continuum appetitionibus intentemus, ut mundanis spectaculis, deliciis, necnon renuntiemus, ut denique oculos, & sensus a vanitate avertamus. Quid gravius, quid onerosius humanitati? Si in favorem humanæ libertatis leges istæ interpretandæ sint, actum conclamatumque est de universo Evangelio, ceterisque humanis legibus.

AXIOMA III.

Tanta est divinæ misericordiæ benignitas erga homines, ut eodem loco habeat veritatem, & falsitatem pallio probabilitatis ornatam. Quare Christus Dominus in die tremendo judicii extremi dicet: Venite benedicti Patris mei, quia fuistis mendaces, perjuri, avari, probabiliter judicantes talia licita, & honesta esse.

ANIMADVERSIO.

Blasphemiæ forsitan probis Christianis hæc videbuntur. Sed pro certo habeant *hoc axioma* esse præcipuam, & veluti primum Theologiæ probabilisticæ locum theologicum, & fontem, unde Probabilistæ inferunt homines mentientes, pejerantes, fornicantes, se polluentes, fenerantes ex ignorantia invincibili, & probabiliter judicantes hæc, & ejusmodi opera esse honesta, & laude digna, præmium æternum, *per accidens* quidem, mereri. Scriptura sancta contra clamat: *Lex tua veritas. Omnia mandata tua veritas. Deus est veritas.* Ignorantia invincibilis a peccato excusat, at in virtutem æterno regno dignam mutare peccatum nequit neque per se, neque per accidens. Probare falsitatem, & iniquitatem nullo excogitabili modo Deus potest, quia hæc suæ divinæ naturæ repugnant. Bonum ex integra causa, malum ex quocumque defectu. Hæc *Tom. 2. Apparatus ad Theologiam Christianam* penitus profligata sunt.

AXIOMA IV.

Lex in controversiam, & in utramque partem disputata, dubia est, nec satis promulgata, ut obliget. Lex autem dubia non obligat, quia melior est conditio possidentis. Libertas humana possidet adversus omnes leges sive divinas, sive humanas hoc modo dubias.

ANIMADVERSIO.

Hic est alter locus theologicus præcipuus & universalis novi opinandi modi, seu Probabilismi. Eumdem labefactavi *loco cit.* Humana libertas subjecta nascitur legi æternæ Dei. Quare hæc lex contra libertatem, non liber-

libertas contra legem in dubio poſſidet. Heinc eſt quod ſacri canones clamant: *In dubiis tutior pars eſt eligenda*. Sophiſmata Probabiliſtarum *loc. cit.* convulſa ſunt.

AXIOMA V.

Peccata dubia poſitive non ſunt confitenda. Et hic locus, inquit celebris Probabiliſta, IN DIES MAGIS RADICES AGIT.

ANIMADVERSIO.

Fatentur vel ipſi Probabiliſtæ, ut infra adductis eorumdem verbis oſtendam, hanc doctrinam novam eſſe, ſed invaleſcente probabiliſtica benignitate, *in dies magis radices agere*, & invaleſcere. Securis ad has veneficas, ut ego quidem arbitror, radices adjicienda eſt, ne antiquam & ſanam Evangelii doctrinam inficiant, & corrumpant, juxta prædictionem Apoſtoli Pauli: *Erit enim tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt.... ad fabulas autem convertentur*. Infra ex inſtituto hunc *Probabiliſmi* ſurculum penitus præcidam.

AXIOMA VI.

Quod docent auctores probi, pii, & graves, licitum eſt, & honeſtum. Auctores pii, probi, & graves docent, licitum eſſe frequentare theatra, comœdias repræſentatas a perſonis ſub diverſi ſexus ſpecie prodeuntibus in ſcenam, ut artem amatoriam edoceant auditores: docent hos contractus, hos ludos, has converſationes, hæc ſolatia licita eſſe. Ergo Chriſtiani ſequentes opiniones iſtorum virorum piorum, proborum, & gravium, tuti in conſcientia ſunt.

ANIMADVERSIO.

Clamat ad Galatas *c.* 1. S. Paulus firmiter inhærendum eſſe Evangelio Chriſti, quidquid blandiloqui homines in oppoſitum dicant. *Sed licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis; anathema ſit.... An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, ſervus Chriſti non eſſem*. Quinam iſti auctores graves, pii, & probi? Suntne Eccleſiæ Patres? ſunt ne Eccleſiæ Doctores? Quid quod, ſi etiam Angeli eſſent, nullam iiſdem adhibendam eſſe fidem docet S. Paulus? Unde ſciam veros, aut falſos Doctores eſſe? *A fructibus eorum*, reſpondet Chriſtus. Si mores, & vitam tuam conformant ad vitam Chriſti; ſi te per viam arctam, & anguſtam cum paucis ducunt: hi ſunt viri graves, probi, & pii. Si contra per viam latam, & ſpatioſam, cum multitudine dirigunt: ſi mundi ſolatiis, & deliciis te ſaginari permittunt: ſi indulgent ut pompas, luxum, & mundanas vivendi rationes amplectaris: hi ſane falſi prophetæ, & cæci directores ſunt: *& ſi cæcus cæcum ducit, ambo in foveam cadunt*.

AXIOMA VII.

Jugum meum ſuave eſt. Favores ampliandi, odia reſtringenda.

ANIMADVERSIO.

Hoc fere unicum eſt Evangelii teſtimonium quod paſſim inculcant Probabiliſtæ plurimi. Verum ab iiſdem inquiro, quomodo Chriſti jugum ſit ſuave, ſi continuam carnis crucifixionem, quotidianam crucis delationem, orare pro perſequentibus, & calumniantibus jubet; ſi caſtitatem immaculatam, & perpetuum mundi, & eorum quæ mundi ſunt, odium præſcribit; ſi per arctam, & anguſtam viam ambulare; ſi ſanguinem fundere, & vitam cum morte commutare imperat, ut ejuſdem coram tyranno fides propugnetur. Iſtud ne jugum ſuave? iſtud ne onus leve? Scilicet, reſpondent Patres omnes, quia caritatis robore, & divini amoris unctione ita foventur, inſtaurantur, eriguntur humanæ vires, ut jugum leve & ſuave fiat. Unum ex Patribus allegare ſufficiat. S. Auguſtinum. *Vide quia oneratus non eris, ſi ipſum audieris*: Jugum enim meum leve eſt.... *Hæc ſarcina non eſt pondus onerati, ſed alæ volaturi. Habent & aves pœnarum ſuarum ſarcinas.... Portant illas in terra, & portantur ab illis in cælo. Tu ſi miſericordiam velis præbere avi, præſertim æſtate, & dicas: Miſeram iſtam aviculam onerant pennæ: & detrahas onus hoc, in terra remanebit, cui ſubvenire voluiſti. Porta ergo pennas pacis, alas accipe caritatis. Hæc eſt ſarcina. Sic implebitur lex Chriſti*. De verb. Apoſt. ſerm. 24.

Quid ad hæc Probabiliſtæ, quorum plures ita extenuarunt divini amoris mandatum, ut alii per totam vitam, alii per quinquennium, alii per biennium vix ſemel obligare doceant, & communiter omnes vel inchoati divini hujus amoris neceſſitatem ad ſacramentum digne ſuſcipiendum negent? Ergo Probabiliſtarum ſenſu lex evangelica ſuavis non eſt unctione caritatis, ſed ſenſuum carnalium delectatione. Ergo Probabiliſtæ adverſantur communi omnium Patrum doctrinæ. Siquidem Probabiliſtæ in

ſenſu evidenter falſo, ne dicam erroneo, opponunt hoc evangelicum oraculum, *Jugum meum ſuave eſt*. Heinc enim inferunt, deliniendum eſſe legis rigorem, & relaxandam atque accommodandam eſſe legem humanis appetitionibus, & deſideriis: atque vi Probabiliſmi in favorem hominum interpretandam: quoniam favores ſunt amplianda, & peroſa humanitati lex reſtringenda. Hæc autem evidenter pugnant cum univerſa Eccleſiæ doctrina. Præcidunt alas divini amoris, qui ſociari nequit cum amore inſanientis mundi. Porro ſublata caritate lex dura duris, ut S. Auguſtinus ait, evadit. Heinc eſt quod juſtis ſuavis lex eſt, peccatoribus vero dura, & moleſta.

AXIOMA VIII.

Aſſuefaciendi ſunt Chriſtiani ſacramentorum frequentationi: quia licet dum juvenes, & robuſti ſunt, mores non reforment; dum tamen ad ſenectutem declinant, tunc aſſuefacti frequentare ſacramenta dignos edunt fructus. Quare nunquam, aut rariſſime deneganda iiſdem abſolutio eſt. Alioquin in reprobum ſenſum ſeſe detrudunt.

ANIMADVERSIO.

Adoleſcentiam ergo, & virilem vitam amaſii, & amaſiæ, mimi, & mimæ, avari, & adulteri ſacrilegiis, & flagitiis nutriant, foveant, ſaginentque; cum vero deficient vires, tunc candidi, & candidæ, tunc ſancti, & ſanctæ evadent? Quid ſi in medio curſu deficiant? Quid ſi cæcitatis caligine obducantur? Unde ſibi ſpondere donum converſionis valent? A Deo, cui per totam vitam bellum intentarunt, ut diabolo, & mundo inſervirent? Axioma iſtud erroneum eſt, & ſcandali pleniſſimum.

AXIOMA IX.

Pluris faciendus eſt bonus Summiſta, ſeu Caſuiſta in regimine animarum, quam omnes Patres ſimul. Quærunt caſus temporum Doctores temporum. Bellulus mihi eris, ſi ex Baſilio, Auguſtino, Gregorio reſolves caſus qui ætate noſtra occurrunt.

ANIMADVERSIO.

Oh infelices primæ ætatis aureæ Chriſtiani, qui directi fuere ab illis ſanctiſſimis Patribus, qui ab ipſis Apoſtolis, & hi a Chriſto Jeſu lumen acceperunt! Præferendus eſt junior Caſuiſta omnibus Patribus in animarum regimine? Quid ſi ab hæreticis hæc audiremus? Et tamen hæc a Theologis catholicis typis publicis eduntur. Clamat contra Scriptura ſancta: *Non te prætereat narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt a Patribus ſuis:* Eccli. 8. & rurſus Deut. 32. *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi; majores tuos, & dicent tibi.* Innumera ſunt Scripturarum teſtimonia quæ nos ad ſeniorum conſilia mittunt. Quid acciderit Roboam, qui derelicto conſilio ſeniorum, opiniunculas juniorum amplexus eſt, narratur 3. *Reg. c.* 12. Theologia illa quæ neglectis Scripturis, & Patribus, & Conciliis, conſulit dumtaxat juniores quoſdam Caſuiſtas, num dicenda ſit chriſtiana, judicent ſapientes. In iſtorum libris non paucis quæ alia occurrunt, niſi hæc? Licet, & non licet: peccat, & non peccat: eſt mortale, non eſt mortale: tenetur, & non tenetur: eſt veniale, non eſt veniale: obligat, non obligat: poteſt, & non poteſt: probabile eſt urgere, probabile eſt non urgere: eſt probabile, non eſt improbabile: qui probabiliter operatur, refutata probabiliore ſententia, prudenter operatur? Hoc eſt commune probabiliſticum idioma. Num hæc opinandi ratio, & modus aptus ſit morum reformationi, alii, qui communi ſenſu a præjudiciis vacuo prædiți ſunt, judices ſedeant. Illud mihi certum eſt, quod præferre juniores Caſuiſtas antiquis Eccleſiæ Patribus temeritate non vacat, & ſcandalum ingerit vel ipſis hæreticis, qui heinc anſam arripiunt contemnendi SS. Patres. Quid reſponſuri ſunt iiſdem opponentibus pluris fieri a Catholicis nonnullis unum *bonum Caſuiſtam*, quam Patres omnes, Probabiliſtæ, penitus ignoro. S. Paulus ab ipſa mali ſpecie cavendum eſſe monet. Omnes Scripturæ, omnes Patres vitanda peccandi pericula inclamant. Contra hodie a plurimis appropinquandum eſſe peccato, & abſtinendum ab eodem, docetur. An non appropinquandum eſſe peccato ſuadent qui licitas converſationes familiares utriuſque ſexus, licitos ludos fortuitos, licitam frequentiam theatrorum, comœdiarum, chorearum &c. docent?

AXIOMA X.

Datur ignorantia invincibilis fere omnium præceptorum naturalium. Si non advertis te non peccare, non peccas. Quando Confeſſarius prudens advertit pœnitentem ſub aliquo peccato mortali teneri, & difficilem ad ſuſcipiendum remedium, poterit illum relinquere in bona fide, quæ a peccato excuſat, & monitiones in tempus opportunum differre. Hoc notetur per-

ma-

maxime pro Confeſſariis mercatorum, & Principum.

ANIMADVERSIO.

Raram ignorantiam invincibilem eſſe juris naturalis, ſaltem præceptorum Decalogi, & eorum quæ inde proxime conſequuntur, ſupra jam oſtenſum eſt. Neceſſitas quoque advertentiæ actualis jam profligata eſt. Ultimam partem, quæ docet, prudentem Confeſſarium debere pœnitentes relinquere in peccato mortali ſordeſcentes, quando prævidet monitionem non profuturam, quia bona fides illos excuſat, infra ex inſtituto profligabo.

AXIOMA XI.

Communiter fideles Eccleſiæ catholicæ diriguntur doctrina probabiliſtica. Confeſſarii in animarum regimine communiter adhibent Caſuiſtas probabiliſtas. Probabiliſmus per omnes cujuſcumque ſtatus homines divagatur. Numquid omnes iſti damnati, nunquid omnes reprobi? Vah trucem Rigoriſmum.

ANIMADVERSIO.

Vel ipſe paganus Seneca *lib. de vit. beat.* ſophiſma iſtud improbavit. *Nulla res nos majoribus malis implicat quam quod ad rumorem componimur, optima rati ea quæ magno aſſenſu recepta ſunt; quorum exempla multa ſunt: nec ad rationem, ſed ad ſimilitudinem vivimus.... Non eſt quod mihi reſpondeas: Hæc major pars eſſe videtur. Ideo enim pejor. Non tam bene cum rebus humanis agitur ut meliora pluribus placeant. Argumentum peſſimi turba eſt. Quæramus quid optime factum ſit, non quid uſitatiſſimum; & quid nos in poſſeſſione felicitatis æternæ conſtituat, non quid vulgo veritatis peſſimo interpreti probatum ſit.* Paganorum ore evulgare Deus voluit veritates iſtas, ut æterno pudore ſuffunderet Chriſtianos, quos in media luce evangelica non pudet, inquit S. Baſilius, multitudine mendacium defendere. Clamabat olim ſanctiſſimus Martyr Cyprianus *epiſt.* ad Donatum: *Inter jura peccatur, & cœpit licitum eſſe quod publicum eſt.* Pluries hoc ſophiſma ſibi opponit S. Auguſtinus: *Quam multi hoc faciunt? Quis non facit? Num omnes perdituros eſt Deus?* Quibus ita occurrit S. Doctor: *Non afferamus doloſas, ſed afferamus divinam ſtateram de Scripturis ſanctis.* Iſtorum autem ora obſtruit Scriptura ſancta Exod. 23. *Non ſequaris turbam ad faciendum malum: nec in judicio plurimorum acquieſcas ſententiæ, ut a vero devies.* A vero deviare Probabiliſtas vel ipſi fatentur, cum præſcindant a veritate, & falſitate, ut probabilitates contrarias ſequantur. Verum etſi univerſus mundus probabiliſta fieret, quod nunquam eveniet, non propterea verbum Dei, quod eſt verbum veritatis, vel tantillum deficiet. Clamat autem Scriptura ſancta pſal. 24. *Univerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas.* Non aliqua, ſed *univerſæ*, ſed omnes viæ Domini ſunt *viæ veritatis, & miſericordiæ.* Clament Probabiliſtæ, creſcat in immenſum Probabiliſtarum multitudo; nunquam divinum oraculum mutationi obnoxium evadet. Gratia divina a ſola Dei miſericordia, non ob aliquod noſtrum meritum, non ob aliquod chimæricum pactum nobis collata, & veritas a Deo revelata nos ducunt ad regnum cæleſte. Quia, inquit Joan. *c.* 1. Chriſtus eſt Verbum caro factum *plenum gratiæ, & veritatis... Gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.* Qui gratiæ Chriſti ſuam intimam, inſitamque efficacitatem adimunt; & qui veritati Chriſti falſitatem immiſcent, viam claudunt regni cæleſtis, nulla ſuffragante probabilitate; quæ ſi excuſare interdum a malitia poteſt, ducere ad æternam patriam nequit. Quid ergo multitudinem objicitis? clamat *ſerm.* 224. *ad infant.* S. Auguſtinus. *Timeo vobis non tantum a paganis, non tantum a Judæis, non tantum ab hæreticis, quantum a malis Catholicis. Eligite vobis in populo Dei quos imitemini. Nam ſi* TURBAM *imitari volueritis, inter paucos anguſtam viam ambulantes non eritis.* Turbam non ſequimur, ſed viros graves, pios, & probos. Bene habet. Iſti viri pii, probi, & graves ducunt ne vos cum paucis per viam arctam, & anguſtam, an cum magna turba per viam latam, & ſpatioſam pomparum, theatrorum, ludorum, comædiarum, chorearum, & ſolatiorum? Quid ad hæc? Si per blandam, & deliciis aſperſam viam vos ducunt, ſint pii, ſint graves, vos decipiunt, & ſeducunt, inclamat idem S. Auguſtinus. *Venturi ſunt homines, & dicturi: Magnus ille vir, magnus ille homo.... Videtis, quia lucet de illis aliqua flamma ſermonis, & aliquis de ipſis ignis accenditur.* Quid inde? reponit S. Doctor. *Principes ſunt, docti ſunt, magni ſunt, lapides pretioſi ſunt. Quid adhuc dicturus es? Numquid Angeli ſunt? Et tamen (ipſum Paulum audite) ſi Angelus de cælo annuntiaverit vobis, præterquam accepiſtis, anathema ſit.* Advertas velim, homines ineptos, flagitioſos

fos raro seducere bonos, quia isti communiter ut lupi rapaces vitantur. Illi seducunt, qui in vestimentis ovium, inquit *lib. 3. Confes.* colorant sermones suos. *Sunt qui seducunt magno, & blando, & honesto nomine colorantes, & fucantes sermones suos.* Innumera alia Patrum testimonia nunc prætereo.

AXIOMA XII.

Qui confiteri, qui audire Confessiones, & administrare Pœnitentiæ sacramentum possent, si, missis libris casuisticis, & probabilisticis, legenda essent Evangelia, aut opera Genneti, Pontasii, Natalis Alexandri, Merbesii, Antoine, & similium? Sacramenta rari susciperent. Ecclesiæ nostræ desertæ evaderent.

ANIMADVERSIO.

Plurimorum ore circumferri & evulgari hoc axioma, notissimum est. Quid in hac hypothesi accideret, divinare nolim. Illud scio, evangelicam doctrinam, animarumque salutem æternam, pro quibus Christus mortuus est, Dei ministris cordi esse debere. Ut vero in hunc fidem recta tendunt sacramenta rite frequentata; ita maxime avertunt ab eodem sacramenta indigne, aut oscitanter suscepta, tantum ut invecto mori fiat satis. In id totis artubus incumbere sacri ministri debent ut Christianorum mores ad divinis legis normam ita componantur quo digne sacramenta frequentare queant.

CAPUT III.

De virtute pœnitentiæ.

I. QUÆST. I. *Quid sit pœnitentia generatim accepta?* RESP. Pœnitentiæ vocabulum late patet. 1. Significat dolorem de quacumque re sive bona, sive mala, quam quis aliter vellet. 2. Est dolor ob crimen patratum conceptus non Dei, sed sui ipsius causa, qualis fuit dolor Esau. 3. Est dolor de peccato, propterea quod est offensa Dei.

II. Tria apud Theologos pœnitentia includit. 1. prioris vitæ resipiscentiam, & mutationem. 2. ejusdem vitæ dolorem, & detestationem. 3. punitionem quam peccator sibi imponit, vel sibi impositam libenter sustinet, ut Deo satisfaciat.

III. Pœnitentia, altera vera, & est internus animi dolor de patrato peccato, Dei causa conceptus cum detestatione præteritæ vitæ, & proposito melioris, & cum satisfaciendi deliberatione conjunctus. Altera falsa, qua quis affligitur non Dei, sed sui ipsius causa, puta quia peccata infamiam generant, aut temporale damnum. Vera pœnitentia, altera interior, quæ est ipsa virtus pœnitentiæ jam descripta; alia exterior, quæ est ipsum sacramentum novæ legis a Christo institutum.

IV. Pœnitentia est vera virtus. Quoniam quæ præcipiuntur a Deo, ad virtutem attinent. Pœnitentia autem frequenter a Deo præcipitur Matth. 3. *Pœnitentiam agite.... Facite fructum dignum pœnitentiæ.* Rursus Luc. 6. *Agite pœnitentiam.* Vide S. Thom. 3. *p. q.* 85. *a.* 1.

V. Pœnitentia hæc virtus infusa est, ut ex Scripturis sanctis colligitur, & definivit *sess.* 6. *can.* 8. Tridentinum. *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* Hæc pœnitentiæ virtus quovis tempore necessaria iis qui peccaverunt, fuit, necessitate medii, & præcepti divini, ut definivit Tridentinum *sess.* 14. *c.* 1.

VI. QUÆST. II. *Quot gradibus ad pœnitentiæ virtutem pervenitur?* RESP. Sex numerantur a Theologis. 1. Dei operatio nos convertentis. 2. motus fidei. 3. motus timoris servilis. 4. motus spei. 5. motus caritatis. 6. motus timoris filialis. Quam doctrinam explicat 3. *p. q.* 85. *a.* 5. S. Thomas, & Tridentinum *sess.* 6. *c.* 6.

VII. QUÆST. III. *Quinam sint pœnitentiæ effectus?* RESP. 1. Est remissio omnium peccatorum. 2. est remissio pœnæ æternæ. Pœna tamen temporalis non semper tota remittitur. Remittuntur quoque peccata venialia. Peccata semel per pœnitentiam remissa, absolute & simpliciter per sequens peccatum post pœnitentiam patratum non reviviscunt. Redeunt tamen secundum quid, inquit 3. *p. q.* 88. *a.* 1. S. Thomas, *in quantum scilicet virtualiter in peccato sequenti continentur.* Quare tanto gravior est malitia peccati sequentis, quanto plura & sceleftiora fuerunt peccata per pœnitentiam dimissa. Per pœnitentiam recuperantur quoque virtutes amissæ, non tamen semper in æquali gradu, sed juxta majorem aut minorem fervorem pœnitentis.

CA-

CAPUT IV.

De ſacramento Pœnitentiæ, ejuſque materia remota, & proxima.

I. QUÆST. I. *Quid ſit ſacramentum Pœnitentiæ?* RESP. Definiri ſolet: *Eſt ſacramentum a Chriſto Domino inſtitutum, quo per juridicam Sacerdotis abſolutionem homini contrito, & confeſſo remittuntur peccata poſt Baptiſmum commiſſa.* Primæ particulæ rationem genericam produnt; ceteræ particulæ exprimunt poteſtatem in Sacerdote remittendi peccata poſt Baptiſmum patrata homini contrito, & confeſſo. Hæ ultimæ particulæ declarant diſpoſitiones neceſſarias in pœnitente, qui ſuſcipere hoc ſacramentum velit.

II. Novatores ex albo ſacramentorum rejiciunt Pœnitentiam. Sed iſtorum errorem improbatur ex S. Matth. *c.* 16. ubi Petro Chriſtus inquit: *Tibi dabo claves regni cælorum: quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis; & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* Mitto alia plurima teſtimonia divina. Inſtitutum fuiſſe hoc ſacramentum a Chriſto præcipue poſt reſurrectionem, declarat *ſeſſ.* 14. *c.* 1. Tridentinum.

III. Sacramentum iſtud eſt omnibus poſt Baptiſmum lapſis neceſſarium ad ſalutem obtinendam, ut *ſeſſ.* 14. *c.* 2. Tridentinum definivit. Hoc ſacramentum iterari poſſe Catholici omnes docent.

IV. QUÆST. II. *Quænam eſt materia iſtius ſacramenti?* RESP. Duplex iſtius ſacramenti materia, remota, & proxima. De illa nunc, de hac poſtea. Materia remota ſunt peccata vel mortalia, vel venialia poſt Baptiſmum commiſſa. Originale enim, vel actualia crimina ante Baptiſmum patrata non ſunt iſtius ſacramenti materia. Nullum eſt ſcelus, quantumvis graviſſimum, quod remitti hoc ſacramento nequeat, ut contra Montaniſtas, & Novatianos Eccleſia definivit.

V. QUÆST. III. *Quænam eſt materia proxima iſtius ſacramenti?* RESP. Sunt tres actus pœnitentis, nempe contritio, confeſſio, & ſatisfactio, ut innuit Tridentinum *ſeſſ.* 14. *c.* 3. De ſingulis ſermo nobis inſtituendus eſt.

CAPUT V.

De contritione prima Pœnitentiæ parte, ejuſque naturali, divinoque præcepto.

I. QUÆST. I. *Quid ſit contritio generatim ſumpta?* RESP. Univerſe ſpectata, prout a perfecta, & imperfecta abſtrahit, a verbo *contero* ſuam ducit originem. *Contero* idem ſonat ac divido, ſcindo, confringo. Ideo Propheta Joel *c.* 2. clamat: *Scindite corda veſtra.* Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 14. *c.* 4. ſic eam definit: *Contritio animi dolor, ac deteſtatio eſt de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cetero.* Dicitur *animi dolor*, quia intra animum ſiſtit. Additur *deteſtatio*, quia pœnitentia non ſolum eſt reſipiſcentia, ut contendunt Lutherani, ſed etiam anteactæ vitæ odium. *De peccato commiſſo*, ideſt de omnibus peccatis. *Cum propoſito* &c. Propoſitum iſtud expreſſum communiter eſſe debet. Hæc duo, dolor de peccato patrato, & propoſitum non peccandi de cetero ita connexa ſunt, ut unum conſiſtere ſine altero nequeat.

II. Proprietates contritionis ſunt iſtæ. *Libera, bona, ſupernaturalis, vera, ſincera, magna, vehemens.* Contritio itaque eſt actus non coactus, ut blateravit Lutherus, ſed liber, & bonus. Preterea ſupernaturalis ſit oportet, tum ratione divini auxilii, ſine quo conteri nemo poteſt, tum ratione motivi, a quo ſpeciem capiat. Addit Concilium *loc. cit.* cum voto præſtandi omnia quæ requiruntur ad ſacramentum Pœnitentiæ, nempe confitendi, & ſatisfaciendi. Votum iſtud neceſſarium eſt. Præter divinum auxilium, & fidem, timor æternæ pœnæ, & beatitudinis amittendæ, turpitudo peccati quatenus offenſa Dei, & amor ſaltem incohatus divinæ bonitatis influunt in contritionem. Vera & ſincera contritio eſſe debet, quæ non in quibuſdam lacrymis, non in lectione alicujus libelli, ſed in intimo ſummoque voluntatis dolore ſita eſt.

III. Contritio hæc ſumma appretiative eſſe debet, quæ Deum omnibus creaturis anteponat, & vehemens, quæ maximo ardore in odium peccati, & amorem Dei feratur. Propheta Michæas dolorem contritionis parturientis doloribus aſſimilat c. 4. *Dole, & Satage filia Sion quaſi parturiens*: & Iſaias c. 59. *Rugiemus quaſi urſi omnes, & quaſi columbæ meditantes gememus.* Neceſſe haud eſt ut erumpat in lacrymas, quæ interdum

fluunt ex indole, & ſenſuum diſpoſitione.

IV. QUÆST. II. *Præceptum contritionis obligatne continuo ac homo peccavit?* RESP. Neceſſariam eſſe contritionem jure naturali, divino, & eccleſiaſtico fatentur omnes. De tempore obligationis diſputant Theologi. Plures docent hoc præceptum urgere ſingulis diebus feſtis, quibus audiendum eſt Miſſæ Sacrificium. Alii quoties peccatum commiſſum memoriæ occurrit. Alii continuo ac patratum peccatum eſt. Illorum opinio qui limitant hoc præceptum ad mortis articulum, & ad receptionem, vel adminiſtrationem ſacramentorum, penitus falſa eſt, & vi juſti ratiocinii proſcripta.

V. *Tom. 1. in Decalog. lib. 1. diſſ. 4. c. 10.* fuſo calamo diſpexi quæſtionem de obligatione contritionis *ſtatim* poſt patratum crimen letale. *Tò ſtatim* moraliter, non phyſice accipiendum eſt. Latitudo temporis præciſe definiri nequit. Graviores Theologi Scripturarum, & Patrum teſtimoniis nixi docent mortaliter peccare illos qui diu differunt converſionem. Quantum temporis comprehendit *tò diu*? Aliqui dicunt menſem. Ego hebdomadam præter propter intelligerem. Sententia hæc, quæ defendit peccatorem differentem ultra hebdomadam ſuam converſionem media contritione, graviter peccare, mihi videtur probabilior. Scripturæ ſanctæ paſſim, ſicut & Patres omnes invehuntur contra peccatores differentes ſuam converſionem ad Deum. Admiſſa plurium opinatione, qua efficacitate concionatores e ſuggeſtu revincere peccatores valent ut non differant de die in diem ſuam converſionem, ut ſtatim ſe convertant, quia incertum eſt mortis tempus, & qua hora non putamus Filius hominis veniet? Qui in peccato perſiſtunt, periculo moriendi in peccato ſe exponunt. Homo peccato mortali inquinatus mancipium diaboli eſt. Licitum ne eſt diabolo inſervire, aut in ejuſdem famulatu perſeverare? Expedit ne ſub ira Dei, & in ejuſdem rebellione perſiſtere? Expergiſciminii filii hominum, & Deum audite clamantem: *Ne differas de die in diem*: non dicit de menſe in menſem, de anno in annum, ſed *de die in diem*. Legite divina teſtimonia, & Patrum documenta quæ *loc. cit.* adduxi, quæque hic repetere opus non eſt.

VI. QUÆST. III. *Quid de opinione Leandri, aſſerentis præceptum contritionis obligare per ſe tantum in articulo mortis, dicendum?* RESP. P. Leander *tr. 5. diſ. 1. q. 38.* allegat pro reſcripta opinione Vaſquez, Hurtadum, Diana, Villalobosium, Lugo citantem Navarrum, Durandum, Sotum, Bonacinam citantem Suarez, Molfeſium, Filliucium. Hæc opinio falſa, & laxa eſt. Num omnes citati auctores eam doceant, penes Leandrum eſto. Præterea hæc opinio damnata eſt. Evinco. Eccleſia damnavit opiniones caſuiſticas defendentes præceptum caritatis non urgere per ſe extra articulum mortis, vel extra quinquennium. Ergo damnata quoque eſt præfata opinio. Probo. Peccatores aſtringuntur ne extra articulum mortis, & intra quinquennium amare Deum? Ais? Ergo etiam tenentur conteri. Nequeunt enim amore caritatis Deum proſequi, niſi conterantur de patratis culpis. Ergo damnatio prioris doctrinæ neceſſario infert damnationem alterius.

VII. QUÆST. IV. *Quid ſentiendum de ſequenti opinione P. Sporer?* RESP. P. Sporer *3. p. c. 2. ſect. 2. § 2. n. 174.* ait: „ Præceptum contritionis etiam in *articulo mortis* „ non obligat hominem peccatorem uſu ſacramenti cum attritione juſtificatum ... „ Ita Henriquez, Vaſquez, Canus, pluribus allegatis Cardinalis De-Lugo. ... „ Diaſtillus, Layman. " Hæc opinio falſa eſt, &, ut imbecillitati meæ videtur, æternæ Chriſtianorum ſaluti perniciosiſſima. Præceptum enim caritatis impleri ſine contritione aut implicita, aut explicita nequit. Ergo relata opinio contenta videtur in *theſi* 7. proſcripta ab Innoc. XI.

VIII. QUÆST. V. *An præceptum contritionis ex caritate conceptæ* DESIERIT *in lege evangelica admiſſo ſacramentorum uſu?* RESP. Affirmat P. Sporer *loco cit. n. 173.* his verbis. „ Præceptum contritionis non obligat eos „ qui uſu ſacramenti cum attritione juſtificati ſunt, aut juſtificari volunt. *Communiſſima* apud citandos infra. Ratio eſt, „ quia Chriſtus in nova lege *ſingulari privilegio* aliud quoque medium juſtificationis „ inſtituit, ſcilicet ſacramenta mortuorum „ Baptiſmi, & Pœnitentiæ, ut proinde modo ſolius contritionis perfectæ NECESSITAS „ DESINAT: alioquin certe Chriſtus inſtituens, ac præcipiens confeſſionem ſacramentalem, medium *per ſe ſatis durum*, „ & *difficile*, *ſi inſuper etiamnum requireretur contritio perfecta*, & ipſa peccatori ſatis difficilis, *non alleviaſſet*, ſed multum „ aggravaſſet onus *legis*, eſſemuſque PEJORIS „ conditionis Chriſtiani quam olim veteres, „ qui ad ſolam contritionem obligati per „ eam juſtificabantur. "

IX.

IX. Lacrymis amariſſimis hæc inaudita paradoxa deflenda ſunt potius quam acri ſtilo perſtringenda. Evertunt primum Religionis chriſtianæ fundamentum, nempe caritatis legem. Et tamen hanc doctrinam *communiſſimam* vocat P. Sporer, & pro ea citat *Henriquez*, *Vaſquez*, *Canum*, *De-Lugo*, *Dicaſtillum*, *Laymanum*. Lex evangelica eſt lex amoris, ut univerſum Evangelium Chriſti, ut Patres, & Concilia, & tota Eccleſia clamant. Sacramentum confeſſionis eſt *durum*, *& difficile*, reponit citatus Caſuiſta cum aliis a ſe allegatis. Sed caritate ſuave fit, reſpondent Patres omnes. Quid? inſurgunt Caſuiſtæ iſti: ſi amor caritatis neceſſarius eſſet cum ſacramento, *Chriſtus non alleviaſſet*, *ſed multum aggravaſſet onus legis*, *eſſemuſque pejoris conditionis quam olim Hebræi*. Hæc meditentur lectores, & lacrymas, ſi valent, contineant. Hæc paradoxa reſcribo, ut aliquando dedoceantur qui ſunt his caſuiſticis commentis præventi, & recogitent recitatam doctrinam eſſe principium quoddam, unde innumera alia paradoxa proficiſcuntur. Vide plura *Tom. 9. lib. 1. diſ. 1. c. 8.*

X. Subdit *ibidem n. 177.* „ Præceptum „ contritionis *per ſe tantum* obligare in ar„ ticulo mortis, & NUNQUAM ante, *docent* „ *graviſſimi* Doctores. “ P. Georgius Gobat *tract. 6. n. 139.* ſimiliter ſcribit: „ Di„ co 6. *Probabile quidem eſt*, nullum extaÂ„ re præceptum de contritione per ſe loÂ„ quendo elicienda ante articulum mortis.“

XI. Ecce quomodo per *probabile* vel ipſa prima chriſtianæ Religionis mandata ad nihilum rediguntur. Jam ſupra oſtenſum eſt, ejuſmodi opiniunculas falſas, laxas, & vi juſti ratiocinii proſcriptas eſſe.

XII. QUÆST. VI. *Peccator qui per annum confiteri nequit ex defectu Confeſſarii, tenetur ne ad contritionem?* RESP. Hanc quæſtionem proponit P. Dominicus Viva *q. 3. a. 1. n.* 8. & eam his verbis reſolvit. „ Reſpondeo „ quidem cum Conink, & aliis *communiter* „ NEGATIVE. Falſum eſt enim quod Ecâ„ cleſia determinavit tempus illud indeterâ„ minatum pœnitendi in genere .... Ad „ regulas adductas, *Qui non poteſt totum &c.* „ reſpondeo, eas valere quando totum, & „ partes ſunt *homogeneæ*, non vero quando „ ſunt *heterogeneæ*. “

XIII. En diſtinctiunculæ a Peripatetica Philoſophia hauſtæ, quibus primaria Chriſti præcepta eluduntur. Præcepta evangelica his quiſquiliis *homogeneæ*, & *heterogeneæ* involvuntur? Damnata, nedum falſa, & laxa imbecillitati meæ videtur hæc doctrina *P. Vivæ*. Nam damnata eſt hæc theſis: *Tunc ſolum obligat* (præceptum caritatis) *quando tenemur juſtificari*, *& non habemus aliam viam quæ juſtificari poſſimus*. Tenemur juſtificari ſingulis annis ex præcepto Eccleſiæ; & damnata eſt theſis, quia *ſolum tunc* mandatum caritatis urgere aſſerebat. P. Viva autem neque intra annum teneri nos ad juſtificationem, deficiente Confeſſario, docet: quia præceptum caritatis & contritionis non urget. Ergo vi juſti ratiocinii, niſi fallor ipſe, magis damnata eſt hæc doctrina *P. Vivæ* quam ſuo Conink communem appellat. Et revera ipſe communis ſenſus hanc doctrinam deteſtatur. Quoniam qui non poteſt totum, nempe conteri, & ſimul confiteri, ſaltem conteratur. Qui non poteſt ſolvere centum, ſolvat ſaltem decem dum poteſt. Hoc verum habet, reponit P. Viva, quando partes ſunt *homogeneæ*, ſecus quando ſunt *heterogeneæ*. Peregregie. Commenta hæc, & ſimilia quæ paſſim occurrunt in pluribus libris caſuiſticis, mihi terrorem ingerunt. Siquidem univerſa Scriptura ſancta, & omnes Patres oppoſitum docent.

XIV. Animos addit P. Sporer adverſus Scripturas, & Patres *n.* 178. *& ſeq.* his verbis. „ Abſterrent te graviſſimæ SS. Pa„ trum, & ſacræ Scripturæ ſententiæ tam „ ſerio, & minaciter urgentes maturam pœâ„ nitentiam, & damnantes ſeram dilatioâ„ nem pœnitentiæ.“ Audi reſponſum. *At quidni commode intelligi poſſunt de conſilio ſane optimo*, *ac ſaluberrimo*; *aut ad ſummum de præcepto non debere nos nimis diu permanere in ſtatu peccati mortalis?* Nimis diu, ideſt uſque ad mortem, vel per quinquennium. Conſilium tantum eſt ne peccatores chriſtiani perſeverent ſub tyrannide diaboli, & rebelles a Deo?

XV. QUÆST. VII. *Utrum ſit nimium laxa opinio De-Lugo negantis præceptum contritionis in articulo mortis?* RESP. Hæc ſcribit *diſp. 7. de pœnit. ſect. 13. n. 271.* Cardinalis de Lugo. „ An ille qui ſuſcipit ſacramentum Pœâ„ nitentiæ cum attritione cognita, debeat „ adhuc ſub peccato mortali habere contriâ„ tionem ſaltem in articulo mortis? Affirâ„ mant multi, Suarez.... Nugnus... Sanâ„ chez .... Granado .... Valentia &c. „ Contrariam tamen ſententiam docent alii „ multi, Coninch, Becanus, Layman, Faâ„ gundez, Faber, Diana, Turrianus, Saâ„ las, & alii recentiores.... n. 263. *Hæc*

„ *posterior sententia* semper mihi VERIOR visa est. "

XVI. Audistin'? Non probabilis modo, sed *verior* etiam semper illi visa est. Nobis autem semper falsa, & vi justi ratiocinii damnata videtur præfata doctrina. Neque in articulo mortis contritionis naturale, divinumque præceptum urget? Desiit, & in nihilum occidit in evangelica lege respectu illorum qui confitentur, præceptum contritionis, etiam in extrema lucta. Neque in hoc extremo Christiani amore caritatis Deum prosequi, neque conteri ex dolore offensæ irrogatæ infinitæ Dei bonitati astringuntur.

CAPUT VI.

De insufficientia attritionis formidolosæ, seu servilis ad sacramentum Pœnitentiæ valide suscipiendum.

QUæstionem summi momenti discutiendam aggredimur: idcirco ut clare, & perspicue pleno in lumine veritatem constituamus, caput istud in sequentes §. §. tribuemus.

§. I.

Status quæstionis aperitur.

I. ATtritio *formidolosa*, seu servilis illa dicitur quæ concipitur ex metu gehennæ, & peccati turpitudine. Sub hoc timore gehennæ comprehenditur etiam amissio beatitudinis. Alii addunt necessitatem amoris spei, seu concupiscentiæ, quo Deus diligitur ut nobis bonus, seu ut beatitudo nostra. Hanc attritionem quocumque caritatis etiam incohatæ amore destitutam sufficere ad sacramentum Pœnitentiæ defendunt plurimi; negant vero graves alii Theologi, & ego cum illis. Pro controversiæ decisione primum omnium præjudicia adversariorum convellenda sunt.

§. II.

PRÆJUDICIUM PRIMUM.

Evidenter falsum est Tridentinum definiisse attritionem servilem sufficere ad sacramentum Pœnitentiæ; immo aperte repugnat tali opinioni.

I. IN duabus sessionibus nempe 6. & 14. sermo habetur in hoc Concilio de dispositionibus ad Baptismum, & Pœnitentiam. In priori aperte necessitas amoris caritatis incohatæ asseritur, ut infra ostendam. In posteriori nullo modo favet adversariis.

II. Cardinalis Pallavicinus *in Hist. Concil. Trident. lib.* 12. *c.* 10. narrat, in decreto primum formato insertum fuisse verbum *sufficere*, & contradicentibus Episcopis substitutum fuisse verbum *disponere*. Hoc factum extra controversiam est. Ergo Tridentinum non modo non declaravit attritionem formidolosam *sufficere*, sed hanc opinionem abrogavit, & substituit contrariam, quæ docet attritionem servilem *disponere* quidem, sed non *sufficere*.

III. Innumera sunt sophismata, quibus *Attritionarii* implicare, & obscurare hoc decretum pertentant. Huc fere omnia recidunt. *Tò disponit*, inquiunt, idem sonat ac *sufficit*, quia attritio servilis etiam extra sacramentum disponit. Ergo Tridentinum loquitur de dispositione proxima quæ idem valet ac *sufficit*.

IV. Ergo illusoria est reformatio decreti. Ergo cum Tridentinum delevit verbum *sufficit*, & substituit verbum *disponit*, fucum fecit Catholicis, iisdemque illusit, si ambo verba idem significant. Extra sacramentum attritio servilis disponit remote; in sacramento minus remote, seu propinquius. Ergo proxime? ergo sufficit? Ineptiæ hæ sunt.

§. III.

PRÆJUDICIUM SECUNDUM,

Quo plures præventi falso existimant, caritatem in quocumque gradu etiam remisso justificare impium extra sacramentum.

I. UT hoc præjudicium penitus labefactem in medium adduco doctrinam communem penes omnes Theologos scholasticos, ut celeberrimi Salmanticenses scholastici *tom.* 12. *tract.* 24. *disp.* 7. *dub.* 1. §. 1. *n.* 8. testantur. Est autem ejusmodi. Omnes actus tum naturales, tum supernaturales attingentes idem prorsus formale objectum, seu sub eodem formali motivo, sive fidei, sive spei, sive caritatis, sive temperantiæ, sive justitiæ, sive castitatis &c. alii sunt perfecti, alii imperfecti, alii producunt ultimum effectum, alii disponunt, sed non producunt hunc effectum. Ergo communi Theologorum sensu causa nostra finita est. Ergo caritas imperfecta, & in gradu remisso non expellit maculam peccati, cum hæc expulsio sit ultimus operis justificationis, pluribus actibus constantis, effectus:

II.

II. Confirmat hanc doctrinam Catechismus Concilii Tridentini 2. *p. c.* 5. ubi 79. sectionibus hanc materiam dispicit, & nec verbulum habet de attritione servili. Hæc autem scribit §. 36. *Primum itaque dicendum est, Confessionis institutionem nobis summopere utilem, atque adeo necessariam esse.* Cur? Attente perpende. *Ut enim concedamus, contritione peccata deleri, quis ignorat* ADEO VEHEMENTEM, ACREM, & INCENSAM *esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari, conferrique possit? At quoniam* PAUCI ADMODUM *ad hunc* GRADUM *pervenirent, fiebat etiam ut a* PAUCISSIMIS HAC VIA *peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit ut clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret: quod quidem admirabili consilio effecit, cum claves regni cælestis Ecclesiæ tradidit.*

§. 37. *Confessio contritionem perficit. Etenim ex fidei catholicæ doctrina omnibus credendum, & constanter adfirmandum est, si quis ita animo affectus sit ut peccata admissa doleat, simulque in posterum non peccare constituat, etsi hujusmodi dolore non afficiatur qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti rite confessus fuerit, vi clavium scelera omnia remitti, ac condonari.*

III. Adeo hæc luculenta sunt, ut penitus omnium adversariorum ora mihi videantur obstruere. Catechismus explicat contritionem, quæ est principalis pars materiæ sacramenti. Docet hanc contritionem esse *caritatis actionem* §. 27. Distinguit istius contritionis gradus, & declarat *admodum paucos esse* qui ad *hunc* fervoris *gradum* necessarium ad justificationem extra sacramentum *perveniant. Quare*, subdit, *necesse fuit* &c. Quid præstat hoc sactamentum? *Contritionem perficit.* Quomodo? quia si peccator *hujusmodi dolore non afficiatur qui ad impetrandam veniam satis esse possit, ei tamen, cum peccata Sacerdoti rite confessus fuerit, vi clavium omnia scelera remitti, ac condonari* constat.

IV. Missis testimoniis Patrum, & præsertim S. Augustini, unus in medium prodeat S. Thomas, qui *in* 2. *dist.* 3. *q.* 4. *ad* 1. hæc scribit: *Dicendum, quod actus caritatis potest dici dupliciter: vel qui est ex caritate; & hoc non est nisi in habente caritatem: vel qui est ad caritatem, non sicut meritorius, vel generativus, sed sicut* PRÆPARATIVUS, *& sic actus caritatis* ANTE CARITATIS *habitum haberi potest, sicut facere justa est* ANTE *habitum justitiæ. Vel potest dici, quod in amicitia caritatis movetur animus ad amandum Deum ex similitudine gratiæ; sed in dilectione naturali ex ipso bono naturæ, quod etiam est similitudo summæ bonitatis. Et propter hoc dicendum, quod cum dicitur, quod habens caritatem diligit Deum* PROPTER SE IPSUM, *ly* propter *denotat habitudinem finis, & efficientis, quia ipse Deus superaddit naturæ, unde in ejus dilectionem tendit. Sed cum dicitur de* CARENTE CARITATE, *quod diligit propter se ipsum, ly* propter *denotat habitudinem finis, & non efficientis.*

V. Hanc eamdem doctrinam explicat ibi *dist.* 28. *q.* 1. *a.* 3. *ad* 2. his verbis. *Dicendum, quod sicut aliarum virtutum actus dupliciter considerari possunt, vel secundum quod sunt a virtute, vel secundum quod antecedunt virtutem; ita etiam est de caritate: potest enim aliquis etiam caritatem* NON HABENS *diligere proximum, & Deum etiam super omnia, ut quidam dicunt: & hoc diligere intelligitur* ACTUS CARITATIS *sub præcepto directe cadere, & non solum secundum quod a caritate* (habituali) *procedit.*

VI. Rursus 2. 2. *q.* 19. *a.* 8. hæc docet. *Perfectum, & imperfectum non diversificant substantiam rei; sed timor initialis, & filialis differunt secundum perfectionem, & imperfectionem caritatis, ut patet per Augustinum.* Deinde in *cor. art.* hæc resolvit. *Sic non accipitur initialis timor, secundum quod distinguitur a timore servili, & filiali; sed accipitur secundum quod competit statui incipientium, in quibus incohatur quidam timor per incohationem caritatis. Non tamen inest eis timor filialis* PERFECTE, *quia nondum pervenerunt ad perfectionem caritatis. Et ideo timor initialis hoc modo se habet ad filialem, sicut caritas imperfecta ad perfectam. Caritas autem perfecta, & imperfecta non differunt secundum* ESSENTIAM, *sed solum secundum* STATUM.

VII. Luculentius hanc doctrinam confirmat 1. 2. *q.* 113. *a.* 10. hoc pacto. *Est enim iste communis & consuetus cursus justificationis ut, Deo movente interius animam, homo convertatur ad Deum, primo quidem conversione imperfecta, ut postmodum ad perfectam deveniat, quia* CARITAS INCOHATA MERETUR AUGERI, *ut aucta meretur perfici, sicut Augustinus dicit* (tract. 5. in epist. Joan.) *Quandoque vero Deus tam vehementer animam movet, ut statim quamdam perfectionem justitiæ assequatur; sicut fuit in conversione Pauli, adhibita etiam exterius miraculosa prostratione: & ideo conversio Pauli tanquam*

mi-

miraculoſa in Eccleſia commemoratur celebriter.

VIII. Tandem 3. *p. q.* 86. *a.* 3. hanc eamdem doctrinam declarat inquiens: *Peccatum mortale non poteſt ſine vera pœnitentia remitti, ad quam pertinet deſerere peccatum, in quantum eſt contra Deum; quod quidem commune eſt omnibus peccatis mortalibus: ubi autem eſt eadem ratio, & idem effectus. Unde non poteſt eſſe vere pœnitens de uno peccato qui non pœnitet de alio. Si enim diſpliceret ei illud peccatum, quia eſt* CONTRA DEUM *ſuper omnia dilectum* (QUOD REQUIRITUR AD RATIONEM VERÆ PŒNITENTIÆ) *ſequeretur quod de omnibus pœniteret. Unde ſequitur quod impoſſibile ſit unum peccatum remitti ſine alio.* Ad rationem itaque pœnitentiæ neceſſario requiritur diſplicentia de peccato, *quia eſt contra Deum ſuper omnia dilectum.* Et loquitur Angelicus de pœnitentia cum ſacramento neceſſaria, ut conſtat ex articulo præcedenti, ad quem hic ſe remittit.

IX. Hæc adeo comperta ſunt, & decretoria, ut fateamur oporter, Thomiſtas illos qui oppoſitum docent, non attigiſſe fontem angelicæ doctrinæ, ſed ex corruptis rivulis aquas ſuas derivaſſe. Quod iſti opponunt ex 4. *diſtinct.* 17., ſeu *in ſuppl. q.* 5. *a.* 3. ubi ait, quod *quantumcumque ſit parvus dolor, dummodo ad contritionis rationem ſufficiat, omnem culpam delet*, ex ignorantia opponentis oritur. Ibi enim Angelicus loquitur, ut ex argumento proluſorio conſtat de contritione gratia ſanctificante informata, quæ etſi remiſſa, delet omnem culpam. Vanum itaque commentum eſt omnem caritatem actualem in gradu remiſſo peccata delere.

§. IV.

PRÆJUDICIUM TERTIUM.

Quo Attritionarii Rigoriſmi notam inurunt caritati evangelicæ, & formidoloſam attritionem benignitatis larva induunt.

I. IN veteri Teſtamento, inquiunt Attritionarii, ſola contritio delebat peccata. In nova lege inſtitutum eſt ſacramentum Confeſſionis. Si neceſſaria in hac lege eſſet contritio ex caritate incohata concepta, Chriſtus non *levigaſſet*, ſed aggravaſſet jugum: quod dici non poteſt, cum ipſe teſtetur: *Jugum meum ſuave eſt.*

II. Hoc adverſariorum paradoxon hoſtiliter pugnat cum Evangelio. Clamat Paulus Rom. 8. *Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in* TIMORE, *ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater.* Clamat S. Auguſt. tract. 13. in Joan. *Verum eſt quod ipſe dicit:* Jugum meum ſuave eſt. *Quidquid enim durum eſt in præceptis, ut ſit leve caritas facit.* Et rurſus in *epiſt. ad Rom.* idem Auguſtinus docet: *Evidentiſſime duorum Teſtamentorum diſtincta ſunt tempora: illud enim ad timorem pertinet, novum ad caritatem.* S. Thomas in *c.* 4. *Matth.* inquit: *Vetus erat lex timoris, nova vero amoris.* Hæc eſt doctrina omnium Patrum. Durum eſt Confeſſionis jugum, ſed caritate ſuave fit. Adverſarii auferunt ab hoc jugo caritatem. Ergo jugum *durum*, & duriſſimum remanet. Ipſi exiſtimant ſuave reddi jugum, *ſi ala caritatis*, inquit Auguſtinus, ab eo præcidatur. Sed mirum in modum falluntur, ut Patres omnes docent. Contendunt ſuave reddi jugum, ſi accommodetur carni, & ſanguini, ſi diminuantur præcepta; ſed in hoc graviter errant: & gravius errant, dum ſententiæ noſtræ notam *Rigoriſmi*, *Janſeniſmi*, & *Bajaniſmi* inurunt. Janſeniſtæ defendunt primum caritatis mandatum, defendunt præceptum contritionis, neceſſitatem caritatis incohatæ ad ſacramentum. Janſeniſtæ defendunt myſteria Trinitatis, Incarnationis, Euchariſtiæ, &c. Ideo neganda hæc omnia? Janſeniſtarum, & Proteſtantium errores ſtrenue refellendi ſunt. Sed ut victoria obtineatur, purganda eſt a laxarum opinionum commentis, unde ſcandalum accipiunt hæretici, evangelica Moralis. Alioquin inanis erit omnis vociferatio contra Janſeniſtas, & Bajaniſtas.

§. V.

Pauca præmittuntur de diverſitate timoris.

I. TImor triplex. 1. Naturalis, quo quis, natura duce, temporalia mala reformidat. 2. Mundanus, quo dumtaxat hominum reſpectu, a malo abſtinetur. 3. Divinus, qui Deum reſpicit. Hic divinus timor duplex: ſervilis alter, dum quis non juſtitiæ amore, ſed gehennæ metu a malo abſtinet; alter caſtus, qui Deum ut ſupremum Dominum reveretur, & ne ei diſpliceat, a peccato ſe coercet. Timor iſte duplex: initialis, qui eſt timor culpæ cum formidine pœnæ conjunctus; filialis, quo quis ad Deum convertitur, non formidine pœnæ, ſed amore juſtitiæ, & caritatis, ut 2. 2. *q.* 59. *a.* 2. docet S. Thomas.

II. Timor naturalis malitiam vel bonitatem

tem recipit a bono, vel pravo voluntatis affectu. Timor mundanus ſuapte natura malus eſt.

III. In timore ſervili duo diſtinguenda. Timor ipſe, & ejus ſervilitas. Timor pœnæ bonus eſt. Servilitas mala, cum ſit affectus peccati in animo latitans, quo, niſi pœna immineret, peccatum eligeretur. Hinc duplex timor ſervilis diſtingui a Theologis ſolet: unus qui dicitur abſolute ſervilis; alter qui nuncupatur *ſerviliter* ſervilis. Ille bonus, iſte malus eſt.

IV. De fide eſt attritionem ex gehennæ, & pœnarum metu conceptam bonam & utilem eſſe ad juſtificationem, ut Tridentinum *ſeſſ. 6. can.* 8. definivit. Tandem attritio ex gehennæ timore concepta, præcedente fide, ſupernaturalis eſt, cum diſponat ad juſtificationem.

§. VI.

Inſufficientia attritionis ſervilis ad ſacramentum Pœnitentiæ oſtenditur.

I. TImor ſufficiens ad ſacramentum Pœnitentiæ debet penitus excludere omnem voluntatem peccandi, ut omnes fatentur: timor ſervilis hanc voluntatem penitus non excludit: ergo eſt inſufficiens. Demonſtratur ſecunda propoſitio. Voluntas peccandi, ſeu peccatum excludi nequit niſi per ejus oppoſitum. Inter timorem pœnarum, & peccatum abſolute ſpectatum, prout eſt offenſa Dei, non eſt directa oppoſitio. Timor enim directe pœnas infligendas a judice ſpectat. Timor iſte contumaciam coercet animi tormenta ſpernentis, & huic contumaciæ directe opponitur. Ergo nequit excludere peccatum abſolute, & ſecundum ſe, prout eſt offenſa Dei, cum ſub hac conſideratione peccatum non reſpiciat. Neque hoc eſt vitium timoris, quia ad officium timoris hoc non attinet.

II. Ut clarius hæc percipias, ſcias oportet, cujuſcumque virtutis, & doni limitatam vim eſſe, & ſphæram. Fides excludit infidelitatem, ſpes deſperationem. At neque fides intemperantiam, neque ſpes injuſtitiam, aut incontinentiam convellunt. Propterea ne ſive fides, ſive ſpes, ſive aliæ virtutes quidquam vitii continent? Abſit. Quoniam quælibet virtus limitata eſt, & ſolum ſuum vitium oppoſitum expellit. Similiter timor bonus eſt, & utilis: quia pœnas a judice ſtatutas reformidat, & coercet impii contumaciam, cui opponitur; & coercendo contumaciam impii aliquo modo etiam excludit peccatum, quatenus impio pœnas parat. Hoc eſt totum & plenum timoris officium. At excludere omnem peccandi voluntatem excedit timoris ſphæram, quia timor non reſpicit peccatum, ut dixi, abſolute, & ut eſt offenſa Dei.

III. Hanc doctrinam confirmant omnes Patres. S. Auguſtinus *ſerm.* 15. *de verb. Apoſt. c.* 6. hæc habet. *Qui timore pœnæ non concupiſcit, puto quia concupiſcit. Terrore ingenti armorum, atque telorum, & circumdantis forſitan multitudinis, vel obviam euntis, etiam leo revocatur a præda; & tamen leo venit, leo redit: prædam non rapuit, non malitiam poſuit. Si talis es, adhuc juſtitia eſt: quia juſtitia tibi conſulis ne torqueatis. Quid magnum eſt pœnam timere? quis enim non timet? quis latro, quis ſceleratus, quis nefarius? Sed hoc intereſt inter timorem tuum, timoremque latronis, quod latro timet leges hominum; tu autem leges ejus times, ejus pœnam times quem fallere non potes. Nam ſi fallere poſſes, quid non feciſſes? Ergo & concupiſcentiam tuam malam non timor tollit, ſed timor premit. Ad ovile venit lupus; latratu canum, & clamore paſtorum ab ovili reverſus eſt lupus: ipſe tamen ſemper eſt lupus?* Audiſtin'? Leo venit, leo redit: prædam non rapuit, ſed malitiam non poſuit. Semper eſt lupus prædæ avidus, ſemper latro. Similis autem leoni, lupo, latroni eſt voluntas, Auguſtino teſte, non peccandi formidine pœnæ.

IV. Similia *in Pſalm.* 118. *con.* 11. ſcribit. *Qui timore pœnæ, non amore juſtitiæ opus legis facit, profecto invitus facit. Quod autem invitus facit, ſi poſſet fieri, mallet utique non juberi: ac per hoc legis, quam vellet non eſſe, non eſt amicus, ſed potius inimicus; nec mundatur opere, qui immundus eſt cogitatione, & voluntate.*

V. S. Thomas, qui Auguſtinus contractus nuncupatur, perſpicue hanc doctrinam propugnat pluribus in locis. Hæc 1. 2. *q.* 6. *a.* 6. ſtatuit. *Quæ ex metu aguntur, mixta ſunt ex voluntario, & involuntario. Id enim quod per metum agitur, in ſe conſideratum, non eſt voluntarium, ſed fit voluntarium in caſu, ſcilicet ad vitandum malum quod timetur.*

VI. Item ibidem *art.* 7. *ad* 2. ſubdit: *Dicendum, quod in eo qui per metum aliquid agit, manet repugnantia voluntatis ad id quod agitur, ſecundum quod in ſe conſideratur. . . Et ideo quod per metum agitur, quodammodo*

eſt

eſt involuntarium . . . Timidus agit contra id quod etiam nunc ſecundum ſe vult.

VII. Rurſus ibidem *q.* 107. *a.* 1. *ad* 2. hæc docet. *Lex vetus dicitur cohibere manum, non animum: quia qui timore pœnæ ab aliquo peccato abſtinet, non ſimpliciter ejus voluntas a peccato recedit, ſicut recedit voluntas ejus qui amore juſtitiæ abſtinet a peccato: & propter hoc* LEX NOVA, QUÆ EST LEX AMORIS, *dicitur animum cohibere.*

VIII. Tandem 2. 2. *q.* 19. *a.* 9. hæc habet. *Timor ſervilis non eſt numerandus inter ſeptem dona Spiritus ſancti, licet ſit a Spiritu ſancto: quia, ut Auguſtinus dicit in lib. de nat. & grat. c.* 57. *poteſt habere annexam voluntatem peccandi. Dona autem Spiritus ſancti non poſſunt eſſe cum voluntate peccandi, quia non ſunt ſine caritate.*

§. VII.

Diluuntur adverſariorum objectiones.

I. OPponunt. Tridentinum *ſeſs.* 14. *c.* 4. damnat eos qui aſſerunt, attritionem eſſe *coactam, non liberam, non voluntariam.* Reſp. Tridentinum eo loci Lutherum damnavit, quod blateraret, contritionem, quæ a timore gehennæ orſa ſua capit, eſſe vitioſam, hominemque magis peccatorem efficere: definivitque timorem gehennæ eſſe bonum, & honeſtum, pœnitentiæ initium, atque ad caritatem diſponere. Quare dolor iſte liber, voluntarius, honeſtus, ſupernaturalis eſt, & ad pœnitentiam perutilis.

II. Opponunt 2. Aut attritio ex ſolo metu pœnarum ſufficiens eſt, aut mala eſt. Ideo enim non ſufficit, quia voluntatem peccandi penitus non excludit. Sed quod voluntatem peccandi non excludit, malum eſt. Reſp. Antecedens falſum eſt, ſicuti & id quod ſubditur. Aliud eſt carere perfectione, aliud vitio infici. Primordia rerum tum naturalium, tum ſupernaturalium imperfecta ſunt. Ideone vitioſa? Fides non excludit peccatum: ideo ne mala? Attritio ſervilis incipit oppugnare peccatum formidine pœnæ: idcirco bona, honeſta, & utilis, quia diſponit ad juſtificationem. At totum quod neceſſarium eſt, implere nequit, quia id extra ejuſdem ſphæram eſt, ut dixi ſupra.

III. Opponunt 3. Tridentinum *ſeſs.* 14. *c.* 4. inquit: *Illam vero contritionem imperfectam quæ attritio dicitur . . . ſi voluntatem peccandi excludat cum ſpe veniæ; declarat, non ſolum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei eſſe, & Spiritus ſancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantum moventis, quo pœnitens adjutus, viam ſibi ad juſtitiam parat.* Si nulla vero attritio voluntatem peccandi excluderet, ſuperflua foret illa particula conditionalis. Reſp. Tridentinum hoc decreto damnat Novatorum errores, & honeſtatem atque utilitatem attritionis ſervilis adverſus eoſdem definit. Attritio ſervilis mala eſſe poteſt, utpote ſi concepta ſit ex timore *ſerviliter ſervili*. Idcirco Concilium adjecit dictam particulam, *ſi voluntatem peccandi excludat*, eo modo qui eidem competit, quatenus nempe *diſponit* ad juſtificationem, non quatenus *ſufficit*, quia hæc ſufficientia eſt extra ejuſdem ſphæram. Si plura cupis, conſule *Tom. 9. lib.* 1. *diſs.* 2. *c.* 7. §. 5.

CAPUT VII.

De neceſſitate amoris, ſeu caritatis inchoatæ ad ſacramentum Pœnitentiæ.

LAbefactatis præjudiciis, & rejecta opinione attritionis formidoloſæ, illud nunc ſupereſt ut caritatis inchoatæ neceſſitatem patefaciam. Quod, ut perſpicue & evidenter præſtem, in ſequentes §§. rem tribuo.

§. I.

Scripturarum, & Concilii Tridentini teſtimoniis evincitur amoris initialis neceſſitas in quacumque peccatoris converſione.

I. CHriſtus Dominus Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum & primum mandatum.* S. Paulus 1. Cor. 6. *Si quis non amat Dominum Jeſum Chriſtum, ſit anathema.* Et Joannes: *Qui non diligit, manet in morte.*

II. Tridentinum *ſeſs.* 14. *c.* 4. damnavit errores Novatorum, ut indicatum eſt. Porro *ſeſs.* 6. *c.* 6. de qua ſilent adverſarii, explicat diſpoſitiones neceſſarias ad ſacramenta. Hæc autem ſtatuit. *Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam dum excitati divina gratia, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera eſſe quæ divinitus revelata, & promiſſa ſunt: atque illud in primis, a Deo juſtificari impium per gratiam ejus, & redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu, & dum peccatores ſe eſſe intelligentes, a divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſeri-*

fericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propitium fore, JESUMQUE TAMQUAM OMNIS JUSTITIÆ FONTEM DILIGERE INCIPIUNT, *ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod ac detestationem, hoc est per eam pœnitentiam quam* ANTE *Baptismum* AGI OPORTET.

III. Primum omnium adverte, hic Tridentinum non damnare aliquem Novatorum errorem, ut præstat *sess.* 14. *c.* 4. sed imbuere Catholicos, & explicare dispositiones necessarias ad sacramenta suscipienda, seu ad justificationem obtinendam. Varia sunt interpretamenta quæ defensores attritionis servilis excogitarunt. Alii dicunt, Concilium explicare dispositiones necessarias ad justificationem extra Baptismum. Hoc interpretamentum directe pugnat cum *decreto*, in quo dicitur: *Per eam pœnitentiam, quam* ANTE *Baptismum agi oportet.* Alii asserunt, Concilium recensere omnes illos actus, non quia necessarii, sed quia regulariter semper habentur. Concilium ergo, non de necessariis, sed de arbitrariis dispositionibus agit? Hoc pacto omnes eludi canones possunt.

IV. Turnely pag. 158. fatetur Concilium præter fidem, & spem *exigere dilectionem Dei, sed qualis illa sit, aperte non explicare.* Fatetur Theologus iste hanc dilectionem quam requirit Concilium, esse distinctam a dilectione spei, sed ignoratur an sit distincta *tamquam res a re, vel tamquam effectus a causa.* Quid? Duos tantum amores & Philosophi, & Theologi agnoscunt, *concupiscentiæ*, & *amicitiæ* seu *benevolentiæ & caritatis.* Fatentur adversarii, Concilium præter *amorem concupiscentiæ*, qui spem comitatur, & eam præcedit tamquam fundamentum cui innititur, aliam dilectionem exigere. Ergo hæc dilectio distincta a dilectione spei, est dilectio caritatis, seu amicitiæ, & benevolentiæ. Nulla hic ad evadendum latebra.

V. Pergunt ulterius Tridentini Patres *c.* 7. ubi hæc docent. *Hanc dispositionem, seu præparationem justificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum, unde homo ex injusto fit justus, & ex inimico amicus.*

VI. In justificatione fit *renovatio interioris hominis.* Qua ratione fit hæc renovatio? *Per voluntariam susceptionem gratiæ.* Hæc verba produnt liberam, & actualem consensionem voluntatis. Quid produnt alia posteriora verba? *Unde homo ex injusto fit justus, ex inimico amicus.* Duo hostes transire ne ex inimicitia in sinceram, & mutuam amicitiam valent, nisi ambo sincero, & reciproco amicitiæ amore se se prosequantur? Quid est amicitia Deum inter & nos? Caritas. In hanc amicitiam, inquit Concilium, libere homo consentit. Ergo consensus iste caritatis est. Luculenta hæc sunt.

VII. Cavillabuntur ne hæc intelligenda esse de prioritate naturæ, non temporis, de consensu comitante, & consequente, non antecedente justificationem? Verum has distinctiunculas huic argumento ineptissimas labefactat Concilium ipsum declarans consensionem liberam in futuram justificationem. Præterea ibidem *c.* 5. hæc præmittit: *Istius justificationis exordium in adultis a Deo per Jesum Christum, præveniente gratia, sumendum esse, hoc est ab ejus vocatione, qua, nullis eorum existentibus meritis, vocantur, ut qui per peccata a Deo aversi erant, per ejus excitantem & adjuvantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, eidem gratiæ libere assentiendo & cooperando disponantur, ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abjicere potest; neque tamen sine gratia Dei movere se ad justitiam coram illo libera sua voluntate possit.*

VIII. Libere homo se movet, disponit, & præparat ad futuram suam justificationem, eidem libere assentitur, eam respuere valet, eidem cooperari debet. Tandem Concilium ibidem *can.* 13. hæc definit: *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse, sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur; anathema sit.* Tota Concilii doctrina sub unica oculorum acie in hoc canone proponitur. Distincto ordine primum proponitur fides; post spes, atque adeo amor concupiscentiæ, sine quo spes non datur; & tandem caritas. Ergo Concilium præter amorem spei, qui amor, ut dictum est, necessario spem præcedit, requirit *caritatem incipientem*, qua, ut Concilium ait, *incipimus diligere Deum ut omnis justitiæ fontem.* Sapientissimus BOSSUETUS de doctr. Concilii Trident. *p.* 1. *n.* 14. testatur, *hanc doctrinam ex S. Thoma depromptam esse, immo ex ejus verbis contextam.*

IX. Reponent ne, hanc Tridentini doctrinam pro Baptismo, secus pro sacramento Pœnitentiæ traditam esse? Minus ne pro hoc

quam

quam pro illo ſacramento requiritur? Primus Baptiſmus eſt aquæ frigidæ; ſecundus Pœnitentiæ eſt laborioſius, eſt aquæ ferventis, & excoquentis pellem. Nonne Pœnitentia eſt ſacramentum mortuorum, ſicut eſt Baptiſmus? Heinc doctiſſimus Boſſuetus *loc. cit. pag.* 32. jure clamat: *Quare hæc opinionum ludibria procul a Scholæ gravitate, & auctoritate amandari deceret: ac revera certum eſt reſponſionem hanc, ne quid dicam gravius, haberi improbabilem, ac temerariam.* Merito epiſcopali gravitate has quorumdam opinationes improbat Boſſuetus, *ut opinionum ludibria.*

X. Doctrinam Tridentini declarat ejuſdem Catechiſmus *p.* 2. *c.* 5. §. 9. his verbis: *Dicendum eſt etiam, quibus* GRADIBUS *ad hanc divinam virtutem liceat aſcendere. Primum itaque Dei miſericordia nos prævenit, cordaque noſtra ad ſe convertit . . . Deinde hoc lumine illuſtrati, per fidem ad Deum animo tendimus . . . Præterea motus timoris conſequitur, & ſuppliciorum acerbitate propoſita animus a peccatis revocatur . . . Huc deinde accedit ſpes impetrandæ a Deo miſericordiæ, qua erecti, vitam & mores emendare conſtituimus. Poſtremo* CARITATE CORDA NOSTRA ACCENDUNTUR, *ex quo liberalis ille timor probis & ingenuis filiis dignus oritur: atque ita unum illud veriti ne qua in re Dei majeſtatem lædamus, peccandi conſuetudinem omnino deſerimus. Hiſce igitur quaſi* GRADIBUS *ad hanc præſtantiſſimam pœnitentiæ virtutem pervenitur.*

§. II.

SS. Auguſtini, & Thomæ teſtimoniis neceſſitas caritatis inchoatæ demonſtratur.

I. S. Auguſtinus *epiſt.* 45. ad Anaſtaſium hæc ſcribit: *Inaniter putat victorem ſe eſſe peccati qui pœnæ timore non peccat: quia etſi non impletur foris negotium malæ cupiditatis, ipſa tamen mala cupiditas intus eſt hoſtis . . . Inimicus ergo juſtitiæ eſt qui pœnæ timore non peccat; amicus autem erit, ſi ejus amore non peccet: tunc enim vere timebit peccare: nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, ſed ardere: ille autem peccare metuit qui peccatum ipſum, ſicut gehennam, odit.* Item tract. 5. in Joannem. *Filii Dei diſcernuntur ſola dilectione, & caritate a filiis diaboli.* Denuo in expoſitione epiſt. ad Galatas: *Non auferuntur peccata, niſi gratia fidei quæ per dilectionem operatur.* Sexcenta alia S. Doctoris teſtimonia reſcribere poſſem, quæ prætereo.

II. S. Thomas 1. 2. *qu.* 107. *a.* 1. *ad* 2. hæc ſcribit: *Lex vetus dicitur cohibere manum, non animum: quia qui* TIMORE PŒNÆ *ab aliquo peccato abſtinet,* NON SIMPLICITER *ejus voluntas a peccato recedit,* SICUT *recedit voluntas ejus qui* AMORE JUSTITIÆ *a peccato abſtinet: & propter hoc lex nova, quæ eſt lex amoris, dicitur animum cohibere.* Rurſus *lib.* 4. *contra Gentes cap.* 72. hæc docet. *Primum quod in Pœnitentia requiritur, eſt ordinatio mentis, ut ſcilicet mens convertatur ad Deum, & avertatur a peccato, dolens de commiſſo, & proponens non committendum, quod eſt de ratione contritionis. Hæc vero mentis reordinatio ſine gratia eſſe non poteſt: nam mens noſtra debite ad Deum converti non poteſt ſine* CARITATE.

III. Tandem miſſis pluribus aliis teſtimoniis, 3. *p. q.* 85. *a.* 5. luculentiſſime exponit neceſſitatem caritatis ad Pœnitentiæ ſacramentum, ubi ex inſtituto controverſiam diſcutit. Inquirit enim, *utrum principium pœnitentiæ ſit ex timore?* Reſpondet autem his verbis: *Primum principium eſt Dei operatio convertentis cor, ſecundum illud Thren. ultim.* Converte nos Domine ad te, & convertemur: *ſecundus actus eſt motus fidei: tertius eſt motus timoris ſervilis, quo timore ſuppliciorum a peccatis retrahitur: quartus actus eſt motus ſpei, quo quis ſub ſpe veniæ conſequendæ aſſumit propoſitum emendandi: quintus actus eſt* MOTUS CARITATIS, *quo alicui peccatum diſplicet* SECUNDUM SE IPSUM, *& non jam propter ſupplicia: ſextus actus eſt motus timoris filialis, quo propter reverentiam Dei aliquis emendam Deo voluntarius offert. Sic igitur patet quod actus pœnitentiæ a timore ſervili procedit ſicut a primo motu affectus ad hoc ordinato; a timore autem filiali ſicut ab immediato, & proximo principio.* Hanc doctrinam repetit in Supplem. qu. 3. ar. 1. ad 4. *Malitia autem in culpa mortali menſuratur ex eo in quem peccatur, inquantum eſt ei indigna; & ex eo qui peccat, inquantum eſt ei nociva. Et quia homo debet magis Deum quam ſeipſum diligere; ideo plus debet adire culpam, inquantum eſt offenſa Dei, quam inquantum eſt nociva ſibi.*

IV. Hæc eſt ſplendidiſſima chriſtianæ pœnitentiæ pictura, quam vividis coloribus delineavit S. Thomas, & ad cujus exemplar Concilium Tridentinum *ſeſſ.* 6. formavit 6. decretum, teſte Dominico SOTO. Sed prætermiſſo Soto Dominicano, hoc teſtatur BOSSUETUS, hæc loc. cit. pag. 90. ſcribens: *Non ergo immerito diximus, tantam eſſe ſacroſanctæ*

ſanctæ Synodi Tridentinæ cum S. Thoma doctrinæ conſenſionem, ut ex hac illa quodammodo contexta eſſe videatur.

V. Ulterius præfatam doctrinam mirum in modum confirmat, & declarat S. Thomas 1. 2. *q.* 113. *a.* 10. his verbis: *Eſt iſte* COMMUNIS, ET CONSUETUS *curſus juſtificationis ut, Deo movente interius animam, homo convertatur in Deum, primo quidem converſione imperfecta, ut poſtmodum ad perfectam deveniat. Quia* CARITAS INCHOATA MERETUR AUGERI, UT AUCTA MEREATUR PERFICI, *ſicut Auguſtinus dicit:* QUANDOQUE *vero tam vehementer Deus animam movet, ut* STATIM *quamdam perfectionem juſtitiæ aſſequatur, ſicut fuit in converſione Pauli &c.*

VI. Hanc ipſam doctrinam præmiſerat *ibidem art.* 5. *ad* 1. inquiens: *Ergo dicendum, quod ad eamdem virtutem pertinet proſequi unum oppoſitorum, & refugere aliud: & ideo ſicut ad caritatem pertinet diligere Deum,* ITA ETIAM DETESTARI PECCATA, *per quæ anima ſeparatur a Deo.*

VII. Rurſus *ibidem art.* 7. *ad* 2. ſubdit: *Liberum arbitrium poteſt ſimul in duo moveri, ſecundum quod unum ordinatur ad aliud. Motus autem liberi arbitrii in peccatum ordinatur ad* MOTUM LIBERI ARBITRII IN DEUM. *Propter hoc enim homo deteſtatur peccatum,* QUIA EST CONTRA DEUM, *cui vult adhærere* (per dilectionem ſcilicet.) *Ideo liberum arbitrium in juſtificatione impii* SIMUL DETESTATUR PECCATUM, ET CONVERTIT SE IN DEUM SICUT ETIAM CORPUS SIMUL RECEDENDO AB UNO LOCO ACCEDIT AD ALIUM.

VIII. Aut Concilio Tridentino, SS. Auguſtino, & Thomæ, & Catechiſmo Tridentino nuntium remittant adverſarii: aut huic doctrinæ faſces ſubmittant, victaſque manus dent neceſſum eſt. Plura alia teſtimonia SS. Patrum omitto brevitatis cauſa.

§. III.

Rationibus ex Scripturis ſanctis hauſtis evincitur neceſſitas caritatis inchoatæ ad Pœnitentiæ ſacramentum rite ſuſcipiendum.

I. PRimum maximumque mandatum dilectionem Dei imponit. Nullum tempus aſſignari poteſt quo præceptum iſtud magis urgeat quam dum agitur de recuperanda per pœnitentiam Dei amicitia. Ideo enim Chriſtianus peccavit, quia Deum non amavit. Ergo tum potiſſimum divino flagrare amore obſtringitur cum dolet de Dei amicitia amiſſa, eamque redintegrare totvirium conatu ſatagit.

II. Confirmare opportuno exemplo doctrinam hanc lubet. Audi Filium prodigum patrem alloquentem. Doleo pater, & quam valeo, vehementer doleo, quod peccaverim. Anteactæ flagitioſæ & ſceleratæ vitæ veniam enixe rogo, efflagitoque. Ingentis hereditatis tuæ adeundæ amore deflagro, firmamque concipio ſpem eamdem aſſequendi. Sed quia toties peccavi contra mandata tua, vehementer timeo ne illam ſim amiſſurus: & ob hunc timorem ſubeundi tam grave damnum vehementer me pœnitet peccaſſe. Scias tamen velim, mi pater, quod intus in corde meo latitat, non amor erga te, erga bonitatem tuam, cujus nec levem, inchoatamque ſcintillam experior; ſed ſolus timor damni ſuſtinendi, ſola ſpes opulenti patrimonii obtinendi unica mihi eſt ad te redeundi cauſa. Non te amo amantem; ſed te timeo pœnas & ſupplicia minitantem. Non amo bonitatem tuam erga me profuſiſſimam; ſed reformido exheredationem meam mihi pernicioſiſſimam. Hanc hereditatem concupiſco; & ex hoc concupiſcentiæ amore erga divitias tuas, ſpes in me conſurgit eaſdem aſſequendi. Ama ergo pater filium te non amantem, ſed pertimeſcentem. Ah fili nequam, & indigniſſime! Siccine patrem alloqueris? Apage in malam crucem. Ah clementiſſime pater! Tempera, quæſo, parumper indignationem tuam. Si meus te ſermo concitavit, cauſam cur ita locutus fuerim, audire ſupplex deprecor efflagitoque ne dedigneris. Theologi illi, magiſtri illi, quos tumet, o pater, pro conſcientiæ meæ regimine mihi aſſignaſti, hanc me docuere doctrinam. Iſti præfatum ſermonem altius animo meo imprimere conati ſunt. Iſti, iſti, inquam, mihi ſuaſere, haudquaquam neceſſe eſſe ut in hac mea pœnitentia, & reconciliatione te vel inchoatæ caritatis, & initialis amicitiæ dilectione proſequar; ſed ſufficere ut ob cladium, pœnarumque metum de peccatis meis doleam, amoreque concupiſcentiæ erga infinitam hereditatem tuam mihi obveniendam ardeam. Hanc ſervilem doctrinam, o pater, egomet, vel ipſo lumine quo me tu magna clementia perfudiſti, ut falſam communique ſenſui adverſantem reputabam. Quid? ipſe dicebam. Inimicus offenſorque evaſi amantiſſimi patris mei: & novum amicitiæ fœdus cum eodem inſtaurabo, quin illum ſincera caritate ſuavique benevolentia redamem? Quid? Ille

me

me caritate impensa diligit; & ego ipsum ob hereditatem possidendam dumtaxat concupiscam? Dum talia effari audierunt Theologi tui, continuo vociferantes, me tetrici rigoris, stultitiæque insimularunt, & velut hæreticæ sententiæ fautorem redarguerunt: quarum vocum strepitu perterrefactus, illorum tandem placitis auscultari. Adjecerunt illi solummodo, ne illos gravare, ut mihi caveam, videar, postquam in jus hereditatis capiendæ restitutus, & plene, media absolutione, tecum reconciliatus fuero, me postea mortis tempore, singulisque quinquenniis, bienniisve semel saltem te caritatis amore prosequi debere. Illos ergo, pater optime, redargue, increpa, in illos, non in me, animadvertito. Hæc est autem viva imago peccatoris qui solo gehennæ timore, & spe beatitudinis æternæ obtinendæ, & dolore amittendæ concussus ad Deum redit, ut cum eodem reconcilietur, omni amore vel initiali erga illius bonitatem sublato. *Ex inimico amicus fieri vult*: & amare amicum patrem non studet, non cutat, non nititur?

III. Altera ratio sic proponitur. Vita cordis amor. Amore peccator ad creaturam convertitur, receditque a Deo. Hæc aversio a Deo, & conversio ad creaturam per solam aversionem a creatura, & conversionem ad Deum auferri potest. Amor quippe erga creaturam auferri nequit, nisi per amorem erga creatorem.

IV. Adultus cum primum moraliter usum rationis attingit, Deum amore prosequi, eique & se, & omnia subjicere obstringitur ut ultimo fini, sicuti omnes Thomistæ, & alii Theologi docent: ergo potiori jure, dum post patrata peccata Dei rebellis evasit, amore in Deum se convertere debet.

V. Qui odio in proximum ardet, absolutionis capax non est, nisi posito odio, erga proximum amorem accendat. Christiani mortaliter peccantes *rursus crucifigunt Filium Dei*, & cum Deo inimicitiam contrahunt. Quomodo hæc auferri inimicitia potest nisi amore? Petrus amare Paulum offensum astringitur, ut cum illo novum amicitiæ fœdus ineat: & Sempronius, qui Dei Filio peccato mortem intentavit, reconciliationem cum eodem inibit quin illum amet? Solo amore concupiscentiæ, solo timore gehennæ divinum illud amicitiæ fœdus redintegrabit? Vulgare axioma, *Si vis amari, ama*, respectu divinæ amicitiæ locum non habebit? Deus testatur: *Diligentes me diligo*. Cor est quod Deus petit: *Fili præbe mihi cor tuum*. Quomodo præberi cor istud Deo potest nisi amicitiæ amore?

VI. Qui voluntatem deliberatam non habet omnia mandata servandi, non est absolutionis capax: sed nemo servare omnia mandata absque caritate initiali valet: ergo ad sacramentum Pœnitentiæ digne suscipiendum est necessaria caritas inchoata. Primam propositionem admittunt omnes. Secundam evinco. Voluntas constans, & firma servandi omnia mandata, includit voluntatem servandi primum & maximum mandatum caritatis, quod est universæ legis caput, & ad quod cetera omnia mandata ordinata sunt. Implicat autem in terminis, ut ajunt, propositum efficax & deliberatum diligendi Deum sine amore Dei. Quid enim est velle sincere servare caritatis mandatum nisi reipsa Deum amore prosequi? Quare sapienter S. Augustinus *tract. 74. in Joan.* scribit: *Quomodo ergo Dominus dicit*: Si diligitis me, mandata mea servate: & ego rogabo Patrem, & alium Paraclytum dabit vobis: *cum hoc dicat de Spiritu sancto, quem nisi habeamus, nec Deum diligere possumus, nec ejus mandata servare? Quomodo diligimus, ut eum accipiamus, quem nisi habeamus, diligere non valemus? Aut quomodo mandata servabimus, ut eum accipiamus, quem nisi habeamus, mandata servare non possumus?*

VII. Non me latet, orta attritionis servilis opinione, una cum Probabilismo Salmanticæ, ut fuse ostendi *Tom. 9.* plures Probabilistas caritatis mandatum fere evacuasse. At istorum doctrina proscripta est, ut alibi retuli.

§. IV.

Diluuntur adversariorum objecta.

I. OPponunt 1. Dolor qui requiritur ad Pœnitentiæ sacramentum disponere, non destruere sacramentum debet. Dolor caritate inchoata formatus delet omnia peccata. Ergo nihil restat sacramento destruendum; & tamen est sacramentum mortuorum, quod delere peccata debet.

II. Hoc est potissimum adversariorum argumentum, quo nihil efficacius falsitatem opinionis formidolosæ attritionis patefacit. Nihil falsius quam caritatem inchoatam delere peccata. Quid ad hæc Attritionarii? Edisserant nobis eruditi adversarii an per XIII. sæcula in aliquo SS. Patrum reperierint caritatem destruere sacramentum Pœniten-

nitentiæ? Hæc doctrina & univerſæ antiquitati, & Tridentino, & ejus Catechiſmo incognita fuit. Dico itaque, Pœnitentiam eſſe ſacramentum mortuorum, & producere primam gratiam habitualem vivificantem, quæ diffunditur per Spiritum ſanctum inhabitantem illis qui caritate inchoata diſpoſiti ſunt per Spiritum ſanctum moventem, & nondum inhabitantem. Et ſine hac gratia actuali, & amore initiali nemo poteſt credere, ſperare, diligere, & pœnitentiam agere, ſicut oportet, ad juſtificationis donum obtinendum, ut definivit Concilium Tridentinum. Omnibus virtutibus habitualibus præeunt actus imperfecti ejuſdem ſpeciei, ut Theologi omnes fatentur. Adverſarii legant S. Auguſtinum *lib. de nat. & grat. cap. ult.* ubi inquit: *Caritas inchoata, inchoata juſtitia eſt; caritas provecta, provecta juſtitia eſt; caritas magna, magna juſtitia eſt; caritas perfecta, perfecta juſtitia eſt.* Jure proſcriptæ fuere propoſitiones Bajanæ 62. & 63. quod negarent hujus duplicis vivificationis, & duplicis caritatis imperfectæ, & perfectæ diſtinctionem, ſicut & aliæ ſimiliter hanc duplicem caritatem negabant. Quare nonniſi ab illis qui ignorant errores Bajanos, adverſus ſententiam propugnantem neceſſitatem caritatis initialis ad ſacramentum Pœnitentiæ digne ſuſcipiendum obtrudi iidem valent.

III. Opponunt 2. S. Thomas *3. p. q. 70.* docet: *Minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ, & vitare omne peccatum mortale . . . Minima caritas plus diligit Deum quam cupiditas millia auri & argenti.*

IV. Reſp. Ibi S. Thomas loquitur de circumciſione, quæ Baptiſmum portendebat. Integrum articulum reſcripſi *Tom. 9. lib. 1. diſs. 2. cap. 9. §. 2.* & palam feci ibi expreſſe loqui Angelicum de gratia ſanctificante quæ in Baptiſmo infunditur, atque adeo de caritate habituali. Quid quod S. Thomas hoc ipſum adverſariorum argumentum *3. p. q. 84. a. 5.* ſibi opponit argum. 2. *Univerſa delicta operit caritas . . . Ergo habendo caritatem, & fidem, & miſericordiam poteſt quiſque ſalutem conſequi etiam ſine Pœnitentiæ ſacramento.* Audiant nunc S. Thomæ reſponſum. *Ad ſecundum dicendum, quod ex quo aliquis peccatum incurrit,* CARITAS, *fides, & miſericordia* NON *liberant hominem a peccato ſine pœnitentia. Requirit enim* CARITAS, *quod homo* DOLEAT DE OFFENSA IN AMICUM COMMISSA, *& quod amico ſtudeat ſatisfacere. Requirit etiam ipſa fides ut per virtutem paſſionis Chriſti, quæ in* SACRAMENTIS *Eccleſiæ operatur,* QUÆRAT JUSTIFICARI *a* PECCATIS. *Requirit etiam ipſa miſericordia ordinata ut homo ſubveniat pœnitendo ſuæ miſeriæ, quam per peccatum incurrit, ſecundum illud Proverb. 14. Miſeros facit populos peccatum. Unde Eccleſ. 30. dicitur: Miſerere animæ tuæ placens Deo.* En adverſariorum principium a S. Thoma convulſum. Caritas actualis inchoata tollit affectum, & voluntatem peccandi. Gratia vero ſanctificans delet maculam peccati.

V. Quod opponunt ex Appendice adjecta ad Concilium Romanum ſub Benedicto XIII. nihil adverſus noſtram ſententiam evincit, ut mox oſtendam, ſed potius contra adverſarios urget.

§. V.

Sententia formidoloſæ attritionis in 1. theſi ab Innoc. XI. proſcripta vi evidentis ratiocinii evincitur contenta.

PROPOSITIO DAMNATA.

NOn eſt illicitum in ſacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore ſacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis ſacerdotalis, aut epiſcopalis.

I. Fuſo calamo *Tom. 9. lib. 1. diſs. 2. c. 10.* recenſui interpretamenta, quibus adverſarii præſervare ſuam opinionem ſtudent a præfata damnata theſi. Fatentur uno ore, quod opinio de attritione ſervili, ſi ſit ſolum *probabilis*, vel *probabilior*, vel *probabiliſſima*, contineatur in theſi damnata. Sed ajunt hanc ſuam opinionem prætergredi *probabilitatis* confinia, & eſſe *moraliter certam*.

II. Audi P. Cardenas, qui in Criſi *D. 2. c. 6. a. 2. q. 1. n. 6.* inquit: *Decretum loquitur de probabilibus. Hæc autem doctrina non eſt mere probabilis, ſed omnino certa, & indubitabilis propter definitionem Concilii Tridentini.*

III. P. Dominicus Viva *in prop. 1. Innoc. XI. n. 21.* hæc ſcribit: *Opinionem de ſufficientia attritionis . . . non eſſe mere probabilem, aut probabiliſſimam, ſed practice & moraliter certam.* Et rurſus *in Cur. q. 3. a. 2. n. 7.* hæc docet: *Aſſerere attritionem non eſſe ſufficientem* &c. *Hæc opinio poſt Tridentinum tamquam improbabilis rejicitur communiſſime . . Poſt Tridentinum amiſit omnem probabilitatem.*

Iterum *in prop.* 14. Alexandri VIII. Hæc adjicit: *Prohibitio autem illa Alexandri VII. ne alterutra ex iis opinionibus cenſuretur, non infert utramque opinionem eſſe probabilem.* Et *n.* 31. addit: *Cum hujuſmodi* PROHIBITIONES SÆPE FIANT IN BONUM PACIS. His paucis verbis eludit decretum Alex. VII.

IV. Similia docent communiter Probabiliſtæ defenſores attritionis formidoloſæ. Porro hæc jactata *moralis certitudo* eſt facti falſitas luce meridiana clarior, eſt commentum, imaginaria & manifeſta chimæra, improbata ab Alexandro VII. prohibente cenſura notari alterutram opinionem.

V. Pluſquam centum Theologi ex univerſo orbe catholico celebriores, quibus comparati Caſuiſtæ defenſores attritionis formidoloſæ parum reſplendent in Republica litteraria, quos *Tom.* 9. recenſui; doctiſſimi Cardinales Denhoffius, Aguirius, Le-Camus, Monilianus; plurimi Archiepiſcopi, & Epiſcopi, quos inter doctiſſimus BOSSUETUS, qui ſolus prævalet centum Caſuiſtis; celebriores univerſitates Pariſienſis, Lovanienſis; omnes fere Theologi Auguſtinianæ Religionis, & hodie Dominicanæ. Quid ſi celeberrimi BENEDICTINI Ordinis, quid ſi aliorum Ordinum Theologos recenſerem? Illud ſatis ſit vix hodie reperiri alicujus nominis Theologum præjudiciis vacuum qui opinionem de attritione ſervili non refutet.

VI. Tota hæc numeroſiſſima multitudo inſignium Cardinalium, Epiſcoporum, Univerſitatum ſatis non eſt ad conſtituendam opinionem probabilem apud Probabiliſtas, qui defendunt quatuor Caſuiſtas, immo unum, juxta *P. Viva*, ſi ſit doctiſſimus, efficere opinionem probabilem? Quid quod Probabiliſtæ defendunt attritionem ſervilem eſſe certam, quia contendunt definitam eſſe in Concilio Tridentino? At evulgata Hiſtoria Cardinalis Pallavicini, vel ipſi defenſores attritionis ſervilis fatentur, nihil hac de re definiiſſe Tridentinum.

VII. Ergo evidentiſſimum eſt jactatam *certitudinem moralem* eſſe falſiſſimam, vanumque commentum, injurioſum decreto Alexandri VII. tot Cardinalibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & tot graviſſimis Theologis, pernicioſiſſimum imperitis lectoribus, qui ex tali aſſerta certitudine decipiuntur. Ergo hæc *moralis certitudo* retractanda, & eliminanda eſt. Unde hanc formo argumentationem.

VIII. Si opinio attritionis ſervilis eſſet tantum probabilis, vel probabilior, vel probabiliſſima, fatentibus adverſariis, eſſet damnata ab Innoc. XI. Sed veritas facti evidentiſſima, luculentiſſima eſt univerſo litterario orbi, talem opinionem *non eſſe moraliter certam* elidentem probabilitatem contrariæ ſententiæ. Ergo tam evidens eſt opinionem de attritione ſervili contineri in decreto Innocentiano, quam evidens compertumque eſt certitudinem moralem dictam eſſe arbitrarium commentum, & inauditum paradoxon.

IX. Illud dicitur moraliter certum quod unanimi conſenſu a Theologis defenditur, Illud probabile, vel probabilius, quod a gravibus Theologis in utramque partem diſputatur. Tam certum eſt hanc controverſiam in utramque partem diſputari, ut Alexander VII. prohibuerit ne alterutra opinio cenſura notaretur, *donec aliquid a S. Sede definitum fuerit*. Poſt duodecim annos Ven. Innoc. XI. definivit in perficiendis ſacramentis ex opinionibus controverſis tutiorem amplectendam eſſe. Poſt hoc decretum defenſores attritionis ſervilis evulgarunt, ſuam opinionem, quæ ſub Alexandro VII. erat tantum probabilis, & inter Probabiliſtas communior, evaſiſſe certam, & extra controverſiam. Illud autem certum eſt poſt decretum Alexandrinum ſententiam attritionis ſervilis coercitam fuiſſe inter Caſuiſtas, & evulgato decreto Innocentiano contrariam doctrinam prævaluiſſe inter graviores Theologos.

X. Celeberrimi Theologi Salmanticenſes Scholaſtici *Tom.* 12. *p.* 2. *tract.* 24. *diſc.* 7. *dub.* 1. §. 6. *n.* 51. quamquam defenſores attritionis ſervilis, candide fatentur relatam certitudinem moralem eſſe purum putumque commentum. En illorum verba. „Hæc „ reſponſio non ſatisfacit, nec *ſuſtineri* poteſt. Defert enim aſſertioni noſtræ omnimodam certitudinem fundatam in definitione Concilii Tridentini . . . Philaletus refert *centum auctores* productis nominibus contrariam nobis ſententiam inſtituentes. Et quidquid ſit de hoc, aſſertionem non eſſe definitam in Concilio Tridentino *conſtat ſatis evidenter* ex decreto Alexand. VII. . . . Pontifex prohibet cenſuras in unam & alteram partem, *donec*, inquit, *ab hac S. Sede fuerit aliquid definitum*, palam ſupponens NIHIL hactenus definitum eſſe ab Eccleſia circa iſtam controverſiam.“

XI. En novam ineluctabilem confirmationem chimæricæ *certitudinis moralis*, & indubi-

dubitatæ. Alterum reſponſum præbent Attritionarii, nempe decretum Innocentianum prohibet uſum opinionis probabilis relicta tutiore *in ſacramentis conferendis*, ſecus vero *in recipiendis*. Hæc reſponſio, inquiunt Salmanticenſes, *eſt mera fuga ſpeculativa, menti Pontificis in illa propoſitione repugnans*. Similia docent Tournely, & alii attritionis ſervilis propugnatores. Evidens ergo eſt, vel celebriorum adverſariorum confeſſione, certitudinem moralem, cui unice fidunt communiter Caſuiſtæ, eſſe chimæram; & decretum Innocentianum prohibere uſum opinionis probabilis, relicta tutiore, tum *in conferendis*, tum *in recipiendis* ſacramentis.

§. VI.

PARADOXON *Salmanticenſium paucis refellitur, & ſententia noſtra confirmatur.*

I. REſpondent itaque Salmanticenſes *n.* 53. his verbis: „Ut autem non videamur *difficultatem fugere, aut timere vel in his quæ ad praxim ſpectant*, reſpondetur admittendo totum ſyllogiſmum . . . Noſtra namque ſententia non ſolum eſt probabilior, & communior, *ſed etiam* TUTIOR, *quam contraria*.“

II. Legiones ſcholaſticorum numquam terga vertunt, ſed trucidari potius volunt. Ab orbe condito ſimile paradoxon, ut mihi videtur, non eſt auditum. Hæc doctrina eſt contra omnes Catholicos: evertit funditus Chriſti regnum caritate partum, caritate erectum, caritate perfectum.

III. Sed rationes cur Theologi iſti propugnant opinionem attritionis ſervilis eſſe *tutiorem*, & *tutiſſimam*, indicemus. Hæc eſt eorum argumentatio. Amor caritatis Dei ſuper omnia conjungi nequit cum peccato mortali. Hic enim eſt error Baji. Ergo ut hic error declinetur, dicamus oportet, attritionem ſervilem omni caritate vacuam eſſe longe tutiorem, immo unice tutam, quia ſacramenti praxim defendit.

IV. Mirum eſt potuiſſe perdoctos viros tam craſſum & erroneum ſophiſma objicere. Ipſi fatentur Alex. VII. prohibuiſſe, ne alterutra ſententia cenſura notaretur, nihil Tridentinum definiiſſe: & eadem pagina cenſuram *Bajaniſmi* inurere ſententiæ noſtræ illos non pudet? Ignorant perdocti viri *Bajum* erraſſe, quia *caritatem habitualem* cum peccato conjunxit. Erravit præterea *Bajus*, quia caritatem actualem imperfectam ab habituali non diſtinxit. Nos dicimus, caritatem actualem imperfectam conjungi cum peccato proxime expellendo per gratiam ſanctificantem poſſe. Dicimus cum S. Thoma, contritionem caritate imperfecta formatam eſſe materiam ſacramenti Pœnitentiæ; ut fiat ſacramentum expellens peccatum, requiritur forma. Corruit ergo undique verſum vaniſſimum ſophiſma Salmanticenſium.

V. Quam inauditum ſit recenſitum paradoxon, paucis habeto. Si doctrina formidoloſæ *attritionis eſt longe tutior*; ergo omnes Theologi, omnes Concionatores clamare deberent: Chriſtiani cavete a caritate Chriſti etiam imperfecta. Longe magis cavetote ab amore Dei ferventiori, & ferventiſſimo: cavete, quæſo, ab hac divina caritate, dum acceditis ad ſacramentum Pœnitentiæ: cavete, inquam, cavete ab hac divina caritate, quia caritas iſta deſtruit, exterminat ſacramentum Pœnitentiæ. Cavete: quia ſi caritate flagrantes ad tribunal pœnitentiæ acceditis, *hæretici Bajaniſtæ* eſtis. Accedite ſolum perterrefacti pœnarum gehennæ timore, & amore concupiſcentiæ propriæ beatitudinis ſuccenſi. Ceterum amor Dei ſuper omnia longe a vobis ſit, exulet ab animabus veſtris: quia iſte amor Dei ſuper omnia hoſtiliter pugnat cum ſacramento Pœnitentiæ, illudque exterminat. In ſacramentis recipiendis tutiora ex definitione Eccleſiæ ſequi debetis. Longe *tutius eſt*, ſi accedatis ad ſacramentum Pœnitentiæ ſolo timore ſervili percuſi, quam ſi adeatis divina caritate flagrantes. Blaſphemiæ iſtæ ſunt legitima, niſi me omnia fallunt, & neceſſaria conſectaria doctrinæ Salmanticenſium.

VI. Heinc collige ſententiam noſtram eſſe certam, & adverſariorum, ut mihi videtur, opinionem contineri in decreto Innocentiano. Jactata *certitudo moralis* eſt mera chimæra, ut doctiores adverſarii fatentur. Quod propoſitio damnata comprehendat ſolos *miniſtros* conferentes ſacramentum, non fideles *recipientes*, eſt, inquiunt Salmaticenſes, *mera fuga ſpeculativa, menti Pontificis . . . . repugnans*. Tandem quod opinio attritionis ſervilis ſit *tutior* eſt paradoxon quod univerſum Chriſti Evangelium & Religionem criſtianam evertit. Adverſarii ipſi, non ſecus ac ædificatores Turris Babelicæ, propriam ſententiam lacerant, deſtruunt, damnant. Nam dum unus trullam petit, alter cæmentum porrigit. Si plura hoc de argumento cupis, conſule *Tom. 9. lib. 1. diſſ. 2.* ubi omnia adverſariorum ſophiſmata la-

befactata, & plura quæ ad hiſtoriam hujus controverſiæ attinent, invenies.

CAPUT VIII.

Nonnullæ quæſtiones de dolore, & propoſito non peccandi reſolvuntur.

I. QUÆST. I. *An pœnitens elicere dolorem debeat de peccato cum intentione confitendi?* RESP. Negant Lugo, Averſa, Tamburinus, Gobat, Moya, Sporer, Ilſung, & alii. Sed hæc opinio rejicienda eſt ut minus probabilis. Dolor iſte actio eſt ſacramentalis. Ergo per intentionem pœnitentis ſubjicienda eſt formæ ſacramentali. Neque enim in ſolo miniſtro, ſed etiam in pœnitente neceſſaria eſt intentio. Non ſunt tamen hæc metaphyſice & ſubtiliter diſcutienda, quoniam eo ipſo quod quis confiteri velit, doleatque de peccatis, re ipſa dolor illius reſpectum dicit ad ſacramentum. Non ſunt ergo, ad hoc quod attinet, pœnitentium mentes torquendæ.

II. QUÆST. II. *An dolor præcedere confeſſionem debeat, an ſatis ſit ut poſt confeſſionem ante abſolutionem eliciatur?* RESP. Omnes affirmant, dolorem præcedere abſolutionem debere, cum ſit ejuſdem proxima materia. Diſputant vero Theologi in utramque partem, num antecedere confeſſionem, quæ *doloroſa* dicitur, debeat. Navarrus, Toletus, Vaſquez, Hurtado, Diana, Bonacina, Suarez, Lugo, Sporer, Gobat, Moya, Tamburinus, & alii defendunt ſat eſſe ut ſubſequatur confeſſionem, & antecedat abſolutionem. Alii ſuſtinent oppoſitum. Præciſis caſibus repentinis, & inſolitis, communiter loquendo mihi probabilius eſt quod debeat præcedere confeſſionem: tum quod in ſacramentis tutiora, dum res in controverſiam vocatur, ſequi debeamus: tum quod medio iſto dolore pœnitens de ſtatu peccati mortalis, & diabolicæ ſervitutis ad ſtatum filiorum Dei tranſire debet. Tranſitus iſte, communiter loquendo, non fit in inſtanti, aut paucis momentis. Habenda tamen pœnitentium ratio eſt. Nam dum juſti confitentur, facillime dolent, & conteruntur, cum habitualiter diſpoſiti ſint. Contra, peccatores gravi ſarcina onuſti difficilius hunc concipiunt doloris partum. Confeſſariorum eſt inſtruere pœnitentes ut antequam ad ſacrum tribunal accedant, aliquod congruum tempus inſumant in hoc dolore concipiendo. Proponant illis quæ meditari puncta debeant, quas conſiderationes formare, ut ſe ad hunc pariendum dolorem excitent: doceantur precibus opus eſſe, quibus a Deo auxilium implorent, quo, ut oportet, conteri queant.

III. Dolor iſte ita perdurare moraliter debet, ut vi ejuſdem abſolvendus pœnitens ſit, cum iſte dolor ſit abſolutionis materia. Diana refert plures defendentes, dolorem ante plures annos elicitum perdurare, dummodo retractatus non ſit. Quæ opinio falſa, & laxa eſt. Eſcobarius, Diana, Arriaga admittunt præcedentiam longi temporis. Alii dicunt, dolorem ante quatuor, aut ſex dies, alii ante menſem elicitum ſufficere. Sed quid in congerendis his falſis opinationibus tempus tero? Dolor moraliter præſens ſit oportet. Pro praxi concipiendus dolor eſt ante confeſſionem, & renovandus in ipſa confeſſione, dum impertienda abſolutio eſt.

IV. Etiam in confeſſione venialium neceſſarius eſt dolor iſte. Non eſt neceſſe ut de omnibus venialibus dolor concipiatur, cum venialia non ſint materia neceſſaria, ſed libera: ſat eſt ut de aliquo veniali graviori dolor concipiatur, & propoſitum expreſſum habeatur illud evitandi, quando nulla materia neceſſaria clavibus ſubjicitur.

V. QUÆST. III. *Quid dicendum de opinione P. Viva aſſerentis, dolorem conceptum ex motivo damni temporalis ſat eſſe ad Confeſſionem?* RESP. P. Dominicus Viva *in Trut. in propoſit. 1. Innocentii XI. n. 26.* docet, ſufficere attritionem ſupernaturalem ex metu *temporalium pœnarum, ut a Deo vindice infligendarum*, concluditque: *Licite ſequimur hujuſmodi opiniones probabiliſſimas, omiſſis tutioribus.* Quis definivit ejuſmodi opiniones eſſe probabiliſſimas? Probabiliſtæ? At Romana Sedes, etiam admiſſo quod eſſent probabiliſſimæ, jubet ut in ſacramentis, dum de materia & forma agitur, ſequamur *tutiores ſententias* omiſſis probabilibus.

VI. P. Tamburinus *lib. 1. meth. Confeſſ. c. 1. §. 4. n. 11.* inquit: „ Inter motiva „ attritionis, de quibus n. 4. diximus, li„ cet aliqui non admittant aliud quartum, „ ideſt *timorem mali temporalis.... timorem* „ *infamiæ, carceris, ægritudinis &c.* tamen „ in ſententia *probabiliſſima* etiam hoc mo„ tivum eſt ſufficiens, ſi hujuſmodi mala „ timeantur ut a Deo inflicta, vel infli„ genda. “

VII. Hanc opinionem exiſtimo non modo falſam, & laxam, ſed contentam in de-

decreto Innocentiano. Fatetur ibi Tamburinus, *Doctores* oppositum docere. Ergo opinio est controversa. Ergo tutior amplectenda. Opponit Tamburinus. Tridentinum non definit dolorem concipiendum ex *timore solum gehennæ, vel alterius pœnæ spiritualis seu æternæ, sed addit in universum ex timore pœnarum*. Evidenter fallitur Tamburinus cum aliis. Concilium dicit: *ex gehennæ & pœnarum metu*. Propositio est copulativa. Cur ergo mittis *gehennam* primo loco positam, ac per particulam & copulatam cum pœnis? Pœna mortali peccato debita est æterna. Ergo de malo æterno a Deo infligendo dolere peccator debet. *Nolite timere eos qui occidunt corpus... sed potius timete eum qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam:* Matth. 10. Sic Evangelistæ, sic Tridentinum. Ergo evidenter falsa est opinio Tamburini, Viva, & aliorum.

VIII. QUÆST. IV. *Quid dicendum de opinione P. Tamburini docentis non esse inculcandum peccatori ut doleat de illo peccato cujus magno afficitur amore?* RESP. Ipsa ratio naturalis dictat ut illud vulnus præcipue curetur quod intimius animæ insidiatur. Sed P. Tamburinus *lib. 1. meth. Conf. c. 1. §. 2. n. 5.* scribit: „ Unde quando advertis pœ„ nitentem tuum *valde* alicui crimini *addi„ ctum*, ne inculces doloris actum circa il„ lud *peculiare peccatum*. Periculum enim „ fuberit ne illud ex animo detestetur, dum „ ejus special's memoria refricatur, quod in „ universum, & simul cum aliis detestandi „ difficultatem vel *nullam sentiet, vel exi„ guam*. “

IX. Cavete, o Confessarii, inquit P. Tamburinus, ne suadeatis pœnitentibus ut eliciant actum doloris de illa culpa quam veluti amasiam efflictim depereunt, & in illam impotenter feruntur: quia periculum *fuberit* ne ex animo illam detestentur. Non ergo necessum est ut peccator ex animo detestetur culpam illam quam vehementi dilectione prosequitur? Sat est, reponit Tamburinus, ut de hac culpa valde dilecta, cum aliorum scelerum turba confusa, & obtecta doleat. Hoc enim pacto facile pœnitens peccatum istud latitans intra multitudinem peccatorum detestabitur: & tunc *difficultatem nullam*, vel *exiguam* sentiet. Contra si amatam hanc suam culpam nudato vultu spectet, periculum *fuberit* ne ex animo illam detestetur.

X. Quisque hominum aliqua passione, & appetitione dominante, & regnante obstringitur. Omnes Patres, & Concionatores clamant ut Christiani coerceant, deprimant, subigant hanc passionem dominantem, hunc affectum regnantem. *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis vestris*, inquit Rom. 6. S. Paulus. In illo dominatur avaritia, in hoc libido, in alio ira, in altero vindicta. Nisi quisque sese peculiari dolore, & fortitudine armet adversus hanc belluam ferocientem, & regnantem, actum de sua salute est. Quam falsa ergo, & quam laxa sit præfata doctrina, quisque judex sedeat.

XI. QUÆST. V. *Requirituine propositum formale, & explicitum non peccandi de cetero?* RESP. P. Tamburinus *loc. cit.* §. 3. *n.* 7. subdit: *In probabili aliorum opinione satis est implicitum, hoc est illud quod involvitur in ipso actu detestationis, seu displicentiæ*. Hanc opinionem similiter docent Diana, Gormaz, Lugo, Vasquez, & plures alii. Sed falsa aperte est: oppositum enim docent S. Thomas, Albertus Magnus, Durandus, Scotus, Cajetanus, Cano, Soto, Cardinalis Bellarminus, qui *lib. 2. de pœnitentia c. 6.* hæc scribit. *Sed nobis communis ac trita a veteribus via semper est tutior ac commodior. Probatur igitur ad contritionem requiri explicitum, & formale propositum vitæ melioris*. Utinam hanc tritam a veteribus viam calcare omnes vellent. Tridentinum præter dolorem efficacem, & universalem, in quo sane continetur propositum virtuale, requirit propositum non peccandi de cetero. Si sufficeret propositum virtuale contentum in dolore efficaci, superfluum foret quod Concilium requireret propositum præter dolorem efficacem. Contra clamat aliquis, si præter dolorem efficacem universalem requireretur propositum, non tres, sed quatuor essent pœnitentiæ partes. Inane sophisma est. Tres sunt pœnitentiæ partes. Sed contritio duobus constat, dolore nempe de peccato commisso, & proposito non peccandi de cetero. Contingere tamen potest ut pœnitens ita vehementi dolore abreptus sit ut de proposito non cogitet; at si adverteret, firmissimam resolutionem conciperet non peccandi de cetero. Sermo nunc est de his quæ communiter & passim contingunt, non de aliquo raro, & repentino casu.

CAPUT IX.

IMAGO *justificationis christianæ sanctarum Scripturarum lineamentis depicta.*

I. DUæ de justificatione sunt hæreses. Calvinistæ *inamissibilem* effutiunt. Novatiani veniam negabant lapsis, & aliqua scelera irremissibilia asserebant. Utrasque hæreses damnavit Ecclesia.

§. I.

Justificationem christianam firmam ac stabilem Scripturæ sanctæ repræsentant.

I. CHristiani pœnitentes qui valide recipiunt sacramentum Pœnitentiæ, justificationis dono ornantur, eorumque anima templum Spiritus sancti inhabitantis, & totius Trinitatis evadit. Olim Judæi & Pagani servitute diaboli, & falsorum numinum idololatria abjecta, & fide Christi suscepta continuo in arenam pro Christo descendebant, & intrepidi tigres, leones, & ferociores bestias despiciebant, illarumque fieri epulas minime pertimescebant: equleorum, plagarum, & Crucis Christi ingenti cupiditate flagrabant: non ignes, non craticulas ardentes, non fornaces, non vulnera pavebant; sed cruciatus atrociſſimos, infinitasque procellas forti & invicto animo subibant. Nos Christiani eadem ac illi fide perfusi, eisdem disciplinis imbuti, eodem divino cibo alti, eodem pretiosissimo Sanguine potati, eadem justificatione sanctificati sumus. Justificatio effectibus se prodit, cum omnem vitam nostram ad Dei voluntatem, & ad Jesu Christi exemplar conformamus, teste Apostolo: *Vivo ego, jam non ego; vivit vero in me Christus:* & rursus: *Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui.*

II. Hoc novum fœdus inter Christum & pœnitentes rite confessos, natura sua firmum, stabile, & perpetuum est. Heinc *Joan.* 14. Christus inquit: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit: & Pater meus diliget eum; & ad eum veniemus,* & MANSIONEM *apud eum faciemus.* Non ait Christus, si quis formidat, si quis paveſcit, sed *si quis diligit*, & filiorum, non servorum more etiam timet, sermones, leges Christi servabit. Et Christus, & tota Trinitas *mansionem* statuet in anima ejus.

III. Sed audiamus Paulum Apostolum, qui firmitatem & stabilitatem pœnitentiæ 2. *Cor. c.* 7. his verbis describit: *Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem* STABILEM *operatur.* Pœnitentia, inquam, quæ secundum Deum, ideſt secundum regulas quas Deus præscripsit, formata, *stabilem* operatur sanctitatem, ut subdit *ibi c.* 15. S. Paulus. *Itaque fratres mei dilecti,* STABILES *estote, & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.* Hanc ipsam reconciliationis per mortem Filii Dei initæ firmitudinem, & stabilitatem, & constantiam inculcat *c.* 1. Colossensibus. *Et vos cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis, nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso; si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles a spe Evangelii quod audistis.*

IV. Ubique intonat, & altius hanc stabilitatem, & perseverantiam in divino contracto fœdere commendat & urget Apostolus, ut coronam assequamur. Hujus vero firmæ & stabilis justificationis effectus, atque triumphos exponit, Romanos *c.* 8. alloquens hac grave & vehementi oratione. *Quis ergo nos separabit a caritate Christi? An tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? (sicut scriptum est: quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis.) Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei quæ est in Christo Jesu Domino nostro.*

V. Ob oculos expositis prærogativis christianæ justificationis funestissimum exitium manifestat S. Paulus quod iis imminet qui hoc sacrosanctum fœdus violant, & abrumpunt. Ipse catenis hic Romæ vinctus nuntium accepit, Ecclesiam Hierosolymitanam ex solis Judæis conflatam, langueſcere, tentationibus concuti, atque gravi periculo acceptæ justificationis amittendæ obnoxiam esse. Elapsi jam erant a Christi morte anni 30. & Hebræi Hierosolymitani ad Christum conversi nullum prædictionis a Christo factæ eventum spectabant. Templum, Sanctuarium, Altare, Candelabrum, Sacerdotum multitudo, summus Pontificatus, Sacrificia ma-

magna pompa celebrata, ritus Mosaici solemnitas, cantus symphoniæ, & cetera antiquæ Religionis, quam cum lacte suxerant, mysteria, & cæremoniæ usquequaque coruscabant. Ipsi autem Judæi Christiani parvulum manipulum formantes, pro templo parvum cubiculum, pro altari tabulam, pro candelabro lucernam, pro aureis & argenteis vasis ligneum poculum habentes, illinc a perfidis Judæis dominantibus, hinc a gentilibus exagitati, angustiati, oppressi, vix privatim celebrare divinas laudes poterant. Tot inter tempestates, & procellas, quodammodo vacillabant. Quid nos talibus pressi angustiis ageremus, licet tam immensa miraculorum multitudine corroborati? S. Paulus epist. *ad Hebræos* inscripta præsidium fratribus affert. Novi testamenti supra vetus præstantiam, & excellentiam incredibili eloquentia describit. Eja fratres, inquit, quid formidatis? Templum Christi non materiale, ut Mosaicum, sed vivum est, omni lapide pretioso ornatum, quod estis vos. *Christus tamquam filius in domo sua, quæ domus sumus nos, si fiduciam & gloriam spei usque in finem* FIRMAM *retineamus*: c. 3.

VI. Postquam fratres suos erexit, animavitque ad fiduciam locandam in Christo Jesu, transit ad miseram funestamque illorum qui a sublimi justitiæ statu in peccatum relabuntur, infelicitatem, extremamque difficultatem resurgendi manifestandam his verbis c. 6. *Impossibile est eos qui semel sunt illuminati*, (per Baptismum fidei) *gustaverunt etiam donum cæleste*, (sacratissimum nempe Christi corpus) *& participes facti sunt Spiritus sancti*, (per sacramentum Confirmationis) *gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi futuri, & prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes*. Quam veritatem ut ad illorum captum accommodet, altiusque in eorum cordibus imprimat, eis præbet similitudinem ab ipsa rerum natura repetitam. *Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo; proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem. Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora, & viciniora saluti; tametsi ita loquimur*.

VII. Duplex est Patrum expositio hujus vocis *impossibile*. Alii interpretantur *difficile*, & *difficillimum*. Alii in obvio & litterali sensu vocem hanc accipiunt, inquientes *impossibile* esse rursum renovari lapsos post Baptismum ad pristinam illam innocentiam quam semel in sacro lavacro infusam acceperunt. Licet enim per pœnitentiam novum deleatur peccatum, remanent tamen communiter cicatricum, & vulnerum vestigia, & malignæ reliquiæ, remanent cupiditatum, libidinum saginatæ, & incrassatæ concupiscentiæ impressiones, & radices, quæ vires extenuant, & ad relapsum viam aperiunt laxiorem.

VIII. Sed audiamus iterum Paulum suum sermonem *c.* 10. persequentem, & eandem veritatem hac pacto altius exaggerantem. *Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem .... Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia. Terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui Filium Dei conculcaverit, & Sanguinem Testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit: mihi vindicta, & ego retribuam: & iterum: quia judicabit Dominus populum suum. Horrendum est incidere in manus Dei viventis. Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuistis passionum, & in altero quidem opprobriis, & tribulationibus spectaculum facti; in altero autem socii taliter conversantium effecti. Nam & vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem, & manentem substantiam. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc enim modicum aliquantulum qui venturus est, veniet, & non tardabit*. His ultimis verbis prædicit Apostolus imminentis civitatis Hierusalem, templi, & altaris excidium, desolationem, & funestissimam destructionem, quæ quinque circiter annos post hanc exaratam epistolam contigit. Qua horrenda catastrophe prædictiones a Christo factæ altius in eorum mentibus impressæ fuerunt, atque Ecclesiam illam ex primitiis electi populi coactam confirmarunt.

§. II.

Rationum momentis, & communi hominum sensu justificationis christianæ stabilitas confirmatur.

I. HÆc justificatio christiana, quæ suas firmitatis vires a Christi passione haurit, *jugum* evangelicum, quod est *durum duris*, efficit *suave*, & *leve*, & homines justos, lætos, felices, quietos, & constantes in mandatorum Dei observatione reddit.

II. Communem Christianorum sensum, & praxim consulamus. Vides hominem exterius virtutis, & pietatis speciem præferentem. Vides illum simul in manifesta scelera lapsum, & nulla urgente vehementi occasione in libidinis luto revolvi. An non continuo illum ut hypocritam, versutum, veteratorem, & sepulcrum dealbatum improbas? Unde hoc? Nonnisi ex intimo sensu stabilitatis, & firmitatis justificationis christianæ. Habes amicum, cujus castissimos mores, vitæ probitatem, sinceritatem, æquitatem, & justitiam plurium annorum intervallo certo novisti. Longius proficiscitur. Post aliquot annos occasio se præbet aliquid de amico resciendi. Rogas quomodo se habeat, qualis sit ejus vivendi consuetudo. Audis hominem vafrum, libidinosum, fraudulentum factum. Renuis credere. Arguis calumniæ relatorem. Is reponit rem certo ita se habere. Quid tum? Heu, exclamas, heu! quam tremenda, quam formidanda sunt judicia Dei! Revera terribilis Deus in consiliis super filios hominum. Unde, quæso, tanta admiratio, tanta repugnantia ad credendum hominis justi mutationem? Profecto non aliunde nisi ex intimo illo instinctu, & altius impressa persuasione, qua judicas justificationem christianam infusam per Spiritum sanctum, & sanguine Christi obsignatam, ejusque sacratissimi corporis pabulo altam, stabilem esse, difficileque mobilem. Quæ enim a Deo sunt, firma sunt & stabilia.

III. Fateor occasiones occurrere posse, & tales temporum calamitates, & persecutiones, in quibus ipsæ firmiores columnæ contremiscant. Justificatio natura sua stabilis est; sed imbecillitas humanæ naturæ magna est: idcirco amitti potest. Sed dona quæ hanc justificationem comitantur, vires instaurant humanas, infirmitatem curant, animos & fortitudinem infundunt. Consulatur ipsa Christianorum, & Religiosorum vivendi consuetudo. Qui revera conversi, & justi sunt, raro labuntur, occasiones peccandi fugiunt, mundi præstigia detestantur, precibus & jejuniis divinam implorant gratiam. Si casu aliquo repentino urgentis occasionis labuntur, protinus resurgunt, & amarissimis lacrymis abluere maculam satagunt. Quemadmodum vera & sincera amicitia, quæ rara est inter homines, frequenter non violatur; ita sincera amicitia per justificationem sacramentalem Deum inter & homines inita, dum vera est, non adeo facile infringitur.

§. III.

Nova & falsa inter Christianos divinæ justificationis idea concipitur. Cur Christiani sectarum justificationum horrenda spectra non perhorrescant? Quia VIA MEDIA *invecta est.*

I. JUstificationis christianæ caracteres, ut vidimus, constituunt hominem justum, Dei filium, sanctum, liberalem, castum, sincerum, injuriarum tolerantem, pro persecutoribus orantem, mitem, humilem, misericordem, pauperum patrem, ceterisque christianis virtutibus ornatum. Hæc est justificationis christianæ imago, quam nobis Scripturæ sanctæ depingunt, ut ostensum supra est.

II. Toto cælo diversa est imago quæ in plurimorum Christianorum moribus spectatur. Videmus ætate nostra avaros, feneratores, libidinosos, prodigos, amatorculos, amasias, mimos, & mimas, saltatrices, & cantatrices, lusores, perjuros, fraudolentos, molles, mœchos, bis aut quater in annum sacramenta & Pœnitentiæ, & Eucharistiæ frequentare. Quænam morum emendatio? Nulla. Percurrunt apostolici ministri provincias, sacras, ut vocant, missiones exercentes. Accurrunt ingentes cujuscumque status turbæ multæ: gehennalis fornacis timore perculsæ flagitiorum sarcinam deponunt, confitentur, absolvuntur, communicantur. Vix profecti sunt sacri Missionarii, cursum præteritæ vitæ resumunt, & denuo pro futuro anno scelera agglomerant. Eædem consuetudines, libidines, fenora, fraudes, mendacia, adulteria, perjuria, injustitiæ. Et hic confessionum, & relapsuum circulus totam fere vitam comprehendit. Ex tanta pœnitentium multitudine vix quinque in mille veræ christianæ justificationis signa præbent, & fructus pariunt. Visibilis, & omnibus comperta experientia judex esto.

III.

III. Sed unde, inquis, evenit quod ejusmodi fictarum justificationum spectra nullum ingerant terrorem? Unde, quod Confessarii Christianis istis fictis sacramenta administrent? Unde, quod Christiani ipsi, suorum relapsuum conscii, non dignoscant sacrilegas esse confessiones? Nonne ipsi perspectum habent, amicitiæ fœdera sincere, & constanter inita facile non violari? Unde ergo tam horrenda hallucinatio? Unde tam monstrosa deceptio?

IV. Ex illo humani moris torrente, reponit S. Augustinus, ex illa universali consuetudine prævalente, quæ secum abripit vel ipsos quandoque sapientes, nisi diligenter vigilent, & strenue dimicent. Ex illa denique VIA MEDIA, quæ pro formandis moribus, quemadmodum pro dirigendis divinis decretis, inquit doctissimus Episcopus *Palanco*, invecta est. Duas tantum vias Christus patefecit: arctam & angustam unam, latam & spatiosam alteram. Prioris viæ pauci ambulatores teste ipso Christo, posterioris multi. Nova VIA MEDIA ab hominibus, non sane a Deo, excogitata immensam comprehendit Christianorum multitudinem. Istius viæ Christiani corpus oppipare nutriunt, sensus demulcent, voluptati, illecebris, choreis, theatris, comœdiis, & mundi deliciis indulgent: suas habere matronulas, amasias honestulas, volunt, quibus cum conversentur, epulentur, jocentur. Jejunia, disciplinas, cilicia perhorrescunt. Concupiscentiæ, ambitionis, superbiæ impetus coercere, carnis stimulos comprimere omnino recusant. Ut tamen a sceleratis, improbis, obstinatis peccatoribus, qui per viam latam & spatiosam laxatis habenis, & larva posita percurrunt, sese distinguant, suas recitant precatiunculas, pios libellos legunt, frequentant Ecclesias, & ad sacramenta festis Christi, & B. Virginis solemnioribus accedunt. Hæc VIA MEDIA ingentiorem peccatorum multitudinem claudit ætate nostra, quam olim via lata & spatiosa ab Evangelio descripta. Quoniam hæc via lata ducit ad perditionem. Sed NOVA VIA MEDIA una conjungit paganicos mores, & regni æterni præmium; sacramenta Christi, & voluptates mundi; lucem, & tenebras; bonum, & malum. Hæc autem VIA MEDIA seducentior est via lata. Qui hanc calcant, sciunt se esse peccatores, & ad sacramenta, nisi prius eam derelinquant, non accedunt. Verum enim vero MEDIÆ VIÆ ambulatores sese beatos reputant, & per hanc viam pervenire posse ad æternum regnum existimant amasios, & amasias, mimos, & mimas, saltatrices, & psaltrias, ceterosque omnes qui frequentant sacramenta.

V. Doctissimus Joannes Morinus *lib. 9. c. 34.* apud Judæos has tres vias etiam obtinuisse, declarat his verbis. „ Judæorum „ recentiorum, & antiquorum celebre est „ effatum, tria esse hominum genera, per„ fecte justorum, perfecte impiorum, & „ intermediorum: Deum tres libros habe„ re: in primo perfecte justos describi; in „ secundo perfecte impios; in postremo in„ termedios. Deum initio anni omnium „ hominum actiones celebri judicio exami„ nare; perfecte justos tum statim primo „ libro inscribi, malos secundo, intermedio„ rum autem judicium in decimum diem „ mensis suspendi: si perfectam pœnitentiam „ egerint, justis; si non, impiis adnume„ randos. “

VI. Porro sicut istorum *via media* est, sic eorumdem justificatio *media est*. Via media nova est, ideo non evangelica, sed mundana. Similiter istorum justificatio *media est, nova est*, non a Christo Jesu, non a Deo infusa, sed ab hominibus confecta. Ad commentitiam justificationem effingendam coegit hominum malitia. Sacramentorum ministri nonnulli hominum salutis zelo flagrantes, pia & sancta intentione, ut sentire nos convenit, cum adducere homines ad exactam Evangelii observantiam, & ad reformandos mores juxta baptismalis professionis normam non possent, levigare Christi jugum, delinire legis rigorem, & evangelicam normam humanis appetitionibus accommodare satagerunt, inquit in Psal. 98. S. Augustinus. *Hæc est enim in hominibus magna, & usitata perversitas: quia cum debeant vivere ipsi secundum voluntatem Dei, Deum volunt vivere secundum voluntatem suam. Et cum ipsam nolunt corrigi, illum volunt depravari; rectum non arbitrantes quod ille vult, sed quod ipsi volunt.*

VII. En reseratam, & patefactam causam cur hodie homines non mirentur, dum vident Christianos hac hebdomada ad pœnitentiæ tribunal, ad mensam eucharisticam accedere, altera, sin minus eadem, ad mensam lusoriam cum amasiunculis, & matronulis, ad choreas, ad theatra, ad comœdias, & etiam ad fornicandum, ad adulterandum aut re, aut oculis, aut tactibus, & ad omnia mundi præstigia frequentanda. Rursus ad tribunalia pœnitentiæ; & rursus in-

inter amasios, & amasias, ubi procant, & procantur, amant, & amantur, tangunt, & tanguntur, spectant, & spectantur, inhiant & inhiantur, suspirant, & suspirantur. Isne ne divinæ justificationis fructus? Isti ne filii Dei? Isti ne vitam moresque suos ad Christi exemplar conformant? Non commoventur Christiani super hoc justificationis spectro, super hoc sacramentorum, & sacrilegiorum fœdere. Cur? Quia ab infantia assueti sunt videre hunc perpetuum circulum sacramentorum, & relapsuum: quia reputant satis esse peccata confiteri ministris pœnitentiæ, licet nulla succedat emendatio, licet perpetuo sese in libidinis luto, veluti sues, volvant revolvantque. Confirmantur in hac persuasione auctoritate non paucorum Casuistarum, & Confessariorum. Clamant isti & voce, & scriptis, reflorere ætate nostra *aurea sæcula*. Quandonam, inquiunt, tanta sacramentorum frequentia, tantus ad templa concursus, tam splendidus cultus, tam magnificus apparatus, tanta Sacrificiorum multitudo, tanta cantus melodia, tanta devotionum varietas?

VIII. Si reponatur, quandonam mores dissolutiores? Quandonam tantæ templorum profanationes? Quandonam patrimonia pauperum, & Christi prodigalius dilapidata in scortis, in canibus, in pompis, & luxu? Quandonam tandem impietas, & increduli audacius Religionem aggressi sunt? si ita inclametur, continuo regerunt: sic crocitant *Rigoristæ* truces, sævi, immisericordes, tetrici, semper murmurantes adversus florentissimam *ætatis nostræ* disciplinam.

IX. En unam ex causis cur Christiani non commoventur super instabili, & fluxa plurium ætatis nostræ Christianorum justificatione. Moralistæ doctores plurimi invehuntur contra Theologos qui inculcant pœnitentibus ut præcipue de illo peccato doleant *cui sunt valde addicti*, ut propositum *firmum & constans* concipiant non peccandi de cetero, ut mox clarius videbimus. Et ut ad incitas te, lector, redigam; revolvito plurimos Casuistarum libros, qui præcipue omnium manibus teruntur: severe perquirito, ubi sit depicta vera justificationis christianæ imago juxta exemplar quod Scripturæ sanctæ proponunt. Inquirito ubi descripti sint ejus effectus, excelsi caracteres, splendidissimæ prærogativæ. In quorum Casuistarum libris hæc invenies? In Gobat, in Tambunino, in Diana, in Viva, in La-Croix, in Caramuele, in Leandro, in Sporer, in Burgaber, in Bonacina? Invenies contra innumeras distinctiunculas, sophismata, dissidia, quibus vera justificationis christianæ imago obscuratur. Ita imbecillitati meæ videtur. Num ipse fallar, & deceptus sim, tu judex esto, & sapientes omnes. Neque enim me in censorem erigo, sed quæ exiguitati meæ vera videntur, sapientum judicio submitto.

X. Quid ergo mirum, si Christiani, & ipsi minus periti Confessarii his præjudiciis educati existiment, justificationem divinam natura sua stabilem, & firmam, sitam esse in hoc confessionum, & relapsuum perpetuo circulo, in hac flagitiorum, & sacramentorum successione? Vident ab ipsis incunabulis non paucos Dei ministros ad sacramenta admittere Christianos qui licet pluries in annum confiteantur, tamen, ac si non confiterentur, indulgent luxui, immodestis pompis, ludis, fenori, ambitioni, & insanientis mundi voluptatibus. Clamant præterea: Quid? An nos decipient Dei ministri? An hæc disciplina confœderandi sacramentorum frequentiam cum recensitis mundi solatiis, & illecebris tantorum virorum piorum, gravium, & proborum auctoritate fulta, reputanda erit vitiosa, & corrupta? *Magna*, clamat S. Augustinus, *tentatio*. Hac ipsa tentatione exagitati vacillabant Christiani Ecclesiæ Hierosolymitanæ; sed eosdem confirmavit, roboravitque S. Paulus. S. Augustinus testatur se gravissimas persecutiones passum, ut sui temporis Christianos ab errore eriperet, quod adversarii aliter opinantes illos in suavi, & benigna vivendi consuetudine detinerent firmos & constantes. Nec propterea inclamare cessavit Doctor sanctissimus. *Propter hominum errores, qui per vaniloquas seductiones, & pravas consuetudines nobis molestam pro vobis curam inferre non cessant, tacere non possumus*. Serm. 157. jam inde usque possessio propriæ libertatis adversus divinæ legis controversa mandata opponebatur, licet Probabilismi fuco non calamistrata. *Sunt aliqui* (inquit S. Augustinus, sive auctor serm. 4. ad Fratr. in Erem.) *qui spiritu libertatis vivere volunt: et si ab aliquo reprehenduntur, latrant ut canes, mordent ut serpentes, dolent ut parturientes, dicentes malum bonum, & bonum malum, verum falsum, & falsum verum*.

XI. Paulum, rogo obtestorque, Paulum tubam Spiritus sancti audite, Paulum legite, Evangelium Christi serio meditamini, si vestram æternam salutem amatis. Aures

arri-

arrigite, ut doctrina Pauli de justificatione insculpta hæreat cordibus vestris. Justificatio quam Paulus docet, *constans, firma, & stabilis* est. Novis autem Doctoribus, si a Paulo dissentientes, de sacramentorum frequentia, & fucato devotionis splendore glorientur, cum S. Paulo 1. *Corinth.* 5. respondete: *Non est bona gloriatio vestra. Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi . . . Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis . . . Nunc autem scripsi vobis non commisceri. Si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax; cum ejusmodi nec cibum sumere.* Numquid dicturi sunt nonnulli novi Casuistæ: *Communis opinio Doctorum* oppositum docet? Disciplina hæc absolevit, & alia id genus?

CAPUT X.

Conditiones propositi necessarii ad Confessionem.

I. UT veram, christiane lector, imaginem formare queas justificationis quam nonnulli juniores Casuistæ depingunt, in mentem revoca istos docere, sat esse ad sacramentum attritionem servilem conceptam ex timore pœnæ æternæ. Et hic paululum animadverte quod quæ fiunt ex timore, non sunt *firma*, & *stabilia*, cum timor vim quamdam inferat. Quæ enim formidamus, delere ex mente cupimus.

II. Secundo recogites velim, Doctores istos ultra pergere, docentes non esse necessarium timorem conceptum ex metu gehennæ, seu pœnarum æternarum, sed sat esse dolorem conceptum ex malo aliquo temporali inflicto, vel infligendo a Deo, auctore supernaturali, puta ex infamia, ex carcere, ex ægritudine. Transeuntes postea ad propositum, quod Tridentinum necessarium definivit, docent non requiri *expressum*, sed sat esse *implicitum*, contentum in illo dolore concepto ex malo temporali, ut dictum est. Audi nunc quid de hoc proposito doceant, & continuo formabis veram imaginem novæ justificationis invectæ ab hominibus.

III. Prærogativæ seu conditiones veri propositi sunt tres: 1. quod sit universale; 2. quod sit stabile, constans, & firmum; 3. quod sit efficax. Non debet tamen Confessarius proponere, nec pœnitens formare has hypotheses. Quid agerem, si mors crudelissima a tyranno intentaretur, si ingens patrimonium mihi exhiberetur, ut rursus peccarem &c.? Hæ hypotheses turbare aliquorum pœnitentium mentem possunt: ideo ab his abstinendum: sat est ut firmiter proponant abstinere ab omnibus peccatis, & instaurent propositum præcipue contra illa peccata quibus sunt valde addicti; sat est ut in communi proponant se velle potius mori, & bona omnia amittere quam Deum graviter offendere, quin necesse sit ad hoc vel illud acerbissimum tormentum descendere. Tres istas conditiones Theologi communiter necessarias esse ad verum propositum docent. Quid plures Casuistæ doceant audiamus. Neque enim tam docendi, quam dedocendi sunt lectores, ut abstineant, vel deponant falsas opinationes.

IV. QUÆST. 1. *Quid dicendum de opinione quæ docet propositum sufficere ad Confessionem, licet pœnitens certo sciat se relapsurum?* RESP. Ne dicant me imponere Casuistis, hæc 3. *p. c.* 2. *sec.* 4. *n.* 310. *pag.* 204. scribit Sporer: „ Potest enim quis vere dolere ac detestari „ peccatum, ac vere & absolute proponere se de cetero non peccaturum, seu *firmum* propositum, ac *sufficiens* concipere „ abstinendi imposterum; tametsi valde timeat, aut etiam existimet, *immo* CERTO „ CREDAT *se ob expertam voluntatis suæ inconstantiam, & fragilitatem suam denuo relapsurum*: non omnia peccata mortalia, „ vel hoc certum peccati genus evitaturum. „ Unde si pœnitens dicat: *Omnino quidem* „ *doleo, ac firmiter propono imposterum abstinere; interim tamen* SCIO, *iterum faciam, iterum labar, jam toties expertus sum*: is „ tamquam BENE DISPOSITUS, præmissa „ confirmatione, ac consolatione debita, „ ABSOLVENDUS: quia sensus verbi *iterum* „ *faciam* est tantum indicativus, seu enuntiativus ex parte intellectus. "

V. Contra rescriptam doctrinam clamat *lib.* 8. *Confes. c.* 9. S. Augustinus: *Unde hoc monstrum? Imperat voluntas sibi, & non fit quod imperat? Ergo non ex toto corde imperat.* Si iste pœnitens certo existimat se relapsurum; ergo non sperat a Deo gratiam qua resistere tentationi valeat: & nisi speret, indignus est absolutione. Aut pœnitens iste justificatur per absolutionem, aut secus. Si negas; sacrilegium ergo pœnitens patrat. Si justificatur; ergo reipsa gratiam habet, qua abstinere a peccato possit. Negas? *Jansenista* ergo es. Heu quot Jansenisticæ propo-

sitiones

sitiones in quorumdam Ethice, ubi media ignorantia invincibili passim jactata, & peccantium infirmitate, impossibilia plura Decalogi mandata traducuntur! Et tamen isti obcæcatis, & obduratis semper adesse divinam gratiam clamant. Sed quia gratia hæc versatilis est, ideo docent pœnitentem certo se credere relapsurum. Pœnitens iste descriptus a P. Sporer sincerus saltem est, licet sacrilegus. Scit præteritas Confessiones fuisse sacrilegas, ex defectu veri propositi: ideo experientia doctus sincere fatetur, *se credere*, *& scire* se relapsurum: quia scit se non relicturum amasiam, fenora, perjuria, & similia crimina. Sed simul sciunt pœnitentes se reperturos Casuistas, & Confessarios a quibus absolutionem, & sacram Eucharistiam accipiant. Subdit P. Sporer: *secus si sensus esset optativus*. Papæ! Hoc solum deficeret quod peccatum optaret.

VI. QUÆST. II. *Quid dicendum de censura quam P. Francolinus inurit Episcopo Gennet, quia is vult propositum esse firmum, & constans?* RESP. P. Francolinus in suo *Cler. Rom. lib. 2. col. 10. dis. 10. n. 26. pag. 99. ultim. edit. Venet.* hæc scribit: „ Franciscus „ Gennetus in sua recentissima Theologia „ morali edita Parisiis an. 1703. Ex pluri„ bus exemplis RIGIDISSIMÆ ipsius doctri„ næ, unde gravia sequantur absurda, unum „ afferam ex *Tom. IV. tract. 6. de Sac. Pœ„ nit.* ubi *c. 5. q. 9.* docet, ad veram con„ tritionem in hoc sacramento requisitam „ esse necessarium CONSTANS propositum: „ non inquit propositum, sed *constans pro„ positum*, idque debere innotescere Confes„ sario antequam absolvat. "

VII. Redarguit insuper ibidem P. Francolinus Gennetum Episcopum asserentem, non esse sæpe credendum lacrymis peccatorum. Deinde concludit P. Francolinus ibi n. 27. *Quis unquam audivit tam* ABSURDAS *doctrinas, tam* SEVERAS?

VIII. Quis unquam audivit catholicum Scriptorem contra ipsum Apostolum Paulum, nedum contra Episcopum Gennetum tam aperte insurgentem? Nam doctrina Genneti est ipsissima S. Pauli inquientis: *Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam operatur* STABILEM. Et rursus docet Paulus: *Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles*. Et constantes, & stabiles, & immobiles vult esse pœnitentes S. Paulus, & cum eodem Gennetus. Sed P. Francolinus in oppositum vociferatur: *Quis unquam audivit tam absurdas doctrinas?* Absurda ne docuit sanctissimus Apostolus Paulus?

IX. Doctrinam Francolini transcripsit P. La-Croix *lib. 6. p. 2. n.* 1824. Quæro, debet ne pœnitens habere voluntatem constantem, aut inconstantem. Si primum; *doctrinam rigidissimam* doces, inquit Francolinus cum P. La-Croix. Ergo sufficit habere voluntatem inconstantem. Quis vero hanc consequentiam, D. Paulo adversantem, falsitatis aperte non arguat? Dic lector: fideres ne tu pecunias mutuo illis qui haberent voluntatem non constantem, sed inconstantem illas restituendi?

X. QUÆST. III. *Quid dicendum circa propositum universale vitandi omnia mortalia?* RESP. Conditio secunda propositi requisiti ad confessionem, est voluntas universalis abstinendi ab omnibus & singulis mortalibus. Hæc doctrina certa & manifesta est, quam docet S. Thomas 3. p. qu. 87. art. 1. ad 1, *Pœnitentia*, ait, *de peccatis mortalibus requirit quod homo proponat abstinere ab omnibus & singulis mortalibus*. Omnes antiqui Theologi idem docent. Contrariam opinationem sustinent Aversa, Hurtado, Platellius, Dicastillo, qui priorem doctrinam vocat singularem. Horum scriptorum opinionem falsam judico, & divinis Scripturis contrariam. Non satis lectorum periculo consuluit P. La-Croix, scribens lib. 6. p. 2. n. 898. „ Pro„ babilius videtur pro absolutione a morta„ libus requiri propositum universale impo„ sterum cavendi omnia mortalia. " Si enim est tantum *probabilior*, juxta ipsum est adhuc *probabilis* opposita opinio Platellii, Hurtadi &c. quam proinde sequi quisque potest secundum Probabilistas. Quis vero asserere audeat accedentem ad sacramentum Pœnitentiæ sine proposito universali vitandi omnia mortalia, justificari?

XI. Quodnam pœnitentiæ genus istud est quod ab his auctoribus est excogitatum? Sufficit juxta nonnullos dolor servilis etiam ex mali temporalis a Deo infligendi timore conceptus. Non requiritur propositum explicitum. Non requiritur quod sit constans. Non requiritur quod sit universale. Hæc ne pœnitentia quam Christus, quam Evangelistæ docent?

XII. Tertia conditio propositi requisiti ad confessionem est ut sit efficax, idest ut efficiatur quod proponitur, ut in *Psal. 48.* sapienter declarat S. Thomas. *Propositum optime manifestatur per operationem*. Porro ut propositum dicatur efficax, oportet ut pœniten-

nitentes habeant voluntatem abſtinendi non ſolum a peccatis, verum etiam a periculis, & occaſionibus quæ ad peccata impellunt.

XIII. QUÆST. IV. *Quas vitare occaſiones debet pœnitens, ut propoſitum dicatur efficax?* RESP. Duplex occaſionum genus. Aliæ *remotæ*, quæ ubique fere occurrunt; aliæ *proximæ*, quæ natura ſua, omnibus ſpectatis, ad peccatum inducunt: ſeu in quibus conſtitutus homo aut raro, aut nunquam a peccato abſtinet. Harum occaſionum aliæ liberæ, aliæ neceſſariæ. Primi generis occaſiones libere homo quærit, aut retinet. Secundi generis ſunt illæ a quibus homo recedere nequit, ut filii familias, & alii ſervituti obnoxii. Præterea alia eſt occaſio proxima abſoluta, ut concubinatus, habitatio cum amaſia &c. Alia occaſio proxima relativa, ut colloquium familiare cum tali puella, muliere &c. Titio erit occaſio proxima, ſecus Sempronio.

XIV. QUÆST. V. *Quid de propoſito vitandi occaſiones proximas doceant Probabiliſtæ plures?* RESP. Volumen implerem, ſi omnes opiniones quæ mihi videntur falſæ, recenſere vellem: in tranſcurſu pauca delibabo. 1. Mulieres abſolvendas docent quæ non proponunt nudata ubera modeſte tegere. 2. Quæ non proponunt ſuperfluum ornatum, & luxum moderari. 3. Quæ nolunt dimittere fucos, & artificiales faciei colores. 4. Docent aliqui poſſe famulos inſervire pellici, eique porrigere cibos calidos provocantes ad venerem. 5. Poſſe domino, & amaſiæ lectum ſternere citra culpam venialem, & floribus fulcire citra mortalem. 6. Poſſe conducere pellicem in domum ſui domini, etiamſi prævideant eos peccaturos. 7. Poſſe deferre munuſcula turpis amoris incitamenta ad amaſiam. 8. Licitum eſſe locare domum alicui petenti ad fornicandum. 9. Licitum eſſe donare judicis concubinæ, ut intercedat apud ipſum. Nullus eſſet ſcribendi finis, ſi recenſere omnia paradoxa vellem.

XV. QUÆST. VI. *Quid dicendum de regula quam proponunt PP. Sporer, Gobat, Caramuel, & alii circa propoſitum vitandæ occaſionis in quam probabiliter ſcis te lapſurum?* RESP. In hac materia Probabiliſmus ſuas exerit vires. Hæc *p. 3. c. 2. ſec. 4. q. 2. §. 1. n.* 324. docet P. Sporer. „ Quando enim „ ſolum eſt *probabile* te ſuccubiturum in tali „ occaſione tentationi, certe etiam *probabile* eſt te non ſuccubiturum: occurrunt enim „ graves rationes ob quas vir prudens judi„ cat te non lapſurum. Certe hujus judi„ cium ſequendo, ſine nota temeritatis ob „ rationabilem cauſam poteris te commit„ tere huic occaſioni, certe non commiſſu„ rus, ſi ſcires, vel CERTO crederes te la„ pſurum. Quare Confeſſarius non judicabit „ eſſe in occaſione proxima peccandi, v. g. „ ſe inebriandi, fornicandi &c. *qui in tali „ loco decies tentatus ſuccubuit ſolum ter, vel „ quater; ſecus ſi octies, vel ſepties, & bis „ vel ter tantum peccatum vitavit, & ſupe„ rior evaſit.* Quapropter huic, & non illi „ nolenti hanc occaſionem relinquere ne„ ganda erit abſolutio. QUIA Joannes Ca„ ramuel *Theolog. Reg. diſp.* 20. *num.* 1056. „ vult etiam dandam abſolutionem illi qui „ *toties fuit victor, quoties victus, referente,* „ *& non contradicente* P. Gobat *caſu* 16. “

XVI. Hac probabiliſtica doctrina animati luxurioſi, ebrii, & ceteri adibunt amaſiam, tabernam, aliamve occaſionem quater, aut ter in diem, in biduum, in triduum, bis vel ter ſe abſtinebunt; bis vel ter peccabunt. Immo ut ſecurius abſolvantur octies in diem viſitabunt amaſiam, & ſemel vel bis peccabunt. Tum enim, non ſolum juxta *Gobat*, & *Caramuelem*, verum etiam ſecundum alios Probabiliſtas cautiores abſolvi poterunt, & euchariſtico pabulo nutriri. Si ab his perconteris, cur abſolvi queant qui bis aut quater in occaſione peccant, ſecus qui ſex, reſpondent: Ita docent *Doctores*.

XVII. QUÆST. VII. *Quid ſit occaſio propinqua, & an pœnitens habere propoſitum debeat illam evitandi?* RESP. Occaſio propinqua illa dicitur quæ omnium circumſtantiarum plexu ſpectato, graviter allicit ad culpam, ita ut ſine magna difficultate, & cautione abſtinere a culpa homines non ſoleant. Hæ occaſiones, quæ propinquæ a plurib. appellantur, ſunt ſæpius occaſiones proximæ reſpectivæ.

XVIII. QUÆST. VIII. *Quid dicendum de opinione PP. Sporer, Layman, & aliorum circa debitum derelinquendi occaſiones propinquas?* RESP. P. Patritius Sporer *loc. cit. n.* 322. hæc ſcribit: „ Unde abſolvendi ſunt mili„ tes, mercatores, ancillæ &c. quibus ex „ officio, negotio, domo &c. imminet pro„ pinquum peccandi periculum, *quo ſæpius* „ *peccare* ſolebant, ſi abſque magna diffi„ cultate, vel damno notabili dimittere ne„ queant, dummodo ſerio proponant pec„ catum vitare impoſterum. Ex communi „ Layman *c. 4. n. 9.* “

XIX. Si peccare *ſæpius ſolent*, occaſiones iſtæ, quæ *ex communi* Probabiliſtarum ſenſu

ſunt

sunt propinquæ, reipsa proximæ relativæ sunt. Hæc doctrina, quæ ut testatur P. Sporer, est communis inter Doctores Probabilistas, duplici ex capite falsa est. Nam vel *sæpius peccare solent* ex efficacia occasionis fragilitatem pulsantis: & tunc est proxima, atque adeo deserenda ante absolutionem ex doctrina Ecclesiæ: vel *sæpius peccare solent* ex malitia, & tunc indispositi & indigni sunt absolutione. Hæc ne pœnitentia *stabilis*, *immobilis*, quam Scriptura sancta docet? Difficile est derelinquere ejusmodi occasiones. Fateor. Quid inde? Quid docet Evangelium Christi? Arrigite aures, & audite Christum Jesum: *Amen dico vobis quia dives difficile intrabit in regnum cælorum. Facilius est camelum transire per foramen acus, quam divitem intrare in regnum cælorum.* Matth. 19. Et rursus Marc. c. 10. *Quam difficile qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt!* Obstupescebant discipuli tantum *Rigorismum* audientes. Sed Christus iterum clamat: *Discipuli autem* (pergit Marcus) *obstupescebant. At* JESUS *rursus respondens ait illis: Filioli, quam difficile est confidentes in pecuniis in regnum Dei introire!* Quid tandem præferunt hæc oracula? *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum* &c. *Si manus tua scandalizat te, abscinde eam.* Matth. 5. Et iterum Paulus 1. *Thessal.* 5. intonat: *Ab omni specie mali abstinete vos.* Sic docent Doctores evangelici. Sed oppositum docent Doctores Probabilistæ. Si hæc sola JESU Christi oracula, & quæ superius adduxi, præ oculis haberetis o Confessarii, o Dei ministri, nonne omnes, quas de pœnitentia stabili, de amore Dei, de proposito constanti, & de occasionibus derelinquendis controversias excitant Casuistæ, resolvere vobis ipsis luce Scripturarum præeunte sciretis? Nonne falsissimas deprehenderetis similium Casuistarum opiniunculas Christi Evangelio adversas? Legite ergo, iterum clamo, legite Evangelium Christi, legite verbum Dei: quoniam secundum Evangelium, & non secundum Doctores casuistas judicandi a Deo una cum pœnitentibus vestris estis.

XX. QUÆST. IX. *Quid dicendum de opinione docente, absolvendos adolescentes qui laborando cum feminis consensu, tactibus, & copula peccent, quia non habitant in eadem domo?* RESP. Hæc est doctrina quam *qu.* 3. *a.* 4. *n.* 5. docet P. Dominicus Viva ex suis citatis Casuistis. „ Unde inferunt Perez, „ Leander, Lugo, aliique, posse absolvi „ adolescentes qui versantur cum feminis „ laborando, vel *conversando* cum eis, quæ „ *in eadem domo non habitant*: quia licet „ aliquando in tali occasione mortaliter peccent *consensu*, *tactibus*, *& etiam copula*, „ ea tamen occasio censetur *remota*. Quandoquidem non solent homines *ex tali occasione* SEMPER, *aut fere* SEMPER PECCARE MORTALITER. " Sit ne hæc doctrina antievangelica, judicent sapientes: nulla enim est accommodatior fovendis carnalibus peccatis inter amasios & amasias, qui fere numquam in eadem domo habitant, sæpissime vero una conveniunt.

XXI. QUÆST. X. *Quid dicendum de illorum opinione qui in peccatore justificando non requirunt expressos actus fidei, & spei?* RESP. Hæc scribit P. Dominicus Viva *qu.* 3. *a.* 4. *n.* 11. „ Respondeo cum Leandro . . . Sanchez, Bonacina, Filliucio, Valentia contra Hurtadum, Turrianum, & alios, non „ requiri hos actus expressos, *cum numquam* fideles, nec Confessarii fuerint de „ *iis solliciti*, sicut sunt solliciti de dolore. „ Quare vel sufficit actus fidei, & spei præteritus non retractatus, vel actus fidei, „ vel spei imbibitus in ipso dolore. "

XXII. Concilium Tridentinum *sess.* 6 *c.* 6. docet: *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia, & adjuti,* FIDEM *ex auditu concipientes . . . a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur . . . in* SPEM *eriguntur* &c. Clarius hos actus, *credere*, *sperare*, *diligere*, explicat *can.* 3. ut vidimus supra. Si actus isti imbibiti in dolore sufficerent, ut contendunt Leander, Sanchez, Bonacina, Viva, & alii, superflue expressi a Concilio forent. Meditare istorum auctorum genium, quo communiter feruntur ad deliniendam, temperandam, & levigandam legem sive Scripturarum, sive Conciliorum.

XXIII. Oro iterum lectores meos ut positis præjudiciis, & partium studio vacui, mature expendant universam istius dissertationis doctrinam, quam ex una parte ex Scripturis sanctis, ex Concilio Tridentino, ex Patribus haustam; & ex altera parte ex Doctoribus Casuistis formidolosæ attritionis defensoribus excerptam adduxi, serio conferant, & meditentur, tum judicium proferant. Omnia enim quæ scripsi, & scripturus sum, & sapientum, & superiorum judicio plenissima voluntate subjicio.

DIS-

DISSERTATIO II.

De Confessione sacramentali, & satisfactione.

CAPUT I.

Quid sit Confessio sacramentalis, & quando divinum ejus præceptum obliget.

I. DE præcepto annuæ Confessionis supra disputatum est. Confessionem peccatorum institutam esse a Christo Domino, semper docuit Ecclesia catholica, adductis his verbis Christi Jesu: *Tibi dabo claves regni cælorum: quodcumque ligaveris* &c. Matth. 16. Potestatem hanc judiciariam esse evidens est. Porro ut rectam judex proferre sententiam queat, qua solvat solvendos, & liget ligandos, perspecta habeat delicta necessum est. Agnoscere autem delicta judex nequit, nisi reus eadem patefaciat. Ergo ex Christi institutione confessio peccatorum necessaria est. Et hanc veritatem definivit Tridentinum *sess.* 14. *c.* 5. adversus Protestantes. Nec mihi nunc longius hoc dogma illustrare permissum est.

II. QUÆST. I. *Quo tempore divinum hoc præceptum per se obligat?* RESP. In probabili articulo mortis per se obligare hoc præceptum omnes communiter adfirmant. Nam si aliquando urget (certum est autem urgere) profecto in mortis articulo obligat, cum potissimum illo tempore quisque saluti suæ æternæ consulere teneatur. Obligare quoque hoc præceptum extra mortis articulum, adfirmat communis, & vera sententia. Siquidem præcepta adfirmativa non modo obligant in extrema necessitate, verum etiam cum prudenter necessaria judicatur eorumdem observatio. Regula certæ obligationis pro hoc aut illo tempore, præter eam quam præscribit Ecclesia, designari absolute nequit; sed quisque consilio prudentis Confessarii applicare sibi hoc remedium debet.

III. QUÆST. II. *An quando adest periculum oblivionis alicujus, vel multorum peccatorum mortalium, teneatur quis confiteri ante annum?* RESP. P. Leander *tr.* 5. *disp.* 3. *q.* 5. sententiam negantem ut probabiliorem defendit, & pro eadem citat Valentiam, Vasquez, Sylvestrum, Sotum, Lugo, & alios: quia, inquit, fere omnes in anni decursu *toties peccamus*, ut in Quadragesima veri numeri non meminerimus: tum quia nulla lege ad id obligamur; & sine lege non est afferenda obligatio.

IV. Hæc opinio, ut mea minima præfert sententia, falsa est. Toties peccamus omnes mortaliter? Omnium ergo pœnitentia *instabilis est*? Nullus ergo pœnitens verus in Ecclesia? Verum *quod toties mortaliter peccent omnes* in annum, ut in Quadragesima certi numeri non meminerint, assertio videtur infamans Ecclesiam catholicam, in qua plurimi sunt electi, qui aut numquam, aut rarissime scienter mortaliter peccent. Si talia nos scriberemus, quos rumores non excitarent Probabilistæ? Ipsum jus naturæ nos obligat ad præcavendum periculum oblivionis peccatorum mortalium.

V. QUÆST. III. *Quid dicendum de infrascripta opinione P. Gobat?* RESP. P. Georgius Gobat hæc *tract.* 6. *n.* 261. scribit: „ Tametsi confessionem differendo *usque ad articulum mortis*, vel Pascha, *certus sis te* „ ob hanc dilationem *esse obliturum multa* „ *crimina*; haud tamen inde oritur tibi obligatio confitendi citius. Ita sane tenet „ communis sensus, ut reor, tum confitentium, tum Confessariorum. "

VI. Communis sensus lumine naturali & evangelico illustratus, & non Probabilismi præjudiciis obscuratus a tam falsa & laxa opinione abhorret.

VII. QUÆST. IV. *Quid dicendum de opinione Leandri negantis debitum confitendi illorum qui recipere alia sacramenta volunt præter Eucharistiam?* RESP. P. Leander a SS. Sacram. *tr.* 5. *disp.* 3. *q.* 19. hæc ad propositam quæstionem respondet: „ Sed *certissime* „ respondeo, non teneri: quia nullum extat præceptum circa hoc impositum, ut „ clare colligitur ex Trident. . . Victor. „ Sylvester, Angel. Soto, quos citat, & „ sequitur Suarez, Fagundez, Lugo, Villalobos, & *omnes communiter*. "

VIII. Communiter ergo Casuistæ defendunt, non debere fideles confessionem præmittere, dum alia sacramenta recipere, præter Eucharistiam, debent? Audiant omnes Catechismum Concilii Tridentini *p.* 2. *c.* 5. §. 45. ubi hæc statuit. *Verum si quid salutis nostræ ratio postulet consideremus, profecto quoties vel mortis periculum imminet, vel aliquam rem tractare aggredimur, cujus tractatio homini peccatis contaminato non conveniat, veluti cum sacramenta administramus, aut percipimus, toties confessio prætermittenda non est. Atque idem* OMNINO, *cum veremur ne nos alicu-*

alicujus culpæ, quam admiserimus, oblivio capiat: neque enim peccata confiteri possumus, cum non meminerimus: neque peccatorum veniam a Domino impetramus, nisi ea Pœnitentiæ sacramentum per confessionem deleat.

CAPUT II.

De Confessionis sacramentalis conditionibus.

I. CONditiones sacramentalis Confessionis sunt his verbis comprehensæ:

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis:
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda:
Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata:
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

II. Conditio 1. significat ut exponantur peccata simplici sermone, relictis episodiis. Feminæ frequenter, ut sua peccata exponant, totam familiam infamant. Cavendum ab hoc defectu est. 2. Conditio sit *humilis* in gestu, in habitu modesto, sine ense, sine luxu, quem ad ipsum deferre tribunal mulieres solent, ideo rejiciendæ. 3. *Pura* ob rectum justificationis finem. 4. *Fidelis* absque fuco, & mendacio. 5. *Frequens* juxta prudentis ministri consilium. 6. *Nuda* absque æquivocis, & excusatione. 7. *Discreta*, verbis honestis expressa. 8. *Libens*, seu spontanea, & libera. 9. *Verecunda* cum modestia, & pudore. 10. *Integra*, explicando numerum, speciem, & circumstantias. 11. *Secreta* ad evitandum scandalum, infamiam &c. 12. *Lacrymabilis*, idest cum vero cordis dolore. 13. *Fortis* in proposito abstinendi a peccatis. 14. *Accusans*, non excusans peccata. 15. *Accelerata* absque dilatione nimia post patratum peccatum. 16. *Parere parata* Confessario dirigenti, docenti, & medenti.

III. QUÆST. 1. *Utrum formaliter integra esse debeat Confessio?* RESP. Adfirmant omnes contra Lutherum, & veritas de fide est definita in Concilio Tridentino *sess.* 14. *c.* 5. idest, debet esse confessio omnium peccatorum mortalium quæ quis post diligens examen conscientiæ recordatur.

IV. QUÆST. II. *Quæ diligentia adhibenda in examine conscientiæ est?* RESP. Duo in hoc gravissimo negotio extrema cavenda sunt. Diligentia nimia, quæ angorem, & torturam conscientiæ inducit, quæ mentem & animum turbat, vitanda est. Neque enim confessio est *carnificina* animarum, ut blaterant Calviniſtæ, sed evacuatio vulnerum, & salutis remedium. Vitandum quoque aliud extremum negligentiæ est. Serio & matura recogitentur commissa peccata. Pauca monita adjiciam.

V. 1. Fundendæ Deo preces sunt, quibus divinum imploretur auxilium ad fugandas mentis tenebras. Fidei actus eliciantur, quibus firmiter credatur hoc sacramento peccata remitti. Excitetur obtinendæ veniæ spes. Accendatur caritas erga Deum offensum, & dolor ex toto corde. Contritio antidotum peccati est. Si omnia evomere crimina cupis, initio examinis ferventem accende contritionem.

VI. 2. Quisque spectare suum statum & conditionem debet, & quid contra hunc statum peccaverit, expendat. 3. Severius peccata spiritus quam carnis examinentur. Adulteria, furta, fornicationes, ebrietates seipsis panduntur. At peccata superbiæ, invidiæ, simultatis, ambitionis, avaritiæ, amor ille vaferrimus refulgendi in hoc mundi theatro, & cetera ejusmodi adeo fucata, & splendida incedunt, ut totam oculis nostris malitiam abscondant, nisi penitius inspiciantur. 4. Quisque habet suam passionem regnantem, & dominantem, quæ aliis peccatis stipata incedit: hæc severius sub examen inducatur.

VII. QUÆST. III. *Quid dicendum de regula examinis quam P. Viva proponit?* RESP. P. Viva *qu.* 5. *a.* 2. *n.* 3. inquirit, quandonam confessio ob examinis defectum sit reputanda invalida? Et respondet: „ Si quis „ examinando diligentius conscientiam re„ perit *plura esse peccata* quorum erat obli„ tus, quam ea quæ confessus est, *potest* fi„ bi persuadere, quod non præmiserit exa„ men debitum. “

VIII. Si ergo tertiæ, aut quartæ partis peccatorum repererit se esse oblitum, potest tunc sibi persuadere quod præmiserit examen debitum. Falsa itaque, & vana est præfata regula. Temporis quantitas in examine conscientiæ insumenda præscribi nequit. Quo conscientia gravioribus flagitiis vulnerata est, eo diligentius inspicienda.

IX. MONITUM gravissimum de examinandis peccatis injustitiæ, & dilatione in solvendis debitis, & operariorum atque artificum mercedibus. Hæc omnia severissime discutienda sunt detractis larvis conservandi status, induendæ uxoris &c. Vide plura *Tom. 9. Lib. I. Dis.* 4. *cap.* 1.

X. QUÆST. IV. *Exprimendus ne est peccatorum numerus?* RESP. Adfirmant omnes. Et quan-

quando certus numerus non constat, exprimatur verisimilior. Confessio non est, ut dixi, conscientiarum tortura. Eo præcipuum studium dirigatur ut cor vehementi contritione emolliatur, & tunc crimina se ipsis exeunt, sicut venenum potato efficaci antidoto evomitur. Statum conscientiæ suæ pœnitens, & numerum peccatorum quæ menti post serium examen occurrunt, sincere exponat. Regula Tridentini *sess.* 14. *c.* 5. optima est. *Reliqua peccata quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum in eadem confessione inclusa esse intelliguntur, pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: Ab occultis meis munda me Domine.* Si vera erit contritio, numquam examen deficiens erit. Frequentissime in examine negligentia occurrit, quia ficta contritio est ex quibusdam temporalibus, aut etiam pœnis æternis concepta, & cujuscumque caritatis vacua.

XI. QUÆST. V. *Qui diuturna consuetudine peccavit, satis ne eidem est tempus sui vitiosi status exponere non explicato peccatorum numero?* RESP. Pœnitens meliori quo potest modo suum repræsentare statum debet. Frequentiam peccandi exponat, si nequit numerum, puta toties in diem, in hebdomadam, in mensem, & tempus quo in vitio moratus sit. Si meretrix sit, diversas species declaret, & tempus meretricii. Qui concubinam domi habuit ut uxorem, tempus concubinatus dicat, & numerum fornicationum, si possit. Qui inscienter numerum peccatorum auxit, si postea deprehendit, se toties non peccasse, non tenetur hoc decrementum manifestare, nisi aliqua circumstantia id postulet. Qui uno actu pluribus detraxit, sicut plura patravit peccata, ita eadem exprimere tenetur. Qui communitati detraxit, manifestare communitatem debet.

XII. QUÆST. VI. *Quid dicendum de opinione negante debitum confitendi effectus peccati?* RESP. In peccato consideratur voluntas peccandi, seu actus internus, actio exterior, & effectus consequens. Voluntas comburendi domum completur per ignis applicationem: voluntas occidendi per vulnus letale: mors, combustio domus sunt effectus peccati. P. La-Croix *lib. 6. p. 2. n. 944.* inquit: „ *Probabilius* videtur non esse obligationem per se loquendo confitendi effectum. Ita Vasq., Salas, Granado, Lugo, Bonac. &c. . . . . Et consequenter talis homo satisfaciet dicendo: projeci Breviarium, prævidens me tanto tempore non posse orare: porrexi proximo venenum, intendens ejus mortem: *tacendo an horas non orarit, & an mors sit secuta nec ne.*“

XIII. Hæc opinio mihi falsa videtur: & rationes quæ adducuntur a P. La-Croix, aliisque ab eo citatis, vanæ sunt. Nam licet mors, domus combustio non sint in se peccata, sunt tamen peccati effectus: & horum effectuum notitia variat causæ statum. Subdit ibidem La-Croix: Per accidens sæpe addi debent tales effectus secuti: immo, inquit, *pœnitentes communiter addunt tales effectus secutos, in quo non sunt prohibendi, sed potius suaviter juvandi.* Hoc unum deesset quod etiam forent prohibendi. Cedo. Cur pœnitentes *communiter* confitentur ejusmodi effectus? Quia sequuntur intimum naturæ sensum, & lumen illud signatum in frontibus eorum, ignorantque novas istas quorumdam Casuistarum speculationes.

CAPUT III.

De obligatione confitendi circumstantias peccatorum.

I. CIrcumstantia id appellatur quod accidentaliter circumstat actum humanum, qui speciem capit ab objecto aut bono, aut malo. Circumstantia alia physica, ut si quis hominem pugione, veneno, sclopeto occidat; alia moralis, quæ in genere moris mutat speciem, seu addit novam malitiæ speciem, ut si quis occidat patrem, Religiosum &c. Præter enim homicidium adest crimen parricidii, sacrilegii &c. Obligatio est confitendi circumstantias non physicas, sed morales, quæ speciem mutant, ut fatentur omnes. Septem enumerantur circumstantiæ hoc versiculo contentæ:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

II. Circumstantia *quis* pœnitentis prodit statum, qualitates, professionem, ut si sit Clericus, Sacerdos, Monachus, uxoratus, voto adstrictus, advocatus, judex, paterfamilias &c.

III. QUÆST. I. *Quid dicendum de opinione negante debitum confitendi circumstantias mutantes speciem, dum peccator de eisdem non dubitat?* RESP. P. Georgius Gobat *tract.* 7. *n.* 324. inquit: „ Non contrahitur, adeoque confitenda non est malitia circumstantiæ *mutantis speciem, nisi pœnitens quando peccatum committebat, saltem dubitavit* an non adesset circumstantia talis, & an

„ non contraheretur propter illam peculia-
„ re peccatum. *Ita fert communis ſenſus*
„ *Theologorum. Utere mi bone vir frequenter*
„ *hac regula*, præſertim in excipiendis con-
„ feſſionibus rudium, & *nominatim* quan-
„ do circumſtantia eſt nota *ſoli Doctorum*
„ *vulgo*. "

IV. Quodnam iſtud Doctorum vulgus? Peccatores dum adulterantur, fornicantur, aut inceſtum perpetrant, flagitii voluptate animum abſorptum habent, & quidquid aliud præter circumſtantiam mutantem ſpeciem cogitant. Nemo igitur confiteri aſtringitur circumſtantias mutantes ſpeciem, niſi *pœnitens*, inquit P. Gobat, *quando peccatum committebat, ſaltem dubitarit?* Quod poſt patratum cum ſorore, cum aliena uxore, cum virgine Deo conſecrata, ſciat debitum manifeſtandæ circumſtantiæ ſpecie diverſæ nihil refert. Debet *quando peccat*, ſaltem dubitare, ut teneatur confiteri. *Utere mi bone vir frequenter hac regula*. Cavete Confeſſarii omnes, ſubdo ego, ab hac falſa regula.

V. Quæst. II. *An Religioſus initiatus ſacris Ordinibus explicare teneatur circumſtantiam voti ſolemnis?* Resp. Negant Salmanticenſes, Diana, Molfeſius, Caſtropalaus, Antonius a Spiritu ſancto. Sed affirmant alii graves Theologi, quorum ſententia vera eſt. Peccans cum novitio, aut novitia anno probationis tenetur confiteri hanc circumſtantiam, quidquid in oppoſitum dicant aliqui. Quoniam licet non emiſerint votum, ſunt tamen primitiæ, & hoſtiæ deſtinatæ in ſacrificium Deo immolandum. Violare has hoſtias & victimas Deo placentes communi ſenſui præfert enormem deformitatem. Sponſæ, & ſponſi carnaliter ſe cognoſcentes, aut alii cum eiſdem ſe commiſcentes juxta probabiliorem ſententiam debent hanc circumſtantiam manifeſtare.

VI. Virgo, quæ ſponte primo fornicatur, debet hanc circumſtantiam patefacere: quia virgo hæc peculiarem injuriam ſicut parentibus, ita Deo, a quo virginitatis donum accepit, infert, dum talem prodigit virginitatem.

VII. Quæst. III. *An Confeſſarius peccans cum pœnitente teneatur id fateri?* Resp. Sermo non eſt de Confeſſario ſollicitante, ſed de Confeſſario abſolute peccante cum pœnitente. Negant, ut referunt Salmanticenſes, aliqui. Adfirmant vero alii graves Theologi, quorum ſententia vera eſt. Quid? Confeſſarius judex, doctor, & medicus eſt. Lupus evadit devorans ovem, & hoc manifeſtandum in confeſſione non eſt? Suffragatur noſtræ ſententiæ reſervatio ſibi facta ab Epiſcopis in variis diœceſibus circa actum, vel attentationem ad turpia cum filia ſpirituali.

VIII. Si Epiſcopus, Prælatus Religionis fornicetur, adulteretur, inebrietur &c. tenetur explicare circumſtantiam ob grave ſcandalum, quod ſaltem complici affert, quidquid in oppoſitum dicant aliqui. Similiter gubernatores civitatis, judices, rectores, & ſimiles, qui furta, & injuſtitiæ crimina impedire ex officio tenentur, ſi ipſi furentur, non tenentur, ut inquiunt aliqui, manifeſtare hanc circumſtantiam, licet debeant patefacere omiſſionem qua non impedierunt aliena furta. Sed hæc opinio mihi falſa eſt. Tenentur enim hanc circumſtantiam confiteri. Similiter falſa eſt mihi opinio docens Sacerdotem percutientem laicum *cum ſanguinis effuſione*, non teneri in confeſſione manifeſtare ſe eſſe Sacerdotem. Sacerdos enim ratione ſuæ dignitatis perpetrat malitiam diſtinctam a malitia ſimplicis percuſſionis. Eunuchus, aut frigidus fornicator tenetur explicare circumſtantiam impotentiæ ad copulam naturalem, quia perpetrat peccatum contra naturam.

IX. Quæst. IV. *Quid dicendum de opinione negantium debitum confitendi conſuetudinem peccandi?* Resp. P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 2. n. 968.* reſpondet, per ſe loquendo non eſſe aperiendam talem conſuetudinem; & pro hac opinione citat *Suarez*, *Vaſquez*, *Reginaldum*, & *Lugo*. Eamdem opinionem defendunt Salmanticenſes, & citant *Dianam*, & *Caſtropalaum*. Hæc eſt ratio quam aſſignat P. La-Croix. „ Nemo per ſe loquen-
„ do tenetur bis confiteri idem peccatum.
„ Peccata autem præterita, per quæ eſt
„ cauſata conſuetudo, ſunt antehac confeſ-
„ ſa, uti ſupponitur, & peccatum præſens
„ non aggravatur, *ſed potius minuitur ratio-*
„ *ne præcedentis conſuetudinis, quæ aliquo mo-*
„ *do minuit libertatem*. Ergo non eſt neceſ-
„ ſarium facere mentionem peccatorum præ-
„ teritorum, vel illius conſuetudinis. "

X. P. Dominicus Viva in *Curſ. Theolog. tom. 2. p. 6. q. 5. n. 2.* „ Licet teneatur pœ-
„ nitens reſpondere Confeſſario interroganti
„ conſuetudinem peccati, cum oppoſita ſen-
„ tentia ſit damnata ab Innocentio XI....
„ tamen *per ſe loquendo non eſt aperienda* hu-
„ juſmodi conſuetudo. "

XI. Per ſe loquendo doctrina hæc falſa eſt, & in propoſ. 58. damnata ab Innoc. XI. con-

contenta. Per se loquendo, infirmus non tenetur patefacere medico infirmitatis suæ corporalis statum, consuetúdinem, longitudinem? Si turbæ, si agricolæ, si ipsi plebeji homines, & animæ non academiis eruditæ, sed rudes & solo naturæ lumine excultæ legerent ejusmodi doctrinas, grave paterentur scandalum. Quid? Peccatum ex consuetudine inveterata *minuitur*? Peccatores ergo obstinati, indurati, inveterati minus peccant quam qui semel vel bis? Consuetudo, inquis, minuit libertatem. Quid heinc? Diminutio hæc voluntaria est. Ipsi peccatores sibi compedes libere fabricant. Patres omnes adfirmant peccantes ex habitu peccare ex depravata malitia. Hæc diminutio libertatis in iis qui ex habitu perjurant, blasphemant, fornicantur, est consequens, non antecedens, ut veri Theologi cum S. Thoma 1. 2. *q.* 78. *a.* 2., & *q.* 76. *a.* 4. *ad* 1. docent. Aggravat ergo, non minuit peccati malitiam.

XII. Evinco descriptam doctrinam PP. La-Croix, Viva, Lugo, & aliorum contineri in hac damnata thesi 58. *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem*. Confessarius de iis solum peccatis interrogare jure valet quæ manifestare pœnitens tenetur. Ergo si Confessarius interrogare jure valet de peccandi consuetudine, manifestare illa pœnitens adstringitur. Quid ad hæc? Manifestare illam debet, reponunt Casuistæ, si interrogetur, secus si Confessarius sileat. Cavillatio vana. Debitum manifestandi præcedit jus interrogandi. Nisi enim in pœnitente esset debitum manifestandi, Confessarius interrogare non posset; cum de iis solum interrogare queat quæ patefacere pœnitens astringitur. Verum missis ratiociniis, consulatur sensus communis omnium Christianorum, qui sincere contriti primum omnium exponunt statum, consuetudinem, & habitum peccandi. Vix alicui Christiano in mentem venisset recensita doctrina, nisi Casuistæ illam excogitassent. Heinc collige, quam verum sit quod sæpius indicavi, nempe una arbitraria distinctiuncula eludi & theses ab Ecclesia damnatas, & ipsa Scripturæ sanctæ luculentissima testimonia.

XIII. QUÆST. V. *Quid dicendum de peccatis ex consuetudine patrata?* RESP. P. Claudius La-Croix hanc quæstionem proponit, nempe an peccata, quæ ex consuetudine moraliter mala, postea inadvertenter fiunt, sint confitenda? Respondet *lib.* 2. *p.* 2. *num.* 974. his verbis. „ Si supponamus, quando „ ista fiunt, nullam prorsus adesse adver„ tentiam malitiæ, talia nullam habebunt „ novam malitiam, uti constat ex dictis *l.* 5. „ *a.* 2. *n.* 16. & conseq. cum ista ex se non „ sint peccata, nec externe compleant pec„ catum aliquod internum, sed tantum sint „ effectus peccati, secundum dicta *n.* 974. „ *Non est obligatio illa confitendi . . . Quod* „ *verum est secundum multos cum Dicastillo,* „ *quamvis illa consuetudo non sit retractata.*“

XIV. Quando igitur Christiani blasphemant, perjurant, desiderant adulterare ex consuetudine non retractata moraliter mala, si nulla adsit advertentia, *non sunt confitenda* hæc scelera? Cur? Quia non sunt peccata nova. Ergo præcepta non pejerandi, non blasphemandi, non desiderandi uxorem alterius sunt istis ex consuetudine non retractata peccantibus impossibilia. Ergo *Jansenismum* defendis. De hac opinione judicent sapientes.

XV. QUÆST. VI. *Quid dicendum de opinione P. Tamburini dicentis non esse manifestandos gradus consanguinitatis peccati patrati cum matre, cum consobrina?* RESP. P. Tamburinus *lib.* 2. *Meth. Confess. cap.* 7. §. 7. *n.* 48. hæc scribit. „ Dico probabile esse nec „ consanguinitatem ab affinitate ex S. Tho„ ma 2. 2. *qu.* 16. *a.* 9. & Cajet. ibidem; „ nec unum gradum ex his differre specie „ ab aliis. Sic *Filliucius* dicens esse opinio„ nem S. Thom., Cajet., Soti, & fere Tho„ mist. Griptus . . . Megala uterque apud „ Dianam. *Unde licet sine dubio gravius sit* „ *contra unum gradum delinquere* v. g. con„ tra primum cum MATRE, quam contra „ alium v. gr. cum consobrina; tamen quia „ non mutatur species, puto non esse spe„ ciatim manifestanda in confessione.“

XVI. Vix rusticorum aut idiotarum aliquem reperire fas est, qui si *concubuerit cum matre, cum sorore*, horrendam malitiam non concipiat, & quem summopere tantum scelus manifestare non pudeat. Et P. Tamburinus cum P. Filliucio eximit Christianos tanti criminis reos ab obligatione patefaciendi tam enormem circumstantiam? Sat istis esset dicere, Commisi incestum, quin declarent *an cum matre, an cum sorore?* Opus non est ut longius hanc falsam opinionem refellam. Sapientes judicent. Injuria summa hæc opinio affingitur S. Thomæ, ut mox patebit.

CAPUT IV.

De obligatione confitendi circumstantias aggravantes mortaliter intra eamdem speciem. Vindicatur doctrina S. Thomæ.

I. FUso calamo tractavi hanc quæstionem *Tom. 9. lib. 1. dissert. 4. c. 6.* Paucis nunc illam perstringam. Furaris unum aureum, aut centum, aut mille. Peccatum est intra eamdem speciem furti. At furtum mille aureorum notabiliter gravius est quam furtum unius aurei. Disputant in utramque partem Theologi num pœnitentes teneantur confiteri ejusmodi circumstantias intra eamdem speciem moraliter aggravantes.

II. Primum omnium vindicanda est doctrina S. Thomæ. Opponunt Salmanticenses Scholastici præstantissimi doctrinæ S. Thomæ propugnatores sequens testimonium ex 4. Sent. distinct. 16. q. 3. a. 2. *Quidam enim dicunt, quod omnes circumstantiæ quæ aliquam notabilem quantitatem peccato addunt, confiteri necessitatis est, si memoriæ occurrant. Alii vero dicunt, quod non sunt de necessitate confitendæ, nisi circumstantiæ quæ ad aliud genus peccati trahunt. Et hoc probabilius est.* Hic sistunt præclari Theologi, atque a se stare S. Thomam definiunt. Verum si integra doctrina spectetur Angelici Doctoris non video, unde de ejusdem patrocinio in hac causa gloriari Salmanticenses valeant. Sic enim continuo persequitur S. Thomas. *Sed addendum est, quæ ad aliam speciem mortalis trahunt . . . Cujus* RATIO EST (N. B.) *quod venialia non sunt de necessitate confessionis,* SED SOLUM MORTALIA, *quæ quantitatem infinitam quodammodo habent: & quia circumstantiæ quæ aliam speciem peccato non tribuunt, vel quæ tribuunt quidem,* SED NON MORTALIS PECCATI, *non sunt de necessitate Confessionis. Ita tamen eadem confiteri perfectionis est, sicut & de* VENIALIBUS *dictum est.*

III. Triplicem malitiam adjicere circumstantiæ possunt. 1. quæ mutat speciem. 2. quæ auget malitiam intra confinia *peccati venialis*. 3. quæ *mortaliter* malitiam adauget. S. Thomas in allato testimonio docet circumstantias quæ aut non mutant speciem, aut non augent *mortaliter* malitiam, non esse necessario confitendas. Si enim auget solum *venialiter*, & intra limites peccati venialis etiam notabiliter, eorum confessio non est necessaria. Nam unum peccatum veniale gravius est altero, ut patet in furto unius *oboli*, & unius *julii*. Hæ circumstantiæ non sunt de necessitate confitendæ, inquit Angelicus. Quid enim produnt hæc verba, quæ universam articuli doctrinam regunt? *Cujus* RATIO EST, *quia venialia non sunt de necessitate confessionis, sed solum* MORTALIA, *quæ quantitatem infinitam quodammodo habent.* Clamant oppositores, S. Thomam expresse agere de circumstantiis quæ *aliquam notabilem quantitatem addunt*. Verum habet id sub articuli initium docere Angelicum; sed hæc verba, quæ ambiguitatem præferunt, num S. Thomas loquatur de notabili quantitate veniali, aut mortali, continuo in decursu articuli exponit idem S. Doctor, intelligenda esse de notabili quantitate veniali. RATIO *est, quia venialia non sunt de necessitate confessionis*. Cedo. Datur ne unum peccatum veniale *notabiliter* gravius altero? Adfirmant omnes. Quo ergo ausu hanc notabilem quantitatem vi summa detorques ad mortale, cum Angelicus perspicue asserat se loqui de additione notabili veniali. *Ratio est, quia venialia* &c. Sed ut ora adversariorum penitus obstruantur, sub oculos revocanda sunt hæc alia Angelici verba. *Circumstantiæ aggravantes quæ aliam speciem peccato non tribuunt; vel quæ tribuunt quidem,* SED NON PECCATI MORTALIS, *non sunt de necessitate confessionis*. Cujus ratio est, quia venialia necessario confiteri non astringimur. Adeo decretoria, adeo peremptoria hæc sunt, ut nullum argutandi, & cavillandi locum relinquant. Si plura cupis, consule *tom. 9. loc. cit.*

IV. Paucis vindicata S. Thomæ doctrina, dico, *circumstantias mortaliter aggravantes intra eamdem speciem manifestandas in confessione esse*. Evinco sententiam hanc, quam graviores Theologi defendunt, auctoritate Catechismi Tridentini, qui *p. 2. c. 5. §. 47.* hæc docet. „ *Peccatorum circumstantiæ, duo* „ *quis confitetur, sunt patefaciendæ*. Sed in „ confessione summa illa cura, & diligen„ tia adhibenda est, quam in rebus *gravis*„ *simis* ponere solemus; omneque studium „ in eo conferendum, ut sanemus animæ „ vulnera, & peccati radices evellamus. „ Neque solum peccata gravia narrando ex„ plicare oportet, verum etiam illa quæ „ unumquodque peccatum circumstant, & „ pravitatem valde augent, vel minuunt. „ Quædam enim circumstantiæ adeo graves „ sunt ut peccati mortiferi ratio ex illis „ tantum constet. *Quare hæc omnia confiteri* „ *semper oportet*. Si quis enim hominem in-

„ tere-

„ teremerit, explicandum est, utrum ille „ sacris initiatus, aut profanus fuerit: itemque si cum muliere concubuit, matrimonii ne lege libera, aut alterius uxore, „ aut propinqua, aut alicujus voti sponsione Deo consecrata, aperiat necesse est. „ Hæc enim diversa peccatorum genera constituunt; ita ut primum quidem simplex fornicatio, alterum adulterium, „ tertium incestus, quartum sacrilegium a „ divinarum rerum Doctoribus appelletur. „ *Furtum etiam in peccatis numerandum est. „ Verum si quis aureum nummum furetur, levius omnino peccat quam qui centum, vel „ ducentos, vel ingentem aliquam auri vim, „ præsertim vero qui sacram pecuniam abstulit. Quæ etiam ratio ad locum, & ad tempus pertinet: quorum exempla notiora sunt „ ex multorum libris, quam ut a nobis commemorentur. Hæc igitur, ut diximus,* ENUMERANDA SUNT. Quæ vero pravitatem „ rei magnopere non augent, sine crimine „ omitti possunt. "

V. Sicuti Patres Tridentini, ita auctores Catechismi semper doctrinam S. Thomæ, quam hic declaratam, & confirmatam vides, sequuti sunt. Hanc meditari doctrinam debuissent perdocti Salmanticenses, mihi multis nominibus suspiciendi.

VI. Ven. Innoc. XI. damnavit thesim hanc: *Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.* Hæc duo, jus interrogandi, & debitum manifestandi, ita conjuncta sunt, ut consistere unum sine altero nequeat. Immo debitum manifestandi præcedit jus interrogandi, ut dixi. Consuetudo fornicandi, pejerandi non mutat speciem, sed solum malitiam intra eamdem speciem aggravat. Damnata est doctrina negans debitum respondendi. Ergo damnata est doctrina negans debitum manifestandi circumstantiam aggravantem.

VII. Ratione demonstratur sententia nostra. Qui scienter reticet accessionem mortalis malitiæ, non facit confessionem formaliter integram. Qui furatur centum nummos aureos, quorum singuli constituunt materiam furti mortalis, furtum perpetrat, quod æquivalet centum furtis mortiferis. Ergo qui confitetur solum materiam gravem, nempe unius aurei, reticet 99. peccata mortalia. Unico actu voluntatis concupiscis decem personas specie diversas in genere moris, puta matrem, filiam, monialem, uxoratam, virginem, puerum &c. Facit ne confessionem formaliter integram qui non confitetur has personas morali specie diversas unico actu concupitas? Negas, Ergo non facit confessionem formaliter integram qui unico actu patravit centum furta mortalia numero distincta: aut qui unico actu plures personas solo morali numero distinctas concupivit. Probo consequentiam. Æque confiteri adstringeris peccata mortalia numero, ac specie distincta, ut omnes docent. Ergo æque confitenda est virtualis multiplicatio numerica, ac virtualis multiplicatio specifica. Vide plura *l. c.*

CAPUT V.

De ceteris circumstantiis.

I. QUÆST. 1. *Quinam sint significatus circumstantiæ* quid? RESP. Significat quantitatem, qualitatem peccati, & personæ cum qua peccatur. Disputant num exprimenda sit persona de qua quis morose delectatur, quæ manifestanda foret, si opus accessisset? Sententia adfirmans mihi vera est, & negans falsa: quoniam ipse sensus communis execratur ut quid enormissimum veneream delectationem conceptam ex concubitu cum matre.

II. P. La-Croix *lib. 6. p. 2. num.* 1030, scribit: „ Qui sine ullo desiderio personam „ *veneree* aspicit, non tenetur dicere (in „ confessione) qualis persona fuerit. " Subdit ibi n. 1031. „ Qui sine desiderio *veneree* „ attigit puellam, secundum Dianam ... satisfacit dicendo, se toties attigisse turpiter nihil dicendo de partibus, in quibus „ attigit. " Subdit iterum: „ Alii *probabiliter* dicunt exprimendum, si partem turpem attigerit. " Relinquit lectori, sceptico more, ut sibi eligat quod magis placet. Eccur exprimere non debet se *veneree* aspexisse matrem, sororem, monialem &c.? Cur manifestare non debet se tetigisse manum, genas, mamillas, pudenda? Quænam reticentiæ ratio? Opiniones probabiliter negantes debitum manifestandi præfatam circumstantiam, falsæ sunt.

III. Pergit *ibidem n.* 1040. P. La-Croix: „ Qui fornicatus est cum tribus una vice, „ vel ter cum una, satisfacit dicendo, se „ ter fornicatum, nec tenetur dicere an fuerit una vel plures, an fuerint meretrices „ an aliæ, dummodo non sit cooperatus ad „ impediendam generationem. Bonacina, „ Tamburinus. "

IV. Nisi Casuistæ excogitassent ejusmodi com-

commenta, quilibet Christianus lumine naturali exprimeret tres feminas, quia sunt tria gravissima scandala diversa. Sed cur exprimere tres feminas non debet? Quia *jugum suave est*, inquiunt, & non debet gravari. Præfata opinio falsa est, & improbabilis.

V. Idem La-Croix *ibidem n.* 1041. „ Si „ Sacerdos fornicetur cum filia confessionis, „ S. Thomas, Sot., Sanch., & alii gravis„ simi auctores, quos refert, & sequitur „ Aversa p. 16. §. 14. adhuc dicunt contra„ hi novam speciem malitiæ: quia jus ca„ nonicum vocat quoddam adulterium, vel „ incestum: & reipsa videtur esse species „ irreverentiæ, & sacrilegii in sacramen„ tum. E contra esse simplicem fornicatio„ nem, *ac posse taceri, quod fuerit filia con„ fessionis*, docent Ledesm., Vasq., Sa, Bo„ nac., Filliuc., Sanc., Pontius, P. Hurt. „ Ochag., Dic., Tambur., Dian., Lugo, „ quia ex confessione nulla oritur cognatio „ spiritualis &c.... *Utraque sententia est pro„ babilis. Prima est conformior juri canonico*; „ *sed secunda videtur ex ratione probabilior*. "

VI. Probabilismus ubique serpit. *Utraque probabilis*, vera, & falsa. Prima conformior juri canonico, secunda ex ratione *probabilior*, inquit P. La-Croix. Eccur? Quia Vasq., Bonac., Filliuc., Hurt. Ochag., Dicast. Tambur., Dian. altius rationis jura comprehenderunt quam Patres, quam Concilia, quam Pontifices conditores juris canonici. Hæc opinio, quam probabiliorem vocat P. La-Croix, falsa est & laxa, ut sapientissimus Pontifex Benedictus XIV. eam declaravit, dum abstulit Confessariis auctoritatem absolvendi ab hoc crimine. An Pontifices sine ratione canones edunt? A sacris canonibus appellatur ad rationis tribunal? An non obtenebrata ratio ex peccato originali? Plura dicenda occurrerent de hac prima circumstantia *Quid*; sed ea vide *Tom. 9. dissert. 4. c. 7.*

VII. QUÆST. II. *Quid prodit circumstantia* ubi? RESP. Indicat locum, mutatque speciem, ut si quis in loco sacro effundat sanguinem humanum, fornicetur, polluatur, furetur, violetque immunitatem ecclesiasticam. Qui in loco sacro furatur rem sacram, sacrilegium duplici titulo perpetrat, & id exprimi in confessione debet. Qui furatur in loco sacro rem profanam, puta crumenam a divite, sacrilegium perpetrat, ut communiter auctores docent. P. Viva tamen de more advertit, *Lugo*, *Lessium*, *Henriquez* *probabiliter* putare non esse sacrilegium, nisi quando res posita est in Ecclesia ad custodiam. Sed commentum hoc arbitrarium & falsum est. P. La-Croix *lib. 6. p. 2. n.* 1090. introducit *Dicastillum*, qui agnoscit *parem fere in utraque sententia probabilitatem*, attamen in primam inclinat. Sola prima vera est, altera falsa.

VIII. Homicidium in Ecclesia perpetratum sine sanguinis effusione sacrilegium est. Qui in Ecclesia existens alterum occidit extra Ecclesiam, sacrilegus est. Similiter qui extra Ecclesiam existens telo occidit alium intra Ecclesiam, sacrilegus est. Qui alium percutit cum effusione sanguinis, sacrilegium committit. Requiritur tamen, inquit aliquis, ut effusio sanguinis sit magna: quia effusio *copiosum fluxum* significat. Vulnus mortale pugione inflictum paucas guttas sanguinis emittit. Is ergo qui pugione ferit ad mortem, non erit sacrilegus. Quænam erit istius *magni fluxus* mensura? Sed quid in refellenda falsa opinione tempus tero? Falsa quoque est opinio aliorum docentium pollutionem in Ecclesia occulte factam non esse sacrilegium.

IX. QUÆST. III. *Quid dicendum de opinione negante tactus impudicos in Ecclesia esse sacrilegos?* RESP. Eam esse falsam mihi certum est.

X. Nam unde colliges, osculari feminas, tangere earum mamillas, aliasque partes *etiam publice* in Ecclesia non esse sacrilegium? Hæc doctrina me perterrefacit. Meticulosum, & pusillum me dicturi sunt Probabilistæ. Esto. Sed hanc opinionem rejicio ut omnino falsam. Tum solum, subdit P. La-Croix, committeretur sacrilegium, quando *quis meretricem ante altare publice impudice tangeret*. Si quis vero post altare, aut longius ab altari in medio Ecclesiæ meretricem, aliamve feminam *publice impudice* tangeret, non committeret sacrilegium? Non deberet exprimi id factum esse in loco sacro? An hæc sint paradoxa communi sensui repugnantia, aliorum esto judicium.

XI. QUÆST. IV. *Quid indicant circumstantiæ* quibus auxiliis, & cur? RESP. Circumstantia *quibus auxiliis* significat consilia, suasiones, media quibus aliquis utitur ad peccandum. *Cur* finem prodit propter quem quis peccat, ut si quis furatur adulterandi causa. Peccatum ex se veniale evadere letale potest propter finem mortaliter pravum, sicuti cum quis mentitur, ut feminam inducat ad fornicandum.

XII.

XII. Circumstantia *quomodo* includit culpæ durationem, contemptum, consuetudinem. Occidisti hominem. *Quomodo?* Proditorie. Sæviisti in cadaver? Quanto tempore animum habuisti occidendi? Circumstantia *quando* indicat tempus quo peccatum patratum est. Etiam super his duabus circumstantiis non paucas quæstiones disputant aliqui; sed illas ut minoris momenti missas facio.

CAPUT VI.

An peccata dubia confitenda sint?

I. TRipliciter dubitare potes. 1. Dubitas an peccaveris mortaliter in hac aut illa materia alioquin mortali. 2. Scis te peccasse, sed dubitas an peccatum sit mortale, vel veniale. 3. Scis certo te peccasse mortaliter, sed dubitas an confessus fueris.

II. Dubium, ut docet S. Thomas *q.* 24. *de verit.* est quando intellectus inter rationes quæ utrinque æqualiter occurrunt tum ad affirmandum, tum ad negandum, anceps & suspensus hæret, neutri parti assentiens. Aliqui excogitarunt dubium *negativum*, quando ex neutra parte occurrunt rationes dubitandi; sed hæc est mera *nescientia*, seu ignorantia. Primum itaque est verum, & proprium dubium quod *positivum* vocatur, de quo disputandum est.

III. QUÆST. 1. *Quid dicendum de opinione docente non teneri ad confitendi peccata certo commissa, si dubitas an confessus illa fueris?* RESP. P. Dominicus Viva *in curs. q.* 2. *a.* 2. *n.* 3. hanc proponit quæstionem. „ An qui CERTUS est *de peccato mortali commisso*, dubitat tamen positive, an illud „ confessus fuerit, ita ut habeat rationem „ *probabilem*, quod confessus fuerit, & pro„ babiles etiam, IMMO PROBABILIORES „ RATIONES, quod NON fuerit confessus, „ teneatur illud confiteri? Respondeo pari„ ter NEGATIVE cum *communi* DOCTORUM, „ *quos citat Martinus Perez contra Conink* „ *apud Dianam*. “

IV. Quænam est hæc DOCTORUM communitas? Quid quæris? Vide apud *Dianam*. Lubet ipsorum *Probabilistarum* testimonio opinionem P. Viva refellere. Salmanticenses scholastici *tom.* 12. *p.* 2. *tr.* 24. *dub.* 6. §. 1. *n.* 178. *pag.* 173. hæc scribunt. „ Cen„ semus eum qui *certo* scit se aliquod mor„ tale commisisse, & dubitat an illud con„ fessus fuerit, obligari ad ejus confessio„ nem. Ita Navar., Suarez, Sanchez, & „ alii *communiter*.... Unde vel ipse *Cara„ muel*, qui in his rebus *censetur aliis la„ xior*, aut liberior, *cum sciviſſet quosdam* „ JESUITAS *Viennæ defendisse thesim huic* „ COMMUNI *doctrinæ contrariam*, & Cara„ muelem *pro se allegasse*, renuit palam, se „ excusavit, atque asseruit, se aliter philo„ sophari de dubio, aliter de peccato *certo* „ commisso, & *dubia confessione*. “

V. En novum, & quidem luculentum *Probabilismi* argumentum. Dupliciter imponit lectoribus P. Viva, dum ait suam doctrinam *communiter Doctores* defendere. Quoniam etiamsi omnes Probabilistæ illam defenderent, hi non conflant *Communitatem Doctorum*. Secundo quia vel ipsi liberiores Casuistæ, qui immerito *Doctores* appellantur, doctrinam P. Viva improbant. Si hæc doctrina e publico suggestu prædicaretur, Christiani commoverentur, & scandalum paterentur, ut mihi videtur.

VI. Quid? Certo scis te venenum mortiferum bibisse, dubitas vero num antidotum applicaveris, & antidotum adhibere recusas? Numquid certo debito satisfit dubia solutione? De fide est peccatum certum subjiciendum esse confessioni. Sed per dubiam confessionem non satisfit huic certissimo débito. Ergo confiteri illud astringeris.

VII. Sophismata ex Probabilismi fodina eruta, quæ P. Viva adducit, vana sunt. Probabilismi usus damnatus est in foro civili ab Innoc. XI. *Probabilius existimo judicem posse judicare juxta opinionem minus probabilem*. Ergo longe severius improbatus est in foro sacro. Quid quod P. Viva defendit te dubitantem non astringi ad confessionem, etiamsi *habeas rationes probabiliores te non fuisse confessum?* Doctrinam P. Viva docet etiam *P. La-Croix Lib. 6. p. 2. n. 602.* & pro eadem citat *Gobat*, *Stoz*, *Bosco*, & alios similes Doctores.

VIII. QUÆST. II. *Utrum qui dubitat an peccatum quoddam commiserit, teneatur illud confiteri?* RESP. P. Dominicus Viva *loc. cit. n.* 2. hanc quæstionem proponit. *Utrum qui positive dubitat, an peccatum commiserit, ita ut rationes probabiles habeat quod non peccaverit, quamvis æque probabiles, immo forte* PROBABILIORES *habeat rationes quod peccaverit, teneatur peccatum illud confiteri?* Hanc præbet responsionem. *Respondeo cum communi Doctorum* NEGATIVE.

IX. Soli ne Probabilistæ conflant *Doctorum*

rum Communitatem? Certum est inclytæ nationis Gallicæ, Dominicanæ, Augustinianæ Religionis celebriores Theologos, Doctiores Jesuitas, ut cujuscumque Instituti doctissimos viros, acriter improbare præfatam doctrinam P. Viva. An isti Doctores non sunt? Soli ne in Ecclesia catholica Probabilistæ Doctores? Quo ergo ausu scribit P. Viva *cum communi Doctorum*. Quinam hi Doctores, quos citat P. Viva? Sunt ne Sanchez, Alcozer, Bizozer, Burgaber, Sporer, Stoz, Kazemberger, Leander, Escobar, Caramuel, Gormaz, Busembaum, La-Croix, La-Cruz, Veracruz, Zanardi, aliique similes? Tot Parochi, tot Confessarii minus periti, dum in P. Viva, aliove Probabilista legunt, *Ita communiter Doctores docent*, bona fide credunt communiter *Doctores* Ecclesiæ id docere, atque adeo laxas opiniones clausis oculis adoptant, & ad executionem reducunt. Heinc sequitur, Probabilistas nullos *Doctores* præter suos Probabilistas plerumque citare. Num hoc sit decipere imperitos Confessarios, num hæc scribendi ratio redoleat sinceritatem, humilitatem, & prudentem scribendi formam, judicent sapientes. Falsa est descripta Doctrina.

X. QUÆST. III. *An peccatum mortale dubium debeamus confiteri ut dubium?* RESP. Affirmant omnes communiter antiqui Theologi, præsertim S. Thomas *in* 4. *distinct.* 21. *q.* 3. *ad* 3. Salmanticenses tam scholastici, quam morales testantur hanc esse communem sententiam omnium Theologorum etiam Probabilistarum.

XI. Quamquam Probabilistæ ipsi, ut ajunt Salmanticenses, defendant communem Ecclesiæ doctrinam, istorum tamen plures illam fucis Probabilismi implicant. Distinguunt dubium duplex. Quando intellectus anceps omnino est, quia ob æqualia rationum pondera in alterutram partem declinare nequit, dicunt intellectum dubitare: & hoc dubium appellant NEGATIVUM. Et communiter affirmant omnes Probabilistæ, Christianum sic dubitantem se peccasse mortaliter, teneri ad confessionem. Quando vero intellectus habet pro una parte rationes probabiliores quæ ostendunt se peccasse, & pro alia parte rationes probabiles evincentes se non peccasse, tunc, inquiunt, dubium est *positivum*, quod vi Probabilismi reflexi deponi juxta illos potest, & cessat obligatio confessionis.

XII. Hactenus refutavi doctrinam P. Vivæ, & aliorum excusantium Christianos *positive* dubitantes a debito confessionis, & indicavi futilem esse hanc distinctionem, & vanum commentum dubii *positivi*, & *negativi*. Verum ut luculentius spectes quo *Probabilismus* in dies suam amplificet jurisdictionem, lubet rescribere quæ contra communem Ecclesiæ doctrinam juniores plures Probabilistæ docent de dubio *negativo*.

XIII. P. Dominicus Viva *q.* 2. *a.* 2. *n.* 6. hæc de obligatione confitendi peccata *negative* dubia scribit. „ Respondeo, fere „ *communissimam* antiquorum Doctorum sententiam fuisse, quod teneatur homo peccata *negative* dubia clavibus subjicere, & „ Thomas Sanchez id omnino certum reputat .... Hac de causa P. Matthæus „ Moya nostræ Societatis, qui fuit a confessionibus Mariæ Annæ Hispaniarum Reginæ in selectis quæstionibus de sacramento Pœnitentiæ, postquam asseruit opinionem se contrariam per triginta annos etiam in scholis docuisse, *dist.* 1. *q.* 5. hæc „ habet: *Nihilominus re maturius considerata „ standum censeo pro contraria, & communi „ sententia asserente obligationem peccati dubii, „ ad quod hoc uno efficaci argumento ducor: „ quia sacramentum Pœnitentiæ institui potuit „ cum hac obligatione. Quod autem instituerit suadet communior Catholicorum sensus, „ & traditio a tempore Apostolorum usque ad „ nostra continuata tempora, ratione cujus velut* INCONCUSSUM DOGMA *præceptum confitendi peccata dubia æque ac certa non tam „ probarunt, quam supposuerunt Doctores. Ut „ enim ait Augustinus l.* 4. *cont. Donat. quod „ universa tenet Ecclesia* &c. Hactenus P. „ Moya. His adde Leandrum, ac Tamburinum ipsum, quamvis patronos in benigniores opiniones. “

XIV. Confitetur ergo sponte vel ipse P. Viva communissimam esse doctrinam obligantem Christianos ad confitenda peccata *negative* dubia. Hæc vero subjungit. “ His „ tamen non obstantibus puto *probabilem* „ esse ac tutam opinionem contrariam asserentem, *peccata dubia negative* non esse „ materiam necessariam sacramenti Pœnitentiæ, quam sequuntur plurimi auctores „ apus Mendo, & Dianam, & alios .... „ quos usque ad viginti duos numerat Caramuel.... Quibus adde Lessium, Sa, „ Layman, Præpos. Amicum, Leand. Haunoldum, nec non Ferrandinum de scandalo q. 77. ubi citat revisores Societatis „ Jesu sentientes, posse NUNC in scholis „ nostris hanc sententiam permitti, quam „ aper-

„ aperte, & ex professo cont. Marchant. „ Joseph de Januario, Martinonius, & alii „ multi scriptores judicant probabilem, „ *quamvis* OLIM *secundum nostras regulas permitti non poterat*; cum vix reperiretur unus scriptor qui illam aperte tueretur, „ ut iidem apud Tamburinum testantur. „ NUNC TAMEN, ut notat Diana, IN DIES „ MAGIS RADICES AGIT. "

XV. Securis ad has veneficas radices, quæ inficere communem Ecclesiæ doctrinam pertentant, adjicienda est, ne, ut vaticinatur Diana, in dies magis crescant. Olim in inclyta Societate Jesu vetitum erat laxam opinionem doceri in scholis, nunc publicis typis a P. Viva cuditur, ut in dies magis radices agat? Si ego talia scriberem, clamarent adversarii, me Jesuitis detrahere, imponere, calumniari. Et sane quæ P. Viva scribit de sua Societate, nunc annuente defendi sententiam contra communem Ecclesiæ doctrinam, quam olim vetaverat, ego publicare non auderem; nec illa rescripsissem, nisi necessitas dedocendi imperitos urgeret. Fatetur P. Viva doctrinam esse fere omnium antiquorum, quæ docet obligationem confitendi peccata dubia negative. Fatetur, ipsos Probabilistas benigniores, Sanchez, Leandrum, Tamburinum, defendere illam ut certam. Quid plura? Vel ipse P. Matthæus Moya in suo opere damnato ob coacervationem opinionum laxarum ait, quod hanc doctrinam suadent *communior Catholicorum sensus, & traditio a tempore Apostolorum usque ad nostra continuata tempora, ratione cujus velut* INCONCUSSUM DOGMA *præceptum* confitendi peccata dubia *æque ac certa non tam probarunt, quam supposuerunt Doctores*. Hoc idem testantur omnes fere Theologi, & ipsi Probabilistæ, immo ipse P. Viva.

XVI. Et contra Apostolorum traditionem, contra totius sacræ antiquitatis doctrinam, contra communem omnium Theologorum, & doctiorum fere omnium Probabilistarum sententiam, & contra ipsius Societatis diu firmatas regulas audet P. Dominicus Viva proponere christiano populo tanquam *probabilem*, immo tanquam *tutam*, falsam, improbabilem, &, ut mitissime loquar, laxitatis plenam opinionem? Hanc invexere Caramuel, Ferentinus, Martinonius, Verde, Januarius, laxioris Ethices patroni. Eam detestantur communiter Theologi omnes, & perillustris Societas nec in scholis olim dictari illam permisit. Sed nunc, inquit P. Viva, *in dies magis radices agit*. In quo solo, in quibus scholis, quibus agricolis, & cultoribus *radices* hæc laxa opinio *agit in dies*?

XVII. Falso pro hac opinione citat P. Viva S. Antoninum, Tabienam, & Palludanum, quos apud Dianam de more, & apud Mendo legit. An vere citet Laymanum, & Lessium, ceteri videant. Laymanum ab hac laxitate vindicant Salmanticenses *loc. cit. n.* 195. Sed P. Viva patronos multiplicare studet, ut latius serpant radices suæ opinionis.

XVIII. P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 2. n.* 598. more suo colligit omnes opiniones veras, & falsas super hac controversia, & pro opinione negante debitum confitendi peccata *negative* dubia, contra communem Ecclesiæ doctrinam allegat, quos? *Totdtf, Stoz, Caramuel, Conmarch.* Deinde *n.* 609. sic concludit. „ Sententia adfirmans obligationem confitendi mortalia *negative* dubia, est, „ spectata auctoritate, probabilior, uti patet ex dictis *n.* 607. Spectatis tamen præcise rationibus intrinsecis, *negans videtur* „ *probabilior, ut patebit comparanti rationes* „ *intrinsecas allatas n.* 607. & 608. "

XIX. Papæ! Intende animum. *Totdtf, Stoz, Conmarch. Caram.* rationes validiores, robustiores, luculentiores excogitarunt pro negando debito confitendi peccata *negative* dubia, quam sapientiores Theologi Jesuitæ duorum sæculorum, qui hanc doctrinam in scholis vetarunt. Altius Totdtf, & Stoz cum paucis aliis rem penetrarunt quam SS. Ecclesiæ Doctores, quam S. Thomas, quam Patres *Catechismi Tridentini*, quam ceteri omnes Theologi tum antiprobabilistæ, tum probabilistæ? Fatetur utique P. La-Croix *n.* 610. sententiam nostram esse absolute probabiliorem. Sed quid inde? Beneficio enim Probabilismi sat ipsi est ut contraria sit probabilis. Doctrinas certissimas Ecclesiæ, larva induunt Probabilismi, & sic ambiguas reddunt veritates quæ olim extra controversiam regnabant. Quo res christianæ tendant, nisi eliminetur hic opinandi modus, judicent christiani lectores. Sophismata, quæ obtrudi solent, cum omnia nitantur Probabilismo jam a me convulso, prætereo. Consule *Tom. 9. diss. 4. c. 7.*

CA-

CAPUT VII.

De causis excusantibus ab integritate materiali confessionis. De moribundo sensibus destituto, & de iterandis confessionibus. Laxæ opiniones refelluntur.

I. QUÆST. I. *Quænam sint causæ excusantes ab integritate materiali confessionis?* RESP. Sequentes. 1. Impotentia physica, vi cujus excusantur primo qui ignorantia invincibili laborant. 2. muti. 3. qui inter confitendum deliquium patiuntur. 4. ignorantes idioma Confessarii, si desint alii ministri. 5. qui imminente bello, incendio, naufragio, tempore destituuntur integre confitendi. 6. quoties est grave periculum in mora, puta in naufragio. Hoc in casu si plures sint pœnitentes, dicat Sacerdos: *Ego absolvo vos* &c.

II. Impotentia moralis etiam excusat ab integritate materiali primo quando Sacerdos absque fractione sigilli nequit pandere aliquod peccatum. 2. infirmus morbo contagioso infectus, cujus confessio nec a longe audiri valet. 3. quando ex integra confessione infirmus graviter opprimeretur. 4. quando ex integra manifestatione peccatorum gravissimum immineret Confessario, vel pœnitenti detrimentum.

III. QUÆST. II. *Quid dicendum sit de opinione asserente, frequentiam magnam pœnitentium ratione solemnitatis excusare ab integritate materiali?* RESP. Hæc *tract. 6. n. 479.* docet P. Georgius Gobat. „ Negat P. Conink „ *lib. 6. n. 98.* esse probabilem opinionem „ arbitrantium, quando adest tanta multitudo confiteri volentium pro aliquo celebri festo, ut Sacerdos nequeat omnibus „ satisfacere audiendo omnes *integre*, posse „ singulis dicere ut apetiant *solum graviora* „ e mortalibus, reliqua differant in aliud „ tempus. Censeo ego, salvo meliori judicio, eam opinionem posse probabiliter sustineri, casu quo multi e longinquo advenissent obtinendæ alicujus *grandis* indulgentiæ, confessionem, & communionem „ requirentis, causa. "

IV. Hanc opinionem damnavit Innoc. XI. in hac 59. thesi: *Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. gr. potest contingere in die magnæ alicujus solemnitatis, aut indulgentiæ.*

V. Pœnitens habens casus reservatos, & impeditus adire superiorem, non excusatur ab integritate materiali, ita ut absolvi possit a Sacerdote inferiore a ceteris peccatis cum onere postea adeundi superiorem. Neque potest superiori manifestare sola reservata, & ab iisdem absolvi, & cetera peccata confiteri Sacerdoti inferiori. Oppositam opinionem communiter auctores improbant.

VI. QUÆST. III. *Utrum persona complicis manifestanda sit in confessione?* RESP. Numquam sine necessitate. Quare quando circumstantia complicis manifestanda est, inquirere debet pœnitens, dum potest, Confessarium cui ignota sit persona complicis. Si talem invenire Confessarium nequeat, manifestare complicem debet. Hæc semper fuit Ecclesiæ disciplina, ut Morinus *lib. 2. c. 12. & sequ.* patefacit. Cessit enim complex peccando juri suo. Ita docet S. Thom. 1. 2. *q. 73. a. 2.* Præterea pœnitens vel propter suam, vel propter complicis utilitatem potest ipsum complicem manifestare Confessario.

VII. QUÆST. IV. *Absolvi ne potest moribundus sensibus destitutus, quando petiit confessionem ante adventum Sacerdotis?* RESP. Affirmant communiter omnes. Etiamsi non expresse petiit, si tamen pectus tundat, vel signa det confessionis, absolvendus est.

VIII. QUÆST. V. *An moribundus sensibus repente destitutus, qui nec petiit, nec signa dedit confessionis, si tamen pie & christiane vixit, sit absolvendus?* RESP. Affirmant plures & graves Theologi, & Joannes Morinus præ ceteris hanc sententiam affirmantem illustravit *lib. 10. c. 10.* Negant contra alii plures. Utriusque sententiæ argumenta dedi *Tom. 9. diss. 4. c. 10.*

IX. Paucis nunc rem perstringo. Sententia negans mihi probabilior videtur: quoniam Christus instituit hoc sacramentum per modum judicii sensibilis & humani. Quando Deus vult alicujus salutem, vult eadem voluntate & media quæ ille ipse præscribit. Ergo quum vult alicujus salutem, tempus illi concedit quo signa talia perhibeat, ut absolvi jure queat. Sacramenti materia sunt actus pœnitentis. Si hi desint, deficit materia. Et quemadmodum deficiente aqua nequit Baptismus administrari, ita sublatis actibus pœnitentis nequit perfici sacramentum Pœnitentiæ. S. August. in testimoniis quæ producuntur pro sententia adfirmante, loquitur de catechumeno, vel de pœnitente moribundo, qui reipsa sit in statu pœnitentiæ,

tiæ, qui sin voce, operibus absolutionem petierint.

X. QUÆST. VI. *Quid dicendum de opinione P. Gormaz?* RESP. Probabilem judico opinionem illorum qui defendunt, Christianos sensibus destitutos, de quorum optima vita constat, absolvendos esse. Sed ultra pergit P. Joannes Baptista *Gormaz*, qui *disp. 5. sec. 2. §. 2. pag. 775. & seq.* hæc docet. „ Fit sexto, etiam esse absolvendum eum „ de quo non constat an vitæ discrimen „ præviderit, *sive bene, sive male vixerit*, „ & invenitur sensibus destitutus, & morti „ proximus.... Quapropter etsi forte quis „ ACTUALITER PECCANDO subito destituatur „ sensibus, REGULARITER *sine absolutione dimittendus non est*, cum rarissime contingat ut morti vicinus non velit saluti „ suæ consulere *saltem per attritionem*, qua „ non constat interne carere, quamvis externe sit sensibus privatus: per conditionem enim evitatur injuria sacramenti „ &c.... Sic Bonagratia supracitatus. *Vide* „ *Gobat tract. 7. n. 597. usque ad 625.* "

XI. Scelerati ergo, & flagitiosi Christiani *actualiter peccando*, actualiter in duello, in fornicatione, in adulterio, in blasphemia sensibus destituti, & lassati in via iniquitatis absolvendi, & quidem *regulariter* sunt? Peccator *actualiter* fornicans consulere saluti suæ vult *saltem per attritionem*? Sed vel laxiores Casuistæ docent, urgere contritionis præceptum in articulo mortis. Præterea *attritio* nonne est donum Dei supernaturale? Et hoc donum Deus dabit peccatori *actualiter* adulteranti? Si Deus permisit illum in peccatum labi, quomodo præsumi potest eodem momento, & quidem *regulariter* Deum velle eidem tale donum impertiri?

XII. QUÆST. VII. *Quid dicendum de opinione P. Gobat, qua eludit suæ Societatis decretum, prohibens absolutionem moribundi destituti sensibus?* RESP. P. Gormaz citat P. Gobat, & P. Gobat citat *tract. 7. n. 602.* decretum suæ inclytæ Societatis his verbis. „ Sexto merito inhibuere recentissime superiores Societatis nostræ suis ne imposterum doceant hanc propositionem: *Moribundus, etsi nullum signum det, aut dederit* „ *contritionis, adeo ut Sacerdos nec sciat, nec* „ *prudenter putare possit præcessisse sensibilem* „ *aliquam confessionem, absolvi potest.* " Duo excogitavit P. Gobat, ut hoc prudens decretum eluderet. En illius verba *loc. cit. n. 604.* „ Porro circa ordinationem illam nostri Ordinis de qua *num. præcedente* dissemus, notanda sunt duo. Primum quod „ loquatur de casu quo non potest prudenter præsumi, quod dederit signum.... „ *Alterum quod ordinatio expresse solum prohibeat ne illa sententia* DOCEATUR, *non autem expresse ne* PRACTICETUR. " Vin' pulchriora? Quid? si vel ipsius Societatis decreta lepidis eluduntur commentis, quam expectare obedientiam decreta extranea valent? Alto prætereo silentio consectaria quæ hinc sponte sua proficiscuntur. An dicent, textum P. Gobat minus sincere esse productum. Oro omnes ut legant in fonte & Gobat, & Gormaz, & La-Croix, & Viva, & omnes quos in hoc opere cito.

XIII. QUÆST. VIII. *Datur ne confessio valida, & informis?* RESP. Sacramentum validum, & informe illud vocant, quod omnes habet partes essentiales ad valorem, sed propter subjecti indispositionem non confert gratiæ effectum. Plures Theologi defendunt dari confessionem *validam*, & *informem* plurimi negant. Quæstio est mere speculativa.

XIV. QUÆST. IX. *Quo in casu iteranda confessio est?* RESP. Plurimis in casibus. 1. si defuit dolor sufficiens. 2. si pœnitens scienter reticeat aliquod peccatum. 3. si negligentia mortaliter culpabili omissum sit aliquod mortale. 4. si quis confiteatur ob finem pravum. 5. si graviter quis mentitus in confessione fuerit. 6. si conscius excommunicationis sive majoris, sive minoris eamdem occultet. 7. Qui Confessarios semidoctos, aut nimium benignos sollicite quæritant, ut a peccatis in quæ frequenter relabuntur, absolutionem obtineant, communiter sacrilegas efficiunt confessiones. Si Confessarius ex confessionum, & communionum frequentia non videt morum reformationem, nec flagitiorum emendationem, sed eadem præter propter patrari crimina, non ambigat, sed judicet confessiones esse sacrilegas.

CAPUT VIII.

De satisfactione tertia Pœnitentiæ sacramenti parte integrali.

I. QUÆST. I. *Quid sit satisfactio sacramentalis?* RESP. Est pœnæ acceptatio, & voluntaria perpessio a Confessario injuncta ad reintegrandam amicitiam cum Deo per peccatum læsam, & ad compensandam injuriam ipsi irrogatam. Hæc satisfactio nomen pœnæ habet, a quo pœnitentia nuncupatur.

patur. Jejunia, eleemosynæ, preces, vigiliæ, disciplinæ pœnæ sunt, quia contrariæ corpori. Brevis oratio vix pœnæ nomen obtinet. Quare meminerint Confessarii, satisfactionem pœnam esse. Dicitur *voluntaria acceptatio* &c. quia invita, & coacta non esset Deo accepta. *A Confessario injuncta*: per hanc particulam satisfactio sacramentalis distinguitur a pœnitentiis quæ sponte suscipiuntur.

II. Satisfactio hæc necessario adhibenda Deo in delictorum vindictam est, ut omnes Catholici docent contra Novatores. Obvia sunt Scripturarum testimonia. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, fletu, & planctu.* Joel. c. 2. Matth. 3. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.*

III. QUÆST. II. *Quæ sunt opera quibus satisfacere homo potest Deo pro peccatis?* RESP. Tria, oratio, jejunium, eleemosyna. Ad hæc tria revocantur cetera. Oratio includit omnia quæ cultum divinum spectant. Jejunia omnes corporis castigationes, cilicia, humicubationes, disciplinas, vigilias comprehendit. Eleemosyna avaritiam, cupiditatem, & oculorum concupiscentiam coercet. Ad hæc tria opera revocantur quoque flagella, calamitates quæ a Deo nobis infliguntur.

IV. Executio satisfactionis non est necessaria ad sacramenti essentiam, quod ipsam satisfactionem præcedit. Idcirco dicitur pars integralis. Disputant Theologi in utramque partem num satisfactio facta in peccato mortali sit valida. Sed utraque sententia facile conciliatur, si distinguamus satisfactionem meritoriam a præcepto implendi satisfactionem. Pœnitentes qui in statu peccati mortalis implent præceptum satisfactionis, non tenentur rursus eadem opera satisfactoria peragere, ut præceptum impleant. Hæc vero satisfactio non est meritoria, utpote facta in peccato mortali.

V. Satisfactio altera medicinalis ad infirmitates animæ curandas destinata, & hanc unus pro altero exequi nequit; altera pœnalis, qua solvitur pœna peccato debita; & hoc in sensu unus pro altero satisfacere potest, ut docent Catholici omnes, excepta quæ in sacramento injungitur facienda ipsi pœnitenti.

VI. QUÆST. III. *Qui sunt satisfactionis effectus?* RESP. Plures. 1. Peccatorum reliquias satisfactio convellit. 2. appetitiones, & concupiscentiam cohibet. 3. sinceræ conversionis argumentum perhibet, quando re ipsa vera est. 4. iram Dei avertit. 5. pœnitentes similes Christo capiti quodammodo reddit. 6. Ecclesiæ læsæ jura redintegrat. 7. solvit debitum pro reatu temporali, qui post remissam culpam remanet.

VII. QUÆST. IV. *Quænam fuit antiquæ Ecclesiæ disciplina in satisfactionibus imponendis?* RESP. Plura dicenda forent, quæ præstituta brevitas prohibet. Sub initium Ecclesiæ severissima peragebatur pœnitentia, nullo præstituto modo, aut mensura. Occasione Novatiani schismatis quatuor instituti fuere pœnitentium status. 1. *Flentium*, qui sacco, & lugubri veste induti ante Ecclesiæ fores fidelibus ingredientibus, flagitiis patefactis, se illorum precibus commendabant. 2. *Audientium*, qui in vestibulo Ecclesiæ lectiones sacræ Scripturæ, & Sacerdotum sermones audiebant. 3. *Substratorum*, qui intra templi ambitum ad amboneм usque recipiebantur. In hac statione pro Episcopi arbitrio manebant, & lectione Scripturarum, lacrymis, jejuniis, & precationibus delicta expiantes absolutionem accipiebant. 4. *Consistentium*, qui in Ecclesia consistebant omnium orationum participes.

VIII. Hæc pœnitentiæ disciplina viguit in Ecclesia Latina usque ad sæculum VII. Hoc circiter tempore prodiere contra antiquorum canonum severitatem nonnulli *libelli pœnitentiales*, qui *fuco benignitatis* temperare ausi fuere antiquos pœnitentiales canones. Concilium Cabilonense II. hos *libellos* abrogavit: *quorum*, inquit, *certi sunt errores, incerti auctores.*

IX. Omnes antiquorum canonum scientiam Confessariis inculcant, ut advertit BENEDICTUS XIV. *lib. 7. de Synod. c. 42.* ut heinc colligant, qua ratione temperare, augere, diminuere pœnitentias imponendas queant. Quamvis enim exteriores pœnæ diminutæ sint, spiritus tamen pœnitentiæ immutabilis, idemque semper perseverat in Ecclesia. Si mitior nunc exterior pœnitentia pro gravissimis flagitiis imponitur, fervor internus spiritus supplere debet.

X. S Carolus Borromæus antiquos canones pœnitentiales simul collegit, atque per decem Decalogi præcepta distribuit: quam collectionem integram dedi *Tom. 9. dist. 5.* ad Confessariorum commodum.

XI. Pœnitentiæ spiritus idem semper in Ecclesia perseverat, immutabilis, ut dixi. Exterior pœnitentiæ disciplina mitissima viget ætate nostra. Singuli pro ingenio illam diminuunt, quum canones istius immutabiles

les nunc non obtineant. Regulam tamen præscripsit Tridentinum, quam mox dabo.

XII. Sed quo! altius commovere, & conterere animum nostrum debet, est quod non modo exterior pœnarum disciplina immutata sit, verum ipse pœnitentiæ spiritus interior penes maximam Christianorum partem penitus fere sit extinctus. Quum severior pœnitentia exterior vigebat, ardebat in cordibus Christi caritas, fervebat vera contritio. Temperata, & quasi obsoleta antiqua disciplina externa, successit *attritio servilis* concepta ob pœnarum, non æternarum modo, verum etiam juxta nonnullos Casuistas temporalium timorem. Successit propositum inconstans, & implicitum. Denique præcepta caritatis & contritionis apud quosdam benigniores Casuistas in desuetudinem abiere. Aggravasset, inquiunt Viva, Sporer, & ceteri similes, Christus jugum Christianorum, non levigasset, si una cum confessione dolorem caritate vel inchoata formatum exigeret. Plura mihi dicenda forent, si pro dignitate exponere invectas laxitates vellem. Vos ministri Christi consulite antiquos canones, & ipsi manibus tangetis, quo res sacramentaria ætate nostra deducta sit.

XIII. MONITUM ad Confessarios. Recogitate ministri Christi, ætate nostra superbiam, concupiscentiam, luxuriam, avaritiam, luxum, fastum, ambitionem, mollitiem impudentius grassari ac primis Ecclesiæ saeculis. Non minorem nunc adulterium, fornicatio, perjurium &c. injuriam Deo inferunt ac olim. Ergo eadem solutio. Solvent, inquiunt aliqui, in Purgatorio. Esto. At pœnitentiæ ut medicinales curantes morbos & coercentes concupiscentiam, & ceteras effrenatas appetitiones, nisi validæ sint, & severæ, ægrotos non sanant. At numquid inventa est nova medicina blandior incognita hactenus Ecclesiæ, qua deprimatur superbia, crucifigatur suaviter caro, & benigne coerceatur concupiscentia? Expergiscimini ministri Dei, & juxta Christi Evangelium instituite rationes vestras.

CAPUT IX.

De qualitate, quantitate, & tempore satisfactionis injungendæ pœnitentibus.

I. QUÆST. I. *Quotuplex sit satisfactionis genus?* RESP. Duplex, ut ex dictis constat, & Concilium Tridentinum declarat. Altera satisfactio vocatur *medicinalis*, curandis morbis animæ apta; altera *vindicans* dicitur, quæ pro patratis delictis castigationem imponit.

II. QUÆST. II. *Quid præscripsit Tridentinum circa quantitatem pœnitentiæ injungendæ?* RESP. Concilium Tridentinum *sess. 14. c. 8.* hanc præscripsit regulam, quæ Confessariorum animis altius impressa sit oportet. *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum spiritus & prudentia suggesserit pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate salutares, & convenientes satisfactiones injungere; ne si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis ut satisfactio quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam, & castigationem.*

III. QUÆST. III. *In pœnitentiis injungendis respicere ne Confessarii debent ad antiquos canones?* RESP. Adfirmat Catechismus Concilii Tridentini *p. 2. c. 5. §. 79.* his verbis. *In irroganda autem satisfactionis pœna Sacerdotes nihil suo arbitratu statuendum esse, sed omnia justitia, prudentia, & pietate dirigenda existimabunt. Atque ut hac regula peccata metiri videantur, & pœnitentes suorum scelerum gravitatem magis agnoscant, operæ pretium erit, eis interdum significare, quæ pœnæ quibusdam delictis ex veterum canonum præscripto, qui pœnitentiales vocantur, constitutæ sunt. Igitur universæ satisfactionis modum culpæ ratio temperabit.*

IV. Hoc Concilium, hunc Catechismum diurna nocturnaque manu revolvere, & serio animo meditari post Scripturas sanctas debent sacramentorum ministri. Rescribenda hic esset doctrina S. Caroli Borromæi, & plurimorum Episcoporum hac de re. Sed consule *Tom. 9. diss. 5. c. 7.*

V. QUÆST. IV. *Quid dicendum de quorumdam praxi imponentium levem pro gravibus delictis satisfactionem?* RESP. P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 2. n. 1255. §. 5.* hæc scribit. „ *Rigoristæ dicunt* causam relaxandi disciplinam quoad pœnitentias esse refrigescentem caritatem fidelium. Sed *contra est*, „ nam potius inter causas fuit 1. ne confessio ab hæreticis impugnata velut impossibilis, per duras pœnitentias magis redderetur odiosa. 2. quia successu temporis plures fuere Sacerdotes, apud quos

„ fre-

„ frequentarentur confessiones ad emenda-
„ tionem utilissimæ, & qui in hoc foro in-
„ terno aliter mederentur peccatis *per me-*
„ *dicinas benigniores*. 3. quia animadversum
„ est, *benignas pœnitentias* plus prodesse quam
„ rigidas, quod per benignas magis *allice-*
„ *rentur* fideles ad sacramentum Pœniten-
„ tiæ, & Eucharistiæ. 3. quia occasione
„ belli sacri contra Turcas *inductus est usus*
„ *indulgentiarum* . . . qui est modus satis-
„ faciendi pro peccatis *utilior & certior*
„ *quam observatio canonum pœnitentialium*.
„ 5. Quia successu temporis instituti sunt
„ Ordines Religiosi, qui sunt *status* pœni-
„ tentiæ utilissimi. Vide Francolinum *Cler.*
„ *Rom. p.* 2. *cap.* 1. " Fusius has rationes exaggerat P. Balthassar Francolinus *cit. lib. c.* 1. *Cler. Rom.*

VI. *Rigoristæ* ne sunt Patres Synodi Tridentinæ, ejusdemque Catechismi? *Rigoristæ* ne omnes Ecclesiæ Patres? *Rigoristæ* ne sancti Evangelistæ? Rigoristarum ergo somnium est quod causa relaxandi disciplinam fuerit *refrigescens fidelium caritas*? Scilicet, reponit La-Croix; sed *contra est*, inquit. Audiat ergo, & cum illo audiant omnes benigni Casuistæ PP. Catechismi Tridentini p. 2. c. 5. §. 67. *Verum postea tantum de veteris disciplinæ severitate remissum est, atque ita caritas refrixit, ut jam plerique ex fidelibus ad peccatorum veniam impetrandam nullum intimi animi dolorem, atque gemitum cordis, necessarium putent, sed illud satis esse arbitrentur, si speciem tantum dolentis habeant.*

VII. Sed in examen veniant velut in transcursu rationes PP. La-Croix, & Francolini. 1. Laxata est disciplina, non quia *refrixit caritas*, sed ne confessio ab hæreticis *velut impossibilis per duras pœnitentias redderetur odiosa*. Næ ista egregia ratio. Sancti ergo Ecclesiæ Patres, qui sacros canones condiderunt adversus Novatianos clavium potestati infestos, impossibile, & odiosum reddidere sacramentum Pœnitentiæ? 2. Sacerdotes multiplicati arcanum invenere medendi animabus per *medicinas benigniores*. Hæ medicinæ benigniores latuere Patres sanctos Ecclesiæ XIII. sæculorum. Scilicet, reponit P. La-Croix. Audi ejusdem tertiam rationem. *Quia animadversum est, benigniores pœnitentias plus prodesse quam rigidas, quod per benignas magis alliterentur fideles ad sacramentum Pœnitentiæ, & Eucharistiæ*. Fausta & felix animadversio, quæ luculentius confirmat universam sacram antiquitatem calligasse in animarum regimine. Alliciuntur sane per pœnitentias benigniores ad frequentanda sacramenta, & Ecclesias, quemadmodum alliciuntur emptores ad illas officinas frequentandas, ubi merces minori pretio venduntur. *Hæ benigniores pœnitentiæ* efficacius ne medentur morbis? Validius ne deprimunt superbiam, concupiscentiam? Sanctiores ne mores efficiunt? Sunt ergo ætatis nostræ Christiani sanctiores, castiores, & ferventiores Christianis trium priorum sæculorum sub disciplina Apostolorum, & SS. Patrum: quid hiscis? Ais? Totus mundus reclamat. Negas? Ergo felicius per severas quam per benignas pœnitentias sanctificantur fideles. Solam arctam, & angustam viam Christus designat. At novo opinandi modo invecto blandior, & benignior via detecta est.

VIII. Ratio quarta digna est meditatione. *Quia*, inquit, *occasione belli sacri contra Turcas inductus est usus indulgentiarum, qui secundum dicenda n.* 314. *est modus satisfaciendi pro peccatis* UTILIOR, *ac* CERTIOR *quam observatio canonum pœnitentialium*. Legi ne hæc valent quin commoveatur animus? Qui attritione servili confessus est adulteria, fornicationes, blasphemias, si ingrediatur aliquod templum solemni festo, visitet altaria, oret per horæ quadrantem, ut indulgentias lucrari intendat; *securius, ac certius* Deo satisfacit quam Christiani illi qui per septem, per decem, per viginti annos, aut per totam vitam jejuniis, ciliciis, disciplinis, cinere & sacco induti Deum placare vindicem satagebant? Usus indulgentiarum est modus utilior ac certior satisfaciendi pro peccatis, quam *observatio canonum pœnitentialium*? Nolo longius hanc doctrinam novo opinandi modo consentaneam refellere. Sapientes judicent quam sit festiva.

IX. Ratio quinta venustior est. *Quia successu temporis instituti sunt Ordines Religiosi, qui sunt status pœnitentium utilissimi. Vide Francolinum Cler. Rom.* An sæculis quibus observatio canonum pœnitentialium florebant, innumeræ sanctorum Monachorum, & Anachoretarum falanges non refulgebant? Sanctiores ne nunc claustrales nostri? Severior ne istorum paupertas? Severiora ne jejunia, humiliora ne ædificia? Verum ut ut hæc se habeant, numquid pœnitentiæ, cilicia, jejunia Regularium comprimunt concupiscentiam, superbiam, ambitionem amasiorum, & amasiarum?

X. QUÆST. V. *Quid dicendum de opinione docen-*

docentium, nullam aut modicam injungendam esse pœnitentiam, dum pœnitentes confitentur ad lucrandam indulgentiam? RESP. P. Sporer hæc *p.* 3. *c.* 4. *q.* 1. §. 3. *num.* 45. *pag.* 237. scribit. „ Excusatur Confessarius, ut *nullam*, vel *levissimam* pœnitentiam injungat . . . Quando quis lucratur indulgentiam plenariam, potest dimitti sine ULLA ALIA MINUTA pœnitentia, quum per illam pœnitentiam satisfaciat debito pœnæ. Etsi autem id raro pro certo, sufficit quod probabiliter credatur. "

XI. Similia, & benigniora docet *Lugo*, ut ipse P. Dominicus Viva *q* 6. *de Pœnit. a n.* 1. testatur his verbis. „ Immo Lugo *disput.* 27. *sec.* 2. *n.* 24. putat, eum qui lucratur indulgentiam plenariam, non obligari ad pœnitentiam, *etiamsi detur in medicinam*: quia medicus non præcipit, sed suadet remedium, & solus judex præcipit pœnam. Quare si non tenetur pœnitens ratione indulgentiæ ad pœnam, quæ præcipitur, nec tenebitur ad medicinam, quæ solum suadetur; nisi forte aliquando ad illam obligetur jure naturali, ne facile labatur. "

XII. Verba de Lugo *loc. cit.* hæc sunt. „ Dicunt, pœnitentiam non solum imponi ad satisfaciendum, sed etiam in medicinam &c. . . . Respondetur, imponi quidem frequenter ut medicinam. Confessarius tamen non potest obligare, nisi quatenus illam imponit in pœnam peccati. Sicut licet judex debeat procurare quod pœna delinquentis sit talis ut simul sit medicina in futurum; non tamen posset imponere illam pœnam, nec verberare reum, si pœna fuisset a Principe condonata. Sic Sacerdos, qui simul est medicus, & judex, potest punire peccata imponendo pœnam pro illis, quam, quia medicus est, debet simul curare, quod sit talis ut sit etiam remedium, & medicina in futurum. Ceterum si pœna totaliter condonetur, non potest obligare ad medicinam: quia medicus ut medicus non obligat, sed consulit. Quod semper intelligendum de medicina non simpliciter necessaria ad vitanda mala futura. "

XIII. Vim, & naturam sacrarum indulgentiarum, quæ sunt in supplementum eorum quæ infirmitas nostra reddere Deo nequit, penitus ignorant. Ratio adducta, supra quam dici potest, acuta est. Confessarius ut medicus non jubet, sed consulit; Confessarius ut judex imponit, aut remittit pœnam satisfactoriam. Verum pœnitentias medicinales imponit ut medicus, & ut medicus consulere, non præcipere potest. Consilia autem Confessarii implere pœnitens non tenetur. Judicium lectores ferant in hanc doctrinam, quam ego falsam judico, & divinis Scripturis, ut & Concilio Tridentino, universæque Ecclesiæ traditioni adversam.

XIV. QUÆST. VI. *Quid dicendum de opinione dicentium, leves pœnitentias pro gravissimis delictis imponendas esse?* RESP. Clamant Confessarii. Si jejunia, si humicubationes, si cilicia imponimus, fugiunt pœnitentes, & Ecclesiæ nostræ desertæ remanent. Respondet Lugo *disp.* 25. *de Pœnit. sect.* 5. *n.* 60. his verbis. „ Primo loco attendi debet „ ad utilitatem spiritualem pœnitentis, ne „ scilicet laquei ei injiciantur, ut nova pec„ cata committat. Ex hoc potissimum ca„ pite excusari potest *hodierna praxis, qua „ leves pœnitentiæ imponuntur pro gravissimis „ peccatis*: id enim sæpe fit propter spiri„ tualem infirmitatem pœnitentium, quia „ gravioribus pœnitentiis *scandalizabuntur*, „ *& vel confessionem fugient, vel certe Con„ fessarios ineptos adibunt*, qui eos curare ne„ sciunt. " Hæc & alia de Lugo verba transcribit P. Tamburinus *lib.* 4. *Meth. Confess. c.* 1. *n.* 12. ubi sic concludit: *Hæc prudenter de Lugo.*

XV. Imprudens immo consilium ineunt omnes illi qui Patrum Ecclesiæ, & Tridentini Concilii monita posthabentes, nimia satisfactionum sacramentalium benignitate peccatoribus blandiuntur, & peccatis horrorem detrahunt, quo fit ut facilius relabantur in crimina. Si cui animarum salus cordi est, is profecto medicinam ægrotantibus propinabit depellendis morbis aptam, licet carni & sanguini invisam; nec pœnitentium favori captando, vel multitudini sibi conciliandæ inhiabit; sed unice Deo reconciliare peccatores adnitetur. Qui secus fecerit, thesaurizat sibi iram in die iræ.

CAPUT X.

De obligatione pœnitentium acceptandi satisfactionem impositam a Confessario pro peccatis mortiferis.

I. QUÆST. I. *Tenenturne sub mortali pœnitentes acceptare pœnitentiam impositam a Confessario?* RESP. Salmanticenses morales *tract.* 6. *c.* 10. *punct.* 4. ex aliis advertunt, non teneri ad eam acceptandam, quando consta-

constaret esse injustam, astringi vero illos quando non constaret de excessu. Pœnitentes ergo erunt judices mensuræ pœnitentiæ injungendæ? An litigantes tenentur acceptare sententiam judicis supremi, quando ipsi illam judicant justam, secus vero quando injustam illam existimant? Quid si pœnitentiæ essent injustæ, quia nimis leves, & blandæ? Injustitia enim ob defectum æque ac ob excessum contingere potest. Pœnitentes callent ne sacros canones, Ecclesiæ disciplinam, ut in propria causa rectum proferre judicium queant? Quid quod plures Casuistæ, ut *Ruiz*, *Villalobostus*, *Zerola* citati a Salmanticensibus negant astringi pœnitentes ad ipsam justam pœnitentiam acceptandam? Hæc opinio falsa est, & universæ Ecclesiæ traditioni contraria. Quare communis Theologorum sententia adfirmans est, nullaque sive extrinseca, sive intrinseca probabilitate fruitur opposita opinio. Heinc est quod pœnitentes qui pœnitentiam pro mortalibus primo confessis impositam omitterent, mortaliter peccarent, ut docet communis sententia, sive pœnitentia imposita sit gravis, sive levis. Pœna enim pro mortiferis primo confessis sua natura gravis est. Et quamvis Confessarius ob imperitiam imponeret solum Psalmum *Miserere* pro dictis culpis; qui pœnam hanc deliberate omitteret, graviter peccaret, quia hæc pœna prout est satisfactoria, est pars integralis sacramenti, & pro letalibus imposita, licet materialiter levis sit, formaliter tamen, ut sic loquar, gravis est.

II. Similiter pœnitentia imposita pro venialibus, aut mortalibus alias confessis acceptanda est a pœnitente; & si illam deliberate omitteret, graviter peccaret, quidquid in oppositum dicant nonnulli. Quoniam licet dicta peccata non sint materia necessaria, posito tamen quod pœnitens illa subjiciat clavibus, tamquam materiam sacramenti, partes sacramenti implere debet. Satisfactio autem pars est integralis sacramenti.

III. Disputant, quo tempore implenda sit pœnitentia? Aliqui docent differri per annum posse, quando Confessarius tempus non definivit. Hæc opinio falsa est. Hoc enim in casu, cum primum pœnitens potest, solvere debitum debet. Si Confessarius determinat tempus, diem alicujus festi, hebdomadam, mensem &c. intra tempus præscriptum impleri pœnitentia debet, nisi impedimentum legitimum excuset.

IV. Pœnitens nequit sibi pœnitentiam impositam cõmutare, aut per alium implere, ut contendunt aliqui, quorum opinionem damnavit Alexander VII. n. 15. *Pœnitens propria auctoritate substituere alium potest qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.* Confessarius quisque commutare pœnitentiam valet, audita tamen confessione peccatorum ob quæ imposita fuit. Quare nequit hanc pœnitentiam commutare extra confessionem. Similiter non potest commutare pœnitentiam impositam a superiore ob peccata reservata, quia sicut peccata, ita & pœnitentia illi reservata est.

V. Quid de peccatore versuto dicendum, qui ob gravem pœnitentiam adit alium Confessarium, & occultata priore confessione, iterum confitetur, ut leviorem accipiat satisfactionem? P. La-Croix hæc scribit. „Tamen Dicastillo n. 119. putat non esse *improbabile* quod confitens eadem peccata „ *possit tacere, & postea peragere pœnitentiam* „ *quam voluerit, primam, aut secundam.*“ Hoc pacto peragere emptores solent. Plures officinas explorant, & ubi venditur minori pretio, ibi merces emunt. Et qui hoc pacto vendunt, habent majorem concursum, inquit S. Bernardinus Senensis. *Occurrit in confessionibus sicut in mercatura: & sicut mercatores qui dant minori pretio, habent majorem concursum* &c. Hanc opinionem, quam ex Dicastillo proponit P. La-Croix, quin illam more suo confutet, ut falsam, & pœnitentium versutiæ, non Scripturis sanctis faventem rejicio cum communi Theologorum consensu.

VI. QUÆST. II. *An pœnitentiæ ideo sint suspectæ, quia a mendicantibus injunguntur?* RESP. Hanc calumniam olim impactam fuisse mendicantibus constat ex thesi sequenti 21. damnata ab Alexand. VIII. *Parochianus potest suspicari de mendicantibus, qui de eleemosynis communibus vivunt, de imponendis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactione ad quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.* Vetusta est calumnia hæc, quam primus omnium mendicantibus imposuit Gulielmus a S. Amore. Sicut extremæ temeritatis est, & malitiæ tale de mendicantibus judicium formare; ita summopere vigilandum est, cavendumque ne ulla tam iniquæ suspicionis formandæ, occasio præbeatur.

CA-

CAPUT XI.

De indulgentiis.

I. PAucis indulgentiarum doctrinam perſtringo. Hæc de indulgentiis Tridentinum *ſeſs.* 25. præſcribit. *Cum poteſtas conferendi indulgentias a Chriſto Eccleſiæ conceſſa ſit, atque hujuſmodi poteſtate divinitus ſibi tradita, antiquiſſimis etiam temporibus illa uſa fuerit; ſacroſancta Synodus indulgentiarum uſum chriſtiano populo maxime ſalutarem, & ſacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Eccleſia retinendum eſſe docet, & præcipit, eoſque anathemate damnat qui aut inutiles eſſe aſſerunt, vel eas concedendi in Eccleſia poteſtatem eſſe negant. In his tamen concedendis moderationem, juxta veterem, & probatam in Eccleſia conſuetudinem, adhiberi cupit, ne nimia facilitate eccleſiaſtica diſciplina enervetur. Abuſus vero* &c.

II. Tria Concilium ſtatuit. 1. Poteſtatem a Chriſto Eccleſiæ datam concedendi indulgentias; 2. ſalutares eſſe; 3. moderationem in earumdem largitione. Indulgentia eſt remiſſio pœnæ temporalis. Indulgentiæ ex communi theſauro Eccleſiæ impertiuntur. Theſaurus autem iſte ſunt infinita merita Chriſti, & poſtea SS. omnium, quæ ab ipſo Chriſto capite valorem accipiunt.

III. De fide eſt, extare in Eccleſia poteſtatem concedendi indulgentias, & earum uſum ſalutarem fidelibus eſſe.

IV. Nonnulli falſam concipiunt indulgentiarum ideam, quia putant, & re ipſa docent extenuari opera ſatisfactoria indulgentiarum uſu. Ut hæc falſa idea deleatur, ſcias oportet, nos impares eſſe ad pretium ſolvendum pro contractis debitis cum divina juſtitia ob peccata poſt Baptiſmum commiſſa. Partem tamen iſtius debiti noſtris laborioſis operibus ſolvere valemus. Clementiſſima mater Eccleſia theſaurum meritorum Chriſti, & B. Virginis, & Sanctorum aperit, ut id ſuppleat quod noſtra infirmitas reddere nequit. Indulgentiæ itaque ſunt in ſupplementum paupertatis noſtræ: indulgentiæ non liberant nos ab ea ſolvenda debiti parte quam poſſumus reddere, ſed ſupplent id quod præſtare non poſſumus. Si indulgentiæ nos a laborioſis operibus, a debitis ſatisfactionibus, quas præſtare valemus, liberarent, foverent Chriſtianorum deſidiam, & torporem, atque enervarent Eccleſiæ diſciplinam.

V. Cardinalis Cajetanus ſapienter more ſuo veram indulgentiarum doctrinam exponit *tract. de Indulg. qu.* 1. ubi hæc habet. „ Sunt (pœnitentes) duplicis ordinis. Quidam ſolliciti ad ſatisfaciendum per ſe ipſos „ pro peccatis ſuis; quidam negligentes ſatisfacere per ſe ipſos. Primi condignas „ pœnitentias vel petunt a Confeſſario ſibi „ imponi, parati eas implere; vel ſponte „ illas aſſumunt, dum continuo ſtudent per „ ſua ſancta opera ſatisfacere, jejunando, „ orando, eleemoſynas dando &c. Secundi „ vero leviſſimam pœnitentiam aut rogant, „ aut læti ſuſcipiunt, & cum illam impleverint, quam ſciunt eſſe minimam, non „ curant amplius de ſatisfaciendo: & hi ſunt „ quibus indulgentiæ non proſunt judicio „ meo. Nullus enim indignus aliena ſatisfactione pro pœna ſibi debita conſequitur „ veraciter fructum indulgentiæ. Sed quilibet negligens ſatisfacere per ſe ipſum, eſt „ indignus aliena ſatisfactione pro pœna „ propriis peccatis debita. Ergo nullus negligens ſatisfacere per ſe ipſum, acquirit „ fructum indulgentiæ. Præterea in qualibet bene ordinata republica, quantumcumque rationabilis adeſſet quandoque cauſa „ diſpenſandi communem theſaurum in cives aggravatos ære alieno, negligentes „ tamen ſolvere, indigni cenſerentur adjutorio theſauri. Ex eo enim quod poſſunt „ de ſuo ſolvere, & non curant, indignos „ ſe reddunt tali ſublevamine: & niſi tales „ pro indignis haberetur, foveretur eorum „ negligentia, quorum alii exemplo ad „ ſimilem negligentiam provocarentur. Legis autem eſt facere non negligentes, ſed „ virtuoſos. Quum igitur Eccleſia ſit a Deo „ ordinata, æquum non eſt ut ſpiritualis „ diſpenſatio theſauri negligentes ſatisfacere pro dignis habeat: hoc enim vere eſſet enervare ſatisfactiones pœnitentiales. „ Non proſunt igitur indulgentiæ negligentibus ſatisfacere per ſeipſos, quoniam indigni ſunt indulgentia. . . Parati autem „ ad ſatisfaciendum per ſe ipſos ſunt, non „ qui negligunt per ſe ipſos ſatisfacere, ſed „ illi, ſoli quorum voluntas ſic eſt ad ſatisfaciendum parata quod non retardat opus „ niſi impedita. “

VI. Celeberrimus Epiſcopus BOSSUETUS in ſua Inſtruct. pro Indulg. Cajetani doctrinæ conſentaneas regulas tradit hauſtas ex ipſo Concilio Tridentino. Animum inſtaurate o Dei miniſtri, & vera ſanctæ matris Eccleſiæ documenta voce Tridentini ex-

preſſa audite. Sic enim *ſect.* 14. *c.* 2. Tridentinum loquitur. *Alius eſt præterea Baptiſmi, alius Pœnitentiæ fructus. Per Baptiſmum enim Chriſtum induentes, nova prorſus in illo efficimur creatura, plenam & integram peccatorum omnium remiſſionem conſequentes: ad quam tamen novitatem, & integritatem per ſacramentum Pœnitentiæ ſine magnis noſtris fletibus, & laboribus, divina id exigente juſtitia, pervenire nequaquam poſſumus; ut merito Pœnitentia laborioſus quidam Baptiſmus a ſanctis Patribus dictum fuerit.*

VII. Præmiſſo hoc Eccleſiæ teſtimonio, ſic alloquitur *Boſſuetus* populum ſuum. „ Audite, filii, Eccleſiæ matris veſtræ verba. Illa vobis proponit *magnos fletus, magnoſque labores, Baptiſma laborioſum*: illa vos edocet, *divinam juſtitiam id exigere.* „ Hic Eccleſiæ rigor a ſuo primo ſpiritu oritur, qui numquam extinguetur; nec ipſa umquam ceſſabit bellum indicere laxitati. Quid refert cum Concilio mollitiem deteſtari hæreticorum, qui ſanctos ſatisfactionum rigores rejecerunt; ſi nos in ſimilem languorem incidamus, & id reipſa contemnamus quod verbis confitemur? "

VIII. Paucis evincitur parum prodeſſe indulgentias plenarias illis qui pro virili laborioſis operibus divinæ juſtitiæ ſatisfacere negligunt, ut Tridentinum docet. *Facite fructus dignos pœnitentiæ*: inquit Matthæus. S. Paulus non indulſit Corinthio inceſtuoſo niſi poſt auſteram & diuturnam pœnitentiam. Ab Apoſtolorum tempore uſque ad ſæculum circiter XIV. nullam legimus indulgentiam plenariam generalem indiſcriminatim pro omnibus fidelibus. Frequens nunc obtinet indulgentiarum uſus, quæ juxta diſpoſitiones fidelium impertiuntur. Indulgentiæ *plenariæ* dicuntur, quia Eccleſia ex parte ſua totam temporalem pœnam, quam exequi fideles nequeunt, remittit illis qui diſpoſiti ad tantum beneficium ſuſcipiendum ſunt. At dicimus illos fideles ad hoc beneficium indiſpoſitos eſſe qui ea opera laborioſa, & ſatisfactoria quæ poſſunt, non exequuntur. Reddere ipſi debiti partem quod valent, debent; id quod remanet, plene ſupplet indulgentia plenaria.

IX. In mentem revoca exemplum a Cajetano indicatum. Ditiſſimus Chriſtianus totum ſuum patrimonium opulentiſſimum fundis fructiferis numquam interituris ſecundum legat Reipublicæ, ut ſingulis annis pauperum civium debita ſolvantur. Si cives aliqui ſolvere ſua debita poſſent ſin integre, ſaltem in parte, & recuſarent, vellentque ſuis pecuniis lautius vivere, ambitioſius veſtire, ut ex dicto publico ærario omnia ſua debita ſolverentur; nonne clamares, debitores iſtos vafros, verſutos, & veteratores eſſe? Reddite, diceres, quod poteſtis, deinde ærarium ſupplebit inopiam veſtram. Similes profecto his fraudulentis debitoribus illi pœnitentes ſunt qui abutentes clementia S. Matris Eccleſiæ theſaurum ſuum aperientis ad ſupplendum id quod illis deeſt, ingrati, & verſuti ſenſus ſuos demulcent, corpus ſaginant, concupiſcentiam, poſt patrata adulteria, fornicationes, pejuria, fovent, deliciis & illecebris indulgent, ut integrum debitum ex Eccleſiæ theſauro ſolvatur. Poſſent iſti propria jejunia, eleemoſynas, vigilias, flagella, humicubationes, aliaque pietatis opera contribuere ad ſolvendam debiti portionem; at pernicioſo errore occupati omnia debita ex Eccleſiæ ærario ſolvere contendunt. Sed falluntur cæci & miſeri homines.

X. Indulgentiarum diſpenſator eſt ſummus Pontifex. Quas indulgentias concedere Epiſcopi, & Archiepiſcopi valeant, mea non intereſt diſcutere. Indulgentiæ ſine cauſa conceſſæ, ratæ Deo non ſunt.

XI. Soli fideles baptizati apti ſunt ad lucrandas indulgentias, ſi peccato mortali careant. Quoniam indulgentiæ remittunt pœnam temporalem, quæ remitti nequit, quamdiu reatus culpæ manet. Non eſt tamen neceſſe ut omnia opera in bulla indulgentiarum præſcripta in ſtatu gratiæ peragantur, dummodo animo pœnitenti impleantur. Requiritur tamen ſtatus gratiæ ſaltem cum ultimum opus impletur, quia tunc indulgentia ſortitur effectum ſuum.

XII. Præmittenda eſt confeſſio ſacramentalis ad lucrandas indulgentias etiam ab illis qui ſunt in ſtatu gratiæ, quia in bulla conceditur indulgentia *contritis*, & *confeſſis*. Et hæc eſt communis ſententia. Quando in bulla præſcribuntur eleemoſynæ, fieri debent plus & minus juxta divitias perſonarum. Falſa quippe eſt opinio inquientium, ſatis eſſe vel minimam eleemoſynam a divitibus fieri, ut indulgentiæ obtineantur; ſicuti falſum eſt ſufficere quamcumque brevem precatiunculam. Innumeras alias quæſtiunculas prætereo, utpote nullius momenti, & quas graviores Theologi improbant: quia anſam hæreticis præbent deridendi indulgentias, ac ſi extinguerent pœnitentiæ ſpiritum, & de

medio

medio tollerent opera satisfactoria. Quare cavendum ab hujusmodi opiniunculis est.

XIII. Indulgentias extendi ad animas Purgatorii posse, docent Catholici omnes adversus Novatores, *per modum suffragii*, non *judicii*, *& absolutionis*: quia Ecclesia exercere in illas animas jurisdictionem nequit.

XIV. Indulgentia multiplex est. Aliæ perpetuæ, aliæ temporariæ; aliæ plenariæ, aliæ partiales. Istæ indulgentiæ partiales, quæ ad plures dies, aut annos tantum conceduntur, respectum habent ad antiquos canones pœnitentiales, qui tot dies, aut annos pœnitentiæ injungebant.

XV. Indulgentiæ plenariæ sunt duplicis generis. Aliæ absolutæ tales, quæ totam pœnam dimittunt dispositis fidelibus. Alia est indulgentia quæ vocatur *jubilæum*, a voce Hebraica *jobal*, quæ significat libertatem, & remissionem, qua Judæi quolibet anno quinquagesimo possessiones suas recuperabant. Plura hic dicenda de jubilæo forent. Verum quia istorum discussio magis ad vitilitigandum, quam ad instruendum conduceret, illa prætereo. Doctrina paucis data de indulgentiis sufficit ad Confessariorum instructionem.

XVI. Finem huic capiti imponat doctissimus BOSSUETUS, qui *loc. cit. punct. 7. & sequ.* hæc scribit. „ Doctrina Concilii Tri„ dentini in adducto decreto sat est ut in„ stauretur in praxi tum pœnitentiæ, tum „ indulgentiarum priscus Ecclesiæ spiritus. „ Opus minime est texere curiosam indul„ gentiarum historiam, neque gradus indi„ care, quibus laxatus est vetus canonum „ rigor. Neque discutiendum est, subsistant „ ne aliquo modo in præsentia canones isti, „ & num Ecclesia in indulgentiis concedendis ad eosdem respiciat, ut doctores com„ muniter existimant. Indulgentiæ plenariæ „ oppositæ indulgentiis 7. annorum, 14. an„ norum, 20. annorum, 20. dierum, 40. „ dierum, aliisque similibus, indicare vi„ dentur, canones pœnitentiales non esse „ penitus oblivioni traditos, cum ad illos „ in his indulgentiis respiciat. Verum, his „ scholarum quæstionibus missis, ut ea quæ „ ædificationi nostræ inserviunt, meditemur, „ Concilium Tridentinum abunde nobis osten„ dit, Ecclesiam jus confervare, & inten„ tionem habere exercendi suos sanctos ri„ gores, & injungendi pœnitentias *conve„ nientes & proportionatas*: pœnitentias quæ „ nos conformes efficiant Christo crucifixo, „ & satisfacienti pro nobis justitiæ Patris „ sui: pœnitentias quæ licentiæ frenum in„ jiciant, & quæ non modo nobis adversus „ vitiosos habitus remedio sint, sed etiam „ Deo satisfactioni in vindictam & punitio„ nem præteritorum criminum. En speci„ men paucis perstrictum doctrinæ Concilii „ Tridentini *sess. 14. c. 2. & 8.* An hoc non „ sufficit ut intelligamus, perpetuum esse „ Ecclesiæ propositum continuandi vetustum „ jus, quo prædita est, & severe exercen„ di in pœnitentes justitiam, quam Deus „ in ejusdem manibus deposuit? Hæc Con„ cilii doctrina virtute continet totam an„ tiquorum canonum austeritatem. Pecca„ torum quæ Christiani perpetrant, minor „ non est gravitas: ingrati animi scelus in „ Spiritum sanctum, quem in Baptismate „ susceperunt, haud est minus horrendum: „ Dei justitia suas regulas non immutavit: „ pravorum habituum inclinatio non est mi„ nus pernicioſa, nec peccandi licentia mi„ nus formidanda quam primis sæculis. Ec„ clesia in Concilio Tridentino has omnes „ rationes confirmat tanto robore, ut nihil „ cedat iis quæ Patres adduxere. Neque „ pœnitentia est secundus Baptismus, nisi „ hoc pretio, &, ut Concilium dicit, nisi „ sit *magnis nostris fletibus, & laboribus* so„ ciata: neque erit *Baptismus laboriosus*, qui „ nos ad pristinam morum puritatem, & „ integritatem reducat. Quod si vigor an„ tiqui spiritus Christianismi toto suo ro„ bore consistit, semper opus habemus in„ dulgentia, & clementia Ecclesiæ . . . . „ Omnia in his Concilii decretis redolent „ & pietatem, & antiquitatem; nec satis „ admirari valemus sive sapientiam Eccle„ siæ, sive ejusdem doctrinæ puritatem. Et „ principio constat, sanctum Concilium omnia „ revocare ad veterem disciplinam in Ec„ clesia, & in Conciliis approbatam. Atqui „ spiritus antiquorum Conciliorum, & præ„ aliis Nicæni, totus in eo est ut iisdem „ indulgentias concedat qui spiritus fervore „ delinitam corporis austeritatem compen„ sant. Heinc consequi apparet, eumdem „ quoque esse hodie Ecclesiæ spiritum, ut „ scilicet fideles hunc spiritum instaurantes, „ ardentius ament, dum plus accipiunt, „ quemadmodum Christus proprio ore pro„ nuntiavit. Secundo Concilium optat in„ dulgentiarum moderationem, ne nimia fa„ cilitate disciplina enervetur. Et, ut ea „ prætereamus quæ pastorum vigilantiam „ spectant, nihil validius occurrit ad impe„ diendam hanc funestam disciplinæ rela-

» xationem, quam ut fideles indulgentia-
» rum usu spiritus fervorem Evangelio, &
» antiquitati consentaneum instaurent. «

DISSERTATIO III.

De ministro Pœnitentiæ sacramenti, ejusque jurisdictione.

CAPUT I.

De sublimi dignitate, & dotibus Confessarii.

I. OMnes Theologiæ morum tractatus plus & minus ad Pœnitentiæ sacramentum viam sternunt, & omnia quæ de sacramento Pœnitentiæ dicta sunt, aut dici possunt, huc omnia recidunt, ut probus, evangelicæ doctrinæ, & disciplinæ ecclesiasticæ peritus, ac prudens Confessarius inveniatur, qui administrare recte hoc sacramentum sciat. Sed periti in arte pauciſſimi.

II. Nulla in christiana republica eminentior dignitas, nullus sublimior gradus. Confessarius vices Dei gerit, cui omnes vel ipsi Pontifices summi subjiciuntur. Clamabant Judæi: *Quis est hic qui etiam peccata dimittit?* conscii soli Deo hanc facultatem convenire, & illis qui vices Dei in terra sustinet.

III. Confessarii sunt patriæ christianæ patres, publicæ tranquillitatis conservatores, flagitiorum vindices, sanctitatis evangelicæ custodes. Hi civium felicitatem promovent, atque reciprocam tranquillitatem, dum subditos obedire principibus, iisdem tributa solvere, eorum parere legibus cogunt: Principes in subditos clementes, justos, providos, malorum vindices efficiunt: inter ipsos subditos mutuam benevolentiam, & justitiam fovent: & tandem Principes, & subditos Deo devinciunt.

IV. Hinc patet, probis, doctis, prudentibus experrectis viris hoc munus unice committendum. Illi qui inepti sunt ad ministerium, ad cathedras moderandas, qui obtuso ingenio sunt, & ad quælibet gravia negotia civilia tractanda impares, ab hac provincia arcendi: in ipsorum enim, fidelium-que perniciem & traderetur, & susciperetur onus hujusmodi angelicis humeris formidandum.

§. I.

De spiritu fortitudinis, & libertatis Confessarii.

I. COnfessarius homo Dei sit oportet, quum officium Dei exerceat. Deum ergo imitetur, se supra omnia quæ mundi sunt, erigendo: nullam personam respiciat, ut in hoc ministerio illam reformidet. Omnia propter Christum contemnat. Audi Paulum ad *Philip.* 3. clamantem: *Verumtamen existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam.*

II. Ministri Christi, dum in tribunali vices Dei gerentes sedent, non magnatum, non matronarum, non Principum favorem, auram, existimationem quærere; aut contemptionem, aut exilium pavere debent. Impressa altius cordi habeant Christi documenta, omnibus Christianis necessaria: *Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc Filius hominis erubescet, quum venerit in majestate sua:* Luc. c. 9. & iterum Matth. 10. *Omnis enim qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cælis est. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo qui in cælis est.*

III. Cessarunt a multis sæculis contra christianæ fidei mysteria persecutiones. At ardent bella, & quidem intestina, ideoque funestiora adversus evangelicæ sanctitatis regulas, & mandata. Opinionum prælia fervent, pugnæ pro humanis appetitionibus demulcendis in dies instaurantur, quia hæ favorem, & acclamationem delirantis mundi sibi conciliant. Sed Augustinum audite o Christi ministri *serm.* 1. *in Psalm.* 48. intonantem: *Frontosus esto, quando audis opprobrium de Christo, prorsus esto frontosus. Quid times fronti tuæ, quam signo crucis obarmasti?* Rursus in *psalm.* 39. fusiore oratione hanc fortitudinis, & libertatis dotem inculcat. *Dicant ergo labia quod habet cor: hoc contra timorem habeat cor quod dicunt labia: hoc contra simulationem habeant labia quod credit cor. Aliquando enim timor est, & non audes dicere quod nostri, quod credis: aliquando simulatio est: dicis, & non habes in corde. Consentiant labia tua cordi tuo.*

IV. Primis Ecclesiæ sæculis Neronnes, Domitiani, Diocletiani, ceterique efferati leones, non per cuniculos, sed recta Christi milites aggrediebantur. Nullus erat ambi-

gen-

gendi locus, aut Christo renuntiandum, aut mors subeunda erat. Verum ætate nostra opiniones mundo, pompis, theatris faventes, suos habent christianos patronos, & quidem potentes, quæque tanto efficacius menti arrident, quanto benignius cupiditati & concupiscentiæ favent. Accedit multitudinis per viam latam & spatiosam ambulantis auctoritas, quæ instar torrentis omnia secum abripit; ita ut *in errorem inducantur, si fieri posset, etiam electi.*

V. Hæc duo persecutionis genera millies repræsentant Patres omnes, præsertim S. Augustinus. Intestinus propriæ gloriolæ amor præstandi ceteris, & occupandi prima subsellia attemperat plus justo Christi Theologiam hominum desideriis. Confessarii nonnulli rogati a Christianis, a puellis, num liceat adire theatra, choreas, reponunt quod quidam reponebant tempore S. Augustini lib. de Pastor. c. 3. *Securi estote: Deus neminem perdit. Tantummodo fidem christianam tenete. Non perdet ille quos redemit: non perdet pro quibus sanguinem suum fudit. Et si spectaculis volueritis oblectare animos vestros; ite, quid mali est?* Nonne palam hæc talia loquuntur hodie? Quid mali præferunt oblectamenta theatrorum, comœdiarum, saltationum? *Ite, quid mali est?* Persequitur S. Doctor: *Magna est Dei misericordia, quæ totum ignoscat. Coronate vos rosis, antequam marcescant... Hæc si dixerimus, forte congregabimus turbas ampliores: & si sint quidam* (Rigoristæ) *qui nos sentiunt hoc dicentes non recte sapere,* PAUCOS *offendimus, sed* MULTITUDINEM *conciliamus.* Multitudo blandiloquos nostros, & benignos sermones amore proprio partos audit. Pauci evangelicæ legis gnari offenduntur; sed interim multitudo confluit, plaudit, nobisque acclamat. Viden', quam sit immanis, quam sæva, quam subdola, quam continua persecutio isthæc?

VI. Auctoritas postea multitudinis, consuetudo, & mos universalis tyrannus est Neronibus, Diocletianis, & Domitianis truculentior, & sævior, qui continenter vociferatur, subdit in *Psalm.* 73. Augustinus. *Non enim cessat & modo serpens insusurrare, & dicere: Numquid vere damnaturus est Deus tantas turbas? Liberaturus est paucos? Quid est aliud quam facite contra præceptum, non morte moriemini? Sed quomodo* TUNC, *sic &* NUNC. *Si feceris quod suggerit diabolus, & contempserit quæ præcipit Deus, veniet judicii dies, & invenies verum quod minatus est Deus, & falsum quod pollicitus est diabolus.* Rursus *in Psalm.* 43. refert S. Doctor hanc insidiosam persecutionem: *Quam multi hoc faciunt, & quis non facit? Numquid omnes perditurus est Deus?* O magna tentatio! O magna persecutio! clamat alibi Augustinus. Quomodo vincenda, quomodo superanda? *Dilectores mundi* (persequitur Augustinus in Psalm. 136.) *aliquando interrogant nos, & dicunt nobis: exponite rationem.... quid respondemus?* Audi responsum Augustini, quod continuo ibidem exhibet. *Babylonia te portat, Babylonia te continet, Babylonia te nutrit, Babylonia de te loquitur. Non nosti capere nisi quod fulget ad tempus: æternam meditari ignoras, non capis quod interrogas.* Verum insistit, & furit persecutor amor proprius. Si hoc pacto respondemus, despicimur, deridemur, diffamamur. Magna tentatio! Magna persecutio! *Vere fratres* (pergit ibidem Augustinus) *sic est. Sed incipite velle prædicare veritatem, quantulamcumque nostis, & videte, quam necesse sit ut tales patiamini irrisoras, & exactores veritatis, plenos falsitatis... sed vide, quomodo versaris inter eos, ne si amantur a te, & affectas amicitias eorum, & times talibus displicere, incipiat te delectari Babylonia, & obliviscaris Jerusalem. Hoc ergo timens, vide quid subjiciat, vide quid sequatur....* Si oblitus fuero tui Jerusalem &c. *Ecce inde erat civis ille qui Dominum interrogavit:* Magister bone, quid faciam ut vitam æternam consequar?... *& Dominus dixit illi quiddam de canticis Sion, & noverat quod non caperet; sed exemplum dedit nobis, quomodo multi quærant quasi consilium ad vitam æternam; & tamdiu nos laudant* (N. B.) *quamdiu respondemus quod quærunt. Sed quod inter istos obstrepentes versamini obstringit vos non eis velle placere, ne obliviscamini Jerusalem hic agentes in terra. Si oblitus fuero Jerusalem, obliviscatur mei dextera mea.*

§. II.

De caritate, & prudentia Confessarii.

I. AXioma illud vulgare, *Nemo dat quod non habet*, quam maxime opportunum est argumento nostro illustrando. Si Confessarius vacuus sit Dei amore, quomodo accendere in pœnitentibus caritatis ardorem potest? *Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit?* inquit Eccli. c. 14.

II. Ignorantes se fatentur plures, nemo se imprudentem agnoscit, ut Seneca ipse epist.

epist. 56. animadvertit. Scientiæ prærogativam plurimi aliis cedunt; at ipsi prudentiam sibi arrogant, & quo sunt ignorantiores, eo se prudentiores existimant. Docti imprudentes esse queunt; ignorantes, ingenio obtusi, mente tardi prudentes esse non queunt. Prudentia enim mente acuta, & perspicaci indiget, quæ futura prævideat, memoria valida, quæ præterita habeat præsentia, ingenio acri, quo conferre simul eventus possit, & inde deliberare. Obmutescentes, ignavi, torpidi prudentes reputari vulgo solent. Verum isti sæpe hoc uno vitio carent, quod non sint linguosi, & vaniloqui.

III. Nisi fundus a Deo datus sit, vix comparari hæc pretiosa gemma valet. Si fundus adsit, industria, studio, & experientia perfici valet. Prudentia Confessariis necessaria, non tam industria, & studio, quam jugi oratione, & humilitatis cultu acquiritur. Confessarius pacificator est peccatorum cum Deo. Nisi cautus sit, & prudens in hoc altissimo procurando negotio, nihil proficiet. Paucas exhibebo prudentiæ regulas.

IV. REGULA PRIMA est ut Confessarius, antequam Dei tribunal ascendat, omnes carnis, mundi, spei, & timoris affectiones prorsus exuat, Dei armaturam, fortitudinis spiritum, & redundantis misericordiæ evangelicæ, non humanæ ornamentum induat, quum super thronum non solum iræ, sed clementiæ, & vindictæ simul sedere arbiter debeat. Evangelicæ doctrinæ spiritum, & medullam in mentem revocet, evangelicas trutinas in manibus firmas teneat. Illud melius judicet quod propius ad incorruptam Evangelii sanctimoniam accedit, illudque pejus quod longius ab evangelica veritate abest. Id altius recogitet, eo fine se illuc conferre, ut peccatores in gratiam & amicitiam Dei restituat, efficiatque conformes imagini Filii sui.

V. REGULA SECUNDA. Confessarius imprimis exploret indolem, & qualitatem pœnitentis, & pro temperamenti diversitate alliciat, incitet, animet ad nudandam conscientiam, intimioresque recessus, & occultiora vulnera aperienda, omniaque manifestanda Dei vices gerenti. Si pudorem, & quamdam repugnantiam deprehenderit, solertia, dexteritate, & mansuetudine erigat, adjuvet, animos adjiciat. Cum ad sextum decalogi mandatum ventum fuerit, linguam optime instructam adhibeat: verbis utatur quæ castimoniam oleant: caveat summopere ne ignoratorum criminum notitiam inducat, aut quid curiosius interroget. In hoc negotio studeat summopere brevitati: in id incumbat, ut emolliat cor pœnitentis, & pus, saniesque sponte sua effluet, & continuo brevique manu vulnera claudet, ne aures, & mentem tum loquentis, tum audientis inquinent. Temperabit aut continuabit interrogationes suas, prout prudentia suggesserit.

VI. REGULA TERTIA. Dolorem expendat pœnitentis, videarque, sit ne conceptus ex amore Dei super omnia. Si viderit pœnitentes hoc amore carere, ad eum illos incitet, ac inflammet. His immensa Dei beneficia, & in primis mortem illam crudelissimam quam Jesus Christus pro nobis oppetiit, illis inferorum supplicia, extremi judicii terrorem proponat. Varia variis adhibeat incitamenta, stimulis diversis urgeat pro pœnitentium diversitate; alios terreat, alios animet. Incipiat, natura ipsa duce, ab imperfectioribus actibus; a timore suppliciorum ascendat ad spem; at non intercipiat iter donec ad caritatem tandem pervenerit. Eo industriam omnem suam Confessarius dirigat, ut hanc sinceram peccatoris conversionem perspectam, quoad fieri potest, habeat. Hanc vero vivam pœnitentiæ plantam ex fructibus cognoscet. Instruet pœnitentes suos, veram conversionem sitam non esse vel in pectoris tunsionibus, vel in criminum narratione, vanisque pollicitationibus Sacerdoti factis. Nam & Pharisæi, & Sadducæi sanctitatem præferentes ad baptismum Joannis suscipiendum accedebant, at fructus pœnitentiæ dignos non edebant. Sed de hoc iterum sermo redibit.

VII. REGULA QUARTA. Prudentia Confessarii in hoc maxime elucere debet quod christiana patientia, & mansuetudine evangelica suscipiat, audiat, amplectatur pœnitentes suos, ut fratres, quos eripere a diaboli servitute, Deoque lucrari debet. Patientia vobis necessaria est, omnibus certe, sed vobis imprimis.

VIII. REGULA QUINTA. Cum benignitatis oleo conjungat prudens minister severitatis acetum, ne plaga tabescens periculosior fiat. Postquam patientia, & mansuetudine peccata audivit, curandis vulneribus opportuna remedia applicet, & opera satisfactoria ætati, statui, valetudini, criminumque gravitati consentanea imponat. Si pœnitentes jugo satisfactionis subeundo, a te prudenter, & moderate juxta evangelicas

& Tri-

& Tridentinas regulas impoſito difficiles ſe præbent, dubitandi de eorum diſpoſitione fundamentum occurrit, niſi evidentes, & manifeſtas allegent rationes.

IX. REGULA SEXTA. Munera Confeſſarius non accipiat a pœnitentibus: quia Spiritus ſanctus ait: *Non accipies perſonam, nec munera, quia munera excæcant oculos ſapientum, & mutant verba juſtorum:* Deut. 16. Familiaritatem omnino declinet, præſertim feminarum. Eva ſuis blanditiis Adamum ſeduxit. Halitus, vox, ſuſpiria, lacrymæ ipſæ, veneficia, & præſtigiæ ſunt, quæ magnetica quadam vi hominum corda inficiunt. Ea cautione, & circumſpectione tractandæ feminæ ſunt, qua tractarentur, ſi immaniſſima peſte laborarent.

§. III.

De ſcientia Confeſſarii. Unde illam haurire debeat. P. P. La-Croix, Gobat, & aliorum axiomata refelluntur.

I. AQua hæret, & unde orſa capiam ignoro. Confeſſarius judex ſedet, ut crimina contra legem Dei patrata judicet, vindicetque. Exacta ergo divinarum legum notitia neceſſaria plus minuſve eſt, quantum humana imbecillitas permittit. Ubinam lex iſta? In Scripturis ſanctis, in Evangelio, in Pauli, Petri, Jacobi, aliorumque Apoſtolorum epiſtolis. Libros iſtos diurna nocturnaque manu revolvere Confeſſarius debet. Ratio evidens. Quilibet judex Principum callere leges: quilibet artifex artis ſuæ regulas habere perſpectas debet.

II. Attente legi Moraliſtas, qui præ ceteris hodie in Confeſſariorum manibus ſunt, Salmanticenſes, Tamburinum, Leandrum, Sporer, Gobat, Viva, La-Croix, Reifenſtuel, alioſque ſimiles, qui de Confeſſariorum ſcientia diſputant. Iſtorum nemo ad Scripturam ſanctam, ad Patres, ad Concilia addiſcenda te mittit. Summiſtas, & Caſuiſtas proponunt; ſed de Evangelio, ſed de Paulo, ſed de Tridentino, ejuſdemque Catechiſmo ſilent.

III. P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 2. n.* 1788. hæc ſcribit. „ Putant *Lamas*, & „ *Stoz* ad hoc munus (Confeſſarii) ſatis „ DOCTOS eſſe illos qui integram SUMMAM „ diligenter *legerint*, vel attente AUDIE„ RINT *explicari*. Quod ſi quis de ſeipſo „ dubitet, ſiſtat ſe examinatoribus ab Epi„ ſcopo, vel ſuperiore conſtitutis: qui ſi „ eum ſatis ſcire judicent, poteſt acquie„ ſcere, & cum fiducia in Deum aggredi „ functionem, quamvis omnium maximam, „ & graviſſimam. *Stoz*, *Sporer*. "

IV. *Lamas* edidit ſummulam parvulam laxarum opinionum redundantem, ut quiſque videre poteſt. Auctor eſt nullius nominis. *Stoz* non vidi. *Sporer* legi, &, ut ipſe teſtatur, collector eſt Tamburini, Sanchez, Gobat, & aliorum ſimilium auctorum, ſæpe concludens: *Ita mei Doctores*. Minus apte itaque P. La-Croix proponit Confeſſariis regulam præſcriptam a *Lamas* Caſuiſta nullius ſane auctoritatis, & ſcientiæ, quantum ex ejus libro imbecillitati meæ apparet.

V. Subdit *ibidem n.* 1791. P. La-Croix: *Recte monet* GOBAT *tract. 7. nu. 321. Confeſſarium debere ſcire* SENTENTIAS PLURES, *quæ vere probabiles ſunt, circa materias morales, eo quod ſæpe, ubi non agitur de valore ſacramenti, non poſſit, nec expediat pœnitentes dirigere* SECUNDUM UNICAM DOCTRINAM, *tam parum, quam medicus poſſit omnes unica medicina ſanare; ſed pro diverſitate ſubjecti, & circumſtantiarum debet has, aut illas applicare; attamen obſervare debet hoc quod dixi n.* 1737.

VI. Crumenam ergo plurium contrariarum opinionum (ſi enim contrariæ non eſſent, una ſufficeret) habere Confeſſarius debet, & pro pœnitentium diverſitate illas expendere. Non expedit pœnitentes dirigere *ſecundum unicam doctrinam?* Quis talia audivit? Non ergo unica lex divina, non unica doctrina Chriſti, non unicum Evangelium, non unica fides, non unum Baptiſma? Siſte gradum, & audi quæ ſcribit P. Gobat *tr. 7. n.* 321. „ Plurimum *juvat* ad „ prudenter adminiſtrandum hoc ſacramen„ tum habere *in recenti memoria & uſu* quaſ„ dam regulas, documenta, ſeu APHORIS„ MOS, *ſparſa* hinc inde per libros ſapien„ tiſſimorum Theologorum. " Quinam iſti ſapientiſſimi Theologi? Lamas, Stoz, Burgaber, Sporer, Caramuel, Tamburinus, Diana, Bonacina, Leander, Zanardi, La-Crux &c.

VII. Sed meditemur unum ex *aphoriſmis*, quem P. Gobat *ibidem num.* 325. aſſignat. „ Quandoquidem in Clypeo clem. judicum „ oſtendemus, eſſe moraliter fere certum, „ per ſe loquendo licere utramlibet ex dua„ bus opinionibus vere & practice probabi„ libus ſequi; & tamen certum eſt etiam „ quandoque ratione variarum circumſtan„ tiarum incumbere Confeſſario obligationem

„ unæ potius quam altera utendi: idcirco „ *notent Confessarii* veriſſimam doctrinam P. „ Leſſii, quam tradit in præf. ſui oper. de „ jur. & juſt. *ſcil. contrariarum opinionum* „ *practice probabilium cognitionem eſſe commo-* „ *diſſimam, & fere neceſſariam conſcientiæ fo-* „ *ro*. Quare non cenſeo illos Confeſſarios „ ſat bene ſuo officio fungi poſſe qui ſunt, „ ut dici ſolet, tantum unius ſententiæ do- „ ctores.“

VIII. Duo hic docet *P. Gobat*, alterum verum, alterum falſum. Verum dixit, dum ait crumenam *contrariarum opinionum practi-* *ce probabilium eſſe* COMMODISSIMAM. Quid enim commodius quam abundare variis opinionibus contrariis, nempe veris, & falſis, & juxta pœnitentium diverſitatem modo unam, modo alteram adoptare, & omnes tamquam regulam tutam? Alterum falſum eſt, nempe quod Confeſſarii, qui rejecto *harum contrariarum opinionum uſu*, utuntur unica evangelica doctrina, vel ea quam judicant Evangelio propinquiorem, non bene fungantur officio ſuo. Si contrariarum doctrinarum una eſt vera, altera falſa ſit neceſſum eſt. Confeſſarius ergo ſi uni pœnitenti porrigit remedium, alteri impertitur venenum. Falſitas autem venenum eſt, & præſertim ſi falſitas cognita ſit, quæ animas occidit. Cognita autem falſitas in caſu propoſito eſt. Quoniam Confeſſarius adhibens doctrinas contrarias, ſcit unam eſſe falſam, ſi altera vera eſt, cum doctrinæ contrariæ ſimul veræ eſſe nequeant.

IX. Alius *aphoriſmus* quem ibidem exhibet *P. Gobat*, eſt ejuſmodi. „ Quando Con- „ feſſarius videt pœnitentem *ſalutis ſuæ ad-* „ *modum ſtudioſum*, valdeque cupidum per- „ fecte adimplendi vel in omnibus rebus, „ vel in CERTIS QUIBUSDAM voluntatem „ divinam, communiter *conſultum eſt* ut „ HIC cum TALI procedat ſecundum doctri- „ nas tutiores, *adeoque rigidiores*: cenſetur „ enim ita *tacite* velle ejuſmodi pœnitens. „ Et quidni huic optimæ *opinioni* laudatiſ- „ ſimæque voluntati acquieſcat Confeſſa- „ rius.“

X. Aphoriſmus iſte mirificus eſt. Quando pœnitens eſt ſalutis ſuæ *admodum ſtudioſus*, tunc dirigendus ſecundum doctrinas *tutiores*, *adeoque rigidiores*. Recte, & bene. Sed cur hoc? Quia, reſpondet P. Gobat, *cenſetur ita tacite velle ejuſmodi pœnitens*. Aptanda ergo doctrina evangelica ingenio pœnitentis? Quid ſi pœnitens non eſſet *admodum ſtudioſus adimplendi vel in omnibus rebus, vel in certis quibuſdam voluntatem divinam*? Quid ſi nollet dirigi ſecundum doctrinas rigidiores? Quid tunc agendum?

XI. Reſpondet P. Gobat ibidem n. 326. „ Ita etiam propter eamdem omnino ra- „ tionem mitigandæ ſunt, *aut potius defe-* „ *rendæ opiniones ſeveræ*, quando ita expedit „ ad ſalutem ejuſdem pœnitentis. Et ſicut „ idem Coninch n. 73. monet, Confeſſa- „ rium numquam debere talem pœniten- „ tiam injungere quam credat pœnitentem „ non eſſe perfecturum; ITA NEC Confeſſa- „ rius debet pœnitenti ALIQUAM *e certo pro-* „ *babilibus ſententiis tanquam neceſſario ſequen-* „ *dam proponere, ſi videat illum eam repudia-* „ *turum*. (N B.) Quare dubitandum non „ eſt quin Confeſſarius in legem caritatis „ poſſit quandoque impingere, dum *Catonia-* „ *nam* (ut loquar ex Tullio) ſeveritatem „ imitatur, inſuperhabita lenitate *Cæſaria-* „ *na*, ut ſi præfracte neget abſolutionem „ reo confeſſo, *cum impertiri poſſit ex* OPI- „ NIONE PROBABILI.“

XII. Cum olim legebam in quodam libro quoſdam Confeſſarios trahere ad ſe plurimos bonos Chriſtianos, pios, proboſque, ſimulque diſſolutos, prævaricatores, luxurioſos, feneratores &c. quia probos, & pios, atque ſtudioſos implendi divinam voluntatem vel in omnibus, vel in *certis quibuſdam* dirigunt doctrina ſana, tutiore, rigidiore; alios vero doctrina oppoſita mitiore, benigniore, minus probabili: dum, inquam, hæc legebam, certo exiſtimabam atrociſſimam eſſe calumniam impactam Confeſſariis quibuſdam. Verum an ex doctrina P. Gobat, qui pro eadem citat Leſſium, Coninch, & quam adoptat P. La Croix, inferatur hanc eſſe veritatem, judicent ſapientes.

XIII. Primo doctrina P. Gobat abſolute prolata de impertienda abſolutione ex opinione probabili damnata eſt ab Innoc. XI. Ideo P. La-Croix adjecit, *ubi non agitur de valore ſacramenti*, adhibendas eſſe plures opiniones probabiles. Ut clare & perſpicue intelligatur iſtorum Moraliſtarum inaudita doctrina, diſtinguenda ſunt remedia ab ipſa doctrina.

XIV. Unica Chriſti doctrina, ut ex Tridentino explicatum eſt, præſcribit ut pro diverſitate criminum, & conſuetudinum peccandi applicentur medicinæ. Nam peccatoribus inveteratis, juvenibus luxurioſis, vanis, ſuperbis remedia præſcribenda ſunt diverſa ab iis quæ præſcribi debent pœnitentibus

tibus ex infirmitate raro labentibus. De hoc nemo ambigit. Et omnes admittunt, quod *loc. cit.* docent Gobat, & La-Croix. *Medicus non poteſt omnes unica medicina ſanare; ſed pro diverſitate ſubjecti, & circumſtantiarum debet has aut illas applicare.*

XV. Quod cum Chriſti Evangelio pugnare mihi videtur, eſt quod Confeſſarius habeat *plures ſententias, & non unicam doctrinam* circa idem omnino teſtamentum, circa eumdem prorſus contractum, eamdem occaſionem peccandi, eamdem actionem. P. La-Croix *loc. cit.* remittit lectorem ad n. 1737. ubi docet, Confeſſarium debere ſequi, ſi poſſit, *tutiores*; ſi non poſſit, debere ſe accommodare opinioni pœnitentis. „ Præterea (inquit) *ſi poſſit*, debet ſequi tutio„ res. Nam ſine juſta cauſa velle ſe, aut „ pœnitentem exponere periculo erroris, „ quantumvis materialis, eſt imprudentia. „ Unde ſi pœnitens oſtendat ſe præparatum „ ad ſequendum id quod eſt *probabilius*, „ vel *tutius*, tenetur Confeſſarius PER SE „ (N. B.) loquendo dirigere eum *ſecun„ dum opiniones probabiliores, & tutiores.* „ Quomodo autem Confeſſarius poſſit, aut „ debeat ſe ACCOMMODARE OPINIONI PŒ„ NITENTIS, dixi *lib.* 1. *a.* 2. *n.* 443. “

XVI. Confeſſarius ergo, ſi *poſſit*, debet dirigere pœnitentes ſecundum opiniones probabiliores PER SE LOQUENDO. Nam etiamſi poſſit, *per accidens loquendo*, expediet illos dirigere ſecundum opiniones contrarias minus probabiles, quæ falſæ certo ſunt, ſi probabiliores veræ extant, cum opiniones contradictoriæ ſimul eſſe vere nequeant. Quomodo autem cum Confeſſarius non poſſit dirigere pœnitentes ſecundum opiniones probabiliores, debeat *per ſe loquendo accommodare ſe opinioni pœnitentis*, docuit *lib.* 1. *num.* 443.

XVII. Hoc ſiſtema imbecillitati meæ recta cum Chriſti Evangelio pugnare videtur. An fallar ipſe, judicent ſapientes. Evangelium Chriſti præcipit ſermonis ſimplicitatem. Sermo veſter ſit EST EST, NON NON. Apoſtolus Paulus cum ceteris Evangeliſtis jubet ut idipſum ſapiamus omnes, nempe unicam & ſimplicem Chriſti doctrinam. Quid plura? Chriſtus Dominus nos admonet, ut has varias opiniones declinemus, & ab eiſdem nobis caveamus, ne in ſeductionem labamur. *Videte ne quis vos ſeducat.... Audituri enim eſtis prælia, & opiniones præliorum. Videte ne turbemini. Oportet enim hæc fieri.* Non ergo nobis opponant: ita docent Doctores: Uſus contrariarum opinionum, & oppoſitarum doctrinarum plurium Doctorum auctoritate confirmatus eſt: Ita *practicatur* a Doctoribus multis probis, & gravibus: non, inquam, hæc nobis opponant, quia Chriſtus reſpondet: *Oportet enim hæc fieri* ad probationem electorum.

XVIII. Confeſſarii itaque legant Chriſti Evangelium, legant Paulinas epiſtolas, legant Patres, legant Tridentinum, & ejuſdem Catechiſmum, ut ſæpius dixi, & millies repetam, & nunquam ſatis inculcabo. Oppones, in Scripturis ſanctis non inveniri reſolutiones caſuum, nec ſufficientem doctrinam pro animarum regimine. Ita ne vero? Clariorem ergo lucem effundunt pro regendis animabus Doctores Caſuiſtæ, Caramuel, Reifenſtuel, Sporer, Tamburinus, Leander, Gobat, La-Croix, & ceteri ſimiles, quam Dei Prophetæ, quam Evangeliſtæ, quam Paulus, quam Concilia, quam Chriſtus Jeſus? In Scripturis ſanctis non *invenies opiniones præliorum*, non invenies reſolutiones controverſiarum quas plures homines excitarunt ad circumveniendam legem; ſed invenies omnem doctrinam neceſſariam ad ſanctificandas animas. Invenies in Conciliis, & Catechiſmis, & Epiſcoporum Synodis, & Pontificum conſtitutionibus, quæ diſciplinam ſpectant. Sed nunc ſermo nobis non eſt de eccleſiaſticis ſanctionibus; ſed de doctrina, quam pro fidei, & morum regulis Deus nobis revelavit in Scripturis ſanctis.

XIX. Verum loquatur ſapientiſſimus Jeſuita P. *Michael Elizalde*, qui præfatam objectiunculam *lib.* 8. *q.* 8. §. 8. his verbis labefactat. „ Apertis multis libris Morali„ ſtarum notorie conſtat pene nullum uſum „ in eis eſſe doctrinæ ſacræ, & Sancto„ rum.... Hi libri contrarietate, & con„ tradictione pleni ſunt: ex quo proinde „ dimidia ſaltem pars falſa ſit oportet. Sed „ nulla falſitas cum ſana doctrina... con„ ciliari poteſt. “

„ Dices iterum, in libro Dei, & in do„ ctrina Sanctorum deeſſe doctrinam neceſſa„ riam ſalutis ad regendos populos, dirigen„ das conſcientias. Verum oſtenſum eſt hanc „ doctrinam nunquam magis quam fidem „ in Eccleſia defuiſſe, & MONSTRUM MON„ STRORUM ESSE SE NUNC VENISSE *ad „ dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus. Ad hoc „ quippe ille venit qui illuminat omnem ho„ minem venientem in hunc mundum*, qui „ Eccleſiam ædificavit firmamentum, & co-

„ lumnam veritatis, cuique depositum cu-
„ stodiendum credidit quod haud dubie illa
„ servavit. Non hic doctrina, sed conside-
„ ratione, & minimo saltem gradu humi-
„ litatis opus est. “

XX. Neque suspiceris, difficilem & nimis laboriosam esse istius divinæ scientiæ acquisitionem. Da mihi Sacerdotem probum, optimi sensus, seu mentis quadratæ (& nisi hæc adsint, omnia superflua sunt,) & evangelicæ legis studiosum: & hunc ut optimum, doctum, prudentemque Confessorem habeto. Scientia Confessarii eo præcipue spectat ut sciat cor pœnitentis emollire, mentem illuminare, donumque habeat persuadendi, increpandi, & conformandi suos pœnitentes ad Christi Jesu exemplar. Hæc autem scientia non a quorumdam Casuistarum libris, sed ab Evangelio hauritur. Christiani damnantur, quia observare recusant legem evangelicam, quia ejusdem spiritum ignorant. Sacerdos ille qui sciat evangelicæ caritatis ignem in suis pœnitentibus accendere, doctus sapiensque Confessarius est. Si aliqui casus occurrunt contra legem Dei, præcepta positiva Ecclesiæ, aliasque disciplinæ leges; poterit, ut dixi, consulere Casuistas, sed graviores. In manu tamen semper habeat lapidem lydium, seu amussim evangelicæ legis, & quod huic magis, non minus conforme viderit, seligat. De spiritu legis evangelicæ lege meum *Tom.* 2. *Hist. Probabil. diss.* 4. *cap.* 3. Ubi uberrime ex S. Thoma explicatur, in quo situs sit spiritus iste.

§. IV.

Extrema laxitatis, & rigoris æquo sævioris vitanda.

I. NIhil difficilius est quam ab his duobus extremis declinare, & solam viam arctam, & angustam calcare. Quis sibi securus est ne vel nimia remissione, vel æquo districtiori severitate a vero unico tramite recedat? Quisque Domino canat *misericordiam & judicium*, idest, inquit S. Gregorius Magnus, *insit ipsi juste consolans misericordia, & sæviens disciplina, sicut in arca testamenti erat virga, & manna.* Misericordia vera Dei remittit patrata flagitia contritis corde, sed non fovet, neque concedit libertatem frequentandi pericula, relabendi in peccata; non concedit frequentare theatra, comœdias, choreas, ludos aleæ lucratorios, reciprocas utriusque sexus conversationes, quæ vel te alliciunt ad peccatum, vel si tu non peccas, scandalum aliis præbes, & eorumdem criminum particeps evadit.

II. Hæc omnia nimis universalia. Quæ cavere extrema Confessarius debet, ut secure suos pœnitentes dirigat? Duo assigno, *Jansenismum*, & *Probabilismum*. S. Augustinus animadvertit, Manichæum, & Pelagium pugnantes docuisse errores, formidabatque ne Christiani declinantes Manichæismum inciderent in Pelagianismum. *Inter utrumque sit cautus, ut sic declinet Manichæum, ne se inclinet in Pelagium; rursumque ita se sejungat a Pelagio, ne se conjungat Manichæis*: in Psalm. 118. Idem ergo cum tanto Doctore suggero consilium in morum causa. *Jansenismus* nimio in aliquibus punctis rigore addendo, *Probabilismus* nimia laxitate diminuendo legem Christi, sunt duo extrema vitanda. Jansenistæ impossibilia quædam Dei præcepta constituunt: invincibilem præceptorum ignorantiam non excusare a culpa contendunt: extremum vitandum, sed in Italia, Hispania, Germania, immo nec in Gallia occurrunt libri morales a Catholicis editi in quibus extremum istud reperiatur, quantum mihi videre licuit. Rarum ergo extremum istud. Contra Probabilistæ non pauci ignorantiam vincibilem frequenter invincibilem vocant, & hac ignorantia impossibilia efficiunt respectu ignorantium plurima Dei præcepta. Gratiam Dei universe infundi obcæcatis, & induratis peccatoribus ajunt, & simul ignorantiam esse invincibilem contendunt. Nisi advertas te peccare, a peccato te liberant. Legem Dei in controversiam vocatam a Casuistis dubiam effici docent; & dubiam factam de medio tollunt vi *reflexarum*. Illi ad impossibilia nos urgent; hi a possibili mandatorum observantia beneficio ignorantiæ, inadvertentiæ, Christianos plures liberant. Illi ad desperationem; isti ad præsumptionem, ut mihi videtur, viam aperiunt. Illi nimium, isti parum oneris ponunt. Clamat autem S. August. in Psalm. 118. conc. 4. *Parum, & nimium dico sunt inter se contraria. Parum est quod minus est quam oportet; & nimium est quod plus est quam oportet. Horum in medio modus est quod dicitur satis est: & utique utile est ut in vita, & in moribus non plusquam oportet, nihil omnino faciamus.* Ab his igitur extremis cavendum prudenter est. *Jansenistæ* nimiam laxitatem *Probabilistis* improperant; *Probabilistæ* exprobant *Jansenistis*, non tam erro-

res

res contra mores quam hæreſes contra fidem. In ſimili cauſa hæc *tract. 71. in Joan.*. ſcribit S. Auguſtinus: *Eſt quod invicem ex vobis alteri ex alteris admoneri utrique debeatis . . . . Errando in diverſa itis. In medio eſt via quam relinquitis.*

III. Gravius ſemper fuit, & hodie longe gravius eſt periculum ne Confeſſarii in *Laxiſmi*, quam in *Rigoriſmi* extremum declinent. Vix in univerſa Italia, Germania, Hiſpania invenies unum Rigoriſtam, quantum ex libris conjicere, & ex manifeſta experientia licet, qui Chriſtianis ſincere contritis ſacramenta deneget. A Rigoriſmo detrahunt omnes humanæ rationes. Qui nimio rigore peccat, ſtultus omnino eſt, quia & Deum, & mundum contra ſe provocat. A mundo traducitur ut phanaticus, ut myſantropus, ut Rigoriſta, ut Janſeniſta; a Deo vero punitur ob erroneam ſeveritatem. Infelix ergo eſt *Rigoriſta* & in hoc, & in futuro ſæculo. Contra *Laxiſtæ*, ſi infelices erunt in futuro, felices ſaltem ſunt in præſenti ſæculo.

IV. Ad extremum Laxiſmi inprimis ſagaciſſimus ille præſtiator impellit, amor nempe proprius, amor placendi hominibus & mundo. Homines communiter arctam viam crucis, & evangelicæ pœnitentiæ plerumque perhorreſcunt; illos Doctores & Confeſſarios extollunt qui placentia loquuntur, qui cervicalia mollia, & blandos pulvillos conſuunt. Secundo timor deriſionum, & cenſurarum. Tertio pavor conciliandi ſibi hoſtes, qui dignitatum curſum intercipiant, & ambitioni noſtræ bellum intentent. Quarto vehemens illud deſiderium habendi multitudinem pœnitentium qui decorem Eccleſiarum, & ſplendorem communitatis ſua affluentia augeant, noſque tamquam prudentes magiſtros, & doctores graves deprædicent. Cujuſcumque ſtatus, & conditionis plebei, & nobiles, pauperes, & magnates, matronæ, & ancillæ inquirunt, & amant Confeſſarios blandiloquos, indulgentes, dulces, benignos, ſuaviſſimos. Iſtorum ſplendor, favor, gratia, plauſus, acclamatio humanitatem noſtram commovent, mentem acuunt ad emolliendam inflectendamque Dei legem. Iſti tyranni ſunt Nerone, Caligola, Diocletiano immaniores, & truculentiores ad conſtantiam noſtram deprimendam. Quinto illicium quoque validum eſt tenerrimus amor patris ſpiritualis in filios, & filias ſpirituales. Sexto ſeductionis illecebra eſt naturalis commiſeratio, & propenſio ſolandi, & non turbandi illos qui ad nos veniunt.

V. Quare niſi divinæ fortitudinis ſpiritu obarmati Confeſſarii ſint; niſi ſub pedibus habeant univerſum mundum; niſi teruntii faciant hominum favorem, patrocinium; niſi in pectore ardeat diſciplinæ evangelicæ amor; facile in *Laxiſmum* præcipites ruunt.

§. V.

Sanctorum Patrum tum antiquæ, tum poſtremæ ætatis auctoritate confirmatur periculum labendi in Laxiſmum.

I. VEhementes & ignitæ ſunt invectivæ S. Martyris Cypriani *lib. de laps.* adverſus laxitates Confeſſariorum. *Quum ſcriptum ſit*: „ Qui vos felices dicunt, in erro„ res vos mittunt, & ſemitas pedum ve„ ſtrorum turbant: “ *qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem ſubminiſtrat, nec comprimit delicta illa, ſed nutrit . . . . Oportet Dei Sacerdotem non obſequiis decipientibus fallere, ſed remediis ſalutaribus providere. Imperitus eſt medicus qui tumentes vulnerum ſinus manu parcente contrectat, & in aliis receſſibus viſcerum virus incluſum, dum ſervat, exaggerat. Aperiendum vulnus eſt, & ſecandum, & putaminibus amputatis, medela fortiore curandum, Vociferetur, & clamet licet, & conqueratur æger impatiens præ dolore; gratias aget poſtmodum, quum ſenſerit ſanitatem. Emerſit enim* FRATRES DILECTISSIMI, NOVUM GENUS CLADIS . . . . ACCESSIT SUB MISERICORDIÆ TITULO MALUM FALLENS, ET BLANDA PERNICIES *contra* EVANGELII RIGOREM, *contra* DOMINI *ac* DEI LEGEM, *temeritate quorumdam* LAXATUR *incautis communio* (ſeu peccatorum remiſſio.) *Irrita, & falſa pars, periculoſa dantibus, nihil accipientibus profutura . . . . Pacem putant eſſe, quam quidam verbis fallentibus venditant. Non eſt pax illa, ſed bellum . . . . Quid injuriam beneficium vocant? Quid impietatem vocabulo pietatis appellant?*

II. Prætereo teſtimonia Ambroſii, Hieronymi, Chryſoſtomi, Auguſtini, & aliorum, ne ſim longus. Pauca poſteriorum Patrum delibabo. S. Gregorius VII. *lib. 7. epiſt. 10.* inquit: *Ex imperitia, & negligentia Sacerdotum, quaſi ex peſtifera radice, innumera mala exorta ſunt, adeo ut uſque ad hæc noſtra tempora inter cetera quæ male pullulant vitia, falſæ nihilominus pœnitentiæ conſuetudo invaluerit.*

III. Concilium Lateranenſe II. can. 21.

Quia

Quia inter cetera unum est quod sanctam maxime conturbat Ecclesiam, falsa videlicet pœnitentia; confratres nostros, & Presbyteros admonemus, ne falsis pœnitentiis animas decipi, & in infernum detrahi patiantur.

IV. S. Thomas de Villanova *con.* 6. Dom. 4. Quadrag. hæc scribit: *Illum qui a Domino vivificatus desiderio salutis a vitiorum sepulcro foras egreditur, vos o Sacerdotes solvite.... Prius ergo vadat, & concubinam e domo expellat, pecuniam alienam restituat, contractus usurarios rumpat, famam proximi læsam, prout potest, resarciat, mercenariorum labores, & pauperum debita solvat, offenso fratri reconcilietur, & veniam petat: & tunc ad Confessarium redeat, & absolvatur. Hic rectus est ordo: hic in Lazari suscitatione a Domino servatus est. Hunc ordinem ne transgrediaris.*

O medice, cur fœtentem solvis? Cur indigno veniam promittis? Cur absolutionis beneficium exhibens non discernis? Duas tibi Dominus claves dedit, unam discernendi, alteram judicandi, absolvendi scilicet, & ligandi. Et tu sine discretionis examine neminem ligas, omnes absolvis? Una tantum clave nec integra quidem uteris, sed dimidiata.

Heu! heu! ventrem meum doleo. In domo Dei horrendum vidi. Pastores Domini sui oves jugulantes, medicos populi sui ægrotos occidentes, judices turpibus blandientes, censores flagitia palpantes, cæcos gregem Domini dirigentes. An non horrendum hoc...? Oh MISERI ANIMARUM NON CURATORES, SED INTERFECTORES, NON CONSULTORES, SED DECEPTORES, *quid respondebitis Domino pro grege quem vestris blanditiis decepistis, vestris consiliis jugulastis?*

QUID ECCLESIAM DEI HODIE PERDIT, NISI CONFESSARIORUM BLANDIENS ADULATIO?... *Væ miseris!.... Vulnera liniunt, vermem conscientiæ extinguunt, stimulum peccati auferunt, & securos peccatores ad inferna dimittunt. Qui, si timorem populo incuterent, forsitan illum a vitiis revocassent.* CUI COMPARABIMUS ADULATORES ISTOS?... *Similes sunt hominibus qui a ripa pereuntibus in flumine manum porrigunt, & violentia fluminis ipsi cum aliis demerguntur. Pondere namque peccatorum assentatores suos post se peccatores in præcipitia rapiunt, & secum ad infernum deducunt.*

Hæc contra Confessarios quosdam nostri temporis PIE IMPIOS, & IMPIE PIOS *dicta sint, qui, ne confitentes aliqualiter contristent, illos in sua nequitia manere permittunt. At quanto melius esset ad modicum contristare, quam in æternum damnare?... Non te pigeat, o Sacerdos, ægros moribus ad pœnitentiam contristare?*

V. S. Carolus Borromæus *in Instruct. p.* 2. *c.* 1. hæc docet. *Summopere cavendum est multis Confessariis ne in gravem reprehensionem inciderit eorum industria, cum de tanto numero confitentium, exiguam emendationem videmus in iis qui toties, vel tam multis annis hoc sacramentum frequentarunt.* Rursus subdit in Instr. Confes. c. 12. *Vel incuria, vel negligentia, vel alia de causa sæpe accidit quod absolutionis beneficium iis impertiatur qui revera indigni sunt; ac proinde in iisdem sæpe peccatis hærent, cum animarum suarum lamentabili ruina.* Iterum in eadem Instr. Conf. c. 17. *Atque hic vigilandum est eo diligentius, quo manifestum est hac in parte Confessarios incuria sua maximam præbere causam cur in omnibus fere opificiis, & exercitationibus publicis peccata gravissima inveniantur, & abusus intolerabiles.* Item c. 18. invehitur contra eosdem Confessarios qui absolvendi facilitate fovent luxum, pompas, & fastum. *Hac tempestate*, inquit, *luxus vestrum ad summum quem conscendere potuit verticem videtur evasisse, magna ex parte culpa, & negligentia Confessariorum, qui nullo.... cum scrupulo eos solvunt.*

VI. S. Franciscus Salesius in constitutionibus suis synodalibus *tit.* 1. *c.* 5. hæc habet. *Nihil perinde Ecclesiam dedecorat, nihil ita ejus violat disciplinam, nihil ita fovet peccatores in somnolenta peccandi consuetudine, quam probrosus ille mos, quo quidam Presbyteri peccata relaxant, non tamquam judices, qui prudenti & gravi criminum discussione discernant num pro eo possint pronuntiare; verum tamquam mancipia quæ præcipiti & adulanti indulgentia peccatoribus blandiuntur. De istis adulatoribus dicit Cyprianus, quod inducant in Ecclesiam dulcem crudelitatem, misericordiæ, & clementiæ nomine palliatam, eamque pandant pacem* (absolutionem.) *Idem Cyprianus irritam esse, & falsam pacem asserit, dantibus periculosam, & nihil accipientibus profuturam. Nam si detur absolutio sine spe probabili, quod pœnitens stabit promissis* SANGUIS CHRISTI *profanationi exponitur, & Presbyteri iteratarum prolapsionum, & illorum malorum se reos constituunt quæ ex falsis nascuntur absolutionibus:* QUIBUS PERIT TUM PRESBITERORUM, TUM PŒNITENTIUM INFINITA MULTITUDO.

VII. Innumera alia documenta tum sancto-

ctorum Episcoporum, tum graviorum Theologorum brevitatis studio prætermitto. Si plura cupis, consule *Tom. 9. lib. 2. disp. 1. c. 9. &* 10. ubi testimonia, quæ quatuor doctissimi Jesuitæ *Bellarminus*, *Elizalde*, *Camargo*, *de Albertis* exhibent, rescripsi.

VIII. Paucis rem totam concludo. Dotes Confessarii sunt. 1. Singularis vocatio Dei: nisi enim singulari gratia vocatus a Deo sit, ad Dei vices gerendas ineptissimus minister erit, qui & se, & alios perdet. 2. Fortitudo, mundi contemptio, & solius Dei gloriæ studium. 3. Prudentia, mansuetudo, humilitas, caritas. 4. Imaginem justificationis christianæ præ oculis semper habeat, & quid sit spiritus christianæ professionis apprime sciat necessum est. Ex Scripturis sanctis, ex Evangelio, ex Pauli epistolis veram imaginem spiritus Christi, & justificationis concipiat.

CAPUT II.

De jurisdictione ministri Pœnitentiæ sacramenti.

I. QUÆST. 1. *Solus ne Sacerdos est minister sacramenti Pœnitentiæ?* RESP. Negant Novatores, Valdenses, Hussitæ, Wiclefistæ, Lutherani, quorum errores damnavit Tridentinum *sess. 14. c. 9. &* 10. Igitur dogma fidei est, solos Episcopos, & Sacerdotes posse sacramentum Pœnitentiæ administrare. Constat ex cap. 20. Joan. *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Quæ verba perpetua Ecclesiæ traditio ad solos Apostolos, eorumque successores, seclusis laicis, pertinere declaravit. Patrum, & Conciliorum testimonia, quæ hanc traditionem confirmant, obvia sunt, & ideo illa prætereo.

II. P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 2. n.* 1483. docet, quod quamvis communior & probabilior opinio sit, quod laicus absente clerico, ne quidem in articulo mortis valide absolvat ex censuris; oppositum tamen, subdit, defendunt graves auctores *probabiliter*, quos referunt *Diana*, & *Moya*, eo quod putant piam matrem Ecclesiam idem concedere. Unde infert Sanchez, teneri laicum pro tali casu absolvere a censuris. An hæc pia commenta Probabilismi sint arbitraria, & ansam hæreticis præbeant extendendi hanc facultatem ad absolvendum etiam a peccatis, judicent doctiores. Ex pietate matris Ecclesiæ omnia inferri queunt, nisi certa præstituatur regula. Præfatam opinionem rejicio ut falsam. Sed graves auctores probabiliter illam docent. Hi auctores, qui per *ro probabiliter* communem Ecclesiæ doctrinam in controversiam vocant, mihi graves non sunt.

III. QUÆST. II. *Quotuplex sit Sacerdotis potestas?* RESP. Duplex: ordinis altera, quæ per ordinationem confertur; altera jurisdictionis, quæ est facultas regendi animas subjectas, & populum gubernandi, ut Tridentinum *sess. 14. c. 7.* declaravit.

IV. QUÆST. III. *Utrum Regularis præsentatus Episcopo, & injuste rejectus, jurisdictionem acquirat, & valide absolvat?* RESP. Omnes fatentur approbationem Episcopi necessariam esse Sacerdotibus omnibus tam sæcularibus, quam regularibus, ut valide suscipiant sæcularium confessiones. Opposita sententia fuit damnata ab Alexandro VII. prop. 12. *Satisfacit præcepto annuæ Confessionis qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injuste reprobato.* Regulares ergo approbati sint ab Episcopo oportet. Approbati ab Episcopo unius diœcesis non sunt approbati pro aliis diœcesibus: & contraria opinio improbata est tum a Clero Gallicano, tum ab Alexandro VII. in decreto ad Enricum Andegavensem. Approbati pro sæcularibus, non sunt approbati pro Monialibus: & oppositam opinionem improbavit Gregorius XV. an. 1621. Regulares approbati pro uno Monasterio, nequeunt absque nova approbatione audire confessiones Monialium alterius Monasterii.

V. Regulares, tametsi laureati, & etiam docti, subire Episcopi examen tenentur, quoties Episcopis id expediens visum fuerit. Ad hoc itaque quod attinet, prudentiam Episcopi adhibeant.

VI. De Regularibus approbatis ab Episcopo absque præsentatione superiorum regularium, ipsisque insciis, vel repugnantibus, disputant in utramque partem auctores. Invalide, nedum illicite istos Regulares sic approbatos absolvere docent plures Theologi. Valide contra, sed illicite absolvere defendunt Salmanticenses, pluribus auctoribus citatis. Disputant quoque num isti Regulares sic approbati peccent mortaliter confessiones audientes. Missis disputationibus de valida, aut invalida absolutione, dico, Regulares qui insciis, vel invitis superioribus approbationem hanc obtinent, non esse ad hoc munus a Deo vocatos, sed intrusos.

Quæ

Quæ hinc consectaria fluant, nota omnibus sunt. Imprudentissime Episcopi approbarent Regulares, invitis superioribus, saltem nisi repugnantiæ causa cognita, palam constaret superiores injuste repugnare. Quælibet enim regula humana interdum suas admittit exceptiones.

VII. Regulares approbati in una diœcesi valent absolvere fideles alterius diœcesis ad ipsos adventantes, ut communis sententia docet, & consuetudo universalis obtinet. Superiores quoque Regularium approbatione indigent, ut Provinciales, Priores, Guardiani &c. quia Tridentinum neminem excipit. Quare opposita opinio penitus falsa est. Possunt tamen absolvere sine approbatione sæculares in eorum domibus commorantes tamquam de familia, secus si ibi non continue, & non tamquam de familia commorentur, & mensa non fruantur. Regulares iter agentes, si desint Confessarii proprii ordinis, debent confiteri Sacerdoti approbato, quia hæc est tutior sententia.

VIII. QUÆST. IV. *Quid sit jurisdictio ordinaria, & delegata?* RESP. Prima competit alicui ratione sui officii, idest curato animarum, quarum est pastor. Ejusmodi sunt Papa, Episcopus, Abbas, Parochus, Vicarius perpetuus Episcopi, Vicarius capitularis, summus Pœnitentiarius, Cardinalis in Ecclesia sui tituli, Vicarii generales Papæ, Legati a latere in provincia legationis. Inter Regulares sunt Generales, Provinciales, Superiores locales. Hi omnes veniunt nomine Ordinarii, & nomine proprii Sacerdotis. Heinc Papa non habet ordinarium, cum sit omnium pastor supremus. Ordinarius Episcopi est Papa, & Parochi est Episcopus. Archiepiscopus habet facultatem ordinariam absolvendi sacramentaliter dum visitat diœcesim suffraganei.

IX. Jurisdictio delegata illa est quæ alicui Sacerdoti conceditur, non ratione curæ animarum, sed ex voluntate illius qui habet jurisdictionem ordinariam, & legitime delegare eam valet, si capax sit ille cui deleganda jurisdictio est: suspensi enim, & excommunicati non tolerati capaces non sunt. Episcopus delegare potest, secus Parochus, qui non potest delegare jurisdictionem in proprias oves Sacerdoti non approbato ab Episcopo proprio.

X. Sacerdotes non approbati nequeunt absolvere a venialibus, ut declaravit Innocentius XI. in decreto pro frequenti communione dato an. 1679. In hoc decreto comprehensi sunt etiam Patres Societatis. Quare fallitur P. La-Croix, qui *n.* 1553. excipit Jesuitas, & tamen decretum non ignoravit.

XI. P. Viva *q.* 8. *a.* 1. *n.* 7. inquit: „ Innoc. XI. anno 1679. voluit ut Episcopi „ non permittant venialium confessionem „ fieri simplici Sacerdoti non approbato ab „ Episcopo, aut Ordinario . . . . Puto tamen cum Carden. & aliis apud *La-Croix* „ quod non sit invalida, & quod non exponeretur periculo frustrationis sacramentum. *Cum enim probabile sit jurisdictionem* conferri *Sacerdoti immediate a Christo Domino*; & cum jurisdictione probabili „ valide conferatur sacramentum Pœnitentiæ, ut dicemus quæsito nono; idcirco „ valide confertur sacramentum a simplici „ Sacerdote absolvente duntaxat a venialibus, aut a mortalibus alias absolutis.“

XII. Summus Pontifex prohibet ne simplices Sacerdotes queant absolvere a venialibus; & P. Viva *probabiliter* docet oppositum: quia Sacerdotes habent jurisdictionem immediate a Christo Domino. Ecce quam verum sit *Probabilissmum* adversum esse potestati Pontificum, & Episcoporum, atque adeo Principum. Utique Sacerdotes habent potestatem a Christo Domino, sed vi ecclesiasticæ hierarchiæ subjectam Pontifici, & Episcopo. Alioquin dicendum esset vi doctrinæ P. Viva, simplices Sacerdotes posse absolvere quoque a mortalibus non absolutis. Quod magis displicet, est progressus Probabilismi. Primo dicunt posse simplicem Sacerdotem absolvere a venialibus; post a mortalibus confessis; deinde a mortalibus invincibiliter oblitis, ut Salmanticenses *tr.* 6. *c.* 11. *n.* 16. & tandem a mortalibus bona fide confessis simplici Sacerdoti, ut cum aliis Probabilistis Leander *tract.* 5. *disput.* 11. *q.* 14. docet. Hæc omnia falsa sunt, & improbata ab Innocentio XI.

XIII. QUÆST. V. *Utrum omnis Sacerdos in articulo mortis habeat jurisdictionem absolvendi a peccatis, & a censuris?* RESP. In mortis articulo, si adsit Sacerdos approbatus, non potest simplex Sacerdos absolutionem impertiri, quia tum nulla urget necessitas. Secus dicendum, si approbatus nollet audire confessionem, aut si simplex Sacerdos jam incepisset audire confessionem.

XIV. Mendicantibus approbatis ab Ordinario delegatur jurisdictio absolvendi ab omnibus casibus, & censuris Papæ reservatis, exceptis casibus Bullæ Cœnæ, & sex aliis a Cle-

Clemente VIII. extra urbem, & intra Italiam reservatis. Benedictus vero XIV. reservavit sibi, & successoribus facultatem absolvendi complicem criminis contra sextum præceptum, ut infra dicetur.

XV. Qui habent potestatem ordinariam, possunt, inquiunt communiter auctores, illam exercere in aliena diœcesi cum propriis subditis, dummodo in facultatis formula limitatio non sit pro tali loco, ut frequenter fieri solet. Verum spectanda consuetudo est.

XVI. QUÆST. VI. *Quisnam sit proprius minister vagorum, peregrinorum, & eorum qui in duplici parochia habent domicilium?* RESP. Vagi dicuntur qui non habent proprium domicilium; & istorum Parochus est ille sub quo reperiuntur tempore confessionis. Qui peregrinantur, licet habeant proprium domicilium, confiteri valent cuilibet Confessario approbato ad quem declinant. Qui habent duplex domicilium in duplici parochia, confiteri utrique Parocho queunt.

XVII. Jurisdictio non acquiritur sola consuetudine, nisi accedat consensus saltem tacitus superioris. Nec sufficit consensus præsumptus, & interpretativus. Confessarius excommunicatus non toleratus amittit omnem jurisdictionem. Excommunicatus toleratus illicite, sed valide absolvit. Parochum excommunicatum non toleratum non privatum parochia, posse concedere alteri, ut matrimonio assistat, secus delegare jurisdictionem audiendi confessiones, plures docent: quia, inquiunt, assistere matrimonio non est jurisdictionis, sed testimonii actio. Sed hæc opinio falsa est. Quid? Assistere matrimonio non est jurisdictionis actio? Omnes ergo indiscriminatim poterunt esse matrimonii ministri, sicut possunt esse testes. Hoc autem absurdum est. Neutrum ergo concedere valet præfatus Parochus. Sacerdos absolvens excommunicatum, debet præmittere absolutionem a censuris antequam absolvat a peccatis.

XVIII. Episcopi limitare ex justa causa queunt jurisdictionem audiendi confessiones in templo, ante Solis ortum, & post Solis occasum, mulierum. Absque vero justa, & rationabili causa hanc jurisdictionem limitare nequeunt saltem respectu Regularium. Si tamen limitaret Episcopus, etiam absque justa causa, limitatio consisteret, & absolutiones invalidæ essent, sicuti quando sine justa causa reprobantur, reprobati manent.

XIX. QUÆST. VII. *An jurisdictio expiret morte concedentis?* RESP. Jurisdictio in hoc foro delegata in generali a summo Pontifice non desinit morte concedentis, ut communis opinio docet. Disputant vero Theologi de jurisdictione concessa ab inferioribus prælatis, ab Episcopo &c. Affirmant plures expirare; sed communius docent continuare, donec vel labatur tempus præfinitum, vel revocetur a successore. Et hoc colligunt ex communi consuetudine, consentientibus prælatis. Nec officit quod mortuo Episcopo, ejus Vicarius caret potestate, quia Vicarius generalis unum cum Episcopo efficit tribunal.

XX. Delegatus non potest subdelegare, quia delegatio est personalis, huic personæ concessa, & non alteri. Ergo qui illam accipit, nequit eam alteri communicare. Opinio contraria quam defendunt aliqui, mihi non probatur.

XXI. QUÆST. VIII. *An error communis, deficiente titulo colorato, sit satis ut dicatur, jurisdictionem conferri?* RESP. Aliquis est simplex Sacerdos carens omni jurisdictione. Illum ut pastorem, aut Confessarium habent omnes alicujus loci fideles. *Hic est error communis* de jurisdictione illius Sacerdotis. Si autem Sacerdos simplex obtineat ab Episcopo beneficium parochiale, verum ob aliquod canonicum impedimentum, puta excommunicationem, aut simoniam, aliudve obstaculum invalide obtineat, & possideat beneficium parochiale; vi hujus ab omnibus habetur ut Parochus, vel Curatus. Hic est error communis, conjunctus *cum titulo colorato*: possidet enim titulum, nempe collationem beneficii parochialis collati a legitimo superiore, nempe ab Episcopo; sed quia invalide beneficium collatum fuit, possidet quidem titulum, non tamen verum, sed falsum, & apparentem, ideo *coloratum* nuncupatum. Qui vero beneficium non obtinet, sed falsis litteris se Parochum fingit, nullum titulum, ne coloratum quidem, habet.

XXII. Communis sententia docet, *communem errorem* conjunctum cum *titulo colorato*, quo aliquis habetur ut Parochus, aut Curatus, satis esse ad jurisdictionem, qua possit talis valide absolvere, & alia sacramenta administrare: quia ob publicam utilitatem Ecclesia in hoc casu collati beneficii, licet ob impedimentum occultum invalide, confert reipsa jurisdictionem, ut communis Theologorum, & Canonistarum sententia docet.

XXIII. P. Viva cum aliis docet sufficere etiam

etiam ſolum errorem communem, dummodo error non ſit ſupinus & craſſus, ſed probabilis.

XXIV. Celebertimus Canoniſtarum Fagnanus *in lib. 5. de crim. falſ. cap. ſupra eo*, ut evincat titulum coloratum conjunctum cum errore communi ſufficere ad juriſdictionem, adducit in ſuffragium juris canonici ipſum jus civile, nempe leg. *Barbarius*, ubi ſervus cum putaretur liber ex delegatione, ſententiam dixit. Rejicit vero ſolum errorem communem defenſum a quibuſdam.

XXV. QUÆST. IX. *An ſufficiat juriſdictio dubia, & probabilis?* RESP. Adfirmant aliqui. P. Viva hæc *in curſ. qu. 8. ar. 2. n. 1. & 2.* docet. „ Videtur non licere confice„ re ſacramentum Pœnitentiæ cum juriſdi„ ctione probabili, ſaltem quando poteſt „ haberi juriſdictio certa. Nihilominus cen„ ſeo licitum eſſe abſolvere cum juriſdictio„ ne probabili .... Hinc ſequitur ab In„ noc. XI. in prima ex ejus proſcriptis the„ ſibus non eſſe damnatam hanc ſententiam: „ QUIA DEBUISSET APERTE ILLAM DAMNA„ RE, ſi voluiſſet quod non ſolum in iis „ quæ pertinent ad *materiam*, & *formam* „ *ſacramenti*, ſed etiam in iis quæ perti„ nent ad *juriſdictionem*, ſequamur opinio„ nem tutiorem, omiſſa probabili, ut *multi* „ *viri docti cenſent*. "

XXVI. Niſi me omnia fallunt, hæc opinio continetur in 1. propoſ. damnata ab Innoc. XI. In ea enim damnata theſi mentio non fit neque materiæ, neque formæ. Altum de his ſilentium: indefinita theſis eſt, omnemque comprehendit opinionem *de valore ſacramenti*. Neque enim aſſignari poteſt ratio cur hanc, & non illam damnarit. Quiſque dicere poteſt: hæc opinio probabilis, relicta tutiore, eſt damnata, ſecus illa: alter diceret: illa eſt damnata, ſecus hæc: & hoc pacto decretum pontificium eſſet illuſorium, nihilque damnaſſet. Propoſitio itaque indefinita damnata comprehendit omnem opinionem probabilem in conſpectu tutioris, agentem de valore ſacramenti. Sed omnibus fatentibus, etiam P. Viva, juriſdictio pertinet ad valorem ſacramenti. Ergo opinio probabilis de juriſdictione probabili, relicta tutiore, damnata videtur.

XXVII. Reponit P. Viva, in proſcripta theſi damnari uſum opinionis minus tutæ in his quæ adverſantur juri eccleſiaſtico. Quæ reſponſio falſa omnino eſt, & ab ipſo P. La-Croix *lib. 6. p. 3. n. 37. pag. 359.* improbata; immo teſtatur *ab omnibus* illam improbari.

XXVIII. Inſiſtit P. Viva. „ Non eſt pro„ babile centum triginta Doctores a Gobat „ relatos in re tanti momenti eſſe decep„ tos, & indiguiſſe cenſura. " Falſum eſt Gobat citare 130. Doctores, immo nec 100. Niſi brevitas præſtituta impediret, vellem tranſcribere verba P. Gobat; ſed vide *Tom. 5. l. 2. diſs. 2. c. 5. n. 5.* Ceterum etiamſi P. Gobat citaret ſexcentos Probabiliſtas, his prætermiſſis ſtandum eſſet pontificio decreto.

XXIX. Inſiſtunt, *piam matrem Eccleſiam* ſupplere, quando adeſt opinio probabilis de juriſdictione. Reſpondeo, piam matrem Eccleſiam medio ſuo capite Innoc. XI. damnaſſe hanc doctrinam. Ergo recuſat ſupplere.

XXX. Opponunt Probabiliſtæ graviſſimos auctores Suarez, Filliucium, Reginaldum, Leſſium, Bonacinam, Dianam, & alios, quos citat Gobat, defendere uſum juriſdictionis probabilis. Reſpondeo, præfatos auctores, ſicut & P. Gobat, ſcripſiſſe antequam Innoc. XI. damnaret hanc opinionem, ideoque excuſandos; ſed non in hoc ſequendos eſſe.

CAPUT III.

De caſuum reſervatione.

I. POteſtas reſervandi atrociora quædam ſcelera, ut Tridentinum *ſeſs. 14. c. 7.* declarat, a nemine in diſcrimen adducitur. Reſervare peccata illis convenit quibus competit conferre juriſdictionis poteſtatem. Hi ſunt ſummi Pontifices reſpectu univerſæ Eccleſiæ, Epiſcopi reſpectu inferiorum Presbyterorum, & ſuperiores regulares reſpectu ſubditorum. Reſervatio hæc invalidam, nedum illicitam reddit abſolutionem.

II. Peccata venialia non reſervantur, quia inutilis eſſet talis reſervatio; cum hæc peccata deleri abſque ſacramento queant. Reſervari poſſe peccata mortalia interna docent graviores Theologi, Suarez, Soto, Sylvius, Vaſquez, & alii: quia hæc peccata mortalia reipſa ſubjiciuntur foro interiori Eccleſiæ, & judiciali ſententia remittuntur. Ergo reſervari valent. Ejuſmodi tamen reſervatio expediens minime eſt. Nec hactenus aut Romani Pontifices, aut Epiſcopi talia interna peccata reſervarunt umquam.

III. Caſus reſervati Romano Pontifici continentur in Bulla *Cœnæ Domini*, quos brevitatis cauſa non reſcribo. Clemens quoque VIII. ſibi reſervavit ſex ſequentes caſus.

1. *Vio-*

1. *Violationis immunitatis eccleſiaſticæ in terminis conſtitutionis ſel. record. Greg. XIV. cujus initium*, Cum alias nonnulli. 2. *Violationis clauſuræ Monialium ad finem malum.* 3. *Provocantium, & pugnantium duello juxta decretum ſacri Concilii Tridentini, & conſtitutionis ſel. record. Greg. XIII. incipientem*, Ad tollendam. 4. *Injicientium violentas manus in Clericos juxta canonem*, Si quis ſuadente &c. 5. *Simonia realis ſcienter contracta.* 6. *Confidentia beneficialis.*

IV. Alii quoque Pontifices reſervarunt ſibi nonnullos alios caſus. Excommunicationem ſummo Pontifici reſervatam incurrit qui confeſſionem audit complicis *in aliquo peccato turpi*, & inhoneſto contra ſextum Decalogi præceptum commiſſo. BENEDICTUS XIV. in ſua conſtitut. *Sacramentum Pœnitentiæ* edita an. 1741. juriſdictione privat Confeſſarios abſolvendi ab hoc crimine. Eamdem conſtitutionem confirmavit altera conſtitutione edita ann. 1745. cujus initium eſt *Apoſtolici muneris partes*. Declaravit tamen in mortis articulo Sacerdotibus interdictum non eſſe confitentem perſonam complicem audire, illamque rite diſpoſitam abſolvere, dummodo tamen non adſit alius Sacerdos, qui ſi abſque ſcandalo haberi poſſit, etiamſi ſimplex Sacerdos, iſte excipere confeſſionem debet. Immo criminis ſocius omnem adhibere curam debet ut alius Sacerdos inveniatur, qui talem audiat confeſſionem, quando id fieri abſque ſcandalo poteſt. Alioquin, ſi Sacerdos flagitii ſocius negligens fuerit in curando ut alius Confeſſarius reperiatur, & ipſe confeſſionem audiat, valida quidem abſolutio erit, reſpectu pœnitentis complicis; at Confeſſarius complex excommunicationem latam in dicta conſtitutione incurrit.

V. Qui indulto apoſtolico abſolvit a culpa in his caſibus quibus annexa eſt excommunicatio, abſolvit quoque a cenſura. Præfati caſus etiam tempore Jubilæi reſervati ſunt, niſi expreſſe excipiantur.

VI. De caſibus quos reſervare ſibi Epiſcopi valent, non eſt noſtrum ferre judicium. Ea tantum atrociora crimina reſervare ſibi ſolent quæ magnopere turbant Eccleſiæ diſciplinam, & ſcandalum grave ingerunt.

VII. QUÆST. I. *An ignorantia excuſet a caſuum reſervatione?* RESP. Omnes ſubditi ſuperioris reſervantis ſubjecti ſunt reſervationi. Ad propoſitam quæſtionem reſpondet aliquis, eum qui ignorat ſive reſervationem, ſive cenſuram, ſive eum qui *dum actu peccat*, ad illam non advertit, neutram incurrere. Hæc ſententia falſa mihi eſt. Nam qui impotenti libidine, qui ira perciti peccant, nihil de reſervatione cogitant. Qui cenſuram ignorant, non incurrunt, quia hæc lata eſt contra contumaces. Contumacia autem ſine cognitione haberi nequit. Reſervatio contra eſt ſubtractio poteſtatis abſolvendi a certis peccatis. Diſtinguunt aliqui reſervationem medicinalem, & pœnalem. Illam, ſecus iſtam incurri ab ignorantibus aſſerunt. Diſtinctio hæc vana, & arbitraria eſt. Omnis quippe reſervatio & medicinalis, & pœnalis eſt.

VIII. Paucis refello hanc opinionem. Reſervatio eſt ſubtractio juriſdictionis a Confeſſario, ut omnes docent, reſpectu criminum reſervatorum. Numquid ignorantia pœnitentium confert juriſdictionem Confeſſario illam non habenti? Numquid pœnitens ignoranter, & bona fide accedens ad Confeſſarium non approbatum a ſuperiore, valide abſolvitur? Numquid Confeſſarius ignorans caſum reſervatum valide abſolvit? Negant omnes. Ignorantia Confeſſarii non impedit quominus caſus ſit reſervatus. Ergo neque ignorantia pœnitentis tollit quin Confeſſarius privatus ſit facultate abſolvendi a reſervatis.

IX. Quando reſervatur caſus effectu ſecuto, ut procuratio abortus, homicidium, ſi effectus non ſequatur caſus non eſt reſervatus. Si propinet venenum, vel mortaliter vulneret, & confiteatur, antequam effectus ſuccedat, caſus non eſt reſervatus, & valide abſolvitur, dummodo Confeſſarius obliget pœnitentem, ut ſi effectus ſequatur, ſe præſentet ad tribunal ſuperioris pro abſolutione a reſervatione. Alioquin procurantes abortum, propinantes venenum, poſſent eludere omnem reſervationem continuo poſt datum venenum confitendo peccatum. Quare mihi probabilius eſt ut effectu ſecuto, adeant iſti Confeſſarios qui facultatem habent abſolvendi a reſervatis.

X. QUÆST. II. *An peccata intelligantur reſervata, quando dubitatur de eorum reſervatione?* RESP. Duplex dubium. Alterum *juris*, ut ſi quis dubitaret hoc vel illud peccatum eſſe reſervatum. Tunc enim dubitaret de juriſdictione, & tunc abſolvere Confeſſarius non poſſet. Quoniam quando conſtat certo peccatum eſſe materiam reſervationis, & dubitatur an ſuperior illud reſervaverit, dubitatur de juriſdictione. Porro cum juriſdictione dubia abſolvere Confeſſa-

rius nequit, ut supra ostensum est. Præterea Clemens VIII. prohibuit omnibus Confessariis in Italia degentibus, *ne quis eorum sub prætextu privilegiorum ab ullo ex casibus clare, vel* DUBIE *in bulla Cœnæ &c. contentis, vel alias quomodocumque Sedi apostolicæ reservatis, vel reservandis absolvat*. Ex quibus infertur in peccatis omnibus Sedi apostolicæ reservatis includi etiam casus *dubios*. In dubio autem *facti* communiter auctores docent posse simplicem Confessarium absolvere. Peccatum ebrietatis est reservatum: dubitas an in veram ebrietatem incideris: dubium hoc *facti* vocatur.

X. Quando quis absolvitur a peccato dubio ab inferiori Sacerdote, si postea deprehendit esse certum, tenetur adire Confessarium potestate præditum absolvendi a reservatis, quidquid in oppositum dicant nonnulli.

XI. QUÆST. III. *Quinam possit a reservatis absolvere?* RESP. Omnes qui possunt reservare, possunt quoque absolvere: insuper omnes illi qui habent jurisdictionem delegatam a superiore. Dupliciter delegari jurisdictio valet. Primo directe quando Ordinarius delegat hunc, aut illum Confessarium ut absolvat a reservatis. Secundo indirecte, quando Ordinarius facultatem concedit alicui pœnitenti ut sibi eligat aliquem Confessarium, a quo absolvatur a reservatis.

XII. Peregrini bona fide, & omni fraude sublata venientes a diœcesi, in qua peccatum est reservatum, ad diœcesim in qua non est illud peccatum reservatum, possunt a simplici Confessario absolvi. Secus si in utraque diœcesi esset reservatum, vel si esset reservatum in diœcesi in qua fieri confessio debet.

XIII. Episcopi valent absolvere ab omnibus casibus occultis, etiam Sedi apostolicæ reservatis subditos suos in sua diœcesi, aut per se ipsos, aut per Vicarium ad id specialiter deputatum. Ab hæresi vero occulta dumtaxat per se ipsum in foro conscientiæ ut Tridentinum *sess. 24. c. 6.* declarat. Nomine Episcopi non veniunt Abbates, vel Prælati regulares, quamvis id affirment plures.

XIV. Hæc tamen facultas a Tridentino concessa Episcopis absolvendi ab hæresi occulta revocata est per Bullam Cœnæ, & contraria opinio proscripta est ab Alexandro VII. n. 3. Certum itaque est ab hæresi occulta neque Episcopos, neque Prælatos regulares absolvere posse subditos suos religiosos, nedum laicos. Clemens VIII., & Urbanus VIII. expresse prohibuerunt regularibus prælatis absolvere a casibus in Bulla Cœnæ. Sed solum possunt respectu subditorum, quod possunt Episcopi cum subditis suis. Damnata quoque est opinio quæ defendebat mendicantes absolvere posse a casibus Episcopis reservatis, non obtenta ab Episcopo facultate.

XV. Superior auditis reservatis nequit sacramentaliter absolvere pœnitentem, remittendo eum ad alium Confessarium pro absolutione a non reservatis. Neque Confessarii carentes potestate in reservata valent directe absolvere a non reservatis, & indirecte a reservatis. Invalidæ essent ejusmodi absolutiones. Immo neque a non reservatis solis, qui caret potestate in reservata absolvere potest. Integra enim confessio esse debet.

XVI. Qui tempore jubilæi facit confessionem irritam, non absolvitur a reservatis. Similiter qui confitetur animo lucrandi jubilæum, postea mutat voluntatem, recusatque opera implere, si in ea confessione inculpabili oblivione omittat aliquod reservatum, non potest dum recordatur, a quolibet Sacerdote absolvi: quia Pontifex aufert reservationem respectu illorum qui reipsa intendunt lucrari jubilæum. Ergo si sponte recusat lucrari jubilæum, eo ipso recusat privilegium reservationis.

XVII. Si tempore jubilæi differatur absolutio pœnitenti indispositio, si post elapsum jubilæum incidat in reservatum, nequit absolvi a quolibet Confessario, sed solum ab eo qui præditus est facultate absolvendi a reservatis. Absolvi vero potest a reservatis ante jubilæum patratis, & invincibiliter oblitis, si operam dederit lucrando jubilæo.

XVIII. Qui habent facultatem absolvendi a casibus reservatis summo Pontifici, absolvere quoque a censuris valent. Qui in articulo mortis confitetur Sacerdoti non approbato, vel excommunicato, absolvitur etiam a reservatis, si dispositus sit, nec tenetur, si convalescat, adire Superiorem: quia, ut dictum est, in articulo mortis nulla est reservatio, nisi aliter a Superiore dispositum sit, ut contingit in peccatis adnexam habentibus censuram, & præcipue contentam in bulla Cœnæ. Disputant auctores in utramque partem, num moribundus absolvi possit ab excommunicato non tolerato, vel a Sacerdote hæretico. Affirmant multi, & multi negant. Cum resolutio hoc pendeat

a sola

a ſola auctoritate Eccleſiæ, Epiſcopi conſulendi ſunt, ut vera & tuta habeatur deciſio. S. Raymundus *lib.* 3. §. 16. diſſuadet fidelibus talem confeſſionem.

XIX. Sacerdos qui poteſtate deſtitutus abſolvit inadvertenter a reſervatis, debet, ſi poſſit, admonere pœnitentem. Si omni adhibita diligentia, ignorat, excuſatur apud Deum, inquit S. Antoninus *1. p. tit.* 17. *c.* 4. Pœnitens quoque abſolutus eſt, ſi invincibiliter ignorat reſervationem. Dixi ſupra, contrahi reſervationem etiam ab ignorante illam. Ceterum cum reſervatio ſit juris humani, dari ejuſdem poteſt ignorantia invincibilis tam in pœnitente, quam in Confeſſario. In caſu autem neceſſitatis nulla eſt reſervatio. Quænam autem major neceſſitas quam inculpata oblivio, & ignorantia invincibilis?

XX. Agendum hic eſſet de caſibus, quos Prælati regulares ſibi reſervare valent. Verum caſus iſti ex Decreto Clem. VIII. & Urbani VIII. omnibus Regularibus noti ſunt. Et plures diſputationes, quas ſuper his excitant aliqui, prætereo ut ſuperfluas.

DISSERTATIO IV.

De abſolutione ſacramentali impertienda, differenda, deneganda; de ſigillo Confeſſarii, & de ſollicitatione.

CAPUT I.

De forma abſolutionis ſacramentalis.

I. QUÆST. 1. *Quibus verbis conſtet forma ſacramentalis?* RESP. Formam deprecativam olim obtinuiſſe uſque ad medium ſæculum XIII. & etiamnum obtinere apud Græcos, docent plurimi Theologi; & præſertim Morinus *lib.* 8. *c.* 8. Nonnulli tempore S. Thomæ contendebant formam indicativam eſſe nullam. Horum errorem convellit Angelicus *opuſc.* 22. *c.* 2. Formam indicativam propugnatam a S. Thoma probavit Tridentinum *ſeſſ.* 14. *c.* 3.

II. Penes omnes Catholicos certum eſt hæc verba, *Abſolvo te*, ad formæ eſſentiam pertinere. Diſputant num hoc pronomen *Ego* ad eſſentiam pertineat.

Vitilitigant etiam ſuper pronomine *Te*. Verum miſſis iſtis arbitrariis quæſtiunculis uſurpanda eſt forma præſcripta a Conciliis tum Florentino, tum Tridentino. *Ego te abſolvo a peccatis tuis. In nomine Patris* &c. Communiter tamen Theologi docent hæc verba *a peccatis tuis* non ingredi formæ eſſentiam; idque clare docere Catechiſmus Tridentinus videtur *p.* 2. §. 14.

Graviter tamen peccaret Confeſſarius, niſi integram formam proferret, ut ſi omitteret ſequentia verba *a peccatis tuis. In nomine* &c. Peccarent quoque Confeſſarii, ſi dicerent: *Ego tibi peccata dimitto: Remittuntur tibi peccata tua: Condono tibi omnia peccata tua.* Quamvis enim validæ ſint ejuſmodi formæ, cum ſint æquivalentes; tamen negligere ritum Eccleſiæ in re graviſſima letali crimine non vacat.

III. Senſus horum verborum, *Ego te abſolvo*, non declarat peccata eſſe a Deo dimiſſa; ſed ipſe Sacerdos eadem verba pronuntians, auctoritate a Chriſto accepta, peccata dimittit, ut definivit contra Novatores Tridentinum *ſeſſ.* 14. *c.* 9. Non modo præfata verba proferre Confeſſarii debent, ſed ritum etiam præſcriptum ab Eccleſia ſervare exacte tenentur. Ideo præmitti preces iſtæ debent: *Dominus noſter Jeſus* &c. *Miſereatur* &c. *Indulgentiam* &c. & alia quæ formam ſubſequuntur *Paſſio Domini noſtri* &c.

In frequentioribus, & brevioribus confeſſionibus ex Rituali Romano omitti poſſunt. Conſultius tamen erit, excepta neceſſitate, integrum ritum perficere.

IV. QUÆST. II. *Licitum ne eſt formæ abſolutionis conditionem adjicere?* RESP. Convenit penes omnes conditionem appoſitam de præſenti, vel de præterito, v. g. *Si capax es, ſi nondum es abſolutus*, non evertere ſacramenti valorem. Baptiſmum, neceſſitate urgente, conferri ſub conditione poſſe, dictum ſupra eſt. Caſus moribundi, de quo dubitatur vivus ne, an mortuus ſit, ille eſt in quo plurimi graviores Theologi uſum defendunt abſolutionis conditionalis.

V. Plures, ut mihi videtur, nimis facile adjiciendam hanc conditionem docent. P. Sporer 3. *p. c.* 5. *qu.* 2. §. 4. *n.* 622. impertiendam abſolutionem ſub conditione docet, 1. Quando Confeſſarius dubitat ſit ne pœnitens recte diſpoſitus. 2. Quando dubitat an pueri rudes ſint uſu rationis præditi. 3. Quando pœnitens affert ſola dubia peccata in materia mortali. 4. Quando Confeſſarius dubitat, an habeat juriſdictionem in hunc pœnitentem, vel in ejus peccata.

VI. In his 4. caſibus abſolutio conditionalis, ut mihi videtur, otioſa eſt, & reve-

gentiæ ſacramento debitæ contraria. In 1. caſu dubitat de materia, nempe de ſincero dolore. Vetitum autem eſt extra neceſſitatis articulum uti materia dubia. Quando Confeſſarius dubitat ſint ne pœnitentes recte diſpoſiti, ſint ne pueri uſu rationis præditi, cur non differt abſolutionem, donec diſponantur, comparentque rationis uſum? Cur hæc obvia media inſtructionis negligunt? Cur? Quia, inquiunt, magna eſt pœnitentium affluentia. Si differenda abſolutio eſſet, vel inſtruendi pœnitentes, aut tempus concedendum pro diſpoſitione &c. plurimi dimittendi abſque confeſſione eſſent: murmura, & cenſuræ in Confeſſarios audirentur. Utinam timor diſplicendi hominibus, aut minuendæ pœnitentium affluentiæ in cauſa non ſit cur uſus iſte conditionalis abſolutionis interdum uſurpetur. Abſolvuntur pœnitentes recidivi, dubie diſpoſiti, abſolutione conditionata. Quot heinc ſacrilegia? Pœnitentes hunc ritum conditionalis abſolutionis ignorantes, ſe revera abſolutos reputant. Quid inde? Animos ad peccandum reſumunt, horrorem peccandi exuunt, cum videant abſolutionis facilem uſum, creduntque vitam chriſtianam ſitam in perpetuo peccandi, & confitendi circulo. Magno in diſcrimine, ut mea minima præſefert opinio, verſantur Confeſſarii illi qui extra neceſſitatis articulum, nempe mortis, aut dubii phrenetici, abſolutionem conditionalem adhibent. Conditio de futuro omnino improbanda eſt, & reipſa communiter a Theologis rejicitur.

VII. QUÆST. III. *Impertienda ne eſt abſolutio abſenti?* RESP. Adfirmarunt olim aliqui; ſed Clemens VIII. iſtorum opinionem proſcripſit. Interpretatum continuo fuit, decretum Clementinum intelligendum eſſe *copulative*, non *diviſive*. Sed hanc quoque interpretationem prohibuit Pontifex ſummus. Decreta tum Clementis VIII., tum Pauli V. integra dedi *tom. 9. lib. 2. diſs. 3. c. 2.* Attuli quoque ibi documentum, quod extat in percelebri *Bibliotheca Angelica*, quo perſpicue evincitur Doctorem eximium propugnaſſe opinionem proſcriptam a Clemente VIII. Nunc addo hoc adductum documentum extare quoque in *Bibliotheca Vaticana*, ubi auctor *Hiſtoriæ litterariæ* legere illud poterit, & corrigere quæ hac de re ſcripſit.

VIII. QUÆST. IV. *Quæ præſentia pœnitentis requiritur ut concedi abſolutio poſſit?* RESP. Præſentia moralis, non phyſica. Illa præſentia ſufficit ad abſolutionem quæ ſatis eſt ad colloquium commune inter homines. Si Sacerdos e feneſtra naufragantes, aut vitam agentes videat, & tempus abſit quo deſcendat, illoſque adeat, & mortis articulus urgeat, poteſt eos unica abſolutione abſolvere, dummodo non ſit nimia diſtantia, ſed ea quæ ſufficit ad colloquium voce elata inter homines. Si Confeſſarius oblitus ſit pœnitentem abſolvere, debet illum revocare, eumque monere oblitæ abſolutionis, eumque abſolvere.

IX. Abſolutio danda eſt ſtatim poſt peccatorum confeſſionem completam. Quando opus fuerit, præmittat admonitiones, & exhortationes. Quando pœnitens poſt acceptam abſolutionem recordatur alicujus peccati mortalis, vel circumſtantiæ mortalis, vel majoris numeri mortalium, tam contritio, quam abſolutio repeti debent. Si Sacerdos diſtractus pronuntiavit abſolutionem, non debet eam repetere, quia diſtractio non impedit ejuſdem valorem. Peccat tamen, ſi voluntarie diſtractus illam impertit. Abſolutioni a peccatis præmittenda eſt abſolutio a cenſuris. In articulo mortis dici poteſt: *Ego abſolvo te a cenſuris, & peccatis tuis.*

CAPUT II.

Vera peccatoris converſi IMAGO *ex Scripturis ſanctis, & Patribus.*

I. *Nunquam nimis, quod nunquam ſatis,* fert commune axioma. Depinxi ſupra imaginem juſtificationis chriſtianæ. Hæc ſatis eſſet ut Confeſſarius deprehendere poſſet, quandonam pœnitens ſit reipſa converſus. Verum quia negotium ſummi momenti eſt, cum ex hoc, ſin unice, ſaltem maxime pendeat recta pœnitentiæ adminiſtratio, operæ pretium exiſtimavi paucis perſtringere veræ converſionis ſpecimen, & ideam. Hinc enim colliget Confeſſarius quando impertiri, quando ſuſpendere abſolutionem debeat.

II. Illis Deus veniam ſpondet qui toto corde ad illum convertuntur. Deuter. c. 6. *Cum quæſieris Dominum . . . invenies eum, ſi tamen toto corde quæſieris eum, & tota tribulatione animæ tuæ.* Ezechiel Propheta c. 18. *Projicite a vobis omnes prævaricationes veſtras, in quibus prævaricati eſtis, & facite vobis cor novum, & ſpiritum novum.* Hæc vita ſpiritualis novi cordis, & novi ſpiritus a Deo infunditur, divina eſt. Ergo robuſta, firma, fortis, & ſtabilis.

III.

III. Paulus Apoſtolus *Rom. 6.* hæc ſcribit: *Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato, ut gratia abundet? Abſit. Qui ergo mortui ſumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo? An ignoratis quia quicumque baptizati ſumus in Chriſto Jeſu, in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem, ut quomodo Chriſtus ſurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. . . . Hoc ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, & ultra non ſerviamus peccato. Qui enim mortuus eſt, juſtificatus eſt a peccato . . . . Scientes, quod Chriſtus reſurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur . . . . Ita & vos exiſtimate mortuos quidem eſſe peccato, viventes autem Deo in Chriſto Jeſu Domino noſtro . . . . Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiis veſtris. Sed neque exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato, ſed exhibete vos Deo, tamquam ex mortuis viventes, & membra veſtra arma juſtitiæ Deo. . . . Sicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſervire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem.*

IV. En imaginem Prophetarum, & Apoſtolorum penicillo expreſſam. Habes hic plenam, & integram cordis mutationem. Interiorem non vides. Verum hæc vera, & integra animi mutatio foras erumpit. Sicut perfecta corporis ſanitas ſita in puro ſanguine, in optima viſcerum, nervorum, & ſtomachi diſpoſitione, exterius in vultus colore, in oculis, & univerſis membris viſibilem & manifeſtam ſe prodit omnibus; ita vita ſpiritualis animæ ſincera converſione divinitus infuſa exterius ſe patefacit viſibilem, fructus novos parit, & in ipſa membra corporis ſcelerum ſocii & complicis ſevere animadvertit. Oculos laſcivos, & petulantes lacrymis affligit, a vanitate avertit cum Davide: vultum ſtibio olim delibutum ad capiendas animas, modeſtia, mœſtitia, & pallore comprimit: & cetera membra, quæ luxuriæ, ebrietati, conviviis, & crapulæ indulſere, jejuniis, diſciplinis, humicubationibus plus & minus, prout magis vel minus recalcitrant, deprimit, cruciat, torquet. Pompas, luxum, faſtum in humilem ornatum, in planctum, & ululatum tranſmutat. Hæc ſunt ſigna peccatoris abſolvendi, & abſoluti. Nullus hic tergiverſationi locus, nulla ad effugium latebra patet. Quoniam omnia ſanctarum Scripturarum teſtimonia ſigna hæc petunt; & his coloribus veram converſi peccatoris imaginem delineant.

V. Omnes pœnitentes teſtantur Confeſſario ſe toto & pleno corde peccata deteſtari, & converſos ſe ad Deum eſſe; & poſt paucos dies in eadem flagitia relabuntur. Hanc eorum ementitam & mendacem voluntatem *lib. 8. Confeſſ. c. 9.* ſic carpit S. Auguſtinus. *Unde hoc monſtrum? & quare iſtud? Imperat animus corpori, & paret ſtatim: imperat animus ſibi, & reſiſtitur. Imperat animus ut moveatur manus, & tanta eſt facilitas, ut vix a ſervitio diſcernatur imperium. Et animus, animus eſt; manus autem corpus eſt. Imperat animus ut velit animus, nec alter eſt; nec facit tamen. Unde hoc monſtrum? & quare iſtud? Imperat, inquam, ut velit, qui non imperaret, niſi vellet, & non fit quod imperat. Sed non ex toto corde vult: ergo non ex toto imperat. Nam in tantum imperat, in quantum vult; & in tantum non fit quod imperat, in quantum non vult. Quoniam voluntas imperat ut ſit voluntas, nec alia, ſed ipſa. Non utique plena imperat, ideo non eſt quod imperat. Nam ſi plena eſſet, nec imperaret ut eſſet, quia jam eſſet. Non igitur monſtrum parum velle, parum nolle; ſed ægritudo animi eſt, quia non totus aſſurgit veritate ſublevatus, conſuetudine prægravatus. Et ideo ſunt duæ voluntates, quia una earum tota non eſt, & hoc adeſt alteri quod deeſt alteri.*

VI. Acutam S. Auguſtini argumentationem confirmat communis hominum ſenſus in ſingulis humanæ vitæ officiis. Quis dixerit, eum plene ex toto corde velle qui id non exequitur quod ſe velle teſtatur, ſi in poteſtate ipſius ſit ut fiat? Duo quippe ad executionem promiſſi requiruntur, poteſtas, & voluntas. Quodnam in peccatore deeſt? An poteſtas? Abſit hoc aſſerere, clamant omnes Theologi catholici. Adeſt ergo poteſtas. Et non fit quod ſe velle facere pœnitentes ajunt? Ergo deeſt voluntas. Ergo ficta & larvata eſt, quam ementiuntur, voluntas. Quamobrem ſcite S. Thomas *l. 2. q. 20. ar. 4.* docet: *Non eſt perfecta voluntas, niſi ſit talis quæ data opportunitate operetur.* An miles pleno corde anhelans gloriam omnia non præſtat huic fini aſſequendo conſentanea? An avarus aliquid eorum negligit quæ comparandis divitiis neceſſaria judicat? An infirmus vel amariora medicamina non deglutit, cum plena voluntate ſanita-

nitatem desiderat? Si itaque peccatores toto corde, plenaque voluntate reformare mores suos vellent, nihil eorum omitterent quæ huic fini assequendo conducunt. Præsertim quod majori ardore, & potentiori conatu, & diligentiori studio velle emendationem suam per mandatorum observantiam debeant, quam miles gloriam, quam avarus aurum, quem infirmus sanitatem.

VII. Caveas ergo, o Confessari, fidem pœnitenti adhibere, qui, cum possit sese emendare, recusat ab iis abstinere quæ cum emendatione pugnant. Experientia diuturna didicit, ludos, comœdias, amicitias, illecebras muliercularum esse suorum relapsuum causam. Hæc abrumpere iniquitatis fœdera negligit. Ergo ex toto corde non vult emendationem. Habent, inquis, pœnitentes plenam sese emendandi voluntatem, dum confitentur; sed postea humanæ ægritudinis inconstantia eamdem mutant.

VIII. Hæc est vanissima hallucinatio, eo pernicioſior, quo frequentior. Plenam, & constantem deliberationem humanam mutari posse nemo inficiatur. At hoc raro accidit, ut omnes justi testantur. Cedo: cur contingit avaros, lusores, libidinosos raro mutari? Quia, respondet Propheta psal. 72. *transierunt in affectum*: quia voluntas fornicandi, divitias acquirendi, easque in ludos expendendi, plena est, & dominatur in eosdem. Cur veri justi, casti, sinceri, ingenui raro labuntur, raro aut nunquam mentiuntur, raro aut nunquam fornicantur? Quia voluntas eorum plena est, integra, & constans. Ergo voluntas pœnitentium, quam plenam, dum confitentur, ostentant, quamque frequenter & frequentissime mutant, non est voluntas plena & firma; sed debilis, infirma, & mera velleitas, ex mero servili timore extorta, & amore virtutis, justitiæ, & Dei penitus vacua. Cur Judæi inconstantes fuere in Dei obsequio? *Cito defecerunt*, (inquit David psal. 105.) *obliti sunt operum ejus, & non sustinuerunt consilium ejus*. Quia ex mero timore, minime ex amore, Deo inserviebant. Imbecillis est humana natura, fragilis, mutabilis. At gratia Dei, & debita vigilantia, robusta, & dominans evadit. Quid fragilitatem obtrudis? clamat *hom.* 28. inter 50. nunc *serm.* 17. S. Augustinus. *Vitrum, etsi fragile est, tamen servatum diu durat. Invenies calices ab avis, & proavis, in quibus bibunt nepotes. Tanta fragilitas custodita est per annos.* Urgeo iterum. Nunquid in solo æternæ salutis negotio inconstans & mutabilis homo est? Cur in aliis quibuslibet negotiis raro recedit ab eo quod sincere & toto corde concepit, & deliberate promisit, nisi promissi rationes mutentur, vel circumstantiæ? Quia, licet mutabilis, & imbecillis sit, tamen quando tota voluntate, plenoque animo vult, revera id præstat quod toto corde promisit. In solo unico gravissimoque æternæ salutis negotio pleno corde promittit, non homini, sed Deo morum emendationem; & post paucos dies mendax, perfidus, rebellis evadit? Quænam tam subitæ, & frequentis mutationis causa? Potestatis defectus? absit. Mutatio circumstantiarum, aut finis? minime. Nam idem Deus qui prohibet, idem infernus, idem paradisus, eadem scelerum malitia, eadem emendationis sanctitas. Quid quod in hoc negotio unico præ ceteris prompta adsunt divina auxilia, & sacramentum ipsum Pœnitentiæ gratiam sanantem, & roborantem confert? Ergo evidens est pœnitentes frequenter relabentes in eadem scelera, ideo non emendari, quia toto corde, & plena voluntate nolunt emendationem. Ergo imprudenter Confessarii fidem pœnitentium dictis adhibent, cum illorum frequentes relapsus fallacia ejusmodi promissa evincant. Prona natura est ad voluptates, ad illecebras, ad delicias; repugnat vero virtuti, & rebus cælestibus. Esto. Et tamen ab his omnibus abstinent homines mundani, ut uni soli passioni inserviant. Quæ non sustinet miles, ut gloriam assequatur mendacem? quæ non perfert mercator, ut ditescat? quæ non patitur luxuriosus, ut bruteſcat? lusor, ut victor evadat? & regnum cælorum, quod vim patitur, indipisci absque labore, & dolore contendis? O stultorum omnium stultissimus, si id credis!

IX. Innumera SS. Patrum testimonia, quæ dedi *Tom. 9. lib. 2. diss. 3. c. 4.* possem huc transcribere; sed sufficit pauca ex Cardinali Bellarmino *conc. 8. Dom. 4. Adventus* subjicere. *Multi hodie reperiuntur imperiti œconomi, qui nec munus, nec locum, nec gradum suum intelligunt.... Illi postremo se ministros & dispensatores non agnoscunt qui, quasi non essent Domino rationem reddituri, summa facilitate omnibus manum imponunt; & tam contritos, quam non contritos, tam plene & perfecte confitentes, quam peccata confusa quædam generalitate involventes, tam satisfa-*

tisfacere paratos, quam non paratos quasi propria potestate, & auctoritate ABSOLVUNT. ISTI SUA IMPERITIA, & SUPERBIA CORRUMPUNT POPULOS, & EIS VERÆ PŒNITENTIÆ VIAM PRÆCLUDUNT. *Nec enim esset hodie tanta facilitas peccandi, si non esset tanta facilitas absolvendi. Veniunt homines onusti peccatis, & qui millies in eadem ceciderunt, & veniunt sæpe sine ullo signo doloris vel pridie, vel ipso die summæ celebritatis; & statim absolvi, & ad sanctorum mysteriorum communionem accedere volunt. Et nos judices inconsiderati, dispensatores infideles manum imponimus, omnibus dicimus: Ego te absolvo: Vade in pace. Sed væ nobis, cum Dominus rationem ponet cum servis suis.*

§. UNICUS.

Pauci peccatores habituati, vel recidivi facile relabentes in pollutiones, in fornicationes, in oscula, & tactus brevi temporis intervallo convertuntur. Idque omnium Concionatorum auctoritate confirmatur. MONITUM *pro Missionariis.*

I. CHristianus per peccatum mortale Deo terga vertit, fœdus cum Christo in Baptismate initum frangit, Christum ipsum rursus ex parte sua crucifigit, æternam hereditatem repudiat, & diaboli mancipium evadit, ut spurcis mundi voluptatibus indulgeat, & veluti sus in luto libidinis, aut avaritiæ sese revolvat. Omnes Patres, & omnes Evangelistæ testantur brevi temporis intervallo communiter non redintegrari fœdus inter similes peccatores & Deum. Sed audiamus ipsum Tridentinum *sess.* 14. *c.* 2. ubi hæc habet: *Plenam & integram peccatorum omnium remissionem consequentes* (per Baptismum;) *ad quam tamen novitatem, & integritatem per sacramentum Pœnitentiæ sine magnis nostris fletibus, & laboribus, divina id exigente justitia, pervenire nequaquam possumus; ut merito pœnitentia laboriosus quidam Baptismus a sanctis Patribus dictus fuerit.*

II. Qui sincera pœnitentia, & vero dolore tacti sunt, ita odio prosequuntur scelera, ut omnia quæ ad peccatum impellunt, execrentur. Et quia concupiscentia, caro, & sensus ad peccata continenter urgent; ideo in proprium corpus fletibus, magnisque laboribus, ut Tridentinum ait, severe animadvertunt. *Quid prodest* (inquit S. Gregorius M. sive alius auctor lib. 6. in 1. Reg. c. 2.) *confiteri flagitia, si confessionis vocem non sequitur afflictio pœnitentiæ? Tunc namque bene conversum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis austeritate delere nititur quod loquendo confitetur. Unde & Dominus arborem foliis decoram, sed fructu sterilem maledixit, quia confessionis ornatum non recipit sine fructu afflictionis.*

III. Similia habent Chrysostomus, Basilius, Hieronymus, Augustinus, & ceteri Patres omnes. Cedo. An dum hæc Scripturarum, & Patrum testimonia serio meditaris, non te commotum sentis? Mussitant, *Doctores temporum resolvere casus temporum.* Edisserant nobis. Imago conversionis, & justificationis depicta in Scripturis sanctis, & in Patribus diversa toto cælo est ab ea quam delineatam spectas in quorumdam libris. Quibus fides adhibenda? Tu judex esto.

IV. Omnes Concionatores ætatis nostræ uno ore e suggestu clamant difficillimam esse peccatoris *consuetudinarii, habituati, & recidivi*, ut vulgo dicitur, conversionem. Urgent hanc fieri non posse sine jejuniis, lacrymis, laboribus, vigiliis, & laboriosis operibus præviis. P. Claudius *de la Colombiere* Soc. Jesu Concionator fervidus *ser.* 72. adversus eos qui dumtaxat jejunia quadragesimalia violant, & Paschate confitentur, hæc scribit latine a me reddita. *Vos auditores persuadere mihi contenditis pœnitentiam vestram veram esse? Adeo falsam ego illam existimo, ut vobiscum Redemptoris sanguinem profanare verear, si vos absolverem, antequam vos elapsis festis* (N. B.) *quadraginta dierum jejuniis ad pœnitentiam disponerem, ut hoc experimento colligerem, num revera vos violatæ Quadragesimæ pœniteat.*

V. Neque Rigorista plane, neque Jansenista est P. de la Colombiere. Hæc dum auditores audiunt, impallescunt, lacrymantur, perterrefacti adeunt Confessarios quorumdam Casuistarum libris & opinionibus præventos, & manifestatis culpis, quæ præter propter a pluribus annis eædem sunt, absolvuntur, & exsiccatis lacrymis, pulsoque pavore læti se justos reputant. Sed quia ficta justificatio est, post paucos dies in eadem relabuntur flagitia. Accedit quod aliqui Confessarii, ut lætabundos, & triumphabundos suos pœnitentes efficiant, dicere solent: *Prædicatores oratorie, figurate, emphatice declamant, exaggerant, amplificant.*

VI. Hæc universo mundo comperta sunt: nempe Concionatores luculentissimis Scriptu-

ræ ſanctæ teſtimoniis evincere raram, & difficillimam eſſe *recidivantium*, *habituatorum*, & *conſuetudinariorum* converſionem; ex altera parte conſuetudinarios habitibus irretitos ter quaterque in annum abſolvi. Hæc, inquam, univerſo mundo explorata ſunt. Quibus fides habenda? Unde, quæſo, tanta Concionatores inter & Confeſſarios diverſitas? Unde? Ex librorum quos legunt varietate. Concionatores formant ſuas conciones ex Scripturis ſanctis, & ex Patrum teſtimoniis; ideo veram converſionis pœnitentium ideam repræſentant. Confeſſarii contra, miſſis fere Scripturis ſanctis, & Patribus, Summiſtas opinionum contrariarum plenos verſant. Opiniones autem iſtæ ideo oppoſitæ, quia non ex limpido, & unico Scripturarum fonte, ſed ex ingeniorum humanorum diverſitate prodeunt.

VII. Quid, ſi iidemmet apoſtolici miniſtri qui e ſuggeſtu optimam converſionis peccatorum ideam tradunt, ab eo ad Confeſſionale tranſeuntes aliam prorſus rationem inirent, & inveteratos peccatores concione, Deo adſpirante, perterritos, nondum tamen ut oportet converſos, ſtatim nullo facto diſcrimine abſolverent? Quo fit ut peccatores hujuſmodi, culparum horrorem, propter nimiam veniæ facilicitatem, exuentes, ſtatim ac timor incuſſus evanuit (quo ſolo compulſi, non illecti divina caritate, culpas execrabantur) ad priſtinum vomitum redeunt quantocius, & fiunt noviſſima eorum pejora prioribus. Recogitate, Pœnitentiæ miniſtri, unicam eſſe veritatem, quocumque in loco dicere oporteat, praximque rectæ theoriæ conſentire debere: hanc vero eam eſſe quam Chriſtus, quam Apoſtoli, quam Patres, quam Eccleſiæ perennis traditio firmarunt. Nihil ergo de mundi favore ſolliciti, nihil de multorum concurſu ad veſtras Eccleſias, in animarum ſalutem Agni immaculati ſanguine redemptarum tantummodo intendite.

VIII. Finem huic capiti imponat doctiſſimus *Guido de Seve* &c. *Epiſcopus Attrebatenſis*, qui in ſua ampliſſima paſtorali inſtruct. 3. hæc inter plurima alia ſcribit. „ Quot mercatores qui quavis arte lucrantur? Quot operarii iniquitatis inter eos „ qui debent adminiſtrare, vel curare adminiſtrari juſtitiam? Quot Sacerdotes in „ vita omnino otioſa? Religioſi, qui poſtquam ſe a ſæculo ſeparârunt, in viam „ mundi ſpatioſam redeunt? &c. Hi omnes „ incedunt ne per viam arctam? Numquid „ incedunt per viam ſpatioſam, ac proinde per viam perditionis? Hi omnes.... „ Eccleſiæ præceptis de confeſſione, & communione annua ſatisfaciunt. *Nulla interim mutatio. Unde hoc? An quod practicè convicti non ſumus tenendam eſſe viam arctam, ut veniatur ad cælum? An quod hæc veritas ſalutis ſterilis maneat in mente, nec ad cor uſque tranſeat? An quod nec ad mentem forte ipſam perveniat? An quod excæcet ipſa cupiditas? An quod verſentur in ignorantia? An quod forte Directores, & Confeſſarii veritatem illam ignorent, & ſint duces cæci, qui aliis ducatum præſtant?* An quod negligant pœnitentes ſuos de hoc inſtruere, aut pœnitentes monita ipſorum contemnant? Quæ breviter eſt origo illius cæcitatis, quæ tantum non everſum it FUNDAMENTUM CHRISTIANISMI, STABILITQUE SPECIEM QUAMDAM HÆRESEOS IN RE MORALI PERICULOSIOREM (ſi dicere licet) Chriſtianis quam quæ ad mentem ſpectat? Cum tam frequens ſit in Eccleſia impugnari hujuſmodi veritates practicas, quam eſt rarum (apud Catholicos) illic impugnari eas, quæ in ſola hærent ſpeculatione. Aliunde ſæculum noſtrum ſuppeditat exempla, de quibus non ingemiſcere non poſſumus. Et omnes errores iſti quibus MORALIS RESPERSA eſt, & e quibus aliqui in ipſa principia & legem naturæ impingunt, *ex quo alio fonte ſcaturire poterant*, niſi quod ignoraretur tum magnum illud principium *de neceſſitate ingrediendi viam arctam*, tum indiſpenſabile præceptum quo tenetur *Chriſtianus naturæ ſuæ ſenſa, ac deſideria oppugnare?*

„ *Porro cum ignorantia illa non aliunde ſcatur quam quod iſtiuſmodi malorum dogmatum auctores, qui in caput ſuum Sedis apoſtolicæ & plurimorum Epiſcoporum fulmina, & anathemata provocarunt, conſulere pro ſuis deciſionibus* NON SOLEANT SACRAS LITTERAS, AUT S. S. PATRES, AUT CONCILIA, *quæ apud ipſos tam raro cita ta invenies, quam illic frequenter videbis ingentes quorumdam Theologorum* ULTIMI SÆCULI *catervas* &c.

IX. Plurima ſimilia in eadem inſtructione habet doctiſſimus Epiſcopus, quæ brevitatis ſtudio prætereo. Niſi veritates fidei ſacra Scriptura, definitionibus Sedis apoſtolicæ, & Conciliorum immobiles conſiſterent, actum de Religione eſſet. Idem prorſus eveniet veritatibus morum, niſi

nisi ob oculos habeamus Scripturam sanctam, decreta pontificia, traditionem Patrum, & canones Conciliorum. Et æque hæresis est negare veritates morum, ac veritates fidei. Alinde versutus amor proprius, concupiscentia, & cupiditas impotentius insidiantur morum, quam fidei veritatibus. Quoniam morum præcepta cruciant carnem, coercent sensus, affligunt appetitiones, & ambitionis idolum, atque illecebras, voluptates, & omnia insanientis mundi præstigia damnant, & execrantur. Quare facilius in morum quam in fidei regulis erratur. Convertimini ergo filii hominum ad Dei verbum, ad Patres, ad sacra Concilia: ista ante oculos versentur, ut discatis, quæ sit *via arcta* calcanda. His divinis Scripturis imbuti, & summorum Pontificum, S. S. Patrum, Conciliorum canonibus roborati, inoffenso pede legere auctores morales poteritis, & distinguere verum a falso; & quæ vera sunt tenere, & quæ falsa quacumque tecta larva prorsus rejicere.

CAPUT III.

Plures quæstiones de absolutione impertienda, vel differenda peccatoribus recidivis, & in occasione peccandi versantibus.

I. DE occasione peccandi aliqua supra dicta sunt, ubi propositum non peccandi exposui. Verum quia summi momenti est istius argumenti notitia, latius explicandum est: ideo enim Christiani a peccatis non abstinent, quia dulcia peccandi illicia, & fomenta derelinquere recusant. Casuistæ plures finitiones arbitrarias sibi effingunt occasionis proximæ, propinquæ, propinquioris, proximæ per se, proximæ per accidens, occasionis probabilis, occasionis probabilioris: denique ratiocinantur de periculis, & occasionibus, sicuti de opinionibus probabilibus.

II. Sapientissimus Jesuita P. Michael de Elizalde falsæ deflicat *lib.* 8. *q.* 15. §. 3. istorum cogitationes. *Sunt enim* (inquit) *qui de periculis tamquam de opinionibus probabilibus imperitissime philosophantur, dicendo alia esse magis, alia minus, alia æque probabilia. Illa æque probabilia ajunt in quibus toties plus minusve peccatur, & toties non; illa pericula magis probabilia in quibus pluries; illa minus in quibus non toties, sæpe tamen delinquitur.*

Resolvunt tamen juxta viam opinionum probabilium, nullum horum discriminum nos teneri vitare: quia in eis omnibus oppositum quoque, id est me peccaturum non esse, est probabile. Ergo grave fundamentum sequor, prudenterque periculum adeo.

Consecutio, & Logica optima est ex VIA PROBABILIUM; *sed quæ una viam illam* (paradisi) *evertat, &* INFERNUM IMPLEAT. *Quis enim sibi plene constans fateatur, licere juveni domum illam adire in qua vel ipse, vel similes, vel instar sui adeuntes toties, vel etiam pluries labuntur, caduntque? Patet hoc dici non posse ex pr.* 1. *esseque sorti, vel casui animam committere: quod scelus est. Ac postremo, ne in re absona conterenda moremur, hoc uno verbo est ad nullum periculum vitandum obligare, sed dumtaxat ad vitandam necessitatem peccandi: nam post ea probabilia pericula sequitur necessitas; & quæ infra necessitatem existunt, ajunt esse utrimque probabilia. At nulla probabilia vitare teneor: ergo nulla pericula, sed solum necessitatem. Necessitas autem periculum non est. Et de propria periculi ratione est contingentia aliqua in oppositum, & nemo non fatuus ignem ad stupam applicatum videns dicit, periculum esse ne comburat: & ita in aliis necessariis.* O HOMINES!

§. I.

Propositiones de occasione proxima ab Ecclesia damnatæ.

I. ALexander VII. sequentem propositionem, quæ est 41. damnavit: *Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo* regalo; *dum deficiente illa nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinario afficerent, & alia famula mimis difficile inveniretur.*

Ven. Innocentius XI. sequentes.

Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, non est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem. Est n. 60.

Potest aliquando absolvi qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimo directe, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit. Est 61.

Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit. Est 62.

Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi. Est 63.

II. Ex recensitis proscriptis opinionibus cum Evangelio Christi clamante *Si oculus* &c. præfracte pugnantibus, collige cujus pastilli sit Theologia illorum qui easdem propugnarunt. Et tamen illi ipsi eas docuerunt quorum libris Confessarii plurimi utuntur. Improbant utique damnatas theses; sed consectaria quæ inde sequuntur venefica secure absorbent; immo ipsas proscriptas theses arbitrariis commentis aut eludunt, aut extenuant nonnulli Casuistæ. Ne hoc gratis asseri a me videatur, exemplum subjicio.

III. P. Viva in *Trut. in prop.* 41. *Alex. VII. n.* 16. hæc scribit. „ Dubitatur hic, „ an possit absolvi qui in occasione peccandi proxima versatus est, antequam illam „ tollat; præsertim si in alia confessione id „ promisit, & deinde non stetit promissis. „ Nonnulli cum Con. *disp.* 8. *de pœnit. n.* „ 133. Fill. Azor. Sanch. putant, absolvi „ non posse extra casum necessitatis; immo „ Cardenas *diss.* 40. *cap.* 5. *art.* 4. *n.* 108. „ putat, id colligi ex prop. 61. Innoc. XI. „ ubi damnatur, quod absolvi possit qui in „ proxima occasione peccandi versatur, „ quam potest & non vult omittere. Et „ ratio videtur esse, quia qui ad sacramentum „ Pœnitentiæ accedit, antequam occasionem „ illam tollat, censetur eam nolle ejicere, „ atque adeo sine debito proposito efficaci „ non peccandi de cetero accedere; quandoquidem in hoc ipso quod occasio peccandi non tollatur, quando potest tolli, „ peccatur. Neque obstat quod dicat, habere propositum tollendi. Nam si solum „ proponit illam tollere de futuro, & non „ statim tollit, eo ipso vult de præsenti in „ ea occasione manere, atque adeo peccat; „ sicut qui appropinquante leone proponit „ fugere, & non statim fugit, censetur velle in periculo mortis manere.

„ Communius tamen cum Suar. dis. 32. „ sec. 3. Tabiena, & alii censent, posse hujusmodi pœnitentem absolvi semel ac iterum, si appareant hic & nunc vera signa doloris, & propositi efficacis tollendi statim occasionem proximam. Immo „ Corduba, Cajet. & alii putant, quod „ possit etiam tertia & quarta vice absolvi; esto sæpe expediat absolutionem differre, quousque proxima illa occasio tollatur. Debet tamen omnino absolvi, etiam ante separationem ab illa, tum si „ instet mortis periculum; tum si, dilata „ absolutione, credatur non habiturus ille „ opportunitatem redeundi, aut ex alia causa non rediturus. Ratio cur videatur posse prima, & secunda vice absolvi, est, „ quia potuit pœnitens aut immediate ante, aut audiendo concionem, aut audiendo ipsius Confessarii admonitiones, „ excitari ad verum & efficax propositum „ non peccandi; in quo casu est sufficienter dispositus. Sic passim absolvuntur pœnitentes per hoc quod proponant restituere, quamvis ante confessionem non restituerint, prout poterant: quia ex admonitionibus Confessarii potest hic & nunc „ consurgere verum propositum restituendi, „ quod ante confessionem vel erat debile, „ vel putabatur sufficiens; esto per aliquod „ tempus opportunum restitutio esset differenda: ergo hoc idem fieri potest in eo „ qui tenetur proximam occasionem tollere. Neque ex propositione illa 61. Innoc. „ XI. eruitur, quod absolvi non possit. „ Nam qui proponit occasionem statim tollere, non potest dici, quod illam velit „ de præsenti; sicut nec dicitur velle periculum mortis qui appropinquante leone „ proponit fugere statim ac potest. Caute „ tamen in hoc procedendum, eo quod passim hujusmodi propositum non est efficax „ in eo qui potuit antecedenter occasionem „ peccandi tollere, & nondum sustulit. "

IV. Ut auctor evincat, posse semel & iterum concubinarium, de quo sermo est in thesi proscripta ab Alex. VII., absolvi, paritatem opponit debitorum, qui *passim*, inquit, *absolvuntur per hoc quod proponant restituere, quamvis ante confessionem non restituerint, prout poterant*. Passim sane, & utinam non *passim*, absolvuntur debitores, quamvis ante confessionem non restituerint, *prout poterant*, a Confessariis falsis doctrinis præventis. Numquid valide? Numquid non sacrilege? Audiamus S. Francisci Xaverii Indiarum Apostoli doctrinam relatam *lib. 6. c.* 17. a Tursellino. *Confessionem continuo sequatur absolutio. . . . Si quid debent, restituant. . . . Simultates, si quas habent, deponant, redeant cum inimicis in gratiam, a libidinis consuetudine, & a ceteris flagitiis, quibus impliciti sunt, expediantur. Hæc omnia absolutionem* PRÆCURRANT. An non pluris facienda istius Orientis Apostoli doctrina hausta ex divinis Scripturis & Patribus, quam Leandri, Tamburini, Busembaum, Escobarii, Dianæ, Bonacina, Viva & aliorum interpre-

pretamenta? Sed audiamus alium Italiæ noſtræ Apoſtolum S. Carolum Borromæum, qui in Concilio I. Mediolanenſi hæc præſcribit. *Caveant Confeſſarii ne ante debitam ſatisfactionem illos abſolvant quibus, cum facultas adſit aliena reſtituendi, vel legata quæ ad pias cauſas facta ſunt, perſolvendi, illiſque, ut id facerent, ſuperiori . . . . confeſſione præceptum ſit, præſtare tamen neglexerunt.* Quid quod ipſa Scriptura ſancta *Job* 4. clamat: *Quicumque tibi aliquid operatus fuerit,* STATIM *ei mercedem reſtitue?*

V. Doctrina P. Viva, ut mihi videtur, includitur in hac theſi damnata ab Innoc. XI. *Poteſt* ALIQUANDO *abſolvi qui in proxima occaſione peccandi verſatur* &c. Hæc proſcripta theſis non aſſerit abſolvendum verſantem in occaſione proxima *toties quoties*, aut bis, terve, quaterve; ſed *aliquando*. Ergo juxta decretum pontificium nunquam talis abſolvendus eſt, niſi prius, cum poſſit, occaſionem deſerat. Et citatus auctor docet, hunc abſolvi poſſe *prima & ſecunda vice*. Cur hoc? quia, inquit, *qui proponit occaſionem ſtatim tollere, non poteſt dici quod illam velit de præſenti*. Et quis inter Catholicos adeo inſanivit, ut docuerit abſolvendum eſſe eum qui *de præſenti* velit peccati occaſionem? An damnatæ theſis auctores non requirebant propoſitum *de præſenti* dimittendæ occaſionis? *Caute tamen*, ſubdit P. Viva, *in hoc procedendum*. Hoc unum deerat quod ejuſmodi peccatoribus incaute etiam, & indiſcriminatim impertienda abſolutio eſſet. Falſum eſt Doctorem eximium Suarez, & Cajetanum, quos in ſui præſidium allegat auctor, docere hanc falſam doctrinam. *P. Suarez* ab hac laxa doctrina vindicavi *Tom. 9. l. 2. diſp. 3. cap. 7. §. 3. n. 7. & ſeq.* ſicut & Cajetanum, ut omnibus compertum ſit, me a partium ſtudio immunem eſſe.

§. II.

Falſæ opiniones Leandri, Tamburini, Gobat, Sporer La-Croix, & aliorum refelluntur.

I. QUÆST. I. *An poſſit abſolvi concubinarius, antequam expellat concubinam?* RESP. P. Leander *tr. 5. diſp. 7. q. 35.* hæc ſcribit: „ Probabilius reſpondeo, poſſe licite ſemel ac iterum abſolvi concubinarium, antequam ejiciat concubinam, dummodo denuo proponat Confeſſario firmiter illam e domo ejicere ... Ratio eſt, quia „ ex ſecunda, *immo ex tertia, aut quarta* miſſione facta de ejicienda concubina, aut „ alia occaſione proxima non ſumitur *judicium grave de defectu diſpoſitionis pœnitentis*. Ergo licite poteſt abſolvi. " Expende, lector, rationem quam promit hic benigniſſimus Probabiliſta; & inde collige indolem recentis Theologiæ benignæ. Ex hoc auctore ſuam tranſcripſit ſententiam P. Viva, non advertens hunc auctorem ſcripſiſſe ante damnatas theſes.

II. QUÆST. II. *An poſſit abſolvi concubinarius, non ejecta e domo concubina, quod nequeat abſque magno detrimento ſuæ vitæ, honoris, vel pecuniæ?* RESP. P. Leander *q. 36.* „ Probabilius reſpondeo, poſſe abſolvi, „ immo & debere toties quoties vere pœnituerit, & non ſolum quando adeſt aliqua emendatio, *verum etiam quando nullus apparet profectus;* dummodo, ut diximus, talis concubinarius dolorem habeat „ de peccatis, & verum propoſitum de illis cavendis in futurum &c. . . . Probatur noſtra reſponſio: quia adhuc poſt experientiam illam nullius profectus poteſt „ ſtare dolor verus, & propoſitum requiſitum abſque voluntate auferendi illam occaſionem cum tanto detrimento. Ergo „ poteſt abſolvi pœnitens . . . . Sic Vivaldus, Sanctius, Diana, & noviſſime & „ doctiſſime (ut ſolet) De Lugo *diſp. 14. num.* 152. & 156. Hurtado, Candidus, „ Bonacina, Sa, Layman, Baunius &c. " Vides, quomodo hi Probabiliſtæ conciliant cum retentione occaſionis propoſitum emendationis? Vides, quomodo eam propugnent *doctiſſime* primores Probabiliſtæ? Sed damnata eſt, & antievangelica.

III. QUÆST. III. *An poſſit abſolvi concubinarius, non ejecta e domo concubina, eo quod famam amitteret, ſi concubinam expelleret?* RESP. P. Leander *q. 38.* „ Probabilius reſpondeo, poſſe abſolvi ipſum, *immo & ipſam*, ſi eadem nota infamiæ incurrere„ tur, aut abſque gravi damno, aut ſcandalo eam ejicere non poſſet .... Sic San„ ctius, Lugo, Bonacina, Candidus. " Hæc opinio filia eſt præcedentis, & ab Eccleſia damnata.

IV. QUÆST. IV. *An poſſit abſolvi, non ejecta concubina, concubinarius qui dictæ feminæ dedit mutuo* v. g. *centum aureos, & credit ſe illos eſſe amiſſurum, ſi domo illam expellat?* RESP. P. Leander *q. 39.* „ Probabilius reſpondeo, poſſe abſolvi ipſum, „ ſicut & ipſam feminam, caſu quo non „ recuperaturus eſſet centum aureos ſibi „ de-

„ debitos, ſi illam e domo ejiceret, dum„ modo proponat amplius non peccare. „ Quia nemo tenetur vitare occaſionem pro„ximam cum magno ſuo detrimento et„iam temporali. Sic Sanctius, Lugo, Bo„nacina. " Evangelium Chriſti clamat: *Quid prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur?* Et juniores Caſuiſtæ citati ad evitandam jacturam centum aureorum non dimittendam concubinam defendunt.

V. QUÆST. V. *An poſſit abſolvi pœnitens qui adhuc poſt repetitam monitionem modo cum una, modo cum altera fornicatur?* RESP. P. Leander *q.* 44. „ Reſpondeo, poſſe toties „ quoties ad confeſſionem cum dolore, & „ propoſito non peccandi accedat, dummo„do nullam feminam alibi retineat, aut „ alat. Sic Bonacina, Sa, Lublinus, Trul„lenchus. " Concubinarius propriis expenſis alere domi, vel alibi concubinam aſtringitur, & cum eadem ſola peccat. Hic autem peccator abſque tot incommodis poteſt modo cum una, modo cum altera coire, id eſt multiplicare ſcandala, plures ſeducere feminas; & nihilominus *toties quoties* accedit ad confeſſionem cum dolore abſolvendus erit. Dolor iſte chimæricus eſt. Hæc doctrina in proſcriptis theſibus continetur, & ab omnibus improbanda eſt.

VI. QUÆST. VI. *An poſſit abſolvi Confeſſarius qui ex devotione excipit confeſſiones, in quibus audiendis crebro voluntarie polluitur?* RESP. P. Leander *q.* 46. „ Adfirmat Joſe„phus ab Horto in ſpecul. Paroch. cap. 10. „ & *Caſtropalæa apud Dianam*, docentes, „ poſſe talem Confeſſarium abſolvi, dum„modo cum dolore, & propoſito non pec„candi accedat. " Hæc opinio falſa, laxa, & ſcandali plena eſt. Adjectio doloris, & propoſiti mera eſt chimæra, ſicut & alia, devotio excipiendi confeſſiones, in quibus voluntarie, & quidem crebro, polluitur Confeſſarius iſte.

VII. QUÆST. VII. *An poſſit abſolvi medicus, vel chirurgus qui in medendis feminis ſæpe peccant, ſi propoſitum ceſſandi a curatione non habeant?* RESP. P. Leander *q.* 48. „ Probabilius reſpondeo, poſſe abſolvi, quan„tumvis nequeant ſuum deſerere officium, „ dummodo pœniteant, & proponant am„plius non conſentire. Patet ex dictis. " Ex dictis ſcilicet patet falſitas & laxitas hujuſce venefici antecedentis. Aut emendare ſe, aut relinquere artes ſuas debent medici, chirurgi; & idem eſſet de advocatis, judicibus, ceteriſque, quando profeſſiones propriæ eſſent illis occaſio proxima peccandi.

VIII. QUÆST. VIII. *An poſſit abſolvi hoſpita ſine propoſito non recipiendi hoſpitem quocum pluries peccavit, quando abſque magno ſcandalo, aut detrimento non poſſet eum hoſpitio ſuo prohibere?* RESP. P. Leander q. 55. „ Probabilius reſpondeo, poſſe abſolvi, dum„modo promittat ac proponat nunquam ſe „ ſolam cum eo ſolo in aliquo cubiculo ſe„parato verſaturam, & ſe præteriti exani„mo pœnitere, etiamſi confeſſa fuiſſet, „ propoſuiſſetque nunquam ſe amplius cum „ eo peccaturam. Sic Navar. & alii DD. „ quibus adde Stephanum Baunium ſic di„centem: *Sequitur ex dictis, abſolvi poſſe „ feminam quæ domi ſuæ virum excipit, cum „ quo ſæpe peccat, ſi eum honeſte inde non „ poteſt ejicere; aut cauſam habet eum reti„nendi, dummodo firmiter proponat cum eo „ amplius non peccaturam.*

IX. Plura alia ſimilia inaudita commenta prætereo, nihilque in reſcripta repono; ſed eadem lectorum judicio ſubmitto, nihil dubitans quin omnes qui eadem lecturi ſunt, debeant eadem improbare & deteſtari.

X. QUÆST. IX. *Abſolvendi ne ſunt hiſtriones, mimæ, cantatrices, & ſaltatrices comedæ?* RESP. Niſi prius artem ſuam relinquant, quæ ſpectatis omnibus, reipſa vitioſa eſt, & mala, non ſunt abſolvendi. Patres Eccleſiæ, & Concilia omnium ſæculorum theatrales repræſentationes deteſtati ſunt tanquam paganicæ ſuperſtitionis iniquas reliquias. Blaterant nonnulli, antiquos Patres damnaſſe theatra, quia erant turpiſſima, & ſuperſtitione inquinata. Iſti nunquam Patres legerunt. Patres damnant, quod viri induant veſtem muliebrem, utpote a Deo vetitum: damnant muſicam meretriciam, & cantum fornicatorium: damnant congreſſum virorum, & mulierum, videri, & videre. Hæc omnia hodie fiunt. Immo theatra noſtra turpiora plerumque ſunt illis quæ tempore Patrum repræſentabantur: nam tunc mulieres mimas non agebant, ſicut ætate noſtra; ſi excipias theatra *Deæ Floræ*, & *Mabiuma*, quibus nec honeſti pagani aſſiſtebant.

XI. Opponere quoſdam non pudet S. Thomæ auctoritatem. Alibi ex inſtituto luce meridiana clarius evici oppoſitores iſtos ſupina laborare ignorantia. *In* 4. *diſt.* 16. *q.* 4. *a.* 2. *q.* 2. inquit, quod ſpectacula *ſi ſint rerum turpium, & ad peccatum provocantium, ſtudio-*

ſtudioſa eorum inſpectio peccatum eſt, & quandoque in eis tanta poteſt libido adhiberi, ut ſit etiam mortale. Unde a tali inſpectione omnes ſe arcere debent. Omnes ergo juxta S. Thomam *ſe arcere debent*. Quandoque ergo, non ſemper, eſt mortale. Ineptiſſima oppoſitio. Utique quis turpia ſpectare quandoque poteſt quin mortaliter delectetur. Verum ſi frequenter id egerit, mortaliter peccabit, quod ſe periculo exponat peccandi mortaliter. Ceterum, ut ignorantia objicientium evidentius pateat, quæ ſubdit Angelicus. 2. 2. *qu.* 168. *a.* 3. *ad* 3. adducenda in medium ſunt. Quamvis ſpectantes turpia nullam experirentur delectationem, peccant peccatum cooperationis. Hæc enim ibidem S. Thomas adjicit. *Si quis autem ſuperflua in tales conſumunt, vel etiam ſuſtentant* (N. B.) *illos hiſtriones, qui illicitis ludis utuntur, peccant, quaſi eos in peccato foventes. Unde Auguſtinus dicit ſuper Joannem* (tract. 100.) *quod donare res ſuas hiſtrionibus vitium eſt immane.* Omnes frequentantes theatra, quamvis a libidine eſſent immunes, peccant mortaliter, quia fovent in peccato mortali hiſtriones eis mercedem ſolvendo. Tempore S. Thomæ erant hiſtriones, ſeu joculatores, vulgo *Saltimbanchi*, qui ludos licitos exercebant. Iſtorum artem non eſſe ſecundum ſe illicitam, ait *loc. cit.* quod verum habet, ſi ludi ſint liciti, ut tempore S. Thomæ erant. Quod evidenti demonſtratione evinco. S. Thomas loc. cit. *qu.* 169. *a.* 2. *ad* 3. hæc docet. *De ſe vitioſum eſt quod mulier utatur veſte virili, aut e converſo, & præcipue quia hoc poteſt eſſe cauſa laſciviæ, & ſpecialiter prohibetur in lege.* Ergo dum quæſtione præcedenti *ar.* 3. *ad* 3. dicit Angelicus quod *officium hiſtrionum non eſt ſecundum ſe illicitum*, non loquitur de hiſtrionibus quorum unus induit veſtem virilem, & alter veſtem muliebrem, ut fit ætate noſtra. Hoc enim *de ſe vitioſum eſt*, inquit S. Thomas. Ergo luce meridiana clarius eſt S. Thomam improbare ut vitioſa theatra noſtri temporis, in quibus aut evirati homines muliebrem veſtem induunt, aut ipſæ mulieres expudoratæ in ſcenam prodeunt; quod nemo negaverit grave eſſe peccatum.

XII. QUÆST. X. *An liceat adire occaſionem in qua probabile eſt te lapſurum?* RESP. Reſpondet P. Georgius Gobat *tr.* 7. *caſ.* 16. *n.* 525. *pag.* 595. „ Quando enim eſt dumtaxat ſolum probabile te ſuccubiturum „ tentationi, certe etiam probabile eſt te „ non ſuccubiturum. Atqui ſicut in pluribus aliis materiis fas tibi eſt ex utralibet „ ſententiarum ſpeculative probabilium deducere concluſionem TIBI GRATAM; ita „ licebit hic argumentari. Occurrunt mihi „ graves tentationes, ob quas vir prudens „ ſapienter judicare poteſt me lapſurum in „ novum crimen mortale, ſi acceſſero hanc „ domum. Vice verſa ſunt aliæ rationes „ etiam graves, ob quas alius æque prudens pronuntiaret me non lapſurum. *Ergo poſſum ſine nota temeritatis, & imprudentiæ me committere illi occaſioni*, certo „ non commiſſurus, ſi liquido ſcirem me „ in illa admiſſurum iſtud grave peccatum. „ Adeoque fas eſt per ſe loquendo committere ſe periculo probabili peccandi mortaliter. “

XIII. Hoc principio probabiliſtico poſito, conſectaria tanto principio digna elicit P. Gobat *ibidem num.* 530. *pag.* 596. „ Si „ concubinarius nequeat dimittere ſuam concubinam ſine jactura centum aureorum, „ ſeu *ducatorum*, poterit Confeſſarius pro re „ nata amplecti ſententiam *Joannis Sanchez*, „ vel *Oviedi* paulo ante relatam. “ Aliud conſectarium deducit P. Gobat non minus deteſtandum *ibidem num.* 532. Audi. „ Si ipſa eſt ita effrons, ut dimiſſa propa„ latura ſit concubinatum occultum, reti„ nere eam volenti patrocinabuntur pleri„ que ex citatis; ſed utique muniendus erit „ peculiaribus propoſitis, & aliis mediis: „ ſicut patrocinantur, ſi ipſa ſit ejus ancil„ la, & nequeat aliam adipiſci abſque pari „ periculo; cum tamen haud poſſit ullo mo„ do carere ancilla omni. “

XIV. QUÆST. XI. *Quid dicendum de opinione quæ defendit non eſſe denegandam abſolutionem plebeis juvenibus exutis in eodem lecto cum puellis cubantibus, & nolentibus proponere ſeparationem?* RESP. Hæc P. Georgius Gobat *tr.* 5. *c.* 32. *n.* 19. & 20. *pag.* 552. & *ſeq.* ſcribit. „ Quæres forte, an „ actiones quas diximus ſufficere ad violen„ tam præſumptionem adulterii, ſufficiant „ ad violentam præſumptionem fornicationis; „ ſi videlicet verſentur circa perſonas omnino „ ſolutas? Reſpondeo abſolute non ſufficere „ omnes, & ſingulas, eo quod conſtet val„ de ſæpe inter ſolutas exerceri ejuſmodi „ actiones nonnullas ea ſolum intentione „ ut aliquam diſpoſitionem ad ſponſalia fa„ ciant. Liquido ſcio crebro fieri, præſer„ tim inter plebejos & ruſticanos, ut eo„ dem in lecto aliquot horas induti, & ex„ uti cubent, & tamen nil omnino impu„ dicum

„ dicum agant, vel non niſi oſcula, & turpes attrectationes exerceant.

„ UNDE judico, non poſſe a Confeſſario negari abſolutionem omnibus illis puellis plebeis (aliud ob varias conſiderationes ſentio de nobilibus) quæ non videntur habere propoſitum nunquam admittendi in lectum procum ſuum. Sed ſi qua, ut quandoque fit, aſſerat illum ſexies, vel octies ſecum in eodem lecto jacuiſſe, verum nihil mali petiiſſe, aut feciſſe; abſolvendam videri, eſto non proponat non amplius admittere. Ratio eſt, quia Confeſſarius non debet abſolutionem negare pœnitenti ea ſolum de cauſa, quod hic nolit deſerere occaſiones remotas peccandi: nec enim tenetur eas vitare pœnitens. " Hæc ſine horrore audiri nequeunt.

XV. QUÆST. XII. *Utrum abſolvi poſſit perſiſtens in occaſione propinqua mortaliter peccandi, quia ſine gravi incommodo corporis, famæ, vel fortunarum eam tollere non poteſt?* RESP. P. Layman *lib. 5. tr. 6. c. 4. num. 9.* hæc docet. „ Excipe, niſi propinquum periculum, ſeu occaſio mortaliter peccandi, ſine gravi incommodo corporis, famæ, vel fortunarum tolli non poſſit: tunc conſilium quidem eſt minorem illam jacturam majori bono ſecuritatis animæ poſthabere, ſed non præceptum. Quare abſolvendi ſunt qui officio, negotiatione, domo, in qua peccandi periculum propinque imminet, diſcedere nolunt, quia ſine maxima difficultate non poſſunt, interim parati adhibere peccatorum remedia, præſertim ea quæ a Confeſſario ipſis præſcribuntur, ut docent Sa, Henriquez &c.... Ratio eſt, *quia occaſio peccandi in ſe peccatum non eſt, neque neceſſitatem infert, aut animi libertatem aufert: quare cum ea conſiſtere poteſt peccatorum deteſtatio, & abſolutum propoſitum adhibendi operam, & conatum ut impoſterum peccata vitentur*, quamvis interim adjunctus ſit timor, aut exiſtimatio voluntatem aliquando immutatum iri, ut ſupra dixi. Deinde ſic ratiocinor. Vel præceptum declinandi occaſiones peccati affirmativum eſt; & tunc manifeſto liquet non obligare in tali neceſſitate. Vel ſi contendas, negativum eſſe præceptum non adeundi periculum, aut in eo non perſiſtendi; tum *reſpondeo*, intelligendum eſſe præceptum, ne quis ultro, ac voluntarie in peccandi periculum ſe conjiciat, aut in eo perſiſtat. "

XVI. Hic eſt totus Probabiliſmi ſuccus, qui, ut vidimus, per univerſam Theologiam ſerpit, Nec minus fallitur, niſi fallor ego, illuſtrator P. Layman poſterioris editionis inquiens, doctrinam Layman non contineri in theſi damnata, quia auctor requirit non quamcumque, ſed gravem cauſam non deſerendi occaſionem. Omnia paradoxa excogitanda ſunt, ne concedatur Caſuiſtam erraſſe. Huc omnia recidunt. Et quis, vel ex ipſis damnatarum theſium auctoribus, non requirit grave incommodum, ut occaſio licite retineatur? An laſcivi, feneratores, debitores moroſi, amaſii, & amaſiæ ſine difficultate valde gravi derelinquere occaſionem valent?

XVII. QUÆST. XIII. *Quid dicendum circa abſolutionem recidivorum?* RESP. P. Layman *lib. 5. tr. 6. cap. 4. n. 2.* hæc ſcribit. „ Qui „ eſt recidivus, ſi affert *aliquod ſignum* emendationis, eſt SEMPER abſolvendus. *Signa autem ſunt vel* RARIUS *peccare, vel aliquis major dolor*, ex vero animo conceptus, vel IPSUM SPONTE CONFITERI, in his qui non urgentur præceptore, patre, vel pædagogo, conſuetudine congregatorum ad confitendum &c. *Tunc enim habetur ſignum emendationis*; ſecus non item." *Placet quod docet Layman*, inquit Tamburinus; & idem dicunt La-Croix, & Viva. Mirum eſſet, ſi doctrina benigna, mihi tamen falſa, non placeret Tamburino, & aliis Probabiliſtis.

XVIII. Spontanea, & libera confeſſio eſt ſignum in recidivis ita certum emendationis, ut debeant *ſemper* abſolvi? Et reipſa abſolvuntur amaſii, & amaſiæ ſemper converſantes ſimul, convivantes, ſeſe procantes, oſculantes, tangentes, & mœchantes. Sponte enim iſti abſque pædagogo, vel præceptore accedunt ad Patrem ſpiritualem, & abſolvuntur. Aliud emendationis ſignum eſt, *ſi rarius* peccent. Quod iſti pœnitentes ſere ſemper ſint diaboli mancipia, & inimici Dei, dummodo *rarius* Chriſtum crucifigant, rarius multiplicent offenſas divinæ Majeſtatis, abſolvendi ſunt. Conferte lectores hanc doctrinam cum doctrina Chriſti, voce Evangeliſtarum, & Pauli promulgata, qua declaratur veram pœnitentium converſionem eſſe *ſtabilem, firmam, immobilem*, & raro relabentem; & ipſi judices ſedete, num reſcripta doctrina ſit falſa, & antievangelica nec ne. Ego enim proferre ſententiam nolo. Sed venuſtiora audiamus.

XIX. QUÆST. XIV. *Quid dicendum de ſequenti*

quenti P. La-Croix *opinione*? RESP. P. Claudius La-Croix *Lib. 6. p. 2. n. 1729.* inquit: „ *Frequentem* relapsum esse signum, quod „ defuerit dolor, aut propositum, tenent „ *Jansenistæ*, & *Rigoristæ* plurimi cum Op„ stræt in Pastore bono; sed *certum est* id „ non esse universaliter verum. "

XX. Quod aliquis casus rarus, & specialis excipiendus a præfata regula sit, nemo sanæ mentis inficiatur. Ceterum quod *frequens relapsus* sit communiter signum quod desit dolor cum proposito, soli *Laxistæ* negare possunt. *Jansenistæ* ne, & *Rigoristæ* Evangelistæ, & Paulus Apostolus, qui stabilem requirunt conversionem? Sub hac larva *Rigorismi Laxismus* usquequaque grassatur. Vel ipsæ veritates evangelicæ luculentissimæ tetra *Jansenismi*, & *Rigorismi* censura a quibusdam Probabilistis notantur. Et hæc est ætatis nostræ funestissima calamitas.

XXI. Opponit P. *La-Croix* ibidem. „ Non „ est major obligatio vitandi peccata anti„ qua quam nova: ad omnia enim debet „ se æqualiter extendere propositum: im„ mo facilius est vitare *nova* quam anti„ qua, quia consuetudo & habitus vitiosi „ magis impellunt ad antiqua. *Sed ex eo* „ *quod quis afferat* NOVA, *nemo prudenter* „ *judicat, quod defuerit dolor, vel propositum* „ *in priori confessione: ergo neque ex eo quod* „ *afferat antiqua.* "

XXII. Nemo prudenter judicat? Quinam sunt qui prudenter non judicant defuisse dolorem, vel propositum in his qui *afferunt nova peccata*? Non plane qui Evangelium audiunt, & christianæ pœnitentiæ veram ideam efformarunt. Sed hoc modo prætermisso, quæro. Donum justificationis, gratia triumphans Jesu Christi infusa pœnitenti revera converso, nonne vires præbet, & fortitudinem ad evitanda omnia peccata mortalia sive *nova*, sive *antiqua*? Quænam, quæso, idea formatur de Christi gratia sanante, vivificante, & sanctificante? Profecto gratia Christi efficax atque triumphans natura sua vires præbet ad vitanda sive antiqua, sive nova peccata. Ergo *frequens relapsus* (de hoc enim nunc sermo est) sive in antiqua, sive in nova peccata, argumentum est quod sincerus dolor, & constans, stabileque propositum defuerit. Cedo. Christi gratia dat vires ad vitanda omnia peccata, & implenda omnia præcepta, an secus? Si primum concedis; ergo recensita doctrina tua falsa est. Utique, ut dixi, quilibet justus ex imbecillitate, ex urgente, & inopinata occasione pressus, potest interdum post veram confessionem, & justificationem relabi vel in antiqua, vel in nova peccata. Sed nunc loquimur de *frequenti relapsu*. Porro asserere, quod *nemo prudenter dubitat* defuisse dolorem, & propositum, dum videt *frequentes relapsus* sive in nova, sive in antiqua peccata mortalia, falsitas est apertissima. Immo omnes doctrina evangelica imbuti non modo dubitant, sed prudentissime judicant *frequentes hos recidivos* sacrilegia patrare. Quoniam si vere justificati essent, gratia Christi, caritas, & cetera dona cælestia suos parerent fructus, vulnera sanarent, infirmitatem & imbecillitatem roborarent. Si duo inimici post semel & iterum redintegratum reconciliationis fœdus frequenter relaberentur in inimicitias, & mortem vicissim sibi intentarent, vel unus alteri, diceres ne sinceram, & veram fuisse reconciliationem? Et audes dicere sinceram cum Deo amicitiam inire peccatores illos qui fidem Deo datam *frequenter* infringunt, qui Deo terga vertunt, & cum inimico diabolo fœdus contrahunt?

XXIII. QUÆST. XV. *Quid sentiendum sit de doctrina tradita in Dissertatione theologica*: De danda, vel differenda absolutione recidivo: *typis edita hoc anno* 1754.? RESP. In hac dissertatione primo loco notio recidivi perhibetur ex communi Casuistarum placito. Inquit enim auctor *pag.* 8. „ Quare tria re„ quiruntur ad constituendum recidivum in „ hac acceptione theologica. I. Frequens „ relapsus post plures confessiones. II. De„ inde relapsus in eadem specie peccata. „ III. Defectus omnis *etiam inchoatæ emen„ dationis*. Et primo quidem requiritur *fre„ quens relapsus post plures confessiones* . . in„ quit Platelius . . . Requiritur deinde *re„ lapsus in eadem specie peccata*, quæ antea „ pœnitens confessus fuerat, *nec sufficit re„ lapsus in nova, ac diversa peccata*. Pag. 9. „ Quare ad recidivum proprie talem, quan„ do inquirunt Theologi, utrum danda „ nec ne sit absolutio, requiritur *relapsus* „ *in eadem specie peccata*.

Pag. 10. „ Postremo requiritur *defectus* „ *omnis etiam inchoatæ emendationis*. Nam „ ex tali defectu dubitant Theologi utrum „ recidivus absolvendus sit, nec ne &c.

„ Ceterum si recidivus CONATUM ALI„ QUEM adhibuerit ad emendationem, *si* „ *peccatorum numerum imminuerit*, tum ra„ tionabile adesse fundamentum putant *com„ muniter Theologi* de eo quod ille sit hic

„ & nunc

„ & nunc rite dispositus, & capax absolu-
„ tionis. "

XXIV. Quinam sunt Theologi isti qui dubitant, utrum absolvendus sit recidivus qui nullum *etiam inchoatæ emendationis signum* perhibet? Sunt plures Casuistæ mollioris Ethices propugnatores. En quos citat auctor dissertationis in sui patrocinium. Layman, De Lugo, Sanchez, Platelius, Gobat, La-Croix, Felix Potestas, Alphonsus Manrique, Navarrus, Azorius, Toletus, Lopez, *aliique quamplures*, inquit pag. 11., *qui bene callebant Scripturas, & Patres*.

XXV. Platelius damnatam de peccato philosophico doctrinam apertissime propugnat. Layman, Sanchez, Gobat plus minusve opiniones damnatas, & laxas defendunt plurimas. P. Potestas, & Manrique duo sunt Casuistæ laxioris Ethices. Lopez, Azorius, & alii, qui indicantur, sunt Probabilistæ recentiores benignioris disciplinæ fautores.

XXVI. Videamus nunc, num recensiti Probabilistæ *bene calluerint Scripturas, & Patres*. Isti auctores primo *dubitant*, inquit auctor dissertationis, num absolvendi sint *recidivi*, seu frequenter relabentes in eadem peccata post plures confessiones, qui nullum neque *inchoatæ emendationis* signum afferunt. Porro si dubitant, juxta principia Probabilismi, non tutior, sed benignior pars eligenda erit; atque adeo absolvendi qui nullum omnino neque *inchoatæ emendationis* argumentum exhibent. At communis Christianorum sensus perhorrescit tale commentum, nempe quod absolvendi sint recidivi qui nullum emendationis signum perhibent.

XXVII. Sed ad id quod caput est, accedamus. *Si recidivus conatum aliquem adhibuerit ad emendationem, si peccatorum numerum imminuerit, tunc rationabile adesse fundamentum putant communiter Theologi de eo quod ille sit hic & nunc rite dispositus, & capax absolutionis*. Et isti Theologi Probabilistæ *bene callebant Scripturas, & Patres*. Non modo auctores isti non bene *callebant Scripturas, & Patres*, sed in hoc argumento tum Scripturas, tum Patres penitus ignorabant. Evinco. Præfati auctores ad veram recidivi emendationem requirunt dumtaxat *aliquem conatum, aliquam industriam inchoatæ emendationis*. Contra Scripturæ sanctæ, & Patres omnes non *aliquem*, sed omnino *totum conatum, totam industriam* postulant ad emendationem non inchoatam, sed integram assequendam. Ergo præfati auctores prorsus ignorabant cum Scripturas sanctas, tum Patres. Ostendo secundam propositionem.

XXVIII. Scripturæ sanctæ passim clamant Deut. 4. *Cum quæsieris Dominum . . . invenies eum, si tamen* TOTO *corde quæsieris eum, & tota tribulatione animæ tuæ*. Rursus c. 30. *Cum ergo . . . obedieris ejus imperiis . . . in* TOTO *corde tuo, & in* TOTA *anima tua, reducet te* &c. Iterum 3. Reg. cap. 8. *Si reversi fuerint ad te in* UNIVERSO *corde suo, & in* TOTA *anima sua . . . exaudies in cœlo*. Tandem Joel. c. 2. *Convertimini ad me in* TOTO *corde vestro in jejunio, & in fletu* &c. Denique quid frequentius in universa Scriptura sancta quam hoc oraculum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua!* Matth. 22. *& ex tota fortitudine tua*: Deut. 6. Et omnes Prophetæ divini de conversione peccatorum loquentes ajunt: *Rugiemus quasi ursi omnes, & quasi columbæ meditantes gemimus*: Isaiæ 59. *Dole & satage filia Sion quasi parturiens*: Mich. 4. Quis tam cæcus est ut in his Scripturis sanctis non videat, intelligatque omnem conatum, omnem industriam, omnem fortitudinem, omnem nisum, omnesque vires adhibendas a peccatore esse ut se convertat in Deum a via iniquitatis convertatur; atque adeo colligere hinc Confessarius valeat conversionis recidivorum solidum indicium? Ergo doctrina recentiorum Probabilistarum, qui non totum, sed *aliquem conatum* duntaxat in peccatore recidivo exigunt, ut emendatus & dignus absolutione appareat, hostiliter cum Scripturis sanctis pugnat.

XXIX. Accedit justificationem peccatorum stabilem appellari in Scripturis sanctis. *Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem* STABILEM *operatur*: 2. Cor. c. 7. Eamdem doctrinam repetit S. Paulus 1. Cor. c. 15. *Itaque fratres mei dilecti,* STABILES *estote, &* IMMOBILES. Rursus ad Colos. c. 1. *Si tamen permanetis in fide fundati, &* STABILES, *&* IMMOBILES. Respondet auctor citatæ dissertationis *pag.* 25. „ Vellem „ de miror recentiorem hunc redarguentem „ hac in re plus æquo sollicitum esse de „ libertate indifferentiæ, cum ipse docuerit „ *justificationem christianam infusam per sacra-* „ *mentum Pœnitentiæ esse firmam, constantem,* „ *ac stabilem, adeoque communiter non contin-* „ *gere ut vere justificatus relabatur, & si id* „ *contingat, illum statim inter gemitus, &* pœ- „ *nitentias resurgere*: quod profecto utrum, „ & quatenus cohæreat cum Scripturis, cum „ Tridentino, & cum ipsa libertate indif-

„ feren-

» ferentiæ, judicium sit penes alios. Certe » calvinianus error de firmitate, & inad- » missibilitate justificationis omnibus illis » adversatur. «

XXX. Calviniana ne S. Pauli doctrina, quæ declarat justificationem *stabilem*, *immobilem*, firmamque esse? Quid quod ego in libro inscripto: *Instructio Confessariorum* &c. hæc *pag.* 155. præmisi. *Quamquam justificatio christiana natura sua stabilis, firma, & immobilis sit, non est tamen inamissibilis, ut contendunt Calvinistæ; sed singulis momentis perdi valet, spectata humana libertate. Est quoque verum post innumeros relapsus, & enormia scelera posse peccatorem cum Deo reconciliari: & Ecclesia oppositum Novatorum errorem damnavit.* Quam doctrinam repeto *pag.* 183. citata a dissertatore laudato. Sed expendamus cetera rescripta dissertationis verba. Quid non *cohæret cum Scripturis, cum Tridentino, & cum humana libertate?* Quod justificatio impii sit *firma, stabilis, & immobilis?* At hoc apertissime testatur S. Paulus. Quid ergo cum Scripturis, Tridentino, & humana libertate non cohæret? Forsitan quod vere justificati *communiter non relabuntur in peccata?* Cohæret ergo cum Scripturis, Tridentino, & humana libertate, quod vere justificati communiter relabantur in flagitia, & quidem frequenter. Alterum admittamus oportet. Quid denique non cohæret cum Scripturis, Tridentino, & humana libertate? Quod vere justificati, si relabantur in peccatum, statim inter lacrymas & pœnitentias resurgant, ut fecit S. Petrus, & innumeri alii. Cohæret ergo cum Scripturis, Tridentino, & humana libertate ut justi relapsi in peccatum, diu longoque tempore in vitiorum sentina jaceant, & revolvantur? Aut subscribendum est doctrinæ quam ex Scripturis, & Patribus haustam tradidi; aut deglutienda ejusmodi absurda sunt, quæ cum Religione pugnant.

XXXI. Expendamus aliud caput. *Si peccatorum* (inquit pag. 10.) *numerum imminuerit, recidivus est rite dispositus, & capax absolutionis*, ut communiter Theologi, nempe Layman, Sanchez, Platelius, Gobat, La-Croix, & alii ejusmodi docent. Recidivus in priori confessione patravit viginti fornicationes, in hac confessione quindecim, in altera confessione decem, in altera sex, in altera sexdecim. Hæc flagitiorum diminutio, & variatio juxta recentes Casuistas signum est recidivum esse rite dispositum. Heinc Christiani in continuo flagitiorum circulo vitam miserrime ducunt. Hac librorum Probabilistarum lectione præventi Confessarii absolvunt recidivos. Recidivi, ut absolutionem assequantur, imminuere, & variare numerum peccatorum studeant & *aliquem conatum* adhibent; at continenter in hac scelerum vicissitudine volutantur, ut funesta experientia patefacit.

XXXII. Tertium caput sub examen veniat. *Requiritur deinde* (inquit Dissertator pag. 8.) *relapsus in eadem specie peccata quæ antea pœnitens confessus fuerat; nec sufficit relapsus in nova ac diversa peccata . . . Accedit ex novis, ac diversis peccatis non resultare in Confessario judicium prudens de eo quod pœnitenti defuerit verus dolor, ac propositum in priore confessione, ut bene advertit La-Croix.* Ergo juxta hanc doctrinam dolor, & propositum ad sacramentum Pœnitentiæ necessarium, non excludit omnia peccata mortalia. Aut si omnia peccata mortalia detestatur, & excludit, æque recidivus est qui in unum, ac qui in alterum peccatum mortale relabitur. Quo te recipis? Theologi docent, recidivum tantum esse qui in eadem specie peccata relabitur. Quinam hi Theologi? Casuistarum laxioris Ethices manipulus. Hæc doctrina nova est, Scripturis, & Patribus adversa. Heinc inferunt Casuistæ citati, Christianos relabentes in peccata specie diversa esse absolvendos, quia non sunt recidivi. Confitetur pœnitens in hac confessione triginta pollutiones, in altera viginti fornicationes, in altera quadraginta adulteria, in altera viginti sodomias, in altera decem furta, in altera quindecim perjuria, in altera decem blasphemias, in altera totidem calumnias, in altera viginti injustitias, & damna proximo illata. Pœnitens iste non est recidivus, quia non relabitur *in eadem specie peccata*. Debet igitur absolvi. Quam doctrinam prius ex Filliucio tradiderat Dissertator in altero suo libro inscripto: *Pratica di confessare*, ubi *pag.* 115. hæc docet: *Si perchè non usandosi molta difficoltà in dare l'assoluzione a chi reca peccati di diversa specie; così non si deve usar difficoltà eccedente in assolvere chi reca più volte peccati di una stessa specie.* Hanc opinionem labefactavi in citato opusculo *Istruzione de' Confessori* &c. Subdit in laudato libro *Pratica di confessare* pag. 124. Dissertator: *Un tal rimedio poi consistente nel differire l'assoluzione . . . universalmente non credo sia bene usarlo con chi precisamente ricade per forza del mal abito, ed inclinazione cattiva, ma che ha fatto pel*

pel passato ciò che ha POTUTO, *e di presente ha buona volontà di fare ciò che può per astenersene.*

XXXIII. In hac dissertatione de danda, vel neganda, aut differenda absolutione recidivo *pag.* 22. & 23. conatur auctor noster descriptam propugnare doctrinam; sed frustra. Ut fucum lectoribus suis faciat, duo puncta conjuncta, quæ errorem conflant, separat; ut quoquo modo sibi caveat. Sermo quippe est de peccatore *qui præcise vi pravi habitus, & malæ inclinationis relabitur in peccatum, quique hactenus quod potuit præstitit, ut habitum evelleret, & in præsens bonam habet voluntatem se se corrigendi.* Si pœnitens revera quæ potuit remedia executus est, ut vitiorum habitum superaret, & nihilominus *præcise vi habitus in peccatum relabitur*: ergo alterutrum admittas, necessum est: aut habitum vitiosum esse insuperabilem; aut pœnitentem non præstitisse id quod potuit. Ipse fateris, pœnitentem quod potuit peregisse, ut habitum evelleret. Ergo habitus superat vires pœnitentis. Ergo huic pœnitenti desunt vires quibus implere divina præcepta queat.

XXXIV. Nec minus falsa doctrina altera est, quæ docet, Christianum frequenter relabentem in peccata specie diversa absolvendum esse: quia, inquit *pag.* 8. particula *re* videtur referri ad actum reiteratum ejusdem speciei. Hæ sunt casuisticæ subtilitates levissimæ, quæ facere imperitis fucum valent, secus peritis. Redire ad vomitum, relabi in peccatum, omnia mortalia includit. Ita docent, inquit, Carena, Gobat, Sanchez, La-Croix, Platelius, Layman, Manriquez, & alii recentiores. Esto. Quid inde? Propterea ne falsa doctrina vera evadet? Consulamus S. Paulum Apostolum, qui *epist. ad Hebr. cap.* 6. hæc docet. *Impossibile est enim eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste . . . . & prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei.* Impossibile est, idest difficile, explicant Patres, est eos qui post susceptа sacramenta prolabuntur in peccata, renovari ad pœnitentiam. Prolapsus, non relapsus dicitur in Scriptura. Ergo particula *re* futilis est, & commentum vanum. Non ne peccatores quolibet peccato mortali, sive hujus, sive alterius speciei, crucifigunt Filium Dei? Subdit *ibidem* Apostolus: *Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis a quibus colitur, accipit benedictionem a Deo; proferens autem spinas, ac tribulos reproba est, & maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem.* An omnia peccata mortalia non sunt spinæ, & tribuli? Anima ergo quæ Christi sanguine sacramentorum susceptione irrigata, ejusque sanctissimi corporis epulo roborata frequenter parit spinas & tribulos sive hujus, sive alterius speciei, reproba est, & maledicto proxima: inquit S. Paulus. Rursus *cap.* 10. subdit: *Voluntarie enim peccantibus nobis, post susceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia . . . . Irritam quis faciens legem Moysi sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus, moritur. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem Testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit?* Sacramenta Christi non modo gratia sanctificante ornant animam revera justificatam, sed præterea peculiaribus gratiis, & donis eamdem muniunt, & roborant, ut resistere tentationibus, & pravis inclinationibus possit. Ergo si hæc anima post plures confessiones, & communiones frequenter prolabitur in peccata mortalia, revera sanctificata, vivificata, & roborata non fuit. Evangelium Christi clamat: *A fructibus eorum cognoscetis eos... Non potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala bonos fructus facere*: Matth. 7. Evangelistis, non quibusdam Casuistis, arres præbeant Confessarii, si discernere jure velint quinam digni sacramentorum participatione sint. Ipsi oculis conspiciunt avaros, libidinosos, prodigos, amasios, & amasiunculas, saltatrices, mimos, mimasque, lusores, fraudulentos, debitores morosos, fornicatores, perjuros pluries quotannis ad sacramenta accedere. Quos fructus edunt planta istæ tanto donorum cælestium imbre fecundatæ? Ipsi judicium ferant.

XXXV. Audiamus Patres, quos calluisse contendit Dissertator suos Probabilistas. S. Thomas in *Psalm.* 48. inquit: *Propositum optime manifestatur per operationem.* Rursus 1. 2. q. 20. a. 4. *Non est perfecta voluntas, nisi sit talis quæ, opportunitate data, operetur.* S. Augustinus *lib.* 8. *Confess. c.* 9. hæc scribit: *Unde hoc monstrum? Et quare istud? Imperat animus corpori, & paret statim: imperat animus sibi, & resistitur? . . Imperat, inquam, ut velit, qui non imperaret nisi vellet: & non fit quod imperat. Sed non ex* TOTO *corde vult: ergo non ex* TOTO *imperat. . . Sunt duæ voluntates, quia una earum* TOTA *non est, &*

hoc

hoc adeſt alteri quod deeſt alteri. Imperat animus recidivi, ut docet Diſſertator *pag.* 10. cum ſuis Caſuiſtis, nempe *aliquem conatum* adhibendo; idcirco non fit quod imperat, quia non TOTO *conatu*, *non toto animo* imperat. Similem laxitatem amaris lacrymis lugebat ſuo tempore S. Cyprianus lib. de lapſis. *Emerſit, fratres cariſſimi, novum genus cladis, & quaſi parum perſecutionis procella ſævierit, acceſſit ad cumulum ſub miſericordiæ titulo malum fallens, & blanda pernicies. Contra Evangelii rigorem, contra Domini, ac Dei legem temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio. Irrita & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura*. Innumeros alios Patres lege *Tom. 9. l. 2. diſs. 3.* Interim audi Concilium Tridentinum ſeſs. 14. c. 2. *Plenam, & integram peccatorum omnium remiſſionem conſequentes, ad quam tamen novitatem, & integritatem per ſacramentum Pœnitentiæ ſine* MAGNIS *noſtris fletibus, & laboribus, divina id exigente juſtitia, pervenire nequaquam poſſumus, ut merito pœnitentia laborioſus quidam Baptiſmus a ſanctis Patribus dictus fuerit*.

XXXVI. Magnos labores, ingentes fletus, totum conatum in pœnitente, potiſſimum recidivo poſt plures confeſſiones frequenter prolabente, requirunt Patres omnes, & Concilia. Contra Diſſertator, & Caſuiſtæ quos citat, exigunt *aliquem conatum*, *aliquam induſtriam*, *aliquam peccatorum diminutionem*. Hæc duo invicem hoſtiliter pugnant. Ergo doctrina Caſuiſtarum adverſatur doctrinæ Scripturarum, Patrum, & Conciliorum. Opponit Diſſertator *pag.* 17. teſtimonium P. Alphonſi Manriquez *Ord. Præd.* Sed omnes Dominicani hunc Caſuiſtam ut laxioris Ethices ſcriptorem, & omni auctoritate deſtitutum rejiciunt, contemnunt, & inter Laxiſtas collocant.

XXXVII. Ut mea minima præfert opinio, Diſputator in hac ſua diſſertatione compilavit laxiora, quæ hoc de argumento tradere Caſuiſtæ ſolent. Scribit enim pag. 30. *Notes proinde, recidivos poſſe* TOTIES QUOTIES *abſolvi, quando actu vere dolent, ac proponunt. Id Confeſſario innoteſcit ex* ALIQUO *ad emendationem conatu, qualis certe eſt reditus ad confeſſionem ex Confeſſarii præſcripto, ac propterea iidem ſpem faciunt futuræ tandem ſtabilis converſionis*. Quis hæc probet? Reditus ad confeſſionem ex præſcripto Confeſſarii veri doloris, & veræ converſionis argumentum eſt? Singulis diebus redibunt fornicatores; adulteri ad confeſſionem, dummodo *toties quoties* a ſuis adulteriis, & fornicationibus abſolutionem obtineant. *Aliquem* etiam *conatum*, ut hic repetit Diſſertator, *ad emendationem* adhibebunt, ſed *non omnem* & *totum*, ut Scripturæ, & Patres exigunt, ut ſua frui libidine poſſint. *Recidivi toties quoties abſolvi poſſunt quando actu vere dolent, ac proponunt*. Peregregie. At unde ſcire Confeſſarius poteſt, recidivos frequenter relabentes poſt plures confeſſiones *ſincere dolere, & vere proponere*? Dolor iſte ſupernaturalis eſt, & in ſinu cordis abſconditus, quem ſpectare Confeſſarius nequit. Ex fructibus dumtaxat emendationis, & bonorum operum colligere Confeſſarius hunc verum dolorem, & firmum propoſitum valet. Quo gravius eſt negotium, & gravioribus periculis obnoxium, eo fortior conatus, & major induſtria requiritur ad ejuſdem conſecutionem. Negotium evitandi inferni, & obtinendæ æternæ gloriæ eſt omnium maximum. Ergo requirit totas vires, totum conatum, totum animum, totam mentem, ut Scripturæ ſanctæ, ut Patres omnes, & Concilia clamant. Contra laudatus Diſſertator in hac ſua diſſertatione, ſemper abſtinet ab hoc Dei ſermone, ab inculcando ſcilicet ut peccatores *toto corde, tota anima, tota mente* Deum inquirant. Sed *pag.* 10. requirit *conatum aliquem*. pag. 13. *ex aliquo conatu ad novam vitam*. pag. 27. *conatum aliquem ad emendationem*. pag. 30. *Id innoteſcit Confeſſario ex aliquo ad emendationem conatu*. pag. 33. *Sufficere ut aliquam adhibuerint operam in emendationem vitæ*. pag. 34. *Ex aliqua ipſius pœnitentis emendatione*. Ab hoc Scripturarum loquendi modo: *Convertimini ad me in toto corde veſtro in jejunio* &c. abſtinet veluti a phraſi Merbeſii, & Genneti. Et reipſa *pag.* 25. veluti errorem rejicit doctrinam de juſtificatione ſtabili, firma, & conſtanti, quam conceptis verbis docet S. Paulus. Totum conatum quem omnes Scripturæ requirunt, alto ſilentio præterit, & aliquem dumtaxat conatum, aliquam, non totam induſtriam exigit. Nec ſemel in univerſa diſſertatione requirit *totum conatum*, quia totum hunc conatum in ſuis Caſuiſtis non invenit.

XXXVIII. Venuſta ſunt quæ ſcribit Diſſertator *pag.* 34. inquiens: *Duo nunc ſuperſunt, quibus unumquemque ad calcem monitum velim. Alterum eſt ne quiſquam facile ſe abripi ſinat fuco quodam purioris Ethices, ac veteris, ut in ore nonnulli habent, inſtaurandæ diſciplinæ, & probitatis*. Flammæ Laxiſmi, ne dicam cujuſdam Epicureiſmi, a

quatuor angulis ardent. Sacramenta iis administranda esse qui theatra frequentant, qui inter amasias dies noctesque ducunt, qui ludis, conviviis, vanitati, luxui continuam navant operam, quorum denique mores antichristiani sunt, dummodo præteritorum criminum dolorem præferant, & ad confessionem accedant, docent Scriptores hujusmodi: & ad ultimum malorum cumulum Christiani isti admonentur ne se abripi sinant *fuco purioris Ethices?* Sed alia paradoxa quæ ibidem Dissertator *pag.* 35. adjicit, rescribamus. *Audit quis e. g. non esse absolvendos prava consuetudine laborantes: videat, ne brevi gradus inde fiat ad sentiendum pravum habitum . . . non solum esse peccati effectum, sed peccatum, quo actualiter manente, absque dubio pœnitens justificari non potest. Audit, relapsos non facile absolvendos, sed rejiciendos a Confessario: caveat ne res eo tandem a nonnullis feratur, ut persuaderi velint sacramentum Pœnitentiæ esse veluti sacramentum Baptismi, quod iterari non potest.* Pericula quæ cavenda suadentur Lectoribus, probabilia aliquo modo sint oportet. Quis Catholicorum docuit, aut docet, sacramentum Pœnitentiæ esse veluti sacramentum Baptismi, quod iterari nequeat? Quis Catholicus aliquid quod vel remotam cum tali errore affinitatem habeat, scripsit? Quis propugnat, habitum vitiosum non modo effectum peccati esse, sed etiam peccatum, quo *actualiter manente* justificari pœnitens nequeat? Spectra ergo hæc sunt, arbitrariæ chimæræ, & inepta commenta ad tuendum Laxismum in moribus Christianorum dominantem excogitata, & inventa. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei?* lugens repetam cum Jeremia *cap.* 9.

XXXIX. „ Alterum est (subdit ibidem) „ ne quis facile eos SS. Patrum textus ad „ rem, de qua agimus, opportune allega„ tos existimet. " Hoc consilium sibi applicare Dissertator jure debet. Allegat ipse *pag.* 13. S. Thomam in 4. *dist.* 17. *qu.* 3. *quæst.* 5 *ad* 2. ubi *loquens S. Doctor* (inquit Dissertator) *de cognitione qua Confessarius debet cognoscere pœnitentis* DISPOSITIONEM, *sic habet.* Ut mitissime loquar hæc est evidentissima falsitas, nempe S. Doctorem ibi loqui de cognitione qua Confessarius debet cognoscere *dispositionem* pœnitentis; sed sermonem habet Angelicus de cognitione peccatorum quæ pœnitens manifestat. Hæc sunt verba S. Doctoris. *Alio modo per confessionis manifestationem. Et quantum ad hanc cognitionem non potest majorem certitudinem accipere quam ut subdito credat: quia hoc est ad subveniendum conscientiæ ipsius. Unde in foro confessionis creditur homini & pro se, & contra se.* Meridiana luce clarius est Angelicum loqui de fide quam Confessarius adhibere debet pœnitenti sua peccata manifestanti. Nec verbum ibi habet de cognitione doloris, propositi, seu dispositionum pœnitentis. Ergo Dissertator manifeste imponit lectoribus suis. Adducit ibidem hunc P. Suarez de recidivo textum. *De quo proposito credendum est pœnitenti, non obstante quacumque præcedenti frequentia, & inconstantia.* Si Confessarius tenetur credere pœnitenti ex animo testanti se dolere, & propositum habere emendationis, omnes accedentes ad tribunal pœnitentiæ absolvendi erunt. Omnes enim sponte accedentes ad sacramentum testantur se dolere, & propositum jactant abstinendi a peccatis. Stulti enim essent, nisi hæc duo ostentarent, cum sciant, hæc duo, dolorem nempe, & propositum, materiam esse sacramenti. Nec est præsumptio in contrarium, inquit auctor Dissertationis ibidem, *quando constat ex aliqua prævia emendatione, ex aliquo conatu ad novam vitam.* Aliquem conatum, aliquam præviam emendationem semper ostentant pœnitentes. Immo legentes ejusmodi Casuistarum libros, aliquot diebus ante confessionem a peccatis abstinent, ut *aliquem conatum* ad novam vitam, aliquam præviam emendationem perhibeant Confessario. Et hoc pacto universam vitam suam communiter in peccatorum circulo, & sacramentorum frequentia ducunt.

XL. Exempla quæ de S. Francisco Xaverio, de S. Philippo Nerio, de S. Francisco Salesio, de S. Andrea Avellino obtrudit, inepta omnino sunt & extranea ad constituendam regulam quam servare Confessarii debeant. Lege quæ de S. Francisco Xaverio scripsi *Tom.* 9. *lib.* 2. *dis.* 3. *cap.* 5. & de Card. Bellarmino clamante: *Non esset tanta facilitas peccandi, nisi esset tanta facilitas absolvendi.* Omnes sancti viri, & sapientiores Theologi hanc facilitatem absolvendi, & administrandi sacramenta recidivis, & consuetudinariis deplorant tamquam ætatis nostræ extremam calamitatem. Et tamen scopus citatæ hujusce dissertationis eo tendit, ut approbet, & confirmet laxam disciplinam in administrandis sacramentis recidivis & pravis habitibus irretitis. Atque, ut hæc lugenda consuetudo altiores radices agat,

erro-

errorum monstra obtruduntur, quæ nec sunt, nec ut eveniant vel leve instat periculum. Doctrinæ evangelicæ, quæ in peccatorum conversione requirunt, & altius inculcant totum conatum, nisum vehementem, omnemque industriam, traducuntur tanquam doctrinæ invectæ a Merbesio, ab Obstraedt, a Gennet, *aliisque hujus notæ & scholæ*, inquit Dissertator. Schola evangelica est quæ docet toto, non aliquo conatu, vehementi, non aliqua industria satagendum enitendumque esse ut quisque a scelerum sentina surgat, Deumque toto corde, tota anima, tota mente, totis viribus diligat. Hæc doctrina evangelica est, quidquid in oppositum clamitent Probabilistæ plures, quorum falsas opiniones in citata dissertatione auctor diligenter coacervavit.

§. III.

Nonnullæ quæstiunculæ de officio Confessarii, quæ praxim spectant, resolvuntur.

I. QUÆST. 1. *Quid in primis observare Confessarius debet confessiones auditurus?* RESP. Duo inter cetera ob oculos habeat Confessarius oportet. 1. Justificationem impii maximum esse opus Dei, Baptisma laboriosum aquæ non frigidæ, ut primum, sed ferventis, quæ veterem pellem excoquat, & excoriet; idque manifestare pœnitentibus debet. 2. Multos esse vocatos, paucos electos. Catervatim currunt homines ad confessionem, non secus ac ad aliquam solemnitatem, & videntes communiter paucis rem expediri, perfunctorie tantum negotium peragunt. Sedulo ergo, o Confessarii, pœnitentes instruite, opus justificationis maximum esse redemptionis christianæ fructum. Paucos utique lucrabimini; sed pauci electi sunt. Omnium conversionem vos anhelare debetis; sed ne animo despondeatis, si exiguus spondeat fructus. Satis vobis sit vel unam lucrari ovem. Dei est animas sanctificare; vestrum est eas instruere, & disponere ut aptæ evadant ad rorem cælestem suscipiendum.

II. QUÆST. II. *Quid observare debet Confessarius in interrogatione pœnitentium?* RESP. Statum pœnitentis domini, servi, uxorati, judicis, advocati, magnatis, Principis, adolescentis, puellæ, matrisfamilias consideret. In examine peccatorum carnalium magna opus prudentia est. Omnes interrogationes cassæ sint. Duo impedire confessionis integritatem queunt, malitia, & verecundia. Hæc obstacula facile superabit, si infinitam Dei clementiam erga peccatores; si passionem Christi Jesu pro salvandis peccatoribus repræsentabit; si animos adjecerit ad vomenda monstra, quæ animam torquent. At nisi Confessarius naturali acumine, & dexteritate præditus sit, Deique adjutorio fultus, frustra folia implemus.

III. Interroget Confessarius præsertim circa primum præceptum amandi Deum, num frequenter illud implere studuerint. Si deprehenderit amorem Dei prædominari in eorum cordibus, fausta sibi spondeat. Contra si amorem mundi, voluptatum carnalium, divitiarum regnantem spectaverit; absurda multa timeat. Expendat num viva sit eorum fides, & firma spes. In harum virtutum exercitio plurimos rudes inveniet. Et propterea in his præcipue instruere eos debet. Hæ tres virtutes theologales sunt fundamentum, & forma christiani ædificii. Si fundamenta vacillant, corruit totum ædificium.

IV. QUÆST. III. *Utrum Confessarius interrogare de socio criminis debeat?* RESP. Jam dixi supra, pœnitentem teneri manifestare complicem, occultato nomine, & habitatione, quando reperiri Confessarius nequit qui complicem ignoret. Ergo etiam Confessarius interrogare astringitur, quando pœnitens aut ignoranter, aut ob aliam causam complicem occultet. BENEDICTUS XIV. duo edidit diplomata, alterum 7. Julii 1745. cujus initium est, *Suprema omnium* &c. alterum 4. nonas Junii 1746. cujus initium est, *Ubi primum*. His decretis abusum proscribit Pontifex illorum Confessariorum qui aut blanditiis, aut minis extorquere a pœnitentibus solent nomen complicis prætextu eumdem corrigendi. Idcirco in regno Lusitaniæ, ad cujus Episcoporum preces emanarunt decreta, seu constitutio confirmans decretum primum, Confessarii curabant ut extra confessionem complicem manifestarent pœnitentes, ut possent eumdem corrigere. Quem abusum gravissimum Pontifex damnavit, integra consistente doctrina eumdem patefaciendi, occultato nomine & habitatione, quoties necessitas id postulat.

V. QUÆST. IV. *An Confessarius astringatur admonere pœnitentes eorum quæ ignorant sive vincibiliter, sive invincibiliter?* RESP. Fuso calamo hanc quæstionem tractavi *Tom. 2. Appar. diss. 1. c. 4.* Paucis nunc illam expediam. P. Viva in *Cur. p. 6. q. 8. a. 3. n. 4.* hæc docet: „ Si speratur quod pœ-

„ nitens advertens v. g. matrimonium esse „ invalidum, aut contractum quem putat „ justum, esse injustum &c. sublaturus sit „ ea peccata materialia; tenetur Confessa- „ rius ignorantiam detegere propter bonum „ pœnitentis, ne sic contra legem Dei pec- „ cet etiam materialiter. Quod si non spe- „ retur profectus, sed potius timeatur quod „ peccatum materiale deinceps sit futu- „ rum peccatum formale; v. g. si sciens „ matrimonium esse invalidum, *non facile* „ tunc abstineret a cognoscenda illa quam „ conjugem putabat; in tali casu ignoran- „ tia non est amovenda, juxta illud Au- „ gust. in cap. *Si quis* &c. . . . . Idemque „ docet Tamburinus ex Pellizario, quando „ quis BONA FIDE EST IN OCCASIONE „ PROXIMA, *nec speratur emendatio; vel* „ *quando quis bona fide non restituit alienum.* „ Etenim revelatio veritatis *noceret pœni-* „ *tenti*, si deinde cum culpa formali rema- „ neret in *occasione proxima*, aut retineret „ alienum. Nec hoc prodesset ei cui alie- „ num restituendum est: quia supponimus „ non dari spem quod restituatur, si bona „ fides illi tollatur.“

VI. Illi bona fide alienum possident, contractum fenebrem justum existimant: isti bona fide in occasione proxima versantur, bona fide differunt debitorum solutiones. Et minister pœnitentiæ, qui ex officio judicis, doctoris, & medici personam sustinet, accedentes pœnitentes ad suum tribunal in- struere non tenetur? Eccur? Ne veritas re- velata noceat pœnitenti. Pernicioſa ergo est veritas divina? Non debuit ergo Filius Dei in terram descendere, ut illuminaret omnes homines: debebat illos in bona fide, & igno- rantia relinquere, ne fierent ex peccatori- bus materialibus peccatores formales? Et tamen ipse *Joan.* 15. clamat: *Si non veniſ- sem, & locutus non fuissem eis, peccatum non haberent*. Erat ergo invincibilis eorum igno- rantia. Subdit autem Christus: *Nunc autem excusationem non habent de peccato suo*. Quis- que judicet quomodo cum Evangelio com- poni doctrina P. Viva queat.

VII. Eamdem doctrinam docet P. Tho- mas Tamburinus ex Lugo *lib.* 2. *Meth. c.* 4. *n.* 3. Ideo illam transcribo ut ab illa si- bi cavere lectores queant. Inquit ergo Tam- burinus: „ Prima regula ex Sanchez *lib.* 2. „ *de matr. disp.* 38. *n.* 53. Si talis ignoran- „ tia est contra pœnitentem; v. g. si ipse „ crederet esse mortale quod hujusmodi non „ est; debet ea amoveri a Confessario.... „ Secunda regula. Si ignorantia inculpabi- „ lis quæcumque sive facti, sive juris, & „ sive juris divini, sive humani, non est „ contra pœnitentem (id est quando pœ- „ nitens non putat esse mortale quod tale „ est) & nihil pœnitens interrogat de hoc „ Confessarium, distinguendum est. Si enim „ Confessarius prævidet pœnitentem, igno- „ rantia ablata, non difficulter relicturum „ quod reipsa peccatum est, tenetur ex San- „ chez *disp. cit. n.* 6. veritatem aperire „ proptum bonum pœnitentis, ne & pœni- „ tens peccet contra legem Dei etiam *ma-* „ *terialiter*. At si prævidet non relicturum, „ potius taceat, ne in majus malum illum „ conjiciat. Idem esse dicendum, *quando* „ *quis est in occasione proxima*, & non spe- „ retur emendatio, docet Pellizarius *tract.* „ *de Monial. cap.* 10. *sec.* 3. *n* 191.

VIII. QUÆST. v. *Quid si Confessarius interro- getur a pœnitente ut veritatem eorum quæ ignorat, pandat?* RESP. Respondet Lugo *disp.* 22. *sec.* 2. *n.* 29. „ Quid vero, si pœnitens inter- „ roget Confessarium, vel Doctorem de re „ illa? Respondetur, tunc debere veritatem „ aperire.... Addit vero Sanchez cum ali- „ quibus: quando pœnitens non cum du- „ bio, sed ex scrupulo interrogaret, *poſſe* „ *Confessarium tacere, vel respondere, quod* „ (N. B.) *deponat scrupulum:* quia scru- „ pulus non impedit bonam fidem, nec „ ignorantiam invincibilem, quæ illum ex- „ cusat. Hoc tamen non videtur consequen- „ ter dici: quia etiamsi pœnitens ex scru- „ pulo interroget, non potest Confessarius „ affirmare licitum quod est illicitum: er- „ go nec poterit tacere.... Posset quidem „ Confessarius in illo casu fingere se non „ audivisse, vel non attendisse, vel obli- „ tum fuisse respondere, ut sic remaneat in „ bona fide, quam prius habebat, non ta- „ men ipsius auctoritate confirmata.“ Fin- gere ergo se non audivisse, vel non atten- disse judex, & doctor potest? Et qui inter- rogatus tacet, non præsumitur consentire?

IX. Auctores citatos sic urgeo. Aut spe- ratis vos pœnitentes vestros restituturos alie- na, discessuros ab occasione proxima, reli- cturos contractus injustos; aut certo præ- videris, si admoneantur, nihil horum præsti- turos? Si primum, ipsi conceditis admonen- dos fore. Si secundum; ergo isti non pœ- nitentes sunt, sed cæci, pessimi, & obsti- nati in viis pessimis. Ergo imparatissimi ad sacramenta. Ergo qui illos absolvunt, tre- mendo supplicio a Christo prædicto subja- cent.

cent: *Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt*: cæcus ductus, & cæcus ducens, inquit Augustinus. Veritas fidei est pœnitentes habere propositum debere omnia divina mandata servandi. Qui ita dispositi, & obfirmati sunt ut neque scire eadem mandata velint, habentne propositum istud? Credo. Eccur Confessarius non debet manifestare veritatem? Ex caritate, inquiunt, erga pœnitentes, quibus veritas noxia est. Caritatem ergo violavit Christus Dominus, ejusque Apostoli, & Evangelistæ, qui veritates mandatorum Dei revelarunt, & explicarunt? In hæc blasphema absurda conjiciunt recensitæ juniorum doctrinæ.

§. IV.

Accommodare ne Confessarii se debent opinionibus pœnitentium, relictis propriis?

I. SEraphicus Doctor S. Bonaventura *Confession. c.* 4. exclamat: *O inauditum philosophandi genus! Judex sententium ferre debet ad arbitrium rei; & reus judicis judicio obtemperare non tenetur?* Exclamationes istæ, inquiunt juniores plurimi, *Rigoristarum* sunt, & *Jansenistarum*. Communiter enim Probabilistæ omnes adfirmant, Confessarios posse, & debere sese accommodare pœnitentium opinionibus, relictis propriis. Quam doctrinam communi sensui repugnantem & *Tom.* 2. *Appar.* & supra etiam profligavi. Quare nunc paucis illam refutabo.

II. Supra rescripsi testimonia quibus Probabilistæ evincunt, posse Confessarium dirigere pœnitentem secundum opinionem quam ipse Confessarius falsam esse certo sibi persuadet, inquit Laymanus, cujus verba dedi supra *Tom.* 1. *lib.* 1. præsertim si hæc opinio sit *favorabilior & optatior* pœnitenti. *Si una opinio doceat* (inquit P. Viva q. 7. a. 2. n. 6.) *pœnitentem teneri ad restitutionem, & removendam talem occasionem, ac acceptandam talem pœnitentiam; altera opinio doceat non teneri*; NON *potest absolutio negari, si pœnitens sequatur opinionem sibi* FAVORABILEM, *dummodo probabilem, etiamsi Confessarius sit in opinione contraria*. Heinc est quod P. Gobat, & P. *La-Croix* advertunt Confessarium, ut non habeat tantum *unam doctrinam*, sed *plures sententias*. Quod si Confessor minus experrectus sit, & in crumena mentis suæ non habeat has plures sententias, tunc pœnitentes ipsi antequam accedant ad Confessarium legere possunt Leandrum, Zanardi, Escobarium, Gobat, La-Croix, Dianam, Bonacinam, in quorum libris super qualibet fere materia invenient opiniones probabiles contrarias, ut seligant sibi *favorabiliores & optatiores*. His opinionum præsidiis adeant Confessarium, cui expetant has opiniones; & secundum istas absolvi debent.

III. Si christianæ Religionis hostis hæc legat, ea ut *fabulationes* detestabitur, & Religionem Christi ut vanum commentum repudiabit. Verum nos ipsius Christi testimoniis hæc rejicimus. Clamat Christus Dominus Matth. 24. *Multi venient in nomine meo dicentes, Ego sum Christus, & multos seducent*: & Marc. 13. *Cum audieritis bella, & opiniones bellorum, ne timueritis. Oportet hæc fieri, sed nondum finis*. Quid quod in ipso veteri Testamento hæc oppositarum opinionum paradoxa abominatus Deus est. Prov. 20. *Abominatio est apud Deum pondus & pondus. Statera dolosa non est bona*. Opinionum pondera alia majora, alia minora. Pondera autem minora, & minus probabilia per Michæam *c.* 6. Deus detestatur. *Mensura minor iræ plena. Numquid justificabo stateram impiam, & sacelli pondera dolosa*. Si dolosa opinionum pondera non sunt illa quæ judex ipse judicat minora, & falsa, & tamen istis falsis ponderibus administrat sacramenta, & Dei thesauros; quænam erunt? Ut ipse judices, quam sit hoc systema rationi oppositum, audias velim quæ sequuntur.

IV. Accedit ad Confessarium *Cinthia amasia* doctrina lumine naturali imbuta, quæ obligationem ostendit se separandi ab amasio. Refugit tamen separationem. Dimittitur sine absolutione. Accedit *amasius Sempronius* opinione casuistica contraria armatus, quæ non obligat ad separationem. Absolvitur amasius. Sibi mutuo occurrunt in consueta conversatione amasii, & amasiunculæ, & alloquia instituunt. Te ne Confessarius absolvit? Utique. Quid? Mihi absolutionem negavit. Quid pœnitentiæ tibi dedit? Jejunia quatuor, eleemosynas, & hospitalium visitationes. Acceptasti ne talem pœnitentiam? Ecquomodo non? Ego nolui eam acceptare. Noluisti? & te absolvit? Certe. An non sumus in delicto & circumstantiis pares? Scilicet. Quæ ergo tantæ diversitatis causa, ut tu absolutus in Paradisum ascendas; ego sine absolutione in orcum præceps corruam? Revela arcanum. Ecce. Tu non legisti Dianam, Leandrum, Zanardi, Tamburinum, Viva, La-Croix docentes impertiendam esse absolutionem. Con-

tra ego legi. Repræsentavi Confessario opinionem *vere probabilem*, *mihi favorabiliorem*, *& optatiorem*, quia eam defendunt plures, & graves auctores, ut sunt Lamas, Stoz, Tordf, Burgaber, aliique. Gratias tibi ago. In posterum antequam ad tribunal confessionis accedam Casuistas benigniores revolvere volo, donec inveniam opinionem *vere probabilem*, *& mihi favorabilem*. Tum Confessarium adibo. Et si pœnitentiam molestam mihi imponet, si ad restitutionem, ad separationem ab occasione proxima me urgebit, intrepide respondebo, Non teneor, nolo. En opinionem mihi favorabilem, quæ me liberat a tanto onere. Sed antequam me tanto discrimini committam, oro te obtestorque ne me decipere velis. Verum ne reipsa est quod narrasti? Verissimum. Ecce iterum verba Laymani, Viva, & aliorum. *Si una opinio doceat pœnitentem teneri ad restitutionem, ad removendam* (N. B.) *talem occasionem, acceptandam talem pœnitentiam; altera opinio doceat* NON *teneri;* NON *potest absolutio* NEGARI, *si pœnitens* (N. B.) *sequatur opinionem* FAVORABILEM, *dummodo probabilem, etiamsi Confessarius sit in opinione contraria*. Intellexisti? Intellexi. Prope me beasti. Modo modo pergam ad bibliopolam, plures Casuistas empturus, & emptura, legendos priusquam ad Confessarium accedam. Tantum mihi arcanum hactenus ignotum erat. Nunc.... Siste calamum. Satyram scribis. Utinam utinam satyra esset, & non simplex & germana historia, quam ideo repræsentavi, non ut auctoribus detraham, sed ut Christianorum æternæ saluti succurram. Libri publici juris sunt: auctores sibi gloriæ vertunt hoc systema propugnare. Hæc sunt illotum principia. Illi bona fide firmiter judicarunt esse vera. Adversarii, qui mussitant nos detrahere Casuistis, dum absurda quæ systema probabilisticum consequuntur necessario, in medium exponimus, aut credunt hæc esse absurda, aut secus. Si primum; detestentur ergo ipsi hoc systema, quod auctores verum crediderunt, atque nullam subeunt notam, etiamsi falsum esset. An non omnes homines errare queunt? Si secundum, nempe si judicant hæc non esse absurda, sed veritates; hoc patefaciant, & me ignorantiæ arguant. Et sic salva, & integra omnia sunt.

V. Cedo. Quid si in foro, si in tribunali, ubi lites civiles resolvuntur, tales obtinerent opiniones? Quid tum esset de humana societate? Judex rerum temporalium ex doctrina Ecclesiæ astringitur judicare secundum probabiliorem doctrinam: & judex salutis æternæ potest judicare secundum opinionem minus probabilem, quam absolute falsam judicat? Immo tenetur se accommodare peccatorum opinionibus probabilibus, quas judex iste vices Dei gerens, judicat falsas? Si hæc non sunt inaudita paradoxa, quænam erunt? Ita imbecillitati meæ videtur: ceterum judicium meum subjicio doctioribus, & superioribus.

§. V.

Quomodo se gerere debeat Confessarius in concedenda, aut differenda absolutione.

I. PLura hac de re scripsi *Tom. 9. lib. 2. disp. 3. c. 10.* paucis nunc rem perstringam. Et primo repeto quod sæpius dixi. Mansuetudine, patientia, & clementia præditus singulariter Confessarius sit oportet, præcipue dum differenda absolutio est. Absit ut pœnitentes aspere, & rustice rejiciat; sed singulari benignitate (& hæc est vera benignitas) debet persuadere pœnitenti, illum capacem non esse in tali statu absolutionis. Quoniam medicina hæc cælestis non salubris, sed mortifera illi esset. Eidem repræsentet vulnerum profunditatem, morbum inveteratum, præteritas confessiones cum frequenti, & fere continuo relapsu conjunctas, nullas fuisse, & sacrilegas. Necessitatem patefaciat se se disponendi, & præparandi jejuniis, eleemosynis, precibus ad tantum sacramentum. Ostendat eidem, quæ fuerunt suorum relapsuum causæ, quæ occasiones, quæ illicia, a quibus omnibus se removere debet, & angustam viam ingredi. Benignus sit in differenda absolutione donec videat argumenta conversionis, & sinceræ voluntatis mutandi vitam.

II. Consuetudinarios nec prima vice absolvat. P. La-Croix *lib. 6. p. 2. n. 1820.* inquit: „ Confessarius potest absolvere consuetudinarium prima vice, qua se accusat de peccato suæ consuetudinis, *licet nulla adhuc emendatio* præcesserit, *dummodo eam serio proponat, præcipue si ultro nemine cogente ad confessionem venerit*, ut habet communissima contra *Huigens*, *Gabrielem*, *Opstraedt*, *& alios Rigoristas*. Ratio est, *quia sic confitens est rite dispositus*, *& dat spem emendationis* &c. “ P. La-Croix *Rigoristas* vocat qui decreta pontificia implent. Sint Rigoristæ nec ne Huigens, Gabriel, Opstraedt, nihil ad me attinet. Illud asse-

ro, doctrinam P. La-Croix parum, aut nihil distare a thesi 60. damnata ab Innoc. XI. *Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem.* P. La-Croix asserit, quod qui ultro & libere confitetur, *sit rite dispositus*. Si hoc verum esset, communiter Christiani confitentes justificarentur, quia libere accedunt ad confessionem. Vide plura *Tom. 9. lib. 2. diss. 3. cap. 10.* interim cave ab hac doctrina, quam judico falsam.

III. Qui frequenter relabuntur in peccatum pollutionis voluntariæ, suntne absolvendi? P. Sporer 3. p. c. 2. sec. 4. §. 3. n. 330. respondet: *Redire cum iisdem peccatis de se non est signum deesse verum dolorem, & propositum emendationis; certe non magis quam si rediret cum aliis novis diversis, sed solum est signum fragilitatis humanæ in tali homine.* Hanc doctrinam propugnatam a *P. La-Croix* supra refutavi. Signum ergo emendationis produnt qui incidunt in nova peccata? Sed quod magis dolet, est quod ejusmodi doctrina dilatatur a discipulis horum Casuistarum in libellis vulgari idiomate editis, ut patet in opella inscripta *Pratica di confessare* &c. *diretta principalmente a Parrochi, e Confessori delle ville*, edita Romæ 1737. in qua *pag.* 115. descripta doctrina villarum Parochis, & Confessariis porrigitur. Juxta istos auctores, ut recidivi, & habituati facilius obtineant absolutionem, perpetrent peccata diversæ speciei, & tunc absque difficultate admittentur ad sacramenta. Quando, subdit P. Sporer ex Gobat, *notatur aliquis profectus, seu aliqua imminutio peccatorum, habenda est patientia. Ipsa enim immunitio peccatorum est signum propositi.* Habenda sane est patientia. At in quo sita est patientia? In facili absolutionis concessione? Annuo, si absolutio ista eos sanet. Patientia, & misericordia hæc auget, non curat morbum. Quod interdum imminuantur peccata, aliunde quam ex vero proposito proficiscitur. Omnes suadent sacramentorum frequentiam pro hoc vulnere medendo. At illos sic urgeo. De fide est sacramentum Pœnitentiæ peccata delere, animam sanctificare. Eucharistia velut cæleste pabulum Christianum saginat, roborat, spiritum impuritatis extinguit. Ergo qui hæc sacramenta recipiunt, & nihilominus in eadem peccata, non casu aliquo inopinato, non per accidens aliqua urgente occasione; sed frequenter recidunt; effectus horum sacramentorum non experiuntur. Ergo sacrilegia perpetrant. Quid si ejusmodi polluti Sacerdotes essent, qui quotidie celebrarent? Istis ne sacramentorum frequentia opportunum remedium?

IV. Experientia didici benignitatem facilis absolutionis erga istos sævitiam esse immanem. Ipse pluries peccavi nimia benignitate absolutionis impertitæ. Infirmitatem hanc omnium difficillimam esse fatentur omnes. Quid ergo agendum? Dicam quod sentio, & aliorum judicio subjicio.

V. Consuetudinarii qui versantur in occasione proxima ex doctrina Ecclesiæ sacramentorum frequentia non curantur, sed occasionis derelictione. Similiter isti non sacramentorum frequentia, sed habitus eradicatione sanandi sunt. Intima est occasio hæc, & ipsi naturæ insita. Eo modo quo exterior derelinqui nequit. Quomodo ergo? Carnis crucifixione, jejuniis, precibus, ciliciis, humicubationibus, disciplinis, eleemosyna, & segregatione ab omnibus mundi illecebris. Difficilia hæc sunt. Difficillima, quia difficillimæ curationis morbus est. Ejusmodi infirmum sic alloquere. Quid miser ageres medio in mari constitutus furentibus undis & procellis, cælo tonante & fulminante, tempestate sæpius exagitante, & naufragio jam jam ad te deglutiendum imminente? Quid, inquam, ageres? Merces, pecunias, vestes, & omnia projiceres, ut nudus portum arriperes. In funestiori, sæviorique tempestate versaris. Gehenna aperta est, super latera inferni ambulas, furor divinæ vindictæ, quæ a tanto tempore flagellum distulit, jam jam ictum intorquet. Nisi omnium virium conatu, quo utereris in declinando corporis naufragio, utaris in hac expellenda lepra fœtidissima, & ipsis visceribus & sanguini hærente, actum de tua salute est. Desperationis ergo laqueo me jugulas? In desperationem ne te conjicerem, si in dicto corporis naufragio constituto tibi suaderem ut omnibus abjectis contenderes & nitereris portum nudus & semivivus tenere? Immo tu miser de salute tua desperare obstinate vis, qui tanta obrutus mortifera peste eam expellere recusas. Difficillima præscribo remedia? Verum habet. At diuturna experientia didici hunc morbum putridum aliis remediis non curari. Cedo. Quid difficilius quam projicere merces, thesauros, vestes ipsas, ut corporis

nau-

naufragium evadas? Difficiliora hæc sunt, quam quæ ego præscribo, ut animæ naufragium declines. Vis ergo sanari? Paradisus apertus est. Christus expansis brachiis te expectat. Potes ejusdem adjutus gratia, si vis. Sed necessaria est deliberatio vehementissima, atque fortissima supra quam explicari potest. Requiritur universalis magnanima & robusta mutatio integræ vitæ. Conatus illos adhibere debes quos exereres ad corporis naufragium vitandum, & flammarum ardentium fornacem. Remedium efficax in hoc vertitur ut persuasum istis sit, nunquam se emendaturos nisi difficillimo, & violento labore, gemitu, planctu, jejunio, cinere, & cilicio. Si semel portum emendationis post duorum aut trium mensium intervallum severæ pœnitentiæ attigeris, felicissime triumphabundus ambulabis viam arctam Domini nostri Jesu Christi, non secus ac ille qui naufragium corporis evasit. Tentationem ictus aliquos patieris; sed feliciter eos exsufflabis, & deridebis.

VI. His peractis, tum absolutionem impertimini o Confessarii, & sacramentorum frequentia, aliisque pietatis operibus confirmate, & roborate convalescentes. Credite, credite, absolutionum facilitate fovetur hæc pestis, non sanatur. Paucos utique lucrabimini, quia pauci sunt electi. Sed cavete ne dum nimia & crudelissima benignitate salvare istos sues continenter se se in luto libidinis revolventes contenditis, æternum pereatis ipsi. Advertite vafros istos esse & versutos. Se abstinere solent a pollutionibus per unam & alteram hebdomadam, ut vobis eripiant absolutionem. Observate ergo omnia ne decipiamini, & decipiantur ipsi, qui ex facilitate absolutionum ansam peccandi arripiunt.

VII. Debitoribus morosis absolutio non impertiatur, nisi prius debita solvant, cum possint, & aliena restituant. Prætextus & excusationes difficillime admittantur. Communiter illi debitis gravati sunt qui possunt, & nolunt solvere. Pauperibus nemo fidit pecuniam suam: neque merces iis dantur, nisi protinus solvant. Divites sunt illi qui opprimunt mercatores, & artifices, ut luxum, fastum, & ambitionem foveant.

VIII. Feminis quoque vanis, ambitiosis luxum & pompas ad ipsum tribunal deferentibus suspendatur absolutio, & præsertim illis expudoratis, quæ nuda ubera ostentant, quæ cum viris sine necessitate conversantur, quæ munuscula & munera ab amasiis recipiunt. Audite S. Carolum Borromæum in *Instruct. Conf.* ubi rem hanc fuse explicat. *Nec etiam absolvant qui in vestium splendore, aut superfluo corporis ornatu mortaliter peccant. Et quia hodie sæculi pompæ & vanitates ad summum creverunt potissimum ex* CULPA CONFESSARIORUM, *qui ab hoc peccato pœnitentes suos inconsideratius* (N. B.) *absolvunt, & nullum fortassis ea de re scrupulum ipsis movent.* Si plura cupis, consule *Tom. 9. lib. 2. diss. 3. c. 10.*

CAPUT IV.

De sigillo confessionis.

I. QUÆST. I. *Quo jure Confessarii custodire secretum eorum quæ audierunt in confessione, debent?* RESP. Triplici, naturali, divino, & ecclesiastico, ut docent omnes. Contra hæc tria jura peccaret violator. Hoc sigillum oritur ex sola confessione sacramentali, qua pœnitens bona fide sua peccata Sacerdoti manifestat ad obtinendam absolutionem, quamvis ob indispositionem pœnitentis, aut defectum jurisdictionis Confessarii absolutio non impertiatur. Si quis confiteretur alicui se fingenti Sacerdotem, iste obnoxius sigillo esset.

II. Si quis fingeret confessionem, & sub confessionis larva provocaret ad turpia, aut injuriis afficeret Sacerdotem, vel aliquod crimen Sacerdotis ministerio pertentaret, nullum hinc oriretur sigillum. Similiter quando aliquid communicatur sub sigillo confessionis, etiamsi flexis genibus dicatur *Confiteor*, non oritur sigillum sacramentale, sed tantum naturale. Ex sola itaque confessione ordinata ad obtinendam absolutionem suo tempore opportuno dandam, oritur sigillum sacramentale.

III. QUÆST. II. *Quam gravis sit sigilli custodia, & an liceat aliquo in casu illud violare?* RESP. Gravissima est istius sigilli custodia, triplici jure, ut dictum est, imposita. Nullo unquam in casu sive privato, sive publico licitum est illud aperire, etiamsi subeunda mors esset, & periclitaretur universus orbis. Materia istius sigilli sunt singula peccata sive mortalia, sive venialia determinata in confessione manifestata. Summa prudentia & cautione hoc sigillum custodiendum est.

IV. QUÆST. III. *Potest ne Confessarius loqui de auditis in confessione ex licentia pœnitentis?* RESP. Certum est pœnitentem posse im-

impertiri licentiam dictam Confessario, cum sigillum sit in favorem ejusdem pœnitentis. Quare sicut pœnitens se ipso manifestare sua peccata valet; ita potest alteri licentiam concedere id præstandi. Hæc autem pœnitentis licentia debet esse libera, expressa; nec sufficit interpretativa, vel præsumpta. Interdum pœnitens sub gravi tenetur hanc licentiam concedere, ut ad avertendum aliquod grave malum imminens Reipublicæ, aut alteri.

V. Quæcumque peccata etiam publica in confessione manifestata cadunt sub sigillo. Heinc Confessarius audiens peccata alicujus damnati ad mortem propter furta, homicidia, blasphemias, hæreses &c. nequit hæc crimina revelare ut in confessione audita. Si aliunde novit, loqui, ut ceteri, data occasione poterit. Quare Parochus potest & debet suum parochianum, quem novit publicum feneratorem, vel concubinarium rejicere a communione, quamquam ad hoc cavendum parochianus eidem ficte confiteatur.

VI. QUÆST. IV. *Quid respondere Confessarius debet rogatus an audierit confessionem meretricis, concubinæ* &c.? RESP. Respondere debet se audivisse ejusdem confessionem, suoque officio functum esse. Quid si meretrix schedam seu testimonium confessionis peteret? Negant dandam esse aliqui. Sed hæc opinio mihi falsa est. Confessio facta est, ut supponitur. Si Confessarius diceret, se eam non absolvisse, frangeret sigillum, ut omnes fatentur. Negans schedam reipsa dicit, se eam non absolvisse. Cedo. Cur neganda est hæc scheda? Quia meretrix non fuit absoluta? Si hæc ratio consisteret, nullum esset sigillum, nisi cum absolutio impertitur; quod est manifestus error. Danda ergo scheda est confessionis auditæ, quia hoc non est testimonium absolutionis.

VII. QUÆST. V. *Potest ne Confessarius dicere, in tali oppido, communitate, collegio gravia crimina patrari, dum ea in confessione audivit?* RESP. Frangeret procul dubio sigillum, dum de tali oppido, civitate, communitate crimina gravia panderet. Si tamen civitas ampla, & populosa esset, non crederem sigillum violari. Quando ergo oppidum, sive civitas parva est, tum sigillum violatur, quia & scandalum oritur, & facile deprehendi posset, quis talia enormia crimina patravit. Qui de collegio, conventu crimen auditum in confessione revelaret, sigillum frangeret, quia infamaret talem ordinem. Tacendo Confessarius nunquam peccat. In locutione semper periculum adest. Cohibeat ergo linguam suam.

VIII. Nec cum suo pœnitente de auditis in confessione loqui Confessarius potest absque expressa ejusdem licentia. Si ipse pœnitens loqui sponte incipiat, expressa intelligitur licentia. Continuo post datam absolutionem potest monere, hortari, corrigere pœnitentem, quia judicium sacramentale adhuc perseverat.

IX. Confessarius nequit uti notitia habita in confessione ad exteriorem gubernationem. Clemens VIII. an. 1594. prohibuit Regularibus ne confessionis notitia utantur ad regimen exterius. Quod decretum confirmavit Urbanus VIII. *const.* 26. Quare infertur 1. non posse Confessarium a sacrificio abstinere, fugere, quando cognovit in confessione ab aliquo criminis socio sibi parari insidias, venenum infusum in calice, si delicti complices conjicerent ab aliquo sociorum revelatum crimen esse. 2. Nequit Confessarius denegare Eucharistiam, vel benedictionem matrimonii pœnitenti coram uno, vel alio teste id postulanti, etiamsi denegarit eidem absolutionem. 3. Non potest sacris interdicere Sacerdotem subditum, aut rejicere canonice electum propter crimina in confessione detecta, neque vitare excommunicatum propter occisionem Clerici in confessione manifestatam.

X. Maritus invita uxore suscipit Sacerdotium. In articulo mortis uxoris confessionem audiens intelligit matrimonium suum esse invalidum, & nullum. Fictitia uxor convalescit. Debitum petit, debet ne maritus Sacerdos reddere, cum ficta uxor scit eum non reddere ob confessionem auditam? Casus iste chimæricus est. Si contingeret, deberet Confessarius petere facultatem colloquendi cum ea, si convalesceret, & fictum matrimonium rescindere. Quid si renueret? Non esset absolvenda utpote indisposita, quia parata vivere in concubinatu. Quid si absque absolutione convalesceret? Hypotheses istæ arbitrariæ commenta sunt. Si hypothesis occurreret, confugiendum ad Deum esset, qui nunquam innocentem tentari supra id quod potest permittit. Sed repeto casum chimæricum esse.

XI. QUÆST. VI. *Quomodo se gerere Confessarius debet quando interrogatur de auditis in confessione?* RESP. Si Confessarius absolute interrogetur, potest absolute respondere se nescire, etiam adjecto sacramento, quia præ-

præsumitur non interrogari ut Confessarius. Quid si versutus interrogator peteret ut panderet ea quæ ut Confessarius scit? Tum intrepide Confessarius respondere debet, interrogationem indignam esse, & rejicere interrogatorem ut hominem iniquum. Plures alii casus discuti solent de hoc sigillo; sed quia obvii sunt, & nullius difficultatis, illos prætereo. Confessarius severa, & prudenti linguæ custodia omnes resolvet.

XII. QUÆST. VII. *Quinam teneantur ad hoc sigillum?* RESP. Præter omnes Confessarios sive legitimos, sive fictos, tenentur omnes interpretes quorum ope utuntur pœnitentes, ut manifestent Sacerdoti peccata sua. Adstantes quoque huic sigillo subjecti sunt, cum absque eorum præsentia fieri confessio nequeat, ut in communi naufragio, vel peste contingit. Similiter qui audiunt vel casu, vel industria peccatum confitentium sacramentaliter, servare sigillum hoc tenentur, sicut & consiliarii, quibus ex necessitate manifestatur persona pœnitens, & superiores a quibus petitur facultas pro reservatis.

CAPUT V.

De sollicitatione.

I. PLura diplomata ediderunt Romani Pontifices Paulus IV. an. 1561. Pius IV. an. 1564. Clemens VIII. 1592. Paulus V. 1608. Gregorius XV. 1622. adversus Confessarios sollicitantes, onusque imposuere eosdem denuntiandi ad sacræ inquisitionis tribunal. BENEDICTUS XIV. an. 1741. constitutionem edidit, cujus initium est *Sacramentum Pœnitentiæ*: in qua omnia quæ desiderari possunt, resolvuntur perspicuitate summa. Integram illam exhibeo.

BENEDICTUS EPISCOPUS &c.

„ Sacramentum Pœnitentiæ, quam secundam post naufragium deperditæ gratiæ tabulam sancti Patres apte nuncuparunt, „ Nos licet immerentes ad universi dominici gregis curam superna dispositione „ vocati omne studium, & pastoralem solicitudinem adhibere tenemur ne, quod „ post amissam Baptismi innocentiam datum est divina benignitate perfugium, „ per dæmonum fraudem, & hominum Dei „ beneficiis perverse utentium malitiam naufragis ac miseris peccatoribus luctuosum „ evadat exitium; & quod in salutem, & „ curationem animarum a Deo, qui dives „ est in misericordia, institutum est, execrabili sceleſtorum quorumdam Sacerdotum improbitate in earum perniciem, „ atque interitum vertatur.

„ §. I. Dudum quidem a fel. rec. Gregorio Papa XV. Prædecessore nostro per „ suas litteras in forma Brevium sub datum Romæ apud S. Mariam Majorem „ die XXX. Augusti MDCXXII. Pontificatus „ sui anno secundo, sapienter provisum fuit „ contra quoscumque Sacerdotes audiendis „ Confessionibus deputatos ad turpia, & „ inhonesta solicitantes; & deinceps successivis temporibus ad earum litterarum interpretationem, ac declarationem plura „ subinde a Congregatione Vener. Fratrum „ Nostrorum S. R. E. Cardinalium adversus hæreticam pravitatem generalium Inquisitorum sub die XI. mensis Februarii „ anno Domini MDCLXI. prodierunt decreta, & a rec. mem. Alexandro P. P. „ VII. pariter Prædecessore nostro in Congregatione generali Sanctæ Romanæ universalis Inquisitionis die XXIV. Septemb. „ MDCLXV. coram eo habita, inter alias „ ab evangelica veritate, & sanctorum Patrum doctrina alienas & dissonas propositiones, sexta videlicet, & septima, huc „ revocandæ, damnatæ, & prohibitæ fuerunt. Nos itaque mature perpendentes „ quanti momenti sit ad æternam animarum salutem ea ubique exacte observari, „ & quanti ad infirmas oves curandas, & „ decorem S. Ecclesiæ Dei retinendum interfit, ne aliqui Sacerdotes Pœnitentiæ „ sacramento nefarie abutentes pœnitentibus pro curatione vulnus, pro pane lapidem, pro pisce serpentem, pro medicina venenum porrigant, sed animo secum recolentes, se a Christo Domino „ Præsides, & Judices animarum constitutos, ea sanctitate, quæ sublimitati, ac „ dignitati muneris convenit, tam venerandum sacramentum administrent; motu „ proprio, & ex certa scientia, ac matura „ deliberatione nostra præfatas Litteras hujusmodi, ac omnia, & singula decreta „ ad illarum interpretationem, & declarationem emanata apostolica auctoritate „ tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illisque omnibus, & singulis „ inviolabilis apostolicæ firmitatis robur „ adjicimus; atque etiam, quatenus opus „ sit, denuo committimus, & mandamus „ omnibus hæreticæ pravitatis Inquisitoribus „

„ bus, & locorum ordinariis omnium regno-
„ rum, provinciarum, civitatum, dominio-
„ rum, & locorum universi Orbis Christia-
„ ni, in suis respective diœcesibus, ut di-
„ ligenter, omnique humano respectu post-
„ posito, inquirant, & procedant contra
„ omnes, & singulos Sacerdotes tam sæcu-
„ lares, quam regulares quomodolibet exem-
„ ptos, ac Sedi Apostolicæ immediate sub-
„ jectos, quorumcumque Ordinum, Institu-
„ torum, Societatum, & Congregationum,
„ & cujuscumque dignitatis, & præeminen-
„ tiæ, aut quovis privilegio, & indulto mu-
„ nitos, qui aliquem pœnitentem, quæcum-
„ que persona illa sit, vel in actu sacra-
„ mentalis confessionis, vel ante, vel imme-
„ diate post confessionem, vel occasione,
„ aut prætextu confessionis, vel etiam ex-
„ tra occasionem confessionis in confessio-
„ nali, sive in alio loco ad confessiones au-
„ diendas destinato, aut electo cum simu-
„ latione audiendi ibidem confessionem, ad
„ inhonesta, & turpia solicitare, vel pro-
„ vocare, sive verbis, sive signis, sive nuti-
„ bus, sive tactu, sive per scripturam, aut
„ tunc, aut post legendam tentaverint, aut
„ cum eis illicitos, aut inhonestos sermo-
„ nes, vel tractatus temerario ausu habue-
„ rint; & quos in aliquo ex hujusmodi ne-
„ fariis excessibus culpabiles repererint, in
„ eos pro criminum qualitate, & circum-
„ stantiis severe animadvertant per condi-
„ gnas pœnas juxta memoratam Gregorii
„ prædecessoris Nostri constitutionem, quam
„ hic de verbo ad verbum pro inserta ha-
„ beri volumus: dantes etiam, si opus sit,
„ & rursus concedentes facultatem, ne de-
„ lictum tam enorme, & Ecclesiæ Dei in-
„ juriosum remaneat ob probationum dese-
„ ctum impunitum, jam alias in præfata
„ constitutione tributam procedendi cum
„ testibus etiam singularibus, dummodo præ-
„ sumptiones, indicia, & alia adminicula
„ concurrant.

„ §. 2. Meminerint præterea omnes &
„ singuli Sacerdotes ad confessiones audien-
„ das constituti teneri se, ac obligari suos
„ pœnitentes, quos noverint, fuisse ab aliis,
„ ut supra, solicitatos, sedulo monere juxta
„ occurrentium casuum circumstantias de ob-
„ ligatione denuntiandi Inquisitoribus, seu
„ locorum Ordinariis prædictis personam,
„ quæ solicitationem commiserit, etiamsi Sa-
„ cerdos sit, qui jurisdictione ad absolutio-
„ nem valide impertiendam careat, aut so-
„ licitatio inter Confessarium, & pœniten-
„ tem mutua fuerit, sive solicitationi pœ-
„ nitens consenserit, sive consensum mini-
„ me præstiterit, vel longum tempus post
„ ipsam solicitationem jam effluxerit, aut
„ solicitatio a Confessario, non pro se ipso,
„ sed pro alia persona peracta fuerit. Ca-
„ veant insuper diligenter Confessarii, ne
„ pœnitentibus, quos noverint jam ab alio
„ solicitatos, sacramentalem absolutionem
„ impertiant, nisi prius denuntiationem præ-
„ dictam ad effectum perducentes delinquen-
„ tem indicaverint competenti judici; vel
„ saltem se, cum primum poterunt, dela-
„ turos spondeant, ac promittant.

„ §. 3. Et quoniam improbi quidam ho-
„ mines reperiuntur, qui vel odio, vel ira,
„ vel alia indigna causa commoti, vel alio-
„ rum impiis suasionibus, aut promissis,
„ aut blanditiis, aut minis, aut alio quo-
„ vis modo incitati, tremendo Dei judicio
„ posthabito, & Ecclesiæ auctoritate con-
„ tempta, innoxios Sacerdotes apud Eccle-
„ siasticos judices falso solicitationis insimu-
„ lant: ut igitur tam nefaria audacia, &
„ tam detestabile facinus metu magnitudi-
„ nis pœnæ coerceatur, quæcumque perso-
„ na, quæ execrabili hujusmodi flagitio se
„ inquinaverit, vel per seipsum innocentes
„ Confessarios impie calumniando, vel sce-
„ leste procurando, ut id ab aliis fiat, a
„ quocumque Sacerdote quovis privilegio,
„ auctoritate, & dignitate munito, præter-
„ quam a Nobis, nostrisque successoribus,
„ nisi in fine vitæ, & excepto mortis ar-
„ ticulo, spe absolutionis obtinendæ, quam
„ Nobis, & successoribus prædictis reserva-
„ mus, perpetuo careat.

§. 4. Demum magnopere cupientes a sa-
„ cerdotalis judicii, & sacri Tribunalis san-
„ ctitate omnem turpitudinis occasionem,
„ & sacramentorum contemptum, & Eccle-
„ siæ injuriam longe submovere, & tam exi-
„ tiosa hujusmodi mala prorsus eliminare,
„ &, quantum in Domino possumus, ani-
„ marum periculis occurrere, quas sacrilegi
„ quidam dæmonis potius, quam Dei mi-
„ nistri, loco eas per sacramentum Creatori
„ suo, ac nostro reconciliandi, majori pec-
„ catorum mole onerantes in profundum ini-
„ quitatis barathrum nefarie submergunt,
„ nonnullorum Venerabilium Fratrum No-
„ strorum S. R. E. Cardinalium, & aliquo-
„ rum in Theologia Magistrorum consilio
„ desuper adhibito, accedentibus quoque ite-
„ ratis plurium Episcoporum supplicationi-
„ bus, hac nostra in perpetuum valitura

„ san-

„ ſanctione, quemadmodum a pluribus Epi-
„ ſcopis per ſynodales ſuas conſtitutiones
„ jam factum eſſe novimus, omnibus & ſin-
„ gulis Sacerdotibus tam ſæcularibus, quam
„ regularibus cujuſcumque ordinis ac digni-
„ tatis, tametſi alioquin ad confeſſiones ex-
„ cipiendas approbatis, & quovis privile-
„ gio, & indulto, etiam ſpeciali expreſſio-
„ ne, & ſpecialiſſima nota, & mentione
„ digno ſuffultis, auctoritate apoſtolica, &
„ noſtræ poteſtatis plenitudine interdicimus,
„ & prohibemus, ne aliquis eorum extra
„ caſum extremæ neceſſitatis, nimirum in
„ ipſius mortis articulo, & deficiente tunc
„ quocumque alio Sacerdote, qui Confeſſa-
„ rii munus obire poſſit, confeſſionem ſacra-
„ mentalem perſonæ complicis in peccato
„ turpi, atque inhoneſto contra ſextum De-
„ calogi præceptum commiſſo excipere au-
„ deat, ſublata propterea illi ipſo jure qua-
„ cumque auctoritate, & juriſdictione ad
„ qualemcumque perſonam ab hujuſmodi cul-
„ pa abſolvendam, adeo quidem, ut abſo-
„ lutio, ſi quam impertierit, nulla, atque
„ irrita omnino ſit, tamquam impertita a
„ Sacerdote qui juriſdictione, ac facultate
„ ad valide abſolvendum neceſſaria priva-
„ tus exiſtit; quam ei per præſentes has
„ noſtras adimere intendimus; & nihilo-
„ minus ſi quis Confeſſarius ſecus facere au-
„ ſus fuerit, majoris quoque excommunica-
„ tionis pœnam, a qua abſolvendi poteſta-
„ tem Nobis ſolis, noſtriſque ſucceſſoribus
„ dumtaxat reſervamus, ipſo facto incur-
„ rat.

„ §. 5. Declarantes etiam, & decernen-
„ tes, quod nec etiam in vim cujuslibet
„ Jubilæi, aut etiam Bullæ, quæ appella-
„ tur Cruciatæ ſanctæ, aut alterius cujuſli-
„ bet indulti confeſſionem dicti complicis
„ hujuſmodi quiſquam valeat excipere, ei-
„ que ſacramentalem abſolutionem elargiri;
„ cum ad hunc effectum, & in hoc caſu
„ nullus Confeſſarius, utpote qui in hujuſ-
„ modi peccati, & pœnitentis genere juriſ-
„ dictione, ut præfertur, careat, & abſol-
„ vendi facultate a nobis privatus exiſtat,
„ habendus ſit pro Confeſſario legitimo, &
„ approbato. Non obſtantibus Conſtitutio-
„ nibus, & ordinationibus Apoſtolicis præ-
„ ſertim, quæ nuncupantur Cruciatæ ſan-
„ ctæ, vel Jubilæi univerſalis, & plenarii,
„ nec non quibuſvis Eccleſiarum, & Mo-
„ naſteriorum, & Ordinum quorumlibet,
„ quorum ipſi Sacerdotes fuerint, etiam ju-
„ ramento, confirmatione apoſtolica, vel
„ quavis firmitate alia roborati, ſtatutis,
„ & conſuetudinibus, Privilegiis quoque,
„ Indultis, & Litteris Apoſtolicis ſub qui-
„ buſcumque tenoribus, & formis, ac cum
„ quibuſvis clauſulis, & decretis, etiam mo-
„ tu proprio, aut alias quomodolibet con-
„ ceſſis etiam iteratis vicibus approbatis,
„ & innovatis: quibus omnibus eorum te-
„ nores præſentibus pro expreſſis habentes
„ hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſ-
„ ſe derogamus, ceteriſque contrariis qui-
„ buſcumque.

„ §. 6. Volumus demum, ac præcipimus,
„ ut omnes locorum Ordinarii tam præſen-
„ tes, quam futuri pro tempore exiſtentes
„ in approbatione Confeſſariorum tam præ-
„ dictam Conſtitutionem Gregorii Præde-
„ ceſſoris, quam præſentem hanc Noſtram
„ ab omnibus Sacerdotibus approbandis at-
„ tente legi, & accurate obſervari curent,
„ moneantque eos in Domino, atque hor-
„ tentur, ut ſacrum miniſterium ipſorum
„ fidei commiſſum ſumma animi innocen-
„ tia, morum puritate, judicii integritate
„ peragant, exhibeantque ſemetipſos, ut
„ miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſte-
„ riorum Dei; memores præterea ſint, ſe
„ locum tenere, ac vices obire ſummi at-
„ que æterni Sacerdotis, qui ſanctus, inno-
„ cens, impollutus, per Spiritum ſanctum
„ ſemetipſum obtulit immaculatum Deo,
„ ut emundaret conſcientiam noſtram ab ope-
„ ribus mortuis ad ſerviendum Deo viven-
„ ti. Sedulo igitur ſtudeant, diligenterque
„ caveant, ne quærentibus & pulſantibus
„ eorum culpa cælum claudatur, ne deper-
„ ditæ oves ad ovile dominicum redire pro-
„ perantes eorum manibus ferarum dentibus
„ dilaniandæ tradantur, ne Prodigi Filii
„ egentes, & ſaucii, ad cæleſtem Patrem
„ revertentes nefaria eorum improbitate gra-
„ vioribus peccatorum vulneribus dum ad-
„ huc in via ſunt, confodiantur.

„ §. 7. Ut autem præſentes Litteræ ad
„ omnium notitiam facilius deveniant, &
„ nemo illarum ignorantiam allegare va-
„ leat, volumus illas, ſeu earum exempla
„ ad valvas Eccleſiæ Lateranenſis, & Baſi-
„ licæ Principis Apoſtolorum, nec non Can-
„ cellariæ Apoſtolicæ, Curiæque Generalis
„ in Monte citatorio, ac in Acie campi
„ Floræ de urbe, ut moris eſt, affigi, &
„ publicari, ſicque publicatas, & affixas
„ omnes, & ſingulos, quos illæ concernunt,
„ perinde arctare, & afficere, ac ſi unicui-
„ que eorum nominatim, & perſonaliter in-

„ tima-

„ timatæ fuiſſent: utque ipſarum præſen-
„ tium Litterarum tranſumptis, ſeu exem-
„ plis, etiam impreſſis manu alicujus No-
„ tarii publici ſubſcriptis, & ſigillo alicu-
„ jus perſonæ in eccleſiaſtica dignitate con-
„ ſtitutæ munitis eadem prorſus fides tam
„ in judicio, quam extra illud, ubique ad-
„ hibeatur, quæ ipſis præſentibus adhibere-
„ tur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

„ §. 8. Nulli ergo omnino hominum liceat
„ paginam hanc noſtræ voluntatis, ſanctionis,
„ præcepti, mandati, & derogationis infrin-
„ gere, vel ei auſu temerario contraire.
„ Si quis autem hoc attentare præſumpſe-
„ rit, indignationem omnipotentis Dei, ac
„ Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum
„ ejus ſe noverit incurſurum. Datum Ro-
„ mæ apud ſanctam Mariam Majorem an-
„ no Incarnationis Dominicæ milleſimo ſe-
„ ptingenteſimo quadrageſimo primo, Ka-
„ lend. Junii, Pontificatus noſtri anno I.

II. QUÆST. I. *Denuntiari ne debent Confeſſarii ſollicitantes maſculos ad turpia?* RESP. Cardinalis Cozza refert Paulum V. declaraſſe an. 1612. ejuſmodi ſollicitantes denuntiandos eſſe vi conſtitutionis Pii IV. in hac quippe conſtitutione dicitur, qui ſollicitaverit *aliquem pœnitentem*. Æque pœnitens eſt vir, ac mulier. Et ratio urget pro utroque ſexu. Comprehenduntur etiam ſollicitantes ſive pro ſe, ſive pro aliis, ut habetur §. 2. reſcriptæ *Conſtit.*

III. QUÆST. II. *Denuntiandus ne eſt Confeſſarius qui chartam provocantem ad turpia mulieri confitenti legendam tradit?* RESP. Duas ſequentes hac de re opiniones damnavit Alex. VII. n. 6. *Confeſſarius qui in ſacramentali confeſſione tribuit pœnitenti chartam poſtea legendam, in qua ad venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in confeſſione, ac proinde non eſt denuntiandus.* n. 7. *Modus evadendi obligationem denuntiandæ ſollicitationis eſt, ſi ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante: hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denuntiandi.*

IV. QUÆST. III. *Sacerdotes qui fingunt ſe Confeſſarios, cum non ſint, denuntiari ne debent, ſi ſollicitent ad turpia?* RESP. Adfirmans ſententia vera eſt, & colligitur ex §. 1. & 2. reſcriptæ *Conſtit.* ubi omnes Sacerdotes abſque limitatione comprehenduntur. Si tamen laici, vel clerici fingant ſe Sacerdotes, & ſollicitent ad turpia, denuntiandi non ſunt, ut communis ſententia docet. Si tamen Confeſſarius per clericum, aut laicum ſub larva confeſſionis ſollicitaret, denuntiandi eſſent vi aliarum conſtitutionum.

V. QUÆST. IV. *Quem ſenſum hæc verba*, in actu ſacramentalis confeſſionis, vel ante, vel immediate poſt, *præferunt?* RESP. Qui intra ſpatium inceptæ confeſſionis uſque ad finem incluſive ſollicitant, denuntiandi juxta omnes ſunt. Diſputant ſuper aliis duabus particulis *immediate ante, vel poſt*. Miſſis cavillationibus verba hæc non phyſice, ſed moraliter accipienda ſunt. *Immediate ante* ſignificat, ſi quis mulierem paratam ad confeſſionem, aut confeſſionem petentem, quamque poſt acceſſuram noſceret, provocaret ad turpia, ſollicitaret *immediate ante confeſſionem*, licet aliquod ſpatium interflueret antequam confiteretur. *Immediate poſt* ſollicitaret, ſi peracta confeſſione, vel mulieri chartam ad turpia incitantem traderet in Eccleſia legendam, aut verbis obſcænis provocaret; ſi ad domum mulieris accederet, vel in itinere comes ſollicitaret, denuntiandus eſſet.

VI. QUÆST. V. *Quem ſenſum hæc verba*, vel occaſione, vel prætextu confeſſionis, *produnt?* RESP. Occaſio, & prætextus duo ſunt diverſa. *Occaſione confeſſionis* ſollicitare quis dicitur qui reipſa ex ipſa confeſſione anſam ſollicitandi arripit ad turpia. Prætextus vero confeſſionis tunc eſt, quando quis ſimulat & fingit confeſſionem, ut inde provocare ad venerem queat. Variis modis nefarius Confeſſor ſollicitare ad turpia confeſſionis occaſione valet. 1. expreſſa impudentia. 2. dum intelligit pœnitentem luxuriæ flagitia confitentem, & ad venerem proclivem, eam ſignis, geſtibus, ſuſpiriis, aliiſque indiciis concitat ad libidinem. Hi juxta omnes ſunt denuntiandi. 3. Cum ex notitia acquiſita in confeſſione propenſionis ad venerem, occaſionem nanciſcitur eam provocandi paulo poſt confeſſionem, dummodo perſona ſollicitata prudenter judicare queat hanc ſollicitationem oriri ex notitia habita in confeſſione. Quare circumſtantiæ ſpectandæ ſunt.

VII. *Prætextu confeſſionis* ſollicitat Confeſſarius qui mulierem invitat ad confeſſionem, eamque in Eccleſiæ janua expectat, ibi, nulla confeſſionis mentione facta, ad venerem incitat. Mulier, præmiſſa conventione de peccato carnis patrando cum Sacerdote, illum domum vocat, & ut domeſticos eludat propter executionis difficultatem, ægrotam ſe fingit, & prætextu confeſſionis ſimul commiſcentur. Iſte denuntiandus eſt.

VIII. Mulier accedit ad Confeſſarium dicens ſe velle craſtina die confiteri. Illam

iſte

iſte extra confeſſionale ſollicitat, quin confeſſionem ſimulet. Hic eſt ne denuntiandus? Vera ſententia adfirmat. Similiter denuntiandus eſſet ille Confeſſarius qui mulieri diſſuaderet confeſſionem, ut ſecurius illam concitaret ad venerem. Omnes quoque qui in confeſſionali abſque confeſſione vera, aut ſimulata ſollicitant, denuntiandi ſunt, ſicut & illi qui adſtantes mulieres expectantes confiteri, nutibus, aut ſignis ſollicitant. Qui in Religioſorum capellis, ſeu cellulis, ubi confeſſiones audiuntur, ſollicitant ad turpia, denuntiandi ſunt, etiamſi nec audiant, nec ſimulent confeſſionem. In ceteris aliis locis non deputatis ad confeſſiones audiendas, tunc ſolum denuntiandi ſunt, quando Confeſſarii aut reipſa audiunt, aut ſimulant audire confeſſiones, ſi ad turpia ſollicitent.

IX. Qui non ad turpia, ſed ad alia crimina, puta furtum, homicidium, ſollicitarent, eſſent denuntiandi ex aliis decretis latis adverſus ſuſpectos de hæreſi. Ut ſollicitantes denuntientur, non requiritur quod actus quo provocant ad turpia, ſit natura ſua mortalis; ſed ſat eſt quod ex circumſtantia loci, temporis, & adminiſtrationis ſacramenti talis ſit. Similiter denuntiandi ſunt Confeſſarii qui in dictis locis turpes ſermones habent cum pœnitentibus, ut colligitur ex clauſula conſtitutionis: *Aut cum eis illicitos, & inhoneſtos ſermones, ſive tractatus habuerint.* Innumeri ſunt modi, quibus lupi iſti rapaces inficere, & devorare Chriſti oves ſolent. Nec eos numerare expedit. Quiſque ex circumſtantiis deprehendere eos valet.

X. Verba dubia in meliorem partem ſunt interpretanda, præſertim dum Confeſſarius eſt notæ probitatis. Cuilibet etiam cautiſſimo excidere verba dubia queunt. Quare cavendum eſt ne dum iniquorum pravitas coercenda curatur, innocentum & proborum hominum fama maculetur. Dum Confeſſarius ſollicitatur, ſi conſentiat, denuntiandus eſt.

XI. Quamquam in omnibus aliis delictis præmittenda ſit correctio fraterna; quando tamen delicta ſunt contra bonum publicum, ut ſunt delicta ejuſmodi, & hæreſes, prætermiſſa correctione denuntiari debent. Quare Alexander VII. declaravit an. 1660. denuntiandos eſſe ſollicitantes, non præmiſſa correctione fraterna. Non ſolum perſonæ ſollicitatæ, ſed etiam, qui vel caſu audierunt Confeſſarium ſollicitantem, vel ab ipſa perſona ſollicitata, niſi hæc implere onus ſuum velit, denuntiare tenentur. Perſonæ ſollicitatæ ipſæ comparere ad tribunal debent: quæ per epiſtolam denuntiant, proprium nomen & cognomen ſcribere debent. Si puellæ, & matronæ nobiles non audeant adire vel Inquiſitorem, vel Epiſcopum, id agere per internuntium, nempe per Confeſſarium valent. Eligatur aut Inquiſitor, aut Epiſcopus, prout melius expedit denuntiationis fini. Ad pœnas quod attinet contra calumniatores, & falſos denuntiatores lege reſcriptam *Conſt.* BENEDICTI XIV.

MONITUM

AD CONFESSARIOS.

I. BReviter de ſacramento Pœnitentiæ diſputatum. Vos o Confeſſarii doctrina, zelo, vigilantia ſupplete quæ ego vel brevitatis ſtudio, vel inſcitia, & ignorantia prætermiſi. Duo recordari vobis magnopere intereſt. Unum quod niſi vos ipſi conſcientiæ veſtræ vineam ſedulo excolueritis, ex eadem evulſis ſpinis, vepribus, & tribulis; niſi inordinatos animi motus moderari; ſuperbiam, ambitionem refulgendi in hac mundi ſcæna compeſcere; niſi mundi oblectamentis, illecebris, & præſtigiis renuntiare ſatageritis; niſi ipſi caſti, mortificati, humiles, devoti fueritis; fruſtra ex librorum lectione regulas & artem alias regendi animas addiſcetis. Mementote, Ven. Magiſtr. Avila docere vix e mille, & S. Franciſcum Saleſium vix e decem millibus unum Confeſſarium optimum, & neceſſariis dotibus ornatum reperiri. Si talia ego ſcriberem, quæ non intorquerentur in me maledicta? At rogo vos ut ſæpe mente revolvatis ejuſmodi documenta, & illud S. Thomæ de Villanova: *Quid Eccleſiam Dei hodie perdit, niſi Confeſſariorum & Paſtorum blandiens adulatio?* Chriſtianorum reformatio a cura veſtra potiſſimum pendet, & in primis ab Epiſcopis, de quibus infra.

II. Alterum Chriſti documentum vobis ſerio meditandum propono, quod habetur Matth. 13. *Cum autem dormirent homines venit inimicus ejus, & ſuperſeminavit zizania in medio tritici, & abiit. Cum autem creviſſet herba, & fructum feciſſet, tunc apparuerunt & zizania.* Initio zizania non diſtinguebantur a tritico, ſed eidem ſimillima erant. Heinc eſt quod ſervis eadem eradicare cupientibus: *Vis imus, & colliganus ea?* prohibuit Chriſtus inquiens: *Non, ne forte colligentes zizania eradicetis cum eis ſimul & triti-*

triticum. Usque dum nova quædam sistemata moralis doctrinæ disputantur in scholis, similia apparent veritatis grano. Tot speciosis distinctionum, & cavillationum fucis & lenociniis incrustantur, ut a tritico vix discerni zizania queant. Verum enim vero cum fructus pariendi sunt, tunc refulget veritas, & falsitas zizaniorum suas effundit tenebras.

III. Quo hæc tendunt? Ecce. Novum opinandi modum *lib.* 1. vobis exposui, plurimis implicatum subtilissimis sophismatis, & blandis delinitum speculationibus. Imperitis, & hebetioris aciei lectoribus triticum veritatis, & a falsitate zizaniorum non omnibus forte perspicue distinctum apparuit. Fructus illius opinandi modi, teste Pontifice summo, a simplici veritatis evangelicæ grano alienos per omnes hactenus scriptos libros, & præsertim in hoc undecimo ipsi vidistis, & manibus fere tetigistis. Quam sit justificationis christianæ imago, quam nonnulli Casuistæ depingunt, ab imagine quam S. Paulus, & omnes Evangelistæ delineant, diversa, ipsi vidistis, tum in dolore concepto ex timore alicujus ægritudinis, carcerationis, & infamiæ, tum in proposito versatili, & inconstanti, tum in contrarietate doctrinarum *favorabilium*, & *non favorabilium*. Fructus istos vidistis.

IV. Oculos convertite in ultimos, & visibiliores fructus, nempe in Christianorum mores. Ipsi spectatis amasios & amasias, debitores morosos, feneratores, perjuros, vanitatum, ambitionis, pomparum sectatores turmatim ad sacramenta accedere. Quænam morum reformatio? Veritatis triticum, sacramenta Christi suos pariunt fructus, & quidem uberrimos. Ipsi itaque judices sedete, & sententiam dicite num zizania falsitatis immixta sint veritatis grano.

V. Interim huic libro finem imponat doctissimus & piissimus Jesuita Cardinalis Bellarminus, qui epistola ad nepotem suum hæc scribit: *Si quis velit in tuto salutem suam collocare, is animo debet certam veritatem inquirere, & non respicere quid* MULTI (N. B.) *hoc tempore dicant, aut faciant. Et si rei certitudo non possit ad liquidum apparere, debet omnino* TUTIOREM *partem sequi, & nulla ratione, nullius imperio, nulla* UTILITATE *temporali* (N. B.) *proposita, ad* MINUS *tutam declinare. Agitur enim de summa rei, cum de salute æterna tractatur. Et facillimum est* (N. B.) *conscientiam erroneam aliorum exemplo induere.* Hæc meditamini o Confessarii.

LIBER XII.

DE SACRAMENTIS EXTREMÆ UNCTIONIS, ET ORDINIS: DE SIMONIA, & BENEFICIIS.

DISSERTATIO I.

De extrema Unctione, & Ordine.

CAPUT I.

Propositiones damnatæ, & laxæ recensentur, quæ reliqua tria sacramenta extremæ unctionis, ordinis, & matrimonii respiciunt.

§. I.

Theses proscriptæ ab Alexandro VII., & Innocentio XI.

Alexander VII. damnavit sequentes.

22. *NOn est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis: quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.*

40. *Est probabilis opinio quæ dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.*

Innocentius XI. proscripsit infrascriptas.

9. *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali.*

45. *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale; vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.*

46. *Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; immo etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur quam res spiritualis.*

47. *Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium vel primo videtur per hoc* dignores *non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo;*

sitivo ; vel secundo , locutione minus propria ponit digniores, *ut excludat indignos, non vero dignos ; vel tandem loquitur tertio , quando fit concursus.*

50. *Copula cum conjugata , consentiente marito , non est adulterium ; adeoque sufficit in confessione dicere , se esse fornicatum.*

§. II.

Propositiones laxæ quorumdam Casuistarum.

DEstinaveram nullas de matrimonio rescribere laxas opiniones, quod sint adeo fætidæ, & horrendæ, ut legi sine scandalo vix possint. Verum quia hæretici nobis improperant, a Casuistis catholicis multa propudiosa defendi ; & præsertim impius Petrus Bail plura eorum quæ docet hoc in genere Thomas Sanchez, exaggerat: idcirco paucas aliquas rescribam, ut calumniantium hæreticorum ora obstruam, intelligantque, minime quorumdam Casuistarum laxitatis paradoxa a gravioribus Theologis probari.

I. P. Claudius La-Croix *Lib.* 3. *part.* 2. *n.* 1000. „ Gobat *n.* 10. putat in Germania „ licitum esse in Monasteriis per famulos „ vendere vinum & panem: id enim pro„ prie non esse habere tabernam, aut ne„ gotiari, sed sua vendere transeuntibus. “

II. PP. Salmanticenses *tr.* 19. *c.* 1. *pun.* 4. *n.* 55. „ Dicendum igitur est, necessario re„ quiri ad contractum emptionis, & ven„ ditionis quod traditio pecuniæ, vel alte„ rius rei temporalis fiat ex voluntate dan„ di illam ut pretium, seu commensurandi „ illam cum re spirituali, tantique æsti„ mandi ; quod fit per contractum onero„ sum: hac tamen secluſa prava voluntate, „ *etiamsi temporale detur animo consequendi „ spirituale*, non ut pretium onerosum, sed „ gratis, vel ex gratitudine, aut benevolen„ tia, etiam cum aliqua antidoralis obliga„ tionis impositione, nulla simonia commit„ titur, sive munus ante collationem rei „ spiritualis conferatur, sive post ipsam, si„ ve simul cum ipsa. “

III. Iidem Salmant. *ibid. n.* 56. „ Si ali„ quis resignet beneficium in manibus Præ„ lati, vel in favorem alterius, *sed cum eo „ animo, spe, & intentione* ut alter ex gra„ titudine & antidorali obligatione, mune„ ribus, donis, & obsequiis correspondeat, „ alias sine tali spe non resignaturus ; sed „ neque intendens illum alia obligatione „ *præter antidoralem* obligare, nec pacto alio „ oneroso, aut conventione interveniente, „ quo alium *rigorose* obligare intendat ; non „ erit simonia. “

IV. Iidem Salmant. *ibid.* „ Idem est de „ eo qui beneficium in manu Prælati, vel „ in favorem alterius resignat ea spe & in„ tentione ut aliud pinguius ab Episcopo si„ bi conferatur, aliter non resignaturus ; si „ Superiorem non alia, præter antidoralem, „ obligatione astrictum relinquere intendat. „ Idem est in similibus casibus. Valentia „ §. 3. Sotus *art.* 2. Rodriquez *cap.* 58. Pa„ laus *punct.* 4. Suar. Ugol. Sanch. Diana, „ Less. Layman *loc. cit.* . . . qui etiam ad„ dunt, id verum esse, *etiamsi dictam spem „ verbis, vel scripto exprimat Superiori* : quia „ quod optare licet, etiam verbis exprime„ re licet ; & etiam licitum est petere ab „ alio quod ex naturali obligatione tene„ tur. “

V. Iidem Salmant. *ibid. c.* 2. *punct.* 7. *n.* 49. „ Hinc etiam honestatur quod Mona„ steria nobilium Monialium pinguiorem „ dotem, & majorem summam pro ingres„ sæ sustentatione exigant : quia quo sunt „ Monasteria celebriora, majores sumptus „ habent, & sic major summa, ut dos, „ pro ingressura assignatur. “

VI. Iidem Salmant. *ibid. n.* 50. „ Cete„ rum si præter dotem sustentationis am„ plius reciperent, aut peterent Moniales, „ vel quia ingressura est minus nobilis, *vel „ deformis, vel alia infamia, vix excusari „ posse* a simonia, inquit Sanchez *lib.* 2. *c.* 3. „ *dub.* 22. *n.* 7. quod verum judicamus, *nisi „ forte* (N. B.) *inde Monasterio aliquod de„ trimentum eveniat vel in honore, vel in „ aliis rebus temporalibus : quia hoc compen„ sari per incrementum dotis licite potest* ; sic„ ut in matrimonio supra diximus compen„ sari æqualitatem nobilitatis, vel alterius „ rei inter conjuges per assignatæ dotis au„ ctarium. “

VII. Iidem Salmant. *ibid.* „ Hinc libe„ ratur a simonia quod apud nostras Mo„ niales frequenter contingit, nimirum quod „ ut recipiatur vigesima prima, quæ apud „ nos dicitur *la veinte y una*, major dos „ exigitur : ut duo sorores vel tres reci„ piantur in eodem Monasterio, *adhuc ma„ jor summa* requiritur, nisi aliis superex„ cellentibus qualitatibus sint ornatæ : ut „ viduas admittant, *exigitur etiam ut dos „ augeatur*. Etenim in priori casu intendi„ tur reddere ingressum difficilem : quia cum „ ex *sanctissima virgine M. N. sancta The„ resia*

„ *resia* habeant Moniales noſtræ ut ſolum „ ſint viginti &c. . . . In aliis duobus ca„ ſibus eadem ratione major dos exigitur, „ ut difficilior ſit talis ingreſſus &c. "

VIII. Idem Salmant. *ibid. n.* 53. „ Si „ Monaſterium etiam ditiſſimum a recipien„ dis exigat *ex pacto* pecuniam pro ſuſten„ tatione, nec ex jure divino, nec ex po„ ſitivo ſimoniam committit. "

IX. P. Nicolaus Mazzotta *tr.* 3. *diſp.* 5. *cap.* 3. *pag.* 235. „ Si autem des aliquid in„ terceſſori ſive mediato, ſive immediato, „ non quidem pro interceſſione, ſed pro „ labore, lucro ceſſante, damno emergen„ te, diſpendio temporis &c. in eundo & „ redeundo; non eſt ſimonia, quia iſta ſunt „ quid temporale omnino extrinſecum. Croix „ *n.* 91. & alii communiter. "

X. PP. Salmant. *tr.* 19. *c.* 4. *punct.* 3. *n.* 22. „ Emens beneficium non facit injuſti„ tiam, ſed patitur: debebat enim gratis „ accipere quod dato pretio accipit; & tan„ tum peccat contra religionem, cujus tranſ„ greſſio non obligat ad reſtituendum. Nec „ etiam beneficium conferens peccat contra „ juſtitiam, aut ex jure divino invalidam „ facit collationem. "

XI. P. Thomas Tamburinus *lib.* 8. *c.* 4. §. 4. *n.* 5. „ Aſſero ſecundo, omnia benefi„ cia, ſive majora, ut Cardinalatus, & „ Epiſcopatus, ſive minora, ut Canonica„ tus, & Capellania, ſive curam anima„ rum habentia, ut Abbatia, & Parochia, „ ſive non habentia, ut prædictus Canoni„ catus, & Capellania, & cetera beneficia „ quæ ſimplicia nominantur, abſtrahendo „ ab his quæ dantur in concurſu (de qui„ bus mox num. 14.) aſſero, inquam, ſa„ tis eſſe ad evitandum mortale, ſi confe„ rantur dignis, & idoneis, eſto prætermit„ tantur digniores, vel digniſſimi. "

XII. P. Filliucius *tr.* 41. *in Append. c.* 4. *n.* 18. „ Dico quinto, ſententiam quæ cen„ ſet, ſatis eſſe dignos eligere ad beneficia „ quæ non dantur in concurſu, eſſe proba„ bilem ex Tridentino *ſeſs.* 7. *c.* 3. *de ref.* „ dicente: Conferantur dignis: & univer„ ſali æſtimatione in creatione Beneficiario„ rum, & Cardinalium, Epiſcoporum Ab„ batum &c. qui ſi inter dignos habeantur, „ laudatur electior, & electio: non lauda„ retur autem communiter, ſi mala eſſet, „ & peccatum mortale. "

XIII. P. Tamburinus *loc. cit. n.* 8. „ Cum „ immediate antea Concilium videatur eſſe „ contentum de dignis, vel primo videtur „ per hoc *digniores* non aliud ſignificare vel„ le niſi dignitatem eligendorum, ſumpto „ comparativo pro poſitivo: vel ſecundo locu„ tione minus propria ponit *digniores*, ut „ excludat indignos . . . vel tandem tertio „ loquitur, quando fit concurſus. "

XIV. P. Thomas Sanchez *lib.* 2. *diſp.* 15. *n.* 5. „ Probabile eſt valere diſpenſationem „ Pontificis *in matrimonio rato* abſque juſta „ cauſa conceſſam . . . Et ratio eſt, quia „ eſt probabile indiſſolubilitatem talis ma„ trimonii eſſe de jure humano. "

XV. Salmanticenſes *tr.* 9 *c.* 1. *pun.* 6. *n.* 83. „ Sponſalia faciunt licita oſcula, & ample„ xus inter ſponſos. "

XVI. P. Thomas Sanchez *lib.* 3. *diſp.* 18. *n.* 29. „ Limitant aliqui hanc ſententiam, „ niſi adirent ea loca in fraudem decreti „ Tridentini, ut ibi poſſent libere abſque „ Parocho, & teſtibus matrimonio copula„ ri: tunc enim ajunt eſſe invalidum . . . „ Ceterum diſplicet mihi hæc limitatio, & „ credo, licet adirent eo fine ut poſſent li„ bere abſque Parocho, & teſtibus contra„ here, eſſe ratum matrimonium. Primo. „ Nam qui utitur jure ſuo, non poteſt di„ ci fraudem committere, ut ea ratione ef„ fectus impediatur. "

XVII. Idem Sanch. *loc. cit. diſp.* 38. *n.* 7. „ Tertia concluſio. Culpa venialis eſt ea „ verba (*Ego conjungo vos &c.*) omitte„ re . . . Probatur: quia materia non eſt „ gravis, cum ea verba non ſint forma ſa„ cramenti, *nec pertineant ad ſolemnitatem* „ *magni momenti*, nec includant myſterium „ magnæ ſignificationis. Præterea quia quam„ vis Tridentinum utatur verbis præcepti„ vis, at ſub illo præcepto non continetur „ tantum ut Parochus ea verba proferat, „ ſed alia magni momenti, nempe ut præ„ mittantur denuntiationes, & ut matrimo„ nium celebretur coram Parocho & teſti„ bus, ut habeat librum &c. "

XVIII. P. Viva *q.* 4. *art.* 4. *n.* 6. „ Be„ nedictio nuptiarum *non videtur* eſſe res „ gravis, nec VALDE CONGRUENS PRO„ GRESSUI MATRIMONII. Etenim benedi„ ctio nuptialis non eſt ſacramentum, ſed „ quoddam ſacramentale, nec tanti mo„ menti, quanti ſacramentalia quæ Baptiſ„ mo præmittuntur. Quamvis autem non „ vacet culpa veniali illam ſimpliciter omit„ tere ſine ulla cauſa contra uſum & con„ ſuetudinem Eccleſiæ; nihilominus *proba„ bile* eſt nullam eſſe culpam ex juſta cau„ ſa, videlicet ratione temporis feriati, in

„ Adventu, aut Quadrageſima conſummare „ matrimonium ante benedictionem Eccleſiæ, cum videatur eſſe conſilium, non „ præceptum illam præmittere. "

XIX. PP. Salmanticenſes *tract. 9. cap. 14. punct. 3. num. 41.* „ Ex quo inferunt fere „ omnes Doctores noſtræ ſententiæ, & inferri ex illa teſtantur Sanchez *lib. 8. diſp. 25. a n. 12.* & Palaus loco proxime citato, quod ſi talis diſpenſatio remittatur „ Epiſcopo, & ille, antequam expediat „ eam, interroget contrahentes, an copula „ inter eos inceſtuoſa ſit habita: *poſſunt* ipſi „ negare, etiamſi præſtito juramento interroget: quia talis interrogatio eſt ſuperflua, & juridice in tali re non interrogat; & ſic non tenentur juxta illam reſpondere, ſed aſſerere non fuiſſe inter eos „ copulam, &, ne veritati contraveniant, „ in mente retinere poſſunt, *ne tibi dicamus*. Immo etiamſi in reſcripto Pontificis veniat illa clauſula: *Niſi copula inter eos fuerit habita*: quia intelligitur de publica, non de ſecreta. "

XX. P. Patritius Sporer *par. 4. c. 2. ſec. 1. n.* 428. „ Aliud eſt conſenſus, & complacentia in copulam cogitatam ut præſentem, & delectationem actualem venereamex tali copula cogitata actu in appetitu „ ſenſitivo, & partibus venereis conſequentem; quod eſt ſponſis de futuro, & viduis de præterito mortaliter illicitum, & ſolis conjugibus licitum eſt. *Aliud eſt conſenſus & complacentia in copulam cogitatam ut futuram, & delectationem venereamex tali copula futura aliquando conſecuturam; quod ſponſis illicitum non eſt. Cum enim ex ipſis ſponſalibus contractis, velut jure inchoato, talis copula, & delectatio ſit aliquando futura, non debent de ea contriſtari, vel eam averſari; ſed licite in eam conſentire, complacere, vel gaudere de ea poſſunt; cum nihil aliud ſit quam gaudere de ſpe boni futuri, quæ ſpes præſens, & licita eſt. Ita cum plurimis Sanchez, Diana*, &c. "

XXI. P. Thomas Sanchez *lib. 1. diſp. 2. n.* 5. „ Secundum communem ſententiam „ liciti ſunt amplexus, & oſcula inter ſponſos de futuro, eo quod ſponſalia ſunt initium quoddam matrimonii, ac proinde concedunt jus utendi *voluptate præambula matrimoniali*. Ergo per ſponſalia acquiritur jus in corpus, alias nullus illius uſus concederetur; & conſequenter violans hoc „ jus per formicationem, reus erit ultra for„ nicationem injuſtitiæ admiſſæ, neceſſario „ aperiendæ in confeſſione. Et hæc ſententia eſt valde probabilis. "

XXII. Salmanticenſes *tr. 9. c. 15. punct. 6. n. 91.* „ Utrum inter ſponſos de futuro ſint „ licita oſcula, amplexus, tactus, verba „ amatoria &c. extra pollutionis periculum? „ Reſpondetur, quod ſi tales actus ad captandam voluptatem fiant, erunt peccata „ venialia . . . ſi ob ſignum amoris, nullum erit peccatum, dummodo ſponſalia „ inter eos ſint abſoluta; non vero ſi conditionata fuerint. Ratio eſt, quia ſicut „ ſponſalia ſunt *inchoatio quædam* matrimonii, ſic etiam liciti ſunt in illo ſtatu actus „ qui quodammodo ſunt copulæ inchoatio „ & initium. Sanchez *lib. 9. diſp. 46.* Averſa, Diana . . . Bonacina, Azor. "

XXIII. Tamburinus *lib. 7. c. 3. n. 61. pag. mihi* 193. „ Sponſis de futuro valde probabiliter ſine peccato licent quædam amoris ſigna, qualia ſunt oſcula, tactus, aſpectus pudici, ac locutiones amatoriæ *etiam propter delectationem in illis reſidentem*, ſed ſine periculo pollutionis, vel „ conſenſus in illam, vel in copulam; at „ nullo modo impudici. Ita Thomas Sanchez . . . . *Unam excuſationem invenio in ſponſos eas actiones pudicas exercentes cum „ pollutionis periculo prævifo, ſed non intento, & ſine periculo conſenſus in illam. Nam ſi „ in occaſione eſſet ut* INURBANUS *haberetur, „ ſi ab illis abſtineret, poſſet eas uſurpare: „ quia jam adeſt rationabilis excuſatio.* "

XXIV. P. Georgius Gobat *tr. 10. n. 671.* „ Certum eſt apud omnes DD. oſcula, tactus, amplexus non impudicos licite fieri „ inter ſponſos, quando fiunt ſecundum conſuetudinem patriæ in ſignum benevolentiæ ad conciliandum & fovendum mutuum „ amorem in ordine ad matrimonium. Ita „ loquitur Perez. Et quidem ſunt ob finem „ prædictum licitum liciti hi actus, *licet adſit periculum pollutionis*, modo non ſit periculum conſenſus in venereamdelectationem. "

XXV. P. Thomas Sanchez *lib. 9. diſp. 46. n.* 48. „ Oſcula & amplexus, aliique tactus „ non impudici excuſantur a culpa mortali „ inter ſponſos de futuro ratione contractus „ ſponſalium inter ipſos initi. Ratio eſt, „ quoniam ſicut matrimonium ipſum cohoneſtat copulam; ita ſponſalia, quæ quoddam matrimonii initium ſunt, cohoneſtare debent hujuſmodi tactus, *qui inchoatio „ quædam ſunt copulæ*: præſertim quia ſic

„ magis

„ magis fovetur amor in ordine ad matri-
„ monium . . . *num.* 49. Atque hæc con-
„ cluſio vera eſt, quamvis ſponſi *intendant*
„ *eam delectationem* ſenſitivam quæ ex ipſis
„ amplexibus, & oſculis oritur. Quia ſpon-
„ ſalia, quæ matrimonii initium ſunt, ex-
„ cuſant a mortali hanc delectationem, quæ
„ copulæ inchoatio eſt; & in omnino ſolu-
„ tis eſſet culpa mortalis. "

XXVI. P. Gobat *tr.* 10. *n.* 672. „ San-
„ chez *loc. cit. n.* 49. utitur quidem nomi-
„ ne delectationis *ſenſitivæ*, ſed per hanc
„ *certo* intelligit *veneream*, ut patet ex *n.* 5. . . .
„ Fateor tamen, non raro fieri ut Confeſ-
„ ſarius cogatur in praxi ſupponere ſenten-
„ tiam *Sanchezii*, niſi velit tales ſponſos
„ dimittere *ſine abſolutione*, utpote quibus
„ ægre perſuadebit *aut* illos amplexus, o-
„ ſcula &c. eſſe mortalia, aut agnoſcentes
„ eſſe mortalia, forment propoſitum ſe emen-
„ dandi. "

XXVII. Salmanticenſes *tr.* 9. *c.* 15. *pun.* 4.
num. 41. „ Quod verum eſſe aſſerit *Sanchez*
„ cum *Averſa*, & *Navar. etiam ante contra-*
„ *ctum matrimonium*, ſi videat ignorantia
„ invincibili velle ad illud accedere, cre-
„ datque quod ejus admonitioni non acquie-
„ ſcet; ſed læſa conſcientia contracturam
„ quæ bona fide contraheret, *vel magna dif-*
„ *ficultate*, & ſcandalo a tali matrimonio
„ receſſuram. Prudenter igitur Confeſſarius
„ tunc ſileat, *immo tacere tenetur*, inquit
„ Sanchez num. 7. *etiamſi ignorantia ſit ju-*
„ *ris divini*, propter eamdem rationem. "

XXVIII. P. Claudius La-Croix cum Go-
bat ultra pergit *lib.* 6. *par.* 3. §. 3. *num.* 541.
„ Quamvis prævideatur quod monitio ſit
„ profutura, ſi tamen conjuncta ſit cum
„ graviſſimo incommodo alterius, v. g. pro-
„ lium, Confeſſarius non tenetur monere,
„ *ſed poteſt permittere* eos in bona fide. Go-
„ bat *a n.* 57. iterumque *n.* 3. & Sporer. "

XXIX. P. Georgius Gobat *tr.* 7. *n.* 315.
„ Quid faciet Confeſſarius, ſi videat pœni-
„ tentem ex invincibili ignorantia obno-
„ xium v. g. mollitiei, cujus gravitatem
„ edoctus ob habitum pravum vix abſtine-
„ bit? His verbis propoſita fuit illa quæ-
„ ſtio, applicataque huic peculiari vitio,
„ cum poſſet pluribus. Reſpondi autem ex
„ ſcriptis illo *cit. cap.* 37. *n.* 61. Si, probe
„ conſideratis circumſtantiis illius pœniten-
„ tis, omnino judicetur *nihil plane profutu-*
„ *ram monitionem*, ſed cognito a ſe com-
„ mitti grave ſcelus, nihilo rarius patratu-
„ rum illud quam fecit ignarus turpitudi-
„ nis tantæ; coram Deo DISSIMULANDAM
„ ESSE MANIFESTATIONEM VERITATIS. "

XXX. Idem Gobat *ibid. num.* 317. „ Et
„ vero non ſemel didici, eſſe qui inculpa-
„ biliter ignorarent mortalem malitiam hu-
„ jus flagitii. Igitur, practice loquendo,
„ non tam quærendum eſt de illo qui pla-
„ ne nunquam peccatum illud omittet ob
„ cognitam turpitudinem, quam de illo ſo-
„ lo *qui vix omittet*, *ſeu vix abſtinebit*, ut
„ loquuntur illæ litteræ, ideſt qui quando-
„ que, etſi rariſſime, abſtinebit, ſicut, proh
„ dolor! gemunt Confeſſarii ſe nactos com-
„ plures hujus fædiſſimi ſimul & fœtidiſſi-
„ mi furfuris. *De hoc quoque cenſeo intelli-*
„ *gendam ſententiam D. Auguſtini. Morali-*
„ *ter enim non tam prodeſt quam obeſt* ILLA
„ MONITIO, *quæ tantum* impediret ſex,
„ octo, decem peccata formaliter mortalia,
„ cauſabit autem ducenta, trecenta itidem
„ mortalia. "

XXXI. P. Claudius La-Croix *lib.* 6. *par.* 3.
n. 299. „ Qui probabiliter putat matrimo-
„ nium eſſe validum, licite petit debitum:
„ tum quia eſt poſſeſſio pro illo, tum et-
„ iam quia aliquis poteſt hic, uti & ali-
„ bi, ſequi ſententiam probabilem . . . *Ad-*
„ *ditque* Averſa, *etiamſi opinio pro invalidi-*
„ *tate eſſet* PROBABILIOR; *& hoc eſt confor-*
„ *me dictis lib.* 1. *a n.* 268. *de licito uſu opi-*
„ *nionis probabilis*. "

XXXII. P. Dominicus Viva *de ſacram.*
„ *Matrim. q.* 7. *art.* 3. *n.* 9. *pag. mihi* 133.
„ Demum, ſi alter habeat opinionem pro-
„ babilem de nullitate matrimonii, & ſi-
„ mul habeat opinionem probabilem de ejus
„ valore, licite poteſt petere, & reddere;
„ cum poſſit amplecti alterutram opinio-
„ nem probabilem quam mavult, etiamſi
„ una ſit probabilior quam altera. "

XXXIII. P. Claudius La-Croix *lib.* 3. *p.* 3.
n. 302. „ Si matrimonio bona fide contra-
„ cto ſuperveniat dubium de valore, & poſt
„ inquiſitionem nil reſciri, nec dubium de-
„ poni poſſit; *prima ſententia*, quam tenet
„ S. Thomas, S. Bonaventura, S. Antoni-
„ nus, P. Soto, Ledeſm. Val. Vaſq. Azor.
„ Rebell. Pont. Hurt. Turr. Arr. Averſ.,
„ & alii 17. cum Schild. dicit, poſſe qui-
„ dem reddere debitum, ſed non petere,
„ quia id videtur eſſe deciſum cap. *Inquiſit.*
„ de ſentent. excomm. . . . *Secunda ſen-*
„ *tentia* D. Sot. Veracrux, Vict. Lopez,
„ Suar. Con. Laym. Bon. Reg. Leſs. Lorc.
„ Breſs. Lug. Boſ. Bardi, Sanch. Dian. Di-
„ caſtil. Terill. Carden. dicit, poſſe etiam

„ petere debitum . . . atque hæc ſecunda „ ſententia videtur, ſaltem ſpectata ratio„ ne, eſſe probabilior. "

XXXIV. P. Dominicus Viva *q.* 7. *art.* 1. *n.* 3. „ Quæritur ſecundo, quo tempore ſit „ illicitus actus conjugalis? Reſpondeo, non „ eſſe illicitum diebus feſtis, aut jejunii, „ *nec die communionis*, nec quo tempore uxor „ eſt gravida, aut prolem lactat, aut *menſtruum patitur*, nec ante benedictiones nu„ ptiales; quamvis conſilium ſit iis tempo„ ribus abſtinere. "

XXXV. P. Patritius Sporer *par.* 4. *cap.* 2. *ſect.* 3. §. 3. *n.* 490. *pag.* 356. „ Et ſi enim „ uxor ſciat maritum *ſolere* copulam abrum„ pere, & ſemen effundere, non tamen pec„ cat nec *petendo*, *nec reddendo*, dummodo „ ipſa non conſentiat, nec cooperetur: quia „ non ſequitur ex actione uxoris, ſed præ„ ciſe ex malitia viri. "

XXXVI. P. Antoninus Diana *part.* 3. *reſol.* 37. „ Quidam inchoabat copulam cum „ uxore, & poſtea ob morbi periculum de „ ejus conſenſu retrahebat; verum ex hoc „ aliquando ſequebatur pollutio. Quæſitum „ a me fuit, an talis actus eſſet licitus? „ *Reſpondi affirmative*. "

XXXVII. P. Sporer *loc. ſup. cit.* „ Inſu„ per ceſſante omni periculo pollutionis in „ utroque conjuge, conjuges mutuo conſen„ ſu inchoatam copulam abrumpentes, *ne* „ *proles generetur*, ſive ob inopiam, ſive ob „ aliam cauſam, non peccare mortaliter, „ docent Doctores ſatis communiter. "

XXXVIII. Idem Spor. *ibid.* „ Qui (DD.) „ id etiam ab *omni culpa* excuſant, quando „ juſta cauſa ſubeſt; v. g. ob paupertatem, „ ne multiplicetur proles *ex una parte*, *ex* „ *altera vero parte ad ſedandam aliqualiter* „ *concupiſcentiam*, *& incontinentiam vitan„ dam*. "

XXXIX. P. Thomas Sanchez *lib.* 9. *diſp.* 17. *n.* 5. „ Quod ſi vir in ſuperficie tantum „ vaſis præpoſteri uxoris fricaret ſua veren„ da, vel in os ejus intromitteret, ceſſan„ te omni pollutionis periculo, non crede„ rem eſſe mortale. "

XL. PP. Salmant. *tr.* 10. *cap.* 8. *punct.* 4. *n.* 52. „ Sed nos cum hac diſtinctione ad „ difficultatem reſpondemus, & propoſitio„ nem damnatam, prout ad nos attinet, „ explicamus. Quod ſi fuga nec periculoſa „ eſt, *nec ignominioſa aggreſſo*, irregularita„ tem incurret aggreſſorem occidendo, ſi „ fugiendo poſſet ſuum damnum evitare: „ quia in hoc *fas non eſt* &c. ut inquit Pon„ tifex. *Si vero ſit ignominioſa illi*, *ut ſi vir* „ *nobilis*, *aut miles eſſet*, *quibus indecorum* „ *eſt fugam capere*; poteſt reſiſtere invaſo„ ri, & *fas eſt* illum occidere non excedendo moderationem ſuæ inculpatæ tutelæ. "

XLI. Iidem Salmant. *ibid. n.* 54. „ Sci„ mus autem *Dianam* . . . . & *Filliucium* „ *tr.* 20. *cap.* 5. *num.* 133. aſſerere, quod ſi „ Clerico, aut Religioſo in aliquo eſſet fu„ ga ignominioſa, poſſet ſe defendere, nec „ incurreret irregularitatem, ſi invaſorem „ occidat. Et addit *Leander* tr. 2. diſp. 12. „ q. 38. quod Clerici, aut Religioſi regu„ lariter, & abſolute *nullo modo* tenentur „ fugere, ut evitent conatum injuſte inva„ dentis; ideoque ſi occidant defendendo „ ſe, non fieri irregulares: quia regulari„ ter loquendo fuga in ipſis inveniri non „ poteſt quæ *aut indecora non ſit*, *aut da„ mnoſa*, aut periculoſa. Scimus etiam Fil„ liucium *num.* 135. ſenſiſſe, quod etiam il„ le qui cauſam ſua culpa invaſori dedit, „ ſi non prævidit damnum futurum, poſſet „ invaſori reſiſtere, abſque eo quod incur„ reret irregularitatem, eum occidendo, „ tametſi fugiendo ſe liberare poſſet. Sci„ mus etiam, *Fagundez*, & ex illo *Lean„ drum tr.* 2. *diſp.* 12. *qu.* 36. dixiſſe, nobi„ les, aut milites, qui *etiam abſque* nota „ fugere poſſent, poſſe licite invadenti re„ ſiſtere: quia ex ſe fuga nobilibus, aut „ militibus ſemper ignominioſa eſt, & per „ accidens eſt quod in tali caſu non ſequa„ tur: & addit idem *Leander pluribus cita„ tis quæſt.* 37. quod etiam *homines ignobi„ les*, *aut mechanici*, qui fugam *ſine periculo* poſſent capere, licite invaſori reſiſterent, „ *nec* fierent irregulares occidendo: quia „ omni genere perſonarum fugere eſt infa„ mia, quam omnes vitare tenentur. "

Hæc ex Salmanticenſibus reſcribere volui, ut ſemper luculentius appareat, quam ſit putida, & inaudita impoſtura illa quam nonnulli fabulatores apud imperitum vulgus diſſeminant, me truncatas & minus ſincere tranſcribere laxas quorumdam Caſuiſtarum opiniones. Numquid dicturi ſunt, Salmanticenſes minus ſincere, aut fraudulenter narrare præfata laxitatis paradoxa, quæ tamen omnia nec ipſi probent? Sed ex iiſdem reſcribere illa volui, ut ora obſtruerem illorum qui omnia caſuiſtica commenta propugnare gloriæ ſibi vertunt. Porro ſi citati Doctores moderni cum aliis non paucis defendere non ſunt veriti, *etiam nobiles*, *& mechanicos*, *& Religioſos ipſos*, qui conſilia evan-

evangelica profitentur, non debere fugam arripere, ut evitent homicidia, quia *omni genere perſonarum fugere eſt infamia, quam omnes vitare tenentur*; ſed poſſe reſiſtendo occidere homines: ſi, inquam, hæc antievangelica laxitatis commenta evulgare auſi ſunt; & tam evidenter contradicere Evangelio clamanti Luc. 6. *Et qui te percutit in maxillam, præbe ei & alteram*: quiſque colligat, qua majori libertate & facilitate laxaverint, attemperaverint, perturbaverint alias leges quæ non ſunt adeo luculentæ & manifeſtæ.

XLII. P. Herman. Buſembaum *lib.* 5. *c.* 3. *dub.* 5. apud P. Claudium La-Croix *n.* 293. *pag.* 43. „ Hinc *probabile eſt* quod docet Nav. „ Tol. &c. & non repugnat *Laymanus*, ſe„ cluſo ſcandalo, & alii, veniale tantum „ eſſe uſque ad *vomitum* ſe cibo & potu „ IMPLERE: idque etiam ſi quis VOMAT, „ UT ITERATO POSSIT BIBERE. "

XLIII. P. Claudius La-Croix *lib.* 5. *n.* 313. „ Ad morbum gravem etiam non letalem „ curandum, *aut cavendum* licitam eſſe ine„ briationem, docent multi cum Gobat an. „ 15. ſi aliter curari, aut caveri nequit. "

XLIV. P. Buſembaum *l.* 5. *cap.* 3. *art.* 2. „ Si quis poſt potum diſcernere adhuc poſ„ ſit inter bonum & malum, licet nonni„ hil phantaſia turbata ſit, aut ſequatur vo„ mitus, lingua titubet, pedes vacillent, „ oculi cernant duplicia, vel domus gyrari „ videatur; nondum plena eſt ebrietas: id„ eoque tantum peccatum veniale, quam„ vis ex gravioribus, ſi DELIBERATE ſit „ commiſſum. Vide *Layman* loc. cit. "

XLV. Tamburinus *lib.* 5. *in Decal. c.* 1. §. 3. *n.* 37. „ Quando doleo de bono alte„ rius, ut eſt diminutivum meæ excellen„ tiæ, non doleo de bono alterius abſolu„ te, ſed formaliter de malo meo, ſeu de „ diminutione meæ excellentiæ, quæ mihi „ mala eſt . . . ſicut enim ſi gauderem de „ malo alterius, v. g. *de morte patris, ut „ cauſante immediate bonum meum*, puta he„ reditatis ſucceſſionem, non eſſet pecca„ tum juxta *omnes*, ut ſupra vidimus; *ſic „ contra*, ſi doleam de bono alterius ut cau„ ſante immediate malum meum, culpa „ non erit. "

XLVI. Idem Tamb. *ibid. n.* 40. „ Et S. „ quidem Thomas, ceterique Doctores ci„ tati lit. H. quando tanquam certum ſup„ ponunt invidiam eſſe triſtitiam qua quis „ dolet de bono alterius, ut eſt diminuti„ vum propriæ excellentiæ, SUNT INTEL„ LIGENDI deſcripſiſſe invidiam ab effectu. "

CAPUT II.

De ſacramento extremæ unctionis, ejuſque materia & forma, de miniſtro, ſubjecto, & diſpoſitionibus ad illud ſuſcipiendum.

I. QUÆST. I. *Extrema unctio eſt ne verum ſacramentum?* RESP. Negant Lutherus, Calvinus, & Proteſtantes omnes. Adfirmant contra omnes Catholici, idque evincunt Scripturarum teſtimoniis. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Eccleſiæ, ut orent ſuper eum ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & ſi in peccatis ſit, remittentur ei.* Epiſt. Jacobi c. 5. Omnia his verbis continentur quæ ad rationem veri ſacramenti requiruntur. Habetur res ſenſibilis, nempe unctio, quæ *materiam*, & Presbyterorum oratio, quæ *formam* conſtituunt. Habetur inſtitutio divina. Apoſtolus enim ad univerſas Eccleſias ſcribit quod a Chriſto Domino acceperat. Denique effectus ſacramenti exponitur, nempe peccatorum, ſi quæ ſunt, expiatio, & ægroti alleviatio, & virium inſtauratio ad reſiſtendum dæmonis tentationibus, & corporis ſanitas, ſi æternæ expediat ſaluti. Novatorum errorem damnavit *ſeſſ.* 14. *can.* 1. Tridentinum.

II. QUÆST. II. *Quænam eſt iſtius ſacramenti materia?* RESP. Remota eſt oleum ex baccis olivarum expreſſum; proxima uſus ejuſdem, nempe unctio. Oleum iſtud benedictum ſit ab Epiſcopo neceſſum eſt, ut omnes adfirmant. Diſputant in utramque partem Theologi num hæc benedictio neceſſaria ſit neceſſitate ſacramenti, nedum præcepti. Probabilius mihi eſt benedictionem requiri neceſſitate ſacramenti. Ex pontificia diſpenſatione, quæ non conceditur niſi urgente neceſſitate, ſimplices Presbyteri hoc oleum benedicere queunt.

III. Partes infirmi ungendæ, ſunt quinque ſenſus, oculi, nares, os, manus, pedes, & etiam renes. Omnes quinque ſenſus ungendi ſunt ex præcepto Eccleſiæ. Sat eſt unum oculum, unam manum ungere. Et urgente mortis arriculo ſufficit caput ungere formam univerſalem pronuntiando. Sed quiſque Rituali ſuæ Eccleſiæ adhæreat.

IV. QUÆST. III. *Quænam ſit iſtius ſacramenti forma?* RESP. Eſt oratio quam pronuntiat Miniſter. *Orent ſuper eum*, inquit S. Jacobus. Definita a Chriſto non ſunt verba iſtius precationis. Ideo variæ ſunt in Eccleſia Græca, & Latina orationis hujus for-

mulæ, & omnes ratæ habentur. Deprecativam orationem sufficientem esse definivit Tridentinum *sess.* 14. *can.* 3. Et in Romana Ecclesia deprecativa est.

V. QUÆST. IV. *Quis sit extremæ unctionis minister?* RESP. Soli Presbyteri sunt hujus sacramenti ministri, ut contra Novatores definivit Tridentinum *sess.* 14. *can.* 4. Unus Presbyter sufficit, quamvis olim plures convenirent, sicut nunc septem adhibentur in Ecclesia Græca.

VI. Parochus est minister ordinarius. Ceteri Sacerdotes, qui absque Parochi licentia expressa, aut tacita ministrarent hoc sacramentum, graviter peccarent, & Regulares excommunicationem incurrerent. In extrema tamen necessitate præsumitur Parochi licentia, & quilibet Sacerdos potest illud ministrare. Si Parochus ex malitia nec administrare, nec concedere licentiam vellet, tunc quilibet Sacerdos sive sæcularis, sive regularis administrare hoc sacramentum posset.

VII. Parochus sub mortali astringitur hoc sacramentum administrare, ut docet communis sententia. Tempore pestis, si sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ essent administrata, non teneretur Parochus cum mortis periculo extremam unctionem conferre. Si vero præfata sacramenta non essent ab infirmo suscepta, tunc etiam cum vitæ discrimine astringeretur hoc sacramentum conferre. Si infirmi hoc sacramentum petant, denegare illud Parochi, etiamsi vitæ periculum instaret, non possent.

VIII. QUÆST. V. *Quibus ministrandum est hoc sacramentum?* Resp. Apud Latinos solis decumbentibus confertur. Non est tamen expectanda ultima periodus; sed dum mortis periculum instat, & infirmus ratione præditus est, administrari debet. Extrema cavenda sunt. Navigantibus, belligerantibus, ultimo supplicio afficiendis non administratur hoc sacramentum.

IX. QUÆST. VI. *An istius sacramenti susceptio sit sub præcepto?* RESP. Negantem sententiam defendunt aliqui. Hæc sententia mihi falsa est. S. Jacobus inquit: *Inducat Presbyteros*. Hæc verba non consilium, sed præceptum indicant. Tridentinum *sess.* 14. *c.* 3. improbat eos qui dixerint, *hanc unctionem vel figmentum esse humanum, vel ritum a Patribus acceptum, nec* MANDATUM *Dei, nec promissionem gratiæ* &c. Merbesius *Diss.* 5. *qu.* 9. refert sequentem propositionem a sacra Facultate Parisiensi ann. 1634. censura inustam.

Omnes Theologi dicunt, confirmationem non præcipi, nisi cum commode haberi potest, vel ut alii dicunt, quando commodissime, quando sine ullo, vel minimo prorsus incommodo.

CENSURA.

Ista propositio est scandalosa, in maximum sacramenti Confirmationis contemptum, maligno animo proposita, & in errorem potest deducere.

X. Par est utriusque sacramenti & Confirmationis, & extremæ unctionis ratio. Ergo eadem utriusque opinionis censura. Quid? Ecclesia catholica habet sacramenta otiosa, indifferentia, in cassum instituta? Quorsum tot Ecclesiæ catholicæ conatus adversus Novatores in hoc asserendo sacramento, si nulla urgeret necessitas illud suscipiendi? Nostram sententiam defendunt Merbesius, Gennet, Turnely, Antoine, Ludovicus Habert, & alii graves Theologi.

XI. Iterari hoc sacramentum potest, ut declaravit Tridentinum *sess.* 14. *c.* 3. Nec in re aperta diutius immorandum. Si infirmi convaluerint, iterum relapsi in mortalem infirmitatem suscipere hoc sacramentum debent. Hoc sacramentum administratur post alia suscepta sacramenta.

XII. QUÆST. VII. *Quæ dispositiones præcedere hoc sacramentum debent?* RESP. Aliæ remotæ, aliæ proximæ sunt. Remotæ sunt 1. ut ungendus sit baptizatus; 2. ut periculose decumbat; 3. ut sit adultus rationis particeps; 4. ut nulla excommunicatione sit innodatus. Proximæ dispositiones sunt 1. ut suscipiens non sit sibi conscius peccati mortalis; 2. ut cum magna fiducia, & fide accedat; 3. sancto oleo liniendi suam intentionem, & preces conjungere debent cum intentione, & precibus quibus utitur Ecclesia.

XIII. Effectus hujus sacramenti sunt 1. gratia sanctificans omnibus sacramentis communis; 2. est peccati reliquias abstergere; 3. infirmi alleviatio, & erectio. Disputant Theologi num hoc sacramentum per se, an per accidens peccata dimittat? Sed dissidium istud nullius momenti est.

CAPUT III.

De sacramento Ordinis.

I. QUÆST. 1. *Quid sit Ordo sacer, quo consecrantur personæ ecclesiasticæ?* RESP. Est verum sacramentum novæ legis, quo spiritua-

ritualis potestas confertur ad sacrosanctum Christi corpus consecrandum, & ad alia ministeria ecclesiastica rite, & ex officio obeunda, ut contra Lutherum, Calvinum, & Protestantes Tridentinum *sess. 23. c. 3.* definivit.

II. QUÆST. II. *An sint plures sacri Ordines?* RESP. Septem numerantur, videlicet *Presbyteratus*, *Diaconatus*, *Subdiaconatus*, *Acolythatus*, *Exorcistatus*, *Lectoratus*, & *Ostiariatus*. Tres primi vocantur majores & sacri; alii quatuor minores. Hunc septenarium numerum confirmavit Tridentinum *loc. cit.* Non improbavit tamen Græcorum ritum, qui quatuor tantum Ordines retinent.

III. Nec Tonsura, nec Cantoratus sunt Ordines. Tonsura est ad eosdem dispositio, & præparatio. Disputant Theologi num Episcopatus sit sacramentum a Presbyteratu distinctum? Negat S. Thomas. Sed disputatio hæc nunc ad nos non pertinet.

IV. QUÆST. III. *Quid sit Ostiariatus, & quænam ejus munia?* RESP. Est ordo quo Clericus præficitur sacræ Ecclesiæ supellectili curandæ, Deique domui custodiendæ. Quatuor Ostiarii Clerici munia recensent Catechismus Tridentinus *p. 2. de sacr. Ord.* 1. Januas reserare dignis, & indignis claudere debet, puta infidelibus, & excommunicatis. 2. impedire debet ne laici propius ad altare accedant. 3. Illius est campanæ pulsu populum fidelem ad divina officia convocare. 4. Servare vasa sacra, & supellectilem Ecclesiæ custodire. Invigilare etiam debet ut omnes in Ecclesia modeste se gerant.

V. QUÆST. IV. *Quid sit Lectoratus, ejusque munia?* RESP. Est Ordo quo confertur potestas legendi in Ecclesia Scripturam sanctam, & SS. Patrum doctrinam. Quinque sunt ejusdem munia. 1. Legere utriusque Testamenti Scripturam divinam. 2. erudire catechumenos, & rudes baptizatos, fidei articulos explicando. 3. Olim Lectoris munus erat, eam divinæ Scripturæ partem legere quam Episcopus interpretaturus erat. 4. Divinas decantare laudes, & psallentibus præesse. 5. Novos fructus benedicere.

VI. QUÆST. V. *Quid sit Exorcistatus, & quænam illius officia?* RESP. Est Ordo quo potestas impertitur expellendi dæmones a corporibus sive catechumenorum, sive baptizatorum: & hoc est Exorcistarum unicum munus.

VII. QUÆST. VI. *Quid sit Acolythatus, ejusque officia?* RESP. Est Ordo quo potestas traditur inserviendi Subdiacono, & Diacono in Missæ sacrificio. Tria sunt illius munia. 1. parare vinum cum aqua in urceolis Subdiacono ab ipso exhibendis. 2. deferre lumina, cum Evangelium solemni ritu a Diacono legitur. 3. Luminaria Ecclesiæ accendere, & asservare.

VIII. QUÆST. VII. *Quid sit Subdiaconatus, & quæ illius munia?* RESP. Est Ordo quo potestas traditur ministrandi Diacono, & Sacerdoti in sacrificio Missæ. Disputant Theologi, sitne Ordo iste sacramentum? Verum de hac controversia in præsens nihil ad nos. In Pontificali Romano quinque numerantur illius munia. 1. Calicem, & patenam in usum sacrificii Diacono offerre. 2. Sacerdoti sacrificanti aquam fundere ad extrema digitorum abluenda. 3. oblationes a populo suscipere. 4. legere Epistolam. 5. pallas altaris, corporalia, & purificatoria abluere.

IX. QUÆST. VIII. *Quid sit Diaconatus, & quænam ejus officia?* RESP. Est sacer Ordo quo traditur potestas spiritualis inserviendi proxime Sacerdoti sacrificanti. Tria illius officia. 1. Diaconi Episcopo, vel Presbytero sacra agenti præsto adsunt, materiam sacrificii panem & vinum exhibent, calicem consecrandum cum ipso offerunt. Evangelium in altiori loco legunt solemniter. Indignos a dignis separant hac terribili voce: *Recedant pœnitentes: sancta sanctis.* 2. Diaconus ex officio baptizat, non quidem solemniter, nisi ut extraordinarius minister. 3. Diaconus vi suæ ordinationis est verbi Dei minister, si prædicatio fiat per modum catecheseos, & absque ullo apparatu. *Evangelistæ Diaconi sunt*, inquit auctor *libri eccl. Dogmat.*

X. QUÆST. IX. *Quid erant Diaconissæ?* RESP. Aliæ erant uxores quas Diaconi ante inaugurationem duxerant: hac ratione uxor Episcopi Episcopa, Presbyteri Presbytera, Diaconi Diaconissa, Subdiaconi Subdiaconissa dicebatur. Ambo apud Latinos perpetuam servare continentiam astringebantur. Aliæ Diaconissæ erant mulieres viduæ, sive virgines Deo dicatæ ad aliquod Ecclesiæ ministerium. Diaconissarum consuetudo ab ipsis Apostolis in Ecclesia universali sive Latina, sive Græca obtinuit. Diaconissæ erant. 1. Ostiariæ mulierum, quæ tunc a viris in templo separatæ erant. 2. Mulieres baptizandas exuebant, & induebant. 3. Mulieres rusticanas imbuebant. Sensim sine sensu Diaconissæ obsolevere.

XI.

XI. QUÆST. X. *Quid sit Presbyteratus, & quænam ejusdem munia?* RESP. Est sacer ordo quo datur potestas consecrandi corpus Christi, & remittendi peccata. Quinque in Pontificali Romano numerantur ejusdem munia. Offerre, benedicere, præesse, prædicare, baptizare. 1. est offerre Sacrificium. 2. est benedicere personas, & quæ ad earum usum attinent. 3. sub manu Episcopi præesse populo. 4. prædicationis officium. 5. Baptizare illis jure ordinario competit.

XII. QUÆST. XI. *Quid sit Episcopatus, & quæ illius munia?* RESP. Est ordo supremus, quo datur Presbytero potestas conferendi sacramenta Confirmationis, & Ordinis, regendique Ecclesiam ipsi commissam, nempe clerum, & plebem. Dicitur ordo, quia est apex & fastigium Sacerdotii. Ordo iste confertur Presbytero, quia nequit esse Episcopus, nisi prius fuerit Presbyter. Potestas conferendi sacramenta Confirmationis, & Ordinis competit soli Episcopo.

XIII. QUÆST. XII. *Sunt ne singuli Ordines sacramenta?* RESP. De fide est Presbyteratum esse sacramentum, ut definivit Tridentinum *sess.* 23. *can.* 1. Diaconatum sacramentum esse adfirmant nunc omnes: nam Diaconatus confertur per manuum impositionem, quæ est signum sensibile divinitus institutum. Subdiaconatum, & minores Ordines non esse sacramenta permulti Theologi defendunt, nec spernenda opponunt argumenta. Quam controversiam indecisam prætereo. Quamvis autem Ordines sive majores, sive minores essent sacramenta, unum tamen est sacramentum Ordinis, quia omnes ordinantur ad unum Sacerdotium. Qui suscipit hos sacros Ordines in peccato mortali, peccat mortaliter. Et quamvis minores ordines non essent sacramenta, non propterea a gravi malitia immunis esset qui mortifero scelere inquinata conscientia illos susciperet.

XIV. Negant aliqui Diaconum, & Subdiaconum peccare mortaliter dum officium proprium in peccato mortali exercent. Hæc sententia mihi falsa est. Nam isti ministerium sacramentale exercent. Ergo graviter peccant dum sordida conscientia illud profanant. Non desunt qui docent minores ordines esse sacramenta, & simul defendunt non peccare graviter illos qui eosdem in peccato mortali exercent. De hac opinione infra sermo erit.

CAPUT IV.

De materia, & forma sacramenti Ordinis.

I. IN celebri Armenorum decreto Eugenius IV. de materia & forma sacrarum ordinationum hæc statuit. *Sextum sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud per cujus traditionem confertur ordo. Sicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus vero per libri Evangeliorum dationem. Subdiaconatus per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem. Forma Sacerdotii talis est.* Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vivis, & mortuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: *& sic de aliorum ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continetur.*

II. Hac auctoritate nixi plurimi Theologi defendunt, materiam essentialem sacramenti Ordinis in porrectione instrumentorum sitam esse, & in oratione quæ recitatur, dum porriguntur, formam. Verum magnum facessit negotium in hac controversia quod Ecclesia Græca sola manuum impositione, & oratione conferat sacras ordinationes nullis adhibitis instrumentis, nisi post ordinationem completam. Quid quod neque ecclesia Latina longo sæculorum intervallo præfata instrumenta adhibuit? Difficultas hæc in varias sententias divisit Theologos. Illa mihi videtur probabilior quæ docet, manuum impositionem esse materiam essentialem, & orationem annexam formam: instrumentorum vero porrectionem cum verbis eidem adjectis esse materiam & formam accidentalem, & integralem ad majorem effectus expressionem, & declarationem: & de hac accessoria materia & forma locutum esse Eugenium IV. contendunt istius sententiæ Theologi. Accedit perpetuus usus universalis Ecclesiæ, quæ in ordinandis sacris ministris semper adhibuit manuum impositionem, & orationem. Quod instrumentorum porrectio non sit materia essentialis, sed accessoria & integralis, patet ex eo quod nullum ejusdem vestigium in Scriptura sancta habeatur; & ipsa Latina Ecclesia per decem priora sæcula hæc instrumenta non adhibuerit; & Ecclesia Græca nec in præsens iisdem utatur, cujus tamen ordinationes ratas habet Ecclesia Latina.

III. Ceterum in praxi ea omnia servanda sunt quæ Ecclesiæ ritus præscribit. Quæ ha-

hactenus dicta sunt, comprehendunt potissimum Ordines sacros seu hierarchicos Diaconatum, Presbyteratum, & Episcopatum, quorum materiæ essentiali adjuncta sunt instrumenta, nempe *Diaconatui* liber Evangeliorum, *Presbyteratui* unctio, & porrectio calicis, & patena cum sacris symbolis consecrandis. Aliorum vero Ordinum, puta Subdiaconatus, & quatuor minorum materia, & forma sunt instrumenta, & preces quas recitat Episcopus illa tradendo. Qui defendunt hos Ordines esse sacramenta, dicunt in ipsa instrumentorum porrectione intelligi manuum impositionem. Sic materia ostiarii est traditio clavium, & tintinnabuli. Forma: *Sic agite quasi rationem reddituri* &c. materia Lectoratus est traditio sacræ Scripturæ. Forma: *Accipite, & estote verbi Dei relatores* &c. Exorcistatus materia est traditio libri exorcismorum, seu Pontificalis. Forma: *Accipite, & commendate memoriæ* &c. Acolythatus materia est traditio candelabri cum cereo extincto. Forma: *Accipite cereoferarium cum cereo* &c. Partialis materia Subdiaconatus est traditio calicis vacui, & patenæ superpositæ. Forma: *Videte cujusmodi ministerium vobis traditur* &c. Materia Diaconatus est impositio manuum cum traditione codicis Evangeliorum. Materia Presbyteratus est impositio manuum cum traditione calicis, & patenæ, adjectis sacris symbolis consecrandis. Ut jam dixi, in his tribus ordinibus hierarchicis Diaconatu, Presbyteratu, & Episcopatu impositio manus expressa est, & semper in Ecclesia usurpata. Disputant auctores num necesse sit tangere singulas materiæ partes, puta calicem, patenam &c. Et communiter docent sat esse tangere aliquam materiæ partem aut calicem, aut patenam &c. Contactus iste physicus sit oportet, nec sufficit moralis, ut communior sententia docet.

CAPUT V.

De ministro, & subjecto sacramenti Ordinis, ejusque effectibus.

I. QUÆST. 1. *An solus Episcopus sit hujus sacramenti minister?* RESP. Quoad Ordines majores adstruunt omnes Catholici, idque definitum est in Tridentino *sess. 23. can. 7.* adversus Novatores. Inferiores dumtaxat ordines conferri a simplice Sacerdote queunt, nempe tonsura, & quatuor minores.

II. QUÆST. 11. *Ad consecrandum Episcopum quot Episcopi requiruntur?* RESP. Necessitate præcepti tres. Plures Theologi, ut Cajetanus, & Bellarminus, defendunt tres, aut duos requiri necessitate sacramenti, ita ut nullum sit sacramentum, nisi saltem duo adsint. Plures alii hoc negant, contenduntque validam esse ordinationem, sed illicitam ab uno Episcopo factam. Consuetudo tamen semper obtinuit Presbyterum ordinari Episcopum a tribus Episcopis sublato necessitatis casu.

III. Clerici a solo Episcopo proprio ordinari licite valent, valide vero a quocumque Episcopo. Episcopus proprius est vel originis, vel domicilii, vel beneficii. Episcopus beneficii ille est in cujus diœcesi beneficium quis reipsa possidet: originis est in cujus diœcesi ordinandus baptizatus est: domicilii Episcopus in cujus diœcesi quis sedem fixit, animo ibidem commorandi in perpetuum. Ad matrimonium contrahendum sufficit ut quis bona fide per annum commoretur in aliqua parochia, licet postea sit discessurus. Ad sacros vero Ordines suscipiendos nec decennium quidem sufficit, nisi animus adsit ibidem perpetuo commorandi. Quoniam quisque addicitur Ecclesiæ illius loci in quo ordinatur. Episcopus ordinare potest familiarem suum qui per triennium apud eumdem commoratus fuerit, eique beneficium conferre, ut Tridentinum *sess. 23. c. 9.* declaravit. Fraus contingeret, si Episcopus intentione eximendi ordinatum a proprio Episcopo beneficium illi conferret: quo in casu Episcopus, & ordinatus pœnis obnoxii essent a sacris canonibus latis.

IV. Episcopus in aliena diœcesi ordinare nequit suum subditum absque Ordinarii licentia, ut Tridentinum *sess. 6. c. 5. de Refor.* declarat. Regularium Episcopus ille est in cujus diœcesi ipsi commorantur, ut plura Concilia statuerunt. Videndum circa hoc decretum Benedicti XIV. an. 1746. datum, cujus initium est, *Impositi nobis* &c.

V. Litteras dimissoriales concedere possunt 1. Episcopus proprius. 2. Ejus Vicarius generalis, si tamen facultatem expressam acceperit. 3. Capitulum cathedralis Ecclesiæ Sede vacante, elapso anno ab Episcopi morte, ut Tridentinum *sess. 7. c. 10.* statuit. Has litteras concedere Episcopus non debet nisi iis quos suo examine idoneos judicaverit. Hæ litteræ non expirant morte concedentis.

VI. QUÆST. 111. *Quo tempore administra-*

ri

ri licite ſacri Ordines queunt? RESP. Sabbatis quatuor temporum, Sabbato ante Dominicam Paſſionis, & Sabbato ſancto. Conſecratio Epiſcopi quolibet die dominico. Ordines minores privatim quolibet feſto, publice feria 6. ante ſabbatum quo conferri poſſunt Ordines majores, aut eodem ſabbato. Prima Tonſura quolibet die. Hæc ſunt tempora conſueta. Ex privilegio aliis quoque diebus conferri ſacri Ordines valent. Idoneos & dignos repellere Epiſcopus nequit, cum non ſit ordinationis dominus ſed diſpenſator, quemadmodum nec indignos ordinare poteſt. Frequenter in hoc, raro in illo peccatur.

VII. In his ordinationibus interſtitia ſervari debent, ut Tridentinum *ſeſſ. 23. c. 10.* declaravit. Subdiaconus ordinari nequit, niſi elapſus ſit annus ab ultimo ordine ſuſcepto, neque promoveri in Diaconum, niſi elapſus annus ſit a ſuſcepto Subdiaconatu, neque in Sacerdotium niſi poſt annum a ſuſcepto Diaconatu. Tempore interſtitiorum exercere ſuos Ordines debent ordinati. Super his interſtitiis diſpenſare Epiſcopus poteſt ex rationabili cauſa cum ſuis ſubditis.

VIII. QUÆST. IV. *Quinam apti ſunt ad ſacros Ordines?* RESP. Soli maſculi, excluſis feminis, ordinari valent. Amentes, & non baptizati excluſi ſunt. Pro minoribus ordinibus nulla determinatur ætas a Tridentino, ſed ſolum *ſeſſ. 23. c. 11.* ſtatuitur ut iis conferatur qui intelligunt latinam linguam. Ad Subdiaconatum requiritur annus 22. Ad Diaconatum 23. ad Presbyteratum 25. Conſuetudine prævalente ſat eſt ut anni iſti incepti ſint. Nequit ſuſcipi Ordo ſuperior non ſuſcepto inferiore. Qui per ſaltum ordinaretur, ipſo facto remaneret ſuſpenſus ab executione ſuperioris ſecus inferioris ordinis.

IX. QUÆST. V. *Qui non confirmatus Ordines ſuſcipit, peccat ne mortaliter?* RESP. Tridentinum *ſeſſ. 23. c. 4. de Refor.* hæc ſtatuit. *Prima Tonſura non initientur qui ſacramentum Confirmationis non ſuſceperint.* Quare graviores Theologi docent, peccare mortaliter qui ſcienter, prætermiſſa Confirmatione, ſuſciperet Tonſuram, & alios Ordines. P. La-Croix *n. 2223.* refert Buſembaum cum 12. aliis, qui docent eſſe tantum peccatum veniale. Et hæc ſententia, inquit P. La-Croixius, eſt *probabilior.* Quia *ubi agitur* (inquit) *de mortali contrahendo, non eſt aſſerenda obligatio, niſi certius conſtet.* Robuſta ratio. Sed neque, ſubdo ego, tollenda, niſi certius conſtet non adeſſe obligationem. Periculoſe, inquit Angelicus *quodl. 9.* determinatur, niſi veritas expreſſe habeatur. Æque determinatur negando, ac adfirmando. In dubiis ergo tutior pars eſt eligenda, pulſis *Reflexiſtarum* commentis. Certum eſt malum committere illum qui neglecta Confirmatione Ordines ſuſcipit. Quid ergo agendum? *Declina a malo, & fac bonum.*

X. QUÆST. VI. *Quotuplex eſt titulus clericalis?* RESP. Triplex, eccleſiaſticus, patrimonialis, monaſticus. Titulus generatim accipitur pro jure ad quidquam legitime poſſidendum. Quare titulus clericalis eccleſiaſticus eſt jus fruendi Eccleſiæ bonis. Jus iſtud nunc acquiritur per beneficium pacifice poſſeſſum, aut per penſionem clericalem. Primis Eccleſiæ ſæculis non ordinabantur niſi Eccleſiæ addicti: & ipſa ordinatio titulus erat quo jus Clerico tribuebatur accipiendi alimenta ex bonis Eccleſiæ.

XI. Titulus patrimonialis eſt jus percipiendi fructus ex aliis quam Eccleſiæ bonis, quæ vel gratuita donatione, aut hereditaria ſucceſſione ordinato obveniunt.

XII. Solo titulo eccleſiaſtico, excluſo patrimoniali, uſque ad ſæculum x. ordinati fuere Clerici uni determinatæ Eccleſiæ addicti. Et hoc titulo alimenta ab Eccleſia accipiebant, & ad aliam tranſire Eccleſiam illis permiſſum non erat.

XIII. Poſt hæc tempora, & præſertim ſæculo XII. viciſſitudinem paſſa eſt Eccleſiæ diſciplina. Miſſis pluribus documentis, in Tridentino, ut narrat Cardinalis Pallavicinus *lib. 7. c. 9.* acerrime diſputatum fuit adverſus titulum patrimonialem, & pro inſtauranda antiqua diſciplina ſummo ſtudio orarunt plurimi ſanctiſſimi Patres, inquientes, Sacerdotes vinculo eccleſiaſtici tituli ſolutos, ſimiles equis eſſe freno deſtitutis. Sacra Synodus divino perfuſa lumine, ut utriuſque generis malis occurreret, regulam condidit ſaluberrimam, quæ ſi ſervaretur, refloreret eccleſiaſtica diſciplina. Primum ſtatuit ut Epiſcopus neminem etiam titulo patrimonii ordinet, niſi quem Eccleſiæ utilem, vel neceſſarium judicaverit. *Patrimonium vero* (inquit) *vel penſionem obtinentes ordinari poſthac non poſſint, niſi illi quos Epiſcopus judicaverit aſſumendos pro neceſſitate, vel commoditate Eccleſiarum ſuarum, eo quoque prius proſpecto, patrimonium illud, vel penſionem vere ab eis obtineri, taliaque eſſe quæ eis ad vitam ſuſtentandam ſatis ſint.* Ut vero Tridentini Patres occurrerent malis

lis quæ exaggerata fuere adversus Clericos nulli Ecclesiæ addictos, vetuit S. Synodus *sess. 23. c. 16. de Refor.* ne quis deinceps ordinetur quin sit alicui Ecclesiæ addictus. *Cum* (inquit) *nullus debeat ordinari qui judicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis, sancta Synodus, vestigiis sexti canonis Concilii Chalcedonensis inhærendo statuit ut nullus in posterum ordinetur qui illi Ecclesiæ, aut pio loco pro cujus necessitate, aut utilitate assumitur, non adscribatur, ubi suis fungatur muneribus, nec incertis vagetur sedibus. Quod si locum, inconsulto Episcopo, deseruerit, ei sacrorum exercitium interdicatur.*

XIV. En disciplina ecclesiastica ad suum primævum instaurata splendorem. Nihil deest, nisi ut Episcopi exacte servent in promovendis ad sacras ordinationes quæ Tridentinum præscribit. Num hodie plures sint Clerici nulli addicti Ecclesiæ iis qui addicti sunt, ceteri judicent.

XV. Tertius titulus est monasticus, vi cujus ordinantur Regulares, qui titulus paupertatis vocatur. Hi enim de bonis Ecclesiæ, seu domus in qua professi sunt, sustentantur. Plurima de hoc titulo, & de censibus vitalitiis, qui eumdem comitantur, dicenda essent. Sed dicta sunt alibi.

XVI. QUÆST. VII. *Quot sunt effectus sacramenti Ordinis?* RESP. Tres: 1. gratia sanctificans; 2. gratia sacramentalis; 3. character. Gratia major, aut minor confertur juxta diversam susciptentium dispositionem. Character est signum Christi in anima indelebiliter impressum. Plures alii effectus solent recenseri, ut sunt obligatio servandæ castitatis vi voti annexi, recitandi horas canonicas, privilegium canonis, & fori, & alia quæ non sunt sacramenti effectus, sed obligationes, vel privilegia quæ statum clericalem consequuntur.

CAPUT VI.

De vocatione initiandorum, & signis quibus dignosci queat.

I. VOcatio de qua nunc sermo est, describi potest quod sit *actus providentiæ supernaturalis, quo Deus hos præ illis eligit, præparatque dotibus consentaneis ad sacra officia obeunda.* Status sacerdotalis supernaturalis est, cui nemo propria industria, & labore idoneus est; ideo necessaria est providentia supernaturalis, quæ dirigat, & auxilia conferat tanto fini consentanea. Quos Deus ad hunc statum vocat, præparat dotibus opportunis.

II. Istius divinæ vocationis necessitatem Scripturæ sanctæ manifestant. Christus Dominus, qui factus est exemplar a nobis imitandum, prædordinatus fuit Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, ut *psal. 109.* habetur. Non a semetipso venit, sed missus a Patre, *ut nobis esset Pontifex* (inquit Paulus Hebr. 9.) *sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior cœlis factus.* Quamobrem ipse *clamabat in templo docens: A me ipso non veni, sed est verus, qui misit me:* Joan. 7. Ille missus a Patre vocavit ad idem Sacerdotium Apostolos. *Vocavit ad se quos voluit ipse:* Marc. 3. Apostoli cum substituere deberent qui Judæ locum impleret, implorarunt a Deo signa quibus manifestaretur eligendus. *Ostende quem elegeris ex his duobus:* Act. 1. Qui audent non vocati hanc occupare dignitatem, sic improbantur a Christo: *Amen, amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro:* Joan. 10. subdit ibidem: *Per me si quis introierit, salvabitur.* Tandem S. Paulus *Hebr. 5.* inquit: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu.*

IV. Quæ hactenus ex Scripturis sanctis dicta sunt, confirmari sanctorum Antistitum exemplis possent. Quo majori refulgebant sanctitate, eo fortius ordinationi suæ in animarum Pastores aut resistebant, aut nonnisi expresse vocati annuebant. Innumera adducere exempla possem, quæ brevitas præstituta non sinit.

V. Vocatio divina est veluti fons, & radix gratiarum, & donorum quæ statui sustinendo vires pares conferunt. Sublata vocatione desunt præsidia necessaria, & ea posita omnia succedunt prospere. Qui Deo non vocante, sed vel splendoris dignitate alliciente, vel redituum lucello impellente suscipiunt sacros Ordines, Deo placere nequeunt. Numquid famulorum opera grata dominis essent, quæ ipsis repugnantibus fierent? Audiamus Christum ipsum loquentem Matth. 15. *Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur.* Rursus Joan. 15. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum.* Notanda illa verba sunt *in me.* Non satis est fructus parere. Videndum num sint in Deo: *In me.*

Tan-

Tandem Matth. 7. *Multi dicent mihi in die illa: Domine, Domine, non ne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam novi eos: Discedite a me qui operamini iniquitatem.*

VI. Quis hæc, Christe Jesu, oracula serio meditans, totis artubus non contremiscit? Quis non videt, quam tremenda & formidanda sit deliberatio dirigendi oves tuas, non implorata Dei misericordia, & vocationis gratia? Quid ergo, inquies, acturi sunt tot Sacerdotes, tot Pastores, qui nulla precatione præmissa, nullo vocationis examine facto statum illum susceperunt? Seminabunt ergo in agro alieno unde metere nequeant? In vanum ne isti currunt, cum non sint a Deo missi? Numquid deserere hunc statum debent? Si status deseri potest, ut animarum regimen; dubio procul dimitti, quando gravia signa occurrunt quod desit ad talem statum vocatio, & desunt vocationis dona, debet. Ceterum arcanum divinæ vocationis nos latet, Deoque soli patet. Vocatus Saul fuit, vocatus Judas, & ambo improbati fuere. Aliorum vocationis initia mala hominibus apparuere; sed prosecutio bona, & exitus sanctus. Catholicorum pauci electi; multi vocati. Nemo tamen desperare de sua salute debet. Sed omnes satagere precibus piis, & laboriosis operibus debent ut certam, sanctamque efficiant vocationem suam. Nemo deserere proprium statum valet, a quo recedere sine peccato nequit.

VII. Neque opponas doctrinam datam multos avertere a statu religioso: quoniam repono: Utinam id verum esset ut averteret plurimos illos qui turmatim intrant non per ostium, sed aliunde, ut fures, & latrones. *Satius enim est* (inquit Concilium Lateranense IV.) *maxime in ordinatione Sacerdotum paucos bonos quam multos malos habere.* Hæc recogitent illi qui ut Ecclesias, Monasteria, Conventus, & Collegia impleant, necessitatis fuco propagandæ sobolis, & implendi sedes, indiscriminatim admittunt claudos, gibos, cæcos, & dissolutos. Propagatio hæc cælestis, spiritualis, & divina est. A Deo, non ab humana industria proficiscatur oportet.

VIII. Quæst. 1. *Quænam sunt signa vocationis ad statum religiosum, & sacerdotalem?* Resp. Illi non sunt ad sacros Ordines vocati quos corporis, animique defectus ineptos reddunt ad sacra ministeria obeunda. Corporis defectus omnibus patent. Animi defectus alii sunt ambigui, alii probabiles, alii fere certi. Defectus animi alii sunt veluti a natura insiti, & dicuntur naturæ vitia, ut animus ferox, indoles sæva, & ferina, vel mollis, fluxa, & ad omnem ventum instabilis: ingenium retusum, plumbeum, stupidum, necessariis scientiis comparandis omnino ineptum. Alii sunt morales, & voluntarii, ut iracundia, superbia, ambitio, & habitus vitiosi. Qui naturæ vitiis laborant, ad munia sacra non sunt promovendi. Numquid Sacerdotes ferocis indolis allicient gregem? An Pastores plumbei, retusique ingenii effundent in populum eloquia divina? Si mollis fluxæque indolis & effeminatæ naturæ sint, carent fortitudine evangelica, qua repellere lupos rapaces, deprimere superbos valeant. Ad istorum latera, inquiunt, ministri idonei sedent, quorum subsidio gregem dirigunt. O homines miserrimi in viis suis! Pastores ergo statuæ sunt, & ministri doctores fiunt? Ministri carent vocationis gratia, carent cælestium donorum copia: quoniam isti non Deo vocante, sed humano artificio lenocinante plerumque intrusi sunt. Illusio est perniciosissima velle Pastoris ineptitudinem ministrorum peritia compensare.

IX. Defectus morales animi, quia voluntarii, corrigi valent, præsertim dum vocatio vera est. Diversum de istis, ac de incurabilibus naturæ vitiis judicium formandum est. Nam si adsit acre ingenium, optima indoles, animi fortitudo, ceteræque naturæ dotes, crimina & vitia emendari queunt. Prudens director præscribat pœnitentibus pietatis exercitium, virtutum semina spargat: & ex fructibus colliget, num planta transferenda sit in cæleste viridarium.

X. Signa divinæ vocationis juvenis promovendi ad sacros Ordines sunt, 1. si adolescens a sæculi oblectamentis avulsus sit, & ab illecebris mundi sejunctus. 2. si non ad vitam privatam secum traducendam, sed ad Dei obsequium, proximique salutem incumbendum succensum se sentiat. 3. si orationis studio afficiatur, ut ejusdem ope explorare divinam voluntatem valeat: oratio enim est cum Deo commercium, & animum eidem conjungit, atque dona necessaria petit. 4. ardens desiderium adipiscendi sacros Ordines. Hoc tamen signum frequenter falsum, utpote a cupiditate lucrandi panis, aut dignitatis indipiscendæ, non ab amo-

amore Deo inſerviendi proficiſcens. Plures enim appetunt ſtatum clericalem, quia a parentibus ad id incitantur, quia inde ſperant exonerare familiam. Alii rei familiaris penuria preſſi, laborare, ut Paulus Apoſtolus, manibus ſuis, fodere, occare, piſcari renuunt, & ſtatum clericalem conſiderant veluti artem & profeſſionem, qua abſque labore & ſudore victum & veſtitum aſſequi commode valeant. Quare recenſita ſigna ambigua ſunt, & prudentis directoris erit pro circumſtantiarum diverſitate deprehendere quænam vera, quænam fucata vocatio ſit. Sed eo malorum res devenit ut plurimi nullo præmiſſo conſilio ſtatum ex ingenio aſſumant, & non omnes Epiſcopi vigiles ſint in exploranda ordinandorum vocatione.

XI. QUÆST. II. *Licitum ne Clericis eſt dignitates eccleſiaſticas, & animarum regimen appetere?* RESP. Qui regimina animarum nempe Epiſcopatum, Parochiam &c. appetunt, aut ſtulti, aut ſuperbi ſunt. Fuſe verſat hanc quæſtionem S. Thomas 2. 2. *q.* 135. *a.* 1. ubi tria diſtinguit. 1. Eſt officium, quod Dei cultum, & proximi utilitatem ſpectat. 2. eſt celſitudo gradus, vi cujus Paſtor dominatur in ſubditos. 3. ſunt reditus & obſequium ſubditorum. Deſiderium laborandi, operandique in vinea Domini bonum eſt; verum ut fertur in dignitates, in honores, & gradus, & emolumenta temporalia, vanum & ambitioſum eſt. Plurimi ajunt: Cupio vitare otium, & aſſequi occupationem laborandi, & operandi in vinea Domini, & ſub hac larva mentitur iniquitas ſibi, latitatque cupiditas, ſerpit ambitio. *Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat:* inquit Paulus: & ſubdit Hieronymus: *opus, non dignitatem: laborem, non delicias, per quod humilitas decreſcat, non intumeſcat faſtigio.* Si laborare iſti revera vellent in vinea Eccleſiæ, an non patet omnibus? Viſitent xenodochia, conſoleantur infirmos: adeant rura & montes, inſtruant rudes, doceant ignorantes, dedoceant errantes, ſuccurrant pauperibus, prædicent verbum Dei. Adeant Epiſcopum, & dicant: *Ecce ego, mitte me.* Quid? mittere, non mitti; imperare, non obedire; inſerviri, non inſervire; extolli, non extollere nos volumus. Hoc profecto eſt legitimum germanumque reſponſum.

XII. Quid de illis qui ambitum agunt, patronos ſollicitant, ut ſibi Epiſcopatum, Parochiam procurent; qui matronis ipſis inſerviunt, ut amaſios ſuos obſtringant ad intercedendum, procurandumque gradum & dignitatem? Iſti ſunt viliſſima ambitionis mancipia, fures, & latrones, qui nequeuntes ingredi per oſtium, ſcalas admoveri feneſtris curant, & ut aſcendere queant, adjuvari & erigi a quibuſcumque viris & feminis ſtudent. Blaterant hac ætate ita diſtribui omnia ut, niſi induſtria humana officia & procurationes adhibeatur, omnes jaceant, nullumque ſine officiis promoveri. Diſtinguo. Nemo ſine procurationibus promovetur ab homine, concedo. A Deo, nego. Cedo: vis promoveri ab homine, an a Deo? A Deo, inquis. Quid ergo garris neceſſariam eſſe induſtriam humanam? An ignorat Deus tuas dotes, & aptitudinem tuam? An ſi te judicaverit idoneum, non diſponit ſua infallibili providentia ut præficiaris Eccleſiæ moderandæ? Inſiſtis, Deum miracula non patrare ſine neceſſitate, humanamque induſtriam non prohibere, ſed præcipere. Humanam quidem induſtriam Deus requirit in iis omnibus quæ ab homine pendent, ſecus in iis quæ ſibi ipſi reſervavit. Vocatio ad regimina Eccleſiæ chriſtianæ ſolius Dei opus eſt. Non ne ipſi ſacri canones prohibent ejuſmodi officia, & procurationes? Sed quid plura verba fundimus? Niſi illi qui præſunt, rejiciant omnes illos quos noverint officiis, & ambitu parare ſibi viam ad gradus, & dignitates Eccleſiæ, fruſtraneus eſt labor noſter. Veritas ſeipſa luculenta eſt. Executione, non perſuaſione opus habet.

CAPUT VII.

De iis quæ præſtare, & de iis a quibus abſtinere Clerici debent.

I. QUÆST. I. *Peccant ne mortaliter Clerici qui nec veſtem clericalem, nec tonſuram deferunt?* RESP. Adfirmant graviores Theologi, & innumera Concilia præcipiunt ſub pœna excommunicationis ut Clerici & tonſuram, & habitum clericalem palam deferant, & ne comas longas nutriant, deferantque. Probabiliſtæ plures omnia deliniunt. P. Claudius La-Croix *lib.* 4. *n.* 1371. *& ſeq.* refert opinionem Gobat negantem eſſe mortale, ſi abſit ſcandalum, & contemptus. Aliam opinionem de Clerico nutriente comam refert *n.* 1373. & ſcribit communius, & probabilius eſſe, talem clericum non peccare mortaliter, licet Epiſcopi, & Synodi tali-

talibus comminentur excommunicationem: quia, inquit, *comminatio gravis non semper indicat grave præceptum*. Injustitiam ergo perpetrant Synodi, & Episcopi levi culpæ gravissimam pœnam comminantes. Etiamsi gravis comminatio non semper indicaret grave præceptum; ideone in hoc casu non indicat? Et sic dicetur in altero casu. Et his distinctiunculis Synodorum, & Episcoporum saluberrimæ sanctiones eluduntur. Rogandi ejusmodi Casuistæ, quo jure Synodorum, & Episcoporum decreta ad proprias cogitatiunculas detorqueant? Quis illis auctoritatem contulit tam frequenter extenuandi, & humanis appetitionibus attemperandi leges ecclesiasticas, & divinas? Quid quod graviores Probabilistæ non excusant a gravi culpa tales Clericos, ut animadvertit doctissimus Presbyter Bonus Merbesius *diss. 6. q. 15.* inquiens: *Ac reipsa quidem ipsi Casuistæ, quorum plerique nihil in sacris litteris evolvendis, nihil in sanctis Patribus, & Conciliis lectitandis versati, plus æquo confisi, omnem in omnibus habent fidem . . . . . in eam concessere partem, ut tonsuræ, & habitus clericalis neglectum, & omissionem inter peccata mortalia recenserent; & insuper homines tales omissionis conscios excommunicationis anathemate percussos, vel percellendos assererent.*

II. QUÆST. II. *Peccant ne Clerici qui habitum clericalem ad formam habitus laicalis accommodant, comasque asciritias, & cincinnatas, & pulvere odorifero aspersas deferunt, tonsura vix apparente?* RESP. Quid adversus torrentem, & quidem spumantem moris humani hiscam? Numquid adversus communem, & prævalentem corruptelam vocis sonitum emittam? Numquid Conciliorum, & S. matris Ecclesiæ doctrinam, & Christi Evangelium erubescam? Absit. Status clericalis inter omnes ecclesiasticos ordines refulget, cujus Patriarcha, non homo, sed ipse Christus est, qui vocavit Apostolos, & successores. Habitus clericalis, & monachalis hostiliter pugnat cum luxu, fastu, & vanitate mundana. Quid si Claustrales vestem monachalem ad formam vulgo *alla moda* accommodarent? Quid si cincinnati, comati, crispati, manicati, & cyprio pulvere respersas comas deferrent? Clamarent omnes: Quænam hæc monstra? stulti ne evaserunt Claustrales? Exclamationes, & admirationes justissimæ. At status clericalis non ne & ipse excellens, atque eminens? Ergo longius abesse a mundi vanitate, luxu, & pompis debet. Patres Tridentini, & ceteri Theologi adeo laborarunt ut contra Novatores propugnarent vestem clericalem distinctam a laicali esse: & Clerici nunc plurimi facto negant doctrinam in Tridentino definitam. Immo alicubi laici vestem clericalem, & clerici vanas laicorum pompas deferunt. Quid refert vestem esse nigram, si forma, & ornatus vanitatem spirant? Quamquam plures nec nigram, sed fuscidam & inauratam deferunt, præsertim dum rusticantur, & itinera agunt. Audiamus Tridentinos Patres, qui *sess. 14. c. 6. de Refor.* clamant: *Tanta autem hodie aliquorum inolevit temeritas, religionisque contemptus, ut propriam dignitatem, & honorem clericalem parvi pendentes, vestes etiam deferant publice laicales, pedes in diversis ponentes, unum in divinis, alterum in carnalibus.*

III. Quid vero de illis Confessariis dicendum qui ejusmodi pulitulos, torosulos, barbatulos, comatos, crispatos, & cincinnatos clericos, fastum, venerem, & sataniçam pompam usquequaque crepantes absolvunt, & ad altaria sacrificaturos mittunt? *Qua conscientia*, (inquit Merbesius loc. cit.) *& religione Confessarii iis absolutionis beneficium impendunt, extrema supplicia cum hujusmodi larvatis clericis experturi?*

IV. QUÆST. III. *Peccant ne mortaliter Clerici accipientes beneficium cum animo deserendi statum clericalem, si opportunitas occurrerit?* RESP. Adfirmant communiter Theologi, quia Clerici isti in re gravi circumveniunt Ecclesiam, & furantur reditus sacros, cum in sortem Domini vocati non sint. Aliqui adfirmant istos mortaliter peccare, si beneficio annexa sit animarum cura, secus si beneficium simplex sit. Distinctio vana, quia in utroque casu circumvenitur Ecclesia in re gravi, licet enormius in uno quam in altero casu.

V. QUÆST. IV. *A quibus abstinere Clerici debent?* RESP. Concilium Mediolanense I. plura enumerat a quibus abstinere Clerici astringuntur. 1. profanis negotiis se immiscere non debent; 2. abstinere ab arte medendi; 3. a negotiis, & mercatura; 4. a conducendis prædiis lucri causa; 5. a tutela seu cura aliorum suscipienda. 6. a fidejubendo pro aliis; 7. a servitute feminis præstanda; 8. a ludis alearum, a venatione clamorosa tenentur. Ut ab his ultimis incipiam.

VI. QUÆST. V. *Peccant ne Presbyteri sæculares qui matronis ancillantur?* RESP. Corruptela hodierna, qua Presbyteri laicis familiis inserviunt, & sub prætextu educandi libe-

liberos, familiæ negotia tractant, dominabus matronis inſerviunt, manus conſecratas porrigunt, quibus ambulantes ſuſtinent, monſtroſa eſt, & horrenda. Presbyteri iſti dignitatem ſacerdotalem deturpant, vilipendunt proprium caracterem, & ſacrum gradum profanant. Epiſcopi evangelico pectore deberent ejuſmodi Presbyteros ab altari arcere, & ſacris interdicere.

VII. QUÆST. VI. *Utrum negotiatio Clericis ſit interdicta?* RESP. Omnes abſolute affirmant. Inquit enim S. Paulus 2. ad Tim. 2. *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus*. Caſuiſtæ non pauci plures excogitarunt opinationes, quas omnes more ſuo colligit P. La-Croix *lib. 3. p. 2. n. 997. & ſeq.* & primo aſſerit, Clericum poſſe emere aliquid ut conſumat, & aucto pretio illud vendere ſperans ſe vilius empturum. Eſt enim, inquit, *actus œconomicæ prudentiæ*. Sacræ, ne an profanæ? Addit ibi *n. 999. & ſeq.* Manriquez, & Delbene, teſte *Gobat*, docent, poſſe Presbyteros emere uvas, & vinum vendere. Addit *num.* 1000. Gobat, inquit, putat in Germania licitum eſſe in Monaſteriis per famulos vendere vinum, & panem. Id enim *proprie* non eſſe habere tabernam, aut *negotiari*, *ſed ſua vendere tranſeuntibus*. Hoc fit non modo in Germania, ſed etiam alicubi in Italia. Per illam particulam *proprie* eluduntur omnes canones, qui vetant negotiationem, & mercaturam Clericis, & in primis Clauſtralibus. Plurimas alias opiniones faventes Clericorum negotiationi refert P. La-Croix, quas indicavi *Tom. 10. lib. 1. diſſ. 2. c. 11.* Nunc eas prætereo, ſatiſque ſit monere lectorem, ut ab eis quæ minus conveniunt Clerico, abſtineat.

VIII. QUÆST. VII. *An venatio ſit interdicta Clericis?* RESP. Adfirmant abſolute omnes, & innumeri ſunt canones eamdem prohibentes. Venationes vetitæ ſunt clamoroſæ, nempe cum canibus, avibus, & armis, puta ſclopis, peractæ. Quietæ autem venationes ſine canibus, avibus, & ſclopis, ſed ſolis retibus, & laqueis licitæ clericis ſunt, ut colligitur ex Tridentino. P. La-Croix *lib. 4. n. 1374.* inquit: „ *Prohibitiones illæ nunc ita mitigatæ* ſunt, ut ſi *recreationis* cauſa fiant ſine *magno clamore*, „ ſcandalo, vel contemptu, non facile peccetur mortaliter. *Nav. Mot. Turr. Lug. MS.* Addunt Suar. Sa Caſtrop. etiam a „ veniali excuſari, ſi venatio ſit rara & „ moderata, & ad reficiendas vires. “

IX. Fateor me gravi timore & tremore concuti, cum ex una parte videam Pontifices ſummos, Epiſcopos, & ſacras Synodos comminari excommunicationem Clericis non deferentibus veſtem clericalem, prohibere mercaturam, venationem &c. & cum ex altera parte videam citatos Caſuiſtas tribunal erigere ſupra Pontifices, Epiſcopos, & Concilia, & clamare ad Clericos, prohibitiones iſtas ita nunc *mitigatas eſſe*, ut violatores non peccent mortaliter. Subdit ibidem *n. 1376.* P. La-Croix: „ DicaſtiIlus n. „ 300. putat venationem *etiam* cum appa- „ ratu, & CLAMOSAM non prohiberi Cle- „ ricis, niſi fiat frequenter; & addit cum „ Cajet. Nav. Silv. Bann. Molin. Tur. „ Dian. . . . . licet fiat frequenter, non „ audere ſe damnare mortalis, ſi ex recrea- „ tione fiat. “

X. Hæc & ſimilia per univerſam Theologiam interpretamenta graſſantur, & ipſæ divinæ leges ſimilibus diſtinctiunculis accommodantur ad hominum mores. Quid juvat ſacra Concilia, Epiſcopos, & Pontifices pro diſciplinæ reformatione canones condere, ſi plurimi continuo doceant Clericos, & populum, *hodie ita mitigatos eſſe canones*, ut non obligent ſub mortali, immo neque ſub veniali, ſi recreationis gratia, quæ vetita ſunt, fiant? Profecto omnes Clerici confitebuntur ſe recreationis gratia venari, ludere, negotiari, & alia plura quæ ſileo. Cur miramur, ſi nunquam reformari, ſed contra in dies laxari diſciplinam tum eccleſiaſticam, tum monaſticam videamus? An plures Caſuiſtæ in cauſa ſint, an vetandum iſtis ſit ne audeant *mitigare* ſacros canones, judicent ſapientes.

XI. QUÆST. VIII. *Utrum Clericis vetiti ſint ludi alearum?* RESP. Non modo antiqui, ſed etiam recentes canones Clericis vetant ludos aleæ ſeu fortunæ & ſortis. Concilium Lateranenſe IV. ſub Innocentio III. *can. 26.* inquit: *Clerici ad aleas, & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint*. Gloſſa plura adjicit, & citat Novellam CXXIII. cap. 10. ubi hæc habentur: *Interdicimus autem ſanctiſſimis Epiſcopis, Preſbyteris, & Diaconis, & Subdiaconis, Lectoribus, & omnibus aliis. . . . ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes, aut inſpectores fieri, aut ad quodlibet ſpectaculorum ſpectandi gratia venire*. Concilium Tridentinum *ſeſſ. 22. cap. 1. de Refor.* inter plura quæ de vita & honeſtate Clericorum præſcribit, hæc inculcat: *Statuit ſancta Syno-*

dus ut quæ alias a ſummis Pontificibus, & a ſacris Conciliis de Clericorum vita, honeſtate, cultu, doctrinaque retinenda, ac ſimul de luxu, comeſſationibus, choreis, ALEIS, LUSIBUS, *ac quibuſcumque criminibus, nec non ſæcularibus negotiis fugiendis copioſe, ac ſalubriter ſancita fuerunt, eadem in poſterum iiſdem pœnis, vel majoribus, arbitrio Ordinarii imponendis, obſerventur; nec appellatio executionem hanc, quæ ad morum correctionem pertinet, ſuſpendat.*

XII. P. La-Croix *lib. 4. n. 1370.* refert *Salas, Mol. Rebel. Azor. Caſtrop.* interpretantes prohiberi conſuetudinem ludendi, minime vero una aut altera vice. Immo addit, *Sa*, & *Valentiam* ipſam conſuetudinem ludendi excuſare a mortali, ſi non fiat ob lucrum, ſed recreationis cauſa. Immo, inquit, *Salas* putat prohibitionem horum luſuum non extendi ad *Religioſos laicos, quia textus tantum habet de Clericis*. Sed communis opinio tenet oppoſitum, concludit ille.

XIII. Clerici hæc legentes, & Probabiliſmi lenocinio prævenți, incipiunt citatorum Caſuiſtarum auctoritate fulti ludere una & altera vice. Ex repetitis vicibus fit conſuetudo, & tunc patrocinantibus Sa, & Valentia dicunt ſe ludere recreationis cauſa, non ob lucrum. Hoc enim eſt quid *acceſſorium*. Tandem patrocinante *Salas* concludunt hanc conſuetudinem non extendi ad *Religioſos laicos*. Quoniam, inquiunt, auctores citati ſunt graves, probi, & claſſici. Sed tu lector, miſſis ejuſmodi commentis, in Conciliorum, & maxime Tridentini doctrinam animum ſerio intendito, & a ludis aleatoriis omnino abſtine. Noli incipere, niſi vis proſequi, & pravam contrahere conſuetudinem. Vix aliquem ex citatis Caſuiſtis legi, qui ferventi zelo, & ſedulo ſtudio promoveat ſacrorum canonum obſervantiam; ſed eo dirigunt conatus ſuos, & ſtudia in univerſa fere Theologia ut leges, & canones mitigent, liniant, temperent, & humanæ fragilitati accommodent. Verum ne hoc ſit, tu ipſe lector judex eſto.

XIV. Clerici larvati incedentes peccant mortaliter. Diana *Tom. 7. tr. 5. Reſol. 6.* inquit: *Puto non eſſe recedendum a communi ſententia Doctorum, nempe in tali caſu Clericos ſæculares, & regulares peccatum mortale committere.*

§. UNICUS.

De ſcientia ordinandorum.

I. SCripturæ ſanctæ ignaros a Sacerdotio repellit Deus. *Quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te ne Sacerdotio fungaris.* Oſeæ c. 4. Et Evangeliſta Matth. *c.* 23. clamat: *Væ vobis duces cæci.*

II. Omnes adfirmant in ordinandis ſcientiam requiri: ſed pauci explicant qualis ſcientia neceſſaria ſit. Scientiam quam Prophetæ, & Evangeliſtæ inculcant, eſt ſcientia Scripturæ ſanctæ. S. Paulus 2. *ad Tim.* 3. inquit: *Omnis Scriptura divinitus inſpirata, utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitia, ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus*. Primum ergo neceſſarium eſt Scripturæ ſanctæ ſtudium, ut vera imago chriſtiani ſpiritus formetur. Hac inſtructus divina ſcientia inoffenſo pede legere poteris etiam auctores morales: quia tum diſcernere ſcies verum a falſo. Non modo ipſæ divinæ Scripturæ, ſed omnia Concilia, & Patres inculcant ſtudium divinæ legis ab ipſo Deo ſacris ſcriptoribus dictatæ. Concilium Nicænum II. *can.* 2. inquit: *Noſtræ Hierarchiæ ſubſtantia ſunt eloquia divinitus tradita, divinarum Scripturarum vera ſcientia*. Rurſus diſ. 1. cap. *Cum ignorantia*, hæc habentur: *Sciant ergo Sacerdotes Scripturas ſanctas, & canones*. Deus te redarguet ob Scripturarum neglectum; atque juxta legis ſuæ in Scriptura ſancta deſcriptæ mandata judicabit. Lubet huc tranſcribere verba præclari Theologi Ludovici Habert de *ſacr. Ord. p. 2. c. 8.*

III. „ Apage ergo modernos illos Theo-
„ logos morales qui in libris a ſe vulgatis
„ doctrinam morum ſtabiliunt ratiunculis,
„ & argumentis veriſimilibus, ne dicam ſo-
„ phiſticis, vixque ſacrarum Scripturarum
„ meminere, niſi ut earum ſenſum ad præ-
„ conceptas opiniones deflectant; eoque pro-
„ grediuntur ut ſuſpectos in fide pronun-
„ tient qui ſicut fidei dogmata, ita mora-
„ les concluſiones aſſerunt repetendas ex
„ Sriptis ſacris, canonibus Eccleſiæ, &
„ ſanctorum Patrum ſcriptis. Operæ pre-
„ tium foret ut viri hierarchici collectas
„ apud ſe haberent propoſitiones ex hujuſ-
„ modi libris magno numero excerptas, &
„ cenſorie notatas tum a ſummis Pontifici-
„ bus, tum ab Epiſcopis per varia loca, ac
„ præſertim Gallicanis an. 1655. & 1700.
„ tum ab inſignibus Academiis. “

IV.

IV. Verum si in ordinandis Clericis, si in Parochis, si in Confessariis requiritur Scripturarum studium, quid de Episcopis dicendum erit? Isti, cum sint populi christiani duces, multo profundius aliis subalternis ministris callere Scripturas, canones, Patres debent, quo possint alios sana imbuere doctrina, atque dignos aptosque Ecclesiæ profectui in sui adjutorium assumere, indignos vero ineptosque a ministerio arcere atque repellere.

DISSERTATIO II.

De simonia.

CAPUT I.

Simoniæ notio, ejus variæ species: & quæ pretii rationem habent in simonia contrahenda.

I. QUÆST. I. *Quid sit simonia?* RESP. Simonia a Simone Mago nuncupata, est *studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum*, ut inquit S. Thomas 2. 2. *q.* 100. *a.* 1. Prima particula *studiosa voluntas* prodit deliberatam voluntatis actionem. Altera *emendi, vel vendendi* præfert omnem contractum onerosum, & non gratuitum, quo res spiritualis aliquo temporali pretio, seu aliqua re pretio æstimabili emitur, venditur, locatur, permutatur, transigitur &c. Ultimæ particulæ significant aliquid a Deo auctore supernaturali proficiscens, aut ad Deum salutis auctorem directum.

II. Hoc spirituale triplex. 1. Aliud in se, ut gratia, jurisdictio ecclesiastica, virtutes infusæ, dona Spiritus sancti, gratiæ gratis datæ, operatio miraculorum, interpretatio sermonum &c. 2. Aliud est spirituale efficiens, ut sacramenta. 3. Est spirituale productum a causa spirituali, ut dispensationes in votis, juramentis, absolutio a censuris, mortuos sepelire, cantare in choro &c. *Spirituali annexum* dupliciter evenit: aut quia antecedenter conjungitur cum spirituali, ut sunt beneficia ecclesiastica, quæ supponunt ordinem clericalem, aut quia rem spiritualem comitatur, vel consequitur, vel ad rem spiritualem ordinatur, ut sunt vestes sacræ, vasa sacra, templa, reliquiæ Sanctorum, juspatronatus præsentandi ad beneficia.

III. QUÆST. II. *Quotuplex sit simonia?* RESP. Duplex. Alia juris naturalis & divini, quæ natura sua mala est, quæque committitur, dum quæ spiritualia sunt, aut spiritualibus annexa, ut gratiæ, sacramenta, jurisdictio ecclesiastica, dona, virtutes &c. venduntur, vel emuntur. Altera est ecclesiastici juris, quæ mala est, quia prohibita: & hæc sita est in permutatione, & resignatione beneficiorum &c.

IV. Dividitur ulterius simonia in *mentalem, conventionalem, realem*, & *confidentialem*. Illa *mentalis* dicitur quæ intra mentem sistit, quæ dupliciter contingere potest: 1. quando quis interno proposito deliberat simoniam committere; 2. quando exterius id indicet. *Conventionalis* ex mentali oritur; estque expressa, vel tacita conventio dandi temporale pro spirituali, aut contra: sed ex neutra parte executioni mandatur, aut tantum ex una. *Realis* utramque consequitur, & executioni demandatur, aut in partem, aut in totum, quod animo conceptum, & exterius conventum erat. *Confidentialis* est cum quis beneficium procurat eligendo, præsentando, resignando, aut alia via, cum confidentia, seu pacto expresso vel tacito, ut is cui procuratur, resignet vel procuranti, vel alteri, aut ut pensionem, vel fructus ex eo reddat.

V. QUÆST. III. *Utrum fictus simoniacus veram simoniam committat?* RESP. Fictus simoniacus est qui pretium promittit pro beneficio, animo se non obligandi, neque tradendi illud. Hunc gravissime peccare affirmant omnes. Sed negant plures hunc esse simoniacum. Opposita sententia mihi vera est. Exterior promissio dandi pretium collidit interiorem intentionem. Prior opinio viam latissimam aperit obtinendi, & retinendi beneficia his fictis simoniis. Ceterum casus rarus est, quia venditores rerum spiritualium non solent esse minus versuti & veteratores, quam emptores: & nisi securi, & tuti sint de pretio, non vendunt.

VI. QUÆST. IV. *Quæ habent rationem pretii in simonia?* RESP. Munus ab obsequio, a manu, a lingua. Munus *ab obsequio* est subjectio oblata, ut est inservire collatori rei spiritualis, assistere, eum comitari, docere, instruere &c. Munus *a manu* est pecunia, & quidquid nomine pecuniæ venit, sive tradita, sive promissa. Munus *a lingua* est favor, laus, elogia, preces, supplicationes, adulationes, & alia hujusmodi. Regula generalis & præcisa designari nequit, quan-

donam in munere ab obsequio, & a lingua simonia patretur. Pecuniæ traditio, vel promissio fere nunquam munus gratuitum est. Si Episcopus beneficium conferat ministris ob servitia præstita, vel præstanda absque salario, communiter simoniam committit, etiamsi nullum interveniat pactum: quoniam factum loquitur, & locum pacti obtinet.

VII. Communiter munera a lingua, & ab obsequio, si sint gratuita, non inferunt collationem beneficii esse simoniacam. At raro gratuita sunt, & ingenui animi sincera testimonia. Aliqui distinguunt *principaliter*, & *minus principaliter* offerre. Distinctio absolute vera est. At in praxi distinguere hujus distinctionis, *primario*, & *secundario*, confinia difficillimum est, & versutus animus se transformat, larvamque induit. Quare tam candidati, quam collatores ab ejusmodi muneribus abstinere debent. Qui digni sunt, his præstigiis non indigent.

VIII. Mutuum sub obligatione impositum simoniam continet, cum talis obligatio sit pretio æstimabilis. Si mutuum tradatur ex pacto, vel conventione assequendæ rei spiritualis, similiter simonia est.

IX. Qui titulo consanguinitatis, vel affinitatis conferunt beneficia, præferuntque consanguineum, vel affinem digniori, peccant gravissime contra justitiam, ut docet S. Thomas 2. 2. *q.* 100. *a.* 5. *ad* 2. eique subscribunt omnes Theologi. Simoniam perpetrat Episcopus, si conveniat de pensione sibi, aut alteri solvenda, aut conferat beneficium, si alias pensionem non fuisset impositurus. Simoniæ quoque rei sunt candidati qui in Romana Curia pensionem solvendam, aut aliquid aliud pretio æstimabile spondent aulicis, aut aliis quibuslibet, ut auxilium favoremve præbeant ad beneficium assequendum. Qui imponunt onus beneficio nullo modo annexum, simoniam committunt. Quare simonia est renuntiare, vel commutare beneficia quibuscumque pactionibus, conditionibus, modisque adjectis in favorem alterius. Simoniæ rei sunt qui permutant, aut renuntiant beneficia cum pensione ex licentia Papæ, sed adjecta conditione ut renuntiatarius solvat bullas pensionis. Similiter simoniam perpetrant qui conferunt beneficium curatum cum onere ut beneficium quod habet, libere resignet, quia apponerent conditionem in collatione beneficii quæ de jure non est.

CAPUT II.

Quomodo simonia committatur dum res temporalis traditur aut tamquam pretium, vel tamquam motivum, vel ut gratuita compensatio.

I. INvecto novo opinandi modo, peccata plura malitiam exuerunt; cum millena de mundo, inquit Caramuel, sustulerit unus Diana. Olim viri sancti invehebantur acriter in simoniam larva posita. In præsens tot est phalerata, & compta fucis, & lenociniis, ut vix reperiatur in mundo. Casuistæ plures in pecunia, seu in temporali distinguunt rationes *pretii*, *motivi principalis*, *secundarii*, *proximi*, *remoti*, *directe intenti*, *compensationis*, *gratuitæ retributionis*. Hoc distinctiuncularum involucro absconditæ simonia, veluti fossa, & vallo munita, retundit omnium sacrorum canonum ictus, & triumphabunda discurrit.

II. Concilium Toletanum *can.* 1. hæc statuit: *Si quis Episcoporum accepta* QUOCUMQUE MODO *pecunia ordinaverit Episcopum, Abbatem* &c. *ipse gradus sui subjaceat periculo.*

III. Concilium Tridentinum, missis innumeris aliis canonibus, *sess.* 24. *c.* 18. *de Reformat.* inter plura hæc decernit. *Caveantque ne quidquam prorsus occasione hujus examinis* NEC ANTE, NEC POST ACCIPIANT. *Alioquin simoniæ vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrant. A qua absolvi nequant nisi* DIMISSIS BENEFICIIS, *quæ quomodocumque etiam antea obtinebant, & ad alia imposterum inhabiles reddantur.*

IV. Nihil sive ante, sive post tradi examinatoribus, & collatoribus beneficiorum potest. Ergo vana sunt commenta quæ docent, aliquid tribui licite posse sive ante, sive post, quocumque fuco obtectum. Neque Scripturæ sanctæ, neque Patres, neque Concilia distinguunt in re temporali tradenda rationes *pretii*, *motivi proximi*, *remoti*, *principalis*, *accessorii* &c. sed absolute, technis rejectis, clamant: *Gratis accepistis, gratis date.*

V. P. Gregorius Valentia inter primos citari solet qui mandata contra simoniam laxaverit. Et reipsa *Tom.* 3. *disp.* 6. *q.* 16. *punct.* 3. hæc docet: „ Potest quis conferre „ spirituale propter temporale principali„ ter tamquam propter finem; itaut tem„ porale apud eum non sit finis ipsius rei „ spiritualis, quasi temporale pluris ab eo

„ quam

„ quam ſpirituale æſtimetur, ſed tantum-
„ modo voluntatis, *ſive applicationis animi*
„ *ad actum conferendi ſpirituale*: *& hoc non*
„ *eſt ſimonia*. " Quod ibidem fuſius confirmat.

VI. Venuſtior ne, & acutior excogitari diſtinctiuncula poteſt? Collator beneficii accipere poteſt principaliter temporale; ſed hoc temporale non eſt finis rei ſpiritualis, ſed tantummodo voluntatis, *ſive applicationis animi ad actum conferendi ſpirituale*. Temporale ergo datur non propter rem ſpiritualem, ſed ut collator applicet voluntatem ad conferendam rem ſpiritualem. An hæretici, & impii legentes hæc feſtiva interpretamenta ſcandalum accepturi ſint, ceteri judicent. Doctrinam Valentiæ ſecutus eſt Tannerus, aliique plures, inter quos ipſe P. Viva.

VII. Romana Sedes inaudiens ſimoniæ ſcelus quorumdam opinationibus foveri, & in dies graſſari, tres ſequentes theſes damnavit. Alexander VII. hanc num. 22. proſcripſit: *Non eſt contra juſtitiam beneficia eccleſiaſtica non conferre gratis: quia collator conferens illa beneficia eccleſiaſtica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur*. Ven. Innocentius XI. duas ſequentes 45. & 46. diris devovit: *Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia quando temporale non datur tamquam pretium, ſed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut e contra*. 46. *Et hoc quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale; immo etiam ſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur quam res ſpiritualis*.

VIII. QUÆST. I. *Qui dat pecuniam tamquam motivum non immediate obtinendi rem ſpiritualem, ſed tamquam motivum medium honeſtum, ex quo expectetur res ſpiritualis, committit ne ſimoniam?* RESP. Negant aliqui. Sed hæc opinio falſa mihi eſt, doctrinæ Scripturarum, Conciliorum, & S. Thomæ prorſus contraria. Candidatus ad Ordines, aut parochiale beneficium accipiendum offert pecuniam examinatoribus, Epiſcopo, collatori &c. Quodnam eſt motivum illud medium verum, & honeſtum, a quo expectatur beneficium, aut ſacramentum Ordinis? Silent. Ne multa, candidatus non traderet, vel promitteret rem temporalem, niſi ſperaret beneficii, aut ſacrorum Ordinum aſſecutionem. Ergo ſimoniam committit.

IX. Eamdem opinionem defendunt Salmanticenſes *tract. 19. cap. 1. p. 4. n. 55.* ubi docent, ad rationem ſimoniæ requiri voluntatem dandi pecuniam „ *ut pretium, ſeu com-*
„ *menſurandi illam cum re ſpirituali, tanti-*
„ *que æſtimandi, quod fit per contractum one-*
„ *roſum*. Hac tamen ſecluſa prava voluntate, etiamſi temporale detur animo conſequendi ſpirituale, non ut pretium oneroſum, ſed gratis, vel ex gratitudine, aut benevolentia, etiam cum aliqua antidoralis obligationis impoſitione, nulla ſimonia committitur, ſive munus ante collationem rei ſpiritualis conferatur, ſive poſt ipſam, ſive ſimul cum ipſa. "

X. Quid expreſſius contra Tridentinum, contra omnes ſacros canones proferri valeat, profecto me latet. Ad rationem ſimoniæ requiritur *voluntas commenſurandi pecuniam cum re ſpirituali, tantique æſtimandi*? Qui hanc haberet voluntatem, hæreticus impudentiſſimus eſſet, nedum ſimoniacus. Quis Catholicorum umquam aſſeruit pecuniam æquare rem ſpiritualem ordinis omnino ſuperioris poſſe? Hæc opinio, meo judicio, reipſa continetur in reſcriptis damnatis theſibus. Hac quippe doctrina admiſſa, nulla in mundo ſimonia eſt. Si plura cupis, conſule *Tom. X. lib. 1. diſs. 3. c. 3*. Nec lubet in doctrina evidenter falſa convellenda diutius immorari.

XI. QUÆST. II. *Utrum liceat dare temporale ſub ſpe obtinendi a donatario ſpirituale, & contra, titulo amicitiæ, & gratitudinis?* RESP. Adfirmat P. Billuart, dummodo ſincere, & non ficte expectetur ut donum ſpontaneum ex mera gratitudine, amicitia, & liberalitate, & non titulo muneris temporalis debitum. Quoniam, inquit, hoc eſt dare temporale ut motivum quidem obtinendi ſpirituale, *ſed mediante alio motivo honeſto*, ſcilicet *gratitudine*, & *amicitia*.

XII. Hæc ſunt pura putaque commenta ad incruſtandum ſimoniæ ſcelus excogitata. Concilia omnia, & præcipue Tridentinum prohibent *dare pecuniam*, non animum, non modum dandi. Concilia prohibent *dare rem temporalem* pro obtinenda re ſpirituali. Ineptiſſime excogitatus eſt modus dandi, quando *reipſa datur pecunia*. Nec collatores beneficiorum, ordinum &c. curant utrum pecunia detur titulo *pretii*, vel *incitamenti*, *remoti*, aut *proximi*, aut *antidorali gratitudinis motivo*, dummodo reipſa *detur*, & ipſi reipſa *accipiant*. Hoc unice curant, ceteta

derident. Admissa hac præcisionum, & distinctionum farragine, nulla in mundo simonia esset.

XIII. QUÆST. III. *An sacramentorum venditio sit simoniaca?* RESP. Adfirmant omnes, dum pro sacramentorum administratione aliquid exigitur. Similiter simoniacus esset qui venderet Eucharistiam. Quæ sacris ministris dantur, sunt ad eorum sustentationem destinata, minime ut pretium administrandi sacramenta: *dignus est enim operarius cibo suo*, inquit Evangelista Matth. sicut & Sacerdoti celebranti datur eleemosyna pro ejusdem sustentatione.

XIV. Qui concionantur vel propter plausum, vel propter lucrum, simoniaci sunt, ut docet Angelicus 2. 2. *q.* 100. *a.* 3. *ad* 2. Si Sacerdos in articulo mortis nollet baptizare absque pecunia, si baptizandus puer esset, quisque alius etiam laicus baptizare posset. Si baptizandus esset adultus, & nullus esset nisi Sacerdos simoniacus, tunc suppleret baptismus flaminis, ut docet S. Thomas 2 2. *qu.* 100. *a.* 2. *ad* 1. Quare rejicitur opinio eorum qui docent dari posse pecuniam ad inflectendam voluntatem avari Sacerdotis. Verum commentum istud est prorsus inane. Simonia similiter est quidquam accipere pro administratione sacramentalium. Quæ tribui solent pro cantu Missæ, pro officio funebri, pro processione &c. a simoniæ labe immunia sunt, quia dantur juxta laudabilem consuetudinem in ministrorum sustentationem.

XV. P. Nicolaus Mazzotta *tr.* 3. *disp.* 5. *qu. unic. de simonia* recenset multos docentes aliquid recipi posse absque simonia pro obligatione exercendi spiritualia, quod hæc obligatio sit a functione ecclesiastica sejuncta. Refert quoque oppositam sententiam. P. Mazzotta methodum imitatur P. La-Croix proponendi collectionem probabilium contrariarum opinionum, ut lectores eligere queant quæ sibi magis arridenti & blandiuntur. Prior opinio jam proscripta est.

XVI. QUÆST. IV. *An sit simonia vendere, aut emere actus jurisdictionis potestatis ecclesiasticæ?* RESP. Distinguunt communiter auctores jurisdictionis potestatem, quæ spectat forum conscientiæ, ut absolvere a peccatis, & potestatem quæ ad forum externum attinet, ut dispensare in votis, in legibus, visitare, condemnare &c. Pro his omnibus quidquam accipere simonia est, quia actus isti spirituales sunt. Similiter simonia est quidquam exigere pro licentia audiendi confessiones, absolvendi a censuris, pro concessione indulgentiarum, pro facultate dispensandi in votis, juramentis, pro assistentia Parochi ad matrimonium, pro electione, collatione, confirmatione beneficiorum &c.

XVII. QUÆST. V. *Simonia ne est quidquam accipere pro ingressu in monasteria?* RESP. Concilium Tridentinum *sess.* 25. *c.* 16. hæc statuit. *Sed neque ante professionem, excepto victu & vestitu novitii, vel novitiæ illius temporis, quo in probatione est,* QUOCUMQUE PRÆTEXTU . . . *Monasterio aliquid ex bonis ejusdem tribuatur.* Convenit penes omnes jure naturali, divino, & ecclesiastico vetitum esse aliquid tamquam pretium accipere, vel tradere sive pro habitus sacri susceptione, sive pro monastica professione. Hæc duo certa sunt penes omnes. Verum Casuistæ plures, qui pecuniam considerant & ut pretium, & ut *motivum primarium, secundarium, proximum, remotum*, & ut titulum *antidoralis obligationis, & gratuitæ compensationis*, omnem simoniam de medio tollunt. Sacri vero canones qui prohibent quidquam accipere, vel tradere pro ingressu in Religionem, adeo sunt luculenti, ut omnes præfatas distinctiunculas, & excogitata commenta profligent. Consule *Tom. X. lib.* 1. *disp.* 3. *cap.* 5.

XIX. QUÆST. VI. *Est ne simonia jure divino vetita, beneficia quæcumque conferre intuitu temporalis emolumenti?* RESP. Duo in beneficiis includuntur jura. Aliud spirituale, seu jus administrandi spiritualia, & dicitur *officium*; aliud jus percipiendi temporalia, & dicitur *beneficium*. Juxta omnes simonia est omni jure vetita, a qua nec Papa dispensare potest, venditio beneficii prout jus dicit administrandi spiritualia. Disputant auctores, num sit simonia jure divino vetita captare, vel conferre beneficia intuitu solius temporalis emolumenti? Negant aliqui. Sed hæc opinio falsa mihi est, quia jus ad temporales reditus ita annexum est cum jure ad officia spiritualia, ut separari nullo modo possit. Distinguendi sunt fructus beneficii, quos vendere, locare, permutare beneficiarius potest, a jure percipiendi hos fructus. Hoc jus beneficiale inseparabile est a priori jure administrandi spiritualia. Id. circo qui unum vendit, vendat & alterum necessum est.

XX. Offerre aliquid Sempronio ut intercedat apud collatorem simonia est. P. La-Croix continuo adjicit distinctionem: *si des pro labore*, non est simonia. Et hanc opinionem

rem transcribit P. Mazzotta *tr. 3. D. 5. c. 3.* inquiens: „ Si autem des aliquid *intercessori* „ sive mediato, sive immediato, *non quidem pro intercessione*, sed pro labore, lucro „ cessante, damno emergente, dispendio temporis &c. in eundo, & redeundo, *non est simonia*, quia ista sunt quid temporale „ omnino extrinsecum. Croix n. 91. *& alii* „ *communiter*. "

XXI. Revera *Croix* totidem verbis hanc opinionem docet cum Diana, Castropalao, Raynaudo, & aliis. Istius opinionis falsitas & laxitas imbecillitati meæ evidens est. Tradere pecuniam pro intercessione apud collatorem beneficii simoniam esse fatentur auctores isti; tradere vero pecuniam *pro tempore impendendo, pro lucro cessante, & damno emergente in eundo, & redeundo, non est simonia*. Eccur? Quia hæc sunt quid temporale omnino extrinsecum. Peregregie. Cedo. Fieri ne intercessio valet sine *aliquo temporis dispendio*, sine *accessu, & recessu a collatore*? Si quis intercedere debet, loquatur oportet. Ut loqui valeat, tempus requiritur, & accessus, recessusque. Ergo si simonia est tradere pecuniam pro intercessione, simonia quoque est tradere pecuniam pro eisdem necessario annexis. Etiam ipsi collatori dari pecunia poterit, non pro collatione, sed pro dispendio temporis in collatione insumpti. Diana excogitavit has distinctiunculas, ex Diana Castropalaus, ex Castropalao La-Croix, ex La-Croix Mazzotta: & postea concludunt: Ita communiter Doctores. Imperiti lectores hæc legentes putant Doctores Ecclesiæ ita docere: heinc tuta conscientia simoniam committunt. En quam verum sit quod initio dixi, admissis his opinionibus, nullam dari in mundo simoniam.

XXII. Venditio habituum ordinum militarium, qui dantur Religiosis choro, & divino officio deputatis simonia est. Similiter vendere pensiones erectas in titulum beneficii, ut præstimonia, seu beneficia simplicia, simonia est, ut fatentur omnes. Plura de his pensionibus statuit S. Pius V. in Bulla quæ incipit *Ex proximo*. Quispiam asserit hanc bullam nullibi esse receptam. Sed fallitur, & fallit. Testantur quippe Salmanticenses *n.* 74. in Hispania esse receptam. Et communis sententia docet ejusmodi pensiones redimi aut vendi non posse absque simonia. Simoniaca quoque est venditio juris patronatus ecclesiastici.

XXIII. Qui electus est ad beneficium, habetque collationem a legitimo superiore, licet nondum possideat, habet jus in re. Idcirco potest pecunia redimere injustam vexationem, dummodo revera sit injusta, absque simonia, ut docet S. Thomas 2. 2. *q.* 100. *ar.* 2. *ad* 5. Redimere contra vexationem ante acquisitum jus in re pecunia, est simonia, ut ibidem S. Thomas asserit. Distinguunt tamen auctores vexationem intentatam contra jus acquirendum ab eo qui obesse, sed non prodesse valet, a vexatione intentata contra jus acquirendum ab eo qui obesse, & prodesse potest. Quando redimitur vexatio ab eo qui obesse, & prodesse valet eligendo, confirmando &c. simonia committitur. Redimere vero vexationem intentatam ab eo qui obesse, sed non prodesse potest, nulla est simonia.

XXIV. Commutare res spirituales pro spiritualibus nulla est simonia, exceptis beneficiis. Quare licitum est te hac hebdomada celebrare quatuor Missas pro Petro, ut totidem alio tempore pro te Petrus celebret. Sic tradi possunt reliquiæ pro reliquiis.

XXV. QUÆST. VII. *Permutari ne beneficia valent absque simonia?* RESP. Jure ecclesiastico vetitæ sunt omnes beneficiorum permutationes, & simoniacæ declaratæ, nisi accedat superioris auctoritas, & dispensatio. Licet enim tituli beneficiorum spirituales sint, & hac ratione spirituale pro spirituali commutari possit; nihilominus, quia beneficiorum titulis annexi sunt reditus temporales, qui avaritiam accendunt; idcirco Ecclesia prohibuit ne absque superioris auctoritate hæ permutationes fiant. Nomine beneficiorum intelliguntur omnia spiritualia, quæ annexa habent emolumenta temporalia. Sufficit & exigitur auctoritas illius superioris qui beneficia contulit. Quare Episcopus nequit facultatem concedere permutandi beneficia collata a superiore, nempe a Papa. Si beneficia sint in diversis diœcesibus, utriusque Episcopi consensus necessarius est, vel patronorum qui jus habent nominandi, & præsentandi.

XXVI. Permutatores beneficiorum possunt simul honestas conditiones inire mutuo, & eas proponere legitimo superiori. Alibi evincam has permutationes raro licitas esse. Acceptio pecuniæ pro collatione beneficii non modo simoniaca est, sed etiam contra justitiam; & oppositam opinionem damnavit Alexander VII. *n.* 22.

XXVII. Episcopi nequeunt concedere facultatem permutandi beneficium cum pensione

clericali ſpirituali. Si penſio ſit laicalis, nullo modo neque Pontificis auctoritate permutari cum beneficio poteſt, ut patet. Quando beneficia ſunt inæqualia vel in reditibus, vel in dignitate, non poſſunt compenſari pecuniæ, ſeu rei temporalis acceſſione, quidquid nonnulli in oppoſitum dicant.

XXVIII. Tranſactio in componenda lite ſuper beneficio ſimoniaca eſt, ſi fiat abſque Sedis apoſtolicæ auctoritate. Plura de hac re diſputant aliqui, quæ expendere non vacat, utpote inutilia, quia ad apoſtolicam Sedem ea dirimere attinet.

XXIX. QUÆST. VIII. *Quomodo reſignari beneficium abſque ſimonia poſſit?* RESP. 1. Reſignare quiſque in manibus Epiſcopi ſui poteſt beneficium, nulla adjecta conditione: 2. in favorem talis perſonæ: 3. in favorem talis perſonæ, ſervata ſibi penſione: 4. abſque deſignatione perſonæ, & cum reſervatione penſionis. Reſignatio primo modo facta vera eſt, & tuta eſſe poteſt. Pro reſignatione aliis modis facta requiritur auctoritas ſummi Pontificis, qui in bonum, & commodum Eccleſiæ diſpenſare valet.

XXX. Salmanticenſes *n.* 55. reſignationem fieri poſſe contendunt in manibus Epiſcopi in favorem Petri, dummodo hæc conditio in toto rigore non fiat a reſignante, ita ut ſuſpendat reſignationem, ſed tantum declaret Prælato modum conceptum a reſignante, & ſervandum in proviſione beneficii poſt abſolutam renuntiationem factam. Hæ ſunt blandæ cogitationes, quas prudens Epiſcopus ſolus reſolvere poteſt, nullam omnino admittendo conditionem ſive rigoroſam, ſive blandam. Hoc enim pacto explorabit ſinceritatem reſignantis.

XXXI. Simoniacæ ſunt renuntiationes reciprocæ, quibus tu renuntias in favorem Petri, ut is viciſſim tibi renuntiet. Similiter ſimoniacæ ſunt renuntiationes quas vocant *triangulares*, ut dum tu renuntias Petro, ut Petrus renuntiet Paulo, & tandem Paulus tibi ſuum renuntiat beneficium.

XXXII. QUÆST. IX. *An renuntiatio confidentialis beneficiorum ſit ſimoniaca?* RESP. Reſignatio confidentialis beneficii illa dicitur quæ fit in manibus legitimi Superioris cum fiducia quod ille in cujus favorem renuntiatur beneficium, ſibi, vel alteri reſignabit idem beneficium, vel penſionem, aut quid aliud ſolvet. Reſignatio fiduciaria cum pacto expreſſo, aut tacito, dubio procul ſimoniaca eſt, jure divino, naturali, & humano vetita, ut omnes fatentur. Reſignatio fiduciaria abſque ullo pacto, ſed cum ſpe quod reſignatarius titulo gratitudinis opportuno tempore idem beneficium vel ſibi, vel amico, conſanguineo, vel cui volueris, reſignabit, aut partem fructuum ſolvet, quamvis abſolute, & ſpeculative poſſit abſque ſimonia eſſe, in praxi tamen fere ſemper ſimoniaca reputanda eſt.

XXXIII. Simoniæ rei ſunt Canonici qui principaliter choro aſſiſtunt propter diſtributiones, ut docet S. Thomas *quodl.* 8. *art.* 2. inquiens: *Clericus qui vadit ad Eccleſiam principaliter propter diſtributiones quas recipit, tamquam finem operis, committit ſimoniam.* Facile aſſerit quiſque ſe non principaliter, ſed ſecundario pergere ad chorum propter diſtributiones. Sed ſerio conſcientiam ſuam expendant, num revera chorum adeant propter divinum cultum. Unde colligere hoc queunt? Ex pluribus ſignis, ex devotionis fervore, modeſtia, attentione, qua celebrant divinas laudes: ex omiſſione frequentandi chorum, quando nullæ aut parvæ ſunt diſtributiones.

CAPUT III.

De pœnis contra ſimoniacos, & de reſtitutione eorum quæ per ſimoniam acquiſita ſunt.

I. QUÆST. I. *Subjacent ne pœnis contra ſimoniam conventionalem latis, quando ſimonia non eſt completa ex utraque parte?* RESP. Reſignavit Petrus ſub promiſſione centum aureorum Paulo beneficium: is promiſſam pecuniam non ſolvit. Iſti incurrunt ne pœnas contra ſimoniacos? Negant Sanchez, Leſſius, Valentia, & alii: quia uſque dum non ſolvitur pecunia, non eſt ſimonia realis completa. Aliunde ſimonia mentalis non ſubjacet pœnis, ut omnes fatentur. Hæc opinio falſa eſt. Ad incurrendas pœnas contra ſimoniacos latas ſat eſt rem ſpiritualem tradi cum promiſſione ſolvendæ pecuniæ. Tum enim ſimonia realis eſt, non mentalis. Pœnas incurrunt ſimoniaci, ſive ſimonia ſit contra jus divinum, ſive contra jus eccleſiaſticum. Quoniam lex non diſtinguit ſimoniacos juris divini, aut eccleſiaſtici. Qui rei ſunt ſimoniæ contractæ ob ingreſſum in Religionem, incurrunt excommunicationem ipſo facto reſervatam Papæ. Contendunt plures hanc pœnam non incurrere illos qui rei ſunt ſimoniæ contractæ in habitus receptione, ſed tantum in profeſſione. Sed hæc diſtinctio arbitraria eſt, nulloque modo eruitur ex lege. *cap.* 1. *Extrav. de ſimonia.*

II.

II. QUÆST. II. *Quæ pœnæ impositæ sunt sacros ordines simoniace recipientibus?* RESP. Qui per simoniam aliquem ordinat, aut ut ordinetur mediator est, anathemate innodatur, & ab ordinum quorumque collatione, & omnium pontificalium executione suspensus remanet, & ab Ecclesiæ ingressu, & omnium fructuum perceptione interdicitur, si suspensionem violaverit in pontificali munere. Ordinati vero sunt excommunicationi reservatæ Pontifici obnoxii; & ab omnium ordinum executione suspensi. Qui facti inscius, alterius ope ordinatus simoniace est, ab executione ordinis suspensus remanet.

III. Qui sub titulo patrimonii ficti ordinantur, non possunt ad superiores ordines promoveri, nec susceptum ordinem exercere valent, ut Tridentinum *sess. 21. c. 1.* de Ref. statuit. Qui conferunt, aut procurant simoniace alteri beneficium, vel officium ecclesiasticum per electionem, postulationem, confirmationem, nominationem sive publice, sive secreto, ipso facto excommunicationem incurrunt summo Pontifici reservatam: & huic pœnæ obnoxius quoque est beneficium recipiens, ut habetur in Extrav. *Cum detestabile* de simonia. Præterea irritantur omnes collationes, & provisiones ejusmodi factæ. Quare simoniaci non faciunt fructus suos, sed ante judicis sententiam restituere eos debent, & beneficium receptum dimittere, etiamsi simonia insicio beneficiario a parentibus amicisve commissa sit, ut S. Thomas 2. 2. *q.* 100. *a. 6. ad* 3. docet.

IV. QUÆST. III. *An simonia in beneficiorum collatione privet beneficiis ante rite obtentis?* RESP. Negant communiter auctores ante judicis sententiam simoniacum privari beneficiis quæ jure possidebat ante beneficium per simoniam acquisitum: quia, inquiunt, in nulla lege id expressum habetur. Excipitur tamen simonia fiduciaria, quæ vi constitutionis S. Pii V. non modo beneficii tali simonia comparati, verum etiam omnium antecedentium privationem inducit; quemadmodum simonia perpetrata cum examinatoribus, quæ ex Tridentino privat omnibus beneficiis antea rite obtentis, nedum beneficio simoniace acquisito. Tandem qui beneficia per simoniam assequuntur, inhabiles remanent ipso facto ad alia beneficia obtinenda ante judicis sententiam, ut expresse S. Pius V. in sua constitutione *Cum primum* declaravit. Quod Salmanticenses ex Lessio, Sanchez, Castropalao ajunt, præfatam constitutionem non esse usu receptam, merum commentum est. Utique non est usu recepta a pluribus, quia reapse simoniam committunt. Sed hac ratione neque Evangelium est a pluribus usu receptum, quia violatur. Usus contrarius non efficit ut justæ leges sufficienter promulgatæ non obligent.

V. QUÆST. IV. *An acquisita per simoniam restitui debeant?* RESP. Resolutio affirmativa patet ex dictis, nempe omnia beneficia simoniace obtenta, & eorumdem fructus restituenda esse. Salmanticenses *tr. 19. cap. 4. p. 3. n. 22.* inquiunt: „ Emens beneficium „ non facit injustitiam, sed patitur. Debe„ bat enim gratis accipere quod dato pre„ tio accepit: & tantum peccat contra Re„ ligionem, cujus transgressio non obligat „ ad restitutionem. Nec etiam beneficium „ conferens peccat contra justitiam, aut ex „ jure divino invalidam facit collationem. " Hæc doctrina damnata est ab Alex. VII. n. 22. *Non est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis* &c. Ex proscripta doctrina plura inferunt citati auctores absurda consectaria, quæ caveri debent.

DISSERTATIO III.

De beneficiis.

CAPUT I.

Beneficii ecclesiastici notio, & varia beneficiorum genera.

I. QUÆST. I. *Quid sit beneficium ecclesiasticum?* RESP. Jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ propter aliquod officium spirituale, auctoritate Ecclesiæ constitutum. Dicitur *jus*, quia beneficiario ex justitia debentur fructus, tamquam laboris merces. *Perpetuum*, quia morte beneficiarii non extinguitur beneficium, sed vacat. *Ex bonis Ecclesiæ*, significatur quod bona, unde proveniunt fructus, sint Ecclesiæ, quia initio fideles bona sua tradebant Ecclesiæ in sustentationem ministrorum. *Propter aliquod officium spirituale*, nempe administrandi sacramenta, celebrandi sacrum, canendi in choro, concionandi &c. *Auctoritate* &c. declarat beneficium debere esse Episcopi, aut summi Pontificis auctoritate constitutum. Hinc sex conditiones ad beneficium auctores requirunt. 1. quod sit Episcopi auctori-

ctoritate fundatum : 2. quod rei ſpirituali ſit annexum : 3. quod conferri clerico debeat : 4. quod ſola perſona eccleſiaſtica conferre illud valeat : 5. quod ſit perpetuum : 6. quod collator nequeat illud ſibi conferre.

II. QUÆST. II. *Quotuplex ſit beneficium?* RESP. Plura ſunt beneficiorum genera. *Majora* ſunt Papatus, Epiſcopatus, Abbatiæ; *minora* ſunt plura alia. Præterea aliud eſt beneficium *regulare*, aliud *ſæculare*. Illud ſolis Religionis profeſſis, ut Abbatia, Prioratus, & aliquæ Paræciæ; iſtud ſolis clericis votis monaſticis ſoluris conferri debet.

III. Dividitur præterea beneficium in *duplex*, & *ſimplex*. Illud habet juriſdictionem in clerum, populumque, & adminiſtrationem rerum eccleſiaſticarum. Ejuſmodi ſunt Papatus, Archiepiſcopatus, Abbatia ſæcularis, Plebanatus, & omnia beneficia curata, ſeu quibus animarum regimen annexum eſt, & juriſdictio. Iſtud nullam habet juriſdictionem, adminiſtrationem, vel præeminentiam, ſed ſolum eidem annexum eſt debitum fundendi preces, inſerviendi altari, & alia miniſteria eccleſiaſtica exercendi, ut ſunt Canonicatus, Capellaniæ &c. Præſtimonia quæ ſunt beneficia inſtituta ex proventibus Eccleſiæ, conferenda juvenibus ſtudiorum cauſa, conjunctum habent onus ſolvendi definitas preces.

IV. Rurſus beneficium aliud eſt *electivum*, aliud *collativum*, aliud *mixtum*. *Electivum* a pluribus confertur per electionem confirmandam a Superiore. *Collativum* a Superiore confertur. *Mixtum* patrono deſignante Epiſcopus inſtituit, & confert.

V. Patrimonium, cujus titulo Clerici ſacros Ordines ſuſcipiunt, beneficii rationem non habet. Dignitates, & alia officia, licet juriſdictio iiſdem annexa ſit, proprie beneficia non ſunt, ut Generalatus, Provincialatus, Prioratus, Guardianatus &c. quia jure perpetuo percipiendi fructus carent, & idem dicendum de Vicario generali Epiſcopi. Vicarii tamen perpetui Parochorum ſunt beneficiarii, ſecus temporales.

VI. Capellaniæ, quæ laici auctoritate ſunt inſtitutæ, beneficii ratione carent. Quæ vero Epiſcopi conſenſu erectæ & inſtitutæ ſunt, proprie beneficii rationem obtinent. Si quis, prævia Epiſcopi facultate, inſtituat Capellaniam, decernatque ut quoties vacaverit, eligatur Capellanus, qui tot in hebdomadam Miſſas celebret, non poteſt eligi qui non ſit Sacerdos, aut ſaltem intra annum promovendus ad Sacerdotium. Quare falſa mihi eſt opinio illorum qui docent, eligi poſſe quemlibet habentem 14. annos. Non minus falſa mihi eſt altera opinio plurium qui negant eligendum neceſſario Sacerdotem, ſi Capellaniæ fundator dicat: *Præſentetur, eligatur Sacerdos*. Senſus ipſe communis dictat eligendum Sacerdotem eſſe.

CAPUT II.

De penſionibus, & coadjutoriis.

I. QUÆST. I. *Quid ſit penſio, & quis imponere eam jure queat?* RESP. Eſt jus percipiendi fructus aliquos ex beneficio alicui conceſſum, ſive ad vitam, ſive ad tempus. Alia eſt laicalis, alia clericalis in titulo ſpirituali fundata, & ad finem ſpiritualem ordinata, quæque Ordinem in accipiente ſupponit. Aliam vocant mixtam, quæ datur aut Clerico pauperi, aut Parocho ſeni in alimentum. Solus Romanus Pontifex poteſt has adjicere penſiones ſuper beneficiis. Epiſcopi poſſunt ipſis beneficiariis ob juſtam cauſam onus ſolvendi penſiones imponere: quia non onerant beneficia, ſed perſonas: & ejuſmodi penſiones deſinunt obitu penſionarii.

II. QUÆST. II. *Quænam requiruntur cauſæ, ut imponi licite penſiones queant?* RESP. Tres jure aſſignantur. 1. Eſt ut reſignatores habeant, dimiſſo beneficio, alimenta unde vivant: 2. eſt æqualitatis ratio in beneficiorum permutatione, ut quando beneficium locupletius cum tenui permutatur: 3. eſt finiendæ litis occaſio.

III. Penſio moderata ſit oportet, habita ad beneficium, cui imponitur, ratione; ita ut beneficiario ſemper remaneat ea fructuum pars quæ congruæ ſuæ ſuſtentationi ſufficiat. Quare nunquam cenſendum eſt velle Pontificem gravare beneficium contra regulam præfinitam a Tridentino *ſeſſ. 24. c. 13.* de Reform. Ad validam penſionis impoſitionem communiter requiritur beneficiarii conſenſus.

IV. QUÆST. III. *Quinam ſint clericalis penſionis capaces?* RESP. Penſio laicalis cuilibet laico, etiam feminæ, ſi conditiones adſint, conferri poteſt. Clericalis vero ſolis illis tradi valet qui prima ſaltem tonſura initiati ſunt. Ætas neceſſaria ad penſionem eſt 14. annorum. Excommunicati, & irregulares nullius penſionis capaces ſunt. Illegitimi quoque incapaces penſionis ſunt.

V. Beneficiarius ſolvere penſionem debet, ante-

anteceſſoris tamen penſiones ſolvere non aſtringitur, ut mihi probabilius videtur. Penſionarius de bonis penſionis clericalis non poteſt ad libitum diſponere, ſed ſuperflua in pios uſus diſtribuere aſtringitur, quidquid in oppoſitum dicant aliqui.

VI. Penſionarii onera ſunt 1. recitatio Officii B. Virginis: 2. ſolutio decimæ papalis, & ſubſidii ad reparationem Eccleſiæ: 3. inſervire pro modulo ſuo Eccleſiæ. Quid? Devorabunt ne pios Eccleſiæ reditus penſionarii, ut otio diffluant, ut ludant, ut inſerviant matronulis? Penſionarii manifeſtare penſiones, & beneficia antea obtenta debent. Sed hoc ex regulis Cancellariæ reſolvendum relinquo.

VII. Penſio extinguitur 1. obitu penſionarii: 2. ſi Clericus militiæ adſcribatur, monituſque eam non deſerat: 3. profeſſione ejuſdem in aliqua Religione emiſſa: 4. ſi matrimonium contrahat: 5. promotione ad Epiſcopatum: 6. ſi tonſuram, & habitum clericalem ferre palam recuſet: 7. ſi ipſe penſionem remittat; niſi titulo penſionis eſſet ordinatus, quo in caſu remittere illam nequit abſque Epiſcopi auctoritate. Solis Cardinalibus, & paucis aliis concedi privilegium ſolet transferendi penſiones.

VIII. MONITUM. Hactenus pauca de penſionibus delibavi ex iis quæ communiter Canoniſtæ diſputant. Exponenda origo penſionum, illarumque incrementum eſſet. Sed non eſt hujus loci, & temporis. Illud in tranſcurſu moneo, reditus a piis fidelibus donatos Eccleſiæ eſſe in alimenta miniſtrorum, & pauperum illius loci in quo Eccleſia eſt, ſubſidium. Si beneficiarii gravati ſint penſionibus, eleemoſynas diſtribuere nequeunt. Nunquam intellexerunt fideles ut ſua bona cederent ad alendos extraneos, longe minus ad fovendum eorumdem luxum, faſtum, & otium. Commune dumtaxat Eccleſiæ bonum verum, & vera utilitas poteſt eſſe juſta ratio dandi penſiones moderatas illis tantum qui ſunt non de magnatibus, & matronis, ſed de Eccleſia optime meriti, quique in Eccleſiæ defenſionem, & incrementum continenter laborant. Sed hæc indicaſſe ſatis ſit.

IX. QUÆST. IV. *Quotuplex ſit coadjutoria?* RESP. Duplex: una temporalis, & revocabilis; altera perpetua, & irrevocabilis. Prima aſſignatur Parocho ſeni non valenti ſuum officium peragere, cui datur coadjutor, qui illius vices ſuppleat, aſſignato ex fructibus beneficii congruo ſtipendio. Coadjutoriam perpetuam cum jure ſuccedendi in beneficium a Tridentino concedi prohibetur *ſeſſ. 25. c. 7.* de Reſor. his verbis: *In coadjutoriis quoque cum futura ſucceſſione idem poſthac obſervetur ut nemini in quibuſcumque beneficiis permittantur.* Solum ſummum Pontificem poſſe interdum, cauſa cognita, & neceſſitate urgente concedere coadjutoriam cum futura conceſſione, Concilium itidem declarat. Coadjutoria non eſt beneficium. Coadjutores cum futura ſucceſſione jubente principali inſervire præbendæ, & canonicatui tenentur. Quando expediuntur litteræ coadjutoriæ, ſi principalis obiit, ſucceſſio nulla eſt.

CAPUT III.

De paſtorum reſidentia.

I. QUÆST. I. *Utrum animarum paſtores jure naturali, & divino reſidere in ſuis Eccleſiis teneantur?* RESP. Adfirmant communiter Theologi omnes, idque ex Scripturis ſanctis evincitur. *Pecora tibi ſunt? Attende illis; & ſi ſunt utilia, perſeverent apud te:* Eccli. 7. Rurſus Prov. 27. *Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, tuoſque greges conſidera.* Chriſtus Dominus luculentius hanc inculcat doctrinam *Joan.* 10. inquiens: *Ego ſum Paſtor bonus. Bonus paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis. Mercenarius autem, & qui non eſt paſtor, cujus non ſunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit, & lupus rapit, & diſpergit oves:* & iterum c. 20. *Paſce oves meas:* & S. Petrus *epiſt. 1. c. 1.* ait: *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei, non coacte, ſed ſpontanee ſecundum Deum.* Hæc divina teſtimonia luculentiſſima ſunt.

II. Paſcere gregem Dei debent paſtores, verbum ſanctum prædicando, docendo, ſacramenta adminiſtrando, infirmis aſſiſtendo, eumdem a lupis defendendo. Dæmones enim ut leones rugientes, & lupi famelici circuunt quærentes devorare gregem Dei. Numquid præfata munia exercere paſtores valent; numquid ſolari viduas, erigere pauperes, paſcere uno verbo gregem, ſi diſtent, queunt? Quare Tridentinum *ſeſſ. 23. c. 1.* de Reſor. juris divini eſſe hanc reſidentiam declaravit. Hanc ſententiam triumphali calamo, inquit Natalis Alexander, tractarunt Bartholomæus Caranza Archiepiſcopus Toletanus, Dominicus Soto, Cardinalis Cajetanus, Cardinalis Bellarminus, & plures alii.

III. QUÆST. II. *Romanus Pontifex, ejuſ-*

que Cardinales tenentur ne residere ut ceteri pastores? RESP. Adfirmant omnes communiter Theologi. Juri enim naturali, & divino omnes subjecti sunt. Plures Canonistæ, Abbas, Gonzalez, Barbosa, & alii defendunt, Cardinales institutos Episcopos residere Romæ posse: quia, inquiunt, qui residet in capite, residet in membris. Hoc axioma supra quam dici potest vanum est, & istorum opinio falsa evidenter est hodie, & contra expressam Tridentini *sess.* 23. *c.* 1. declarationem, ubi Cardinales etiam residentiæ subjicit.

IV. QUÆST. III. *Quæ causæ excusant Episcopos a personali residentia?* RESP. Eas exponit Tridentinum *cit. sess.* 23. *cap.* 1. his verbis. *Cum christiana caritas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas aliquos nonnunquam abesse postulent, & exigant; decernit eadem sacrosancta Synodus, has legitimæ absentiæ causas a beatissimo Pontifice, aut a Metropolitano . . . in scriptis esse approbandas, nisi cum absentia inciderit propter aliquod munus, & Reipublicæ officium Episcopatibus adjunctum: cujus quoniam causæ sunt notoriæ, & interdum repentinæ, nec eas quidem significari Metropolitano necesse erit . . . Interea meminerint discessuri, ita ovibus suis providendum, ut quantum fieri poterit ex ipsorum absentia nullum damnum accipiant.*

V. Abesse a propria Ecclesia pastores valent, si absque ejusdem notabili detrimento caritas Christi postularet ut aliis Ecclesiis periclitantibus succurrerent, ut Principum discordias componerent, quoties ad id illorum industria necessaria esset. Urgens necessitas defendendæ propriæ vitæ excusat a residentia, quando propriæ Ecclesiæ non immineat ex absentia detrimentum. Celebre est prodigiosi, & ad miraculum heroici viri S. Athanasii exemplum. Quando e contrario absentia pastoris Ecclesiæ graviter obesset, tunc pro ovibus danda vita esset, ut Christus Dominus præcipit.

VI. QUÆST. IV. *Possunt ne Episcopi unius anni trimestre conjungere cum trimestri alterius anni?* RESP. Adfirmans aliquorum opinio falsa mihi est, legemque circumvenit. Hac opinione admissa, possent Episcopi sibi præstituere viginti, triginta vitæ annos, & omnium annorum trimestria copulare. Sed opponunt citati auctores Tridentinum non prohibere hanc copulationem. Verum habet: quia Tridentinum noluit prævidere omnia commenta. Parochi, & ceteri omnes curam animarum habentes, sicuti Episcopi, jure naturali, & divino tenentur residere.

VII. Causæ excusantes Parochos a residentia sunt illæ quæ excusant Episcopum: *christiana caritas, urgens necessitas, debita obedientia, evidens Ecclesiæ necessitas, vel Reipublicæ utilitas.* Semper tamen causæ istæ ab Episcopo cognoscendæ sunt, & probandæ. Neque Cardinales, neque Episcopi occupare in propria servitute Parochos, aliosve pastores valent. Immo neque studiorum causa abesse a suis parochiis valent Parochi: quia si rudes sint & ignari, dimittere parochias debent. Privilegium quod Tridentinum *sess.* 5. *c.* 1. de Refor. concedit beneficiariis, nempe Canonicis docentibus revera sacram Scripturam in publica Universitate, non extenditur ad Parochos. Nec suffragatur privilegium Eugenii IV. *Qui creditum* &c. Verum derogata, & nulla esse ejusmodi privilegia constat ex verbis Tridentini *sess.* 23. *c.* 1. ubi hæc habentur. *Nec executionem, quolibet privilegio, licentia . . . statuto, etiam juramento, vel quacumque auctoritate confirmato, consuetudine etiam immemorabili, quæ potius corruptela censenda est . . . vel vigore* EUGENIANÆ *constitutionis suspendi posse.* Quid expectari luculentius potest?

VIII. Obligati quoque sunt ad residentiam Canonici, Prebendati, Mansionarii, Capellani Ecclesiæ cathedralis. Electi ad beneficia intra tres menses tenentur suscipere ordines iisdem annexos, ut Tridentinum *sess.* 23. *c.* 2. de Refor. declarat. Electi ad beneficium curatum, nisi intra annum captæ possessionis promoveantur ad Sacerdotium, privantur beneficio.

CAPUT IV.

De qualitatibus ad validam, & licitam beneficiorum acquisitionem necessariis.

I. QUÆST. I. *Quæ ætas requiritur in promovendis ad beneficia ecclesiastica?* RESP. De eligendo ad Papatum nihil sacri canones decernunt. Ad Episcopatum requiritur annus 30. completus: in Galliis sat est annus 27. Ætas requisita ad Canonicatus, aliasque dignitates definita est a Tridentino *sess.* 24. *c.* 12. & est omnibus nota, quin egeat explicatione.

II. QUÆST. II. *Quæ scientia & morum probitas requiritur in promovendis ad beneficia?* RESP. De scientia jam dictum supra est, & solum repetere juvat scientiam Scripturæ sanctæ,

ſanctæ, & præſertim Teſtamenti novi apprime neceſſariam eſſe. Ex hoc ſaluberrimo fonte haurire primum debent chriſtianæ profeſſionis regulas directores animarum. Heinc diſcere in primis quis ſit ſpiritus chriſtianæ vitæ, quæ forma morum, quæ vitæ ſanctitas, debent. Deinde Tridentinum, ejuſque Catechiſmum, & alios graviores Theologi legant. Epiſcopi ſuper Scriptura ſancta primum, deinde ſuper Tridentino examinare iſtos ſerio debent. Verum tum de moribus, tum de morum probitate promovendorum ad regimen animarum plura alibi jam dicta ſunt. Sed nihil valent ſcripta noſtra, niſi Epiſcopi docti ſint, & probi, qui ſeipſis dijudicare valeant, aut niſi ſaltem præditi ſint mente ſeria, & prudenti judicio, quo diſcernere verum a falſo, adulatores a probis viris queant. Pluris ego facio Epiſcopum prudentem, maturum, & probum, qui Chriſtianiſmi ſpiritum ſimpliciſſimo pennicillo in Evangelio delineatum calleat, quam plurimos laureatos in utroque jure, & variis opiniunculis, & ſophiſticis diſputationibus præventos, & plenos.

III. QUÆST. III. *An licitum ſit deſiderare regimen animarum?* RESP. S. Thomas *quodlib. 2. a. 2.* hæc ſcribit: *Qui appetit prælationem, aut eſt ſuperbus, aut injuſtus. Injuſtitia enim eſt quod aliquis velit ſibi plus de honore accipere, aut de poteſtate, aut de aliis bonis, niſi ſit majoribus dignus . . . Quod autem aliquis æſtimet ſe eſſe magis dignum prælatione omnibus illis ſuper quos prælationem accipit, ſuperbiæ & præſumptionis eſt. Unde patet quod quicumque prælationem appetit, aut eſt injuſtus, aut ſuperbus. Et ideo nullus ſuo appetitu debet ad prælationem pervenire, ſed ſolum Dei judicio, ſecundum illud Apoſtoli ad Hebr. 5. Nemo ſibi aſſumit honorem, ſed qui vocatur a Deo tamquam Aaron.* Vide quæ habet *2. 2. qu. 100. ar. 3. ad 5.* item in *4. diſt. 25. q. 3. ar. 3. ad 4.*

IV. QUÆST. IV. *Licitum ne eſt petere vacantem Eccleſiam?* RESP. S. Raymundus in *Sum. lib. 1. tit. 1. §. 7.* hæc ſcribit. *Ego diſtinguo, ſalvo meliori judicio, quod non poteſt pro ſe petere Eccleſiam, vel dignitatem, vel aliud beneficium habens curam animarum annexam. Et in hoc ſentio cum Hugone. Beneficium vero ſimplex, ſi indiget, & ſentit ſe dignum, poteſt petere abſque metu peccati, & ſimoniæ.*

V. S. Antoninus *par. 2. tit. 1. c. 5. §. 4.* hæc habet. *Si porrigat preces pro ſe, pro obtinenda dignitate, vel beneficio, ſeu Eccleſia habente curam animarum; tales preces inducunt ſimoniam ſecundum Hugonem, Raymundum, & Thomam . . . etiam quantumcumque eſſet dignus: quia eo ipſo quod ſe ingerit, præſumptuoſus, & ambitioſus videtur, & per conſequens indignus. Et ratio eſt ſecundum Thomam in quodlibetis, quia nullus exercere poteſt curam animarum extra gratiam, ſeu cum peccato mortali digne: quia faciendo ea quæ pertinent ad curam, peccabit mortaliter. Sed nemo ſcire poteſt, ſi eſt extra peccatum mortale: & ſic eſt præſumptuoſus, & ſimoniacus. Unde & nullus debet ſibi adſumere honorem, ſed qui vocatur a Deo, tamquam Aaron.*

VI. Licitus tamen eſt concurſus ad examen juxta regulam præſcriptam a Tridentino, ſi prævio prudentum conſilio te ſiſtas examini, ut Eccleſiæ vocanti pareas, & judicio tui Paſtoris humili obſequio te ſubjicias. Ceterum ſi beneficii appetitio latitet, & ambitio tecta ſerpat, vitio infici ipſe concurſus poteſt. Quare antequam huic certamini te exponas, ſemper præmittendum eſt conſilium viri revera probi & docti. Intentio tua ſincera ſit laborandi in vinea Domini, & Deo cultum præſtandi. Interroga conſcientiam tuam, expende ſerio curſum vitæ tuæ, tuam fortitudinem, tuum zelum, & opera tua. Et niſi ſponte te decipere velis, conſcientia tua judex rectum pronuntiabit judicium. Si vocationis ſigna appareant, confidito non in viribus tuis, ſed in Dei auxilio. Extrema cavenda ſunt etiam in hoc graviſſimo negotio. Superiori præcipienti ne reſiſtito: ſponte te ne ingerito.

VII. Opportunum eſt ut promovendi ad beneficia ſint de gremio Eccleſiæ illius loci in quo eſt beneficium. In pluribus regnis leges obtinent quæ id præſcribunt. Quæ leges, utpote juſtæ, ſervandæ ſunt, & æmulandæ, niſi peculiaris circumſtantia obſit. Quando fundatores determinant beneficia conferenda eſſe conſanguineis, propinquiori conferri debent, in hypotheſi quod ſit dignus. Spurii, & illegitimi excluſi ſunt. Gradus propinquitatis a jure civili deſumi debet. Expoſiti, ſeu ob parentum inopiam projecti, communiter habentur pro legitimis. Majori excommunicatione, ſuſpenſione, interdicto, aut irregularitate ligati inhabiles ſunt ad beneficia. Similiter neophyti, ſeu recenter ad fidem converſi inhabiles reputantur.

VIII. QUÆST. V. *Quot modis acquiri beneficia poſſunt?* RESP. Tribus modis. 1. Patroni

troni præsentatione, & institutione consequente: 2. electione, & confirmatione: 3. collatione libera. Juspatronatus enim præbet jus nominandi, seu præsentandi aliquem ad instituendum in beneficium ecclesiasticum vacans. Tribus modis acquiritur sive laicale, sive ecclesiasticum. 1. Fundatione, quando quis fundum concedit ad Ecclesiam ædificandam: 2. constructione, quando quis propriis sumptibus Ecclesiam ædificat: 3. dotatione, quando quis Ecclesiæ, & ejus ministris sufficientes reditus tribuit. Ut vero quis juris patronatus titulum possideat, certa præbere documenta debet, ut Tridentinum *sess. 25. c. 9.* determinavit.

IX. Patronis ecclesiasticis conceduntur sex menses, intra quos præsentare candidatos debent, & sæcularibus quatuor. Mixtis ex sæcularibus, & ecclesiasticis sex. Hoc semestre, vel quadrimestre computatur a die notitiæ certæ habitæ vacationis. Si lis exoriatur inter patronos & Episcopum, dies non currunt, ut communiter auctores docent. Nemo præsentare se ipsum potest. Præsentandi habere conditiones debent quæ clericum aptum reddant ad Beneficium.

X. Institutio est concessio Ecclesiæ, seu beneficii auctoritate Episcopi, vel Ordinarii facta, non cuivis clerico, sed unice ei qui a patrono est nominatus, seu præsentatus. Clericus præsentatus intra terminum juris exhibere præsentationis documentum personaliter tenetur, ut Tridentinum *sess. 24. c. 18. de Ref.* determinat. Quando a pluribus patronis plures clerici nominantur, præferri dignior debet.

XI. Electio est alicujus hominis ad Ecclesiam suo vacantem pastore, canonice facta vocatio, superioris auctoritate confirmanda. Si electio non requirat confirmationem, collatio dicitur, non electio. Beneficia elective sunt Patriarchatus, Primatus, Archiepiscopatus, Episcopatus, Archimandritæ, Cœnobiarchæ, Prioratus &c. Olim ad Clerum, & populum electio pastorum attinebat. Diversa nunc disciplina obtinet.

CAPUT V.

De dignioribus ad beneficia ecclesiastica eligendis.

I. QUÆST. I. *An dignior, omisso digno, ad beneficia ecclesiastica eligi debeat?* RESP. Dignior ille dicitur qui utilior ministerio est. Hæc dignitas non ex sola scientia, neque ex sola probitate; sed omnibus dotibus serio perpensis colligenda est: judiciumque formandum est quisnam eligendorum utilior sit evangelico gregi regundo. Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 1. de Refor.* docet, electores *alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curaverint.*

II. P. Thomas Tamburinus *lib. 8. cap. 4. §. 4. n. 5.* hæc scribit. „ Assero secundo, „ omnia beneficia, sive majora, ut Cardi„ nalatus, & Episcopatus, sive minora, ut „ Canonicatus, & Capellania, sive curam „ animarum habentia, ut Abbatia, & Pa„ rochia, sive non habentia, ut prædictus „ Canonicatus, & Capellania, & cetera be„ neficia quæ simplicia nominantur, abstra„ hendo ab his quæ dantur in concursu (de „ quibus mox num. 14.) assero, inquam, „ satis esse ad evitandum mortale, si con„ ferantur dignis, & idoneis, esto præter„ mittantur digniores, vel digniſſimi. "

III. P. Filliucius *tract. 41. in append. c. 4. n. 181.* „ Dico quinto, sententiam quæ cen„ set, satis esse dignos eligere ad beneficia „ quæ non dantur in concursu, esse proba„ bilem ex Tridentino *sess. 7. c. 3.* de Ref. „ dicente: *Conferantur dignis*: & universali „ æstimatione in creatione Beneficiariorum, „ & Cardinalium, Episcoporum, Abbatum „ &c. qui si inter dignos habeantur, lau„ datur electo & electio. Non laudaretur „ autem communiter, si mala esset, & pec„ catum mortale. "

IV. Hæc rescripsi, ut exploratum, magisque compertum omnibus sit, quo genius quorumdam Casuistarum tendat. Si luculentissima Tridentini verba non dubitant eludere, quid acturi sint, dum canones, & leges non sunt adeo perspicuæ, judicent sapientes. P. Tamburinus *ibidem n. 8.* hæc addit. „ Cum immediate antea Concilium vi„ deatur esse contentum de dignis, vel pri„ mo videtur per hoc *digniores* non aliud „ significare velle nisi dignitatem eligendo„ rum, sumpto comparativo, pro positivo, „ vel secundo locutione minus propria, po„ nit *digniores*, ut excludat indignos . . . „ vel tandem tertio loquitur quando fit „ concursus. "

V. Van. Innocentius XI. hanc Tamburini opinionem damnavit in propos. 47. quæ ejusmodi est: *Cum dixit Concilium Tridentinum*

num, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesiam promovent; Concilium vel primo videtur per hoc digniores *non aliud significare velle nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutione minus propria ponit* digniores, *ut excludat indignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus.*

VI. Excusandus P. Tamburinus, quia scripsit ante damnationem thesium. Sed P. Viva in hanc thesim *n.* 1. advertit, Tamburinum vocare oppositam opinionem probabiliorem. Quid inde? Hoc unum deerat quod doctrinam in Tridentino evidenter traditam, nec tamquam probabiliorem recognosceret. Sed quid refert doctrinam Tridentini vocare probabiliorem, cum Probabilistis satis sit oppositam esse probabilem? Immo his vocibus *probabilis*, & *probabilioris* omnia vel evidentissima testimonia eluduntur.

VII. Planum ergo est electores ad omnia beneficia sive simplicia, sive curata debere eligere digniores. Utique gravius, & scelestius peccant electores eligentes dignos prætermissis dignioribus ad beneficia curata, quam si eos eligerent ad beneficia simplicia. At hoc non tollit quin graviter peccent, si ordinem præscriptum a Tridentino violent in beneficiorum simplicium distributione. Quoniam & in hoc grave detrimentum Ecclesiæ inferunt, & justitia distributiva violatur.

VIII. Disputant hic auctores, num quando excessus dignitatis sit levis, peccent graviter electores, si præferant dignum alteri qui leviter dignior sit? Alii negant, alii adfirmant. Sed, missis speculationibus, electores in gravissimo negotio, in quo de publico Ecclesiæ bono agitur, illum semper præferre tenentur quem spectatis omnibus digniorem agnoscunt. Indigno in nullo casu dandum suffragium est; immo, ut electores evitent electionem indigni, cum nequeant eligere digniorem, possunt dare suffragium digno. Resignans beneficium in favorem alicujus tenetur digniorem quærere. Examinatores debent proponere Episcopo quem agnoscunt digniorem. Injusti electores ad beneficia tenentur compensare damna saltem Ecclesiæ, vel communitati. Quod attinet ad eum qui injuste prætermittitur, lege S. Thomam 2. 2. *q.* 62. *a.* 2. *ad* 4.

IX. QUÆST. II. *Translatio Episcoporum est ne jure naturali, & divino, an tantum ecclesiastico prohibita?* RESP. P. Suarez *tom.* 3. *de Religione lib.* 1. *c.* 16. cum aliis defendit, jure tantum ecclesiastico eam vetitam esse. Soto, Carthusianus, Bannez, Salmanticenses propugnant translationem hanc jure naturali & divino prohibitam esse. Evincunt auctoritate Innocentii III. *cap. Inter corporalia*, ubi hæc decernit. *Cum ergo fortius sit spirituale vinculum quam carnale, dubitari non debet quin omnipotens Deus spirituale conjugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, suo tantum judicio reservavit dissolvendum* &c.

X. Conjugium istud spirituale non in omnibus matrimonio assimilatur, cum istud sacramentum sit, non subjectum humanæ potestati. Subdit tamen Innocentius III. divina potius quam humana potestate dissolvi vinculum illud spirituale, quando Romani Pontificis auctoritate Episcopus removetur ab Ecclesia, & transfertur in aliam. Hinc collige hanc translationem fieri minime posse, nisi urgentissima, & evidentissima causa occurrente, quæ cedat in commodum, & utilitatem non Episcopi, sed Ecclesiæ. Quamobrem quid dicendum sit de illis Episcopis qui primo accipiunt unam Ecclesiam in sponsam ea intentione, ut hæc via sit & gradus ad aliam & aliam desponsandam, donec tandem inveniant unam pulcherrimam, idest ditissimam, & opulentissimam, judicent sapientes. Num isti adulteri, & non sponsi, lupi, non pastores habendi sint, aliorum esto judicium. Neque opponas, quæ juris naturalis, & divini sunt, non esse dispensationi etiam pontificiæ obnoxia: quoniam alia sunt juris naturalis & divini absolute; alia quæ præsupponunt actus liberos humanos, quibus positis consurgit jus naturale, & divinum. Hoc, non illud subjaceat dispensationi, seu verius interpretationi summi Pontificis, qui, ut Dei vices gerens, interpretatur ejusmodi leges. Vide *Tom.* 3. de votorum dispensatione.

XI. Confirmatio est actus qui plenum jus tribuit electo, seu præsentato ad dignitatem ad quam electus est. Confirmator explorare dotes electorum debet, & digniorem confirmare.

XII. Summus Pontifex habet potestatem conferendi omnia beneficia cujuscumque generis in universa Ecclesia. Archiepiscopi, & Episcopi in suis diœcesibus, Concilium œcumenicum, Cardinales Ecclesiarum quarumlibet titulos, Cardinales a latere in pro-

vin-

vincia legationis conferre beneficia valent. Ecclesiæ cathedralis Capitulum simul & Episcopus potestatem habent dispensandi Canonicatus, & præbendas. In diversis Ecclesiis diversæ obtinent consuetudines. Capitulum sede vacante conferre beneficia nequit *ex reg.* 2. *Cancell.*

XIII. QUÆST. III. *Quid sit resignatio beneficii?* RESP. Vacare beneficium potest vel per obitum beneficiarii, vel per renuntiationem, quæ est voluntaria beneficii dimissio coram Ordinario legitimo facta. Duplex est: altera expressa verbis; altera tacita per actus contrarios retentioni beneficii, ut per matrimonium, per artem militarem, per professionem religiosam &c. Episcopi solas resignationes simplices admittere queunt; Pontifex omnes conditionatas. In bulla S. Pii V. an. 1568. data plures assignantur causæ resignationis. 1. Si beneficiarius sit senex septuagenarius: 2. si sit valetudinarius: 3. si sit paraclyticus, apoplecticus, lunaticus, leprosus &c. 4. si sit claudus, mutus, surdus: 5. si sit homicida, sodomiticus, concubinarius, blasphemus: 6. si sit censuris ecclesiasticis innodatus: 7. si plura beneficia obtinuerit quæ simul administrare nequeat: 8. quando ob inimicitias capitales nequit administrare. Aliquæ ex his causis inducunt resignationem necessariam.

XIV. Post triennium omnia beneficia resignari valent. Si beneficia sint juris patronatus, necessarius est consensus patroni. Beneficiarius in articulo mortis renuntiare nequit cum spe regressus, ut Tridentinum *sess.* 25. *c.* 7. *de Ref.* declarat. Resignationes in favorem alterius sunt simoniacæ. Istarum usus sensim sine sensu invectus est circa finem sæculi xv. contra omnes antiquos canones. Quæ heinc consequantur absurda exprimi nequeunt. Dispensationes, quibus honestari ejusmodi successiones solent, frequenter obreptitiæ sunt, & subreptitiæ: ideoque coram Deo nullæ.

XV. Permutatio affinis est resignationi in favorem alterius, & solum differt, quod in permutatione resignatio est mutua. Si quis solum habens jus ad rem permutaret cum altero habente idem jus, aut in re, simoniaca est permutatio. Ad licitam permutationem semper requiritur major Ecclesiæ utilitas. Beneficiarius per matrimonium contractum amittit beneficium, etiamsi postea matrimonium deprehendatur nullum. Nam si revera intendit contrahere, ipso facto respuit beneficium. Si ficte contrahit, meretur privari. Hoc mihi probabilius est, missis argutationibus plurium.

CAPUT VI.

De pluralitate beneficiorum.

I. TRidentinum *sess.* 24. *c.* 17. de Ref. hæc statuit: *Illi vero qui in præsenti plures parochiales Ecclesias, aut unam cathedralem, & aliam parochialem obtinent, cogantur omnino, quibuscumque dispensationibus, ac unionibus ad vitam non obstantibus, una tantum parochiali, vel sola cathedrali retenta, alias parochiales infra spatium sex mensium dimittere: alioquin tam parochiales, quam beneficia omnia quæ obtinent, ipso jure vacare censentur; nec ipsi antea illa obtinentes, tuta conscientia fructus post dictum tempus retineant.*

II. Qui itaque plura beneficia habet quæ simul administrari nequeant, intra duos menses tenentur renuntiare beneficia quæ cum primo obtento administrare nequit. Addit Tridentinum ibi sub initium: *Cum ecclesiasticus ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat Clericorum, sancte sacris canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi. Verum quoniam multi improbæ cupiditatis affectu seipsos, non Deum decipientes, ea quæ bene constituta sunt, variis artibus eludere, & plura simul beneficia obtinere non erubescunt; sancta Synodus debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præsenti decreto, quod in quibuscumque personis quocumque titulo, etiamsi Cardinalatus honore fulgeant, mandat observari, statuit ut in posterum unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur. Quod quidem si ad vitam ejus cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri. Hæcque non modo ad cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia... pertineant* &c.

III. Nemo, etiamsi Cardinalis sit, habere plura beneficia jure potest, non quidem simplicia, si unum sufficiat congruæ sustentationi. Si curata beneficia sint, etiamsi unum non sufficiat, non propterea possidere plura licet. Hæc clara & luculenta sunt.

IV. QUÆST. UNIC. *Utrum pluralitas beneficiorum jure naturali, nedum canonico, vetita sit?* RESP. Aliquæ actiones jure naturali ita vetitæ sunt ut in nulla circumstantia licitæ evadere queant, ut perjurium, adul-

adulterium, fornicatio &c. Aliæ ſunt jure quidem naturali vetitæ, ut homicidium, quod aliquando auctoritate publica licitum eſt. In hoc ſecundo genere collocat S. Thomas *quodlib. 9. a. 15.* habere plures præbendas. *Sunt vero quædam actiones quæ abſolute conſideratæ deformitatem, vel inordinationem quamdam important; quæ tamen aliquibus circumſtantiis advenientibus bonæ efficiuntur; ſicut occidere hominem, vel percutere, in ſe deformitatem quamdam importat; ſed ſi addatur occidere malefactorem propter juſtitiam, vel percutere delinquentem cauſa diſciplinæ, non erit peccatum, ſed virtuoſum. In numero harum actionum videtur eſſe habere plures præbendas. Quamvis enim aliquas inordinationes contineat; tamen aliæ circumſtantiæ poſſunt ſupervenire ita honeſtantes actum, quod prædictæ inordinationes totaliter evacuentur; ut puta, ſi ſit neceſſitas in pluribus Eccleſiis ejus obſequio, vel poſſit plus ſervire Eccleſiæ, vel tantumdem abſens quam alius præſens, & ſi quæ alia ſunt hujuſmodi. Et tunc iſtis conditionibus ſupervenientibus cum recta intentione, non erit peccatum, etiam nulla diſpenſatione interveniente, ſi conſideretur tantum jus naturale: quia diſpenſatio ad jus naturale non pertinet, ſed ſolum ad poſitivum.*

V. Pluralitas beneficiorum, inquit Angelicus, abſolute vetita eſt jure naturali. Veſtita circumſtantiis utilitatis, & neceſſitatis Eccleſiæ licita evadere poteſt. Sublatis his circumſtantiis nulla diſpenſatio honeſtare valet beneficiorum pluralitatem, ut concludit ibidem S. Thomas. *Si autem antiqua jura ſunt per conſuetudinem abrogata, tunc prædictis circumſtantiis ſupervenientibus, etiam ſine diſpenſatione licitum eſt plures præbendas habere, ſine quibus circumſtantiis licitum non eſt, quantumcumque diſpenſatio interveniat: eo quod diſpenſatio humana non aufert ligamen juris naturalis, ſed ſolum ligamen juris poſitivi, quod per hominem ſtatuitur, & per hominem diſpenſari poteſt.*

VI. Opponunt. Conſuetudo obtinet penes vel ipſos Eccleſiaſticos probos, beneque moratos plura habendi beneficia. Reſpondeo, ſublatis recenſitis circumſtantiis pluralitatem beneficiorum repugnare ipſi naturæ juri, quia unus pluribus Eccleſiis ſimul inſervire nequit, neque plures diſſitos greges paſcere ſimul, neque in pluribus choris diſſitis ſimul canere. Fictitia, & larvata eſt probitas illa quæ jus naturale violat.

CAPUT VII.

Beneficiarii ex juſtitia, nedum ex caritate aſtringuntur diſpenſare omnia ſuperflua pauperibus.

I. AUctores neſcio qui, ut Pauli Comitoli elegantiſſimi & doctiſſimi Jeſuitæ verbis utar, novam periculoſamque opinionem poſt mille & quingentos annos in chriſtianam Rempublicam invehere conati ſunt, qua iis qui beneficia obtinent eccleſiaſtica, fructuum inde perceptorum abſolutum dominium tribuunt. Quæ ſane opinio ſua ipſa novitate confoditur. Sententia quæ aſtrictos juſtitiæ vinculo Eccleſiaſticos ad diſtribuenda ſuperflua pauperibus defendit, ſuapte natura perſpicua eſt, quindecim ſæculorum præſcriptione fulta, Conciliorum, canonum, SS. Patrum, Pontificum auctoritate, atque invictis rationum momentis munita.

II. Quamquam, ut initio beneficiarios dedoceam, parum, immo nihil iis ſuffragator opinio juniorum. Convenit enim penes omnes tum Theologos, tum Canoniſtas, præceptum caritatis ſub interdicto æternæ damnationis urgere Eccleſiaſticos ad ſuperfluorum eleemoſynam. Quod vero in ignem æternum deſcendant ob violatum præceptum ſive juſtitiæ, ſive caritatis, quid quæſo illis prodeſt, ut advertunt Dominicus Soto, Bellarminus, & ceteri Theologi? Heinc eſt quod paucis controverſiam hanc abſolvam. Volumen implerem, ſi omnia Patrum, Conciliorumque teſtimonia iſthuc tranſcribere vellem quæ beneficiarios illos qui Jeſu Chriſti, ſuorumque pauperum patrimonia prodigunt in fovendo luxu, ambitione, faſtu, in ditandis conſanguineis, in munerandis matronulis, in frequentandis theatris, comœdiis, ludis, in alendis canibus, fures, latrones, ſævos raptores vocant. Obvia hæc ſunt & comperta.

III. Doctiſſimus Pontifex BENEDICTUS XIV. in ſua *Synodo diœceſana pag. 234. n. 3.* hæc ſcribit: *Certum pariter eſt, ante factam diviſionem bonorum eccleſiaſticorum, debuiſſe Epiſcopum, ad quem pertinebat eorumdem adminiſtratio, partem ſingulis aſſignatam fideliter elargiri, nec potuiſſe abſque violatione juſtitiæ commutativæ pauperes fraudare ea quarta parte proventum quæ juxta ejus ævi diſciplinam erat pauperum indigentiis ſublevandis deſtinata: quod quidem onus ex ea profluens juſti-*

justitiæ virtute, iis in locis in quibus nondum facta est prædicta divisio, etiamnum incumbit Episcopis, Abbatibus, aliisve beneficiariis, quorum ecclesiasticis reditibus sunt illi admixti, pauperibus, aut Ecclesiæ fabricæ juxta priscam institutionem attributi. Ex quibus propterea si aliquid sibi usurpent, sunt injusti rei alienæ detentores, & tenentur ad restitutionem.

IV. In præsentia indivisa hæc bona beneficiariorum sunt. Ergo justitiæ vinculo ligati sunt beneficiarii ad distribuenda pauperibus superflua. Et primum jam inde a principio peractæ divisionis administratio portionis pauperum penes Episcopos semper, & beneficiarios remansit. Numquam pauperum cœtui assignata fuit portio redituum ecclesiasticorum. Numquam pauperes suæ portionis administratione, & dominio potiti sunt. Sed Episcopi, & beneficiarii aut seipsis, aut ministrorum opera, portionem hanc, quæ modo major, modo minor erat, juxta majorem, aut minorem redituum abundantiam distribuebant. Hoc ex plurium Conciliorum decretis, quæ retuli *Tom. 2. diss. 6. c.* 18. evidens est. Pluribus in locis pauperes in tabulis, seu matriculis Ecclesiarum descripti erant, & matriculariі vocabantur.

V. Heinc luculenter constat quam sit chimæricum commentum quod sibi fingunt oppositæ doctrinæ patroni. Existimant isti, reditus ecclesiasticos vivum quoddam esse stabile, & permanens, tributum in partes quatuor, ad præsens usque tempus consistere, nulli obnoxium vicissitudini. Existimant pauperum portionem de vivo detractam, & re separatam in pauperum devenisse dominium. Quod commentum quam sit vanum nemo non videt. Reditus ecclesiastici sub initium fidei Episcoporum commissi in communi possidebantur, & ab Episcopis ministrorum opera singulis, prout opus erat, dividebantur. Refrigescente caritate, & Ecclesiasticorum avaritia invalescente, Episcopi aliqui, neglectis pauperibus, Ecclesiarum cultu, Cleroque, in suos & consanguineorum profanos usus, sacros proventus convertentes, omnia suis faucibus deglutiebant. Tum Conciliorum decretis partitio redituum sacrorum imperata fuit, Clero, Ecclesiæ cultui portiones separatim consignatæ fuere; sed pauperum portio bonis beneficiariorum permixta, singulis annis taxata ab ipsis beneficiariis conferebatur pauperibus. Sacri reditus illis mutationibus, quibus omnes res temporariæ, subjecti fuere. Temporis successu juxta augmentum vel decrementum redituum, qui a Christi fidelibus in dies conferebantur, crescebat, aut diminuebatur pauperum portio. A tempore primæ divisionis ad hanc usque ætatem nostram innumera sunt instituta beneficia, Episcopatus, Capellaniæ &c. Amplissima prædia, fundi, census, & ingentia bona Ecclesiis donata sunt. Quando nam de istis dempta fuit pauperum portio? Quisnam œconomus, aut dispensator, præter Episcopos, & beneficiarios, institutus? Evidens ergo est pauperum portionem semper & iterum semper immixtam permansisse bonis beneficiariorum.

VI. Confirmat ea quæ diximus luculentissima ratio a facto evidenti repetita. Cujuscumque sæculi Pontifices, Concilia, Patresque voces exaltarunt adversus Episcopos, & beneficiarios, quod pauperibus subvenire negligebant. Istos semper redarguerunt tamquam Christi, & pauperum patrimonii dilapidatores. Consule omnia Concilia, & Patres ab antiquo ad hoc usque tempus: nullibi invenies vel leve vestigium, quod aliquis œconomus sive dispensator portionis pauperum, distinctus a beneficiariis, increparus fuerit ut infidelitatis & dispensationis reus in sua administratione. Verum semper exprobrarunt Episcopis, & beneficiariis infidelem pauperum portionis administrationem: istos solos accusant, improbant: istis solis pauperum curam tamquam patribus committunt & præcipiunt: istis solis vetant ne pauperum patrimonio ditescant, aut divites efficiant consanguineos, aut in luxum, fastumque Christi reditus convertant. Hoc idem docent posterioris ætatis Patres, & Doctores, Petrus Damianus, Gratianus, Bernardus, Raymundus, Thomas, Bonaventura, Albertus Magnus, Alensis, Antoninus, Bernardinus, Paludanus, ceterique communiter. Quid quod adversarii numquam indicare potuerunt administratorem portionis pauperum distinctum a beneficiariis, vel portionem pauperum separatam a bonis beneficiariorum extare, vel extitisse? Quod quidam effutierint portionem pauperum ad hospitalia pervenisse, chimæra est manifesta. Quis Patrum, quodnam Concilium umquam redarguit, aut increpavit hospitalia, quod non distribuant reditus beneficiariorum, Episcoporum, pauperibus? Percurramus omnia beneficia tum episcopalia, tum parochialia, tum capitularia a sex & amplius sæculis. Provoco adversarios ut vel unius beneficii jactatæ divisio-

visionis documenta prodant. Perhibeant beneficiarii divisionem redituum ecclesiasticorum, quos nunc percipiunt; & continuo illos absolvimus a debito non solum justitiæ, sed etiam caritatis eleemosynæ distribuendæ. Si enim justa divisio est, nihil superflui erogandi habent. Sed documenta authentica adferre debent. Quid? Frater excludere ne fratrem posset a communis patrimonii portione eidem debita, nisi evinceret documentis & quidem luculentis, divisionem factam fuisse, suamque portionem jamdiu habuisse? Nimium perridiculos sese propinarent, si divisionem obtruderent peractam IV. aut V. sæculo, quando hodierna beneficia necdum instituta erant. Non secus ac si frater excluderet ceteros fratres a patrimonii communis divisione, quia jure gentium a tot sæculis invecta fuit divisio omnium bonorum.

VII. Evidens ergo compertumque manet pauperum portionem Episcoporum, & beneficiariorum reditibus permixtam esse, ejusdemque solos beneficiarios administrandæ onere devinctos esse. Quo posito hanc conficio argumentationem. Adversarii ipsi uno ore fatentur, sublata divisione bonorum Ecclesiæ, beneficiarios justitiæ vinculo astringi ad eroganda superflua in pauperes. Divisio jactata chimærica est. Ergo concedere necessario coguntur, hodie beneficiarios ex debito justitiæ obstringi ad dispensanda superflua in pios usus, & in pauperum subsidium.

VIII. Argumentationes ineluctabiles sunt, rationum momenta invicta. Verum avaritia, ambitio, superbia ita mentem dementant, ut nec lucem meridianam videre sinant. Accedit auctoritas quorumdam Casuistarum, qui licet communiter obligent beneficiarios ex debito caritatis ad eroganda superflua, & ob istius præcepti violationem reos æternæ damnationis pronuntient; tamen non defuere Probabilistæ qui etiam a præcepto caritatis liberant beneficiarios. Lessius, Baunius, & alii adeo communem doctrinam laxarunt, ut doceant *solo præcepto ecclesiastico* teneri beneficiarios ad dispensanda superflua. Vel ipse Diana *tom.* 4. *tr.* 7. *res.* 20. inquit: *Ego huic sententiæ non assentior, cum sit contra communem, & omnino respuendam esse puto.* Vel ipsi laici christiani naturali præcepto caritatis tenentur dispensare pauperibus superflua. Et Lessius, & Baunius ab hoc præcepto liberant ipsos beneficiarios? Si plura cupis, consule *Tom.* 2. *diss.* 6. *c.* 18. *& seq.*

LIBER XIII.

DE MATRIMONIO, CENSURIS, ET STATU RELIGIOSO.

DISSERTATIO I.

De matrimonio.

CAPUT I.

De matrimonii essentia, & institutione.

I. S. Augustinus *lib.* 1. *de adult. conjug.* ad Pollentium inquit: *Quæstionem de conjugiis obscurissimam & implicatissimam esse non nescio. Nec audeo profiteri omnes sinus ejus vel hoc in opere, vel alio me adhuc explicasse, vel jam posse, si urgeat, explicare.* Tempore Augustini, hæretici, nostra ætate nonnulli Moralistæ viis diversis hunc tractatum obscurarunt.

II. Conjunctionis maris cum femina matrimonium potius, quam patrimonium antiqui appellarunt, quod feminæ sit parere, nutrire, & educare sobolem. *Nuptiæ* quoque vocatur matrimonium a nubendo, & *connubium*, & *conjugium* a communi jugo cui ambo vir, & mulier subjiciuntur.

III. Matrimonium tripliciter spectatur. 1. ut contractus naturalis, 2. ut contractus civilis, 3. ut sacramentum novæ legis: Absolute describitur: *Conjunctio maritalis viri, & feminæ inter legitimas personas, individuam vitæ consuetudinem retinens.* Additur vero, ut est sacramentum, *divinitus instituta in signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, habens promissionem gratiæ ad uniendos conjugum animos, & prolem pie ac sancte educandam in fide christiana.* Tandem matrimonium triplex est, legitimum, ratum, & consummatum. Legitimum est jure gentium, & ad legum civilium normam contractum, quale est etiam infidelium. Ratum quod secundum Ecclesiæ leges perficitur, & quod ab Ecclesia probatur. Consummatum autem quando carnali copula ambo conjuges commiscentur.

IV. Ex pluribus coalescit. 1. mutuo consensu; 2. externa promissione; 3. reciproca corporum traditione; 4. inde resultat vinculum perpetuum; 5. obligatio mutua reddendi debiti; 6. jus quod uterque in alterum habet; 7. carnalis copula.

V. Omnes Catholici negant essentiam matrimonii sitam esse in carnali copula. Inter Adamum & Evam verum fuit matrimonium ante commixtionem. Verum fuit matrimonium Patriarchæ Josephi cum B. Virgine, omni prorsus carnali exclusa copula.

VI. Mutuus contrahentium consensus causa efficiens est matrimonii. Encratitæ, Marcionitæ, Manichæi, Priscillianistæ negarunt honestum bonumque matrimonium. Sed istorum delirantium errorem execrantur Scripturæ sanctæ, & Catholici omnes. Siquidem naturali, divinoque jure institutum matrimonium est. Præceptum contrahendi matrimonii non singulos spectat, sed multitudinem.

VII. QUÆST. I. *An in lege veteri matrimonium fuerit sacramentum?* RESP. Dupliciter sacramenti ratio spectari valet. 1. In latiore significatu prout quocumque modo signum rei sacræ dicitur. 2. quatenus est signum practicum & efficax gratiæ sanctificantis. Communis Theologorum sententia negat matrimonium ante adventum Christi fuisse vere sacramentum. In latiore vero significatu fuisse sacramentum, concedunt omnes, cum in ipso innocentiæ statu institutum in signum fuerit conjunctionis Christi cum Ecclesia. *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea .... Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Gen. 2.

VIII. QUÆST. II. *Matrimonium in lege evangelica est ne verum sacramentum?* RESP. Negant Hus, Lutherus, Calvinus, & Protestantes; sed de fide est verum esse sacramentum, S. Paulo *Ephes.* 5. inquiente: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Accedit perpetua Ecclesiæ traditio, cujus documenta dedi *Tom.* 10. *lib.* 2. *diss.* 1. *c.* 4.

IX. QUÆST. III. *Utrum matrimonium inter fideles absentes per procuratorem celebratum, sit verum sacramentum?* RESP. Affirmant Soto, Isambertus, Gotti, Turnely, & alii plures. Negant Victoria, Canus, Cajetanus, Catharinus, Vanroy, & alii. Hæc secunda sententia mihi est probabilior. Nullum quippe sacramentum inter absentes celebratur. Nec minus præsentes contrahentes requirunt hæc verba *Ego vos conjungo* &c. quam præsentem pœnitentem requirunt hæc alia *Ego te absolvo*. Usum absolutionis datæ absenti damnavit Clemens VIII. Respondet Turnely absolutionem datam absenti non esse contra naturam sacramenti pœnitentiæ, & dari posse, nisi obstaret prohibitio Clementis VIII. Hæc responsio futilis videtur. Ex arbitrio ne Clemens VIII. damnavit præfatam opinionem? Eam damnavit, quia hæc verba *Ego te absolvo* requirunt pœnitentem præsentem. Validum itaque erit matrimonium in ratione contractus naturalis & civilis initum inter absentes per procuratorem; at verum sacramentum non esse mihi est probabilius.

X. Matrimonium infidelium post promulgatam evangelicam legem non est sacramentum. Similiter sacramentum non est matrimonium fidelis cum infideli, ut mihi probabilius videtur. Si infideles conjuges convertantur ad fidem, illorum matrimonium non evadit sacramentum juxta probabiliorem sententiam: quia posterior intentio non potest efficere ut contractus initus, qui non fuit sacramentum, postea evadat.

XI. Matrimonia catholicorum cum hæreticis illicita omnino sunt, ut fatentur omnes Theologi. Nullum vero jus illa irrita declarat.

CAPUT II.

De materia, forma, & ministro sacramenti matrimonii.

I. QUÆST. I. *Quænam est matrimonii sacramenti materia?* RESP. Plusquam septem recensere possem Theologorum opiniones in designanda materia, & forma istius sacramenti. Sed his missis, cum S. Thoma, cui communiter Theologi subscribunt, dico esse actus contrahentium. Hæc sunt in *suppl. q.* 42. *a.* 1. *ad* 2. ejus verba. *Sacramentum matrimonii perficitur per actum ipsius qui sacramento illo utitur, sicut pœnitentia. Et ideo sicut pœnitentia non habet aliam materiam nisi ipsos actus sensui subjectos, qui sunt loco materialis elementi, ita est de matrimonio.*

II. QUÆST. II. *An Sacerdos assistens contrahentibus sit sacramenti minister, ejusque verba habeant rationem formæ?* RESP. Duæ sunt sententiæ, & utraque suos gravissimos patronos habet, etiam in schola Thomistica. Gonet, Gotti, & alii plures docent ipsos contrahentes esse hujus sacramenti ministros, eorumque verba esse sacramenti forma.

III.

III. Contra, ipsum Sacerdotem assistentem esse sacramenti ministrum propugnant gravissimi Guillelmus Parisiensis, Melchior Cano, Cardinalis Toletus, Petrus Ledesma, Petrus de Marca, Maldonatus, Franciscus Sylvius, Æstius, Natalis ab Alexandro, Turnely, Le-Druin, Gibertus, Herminier, Du-Hamel, Juvenin, Florentinus de Coq., Vanroy, Piette, Bannez. Hisque argumentis evincunt hanc suam sententiam.

IV. Tridentinum *sess. 24. c. 1. de Ref.* statuit: *Ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur, ubi Parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat*: Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: *vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum*. Satis perspicue colligi hinc videtur, Sacerdotem esse hujus sacramenti ministrum, & verba quæ profert, esse formam. Concilium enim verba usurpanda præscribit, vel alia juxta cujuscumque Ecclesiæ ritum. Ibidem subdit hanc benedictionem a proprio Parocho faciendam esse. Plura alia Concilia, ut Colonienſe, Cameracense, Remense, Turonense, quæ refert Sylvius, prætereo.

V. His accedunt Ritualia plurima. Romanum vetus an. 1494. a P. Castellano O. P. collectum. Alterum Romanum Pauli V. jussu editum, hæc verba *Ego vos conjungo* &c. proferenda a Parocho hujus sacramenti ministro præscribit. P. Martene de antiquis Ecclesiæ ritibus *Tom. 2. lib. 1. c. 9.* plura alia in hanc rem affert. Unum laudare sufficiat Mediolanense, in quo S. Carolus Boromæus *Act. p. 4.* hæc inseri curavit, nempe *quinque dumtaxat esse sacramenta, quæ Parochus ex officio administrare potest: Baptismum, Eucharistiam, Pœnitentiam, Matrimonium, & extremam unctionem*.

VI. Luculentius confirmatur hæc sententia argumento quod solidum responsum non excipit. Lutherani, & Calviniſtæ negant matrimonium esse sacramentum, & Scripturarum testimonia, quibus nos evincimus esse sacramentum, acutis cavillationibus eludere studeant. Cedo. Quibus nos illorum commenta rationibus explodimus? Non sane aliis, nisi apostolica, & universali Ecclesiæ traditione omnium Patrum, & Conciliorum. Porro Patres omnes una voce sacras vocant nuptias, quia sacra Sacerdotis benedictione consecrantur. Patrum testimonia dedi *Tom. 10. lib. 2. dis. 1. c. 4.* ubi legi possunt.

VII. Reponunt adversarii, benedictionem Sacerdotis, quam Patres omnes requirunt, necessariam utique esse Ecclesiæ mandato, tamquam cæremoniam accidentalem ad majorem nuptiarum solemnitatem, secus ad sacramenti necessitatem divino præcepto impositam. Responsio hæc falsa est mihi. Respondeant adversarii. Unde nos ex traditione argumenta hauriemus, ut contra protestantes evincamus matrimonium esse sacramentum, si recensita responsio consisteret? Profecto si benedictio Sacerdotis, qua consecrari nuptias Patres omnes adfirmant, ut ad sacramenti dignitatem matrimonium evectum ostendant, sit mera accidentalis cæremonia, desunt nobis præsidia omnia ex traditione arcessita, quibus contra Novatores denegantes matrimonium esse sacramentum, pugnemus. Sublata quippe traditione universalis Ecclesiæ, quæ est legitimus sacratum Scripturarum interpres, inermes omnino sumus in certamine, & causa cadimus contra eosdem Novatores.

VIII. Præterea sacramenta sunt sacræ Religionis cæremoniæ: & ideo sacramentum opus est Religionis. Porro non quodlibet rei sacræ signum est sacramentum, sed illud dumtaxat quod sacrum est. Cum igitur matrimonium solis viri & feminæ verbis civiliter & profane contrahitur, licet rei sacræ signaculum sit, non est tamen sacræ Religionis opus, atque adeo sacramentum proprie dictum. Alioquin & serpens æneus, & manna in deserto sacramenta dicenda essent. Ergo connubia absque sacro ministro, & sine sacra Religionis cæremonia sacramenta non sunt,

IX. Quid plura? Concilium Florentinum enumeratis septem sacramentis novæ legis ita definit. *Hæc* OMNIA *sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum*. Si horum unum desit, sacramentum non perficitur. Quis sacramenti minister ordinarius, sine quo sacramentum non perficitur? Ipsi conjuges? Homines laici ordinarii sacramentorum ministri? Mulier necessitate urgente baptizat, at ordinarius minister illa non est, sed Sacerdos. Soli Sacerdotes consecrati sacramento Ordinis sunt legitimi dispensatores mysteriorum Christi, ut Apostolus Paulus 1. *Cor. 4.* inquit: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*. Quo ergo jure adimi iisdem hæc potestas valet administrandi sacramenti matrimonii,

quod magnum mysterium ab eodem Paulo nuncupatur, ut illa mulieri, cui ne loqui quidem in Ecclesia permittitur, adscribatur? Unde colligunt adversæ sententiæ patroni laicos contrahentes esse sacramenti ministros ordinarios? Ex quo Scripturarum testimonio, ex quo Concilio, ex qua Patrum traditione eruunt diversam esse sacramenti matrimonii, ac ceterorum omnium rationem? Nullum profecto sacræ antiquitatis monumentum adducere valent. Omnium ceterorum sacramentorum minister ordinarius Sacerdos est. Christus in nova lege matrimonium ad dignitatem sacramenti evexit. Cur istius sacramenti solius ministrum non instituit Sacerdotem? Ratiocinium solidum, & perspicuum evincit, ut sicut ad aliorum sacramentorum dignitatem matrimonium evexit, ita sicut & ceterorum sacramentorum Sacerdotes ministros instituit, ejusdem quoque matrimonii instituerit Sacerdotes. Hoc evidenter ratio demonstrat, hoc confirmat traditio. Ut hac universali regula, justoque principio eximant sacramentum matrimonii, non sufficit unam aut alteram conjecturam, aut ambiguum testimonium afferre; sed requiruntur luculentissima testimonia, & exceptio manifesta.

X. Conjuges sacramentum matrimonii suscipiunt. Sacramentorum quæ in sola actione consistunt, minister a suscipiente distinguitur. Nemo enim baptizare, confirmare, absolvere seipsum potest. Qui ergo fieri potest ut conjuges suscipientes sacramentum matrimonii simul ministri sint? Nam aut quilibet contrahens sibi, aut unus alteri sacramentum administrat. Non primum, quia, ut dixi, memo sibi administrare sacramentum in actione situm potest. Si secundum, duo efficiunt sacramentum: neque enim sacramentum ita dividuum est, ut unus minister unam partem, & alius minister alteram partem perficiat. Nam licet conferre tertio simul in eodem instanti duo ministri queant sacramentum; tamen percipi nullo modo potest, qua ratione valeant duo conjuges unum efficere ministrum, qui sibimetipsis sacramentum administret. Ex altera parte neuter sine altero potest sacramentum perficere. Et tum quæritur, an prius vir mulieri, aut mulier viro sacramentum conferat. Verba igitur contrahentium materia sacramenti sunt, forma non sunt. Forma enim cujusque sacramenti sacra est, a qua dicitur sacramentum. Hæc verba *Ego te accipio in meam* nullo modo sacra sunt. Hæc enim verba, aut similia adhibebantur antequam Christus matrimonium sacramentum instituret: & adhibentur ab omni ratione fide christiana destituta. Si omnes nugas, quas nonnulli, inquit Melchior Canus, qui primus omnium in apricum hanc sententiam traduxit, excogitarunt, ut distinguant materiam a forma hujus sacramenti, recensere vellem, folia implerem. Hic dicit contrahentes ipsos esse materiam sacramenti: ille non ipsos, sed consensum: alius gestus, & nutus, qui a viro, feminaque, exceptis verbis, adhibentur. Alius prioris loquentis verba materiam esse affirmat, posterioris formam. Quæ utinam graviter, & probabiliter dicerentur, ne jure ab hæreticis rideremur. Quorsum in re gravissima ad fidem & religionem necessaria tenuiter, ne dicam ridicule, philosophari?

XI. Tandem hæc opinio tutior est, & simul valde probabilis, utpote a gravissimis Theologis propugnata. Quare BENEDICTUS XIV. *lib.* 8. *de Synod. c.* 28. *n.* 3. inquit: *Verum quamquam huc usque explitata Melchioris* CANI *sententia tot Doctorum suffragiis communita, sit* VALDE PROBABILIS; *ac cuique liberum absque erroris nota eam amplecti* &c. Non probabilis modo, verum etiam valde probabilis est sententia hæc. Aliunde vero simul tutior est. Omnes enim ad unum Theologi fatentur, matrimonium ecclesiastico ritu a Sacerdote benedictum, esse verum sacramentum. Contra plurimi, & gravissimi Theologi negant præfato ritu sublato esse sacramentum. Illa autem tutior sententia est de qua nemo Theologorum ambigit. Ergo tutior hæc est, & contraria minus tuta. Hæc omnia certa sunt, & extra controversiam. Atqui ex decreto Innocentii XI. quando agitur de valore sacramentorum ex duabus opinionibus probabilibus, & in utramque partem a Theologis disputatis, tutior seligenda est. Ergo amplectenda hæc nostra, rejicienda altera.

XII. Quæ contra opponuntur ab adversariis, nullius, ut ego quidem arbitror, sunt momenti. Omnia expendi *Tom.* 10. *lib.* 2. *c.* 2. & rejeci. Ibi legere illa poteris, ut prolixitatem devitem.

CA-

CAPUT III.

De conditionibus consensus mutui ad matrimonium necessarii.

I. QUÆST. I. *An ut matrimonium sit validum, requiratur utriusque conjugis consensus?* RESP. Adfirmant omnes. Consensus iste internus, sincerus & non fictus, liber non coactus, ab errore immunis, & publicus, atque signo exteriore manifestatus sit oportet. Nullo enim modo sufficit consensus internus, nisi signo exteriore manifestatus sit. Quia consensus iste materia est sacramenti, quæ necessario sensibilis esse debet. Exprimi autem exterius consensus iste debet aut verbis, aut nutibus clare consensum internum indicantibus. Peccant tamen regulariter illi qui loqui valentes, omissis verbis, nutus, aut alia signa adhibent. Excipe puellas nimis verecundas, quæ hodie perquam raræ occurrunt.

II. Consensus fictus & simulatus internus, licet verbis exterius expressus, non sufficit ad matrimonium. Peccat moraliter qui ficte, & simulate contrahit, & obstringitur vere & sincere consentire. Neque asserenti ficte & simulate se contraxisse fides adhibetur in aliquo tribunali, nec habenda est, sed pœnis potius plecti iste meretur. Et hujusmodi simulatores absolvendi minime sunt, donec verum & sincerum consensum dederint.

III. Si ficte cum prima contraxit, & postea simulator sincero, & vero animo contrahat cum secunda, judex ecclesiasticus jubet ut maneat cum prima: quia judicium jus profert secundum ea quæ apparent, & præsumuntur. Ceterum, si cum prima revera coram Deo fictus fuit consensus, & sincerus cum secunda, tunc *debet potius* (inquit S. Thomas in supp. q. 45. a. 4. ad 3.) *excommunicationem sustinere quam ad primam uxorem accedat, vel debet in alias remotas regiones fugere*. Secunda enim in hoc casu esset vera uxor. Et quando certa, & indubitata argumenta apparent fictionis cum priore femina, tunc judex ecclesiasticus imposita pœnitentia, & damni illati priori feminæ reparatione, absolvere reum, & nullum declarare primum matrimonium deberet.

IV. Proles ex ficto matrimonio suscepta legitima habenda est, usquedum fictio probetur, ut docent omnes. Quando unus conjugum certo scit prius matrimonium judicis sententia dissolutum, esse coram Deo validum, nequit secundum conjugium inire.

V. QUÆST. II. *An consensus metu extortus nullum efficiat matrimonium?* RESP. Multiplicem metum Theologi distinguunt. Alius gravis est, qui concipitur de aliquo malo gravi imminente, ut est mors, exilium, carcer, mutilatio; vel gravis esse potest ex vehementi apprehensione timentis. Mulieri potest esse grave malum quod viro leve est. Levis timor est de levi malo tum in se, tum respectu personæ timentis. Præterea alius est timor a naturali interna causa ortus, qui ob vitam servandam, vel ob pœnam æternam fugiendam ad agendum impellit. Alius, qui a causa exterius agente proficiscitur. Et hic duplex est: aut enim causa exterius agens est tantum occasio, ut est tempestas maris respectu mercatoris; aut causa exterius directe timorem incutit, ut latro qui pugione districto mortem minatur, nisi pecunia eidem consignetur. Insuper alius metus justus est incussus a judice, vel legitimo superiore ex justa causa; ut cum judex violatorem puellæ conjicit in carcerem, obstringitque ut eam ducat in matrimonium. Alius est injustus, qui absque justa causa incutitur. Alius tandem metus reverentialis, qualis est filiorum erga parentes.

VI. Matrimonium celebratum ex metu gravi injuste incusso nullum est, & irritum, ut omnes fatentur: quia pugnat consensus iste tali metu extortus cum perpetua animorum concordia, & benevolentia. Nullum est hoc matrimonium jure ecclesiastico, juri naturali quam maxime consentaneo, ut probabilius mihi videtur. Matrimonium contra ex metu juste incusso sive ex causa naturali interna, sive externa validum est, sicut & matrimonium ex levi metu celebratum.

VII. Heinc 1. qui concubinam mortis causa ducit, validum contrahit matrimonium. 2. qui damnatus ad mortem juste, si ab aliqua postulatur ad nuptias ut mortem declinet, valide contrahit. 3. validum quoque est matrimonium illius qui judice mortem comminante, aut carcerem, defloratam ducit.

VIII. Sempronius passus injuriam a Titio ob furtum, aliudve crimen, minatur illum accusare apud judicem, nisi tali puellæ nubat: matrimonium nullum esset: quia nullum jus Sempronius habet ad cogendum Titium ut talem puellam ducat: quamvis

jus habeat eumdem accusandi ob furtum. Qui injusto metu compulsus nupsit, reddere debitum non tenetur.

IX. Matrimonium coacte initum per liberum consensum validum evadit, dummodo in altera parte quæ libere contraxit, perseveret consensus. Temporales domini, ac magistratus, qui directe vel indirecte timorem gravem injuste incutiunt, ut aliquem cogant ad contrahendum matrimonium, sunt ipso facto excommunicati a Concilio Tridentino *sess. 24. c. 9. de Ref.*

X. Consensus conditione limitatus nullum efficit matrimonium. Quare si quis dicat: Accipio te in meam uxorem, si pater meus consenserit: matrimonium nullum est, quia conditio suspendit consensum. Conditiones generales & necessariæ, ut si dicas, Ducam te, si Deo placuerit, nullo modo suspendunt matrimonium. Si sint impossibiles & turpes, quæ matrimonii substantiam non inficiunt, pro non adjectis habentur. Omnes conditiones quæ inficiunt substantiam matrimonii, nullum illud efficiunt, ut sunt istæ: Accipio te in meam, si nullos mihi genueris filios, si generationem devitaveris, si sterilitatis venenum sumpseris, si adulterandam te prostitueris. Contraho tecum usque dum venustiorem, ditioremve invenero. Istæ similesve conditiones ipsam perimunt matrimonii substantiam, nullumque efficiunt.

XI. Si matrimonio, aut sponsalibus apponantur conditiones de præsenti, aut de præterito, posita conditione subsistunt sponsalia, & matrimonium; sublata conditione, sponsalia, & matrimonium nulla sunt: ut si dicas, *Accipio te in meam, si sis virgo, si sis primogenita, si parentes tui consentiant, si sis nobilis, si sis legitima.* Si consummato matrimonio deprehendatur tempore contractus initi non fuisse virginem, nec legitimam, nec nobilem, nec primogenitam, matrimonium nullum est: nec copula carnalis validum efficere potest. Si quis dicat, *Accipio te in meam, si patri tuo placuerit*, sciebatque patrem esse mortuum, conditio pro non adjecta habetur; si vero ignorabat patris mortem, necessarius est novus consensus, ut matrimonium sit validum. Nullum quippe est ratione primi consensus conditionati, quia conditio suspendit effectum. Si pater vivat, taceatque, quia ei placet contractus, tunc valet matrimonium. Si deprehendatur tacere, quia ei displicet, tunc contractus nullus est. Si dubitatur cur taceat, suspendendus est contractus, donec se declaret. Si consentiat, & postea dissentiat, validum est matrimonium, dummodo perseverent in voluntate contrahendi usque ad consensum patris. Prudentia tamen opus est, & spectatis circumstantiis colligendum est, num patris consensus plenus, & verus revera fuerit. Immo prudentia dictat, has conditiones, utpote dubitationum scaturigines, in tanti momenti contractu, matrimonio videlicet, esse omnino rejiciendas, & aut absolute contrahendum, aut a tali contractu abstinendum.

XII. Conditio honesta contraria bonis matrimonii matrimonium nullum efficit; ut si contrahant sub conditione perpetuæ castitatis, tunc nullum jus ad copulam datur. Hoc autem jure sublato nullum est matrimonium. Nam licet conjungi cum matrimonio possit intentio non petendi debitum, si tamen hoc deducatur in pactum, substantia matrimonii destruitur. B. Virgo, & Patriarcha Joseph absolute contraxerunt, & mutuam corporum potestatem transtulerunt, nullo adjecto pacto reciproco, quamvis animum habuerint ab omni carnali copula abstinendi, Deo sic illuminante eorumdem mentem.

XIII. Qui impedimento dirimente irretiti contrahunt, adjecta conditione, *si Papa dispensaverit*, conjugium conditionatum efficiunt; sed ejusmodi matrimonia conditionata numquam admittenda sunt, sive impedimentum sit illorum a quibus dispensare Papa solet, sive alterius generis.

XIV. Illis verborum formulis exprimendus consensus est quæ juxta morem patriæ declarant consensum verum, sincerum, reciprocum, & de præsenti, ut sunt ejusmodi: *Accipio te in meam uxorem: duco te in meum maritum* &c.

CAPUT IV.

De proprietatibus matrimonii, & de polygamia simultanea, & successiva.

I. TRes sunt matrimonii proprietates, seu bona, nempe fides, proles, & sacramentum. Fides accipitur hic pro fidelitate, qua promissa implentur, estque justitiæ pars. Fides violant conjuges, si alterum, vel alteram agnoscunt. Proles est matrimonii finis. Sacramentum indissolubilitatem significat, & confirmat. In fide igitur conjunctio unius cum una intelligitur.

II. Unitati matrimonii opponitur polygamia

gamia simultanea, seu uxorum pluralitas. Penes omnes convenit polygamiam qua una femina nuberet pluribus viris, esse contra jus naturale tum primarium, tum secundarium. Disputatur solum de polygamia qua unus vir plures ducit uxores, num adversetur juri naturali, & divino.

III. Communis Theologorum sententia est polygamiam adversari juri naturali. Advertendum tamen est, jus naturale aliud esse invariabile, & immutabile, cujusmodi sunt prima & universalia principia, quæ primævum naturæ finem spectant. In his nulla cadit dispensatio, nulla interpretatio. Quæ enim hoc jure prohibentur, intrinsecus mala sunt. Aliud est jus naturale variationi obnoxium ratione temporum, & circumstantiarum. Varietatem hanc solus Deus universi naturæ juris conditor, & sapientissimus comprehensor atque moderator cognoscit. Idcirco ille solus dispensare, seu verius interpretari, & declarare valet, quando & quomodo homo huic juri sit obnoxius.

IV. Heinc habes quomodo Deus in veteri lege SS. Patriarchas dispensaverit ut simul plures haberent uxores. Nomen tamen uxoris dupliciter accipitur in Scriptura sancta. 1. in proprio significatu, sub quo venit prima uxor solemni ritu adducta, quæque mater-familias nuncupabatur, & speciali honore prædita erat, ejusque filii hereditati paternæ succedebant. 2. in latiore significatione, prout erant secundæ uxores, quæ præfatis carebant privilegiis, & concubinæ etiam appellabantur.

V. Christus Dominus in novo Testamento sustulit hoc privilegium habendi plures uxores, ut perpetua & universalis Ecclesiæ traditio docet, & Tridentinum definivit *sess.* 24. *can.* 2.

VI. Montanistæ, quibus accessit Tertullianus, damnarunt polygamiam succesivam, seu secundas nuptias. Catholica Ecclesia numquam prohibuit secundas, & ulteriores nuptias. Primis tamen Ecclesiæ sæculis Ecclesia Græca severæ pœnitentiæ subjecit bigamos, & trigamos.

CAPUT V.

De indissolubilitate vinculi conjugalis, & de divortio.

I. QUÆST. 1. *An vinculum matrimoniale sit indissolubile?* RESP. Adfirmant omnes Catholici. Firmitatem & perpetuitatem ab ipso naturæ jure repetunt Theologi cum S. Thoma *in Suppl. q.* 47. *a.* 1. Hanc naturalem perpetuitatem suo divino jure Deus confirmavit Matth. 19. *Itaque jam non sunt duo, sed una caro.... Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*

II. QUÆST. II. *Quid de matrimonio infidelium dicendum?* RESP. Verum & legitimum matrimonium, prout est contractus naturalis & civilis, contrahi apud infideles certum est. Quando ambo conjuges convertuntur ad fidem, eorum matrimonium non dissolvitur, ut Theologi omnes docent. Si maritus infidelis amplectebatur primis Ecclesiæ sæculis fidem Christi, & mulier infidelis pacifice habitare voluisset, licita erat talis habitatio ut *ex* 1. *Cor. c.* 7. habetur. Disputant Theologi num in præsens licita hæc cohabitatio sit mariti fidelis cum uxore infideli, quæ habitare absque contumelia Creatoris cum marito desiderat. Communior sententia adfirmat, cum nulla extet lex quæ talem cohabitationem prohibeat. Consuetudo tamen opposita obtinet, vi cujus illicita est talis cohabitatio, nisi prudenter speretur uxoris conversio.

III. Quando unus conjugum ad fidem convertitur, altero in infidelitate persistente, si proles sit doli capax, sua fruitur libertate. Si rationis usu destituta sit, sequi parentem conversum ad fidem Christi debet. In dubio an proles prædita rationis usu sit, in Religionis favorem judicandum est.

IV. QUÆST. III. *Si conjux infidelis consentiat pacifice habitare cum conjuge fideli, potest ne fidelis conjux aliam ducere?* RESP. Adfirmat Bellarminus: alii negant; alii distinguunt. S. Augustinus *lib.* 1. *de adult. conjug. cap.* 25. absolute negat. Similiter Innocentius III. cap. *Laudemus* negantem sententiam defendit. Si autem conjux infidelis pacifice cohabitare nolit absque contumelia Creatoris, tunc conjux fidelis, illo deserto, aliud inire connubium potest, ut expresse S. Thomas docet *in Suppl. q.* 59. *a.* 5.

V. Quando unus infidelium ad fidem convertitur, matrimonium non solvitur per Baptismum, sed per nuptias subsequentes. Quare si infidelis pervicax ante matrimonium a fideli conjuge contractum, secundas celebraret nuptias, nullæ istæ essent: & si ad fidem converterentur conjuges isti, separandi essent. Quoniam privilegium dissolvendi vinculi conjugalis in favorem dumtaxat fidei, non infidelitatis concessum a Chri-

sto

ſio eſt, ut habetur *cap. Quinto de Divortiis.* Similiter ſi fidelis poſt monitum infidelem conjugem obſtinatum in infidelitate contrahat matrimonium, deinde iſtud ſecundum ſolvatur per mortem conjugis; tunc fidelis iſte non teneretur redire ad priorem conjugem infidelem, etiamſi ad fidem converteretur. Quoniam cum prius matrimonium legitime ſolutum fuerit, liber omnino fidelis evaſit: atque adeo non tenetur ad priorem conjugem converſum redire in caſu mortis ſecundæ uxoris.

VI. QUÆST. IV. *An matrimonium Judæorum per libellum repudii nullum evaſerit?* RESP. Alii adfirmant, negant alii. Chriſtus Dominus *Matth.* 19. ait, Moyſem permiſiſſe libellum repudii ad cordis Judæorum duritiem. Non ergo licitum repudium erat. Ergo vinculum matrimoniale non ſolvebatur. Et hanc negantem ſententiam perſpicue docent SS. Hieronymus, Auguſtinus, Chryſoſtomus, Iſidorus, Theophylactus. Et hanc ſententiam communiorem appellat S. Thomas. Sed tanti non eſt ut diſcuti longius debeat.

VII. QUÆST. V. *Utrum matrimonium Chriſtianorum per adulterium diſſolvatur?* RESP. Negant Catholici omnes. Et veritas hæc aperte traditur in Evangelio *Luc. c.* 19. ubi hæc habentur: *Omnis qui dimittit uxorem ſuam, & aliam ducit, mœchatur, & qui dimiſſam duxerit, mœchatur.* Quæ verba ſic diſponenda ſunt, ut facilius intelligantur. *Quicumque dimiſerit uxorem (quod non licet niſi ob fornicationem) & aliam duxerit, mœchatur.* Fornicatio licitam facit dimiſſionem, minime vero novi conjugii celebrationem. Ultima verba Evangeliſtæ rem perſpicue declarant. *Qui dimiſſam duxerit, mœchatur.* Dimitti uxor non poterat niſi ob fornicationem, ut omnes fatentur. Qui ergo dimiſſam fornicationis cauſa ducit, mœchatur. Ergo non ſolvitur vinculum conjugale. Accedit perpetua Eccleſiæ traditio.

VIII. QUÆST. IV. *Solvitur ne Chriſtianorum matrimonium ratum non conſummatum, per ſolemnem profeſſionem Religionis approbatæ?* RESP. Adfirmant Catholici omnes; & hæc veritas definita eſt in Concilio Tridentino *ſeſſ.* 24. *can.* 6. his verbis. *Si quis dixerit matrimonium ratum, & non conſummatum, per ſolemnem Religionis profeſſionem alterius conjugum non dirimi; anathema ſit.* Hæc Concilii definitio univerſa & perpetua Eccleſiæ traditione nititur.

IX. Utrum Pontifex diſpenſare a matrimonii rati vinculo queat, diſputant in utramque partem Theologi. Illud penes omnes convenit, graviſſimas urgere cauſas debere, & ſolum ob majorem Eccleſiæ utilitatem, & decorem diſpenſare Pontifices poſſe a præfato vinculo.

X. QUÆST. VII. *Utrum matrimonium Chriſtianorum ratum, & conſummatum dirimatur per ingreſſum in Religionem?* RESP. Negans ſententia communis eſt, & vera. Quoniam Eccleſia declaravit ſolum matrimonium ratum ſolvi per profeſſionem monaſticam. Si unus conjugum adulterium perpetret, ingredi religionem innocens conjux poteſt, vel vovere caſtitatem perpetuam, quia ob adulterii crimen jus habet perpetui divortii. Unus tamen conjux ex conſenſu alterius conjugis ingredi, & profiteri Religionem poteſt; conjux tamen conſentiens, & remanens in ſæculo, ſi ſenex ſit, votum caſtitatis emittere; ſi juvenis, ingredi Religionem debet, ut ſtatuitur cap. *Cum ſis.* Maritus invita uxore, ſive ante, ſive poſt conſummatum matrimonium nequit ſacris ordinibus initiari. Si invita uxore ſuſciperet ſacros Ordines, reddere, non petere debitum poſſet. Conſentiente uxore fieri maritus Sacerdos valet, dummodo ipſa uxor approbatam Religionem profiteatur, ut ſtatuitur *cap. Sane de conv. conjug.*

XI. Diſputant quandonam conſummatum matrimonium dicendum ſit. Alii dicunt, ſat eſſe penetrationem vaſis mulieris ſine ſeminis effuſione; ſed probabilior opinio, & communior requirit ſeminis effuſionem in mulieris vas. Copula habita ante matrimonium non ſufficit ad matrimonii conſummationem: matrimonium enim non per fornicationem, ſed per copulam matrimonialem perficitur.

XII. QUÆST. VIII. *Quid ſit divortium, & an in utroque conjuge jus ad illud par ſit?* RESP. Divortium eſt ſeparatio a toro, in quo diſtinguitur a repudio, quod vinculi diſſolutionem infert. Divortium licitum eſſe adulterii cauſa adfirmant omnes. In utroque conjuge jus ad divortium par eſt, quia in iis quæ ad torum attinent, utriuſque conjugis jura paria ſunt. Conjux innocens facto divortio, aut vovere caſtitatem, aut ingredi Religionem poteſt, invito conjuge reo. Conjux vero reus nec vovere caſtitatem, nec ingredi Religionem poteſt, quamdiu conjux innocens jus retinet illum revocandi. Si tamen conjux innocens non contradicat, valet mutatio ſtatus a conjuge

reo

reo facta. Si judicis sententia detrusa femina rea in monasterium fuerit, biennium conceditur innocenti ut deliberet si revocare illam velit. Intra hoc biennium feminæ professio nulla est, elapso biennio valida habetur.

XIII. QUÆST. IX. *Quibus in casibus licitum divortium est inter Christianos?* RESP. Licitum est 1. ex utriusque conjugis consensu, studio sanctioris vitæ 2. adulterii causa 3. immoderata sævitia, si publica, & manifesta sit, justa est divortii causa; si occulta, expectanda est judicis sententia; a toro tamen separare se potest, sed non a domo discedere. 4. si subversionis periculum uni conjugi immineat ex cohabitatione, non modo licitum, sed necessarium divortium est. 5. si alter conjux a fide defecerit.

XIV. QUÆST. X. *Quot sunt casus in quibus ob fornicationem licitum divortium non est?* RESP. Septem. 1. Maritus non potest ab uxore fornicaria separari, si ipse similiter fornicarius sit. 2. Si ipse uxorem prostituerit. 3. Si uxor probabiliter virum absentem mortuum credens, alteri nupserit. 4. Si latenter ab alio cognita fuerit sub specie viri lectum subintrante. 5. Si fuerit vi oppressa. 6. Si maritus adulterii conscius carnaliter uxorem cognoverit. 7. Si matrimonio in infidelitate contracto, vir dederit libellum repudii, & uxor alteri nupserit. Si tamen uterque convertatur ad fidem, tenetur vir eam recipere.

XV. Sola voluntas adulterandi non sufficit ad divortium: immo neque tactus, & oscula. Disputant plures, num copula carnalis absque seminis effusione causa justa divortii sit. Negant aliqui; sed contraria sententia communis, & vera est. Sodomiæ scelus sufficiens est divortii causa. Conjux secretus adulter nequit petere divortium a conjuge adultero publico. Qui enim secreto adulter est, reus est, non innocens. Ergo petere divortium nequit. Conjux innocens certus moraliter de altero conjuge adultero, negare ante judicis sententiam debitum jure valet; nequit tamen a conjuge adultero discedere, non expectata judicis sententia. Tenetur conjux innocens divortium facere ab uxore adultera, nisi resipiscat, ut Scriptura sancta docet Prov. 18. *Qui tenet adulteram, stultus est, & impius.* Uxor tamen non tenetur discedere, quia hæc impedire nequit maritum, neque eumdem coercere, sicuti maritus uxorem. Disputatur uter conjux gravius peccet. Si impudicitia spectetur, gravius est adulterium in viro quam in muliere, inquit S. Augustinus *lib. 2. de adult. conjug. c. 8.* Si injustitia consideretur, uxor adultera scelestius peccat ob prolis incertitudinem, unde gravia sequuntur absurda.

CAPUT VI.

De sponsalibus, eorumque conditionibus.

I. QUÆST. I. *Quid sint sponsalia?* RESP. Sponsalia, de quibus in præsens, sunt promissio de futuro matrimonio, mutua, & libera, externis signis expressa, obligationem pariens. Promissio mutua sit oportet, ut utrumque obliget. Libera, exclusa coactione & metu. Signis externis expressa, quia non sufficiunt actus interni. Obligationem duplicem pariunt sponsalia, naturalem, & canonicam. Jure quippe naturali quisque stare promissis astringitur, maxime in re gravissima, uti sunt sponsalia. Canonica obligatio inducit impedimentum publicæ honestatis. Promissio facta absenti ante ejus acceptationem non obligat. Sponsalia contrahi nequeunt sub levi obligatione. Promittere utique sibi possunt sub pœna amittendi arrhas, & etiam sub nulla obligatione; sed hæ essent promissiones simplices, & jocosæ, non sponsalia vera, quæ inducunt impedimentum publicæ honestatis. Promittere sibi mutuo sponsi debent, ut valida & firma sint sponsalia.

II. Requiritur animus deliberatus contrahendi sponsalia juxta Ecclesiæ ritum. Si sponsus decipit virginem ficta promissione, eamque defloret, tenetur eam ducere, nec sat est eam dotare, maxime si non sint disparis conditionis, & si virgo ipsa non consenserit in suam defloration em & deceptionem. Si contra sponsus deceptor sit conditionis valde superioris, & ut talis cognitus a virgine, tum dotare eam tenetur, non ducere. Quoniam in tali casu præsumitur, & quidem prudenter virginem decipi sponte voluisse. Contra si virgini ignota fuisset superior conditio sponsi, & fide bona promisisset, fictus promissor teneretur eam ducere.

III. Illud tamen mihi certum est paucissimas esse Lucretias invitas defloratas. Ipsæ puellæ in causa sunt cur deflorentur. Si ipsæ abstinerent ab juvenum commercio, & pudicæ, & verecundæ, atque solitariæ vitam degerent, ut earum statum decet, arces essent inexpugnabiles. Verum hodiernæ fictiæ

tiæ Lucretiæ, illæ ipſæ foras aperiunt, oculorum ictus jaculantur, amaſios venantur, mirificis modis alliciunt, invitant, provocant. Cum vident miſeros adoleſcentes æſtu libidinis deſpumantes, & impudico amore captos, tum omnia muliebria præſtigia adhibent, elegantiorem venuſtatem ſtibiis, fucis, & lenociniis oſtentant. Non induſtriæ, non ſtudio, non verſutiæ, non fraudi parcunt, ut amatorculos ſuos, & procos excantent, & in laqueos compellant. Cum vero miſeri adoleſcentes tot technis, & artificiis ſeducti, ingredi arcem pertentant, tum vafræ Lucretiæ fraudulentam jactant repugnantiam, quæ non reſiſtit, ſed invitat; non repellit, ſed provocat, ut in laqueum promiſſionis futuri matrimonii juvenes incidant. Ejuſmodi expudoratæ virgines, revera fatuæ ſunt, quæ familias perturbant, quæ diſſidia concitant, quæ inimicitias, homicidia, & funeſtiſſimas tragœdias pariunt. Quare ſi lex ferretur omnes defloratas virgines ad perpetuam pœnitentiam in cinere & cilicio agendam obſtringens; hac lege lata, dubio procul ſolitariæ, verecundæ, & pudicæ virgines evaderent, & domi abſconditæ degerent.

IV. QUÆST. II. *Quibus verbis contrahenda ſponſalia ſunt?* RESP. Verbis, aut ſignis, quæ clare manifeſtent mutuum conſenſum, ut ſunt hæc: *Promitto, me obligo, in fide mea te ducam in uxorem.* Taciturnitas non ſufficit. *Qui tacet conſentire videtur* valet tantum in favorem proprium, ſecus ad onus ſubeundum. Tunc enim valet hæc alia regula: *Qui tacet, non conſentire, nec diſſentire videtur.* Abſolute verba adhiberi debent. Ceterum juxta nationum diverſitatem ſigna haberi loco verborum poſſunt.

V. Inſani, amentes, ebrii, infantes ſponſalia contrahere nequeunt: quia hæc, ut dixi, requirunt libertatem immunem a coactione, & a metu cadente in virum conſtantem. Surdi & muti a nativitate, ſi tali præditi ſint intellectu quo percipere queant quid ſint ſponſalia, quid matrimonium, contrahere ſponſalia valent, ut colligitur ex cap. *Cum apud* &c. de ſponſ. Surdus enim & mutus confiteri, & abſolvi poteſt. Qui tamen ſimul cæcus eſſet, contrahere non poſſet, quia nullis ſignis inſtrui poſſet, ut perciperet quid ſint ſponſalia, quid matrimonium.

VI. QUÆST. III. *Quæ ætas requiritur tum ad ſponſalia, tum ad matrimonium contrahendum?* RESP. Septennium requiritur completum ad ſponſalia, quia communiter hac ætate refulget rationis lumen. Ad matrimonium vero quatuordecim in viris, & duodecim in feminis anni neceſſarii ſunt. Qui ante pubertatis annos completos contrahunt matrimonium, peccant mortaliter, ut habetur *c. 2. de ſponſ. impub.*

VII. QUÆST. IV. *Quando tempus præfinitum ſponſalibus non eſt, celebrari ne illico matrimonium debet?* RESP. Sponſalia obligant ſub mortali ad matrimonium contrahendum, ut dictum eſt. Quando tempus præfinitum eſt intra menſem, annum &c. neuter alterum cogere poteſt ante elapſum tempus. Quando vero tempus præfinitum non eſt, contrahi matrimonium debet ſtatim ac commode poteſt. Si plus juſto differatur, qui eſt in mora culpabili, peccat. Quoniam ſponſalia præbent jus ad matrimonium futurum. Ergo dilatio iſtius juris eſt injuſta privatio. Spectandæ tamen circumſtantiæ ſunt. Quando una pars plus juſto differt, compelli in foro interiori a Confeſſario debet, ut omnes fatentur, niſi aliqua juſta & gravis cauſa obſit. Ad forum externum, quod attinet, meo conſilio numquam judex coget vi ut matrimonium celebretur; ſed potius ſuaderbit parti volenti celebrare matrimonium ut renuntiet ejuſmodi ſponſalibus. Matrimonium enim eſt animorum conjunctio, quæ abſque libertate non conſiſtit. A prudentia Confeſſarii, & judicis totum hoc pendet negotium. Judex tamen cogere tenetur ut pars læſa ex diſſolutione ſponſalium reſarciatur.

VIII. QUÆST. V. *Utrum licitum ſit ſponſalibus adjicere obligationem ad pœnam?* RESP. Pœna altera poſitiva, ut ſi quis obliget ſe perdere centum aureos, niſi ducat Bertam; altera negativa, ut ſi quis promittat centum ſe daturum puellæ, ſi ſecum nubere velit, ſecus non daturus: vel ſi teſtator relinquat puellæ legatum, ſi tali nupſerit, alioquin legatum amittat. Priorem pœnam prohibet jus canonicum, & invalidam conſtituit, ut ex cap. *Gemma*, de ſponſ. patet. Obſtat enim talis pœna libertati matrimonii. Neque parti reſilienti imponenda pœna eſt ob eamdem rationem. Licet enim in aliis contractibus licite imponi ejuſmodi pœnæ valeant; quia tamen matrimonium eſt animorum vinculum, & quidem perpetuum, cujus felicitas a concordia & benevolentia pendet conjugum, prudentiſſime Legislatores omnem pœnam poſitivam prohibuerunt. Si appoſita fuerit, pars reſiliens non tenetur eam ſolvere.

IX.

IX. QUÆST. VI. *An dissolvi mutuo consensu sponsalia queant?* RESP. Sententia adfirmans communis est, quando utraque pars libere consentit. Si una pars ab altera dolo, fraude, metu, importunis precibus remissionem obligationis extorqueret, non maneret ab obligatione contracta immunis. Quando vero reciprocus consensus sincerus, & liber est, dissolvi sponsalia queunt etiam juramento firmata, quia juramentum istud naturam contractus sequitur. Quare cessante contractu cessat juramentum. Impuberes dissolvere mutuo consensu sponsalia nequeunt antequam ad annos pubertatis pervenerint. Pubertate acquisita reclamare ambo, vel unus illorum potest, & sponsalia rescinduntur, licet altera pars renuat. Si adepta pubertate statim, vel, ut ajunt, post triduum non reclamaverint, nequeunt postea ad unius partis reclamationem sponsalia dissolvi, sed necessarius est utriusque partis consensus mutuus. Si unus prius altero pubertatem assequatur, continuo resilire valet, non expectata alterius partis pubertate. Si pubes cum impubere sponsalia contrahat, nequit recedere a contractu; impubes vero nactus pubertatem resilire valet. Quando impuberes contractis sponsalibus pubertatem assequuntur, non est necessarius novus consensus, sed initus contractus perseverat, quia non retractatus. Reclamatio etiam privata sufficit. Si tamen sponsalia coram Episcopo, vel Parocho contracta fuerint ab impuberibus, tunc ad redimendam vexationem reclamatio in foro exteriori fieri debet.

X. QUÆST. VII. *An post sponsalia contracta juramento firmata possit altera pars licite ingredi Religionem?* RESP. Si licitus ingressus est post matrimonium ratum, potiori jure licitus est post sponsalia etiam juramento firmata: quia juramentum sequitur naturam contractus, qui per Religionis ingressum solvitur, atque adeo etiam juramentum. Pars quæ remanet in sæculo, continuo ac altera pars ingressa Religionem est, remanet libera, quia qui ingreditur, cedit juri suo. Qui vero ingreditur, ligatus manet usque ad professionem: ita ut si pars, quæ remanet expectare velit, & ingressus redeat ad sæculum sine professione, impleri sponsalia debent. Solvuntur quoque sponsalia per susceptionem sacrorum Ordinum. Neque peccat qui post sponsalia sacros Ordines suscipit, quidquid in oppositum aliqui dicant, quia semper in sponsalibus inclusa hæc conditio est, *nisi ad meliorem statum transiero*. Similiter dissolvuntur sponsalia per votum aut ingrediendæ Religionis, aut suscipiendi Ordines sacros.

XI. QUÆST. VIII. *Licitum ne est contractis sponsalibus emittere simplex castitatis votum?* RESP. Emisso hoc voto, dissolvi sponsalia respectu partis quæ non vovet, convenit penes omnes, quia vovens cedit juri suo. Disputatur dumtaxat de parte vovente, num licite voveat, liberque evadat ab onere sponsalium. Negantem sententiam faventem nuptiis defendunt Lessius, Laymanus, Castropalaus, Sanchez, qui plures alios refert auctores: quoniam, inquiunt, nequit Deo promitti quod debitum erat homini. Vi sponsaliorum corpus debitum erat homini. Ergo nequit Deo promitti. Quam sit robusta hæc ratio nemo non videt.

XII. Adfirmantem sententiam defendunt graves Theologi, Cajetanus, Suarez, Vasquez, Azorius, Gonet, Pontius, Ledesma, & alii plures. Hæc sententia mihi est probabilior, dummodo absit dolus, & fraus. Quoniam semper in promissione facta homini, quæque statum spectat, includitur conditio, *nisi elegero meliorem statum inserviendi Deo*. Cælibatus autem melior est statu matrimonii, ut omnes fatentur. Nec ratio oppositæ sententiæ urget quidquam: quoniam votum istud non est in damnum tertii, cum omnes creaturæ Deo subjectæ sint. Neque vi sponsalium debitum evadit corpus homini absolute, cum in eisdem includatur dicta conditio melioris status. Caput *Veniens*, quod opponi solet, loquitur de muliere vafra, quæ votum emiserat post dilationem matrimonii, ut sponsum eluderet.

XIII. Matrimonium subsequens dirimit sponsalia præcedentia, ut omnes fatentur. Peccat tamen mortaliter qui post inita sponsalia matrimonium cum alio vel alia contrahit. Si invalidum sit matrimonium, contrahens ligatus manet, & tenetur ex parte sua sponsalia implere: & si damnum intulit parti, resarcire illud astringitur.

XIV. Matrimonium subsequens validum non solum suspendit sponsalia, sed eadem dirimit, ita ut mortuo conjuge non teneatur implere sponsalia, ut mihi probabilius videtur. Sponsalia præcedentia nullo modo per posteriora dissolvuntur, sed posteriora invalida omnino sunt, etiamsi juramento firmata essent. Semper tamen pars innocens libera manet, ut licite alteri nubere possit. Quid, si secundis sponsalibus copula accederet carnalis, & non accessisset in primis?

Si

Si ſecunda ſponſa ſciebat priora ſponſalia, hæc non diſſolvuntur, quia ſponte decipi voluit. Si contra ſponſalia ignoravit, & revera decepta fuit ſub ſpe futuri matrimonii, tunc valida eſſe ſecunda ſponſalia mihi probabilius videtur, & hæc ſecunda virgo defloratа ducenda eſſet. Quamquam, ut ſupra dixi, raræ ſunt virgines quæ invitæ & deceptæ defloren tur. Et ideo rarus eſt caſus in quo ſubſiſtant ſecunda ſponſalia. Qui ſecunda ſponſalia celebrat, ſi priora, quæ valida erant, ex aliquo capite ſcinduntur, non tenetur implere ſecunda utpote nulla: quia quod ab initio fuit nullum, tractu temporis non convaleſcit.

XV. QUÆST. IX. *An ſponſalia dirimantur aut per temporis dilationem, aut per unius ſponſi abſentiam, vel domicilii mutationem?* RESP. Si tempus ſit præfinitum ad finiendam obligationem, elapſo tempore ſponſalia diſſolvi poſſunt a parte innocente, ſecus a reo. Si tempus ſit indefinitum, non diſſolvuntur per temporis dilationem, niſi valde nimia foret, & altera pars inſtaret. Diſputant auctores, an unus annus, an biennium, an triennium reputari debeat ſufficiens intervallum ad ſponſalia dirimenda? Regula certa præſcribi hujus diſſolutionis nequit. Spectanda eſt ſponſorum ætas, conditio, ſtatus, & plures aliæ circumſtantiæ.

XVI. Diſſolvi ſponſalia per diſceſſum in regionem longinquam, etiam animo redeundi, communis eſt opinio, & colligitur ex cap. *De illo* 5. de ſponſ. Leges civiles quæ obligant ſponſam expectare biennium reditum ſponſi in eadem provincia abſentis, & triennium, ſi abiit in provinciam alienam, correctæ ſunt per jus canonicum. Forum conſcientiæ præcipue in hac materia ſpectandum eſt. Si conſentiente ſponſa ſponſus abiit, illa expectare tenetur donec redeat juxta præfinitum tempus. Similiter ſi conſentiente ſponſa, domicilium mutetur, ſubſiſtunt ſponſalia; ſecus ſi ipſa inſcia id fiat. In his omnibus antequam ſolvantur ſponſalia conſulendus ſemper Parochus eſt.

XVII. QUÆST. X. *Quænam ſunt cauſæ ſupervenientes quæ ſufficiunt ad ſponſalia dirimenda?* RESP. Hæc eſt regula generalis, quæ communiter aſſignatur. Quoties gravis mutatio, viciſſitudo, circumſtantia emergit, quæ cognita & prævisa ante contracta ſponſalia impedimento fuiſſet ne contractus celebraretur, ſufficit ad ſponſalia dirimenda reſpectu innocentis, qui in cauſa non eſt. Hæc enim conditio, *ſi res ſtent ut nunc ſunt, niſi contingat notabilis mutatio*, inſita ſemper eſt ſponſalium contractui. Neque hinc ſequitur omnia ſponſalia eſſe conditionata, ſed illa ſolum quibus ex libera voluntate contrahentium conditio apponitur. Conditio vero generalis inſita ipſi contractui non impedit quin ſponſalia ſint abſoluta, & inducant publicæ honeſtatis impedimentum.

XVIII. Defectus notabilis pulchritudinis quæ prædita ſponſa erat tempore contractus, & poſtea deformis facta eſt, cauſa ſufficiens eſt ad ſponſalia diſſolvenda, quia cum puella notabiliter deformi prudens ſponſus non contraxiſſet. Hæreſis crimen, flagitium infamiam pariens, graves inimicitiæ, rixæ inter ſponſos, & cetera quæ ſufficiunt ad ſeparationem a toro, multo magis ſufficiunt ad dirimenda ſponſalia. Similiter quodlibet impedimentum ſive dirimens, ſive impediens, quod matrimonio contrahendo adverſatur, ſat eſt ad ſponſalia reſcindenda. Similiter paupertas gravis ſuperveniens uni ſponſorum, qui tempore contractus divitiis affluebat, ſat eſt ad diſſolvenda ſponſalia. Si tamen ſponſa haberet integram deſignatam dotem, & ſponſus dives eſſet, licet periiſſent alia ſponſæ bona, tum non videtur ſufficiens cauſa dirimendi ſponſalia. Quod ſi uterque ſponſus pauper factus ſit, tunc potiori jure ſponſalia diſſolvi, quia difficilius tunc onera matrimonii poſſent ſuſtineri, docent Pontius, Rebellus, Leander, Salmanticenſes. Sed hoc abſolute verum non eſt. Quando ambo ſunt pauperes, æqualis eſt utriuſque conditio. An valida non ſunt inter pauperes ſponſalia, dummodo ſponſi habiles ſint ad panem lucrandum, quo ſe, & prolem alere queant? In praxi tamen facile diſſolvi debere ejuſmodi ſponſalia, & ipſe judico. Quia divites facti pauperes nimis moleſte ſuſtinent paupertatem, & difficile inducuntur ad laborem. Et præterea dives ſponſus factus pauper forte a matrimonio abſtinere vult, & tales ſæpius deberent. Quare caſus ſimiles prudentiæ Parochi ſubjiciendi ſunt, ut ſpectatis circumſtantiis judicet quid in Domino expediat. Illud eſt certum peccare illos qui matrimonium contrahunt, niſi probabiliter prævideant ſe poſſe acquirere illa quæ ad onera matrimonii ſuſtinenda neceſſaria ſunt.

XIX. Si unus ſponſorum valde ditior fiat, altero remanente in ſtatu in quo contracta ſponſalia ſunt, non diſſolvi ſponſalia mihi probabilius eſt. Nulla quippe tunc deceptio in eo qui factus ditior eſt. Fornicatio con-

tracta

tracta post sponsalia illa dirimit tam respectu sponsi, quam sponsæ, quia uterque fidem sponsalium lædit: & licet turpius flagitium sponsa committat, non tollit tamen quin sponsi fornicatio sufficiat ad dissolvenda sponsalia. Si tamen pars innocens velit matrimonium contrahere, sponsalia consistunt. Quando uterque fornicatur, dissolvi sponsalia possunt, quia non datur mutua compensatio, eo quod fornicatio sponsæ longe turpior sit, & infamiam inferat sponso. Sponsa vi oppressa post sponsalia jure rejici a sponso valet, quia gravis, immo gravissima mutatio contigit.

XX. QUÆST. XI. *Quæ causæ antecedentes dirimant sponsalia?* RESP. Plures sunt, quæ si ignorentur a contrahentibus, dissolvere sponsalia possunt, secus si notæ illis essent. 1. Si vir nobilis & dives promittat puellæ pauperi, ignobili &c. putans esse divitem, nobilem &c. 2. Fornicatio præcedens sponsæ ut primum innotescit sponso, dirimit sponsalia. Contra fornicatio occulta sponsi nullam infamiam irrogat sponsæ, & ideo hæc absolute non dirimit. 3. Causa accidentalis ignorata, quæ dedit causam contractui, jus præbet parti innocenti ut resilire a contractu valeat. 4. Sponsa ignobilis reputatur nobilis, pauper creditur dives, deformis pulchra, corrupta censetur virgo: si contrahere sponsalia velit, tenetur hos defectus patefacere, quia si illos occultaret, deciperet sponsum in re gravi. At non tenetur infamare se ipsam. Verum habet. Sed neque decipere proximum jure potest. Quid ergo? Abstineat a contractu. Ceterum si inire contractum velit, patefacere occultos graves defectus debet. Hoc in venditione equi, vaccæ, asini observatur a viro revera christiano.

XXI. QUÆST. XII. *Quis judex legitimus dirimendi sponsalia?* RESP. Est ecclesiasticus, nempe proprius Episcopus, vel ejus delegatus. Parochus in foro contentioso non est judex. Si causa occulta sit, possunt sponsi propria auctoritate resilire a contractu. Si sponsa rea sit fornicationis occultæ, debet moneri, & suaderi a sponso ut recedat; si nolit, potest eam vocare ad judicem: si infametur, ipsa in causa est.

XXII. Causa quæ assignatur pro dirimendis sponsalibus, debet esse moraliter certa. In foro exteriori utriusque partis confessio sufficit. In foro interiori unus testis fide dignus sufficit. In foro quoque exteriori si causa sit impedimentum dirimens, aut impediens, sufficit unus testis gravis, fideque dignus. Verum hæc ad fori ministros attinent.

XXIII. QUÆST. XIII. *Peccant ne mortaliter filii qui insciis & invitis parentibus sponsalia, vel matrimonium contrahunt?* RESP. Adfirmant communiter Theologi, & Canonistæ. Si enim honorare, revereri parentes filii debent, iisque obedire, sane iisdem obedire, eosque honorare in negotio omnium gravissimo, unde pendet vitæ institutum, familiarum pax, conservatio civitatum, & regnorum, astringuntur. Cogere tamen parentes nequeunt filios ut hanc præ alia ducant. Filii sub gravi culpa consulere parentes debent super matrimonio contrahendo. Parentes vero instruere filios debent, ut ducant sponsam pudicam, honestam, moratam, sibique parem tum in divitiis, tum in status conditione. Matrimonia tamen invitis parentibus celebrata valida sunt, licet illicita.

CAPUT VII.

De matrimonio clandestino, & de proclamationibus quæ præcedere matrimonium debent.

I. QUÆST. I. *Quid sit matrimonium clandestinum?* RESP. Est illud quod celebratur absque præsentia Parochi, & testium, ut colligitur ex Tridentino *sess.* 24. *c.* 1. Ante Tridentinum valida erant matrimonia clandestina. Ea invalida Tridentinum declaravit ob gravissimas causas. Pugnant enim ejusmodi matrimonia cum fide servanda inter conjuges. Qui enim clam, & sine testibus contrahunt, facile a præstito consensu recedere queunt: & una pars impune deserere alteram potest, cum nullum adduci testimonium queat. Proles quoque incertitudini subjecta est. Tandem sacramenti dignitas violatur, nexus, & vinculum.

II. Ecclesia declarando invalida matrimonia clandestina, non immutavit sacramenti essentiam, sed ut sacramentum digne celebraretur conditiones apposuit, quibus sublatis, inhabiles contrahentes ad sacramentum celebrandum declaravit. Matrimonium clandestinum neque vim sponsalium habet, ut communis sententia docet.

III. QUÆST. II. *An in aliquo casu post Tridentinum validum sit matrimonium clandestinum?* RESP. Infideles etiam subjecti civili potestati Principum catholicorum, inire matrimo-

trimonium queunt absque solemnitate præscripta a Tridentino. Similiter matrimonia fidelium clandestina, ubi non est receptum Tridentinum, valida sunt. Lex enim non acceptata non irritat contractum. Ubi vero Tridentinum receptum est, nullus datur casus in quo matrimonium absque præsentia Parochi & testium validum sit. Si Parochus desit, quamvis centum adessent testes, nullum est matrimonium.

IV. Peregrini transeuntes per loca ubi promulgatum est Tridentinum, tenentur contrahere coram Parocho, & testibus. Peregrini discedentes a locis ubi promulgatum est Tridentinum, & transeuntes per loca ubi Tridentinum non est receptum, validum contrahere matrimonium docent plures, peccare tamen istos mortaliter affirmant. Ego validum asserere non auderem ejusmodi matrimonium, cum possit contrahi coram Parocho, & testibus.

V. An vere opinatur qui docet, Catholicos qui in fraudem adeunt ea loca ubi Tridentinum non est promulgatum, posse validum celebrare matrimonium?

VI. Hæc opinio penitus falsa mihi est, & Concilio Tridentino adversa. Poterunt ergo Catholici ad hæreticorum, aut infidelium loca transire, ibique clam contrahere, & in patriam reduces publice aliud matrimonium inire. Hoc enim, inter alia, est absurdum, quod Tridentinum monet consequi matrimonia clandestina. Non facit fraudem, inquit Sanchez, qui utitur jure suo. Verum habet. Sed unde habet, Catholicos jus possidere circumveniendi gravissimam Tridentini legem, quæ inhabiles declarat Catholicos ad ejusmodi occulta matrimonia contrahenda? Negatur istos hoc jure potiri.

VII. Fideles degentes sub infidelium tyrannide, si habere præsentiam Parochi nullo modo valent, adhibeant saltem testes, ut eo quo valent modo legem servent. Hoc enim modo impediuntur posteriora adulterina conjugia, quod absurdum inter alia vitare Tridentinum intendit.

VIII. Catholici subjecti Principi hæretico post celebratum matrimonium juxta leges Tridentini, nequeunt se sistere ministro hæretico assistenti ut ministro ecclesiastico & sacro: eidem se sistere valent, si assistat ut minister politicus & civilis, ut declaravit Sac. Congr. S. Officii die 29. Novemb. 1672. relata a BENEDICTO XIV. *lib. 6. de Synodo c. 5. n. 4.* Quam declarationem confirmat ille *const. 89. §. 1. Bull. Tom. 1.* ubi fidelibus degentibus in regno Serviæ, finitimisque regionibus, prohibet post celebratum matrimonium ritu catholico, illud renovare ante *Caddi*, nisi cæremonia nuptiarum explenda coram Caddi esset actus mere civilis, nullamque contineret superstitionem mahumeticam.

IX. QUÆST. III. *Quis sit Parochus præscriptus a Tridentino?* RESP. Parochus proprius esse debet saltem unius contrahentium, vel Sacerdos de ejusdem licentia. Usus obtinet pluribus in locis ut matrimonium celebretur in paræcia feminæ, quando vir est alterius parochiæ; debet tamen iste habere litteras testimoniales sui Parochi de consuetis proclamationibus. Proprius autem Parochus non originis, sed domicilii est. Quis sit Parochus domicilii, dictum alias est. Extra propriam parochiam, vel diœcesim Parochus assistere matrimonio suorum parochianorum potest; sed debet petere licentiam a Parocho loci, ut mihi probabilius videtur. Quis sit vagorum Parochus, dictum est alibi.

X. QUÆST. IV. *Qui præter Parochum, vel Sacerdotem ab eo designatum, assistere matrimonio valent?* RESP. Assistere possunt Episcopi in suis diœcesibus, Archiepiscopi in diœcesibus suffraganeorum quando actu visitant, Cardinales in Ecclesia sui Tituli, Legati pontificii in provincia legationis, Capitulum Sede vacante, sive ejus Vicarius, Abbates Ecclesiæ nulli Episcopo subjectæ, Vicarius generalis Episcopi.

XI. Licentiæ vi, metu gravi cadente in virum constantem, fraude extortæ, ut Sacerdos assistat matrimonio, nullæ sunt, & nullum efficiunt matrimonium, quidquid in oppositum alii dicant. Libera enim & expressa sit hæc licentia oportet.

XII. QUÆST. V. *Utrum ad valorem matrimonii requirantur duo testes?* RESP. Adfirmant omnes, nullum esse matrimonium contractum coram Parocho, & uno teste: quia Tridentinum præter Parochum duos testes præscribit, qui præsentia physica & morali adesse debent, & utriusque conjugum consensum percipere; & debent esse testes, & contestes simul cum Parocho.

XIII. Parochus vi, dolo, metu vocatur ut assistat matrimonio: validum ne hoc matrimonium dicendum est? Adfirmant communiter recentiores, & plures declarationes Congregationis Cardinalium adducunt. Quibus, si authenticæ sint, subscribo. At his præcisis, invalidum mihi videretur hoc matrimo-

trimonium, cui Parochus dolo, fraude, metuve cadente in virum constantem coactus assisteret. Nam vota Concilii sunt ut libere hoc sacramentum celebretur. Metus gravis incussus sponsis nullum efficit matrimonium, ut dictum est supra. Quidni & incussus Parocho? Peccare illos mortaliter qui coram Parocho vi, aut dolo retento, aut transeunter & casu assistente, contrahunt matrimonium, docent omnes. Quid si Parochus oculos clauderet, aures obturaret, & protestaretur se nec videre, nec audire quid agatur? Etiam tum valere matrimonium adfirmant Salmanticenses, Leander, & afferunt ex Farinacio Declarationes Cardinalium. Præcisis his declarationibus, quas authenticas esse difficile credo, nullum dicerem ejusmodi matrimonium. Standum tamen decisionibus est, si authenticæ sint.

XIV. QUÆST. VI. *Quæ præstare Parochus debet in matrimonii celebratione?* RESP. Interrogare primum contrahentes debet, velint ne mutuo se conjungere. Audito illorum reciproco consensu conjungere illos debet verba pronuntiando præscripta a Concilio: *Ego vos in matrimonium conjungo* &c.

XV. Peccaret ne mortaliter Parochus omittens hæc verba, *Ego conjungo* &c.? Negat Sanchez. Verum nuptiarum benedictio, & verba relata, vel similia, quibus Parochi conjungunt contrahentes, sunt unum ex potissimis sacræ traditionis momentum, quo Catholici evincunt contra hæreticos matrimonium esse sacramentum. Quo ergo fundamento quispiam præfatam verborum formulam *rem levem* vocat? Non præferunt mysterium *magnæ significationis*, cum portendant conjunctionem Christi cum Ecclesia? Præterea an non *valde probabilis* est sententia, quæ defendit, illa verba formam esse sacramenti? An in perficiendis sacramentis tutior opinio seligenda non est?

XVI. QUÆST. VII. *An denuntiationes futuri matrimonii sint necessariæ necessitate sacramenti, an præcepti?* RESP. Non esse necessarias necessitate sacramenti, adfirmant omnes; esse vero necessarias necessitate præcepti certum est, ut constat ex Tridentino *sess.* 24. *c.* 1. Si diversæ parochiæ conjuges sint, in utraque parochia fieri proclamationes debent tribus diebus festivis inter Missarum solemnia. Præceptum hoc sub mortali obligare, docet communis, & vera sententia. Ab hoc præcepto exempti sunt Principes summi. Ab hoc præcepto dispensare solus Episcopus potest, ut Tridentinum decernit. Pro justa dispensatione aliqua requiritur causa. Cavere tamen Episcopi debent ne nimis faciles sint in ejusmodi dispensationibus concedendis.

XVII. Quicumque scit aliquod impedimentum quod probari per testes possit, tenetur sub gravi culpa illud manifestare, ut omnes docent. Si sit occultum, quod probari per testes nequeat, aliqui negant teneri quempiam ad illud patefaciendum; sed sententia adfirmans communis est. Quilibet enim parere superiori præcipienti astringitur. Sed Parochus promulgans denuntiationes, legitime præcipit manifestanda impedimenta inter futuros conjuges. Accedit quod revelanti impedimenta non incumbit probatio.

XVIII. QUÆST. VIII. *Peccant ne conjuges, si consumment matrimonium ante benedictionem nuptialem?* RESP. Negant aliqui. Sed Concilium Tridentinum hortatur *sess.* 24. *c.* 1. ne in eadem domo cohabitent ante sacram benedictionem in Ecclesia suscipiendam. De hac benedictione Siricius Papa in epist. ad Himerium *cap.* 4. hæc scribit: *Illa benedictio quam nupturæ Sacerdos imponit, apud fideles cujusdam sacrilegii instar est, si ulla transgressione violetur.* Similia scribit Hormisda Papa; & Concilium Carthaginense IV. relatum 2. *p. D. c.* 30. *q.* 5. *c.* 5. inquit: *Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt a Sacerdote, a parentibus, vel a paranymphis offerantur, qui cum acceperint benedictionem, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant.* Ita loquuntur omnes Patres: & ex Patrum traditione evincimus contra hæreticos matrimonium esse sacramentum, ut supra indicatum est.

XIX. Ut data occasione lectores intelligant quam distet a SS. Patrum doctrina modus opinandi plurium Casuistarum, audiant quæ post P. Sanchez scribit P. Viva *q.* 4. *art.* 4. *n.* 6. ubi ait: „ Benedictio nu„ ptiarum *non videtur esse res gravis*, nec „ VALDE CONGRUENS PROGRESSUI MATRI„ MONII. Etenim benedictio nuptialis non „ est sacramentum, sed quoddam sacramen„ tale; nec tanti momenti, quanti sacra„ mentalia quæ Baptismo præmittuntur. „ Quamvis autem non vacet culpa veniali „ illam simpliciter omittere sine ulla causa „ contra usum & consuetudinem Ecclesiæ; „ nihilominus *probabile* est nullam esse cul„ pam ex justa causa, videlicet ratione tem„ poris feriati, in adventu, aut quadrage„ sima consummare matrimonium ante be„ ne-

„ nedictionem Ecclesiæ; cum videatur esse
„ consilium, non præceptum illam præmit-
„ tere. "

XX. Hæc legi, & comparari cum doctrina SS. Patrum, & Conciliorum non possunt, quin animus christianæ disciplinæ zelo succendatur. Sacra Pastorum benedictio non videtur esse res gravis, *nec valde congruens progressui matrimonii?* Matrimonium Catholicorum sacramentum est: & benedictio Sacerdotum *non est valde* congruens? Quidquam ne piarum aurium offensionis continetur in his verbis, judicent sapientes. Peccant igitur, & quidem mortaliter, qui ante benedictionem matrimonium consummant.

DISSERTATIO II.

De impedimentis dirimentibus, & impedientibus, eorumque dispensatione.

CAPUT I.

De impedimentis dirimentibus.

I. QUindecim impedimenta numerantur post Tridentinum his versibus contenta:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Amens, affinis, si clandestinus, & impos,
Si mulier sit rapta, loco nec reddita tuto.
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

II. QUÆST. I. *An error personæ dirimat matrimonium?* RESP. Error personæ jure naturæ irritat contractum, quia hic error adimit consensum, quando una persona pro altera substituitur. Error tamen iste antecedens sit oportet, qui det contractui causam, ut dum quis intendit ducere Rachelem paratus non ducere Liam. Disputatur solum num error concomitans nullum reddat matrimonium. Alii adfirmant, alii negant. Mihi probabilior est sententia adfirmans, quia error concomitans quamquam non efficiat involuntarium positive, efficit tamen negative. Error circa qualitates accidentales, sive sit antecedens, sive concomitans, juxta probabiliorem sententiam non irritat matrimonium; nisi qualitas accidentalis refundat errorem in ipsam substantiam personæ, vel consensus datus sit solum sub conditione talis qualitatis; puta: *te duco, si es dives, si es nobilis: alioquin te non duco.*

III. QUÆST. II. *Quid nomine conditionis intelligitur?* RESP. Conditio servitutem prodit. Servi illi dicuntur quorum dominus plenum habet dominium eosdem vendendi, locandi, occupandi &c. & isti vocantur etiam mancipia. Hæc conditio servitutis juxta omnes irritat matrimonium. Disputatur solum num error servitutis irritet jure tantum civili, & ecclesiastico, an etiam naturæ jure. Probabilior mihi sententia est impedimentum istud ab ipso naturæ jure proficisci, & a jure positivo determinatum esse. Qui novit aliquam esse servam, & nihilominus eam ducit, validum est matrimonium. Validum est etiam, si quis ignorans esse servam, eam ducat, quum & ipse servus sit: quia par est utriusque conditio.

IV. Tres sunt casus in quibus jura disponunt servum per matrimonium libertatem nanciscì. 1. est cum dominus dotem tribuit: 2. quando dominus servam in conjugem recipit, aut domina servum: 3. quando dominus tradit servam libero ignoranti servitutem. In his tribus casibus etiam in ultimo validum est matrimonium. Nam servitus hæc nullius momenti est, ac si non esset.

V. In servitute partus sequitur ventrem, ut jura disponunt. Si quis ex matre serva, & patre libero nascitur, servus est. Contra qui a matre libera, & patre servo gignitur, liber est. Servi pœnæ dicuntur damnati a judice ad triremes, ad perpetuum exilium, ad mortem, quam fuga declinant. Istorum matrimonia nulla sunt quantum ad effectus civiles, nempe legitimationis, hereditatis &c. Quantum vero ad vinculum conjugale, & sacramentale nulla lege ecclesiastica irritantur. Aliorum servorum matrimonia, invito domino contracta, nunc juxta omnes rata & valida sunt.

VI. QUÆST. III. *Quid sit impedimentum voti, & Ordinis sacri?* RESP. Votum simplex illicitum, non invalidum efficit matrimonium. Votum solemne in Religione approbata emissum nullum reddit matrimonium contrahendum. Itemque votum simplex in Societate Jesu post biennium Novitiatus emissum.

VII. QUÆST. IV. *Quid sit impedimentum cognationis?* RESP. Cognatio triplex, naturalis, spiritualis, legalis. Naturalis dicitur *consanguinitas*, quasi sanguinis unitas: quia consanguinei eodem stipite descendunt, &

in

in illo quasi conjunguntur. Cognatio spiritualis est affinitas, quæ contrahitur ex Baptismo, vel Confirmatione, & dicitur etiam *compaternitas*. Cognatio legalis ex adoptione legali oritur, & dicitur *adoptio*.

VIII. Quæst. v. *Quid, & quotuplex sit consanguinitas?* Resp. Est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum. Dividitur in lineas, & gradus. Linea est ordinata collectio personarum ab eodem stipite descendentium. Duplex est: una *directa*, quæ est collectio eorum quorum unus ab altero descendit, ut filius a patre, nepos a filio, & deinceps in infinitum. Hæc dupliciter spectatur. Altera est *ascendentium*, qua fit ascensus a genitis ad genitores, ut a filio ad patrem, a patre ad avum &c. Altera *descendentium*, qua a patre ad filium, a filio ad nepotem &c. fit descensus. Secunda linea est *transversalis*, quæ est collectio eorum qui ab eodem stipite descendunt, quin unus ab altero ortum ducat, puta fratres, consobrini &c. Hæc duplici aspectu consideratur. Altera est *æqualis*, ut duo fratres, qui eodem gradu ab unico stipite descendunt. Altera dicitur *inæqualis*, ut patruus, & nepos, qui inæqualiter ab eodem stipite distant. *Gradus* est distantia major, aut minor unius personæ ab alia secundum lineam consanguinitatis. *Stipes* tandem dicitur illa persona, a qua aliæ consanguineæ originem trahunt, ut filiorum pater, nepotum avus stipes est.

IX. Quæst. vi. *Quot sunt regulæ quæ a Theologis, & Canonistis assignantur pro graduum consanguinitatis computatione?* Resp. Tres. 1. In recta linea ascendentium, & descendentium tot sunt gradus, quot personæ, stipite dempto. Hinc pater, filius, nepos, pronepos, abnepos quinque personæ sunt, & quatuor gradus, & filius est in primo gradu cum patre, nepos in secundo, pronepos in tertio, abnepos in quarto: quoniam tot sunt gradus, quot generationes. 2. regula. In linea collaterali æquali personæ tot gradibus invicem distant, quot a communi stipite. Sic duo fratres distant in primo gradu inter se, quia uno gradu distant a stipite. Duorum fratrum filii sunt consanguinei in secundo gradu, quia in eodem a stipite distant. 3. regula est. In linea collaterali inæquali tot gradibus inter se distant personæ, quot gradibus distat a stipite qui est remotior. Quare patruus, & filius ex fratre inæqualiter distant ab avo, in quo conjunguntur. Ille enim in primo, cum sit ejusdem filius, hic vero distat in secundo gradu. Ergo in secundo gradu distant inter se, quia persona remotior duobus gradibus distat a stipite.

X. In linea recta conveniunt jus canonicum, & jus civile in graduum supputatione. In linea transversa seu collaterali jus civile discrepat a canonico. Nam jus civile per personas gradus numerat, totque gradus numerat, quot sunt personæ, dempto stipite. Sic duo fratres uno quidem gradu distant a patre communi, at duobus gradibus distant inter se, quia duæ sunt personæ: & duorum fratrum filii distant in quarto gradu, quia quatuor sunt personæ, dempto stipite. Contra jus canonicum, non per personas, sed per distantiam a stipite gradus numerat. Ratio canonicæ supputationis est, quia personæ in ordine transverso invicem non conjunguntur, nisi ratione stipitis, a quo descendunt. Ergo nequeunt inter se magis aut minus distare, quam distent a stipite, a quo descendunt. Hinc duo fratres in primo gradu distant inter se, quia ambo in primo cum stipite conjunguntur. Si inæqualiter a stipite distant, ut patruus, & filius fratris, eo gradu distant inter se quo distat a stipite qui est remotior, ut dictum est.

XI. In primo gradu lineæ rectæ nulla sunt matrimonia jure naturæ, ut communiter Patres docent. Disputant Theologi num in quolibet gradu lineæ rectæ sint illicita matrimonia, & num Adamus si nunc resurgeret, posset alicui feminæ nubere; sed hanc disputationem futilem judico. Sat enim est, nulla esse usque ad quartum gradum. In quinto enim gradu aut sunt mortui, aut sunt in ætate ita incurvata, ut absurdissimum sit inter eos velle matrimonium contrahere.

XII. In primo gradu lineæ transversæ nulla esse matrimonia jure naturæ contendunt Soto, Toletus, Lugo, Gonet, & alii. Sed contraria sententia negans probabilior est. Nam initio mundi fratres reipsa ducebant sorores. Nec est quod respondeant, id ex dispensatione divina factum. Quid? Talem ne Deus condidit legem, quæ vix promulgata servari sine dispensatione non potuit?

XIII. Cognatio spiritualis, ut indicatum est, dicitur *propinquitas personarum jure ecclesiastico introducta*. Hæc impedimentum inducit inter patrinos & baptizatum, aut con-

firmatum, patremque & matrem baptizati, aut confirmati. Ad hanc tamen cognationem requiritur solemne Baptisma. Si domi baptizetur privatim, non contrahi hanc cognationem inter patrinos & baptizatum, baptizatique patrem & matrem, sed solum cum baptizante, plures docent.

XIV. Ut cognatio legalis ex adoptione orta inducat impedimentum, sex requiruntur conditiones. 1. ut adoptans sit masculus. 2. ut adoptans sit 25. annorum. 3. ut possit naturaliter filios gignere. 4. Adoptans decem & octo annis excedere adoptatum debet, ut ratione ætatis ejus filius dici possit. 5. Adoptans, & adoptatus debent esse præsentes. 6. Accedat Principis seu Magistratus auctoritas oportet. Duplicem distinguunt adoptationem. Prima est *perfecta*, quæ etiam dicitur *arrogatio*, & fit rescripto Principis cum persona extranea quæ sui juris est. Alia *imperfecta*, & vocatur *simplex adoptio*. Hæc non requirit ut adoptatus sit sui juris, nec Principis supremi rescriptum; sed sat est cujusque Magistratus auctoritas. Arrogatus succedit necessario arroganti tam ex testamento, quam ab intestato. Simplex adoptatus succedit solum ab intestato.

XV. Adoptionem perfectam inducere impedimentum dirimens jure positivo, adfirmant omnes. De imperfecta disputant in utramque partem. Mihi probabilius est non inducere, ut defendere videtur S. Thomas in *Suppl. qu. 57. ar. 1. ad 1.* Hoc impedimentum durat inter adoptantem & adoptatum, inter uxorem adoptantis & adoptatum, inter uxorem adoptati & adoptantem in perpetuum, inter adoptantem adoptatique posteros usque ad quartum gradum inclusive. In linea collaterali, nempe inter adoptatum, & filios carnales & legitimos adoptantis durat impedimentum solum usque dum subjecti persistunt potestati adoptantis. Sublata patria potestate aut morte adoptantis, aut emancipatione filii adoptati, vel naturalis, evanescit impedimentum istud, nec extenditur ultra primum gradum. Cap. unic. *de cognat. legali*.

XVI. QUÆST. VII. *Quid sit impedimentum criminis?* RESP. Est adulterium cum promissione futuri matrimonii post mortem alterius conjugis; aut est homicidium conjugis cum adulterio, aut homicidium utriusque complicis consensu patratum sine adulterio; aut adulterium cum matrimonio de præsenti contracto cum complice. Itaque crimen istud quadruplex est. 1. solum homicidium. 2. homicidium cum adulterio. 3. adulterium cum promissione futuri matrimonii. 4. adulterium cum matrimonio.

XVII. Ad hoc ut homicidium cum adulterio inducat impedimentum dirimens, sequentes conditiones requiruntur. 1. Quod mors reipsa secuta fuerit vi talis actionis. 2. Matrimonium antecedens conjugis occisionem debet esse validum. 3. Adulterium debet esse consummatum. 4. Adulterium antecedat occisionem oportet. 5. Adulter, & adultera debent esse conscii matrimonii utriusque. Requiritur semper animus futuri matrimonii, ut communiter auctores docent, quamvis aliqui doceant sufficere homicidium cum adulterio.

XVIII. Homicidium sine adulterio inducit impedimentum dirimens, quando vir, & mulier conspirent in machinationem mortis uxoris, aut mariti cum intentione ut morte secuta, matrimonium ineant. Et requiritur ut mors reipsa sequatur.

XIX. Adulterium cum promissione futuri matrimonii sine homicidio impedimentum dirimens inducit, quando adulterium est consummatum, & ambo adulter, & adultera sunt conscii matrimonii. Rursus tam adulterium, quam & promissio antecedere mortem conjugis debent, & promissio signis externis manifestata, & acceptata sit oportet; non tamen ut sit mutua, nec juxta multos ut sit sincera.

XX. Adulterium cum matrimonio de præsenti contracto inducit impedimentum dirimens, si matrimonium præcedens fuit validum, & ambo conscii sint, & matrimonium contrahere reipsa attentaverint.

XXI. QUÆST. VIII. *Quid sit impedimentum disparis cultus?* RESP. Dispar cultus diversam religionem significat, qualis est inter fidelem, & infidelem non baptizatum. Hoc impedimentum jure ecclesiastico invectum est, a quo justa, & gravi causa urgente summus Pontifex dispensare potest. Fidelis enim contrahere matrimonium debet ut sacramentum. Non baptizatus autem nullius sine Baptismo sacramenti capax est. Quando imminet subversionis periculum jure naturali divinoque ejusmodi matrimonia prohibita sunt. Similiter matrimonia catholicorum cum hæreticis jure tum divino, tum ecclesiastico prohibita sunt, non tamen invalida. Hæretici enim excommunicati sunt. Ergo non sunt in arctissimam matrimonii societatem admittendi. Et sane Pontifices summi nonnisi in causis gravissimis, & urgen-

gentiſſimis ad graviora vitanda incommoda eadem permittunt.

XXII. QUÆST. IX. *Quid ſit impedimentum coactionis, & ligaminis?* RESP. Hoc impedimentum coactionis oritur ex vi, aut metu, quo quis cogitur ad matrimonium contrahendum. Vis hæc extrinſecus illata ſit oportet, & metus talis eſſe debet qui cadat in virum conſtantem, ut ſupra explicatum eſt. Impedimentum ligaminis illud eſt quod conjugati contrahunt ex matrimonio, atque aliam uxorem vivente priore ducere nequeunt. De hoc impedimento, ſeu de polygamia ſupra dictum eſt.

XXIII. QUÆST. X. *Quid ſit impedimentum publicæ honeſtatis, & inter quos contrahatur?* RESP. Hoc impedimentum oritur ex matrimonio, & ex ſponſalibus. Contrahitur inter ſponſum, & matrem, & ſororem, ac filiam ſponſæ; vel inter ſponſam, & patrem, fratrem, ac filium ſponſi, dum tamen valida fuerunt ſponſalia prius contracta. Si enim aliquo ex capite invalida ſint, nullum oritur impedimentum. Impedimentum autem ortum ex matrimonio rato extenditur uſque ad quartum gradum, quia Tridentinum ſolum impedimentum ortum ex ſponſalibus limitavit.

XXIV. Ex matrimonio clandeſtino oritur impedimentum publicæ honeſtatis, quia hæc matrimonia non ſunt irrita ex defectu conſenſus, ſed ob omiſſionem ſolemnitatum. Sola autem matrimonia quæ ſunt nulla ex defectu conſenſus, non inducunt impedimentum publicæ honeſtatis. Hoc impedimentum publicæ honeſtatis perpetuum eſt, ſive ortum ſit ex matrimonio rato, ſive ex ſponſalibus. Si ſponſalia valida mutuo conſenſu diſſolvantur, impedimentum nihilominus durat, quia continuo ac ſponſalia valida contracta ſunt, impedimentum ortum eſt. Secunda ſponſalia utpote nulla, poſito quod valida ſint prima, nullum inducunt impedimentum.

XXV. QUÆST. XI. *Quid ſit impedimentum affinitatis?* RESP. Affinitas eſt *propinquitas perſonarum ex copula carnali proficiſcens*. Ea copula neceſſaria eſt quæ ſufficit ad matrimonii conſummationem. Affinitas ex copula ſive licita, ſive fornicaria oritur, duratque in perpetuum. Conſanguinei viri non fiunt per hujus carnalem copulam affines conſanguineis feminæ, qua cum ille copulam habuit, nec contra, quia affinitas non parit affinitatem. Solum ergo ille qui copulam habuit carnalem, fit affinis conſanguineis feminæ, & femina fit affinis conſanguineis viri. Impedimentum affinitatis dirimit matrimonium, oritur ex copula licita uſque ad quartum, ex illicita uſque ad ſecundum incluſive, ut Tridentinum determinavit.

XXVI. QUÆST. XII. *Quid ſit impedimentum impotentiæ?* RESP. Pauca capita, ea quæ potero cautione attingam, ne calamus ipſe tam putidam materiam verſando maculetur.

XXVII. Impotentia eſt *ineptitudo ad exercendam copulam conjugalem cum penetratione vaſis muliebris, & effuſionis ſeminis intra illud, apta ad prolis generationem*. Hæc impotentia alia ſupervenit, alia antecedit matrimonium: alia perpetua, ad tempus alia: alia naturalis & intima, alia accidentalis extrinſecus adveniens. Naturalis alia ex defectu caloris in viro, alia ex nimia arctatione partium in femina. Rurſus naturalis alia abſoluta reſpectu omnium, alia reſpectiva, ideſt in viris reſpectu hujus, & non alterius feminæ. Accidentalis alia eſt a natura, ut in ſenibus; alia ab homine, ut in eviratis, & eunuchis; alia a dæmone, ut in maleficiatis.

XXVIII. Impotentia abſoluta eſt impedimentum dirimens matrimonium. Similiter impotentia reputatur illa, qua propter nimium calorem, aut arctationem feminæ, immitti ſemen aut in totum, aut in partem intra vas naturale nequit, quando nullo prorſus remedio tolli poteſt. Et hæc etiam inducit impedimentum dirimens matrimonium jure & naturali, & eccleſiaſtico, ut omnes fatentur. Sive hæc impotentia ſit mutua, ſive in uno ſolo, ſive ſciatur, ſive ignoretur a conjugibus, dirimit matrimonium, nec poſſunt cedere juri ſuo: quia abſurda quæ inde ſequerentur, nota ſunt: & peccant mortaliter qui conſcii impotentiæ contrahunt matrimonium.

XXIX. Impotentia temporalis non dirimit matrimonium, ut habetur cap. *Fraternitatis*, & docent omnes. Illa dicitur impotentia temporalis, ſeu ad tempus, quæ abſque peccato, & vitæ periculo tolli poteſt. Peccat tamen mortaliter qui vel quæ ejuſdem conſcia contrahit, ob injuriam illatam parti, & ob alia abſurda inde proficiſcentia. Qui vera coeundi facultate pollent, validum ineunt matrimonium, etiamſi ſteriles ſint vel a natura, vel ob ſenectutem. Plura dicenda eſſent de impotentia reſpectiva. Verum quia raro hæc accidit, & aliunde luculenta ſunt, ideo eadem prætereo.

XXX. Impotentia accidentalis proficiſcens ex defectu ætatis, ut in pueris, nullum reddit matrimonium jure eccleſiaſtico. Senectus non eſt impedimentum dirimens. Si tamen impotentes eſſent ad coeundum modo apto ad generationem, nullum eſſet matrimonium. Spadones utroque teſticulo carentes inepti ſunt ad matrimonium, apti vero, ſi uno tantum careant.

XXXI. Impotentia ex maleficio proveniens ſi intra triennium orationibus, jejuniis, pœnitentia, & exorciſmis Eccleſiæ auferri nequeat, perpetua judicatur, & matrimonium irritum reddit. Similiter perpetua reputatur, quando auferri abſque alio maleficio nequit, cum nunquam liceat maleficium maleficio tolli.

XXXII. Impotentia ſuperveniens matrimonio ex quocumque capite proficiſcatur, nullo modo dirimit matrimonium. Ejuſmodi impotentes nequeunt conari ad concubitum, quando periculum ſit effundendi ſemen extra vas, & experimento didicerint ſe revera ineptos eſſe ad copulam. Dura res eſt; ſed tribulationem carnis patientur hujuſmodi. Si contra contingat ſemen non infrequenter immitti intra vas, licet interdum præter eorum animum aliter eveniat, non ſunt ab officio uxorio prohibendi. Prudentia tamen opus eſt.

XXXIII. QUÆST. XIII. *Quid ſit impedimentum clandeſtinitatis, & raptus?* RESP. Impedimentum clandeſtinitatis oritur ex matrimonio occulto abſque Parochi, & teſtium præſentia, dirimitque jure eccleſiaſtico matrimonium, de quo dictum eſt ſupra. Raptus dicitur impedimentum impediens, quando homo uxorem abducit a domo proprii mariti. Raptus iſte non modo impedit matrimonium cum femina rapta, ſed & cum quacumque alia, quando revera uxor eſt ſub poteſtate mariti, & iſte repugnet. Etſi femina rapta conſentiat, & rapta, & raptor impedimento ligantur, ſi maritus repugnet.

XXXIV. Raptus qui eſt impedimentum dirimens, eſt *violenta feminæ abductio de loco in locum matrimonii cauſa*. Duplex violentia. Phyſica una, qua per vim e domo ſua femina trahitur. Moralis altera, quæ minis excitat timorem cadentem in virum conſtantem. Alterutra ad raptum requiritur. Si enim femina e domo parentum, ipſa conſentiente, abducatur, etiamſi dolo, & fraude decepta, non eſt raptus inducens impedimentum, quia tunc fuga eſt, non raptus, cum omnis vis ſive phyſica, ſive moralis deſit, quoties femina conſentit. Nec refert, quod femina rapta ſit virgo, vel corrupta. Dicitur *de loco in locum*, ideſt de loco in quo eſt, ad locum in quo ſit ſub poteſtate raptoris, deduci debet, quamvis nulla ſuccedat copula. Quare ſi eam de cubiculo in cubiculum traducat, ut eam cognoſcat, non eſt raptus. Additur *matrimonii cauſa*, quia ſi deſit hæc intentio, & ob alium finem, puta explendæ libidinis, femina traducatur, non eſt proprie raptus inducens impedimentum. Pœnas conſtitutas contra raptores lege in Tridentino *ſeſſ. 24. c. 6.*

CAPUT II.

De impedimentis impedientibus.

I. DUplex impedimentorum impedientium genus. Aliud abſque delicto, aliud ex delicto proficiſcitur. Prioris generis ſunt quipque his verſibus contenta.

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque catechiſmus, ſponſalia, jungito votum:
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Poſterioris generis ſunt ſeptem, his aliis verſibus contenta.

Inceſtus, raptus ſponſatæ, mors mulieris,
Suſceptio propriæ prolis, mors presbyteralis,
Vel ſi pœniteat ſolemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc conjugium ſociandum.

II. *Eccleſiæ vetitum* ſignificat prohibitionem ſuperioris, nempe Parochi, Epiſcopi, ne matrimonium celebretur tali tempore. *Tempus feriatum* eſt a prima Dominica Adventus incluſive uſque ad Epiphaniam incluſive, & a die Cinerum uſque ad octavam Paſchæ incluſive. *Catechiſmus*, ſeu fidei inſtructio infert illud impedimentum, quod contrahit ille qui pro infante reſpondet dum ſolemnes cæremoniæ in Eccleſia ſupplentur, quando Baptiſma urgente neceſſitate privatim adminiſtratum fuit. Baptiſmi impedimentum dirimens, catechiſmi patrini impedimentum impediens contrahunt. Impedimentum iſtud ſublatum per Tridentinum plures contendunt. *Sponſalia* cum quacumque perſona legitime contracta matrimonium cum alia impediunt. *Votum* ſimplex caſtitatis, non nubendi, ſuſcipiendi ordines ſacros, ingrediendæ Religionis eſt impedimentum matrimonium impediens. Mulier contrahere licite nequit cum viro uno ex

his

his votis ligato. *Inceſtus* eſt copula mariti cum conſanguineis uxoris, aut contra uxoris cum conſanguineis viri. De *raptu* jam dictum eſt.

III. *Uxoricidium* patratum non animo contrahendi, ſed ob iram, vindictam, aliamve cauſam impedit matrimonium cum quacumque alia perſona, etiamſi adultera uxor fuiſſet. *Suſceptio filiorum* parit impedimentum ratione cognationis ſpiritualis, quod tum evenit, ſi conjux aut alterius conjugis, aut utriuſque baptizet filium, ut ex ſacro fonte elevet, aut confirmandum præſentet, animo negandi debitum conjugale. Si tamen ex neceſſitate filius alterius conjugis baptizetur, nullum contrahitur impedimentum. *Mors presbyteralis* impedimentum infert, quando quis occidit Presbyterum. Ut tamen hoc impedimentum quis incurrat, convictus ſit occiſionis in foro externo oportet. *Pœnitentia ſolemnis* parit impedimentum, quamdiu illa durat, cum nuptias quæ lætitiam afferunt, celebrare illos non deceat qui luctui, & mœſtitiæ operam dant. *Conjugium cum moniali* eſt ultimum impedimentum, quod tum contrahitur, cum quis ſcienter virginem Deo deſponſatam ducere non veretur. Is in perpetuum jure matrimonii privatur ob injuriam irrogatam divino ſponſo Chriſto.

IV. Qui aliquo ex recenſitis impedimentis ligatus matrimonium contrahit, non privatur jure debiti petendi, niſi in voto caſtitatis, & in inceſtu; reddere tamen aſtringitur etiam his ligatus. In reliquis & petere, & reddere valet. Advertunt auctores exceptis *interdicto tempore*, *voto*, & *ſponſalibus*, cetera impedimenta obſoleviſſe. Quare impedimenta impedientia quæ nunc vigent, hoc exprimuntur verſu

Eccleſiæ vetitum tempus, ſponſalia, votum.

Ad hoc tamen quod attinet, conſuetudini hærendum eſt.

CAPUT III.

De poteſtate, & cauſis diſpenſandi in his impedimentis recenſitis.

I. QUÆST. I. *Quis poteſtatem habet diſpenſandi ab impedimentis dirimentibus?* RESP. Communis Theologorum ſententia eſt, uſu & conſuetudine accedente, ſolum Romanum Pontificem jure ordinario diſpenſare a præfatis impedimentis, excluſis Epiſcopis, & Legatis a latere.

II. QUÆST. II. *An Epiſcopi, urgente neceſſitate diſpenſare ab aliquo impedimento dirimente ante matrimonium contractum valeant?* RESP. Communis ſententia adfirmat, dummodo neceſſitas ſit urgens & gravis, & aditus ad Pontificem ſummum non pateat, & periculum infamiæ, vel incontinentiæ, vel alterius mali ſit in mora. Nulla expreſſa lex, nullus canon declarat Epiſcopos non poſſe in diœceſi ea peragere in his caſibus quæ æternæ ovium ſaluti neceſſaria ſunt. Ex ſola conſuetudine & uſu Pontifices ſummi in ejuſmodi impedimentis diſpenſant. Ergo ceſſat, dum talis urget neceſſitas quæ impedit diſpenſationem a Pontifice peti, & aliunde concedi ab Epiſcopo poteſt. Duo extrema in hac ſicut in ceteris declinanda ſunt: & nimia diſpenſandi facilitas abſque legitima cauſa, & nimia ſeveritas coarctandi Epiſcoporum auctoritatem, quæ natura ſua ampla eſt, & ſolum in bonum commune Eccleſiæ a Pontificibus ſummis reſtricta. Ergo quoties bonum commune poſtulat, & adiri Pontifex nequeat, periculumque ſit in mora, diſpenſare Epiſcopi valent tum ante, tum poſt matrimonium contractum.

III. QUÆST. III. *Requiritur ne quod bona fide contractum matrimonium ſit, ut diſpenſare ab impedimento Epiſcopus queat?* RESP. Sufficit bona fides in uno ſolo conjuge, ut communis ſententia docet. Plures etiam contendunt diſpenſare Epiſcopum poſſe, etiamſi mala fides præceſſerit in utroque. Probabilior tamen opinio requirit bonam fidem ſaltem in uno conjuge.

IV. QUÆST. IV. *A quibus impedimentis extra neceſſitatis caſum diſpenſare Epiſcopus poteſt?* RESP. Bonacina, Henriquez, Sanchez, Caſtropalaus, Salmanticenſes docent, Epiſcopos diſpenſare poſſe in impedimento ſuperveniente matrimonio ob affinitatem, cognationem ſpiritualem, votum ſimplex caſtitatis, ut conjuges ſibi invicem debitum petant, licet nulla ſit neceſſitas urgens: idque conſtare ajunt ex legitima conſuetudine.

V. Afferri ſolent multa privilegia conceſſa Mendicantibus Fratribus diſpenſandi in impedimento ſuperveniente matrimonio ob copulam habitam cum conſanguinea conjugis in primo vel ſecundo gradu, vel ob votum ſimplex caſtitatis ante matrimonium emiſſum, ut poſſint invicem reddere, & petere. Hæc omnia privilegia mihi commentitia ſunt, quia nullum reperire authenticum documentum potui, quo evincatur legitima eſſe hæc privilegia.

VI. QUÆST. V. *Peccant ne ſuperiores abſque juſta cauſa ab his impedimentis diſpenſantes?* RESP. Convenit penes omnes peccare tum concedentes, tum petentes diſpenſationem abſque cauſa. Diſputant auctores num peccatum mortale ſit, an veniale. Suarez, Bellarminus, Toletus, & alii graviores Theologi adfirmant eſſe mortale. Hæc ſententia vera eſt. Diſpenſationem ſine cauſa *crudelem diſſipationem* vocat S. Bernardus. Quis non videt leges in bonum commune Eccleſiæ latas pro arbitrio peſſumdare peccatum eſſe mortiferum? Materiæ parvitas excuſare a gravi culpa poteſt.

VII. QUÆST. VI. *Valida ne eſt hujuſmodi diſpenſatio ſine cauſa conceſſa?* RESP. Theologi communiter docent diſpenſationem inferioris in lege ſuperioris ſine cauſa nullam eſſe. Hinc inferunt, Epiſcopum in lege pontificia invalide ſine cauſa diſpenſare. Similiter Papam invalide diſpenſare in voto, in juramento, & in alia quacumque divina lege, juſta cauſa ſublata.

VIII. Aliqui docent, legislatorem in lege a ſe lata poſſe valide diſpenſare abſque juſta cauſa: quia, inquiunt, in propria lege Legislator ut dominus operatur. Ergo ſicut prodigus, inquiunt, valide transfert ſuorum bonorum dominium, tametſi prodigendo peccet; ita legislator valide in propria lege diſpenſat cum aliis, ſecus cum ſemetipſo. Hæc opinio mihi falſa eſt. Diſtinctio diſpenſationis reſpectu ſui, & aliorum mihi commentitia videtur. Lex quæque in bonum commune lata eſt. Lege naturali, & divina legislator obſtringitur bonum commune promovere tam reſpectu ſui, quam ſubditorum. Legislatores *directive*, ſubditi *coactive* ſubjecti legibus ſunt. Ergo qua ratione recentiores iſti adfirmant invalide ſecum, eadem adfirmare debent invalide cum aliis diſpenſare.

IX. QUÆST. VII. *Quænam ſunt juſtæ diſpenſationis cauſæ?* RESP. Plures aſſignantur. 1. eſt ablatio litium, ſcandalorum, rixarum, & bonum pacis. 2. ſi in oppido in quo mulier degit, commode parem non inveniat cui nubat. 3. defectus dotis, quando puella inveniat conſanguineum qui abſque dote illam deſponſet. 4. conſervatio divitiarum in eadem familia. 5. inſtauratio matrimonii bona fide contracti. 6. poſtulatio Regum, & magnorum Principum. 7. excellentia meritorum erga Eccleſiam. 8. ſubminiſtratio pecuniæ in ſubſidium Eccleſiæ.

X. An omnes iſtæ cauſæ legitimæ ſint, illi judicent quorum intereſt: ultima ſane mihi non probatur, de qua P. Viva *q. 6. a. 2. n. 4.* ait: *Notat tamen Sanchez, quod petens ſine cauſa diſpenſationes matrimoniales exhibendo copioſam eleemoſynam, non peccet, ſicuti nec qui ſine cauſa iis petitis utitur. Ratio, quia quamvis ſine cauſa petantur, non conceduntur tamen ſine cauſa.* Næ hæc robuſta ratio? Non conceduntur ſine cauſa, quia conceduntur propter pecuniam. Quæ non blaterabunt Lutherani, & Proteſtantes talia legentes? An non effutient leges iſtas eſſe crumeniſecas? At iſtorum calumniam labefactamus Tridentinam Synodum opponentes, quæ ſtatuit diſpenſationes 1. *raro*. 2. *ex cauſa*. 3. GRATIS concedendas eſſe. Nec refert quod aliqui minus recte leges interpretentur.

XI. Quando tempore diſpenſationis extabat cauſa, etiamſi poſtea ceſſet, conſiſtit diſpenſatio: quia continuo ac diſpenſatio valida conceſſa eſt, aufertur impedimentum. Secus dicendum eſt de diſpenſatione ab iis quæ habent tractum ſucceſſivum. Obtinuiſti diſpenſationem ob debilitatem a jejunio: ceſſante debilitate ceſſat diſpenſatio.

XII. QUÆST. VIII. *Quid ſit diſpenſatio ſubreptitia?* RESP. Jam ſupra dictum eſt, illam eſſe quæ aut ob falſitatem expreſſam, aut ob veritatem occultatam conceditur. Si plura cupis, lege *Tom. 10. l. 2. diſſ. 3. c. 5.*

DISSERTATIO III.

De obligatione, & peccatis ſponſorum, & conjugum.

CAPUT I.

De fine ſponſalium, obligatione, & peccatis ſponſorum.

I. QUÆST. I. *Quis ſit ſponſalium finis?* RESP. Ideo ab Eccleſia inſtituta ſponſalia ſunt, ut fideles ad magnum matrimonii ſacramentum virtutibus, & ſanctimonia ornati accedant. Sunt enim ad hoc ſacramentum ſponſalia, quod catechumenatus ad Baptiſmum, tonſura clericalis ad Ordines, novitiatus Religioſorum ad ſolemnem monaſticam profeſſionem, ut in *Suppl. q. 43. a. 1. ad 6.* docet Angelicus inquiens: *A prima ſponſione dicuntur ſponſalia proprie, quæ ſunt quædam ſacramentalia, ſicut exorciſmus Baptiſmi.* Præcipue ad hæc tria ſacramen-

menta rite ſuſcipienda Eccleſia virtutum exercitio diſponendos, præparandoſque fideles ſtatuit: quia in horum ſuſceptione novum vitæ genus amplectuntur, novumque ſtatum profitentur. Quomodo autem novi ſtatus onera, officia, munia, ut decet, & expedit tum familiis, tum reipublicæ, nedum privatæ felicitati, ſuſtinebunt, niſi optime morati, imbuti, probatique ad illum accedant? Quemadmodum igitur qui religionem monaſticam profeſſuri ſunt, ſub experrecti magiſtri cura & vigilantia conſtituuntur candidati, ut quæ profiteri debent apprime perdiſcant; ita ſponſi ſub proprii Parochi magiſterio tyrocinium ſtatus conjugalis exercere debent, ut ad tantum ſacramentum celebrandum ſeſe præparent, atque ad ea quæ heinc conſequuntur onera ſuſtinenda bene affecti diſponantur.

II. QUÆST. II. *Quæ ſint Parochorum munia in ſponſorum inſtructione?* RESP. Primum omnium inſtruere juvenes & puellas Parochus debet, ne ſponſalia tumultuarie, & repente contrahant, neque in tabernis, lociſque profanis, non poſt compotationes, ludrica ſpectacula, choreas; ſed præmittant ſerias conſiderationes, & coram teſtibus, præſertim parentibus, ſingulari pietatis affectu præparati ad ritum hunc ſacramentalem celebrandum accedant. Sponſorum in chriſtiana religione peritiam Parochus exploret, utrum ea calleant quæ ut Chriſtiani ignorare ſine peccato nequeunt. Præter vero ea quæ Chriſtianos ſcire convenit, in iis erudiantur oportet quæ ſtatum conjugalem ſpectant. Monendi graviter ſunt ne ſub eodem tecto habitent, ne mutuus & flagrans amor ex nimia propinquitate & familiaritate erumpat in flammas impuras.

III. Eos inſtruat ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine ſponſalia, & matrimonia celebrari conſueviſſe per fidelium preces, & Eccleſiæ benedictionem, ut moleſtam carnis tribulationem, quæ ſociare matrimonia ſolet, perferre chriſtiana fortitudine maritati queant. Tertullianus *Lib. 2. ad uxor. c. 8.* hæc docet: *Unde ſufficiamus ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii quod Eccleſia conciliat, & confirmat oblatio, & obſignat benedictio, Angeli renuntiant, Pater ratum habet? Nam nec in terris filii ſine conſenſu patrum recte & jure nubunt.*

IV. Ut veram Chriſtianorum imaginem imprimere ſponſorum animis Parochus valeat, illis primum ſerio meditandum proponat increatæ Sapientiæ ordinem, quo Deus propagare animas illas voluit quæ damnatorum ſpirituum ſedes occupaturæ ſunt. Propagationem hanc carnalem ſimul & ſpiritualem, ſeu divina gratia fecundatam eſſe voluit. Heinc eſt quod perſonæ huic generationi deſtinatæ primum ſponſalia, quæ ſunt quidam ſacramentalis ritus, inquit S. Thomas, contrahunt, & peracto chriſtianarum virtutum tyrocinio, magnum matrimonii ſacramentum ſuſcipiunt, quo illorum animæ Redemptoris gratia ſanctificantur ad ſobolem procreandam. Felicia, ait Tertullianus, matrimonia quæ Eccleſia conciliat, ſeu quæ fiunt in ſpiritu Eccleſiæ, & propter fines a Deo præſtitutos. Subdit Tertullianus, matrimonia oblatione confirmari, cum nempe ab Eccleſiæ præpoſitis inter Miſſarum ſolemnia, & communes fidelium preces cæleſti benedictione ſignantur ſponſi. Quemadmodum ad cetera ſacramenta rite ſuſcipienda præcedunt ſacramentalia, ut aqua luſtralis, eulogiæ, & interiores animi virtutes; ſic ſponſalia ſunt, ut ex D. Thoma, & Tertulliano vidimus, quædam ſacramentalia, quibus matrimonii candidati obſignati in eis præſertim exercere ſe virtutibus debent quæ ad fœdus conjugale integrum, intaminatumque cuſtodiendum ducunt. Et eo major ac diligentior ſit ſponſorum præparatio oportet, quo non ſibi tantum, ſed aliis quoque inſervire ſponſi debent. Sunt quippe conjugati perſonæ publicæ, ad præparandam conſervandamque chriſtianam rempublicam, Dei populum multiplicandum, & paradiſum implendum electæ. Hac & ſponſalia, & matrimonia divina inſtitutione ſpectant.

V. Virgo, contractis ſponſalibus, velanda eſt, inquit Tertullianus, ideſt hominum, & præſertim ſponſi oculis, colloquiis, & familiaritati ſe ſubducere debet, ne virginitatis flos ſordes contrahat, & reciproca libidine divinam maledictionem loco cæleſtis benedictionis ſibi concilient. Caſte, modeſte, & pudice ſe gerant deſponſatæ, ut amorem, non carnalem, ſed divinum in ſponſis ſuis accendant. *Deſponſatæ quidem habent exemplum* (inquit Tertullianus lib. de velan. virg. c. 11.) *Rebeccæ, quæ cum ad ſponſum ignotum adhuc ignota perduceretur, ſimul ipſum cognovit eſſe, quem de longinquo proſpexerat, non ſuſtinuit dexteræ collactationem, nec oſculi congreſſionem, nec ſalutationis communicationem; ſed confeſſa, quod ſenſerat, ideſt ſpiritu nuptam, negavit virginem velata. O mulierem jam de Chriſti diſciplina!*

na! Ostendit enim etiam nuptias de aspectu, & animo fieri, quemadmodum stuprum. Quid quod non Rebeccæ modo, verum etiam ethnicarum sponsarum exemplum christianis sponsis opponit Tertullianus? Exterioris apparatus vanitatem, & nuptarum mulierum pompas carpit. Exprobrat christianis sponsis vel ipsa naturæ jura proscindere, & pudorem ipsum a natura insitum, quemque ethnicæ sponsæ custodiunt, a christianis dedecorari. *At quin etiam* (pergit ibi Tertullianus) *apud ethnicos velatæ ad virum ducuntur.... A nobis nec naturalia servantur, quasi alius sit Deus naturæ quam noster.* Et rursus *cap.* 12. clamat contra sponsarum exquisitiorem cultum, superstitiosumque ornatum: *Vertunt capillum, & acu lasciviore comam sibi inserunt, crinibus a fronte divisis apertam professæ mulieritatem. Tum & consilium formæ a speculo petunt, & faciem morosiore lavacro macerant, forsitan & aliquo eam medicamine interpolant, pallium extrinsecus jactant, calceum stipant multiformem.... Quid singula persequor? Sola autem manifesta paratura totam circumferunt mulieritatem.* Secessionem ab hominum consortio desponsatis virginibus præscribit *ibidem c.* 14. & 15. Tertullianus. Profligati pudoris monstrosos abortus exponit, & mala quæ studium placendi hominibus parit, sigillatim describit. *Ipsa concupiscentia non latendi non est pudica: patitur aliquid quod virginis non sit, studium placendi utique viris. Quantum velis bona mente conetur, necesse est publicatione sui periclitetur, dum percutitur oculis incertis, & multis, dum digitis demonstrantium titillatur, dum nimium amatur, dum inter amplexus, & oscula assidua concalescit. Sic frons duratur, sic pudor teritur, sic solvitur, sic discitur aliter jam placere desiderare. Sed enim vera, & tota, & pura virginitas nihil magis timet quam semetipsam: etiam feminarum oculos pati non vult: alios ipsa oculos habet. Confugit ad velamen capitis, quasi ad galeam, quasi ad clypeum, qui bonum suum protegat adversus ictus tentationum, adversus jacula scandalorum, adversus suspiciones, & susurros, & æmulationem, ipsum quoque livorem.*

VI. Hæc jam obsoleviſſe, & contrario usu antiquata, reponent nonnulli, qui videntes oppositam corruptelam usquequaque grassantem haud posse coerceri intra præscripta & a natura, & a Scripturis pudoris & christianæ modestiæ confinia; Scripturarum testimonia, & Patrum doctrinam, immo ipsa naturæ jura aptanda & accommodanda quoquomodo hodiernis moribus opinantur. Sed veritatis zelo succensus Tertullianus *c.* 16. hoc pacto detonat. *In his consistit defensio nostræ opinionis secundum Scripturam, secundum naturam, secundum disciplinam. Scriptura legem condit, natura contestatur, disciplina exigit. Cui ex his consuetudo opinionis prodest, vel qui diversæ sententiæ color est? Dei est Scriptura, Dei est natura, Dei est disciplina. Quidquid contrarium est istis, Dei non est. Si Scriptura incerta est, natura manifesta est. Et de ejus testimonio Scriptura incerta non potest esse. Si de naturæ dubitatur, disciplina, quid Deo magis ratum sit, ostendit. Nihil est illi carius humilitate, nihil acceptius modestia, nihil perosius gloria, & studio hominibus placendi. Illud itaque sit tibi & Scriptura, & natura, & disciplina, quod ratum Deo inveneris, sicut juberis omnia examinare, & meliora quæque sectari.*

VII. Hæc, quantumvis paululum prolixiora, rescribere ex Tertulliano volui, (& ne similia ex Patribus ferme omnibus transcribam, solius brevitatis studium impedit) ut veram & antiquam sponsarum & sponsorum disciplinam inculcandam hodiernis sponsis præsentem habeant Parochi. Altius isti clamare debent. Si disciplina, si mores mutati sunt, numquid Scripturæ sanctæ? numquid divinæ leges mutatæ sunt? numquid mutata natura est? numquid minus ad malum prona? numquid minus libidinosa, minus fragilis, minus lubrica? Immo ardentior, impudentior, luxuriosior facta est usu & consuetudine, inquis. Fortioribus ergo repagulis coercenda, efficacioribus remediis sananda, acriori studio custodienda. Hæc, inquam, inculcare Parochi, hæc exaggerare debent propter electos, & ut reprobi nullam habeant excusationem. Ex Patribus, ex Ritualibus, & ex ipsis Scripturis sanctis documenta tradenda sponsis hauriant.

VIII. Imbuant præterea Parochi sponsos propriæ curæ subjectos, doceantque gravissima onera quæ statum conjugalem comitantur, amorem illum constantem & reciprocum quo se, sive infirmos, sive sanos, prosequi; patientiam robustam, qua mutuas infirmitates, defectus, excessus tolerare debent. Onus gravissimum educandæ sobolis, regendæ familiæ, & omnia in Dei gloriam dirigendi sedulo explicabunt. Moneant gravioribus verbis ut si aliqua peccandi consuetudine alteruter irretitus sit, statim eradicare illam studeant, ne aut absolutio illis tum denegetur cum celebrandæ sunt nuptiæ,

aut

aut ſacrilege ſacramentum matrimonii perficiant; & novi ſtatus fundamenta ſacrilegiis & flagitiis jaciant, unde poſtea innumera mala, diſſidia, odia, & rixæ inteſtinæ manent. Diligenter eos inſtruant ut amore chriſtiano & divino ſeſe diligere diſcant: quia ſi id egerint, integro vitæ decurſu eadem flamma ardebunt; contra, ſi ab amore impudico & venereo, ſi ab amplexibus, oſculis, & tactibus obſcænis orſa duxerint, & in hac, & in futura vita pice, & ſulphure exurentur. Voluptates carnales ſitim non extinguunt, ſed irritant, & augent. Vehementi deſiderio concupiſcuntur divitiæ ab avaris, puellæ ab impudicis; at poſſeſſæ ſtatim vileſcunt. Redacta ſponſa in ſponſi poteſtatem & uſum, paucis poſt diebus faſtidio illi eſt & tædio, niſi divinus amor vinculum firmet conjugale. Cur communiter matrimonia non ſunt amoris reciproci fœdera, non mutuæ benevolentiæ & tranquillitatis nexus, ſed diſcordiarum, odiorum, & ærumnarum occaſiones? Quia impotens libido, obſcæna flagitia, & ſcelerum catena, non Chriſti ſacramentum corpora conjunxit: ligavit non in Domino, ſed in luto luxuriæ, non ſecus ac equos & mulos, quemadmodum *Tob.* VI. dicitur. *Qui conjugium ita ſuſcipiunt, ut Deum a ſe, & a ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent, ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus, habet poteſtatem dæmon ſuper eos. Tu autem . . . . accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus, ut in ſemine Abrahæ benedictionem in filiis conſequaris.*

IX. Plura legere Parochus poterit ſaluberrima documenta tum in Scripturis ſanctis, tum in virtualibus libris, ſponſis explicanda, alia ex altari, alia in tribunali pœnitentiæ. Hortari enim debet ſponſos ut divina ſacramenta frequentent, quorum gratia & inardeſcentem libidinem comprimere, & animos virtutum officiis ornatos præparare ad ſacramentale fœdus ſtringendum valeant. In confeſſione verbis graviſſimis inſtruet, qua caſtimonia, quo pudore, & honeſtate exercere matrimonium debeant. Sermonem temperabit pro ſponſorum diverſo acumine & cognitione. Si prudens Parochus fuerit, omnia quæ ad chriſtianam inſtructionem neceſſaria fuerint, manifeſtare poterit, quin verbum pronuntiet minus pudicum & caſtum. Imbuet illos, ea tantum permiſſa conjugatis eſſe quæ generandis in Chriſto filiis conducunt, iis omnibus rejectis quæ pudor a natura inſitus abhorret. Si bene morati ſponſi fuerint, brevis de matrimonii uſu inſtructio, ſemper intra, numquam extra confeſſionem facienda, ſufficiet. Quare in id incumbere Parochus in primis debet, ut in ſancto Dei timore educet exerceatque puellas, & juvenes, & caſtos, pudicos, Deique progeniem propagantes efficiet conjugatos.

CAPUT II.

Plures opiniones de peccatis ſponſorum reſolvuntur.

I. AUdiſti chriſtiane lector ſanctam ſponſorum diſciplinam ex divinis Scripturis, & Patribus hauſtam. Plurium opiniones reſcribere cogor, ut lectoribus minus peritis ſuccurram, eoſque moneam ut ab eiſdem abſtineant, quæ illis ipſis falſæ apparebunt. Non modo inſtruendi, ſed etiam dedocendi lectores ſunt.

II. QUÆST. I. *An ſponſi peccent mortaliter delectando ſe moroſe de copula futura?* RESP. Diſtinguunt aliqui delectationem de copula cogitata ut præſenti, & cogitata ut futura. Ne illis imponere videar, en quæ ex aliis ſcribit P. Sporer *p.* 4. *c.* 2. *ſec.* 1. *n.* 428. „ Aliud eſt conſenſus, & complacentia in „ copulam cogitatam ut futuram, & dele„ ctationem veneream ex tali copula futu„ ra aliquando conſecuturam; quod ſponſis „ illicitum non eſt. Cum enim ex ipſis „ ſponſalibus contractis, velut jure inchoa„ to, talis copula, & delectatio ſit ali„ quando futura, non debent de ea contri„ ſtari, vel eam averſari, ſed licite in „ eam conſentire, complacere, vel gaude„ re de ea poſſunt; cum nihil aliud ſit „ quam gaudere de ſpe boni futuri, quæ „ ſpes præſens & licita eſt. Ita cum pluri„ mis Sanchez, Diana &c. “

III. Animadvertere debuerant iſti, mentem humanam effingere utique poſſe has metaphyſicas præciſiones. Verum concupiſcentia non præſcindit, ſed fertur & voluta tur in venereo luto, ſicut reipſa eſt. Propterea hæc complacentia æque mortifera in ſponſis eſt ac in ceteris hominibus.

IV. QUÆST. II. *Liciti ne ſunt tactus, oſcula, & amplexus inter ſponſos?* RESP. P. Thomas Sanchez *lib.* 1. *diſp.* 2. *n.* 5. hæc docet. „ Secundum communem ſententiam li„ citi ſunt amplexus, & oſcula inter ſpon„ ſos de futuro, eo quod ſponſalia ſunt ini„ tium

„ tium quoddam matrimonii; ac proinde „ concedunt jus utendi *voluptate præambula „ matrimoniali*. Ergo per ſponſalia acquiri„ tur jus in corpus, alias nullus illius uſus „ concederetur; & conſequenter violans hoc „ jus per fornicationem, reus erit, ultra „ fornicationem, injuſtitiæ admiſſæ neceſ„ ſario aperiendæ in confeſſione. Et hæc „ ſententia eſt valde probabilis. "

V. Diſtinguunt igitur iſti duplicem voluptatem carnalem: alteram *præambulam*, quæ licita ſponſis eſt; alteram *conſummatam*, quæ maritatis convenit. Rationem produnt. Sponſalia ſunt initium matrimonii. *Ergo per ſponſalia acquiritur jus inchoatum in corpus: alias nullus illius uſus concederetur.* Ergo concedenda eſt ſponſis *voluptas præambula*. Hæc doctrina communis eſt, inquit P. Sanchez, inter recentiores. Eamdem docent Salmanticenſes *tr. 9. c. 15. pun. 6. n. 91.*, ubi inquiunt: *Sicut ſponſalia ſunt inter eos inchoatio quædam matrimonii; ſic etiam liciti ſunt in illo ſtatu actus qui quodammodo ſunt copulæ inchoatio, & initium.* Sanchez &c.

VI. P. Thomas Tamburinus *lib. 7. c. 3. n. 61. pag. 193.* ait: „ Sponſis de futuro „ valde probabiliter ſine peccato licent quæ„ dam amoris ſigna, qualia ſunt oſcula, „ tactus, aſpectuſque pudici, ac locutiones „ amatoriæ, *etiam propter delectationem in„ illis reſidentem*, ſed ſine periculo pollu„ tionis, vel conſenſus in illam, vel in „ copulam: at nullo modo impudici. Ita „ Thomas Sanchez .... *Unam excuſatio„ nem invenio in ſponſo eas actiones pudicas „ exercente cum pollutionis periculo prævi„ſo, „ ſed non intento, & ſine periculo conſenſus „ in illam. Nam ſi in occaſione eſſet ut* INURBANUS *haberetur, ſi ab illis abſtineret, „ poſſet eas uſurpare, quia jam adeſt rationa„ bilis excuſatio.*

VII. Hæc doctrina lutulentior eſt præcedenti. Tertulliani verbis opus eſſet adverſus tam inaudita paradoxa. Etiam cum pollutionis prævisione exercere oſcula, tactus, & amplexus mutuos ſponſi valent? Confeſſarios, & lectores omnes monemus ut abhis laxis opinionibus ſibi caveant. Evincant adverſarii hæc commenta non adverſari evangelicæ caſtitati, & tunc victoriam aſſequentur. Etiam cum pollutionis prævisione exercere oſcula, tactus, & amplexus mutuos ſponſi valent, ne alter inurbanus habeatur?

VIII. Impudicam Tamburini doctrinam tranſcribit P. Sporer *n. 430.*, & P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 3. q. 22. n. 151.* omnia recenſita paradoxa tranſcribit, quin ea improbet, ſed ſuo probabiliſtico more omnia lectorum arbitrio ſubjicit; inclinare ſe tamen oſtendit in contrarias ſententias ut *probabiliores*: ſed quid refert, ſi aliæ ſint probabiles?

IX. P. Georgius Gobat *tr. 10. n. 672.* hæc ſcribit. „ Sanchez *loc. cit. n. 49.* uti„ tur quidem nomine delectationis *ſenſiti„ væ*; ſed per hanc certo intelligit *vene„ream*, ut patet ex *n. 5.* . . . Fateor ta„ men non raro fieri ut Confeſſarius *coga„ tur* in praxi ſupponere ſententiam *San„ chezii*, niſi velit tales ſponſos dimittere „ *ſine abſolutione, utpote quibus ægre perſua„ debit aut illos amplexus, oſcula &c. eſſe „ mortalia, aut ut agnoſcentes eſſe mortalia „ forment propoſitum ſe emendandi.* "

X. Dilemma P. Gobat mirificum eſt. Aut difficile ſuadebit Confeſſarius ejuſmodi oſcula, amplexus, & tactus cum *delectatione venerea* exercitos eſſe peccata mortifera; aut ſi ſponſi agnoſcent eſſe mortalia, difficile *formabunt propoſitum ſe emendandi*. Ergo aut dimittendi eſſent *ſine abſolutione*; aut adhibenda eſt *ſententia Sanchezii*. Non primum: ergo ſecundum: ad hoc enim *cogitur* Confeſſarius ut admittat ſententiam P. Sanchez, niſi velit *tales ſponſos dimittere ſine abſolutione*, & frequentiam Eccleſiarum diminuere. Sed tales ſponſi ex tactibus, oſculis, & amplexibus capiunt *delectationem veneream*, & ſecundum Tamburinum interdum cum *prævisione pollutionis*. At hæc delectatio, reponit Sanchez, eſt *copulæ inchoatio, & in omnibus ſolutis eſſet culpa mortalis*. Advertendum tamen ſubdit *loc. cit.* P. Gobat, quod ſponſalia ſint abſoluta: ſi enim ſponſalia eſſent conditione ſuſpenſa, doctrina P. Sanchez non eſſet admittenda. *Nullo autem modo eſt hæc doctrina practicanda cum ſponſis qui contraxerunt ſponſalia ſub conditione.*

XI. Nihil ego repono contra hæc paradoxa lugenda potius quam refellenda. Confeſſarii ipſi recenſitas opiniones conferant cum SS. Patrum doctrina, quam ſuperiori capite indicavi, cum Evangelio Chriſti, deinde ipſi judices ſedeant.

CA-

CAPUT III.

De peccatis conjugum in contrahendo matrimonio: & de obligatione eorumdem in mutua debiti redditione.

I. PEccant mortaliter conjuges, si ficte contrahant, si cum aliquo impedimento sive dirimente, sive impediente cognito nuptias sacras celebrent. Præterea peccant, si cum conscientia peccati mortalis ad hoc sacramentum accedant. Hoc enim vivorum sacramentum est. Ergo sacrilegium perpetrant qui peccato mortali contaminati ad illud accedunt.

II. Peccant quoque plus & minus qui paganorum more sacram nuptiarum solemnitatem nimio & immodesto luxu, & satanæ immoderatis pompis profanant. Plures rituales libri lecti nuptialis sacram benedictionem præscribunt. At numquid inter rediviva ethnicorum spectra sacri Ecclesiæ ritus exercendi sunt? Percurrito paganorum sive vetustas, sive recentes historias, mores, & consuetudines. Inquire num profanior luxus, num immoderatiores pompæ, num solutiores choreæ, num obscœniora cantica, num intemperantiora convivia, num impudentiora tripudia tempore nuptiarum grassarentur apud paganos, infideles, hæreticos, an apud non paucos catholicos, qui nuptias sacras, ut magnum sacramentum, portendens unionem Christi cum Ecclesia venerantur, quique solemni ritu in Baptismate mundi pompis renuntiarunt? Quis non commoveri se sentiat, dum tam profana paganorum præstigia sacratioribus ritibus consociari videt?

III. QUÆST. I. *Quanta est conjugum obligatio ad officium uxorium solvendum?* RESP. Celebrato matrimonio plura heinc onera consequuntur, quorum primum ipsos conjuges spectat; atque in mutua conjunctione situm est. Nemo conjugum absolute obstringitur petere, sed reddere tenetur. Maritus uxori etiam tacite signis petenti reddere astringitur, & mulier viro. Vi enim contractus matrimonialis ad hanc reciprocam solutionem graviter obstringuntur, & qui illam infringunt, graviter delinquunt.

IV. QUÆST. II. *Quæ causæ excusant ab officio uxorio reddendo?* RESP. Plures. 1. Periculum vitæ, aut gravis infirmitatis; leve tamen incommodum non sufficit. Uxores sæpe levia sustinent incommoda, nec propterea ab hoc solvendo liberæ sunt. Prudentia tamen Confessarii opus est, quia præfigi regula generalis nequit. 2. Si qui petit morbo gallico infectus sit, aut lepra, si tamen ex concubitu grave immineat periculum propriæ infectionis: si enim periculum lepræ capiendæ absit, solvendum debitum est. 3. Si alter conjux petens sit adulter. 4. Nimis frequens petitio excusat a debito reddendo.

V. Multiplicatio prolis non est justa causa debiti negandi. Mulier quæ experta est se proprios filios mortuos parere, non propterea peccat petenti reddendo debitum: & si ipsa periculo incontinentiæ obnoxia sit, petere etiam potest, fidens divinæ providentiæ, quæ succurrere non cessabit iis qui sancte matrimonium exercent.

VI. Peccat conjux qui mediis illicitis se inhabilem reddit ad debitum solvendum; ut si se polluat, si ad alias mulieres accedat, ultra hæc crimina injustitiam perpetrat contra conjugem innocentem: immo neque nimia austeritate voluntaria se ita extenuare licite valent, ut inhabiles fiant ad debitum reddendum. Verum hoc rarissime accidit. A moderatis tamen pietatis exercitiis, a jejuniis præscriptis ab Ecclesia non debet se conjux abstinere, ut torosior & vegetior fiat ad reddendum debitum; immo jejuniorum tempore continentiam conjuges servare deberent, licet rigorose non teneantur.

VII. Conjux occultus adulter petere potest sine peccato non tamquam rem debitam ex justitia, sed ex benevolentia concedendam: quia pœnam ante sententiam judicis subire non tenetur. Conjux innocens petere debitum potest ab altero conjuge qui ob impedimentum affinitatis contractæ ex fornicatione patrata post matrimonium amisit jus petendi. Si licite petit, potiori jure reddere valet. Conjux voto castitatis ligatus nequit alteri petenti reddere, si huic desit jus petendi; contra si jus adsit, reddere astringitur. Quando conjux illicite petit, quia est voto castitatis astrictus, tum alter reddere potest, si compars averti nequeat, quia votum non adimit jus petendi ex legitimo matrimonio ortum, sed solum efficit ut illicite petat. Neque heinc sequitur reddentem alterius peccati participem fieri. Conjux enim reddens dat operam rei licitæ, non alterius peccato, sicut qui necessitate gravi pressus mutuum petit ab usurario. Alii, & forte consultius, docent, ut com-

compars quæ non vovit, petat, dum prævidet a vovente petendum.

VIII. QUÆST. III. *Quomodo ex impedimento affinitatis, aut cognationis ſpiritualis impediantur conjuges a debiti petitione?* RESP. Duo impedimenta præter votum ſupervenire matrimonio ſolent. Unum ex affinitate contracta ob fornicationem cum conſanguineis conjugis; alterum ex cognatione ſpirituali, ut ſi alter filium communem extra neceſſitatis caſum aut ex ſacro fonte ſuſciperet, vel in confirmatione teneret; quo in caſu graviter peccaret, & privaretur jure petendi debitum. Qui vero inceſtum committit in primo, aut in ſecundo gradu cum conſanguinea alterius conjugis, privatur jure petendi, ſed reddere obſtringitur, ut dixi. Diſputant auctores de conjuge conſentiente, aut conſilium præbente ad patrandum inceſtum, an tunc uterque privetur jure petendi: & argumenta pro utraque opinione talia ſunt, ut rem dubiam efficiant. Petitio enim debiti innocenti dumtaxat conceditur. Conſentiens in inceſtum alterius reus eſt. Ideo pro conſcientiæ ſecuritate petenda diſpenſatio eſt. Conjux qui peccaret cum ſui, & non conjugis conſanguinea, gravius ſcelus patraret; at non amitteret jus petendi debitum, quia non contraheret affinitatem. Contra ſi ambo conjuges inceſtum patrarent cum conſanguinea alterius, ambo jure petendi, & reddendi privarentur: idcirco ſeparandi eſſent, donec diſpenſationem obtinerent. Conjux coacta per metum a conſanguineo viri ad inceſtum, niſi coactio talis eſſet quæ excuſaret a peccato, quæ vix ac ne vix quidem accidit, privaretur jure petendi debiti. Si conjux peccat cum conſanguinea alterius, & laboret ignorantia facti, nempe eſſe conſanguineam conjugis, communiter auctores docent non privari jure petendi debiti; ſi vero ſcit eſſe conſanguineam, licet ignoret pœnam privationis juris debiti petendi, nihilominus privatur jure petendi.

IX. QUÆST. IV. *Qui certus eſt matrimonium eſſe irritum, poteſt ne debitum reddere conjugi petenti, & ignoranti matrimonium eſſe irritum, ut evitet infamiam, aut grave damnum?* RESP. Communis ſententia docet conjugem certo ſcientem impedimentum irritans matrimonium, nullo modo reddere poſſe, etiamſi mortis periculum immineat, aut cenſuris compellatur. Ratio evidens, quia hoc in caſu copula eſſet fornicaria. Ergo nullo modo eſt committenda ob quodcumque malum, ſive mortem, ſive infamiam. Quæ opponuntur, nullius ſunt momenti. Judex eccleſiaſticus ex ignorantia invincibili judicans matrimonium validum, cenſuris compellit ad matrimonium ſervandum, & propterea non diſpenſat. Si judex diſpenſet, quando poteſt, ceſſat omnis quæſtio.

X. QUÆST. V. *An Confeſſarius certo ſciens matrimonium eſſe nullum teneatur monere conjugem pœnitentem ignorantia invincibili credentem eſſe validum?* RESP. Si mulier laboret ignorantia invincibili, omnes fatentur monendam. Similiter ſi ignorantia juris & facti ſit invincibilis, & Confeſſarius prævideat profuturam ſuam monitionem, omnes fatentur debere illum monere pœnitentem. Contra ſi Confeſſarius prævideat monitionem ſuam non profuturam, tunc *imprudentiſſime ſe gereret* Confeſſarius, ſi admoneret, inquiunt Salmanticenſes cum pluribus.

XI. Supra *Tom.* I. jam profligavi has opiniones, quæ mihi falſæ ſunt. Paucis nunc rem perſtringo. Omnes jure divino tenentur ſcire veritates quæ ad proprium ſtatum attinent, eaſque inquirere, & addiſcere, ut omnes Theologi cum S. Thoma docent. Impedimentorum dirimentium matrimonia veritas eſt cujus notitia ad conjugatos magnopere attinet. Ergo conjugati toties violant hoc divinum mandatum inquirendæ veritatis attinentis ad proprium ſtatum, quoties tali ſunt diſpoſitione affecti ut vel negligant, vel nolint eam ſcire. Conjugati laborantes ignorantia invincibili juris, & facti talis impedimenti dirimentis matrimonium, in hac prævidentur diſpoſitione qua nolint hanc ignorantiam expellere, & veritatem addiſcere. Ergo violatores, & contemptores ſunt divini mandati inquirendæ veritatis. Ergo illorum ignorantia eſt vincibilis, cum ſuperari ab ipſis poſſit, media monitione Confeſſarii. Si vincibilis ignorantia; ergo juxta omnes monendi pœnitentes ſunt. Patet ne ad effugium rima? Cur Confeſſarius ſilet? Quia prævidet a conjuge pœnitente non ſuſcipiendam veritatem, ſi eam manifeſtet. Hæc tota ſilendi ratio. Falleris. Sunt infamiæ, ſcandala, mors, vel alia graviſſima mala oritura, quæ ſilentium præſcribunt. Ineptis. Hæc abſurda ſilentium non imponunt, ſi ignorantia ſit vincibilis, ut omnes fatentur. Atqui in noſtro caſu ignorantia, quæ alioquin invincibilis erat, fit vincibilis illo ipſo momento quo conjuges prævidentur non ſuſcepturi notitiam veritatis a Confeſſario manifeſtanda. Externa mala

quæ

quæ timentur, honeſtare nullo modo valent Confeſſarii ſilentium. Ergo pœnitentes indiſpoſiti ſunt ad hoc ſacramentum.

XII. Reſpondent adverſarii, eſſe tales pœnitentes diſpoſitos, ſicuti ſunt illi qui non ſunt ita animo comparati ad abſtinendum a peccatis, ſi lento igne eſſent torquendi: & tamen imprudentia eſſet talia illis proponere, & eorum imbecillitatem in diſcrimen adducere. Exemplum ineptiſſimum. Imprudentiſſimum & ego reputarem Confeſſarium qui ſimiles hypotheſes, & atrociſſima, tyrannorum tormenta proponeret. Sed cur? quia hic & nunc non urget ſubeundi martyrii præceptum. Et ut proprio mucrone adverſarios confodiam, finge paratum ignem, tyrannumque pro tribunali ſedere, atque mortem decernere huic Chriſtiano omnia hæc ignoranti. Numquid ſi confiteatur, monendus non eſt imminentis ſupplicii? Numquid non animandus, non erigendus ad ſubeundum lentum ignem? Numquid ſilendum? Tunc ergo ſolum imprudens Confeſſarius eſſet, quando nulla occurrente martyrii occaſione, nulla adeſſet imbecillitatem pœnitentis tentandi cauſa. In noſtro caſu urget præceptum non fornicandi in matrimonio nullo. Et gratia divina adeſt, qua ſervari præceptum poteſt. Adverſarii docent, Deum impertiri gratiam ſuam vel ipſis obcæcatis, & obduratis. Et nunc vel ipſis ſuis pœnitentibus juſtis ſacramenta ſuſcipientibus illuminationis gratiam, qua amplectantur veritatem, concedendam deſperant? Invehuntur illi, & merito contra Janſenium ajentem, deeſſe juſtis gratiam qua illis poſſibilia præcepta fiant: & illi frequenter impoſſibilia aſſerunt præcepta divina ratione ignorantiæ invincibilis, negantque gratiam adeſſe qua poſſibilia fiant vel ipſis ſacramenta frequentantibus? Si enim adſit gratia, qua ſuperari ignorantia poſſit, hæc vincibilis, non invincibilis eſt.

XIII. Teſtimonia Innocentii III., & S. Auguſtini *Tom.* 2. *Appar. diſs.* 1. *c.* 4. fuſo calamo palam feci inepte obtrudi ab adverſariis, ſicut & præceptum correctionis fraternæ. Vide etiam ſupra *Tom.* 1. *lib.* 2. *diſs.* 1. *c.* 2. *n.* 21. Sententia Salmanticenſium, Sanchez, & aliorum, qui docent, Confeſſarium neque ante matrimonium debere conjuges impedimenti admonere, ſi prævideat nihil profuturum, mihi eſt evidenter falſa. Theologi graves docent monendos pœnitentes, & media opportuna excogitanda ad matrimonium differendum. Rariſſime occurrunt circumſtantiæ tales in quibus differri matrimonium nequeat. Si tamen circumſtantiæ urgerent, ſuggerunt vel utendum privilegio bimeſtri, vel eliciendum votum caſtitatis, donec obtineatur diſpenſatio vel ab Epiſcopo, vel a Papa.

XIV. Nolo longius rem producere. Aliqua tantum abſurda hic in tranſcurſu indicabo quæ adverſariorum opinionem conſequuntur. 1. Confeſſarius non aſtringeretur monere pœnitentes invincibiliter ignorantes eſſe reſtituendum lucrum ultra ſortem exactum tamquam ex benevolentia debitum. 2. Similiter non debet monere virum equeſtrem provocatum ad duellum, bona fide putantem acceptandum eſſe, ne honor obnubiletur, & ignaviæ notam incurrat. 3. Eos non monendos qui bona fide licitam eſſe credunt calumniatoris occiſionem, quando nullus alius modus occurrat evadendi infamiam. 4. Reliquendos eſſe in ſua ignorantia qui bona fide credunt, judicem poſſe judicare ſecundum opinionem minus probabilem, & pecuniam poſſe accipere, quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles. 5. Non eſſe illuminandos illos qui invincibiliter credunt licitum eſſe retinere concubinam valde utilem ob delectamentum. 6. Puellas quæ certo exiſtimant procurari poſſe abortum fetus non animati ſine peccato ad evitandam infamiam. 7. Plurimos qui pro certo habent non eſſe deſerendam occaſionem proximam valde commodam, relinquendos eſſe in ignorantiæ tenebris.

XV. Hæc & ſexcenta alia ſimilia ignorari invincibiliter poſſe non negabunt adverſarii, ſi illa invincibiliter ignorarunt benigni Doctores Caſuiſtæ, qui eadem & alia propugnarunt fide bona. Tacendum ergo, ſilendum, diſſimulandum eſt, quando Confeſſarius prævidet pœnitentes adeo addictos eſſe ejuſmodi vitiis, ut nihil profutura ſit admonitio ſua. Nec eſt quod opponatur impedimentorum ignorantiam facti eſſe. Ceterum ut compertum lectores habeant, quo ſe ſe extendat laxitatis novus opinandi modus præter ea quæ dicta ſunt libro præcedenti, audiant quæ ſequuntur.

XVI. P. Georgius Gobat *tr.* 7. *n.* 315. hæc ſcribit. „ Quid faciet Confeſſarius, ſi „ videat pœnitentem ex invincibili igno„ rantia obnoxium v. g. mollitiei, cujus „ gravitatem edoctus ob habitum pravum „ vix abſtinebit? His verbis propoſita fuit „ illa quæſtio, applicataque huic peculiari

„ vi-

„ vitio, cum posset pluribus. Respondi autem ex scriptis illo *cit. c. 37. n. 61.* si „ probe consideratis circumstantiis illius pœnitentis, omnino judicetur *nihil plane profuturam monitionem*, sed cognito a se commiti grave scelus, nihilo rarius patratum illud quam fecit ignarus turpitudinis tantæ, coram Deo DISSIMULANDAM „ ESSE MANIFESTATIONEM VERITATIS.

XVII. Vel ipsorum contra naturam flagitiorum notitiam ignorantibus manifestare Confessarius non tenetur, sed *dissimulanda est manifestatio veritatis?* Dum tam inaudita commenta detestanda proponimus, vociferantur nonnulli, nos gravare Casuistas. Sed verecundari tandem aliquando deberent hæc objicere. An non sunt ista publici juris? an non queunt esse pernicioſa imperitis? Addit P. Gobat se censere vix esse Confessarium tam sagacem qui prudenter judicare queat de quoquam, suam admonitionem non profuturam ad imminutionem peccatorum contra naturam.

XVIII. Verum continuo *ibidem n. 317.* subdit P. Gobat: „ Et vero non semel dici esse qui inculpabiliter ignorarent mortalem malitiam hujus flagitii. Igitur, „ practice loquendo, non tam quærendum „ est de illo solo qui *vix* omittet, seu vix „ abstinebit, ut loquuntur illæ litteræ, idest „ qui quandoque, etsi rarissime, abstinebit, „ sicuti, proh dolor! gemunt Confessarii se „ nactos complures hujus fædissimi simul „ & fætidissimi furfuris. *De hoc quoque censeo intelligendam sententiam D. Augustini. „ Moraliter enim non tam prodest, quam obest* „ ILLA MONITIO, quæ tantum impediret „ sex, octo, decem peccata formaliter mortalia, causabit autem ducenta, trecenta „ itidem mortalia.“

XIX. Sententia S. Augustini inquientis, *Si scirem tibi non prodesse, te non monerem, te non terrerem*, fide nimis bona abutuntur illi qui ex aliis libris illam rescribunt, quin eam in fonte legerint. Consule *Tom. 2. Appar. diss. 1. c. 4.* ubi integrum sermonem ex Augustino, non ex Casuistis transcripsi. Alloquitur Doctor sanctus moribundum, eumque ad spem erigit, animatque. Et Casuistæ citati hanc tanti Doctoris sententiam eo detorquere non dubitant, ut Confessarii debeant silentio dissimulare ipsa horrenda contra naturam scelera. Si pœnitentes admones, ait P. Gobat cum aliis, obtinebis ut ab octo, vel decem pollutionibus formalibus abstineant. Interim ducenta & trecenta flagitia formalia patrabunt. Ergo silendum, permittendumque ut *materialiter* se se in luto libidinis volutent, quia cum suis pollutionibus, quarum malitiam invincibiliter ignorarunt, portas Paradisi ingredientur. Hi sunt novæ benignitatis flosculi.

XX. QUÆST. VI. *An si conjugum alter dubitet prudenter validum ne sit matrimonium contractum, petere debitum, aut reddere queat?* RESP. Is continuo inquirere diligenter veritatem debet. Si negligens fuerit, pro negligentiæ qualitate delinquet. Si, adhibita diligentia, dubium prudens persistat, reddere conjugi non dubitanti tenetur; at petere ille nequit, ut Innocentius III. cap. *Inquisitionibus* de sent. excom. aperte docet. Quare ut falsam rejicio opinionem eorum qui hunc petere posse docent, etiamsi dubium persistat, post adhibitam diligentiam in utroque. Qui leviter dubitat, judicio prudentis viri excutere dubitationem debet.

XXI. QUÆST. VII. *Quomodo redintegranda sint matrimonia nulla?* RESP. Matrimonium irritum esse potest vel ob defectum consensus, vel propter impedimentum occultum, vel publicum, vel quia defuit præsentia Parochi, & testium. Matrimonium quocumque ex his capitibus nullum, ut convalescat, ea omnia supplenda sunt quæ leges Ecclesiæ præscribunt. Si defuit præsentia Parochi & testium, coram Parocho & testibus redintegrandum matrimonium est. Si defuit consensus, renovandus. Si irritum fuit ob impedimentum, petenda dispensatio est.

XXII. Conjugi affirmanti sibi defuisse consensum, nulla habenda fides est, ut habetur cap. *Per tuas*, de probat. Qui ficte contraxit, tenetur ex justitia verum consensum apponere, quia cuique jus suum servandum est. Sed conjugi sincere contrahenti jure debetur alterius contrahentis consensus, non modo in ipsa celebratione contractus, sed etiam post celebratum contractum, & toto vitæ tempore: quia pars innocens in perpetuum contraxit.

XXIII. QUÆST. VIII. *Quando matrimonium est irritum ob aliquod impedimentum dirimens, requiritur ne ut uterque conjux certior fiat?* RESP. Si utrique notum impedimentum sit, quæstio nulla est. Anguſtiæ undique premunt, quando una sola pars conscia & rea est impedimenti, quod manifestari conjugi innocenti absque infamiæ periculo nequit, ut si uxor cum mariti fratre co-

copulam habuiſſet, aut contra. Convenit penes omnes primum a parte conſcia impetrandam eſſe diſpenſationem, & a petitione debiti abſtinendum interim. Quæ ſequuntur ſummum faceſſunt negotium.

XXIV. Pontificiæ litteræ diſpenſationis hanc continent clauſulam: *Altero impedimentum ignorante, prius de nullitate conſenſus prioris certiorato.* Ratio quoque urget. Nam redintegrari contractus nullus haud poteſt, niſi denuo efficiatur validus. Quomodo autem effici validus poteſt, niſi utraque pars rurſus conſentiat. Utraque autem pars conſentire denuo nequit, niſi utrique conſtet, matrimonium prius contractum fuiſſe nullum.

XXV. Ut hunc gordianum nodum Theologi ſcinderent, varia excogitarunt. Plures docent conjugem innocentem admonendum generatim & confuſe de matrimonio irrito. Facilis res foret, ſi hæc generica manifeſtatio eliceret novum conſenſum, nullamque ſuſpicionem in conjuge innocente pareret. Quid enim, ſi conjux innocens ſcandalum ſubeat, & in ſuſpicionem adducatur alterum conjugem reipſa perpetraſſe flagitium? Tunc alii Theologi docent, nullo modo indicandum impedimentum eſſe, quando talia timentur; ſed ſufficero ut, obtenta diſpenſatione, pars rea illiciis & blanditiis pertrahat in conſenſum hoc modo. *Tali amore te proſequor, ut ſi nullum inter nos matrimonium eſſet, ego nunc tibi nubere vellem. Immo nunc te accipio in meum. Hoc ne tu facis ex parte tua?* Si reponat *Facio*, aut ſimili verbo conſenſum prodat, confectum negotium eſt. Hoc ſperari a conjuge ſimplici, & bonæ fidei poteſt.

XXVI. Sed quid dicendum, ſi a conjuge experrecto hoc ſperari nequeat, immo timeatur reſponſum, quod refert *n.* 459. P. Sporer? *Jam te habere debeo. Quod ſi te non haberem, vellem te omnes haberent diaboli.* Ideo alii docent, non eſſe neceſſario monendum conjugem innocentem, ſed ſat eſſe ut conjux reus renovet conſenſum copula maritali affectu habita, nam alter reddendo conſentit. Ad clauſulam dictam *certiorata parte* reſpondent intelligendum eſſe, quando id commode ſervari poteſt. Si in hoc conſiſteret, facillime omnia diluerentur. Ego pro diverſitate circumſtantiarum conſulendos Epiſcopos ſuggero. Ipſi enim paſtores ſunt. Si Pontifices præfata clauſula adjecta, ut pars innocens certior fiat, diſpenſationem impertiunt, qua auctoritate aliqui tribunal erigunt ſupra ipſas pontificias diſpenſationes, eas ultra clauſulas reſtringentes extendendo? In his itaque anguſtiis aut Epiſcopos, aut Romanam Sedem conſule.

XXVII. QUÆST. IX. *Matrimonium ob impedimentum occultum dirimens, vel ob defectum conſenſus irritum, redintegrari ne coram Parocho, & teſtibus debet?* RESP. Adfirmant omnes, ſi matrimonium nullum fuit, quia clandeſtinum. Similiter quando impedimentum dirimens publicum eſt, & deductum, vel deducendum ad forum contentioſum, redintegrandum matrimonium eſt coram Parocho, & teſtibus. De impedimento occulto, quod probari per teſtes nequit, Theologi diſputant num renovandus coram Parocho, & teſtibus conſenſus ſit.

XXVIII. Adfirmantem ſententiam defendunt Theologi graviſſimi Baſilius Pontius *lib.* 5. *c.* 6. Paulus Comitolus *lib.* 1. *q.* 120. ubi refert reſponſum Clementis VIII. ſic affirmantis, quique diſpenſavit ut in ſimili caſu conjuges inter ſe ſecreto contraherent, renovato conſenſu, cum legitimatione prolis. Oppoſitam opinionem defendunt Sanchez, Bonacina, Caſtropalaus, & alii plures. Ego paucis reſpondeo, in his caſibus conſulendos Epiſcopos, vel Romanum Pontificem.

CAPUT IV.

De peccatis quæ perpetrare conjuges valent in exercitio officii uxorii contra finem, ſitum, locum, & bonum prolis.

I. QUÆST. I. *Quomodo peccare conjuges contra matrimonii finem valent?* RESP. Peccant 1. ſi ob ſolam voluptatem commiſceantur. Olim aliqui docebant oppoſitum, quorum opinionem damnavit Innocentius XI. *Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum, omni prorſus caret culpa, ac veniali defectu.* Bruta, non homines ratione præditi, operantur ob ſolam voluptatem.

II. QUÆST. II. *Quinam eſt finis ob quem actus conjugalis eſt licitus, & meritorius?* RESP. Eſt procreatio prolis, vel debiti redditio. Aliqui docent actum conjugalem licitum, & bonum eſſe exercitum ad *ſanitatem corporalem aut recuperandam, aut conſervandam.* Eccleſiæ Doctores oppoſitum aperte docent. Unum allegare ſufficiat S. Thomam, qui in *ſupplem. qu.* 49. *a.* 5. *ad* 4. hæc habet. *Quamvis intendere ſanitatis conſervationem non ſit per ſe malum; tamen hæc intentio efficitur mala, ſi ex aliquo ſanitas intenda-*

tur quod non est ad hoc de se ordinatum; sicut qui ex sacramento Baptismi tantum salutem corporalem quæreret: & similiter etiam est in proposito in actu matrimonii. Idem docent Augustinus, Hieronymus, & omnes Doctores Ecclesiæ. Ratio luculenta. Matrimonium non est ad sanitatem corporis sive recuperandam, sive conservandam institutum. Ergo abutitur matrimonio qui illud exercet tamquam medium quo sanitatem corporalem quærat. Vitiant quoque conjuges officium uxorium, si impudentius, & intemperantius agant, inquit S. Augustinus *lib. de bono conjug. c.* 16.

III. QUÆST. III. *An liberi sint a culpa veniali qui matrimonio utuntur contra propriam incontinentiam, & contra alia graviora flagitia?* RESP. P. Claudius La-Croix *Lib.* 6. *p.* 3. *n.* 392. candide fatetur, SS. Augustinum, Bonaventuram, Thomam, Gregorium Magnum relatum cap. *Nervi* 5. dist. 13. docere esse peccatum veniale actum conjugalem exercitum ad vitandam propriam incontinentiam; at subdit: *Alii plurimi Theologi, & Juristæ cum Dur. Cas. Medin. Nav. Almain. Caspens. Lay. Con. Rebell. Hurt. Henrix. Pont. Mastr. Avers. probabilissime dicunt nullum fore peccatum.* En quo loco habentur apud plures Probabilistas prima Ecclesiæ catholicæ lumina.

IV. At nos, misso hoc novo opinandi modo, SS. Patrum doctrinam in medium adducimus. S. Augustinus verba S. Pauli 1. Cor. 7. *Iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram; hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium*: exponens in Enchiridio *cap.* 78. hæc docet. *Putari posset non esse peccatum misceri conjugi, non filiorum procreandorum causa, quod bonum est nuptiale, sed carnalis etiam voluptatis, ut fornicationis, sive adulterii, sive cujusquam alterius immunditiæ mortiferum malum, quod turpe est etiam dicere, quo potest, tentante satana, libido pertrahere, incontinentiam devitet infirmitas. Posset ergo, ut dixi, hoc putari non esse peccatum, nisi addidisset*: Hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperium. *Quis autem jam esse peccatum neget, cum dari veniam facientibus apostolica auctoritas fateatur?*

V. S. Thomas in *suppl. q.* 49. *a.* 5. *ad* 2. doctrinam Augustini, Gregorii, & aliorum Patrum confirmat his verbis: *Si aliquis per actum matrimonii intendit vitare fornicationem in conjuge, non est aliquod peccatum: quia hæc est quædam redditio debiti, quæ ad bonum fidei pertinet. Sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua superfluitas; & secundum hoc est peccatum veniale: nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.* Hanc eamdem doctrinam repetit S. Thomas in 1. *ad Cor. c.* 7. *lect.* 1. ubi inquit: *Considerandum est, quod actus conjugalis quandoque quidem est meritorius, & absque omni culpa mortali, vel veniali; puta cum ordinatur ad bonum prolis procreandæ, vel educandæ ad cultum Dei, sic enim est actus religionis; vel cum fit causa reddendi debiti, sic enim est actus justitiæ. Omnis autem actus virtutis est meritorius, si sit cum caritate. Quandoque vero est cum culpa veniali, scilicet cum quis ad actum matrimonialem ex concupiscentia excitatur, quæ tamen infra limites matrimonii sistit, ut scilicet cum sola uxore sit contentus. Quandoque vero est culpa mortalis; puta cum concupiscentia fertur extra limites matrimonii, scilicet cum aliquis accedit ad uxorem, æque libenter, vel libentius ad aliam accessurus. Primo ergo modo actus matrimonii non requirit indulgentiam; secundo modo habet indulgentiam, inquantum aliquis consentiens concupiscentiæ in uxorem, non fit reus peccati mortalis; tertio modo omnino indulgentiam non habet.* Similia docent Gregorius, Anselmus, Bonaventura, & ceteri Patres, & ex recentioribus graviores Theologi communiter.

VI. Prudentes tamen sint Parochi, & Confessarii in monendis conjugibus, instruendisque in sancto matrimonii fine procreandæ educandæque prolis in cultum Dei. Hunc finem altius inculcent: voluptatis carnalis captandæ, & concupiscentiæ saturandæ cautissime, & castissime meminerint. Cum enim absque voluptate, & concupiscentia exerceri officium istud vix soleat, si subtilius quam par est, dispicere talia velint, aures offendent, & seipsos periculo exponent.

VII. QUÆST. IV. *Peccant ne conjuges actum matrimonialem exercentes diebus festis, jejuniorum, & ipso Eucharistiæ susceptæ die?* RESP. Negant plures; sed affirmant Patres, & Concilia. Lubet pauca transcribere *ex caus.* 33. *q.* 4. *c.* 3. ubi hæc de jejuniorum tempore habentur. *Fratres, non solum debetis ab omni immunditia abstinere, sed etiam ab uxoribus propriis studiosissime contineatis. Nullus omnino uxori suæ jejuniorum diebus conjungatur.* Rursus ibi *cap.* 4. subditur de festis diebus: *Si causa procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsum usum, quia & dies festi, & ipsa*

ratio

ratio conceptus, & partus juxta legem ceſſari temporibus his debere demonſtrant. Iterum ibi *cap. 5.* ex S. Auguſtino inculcatur: *Chriſtiano cum uxore ſua convenire aliquando licet, aliquando vero non licet. Propter dies enim proceſſionis aliquando non licet convenire, quia etiam a licitis abſtinendum eſt, ut facilius impetrari poſſit quod poſtulatur. Unde Apoſtolus ex conſenſu ait abſtinendum ad tempus, ut vacetur orationi.* Lege ibi plura.

VIII. La-Croix *lib. 6. p. 3. num. 321.* inquit: „ Per ſe loquendo licitum eſſe die „ communionis habere uſum matrimonii, „ dictum eſt lib. 6. &c. " Ad canones, & SS. Patres reſpondet cum *Sanchez, Con. Averſ.* & aliis, conſilium illos ſuggerere.

IX. Ut Confeſſariis evidentius ſemper compertum ſit, quam diſtet doctrina plurium Caſuiſtarum a doctrina SS. canonum, & Patrum, pauca ex multis reſcribo. *Cit. cauſ. 33. c. 1.* hæc habentur. *Si panes propoſitionis non poterant ab iis qui uxores ſuas tetigerant, comedi; quanto magis panis ille qui de cælo deſcendit, non poteſt ab his qui conjugalibus paulo ante hæſere complexibus, violari, atque contingi? Non quo nuptias condemnemus (hoc enim non dicimus) ſed quod eo tempore quo carnem agni manducaturi ſumus, vacare operibus carnis non debeamus.* Si ab omni cibo jejuni ad Euchariſtiam accedere Chriſtiani debent; quanto magis jejuni ſint oportet ab officio conjugali? De feſtis diebus *ibid. cap. 2.* ex S. Auguſtino hæc præſcribuntur. *Quoties aut dies Natalis Domini, aut reliquæ feſtivitates inſtant, ſicut frequenter admonui, ante plures dies non ſolum ab infidelium concubinarum conſortio, ſed etiam a propriis uxoribus abſtinere debemus.* Frequenter tunc Patres Eccleſiæ admonebant conjuges.

X. Poſt canones ſacros, & Eccleſiæ Patres S. Thomas in *ſuppl. q. 64. a. 5.* rationem aſſignat. *Sicut aliqua ſunt ſacra, quia deputata ſunt ſacris; ita aliqua tempora ſunt ſacra propter eamdem rationem. Sed in loco ſacro non licet petere debitum. Ergo nec in tempore ſacro.* Quid ad hæc Probabiliſtæ? Labefactat ibidem Angelicus omnia quæ opponi ſophiſmata poſſunt.

XI. Verum, ut aliquo tangantur pudore illi qui & diebus feſtis, & ipſo die ſacræ communionis licitum officium uxorium defendunt, lubet tranſcribere quæ Concilii Tridentini Catech. finus, qui ſexcentis Caſuiſtis præſtat, *p. 2. c. 8. §. 34.* præſcribit. Hic eſt citati §. titulus: *Conjugibus aliquando ab officio uxorio abſtinendum.* Deinde hæc habentur. *Sed quoniam bona omnia ſanctis precationibus impetranda ſunt a Deo, alterum eſt quod fideles docere oportet, ut Deum orandi, & obſecrandi cauſa a matrimonii officio interdum abſtineant: in primiſque id ſibi obſervandum ſciant, tribus ſaltem diebus antequam ſacram Euchariſtiam percipiant, ſæpius vero cum ſolemnia Quadrageſimæ jejunia celebrantur, quemadmodum* PATRES NOSTRI *recte, & ſancte* PRÆCEPERUNT. *Ita enim fiet ut ipſa matrimonii bona majori in dies divinæ gratiæ cumulo augeri ſentiant; & pietatis ſtudia ſectantes, non modo hanc vitam tranquille & placide traducant, ſed æternæ etiam Dei benignitate conſequendæ vera & ſtabili ſpe, quæ non confundit, nitantur.*

XII. QUÆST. v. *An officium conjugale ratione loci aut publici, aut ſacri ſit vitioſum?* RESP. Si copula exerceatur coram aliis, peccatum mortale eſt, nemine diffitente, propter ſcandalum. Tactus ipſi inter conjuges coram aliis vitioſi ſunt. Officium conjugale in loco ſacro, urgente neceſſitate ſublata, ſacrilegum eſt. Tempore fluxus menſtrui illicitum eſt conjugale officium. Nam *Levit. c. 20.* hæc a Deo præſcribuntur: *Qui coierit cum muliere in fluxu menſtrui . . . interficientur ambo de medio populi ſui.* Rurſus *c. 18. Ad mulierem quæ patitur menſtrua, non accedes.* Teſtimonia Auguſtini, Hieronymi, & aliorum Patrum prætereo.

XIII. Nihilominus P. Dominicus Viva hæc *q. 7. a. 1. n. 3.* ſcribit. „ Quæritur ſe„ cundo quo tempore ſit illicitus actus con„ jugalis? Reſpondeo *non eſſe illicitum* die„ bus feſtis, aut jejunii, *nec die communio„ nis*, nec quo tempore uxor eſt gravida, „ aut *prolem lactat*, aut menſtruum *patitur*, „ nec ante benedictiones nuptiales; quam„ vis conſilium ſit iis temporibus abſti„ nere. "

XIV. Scriptura ſancta præcipit interficiendos de medio populi accedentes ad mulierem menſtruam. Reponent Viva, & alii, Chriſtum levigaſſe legem, non aggravaſſe. At Patres omnes, canones, & Concilia propugnant illicitum eſſe tali tempore hoc officium. Nonne his potius quam modernis auctoribus ſtandum eſt?

XV. Acceſſum ad uxorem gravidam omnes ad unum Patres culpa veniali ſordeſcere docent. Clariſſimus D. Euſebius AMORT in ſua *Diſs. de coitu conjugali cum uxoribus gravidis* omnia Patrum teſtimonia luculentiſſima in medium affert, & adverſantium contrariam opinionem penitus profligat. Vel

ipsæ nutrices improbant doctrinam eamdem: hæ enim dum lactant, ab officio uxorio abstinent; & dominæ matres nutrices suorum filiorum severissime custodiunt ne agnoscantur a maritis propter damnum prolis. Dura lex, inquis. Dura duris, carnalibus, & insrunitis, qui in libidinis bitumine volutari ut sues vellent. At suavis lex est Christianis temperatis, & bene moratis, qui conjuncti sunt non explendæ veneris, sed procreandæ prolis causa. Conjuges amentes continuo separandi sunt. Ebrio petenti non tenetur uxor reddere, nisi ad evitanda majora mala.

XVI. QUÆST. VI. *Quomodo peccare conjuges valent contra modum exercendi officii conjugalis?* RESP. Haud opus est talia dispicere, cum sit ipsa natura lumine rationis prædita magistra. Christiani conjuges habere semper ob oculos propriæ professionis, quæ sancta, & immaculata est, regulas debent. Potissima autem conjugatorum regula illa est quam Tobias *cap. 7.* assignat. *Et nunc Domine tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam conjugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicetur nomen tuum.* Natura ipsa docet ut in officio conjugali semina sit succuba, & vir incubus. Peccant ergo conjugati, si hunc a natura præscriptum ordinem invertant, exercendo officium istud stando, sedendo, si vir succubus, & mulier incuba, si præposterе pecudum more, licet servato vase, congrediantur. Nimia viri pinguedo, & conjugis teneritudo excusare interdum potest ut modo propinquiori ad honestatem sese agnoscant.

XVII. QUÆST. VII. *Si vir consuescat, dum officium præstat, se retrahere, ut generationem impediat, peccat ne uxor debitum reddendo?* RESP. Hunc casum proponit Joannes Pontas verb. *Debitum conjugale* cas. 55. Contendit ille, mulierem nulli culpæ obnoxiam esse, dummodo ipsa dissentiat, repugnet, obsistatque quoad potest. Et hoc probare nititur exemplo *Onam*, qui ob seminis effusionem in concubitu cum Thamar percussus a Deo fuit. Thamar autem punita non fuit. Quid heinc? Ergo non peccavit Thamar, quia percussa non legitur? Inepta est consecutio ista. Semper ne Deus omnes peccatores in hoc mundo punit? Gravius peccavit Onam: idcirco eum Deus punivit. Minus peccavit Thamar, ideo forte eam non percussit. Verum scrutari divina arcana nobis permissum non est. Illud est certum, mortaliter peccare uxorem quæ certo experimento didicit, belluinum maritum consuescere data opera semen ad generationem destinatum prodigere, si debitum non negat, quia dat operam rei natura sua illicitæ, & graviter criminosæ.

XVIII. P. Sanchez, Diana, Sporer, & alii opiniones propudiosas excogitarunt, seu a spurcissimis maritis executioni demandatos modos concubendi honestandos susceperunt, ut absque naturalis pudoris detrimento referri vix queant. P. Claudius La-Croix *lib. 6. p. 3. a n. 328. usque ad n. 350.* more suo censum infarcit opinionum omnium quas in hac materia excogitarunt moderni doctores, præsertim Sanchez, Diana, Gobat, Mendo, Dicastillus, & alii. Hæc si legant uxorati, addiscent quæ ipsi forte ignorant.

XIX. Nonnulli olim etiam de procurando abortu laxas docuerunt opiniones, quarum duas proscripsit Innocentius XI. nempe n. 34. *Licet procurare abortum ante animationem fetus, ne puella deprehendatur gravida.* Sanchez docet feminam vi oppressam posse continuo semen expellere, tamquam injustum castitatis aggressorem, ad evitandam infamiam: quam opinionem ego reputo falsam. Prægnantes procurantes abortum, & ceteri qui operam dant, excommunicationi latæ a Sixto V. obnoxii sunt. Alteram thesim proscripsit idem Innocentius XI. n. 25. *Videtur probabile omnem fetum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primo incipere eamdem habere cum paritur: ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.*

CAPUT V.

Unde potissimum eveniat quod plurima matrimonia incommodis, & ærumnis abundent. Monita ad Confessarios, & Parochos.

I. CAusa princeps est quod plurimi Deo inconsulto, & solius aut avaritiæ, aut luxuriæ, aut ambitionis suggestione tantum aggrediuntur negotium. Causas istas exponit Hugo de S. Victore in epistola ad suum sodalem, inquiens: „ Ducuntur uxores hodie, non causa vitandæ fornicationis, sed „ causa luxuriæ; non causa prolis, sed causa pecuniæ. Divitiæ magis in uxoribus „ eligi solent quam pudicitia. Multi non „ oculis, sed digitis uxores ducunt; ideo „ non ducunt uxores ob virtutes, quas in „ ipsis videant, sed ob pecunias, quas numerare queant. Optima, & sana res est

quam

„ quam non avaritia conciliat, non luxu-
„ ria copulat. "

II. Qui saturandæ veneris causa magnum matrimonii sacramentum celebrant, in gravissimas se conjiciunt ærumnas. Non minus infelicia sunt connubia quæ pecuniarum cupiditate contrahuntur. Philosophi filiam, sponsam ducere contendebant adolescentes duo, quorum alter pauper, sed prudens, & bene moratus; alter dives, sed leviculus, & imprudens. Philosophus rejecto divite juvene filiam pauperi adolescenti desponsavit. Amicis factum exprobrantibus reposuit: *Malo dare filiam indigenti viro pecunia, quam pecuniæ indigenti viro.* Digna sapiente Philosopho sententia.

III. Altera potissima causa jurgiorum, rixarum, aversionum, quæ sociare matrimonium solent, sunt flagitia, turpitudines, obscænitates, quibus contaminati sponsi ad hoc sacramentum accedunt. Unde oritur quod nec uxores subditæ maritis esse velint, nec viri diligere uxores, ut convenit, soleant. Uxores parere maritis astringuntur, inquit *Eph. c. 5.* S. Paulus. *Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino. Quoniam vir est caput mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ, ipse salvator corporis ejus. Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus.* Verum cur mulieres hoc præceptum sæpe transgrediantur, ut plurimum in causa mariti sunt, qui virtutum exemplo præire feminis, qui christiana prudentia infirmioris sexus defectus perferre, qui divino amore prosequi uxores suas negligunt, contra ejusdem Apostoli mandatum: subdit enim continuo *ibidem* Paulus: *Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea... Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim umquam carnem suam odio habuit; sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam. Quia membra sumus corporis ejusdem, de carne ejus, & de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ; & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Verumtamen & vos singuli unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat; uxor autem timeat virum suum.*

IV. Causa altera, & gravissima, cur tot familiæ arescant, & extinguantur; cur tot dissidia, & aversiones ardeant, est pestifera illa, & gentibus omnibus, vel ipsis Ethnicis, & Turcis hactenus incognita corruptela, promiscuarum scilicet conversationum virros inter & mulieres. Inito matrimonio, maritus suam, uxor suum amasium desponsat. Ambo sin ore, saltem facto consentiunt, ut uterque suum habeat amatorculum, & amasiunculam. Communitas Platonica maritorum, & uxorum, sin plena, dimidiata saltem invecta est. Etiamsi communitas tori non contingeret, quod difficillimum non est, an non magnum crimen quod uxor unius sit amasia aut alterius mariti, aut impudicissimi adolescentis, quod his solatio, ludo, & diverticulo in servitute esse debeat, ut postea ab istis tributa servitutis, munusculorum, & obsequiorum identidem recipiat? Uxores illæ quæ solæ, maritis propriis neglectis, cum aliis viris, & maritis conversantur, ludunt, saltant, tripudiant, non uxores quas Paulus describit, sed vilissima scorta, & de trivio meretriculas imitantur, quæ Christum, quæ Ecclesiam infamant, maritos dedecorant, familiarum successionem abrumpunt, societatem perturbant, ignorantiam crassam, & supinam inducunt in omnes fere hominum cœtus. Homines neglectis propriis officiis cum suis amasiunculis tempus terunt. Omnium malorum ejusmodi causa mariti sunt. Nolunt isti suam coercere concupiscentiam. Non sunt contenti proprii fontis potu, sed alienas lutulentas cisternas inquirunt: ideo in ordinem continere uxores nequeunt. Sed & istæ pravis maritorum exemplis audaciores factæ, habenis excussis, effrenatæ fiunt, & cum suis amasiis vitam degunt. Heinc temporum, horarum, optimi regiminis forma perturbata, omnia confusa sunt. Hæc omnia lippis, & tonsoribus nota. Quodnam remedium? Succensa est enim ira Dei, & furor divinæ vindictæ funestissimæ cæcitatis flagello istos percussit, qui contra Scripturam sanctam, Patres, Theologos, Concionatores, ipsamque experientiam, ut honestam propugnare audacissime contendunt pernicioſissimam corruptelam.

V. MONITUM I. quod Parochis, & Confessariis exhibeo, est ut sacramenta Platonicæ dimidiatæ communitatis asseclis maritis, & uxoribus omnino denegent, usquedum resipiscant. Alioquin cum ipsis non resipiscentibus in gehennam descendent. Si aliquod remedium tam diræ pesti applicandum supereſt, in manu Confessariorum est. Suspendant istis absolutionem, donec commercia hæc maritalia interrumpantur. Nisi hoc

fiat, jacta alea est, nullaque supereſt ſalutis ſpes.

VI. MONITUM II. est ut Parochi, & Confeſſarii ſermonis rationem, & formam qua alloqui debeant, a S. Paulo Apoſtolo diſcant. Matrimonii evangelici ſublimitatem, præſtantiam, & excellentiam gravi oratione expouant. Ejuſdem Apoſtoli documenta divina interpretentur. Officii conjugalis caſtimoniam, honeſtatem, & ſanctitatem declarent. Sæpe dictum S. Pauli intonent: *Sciat unuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore, non in paſſione deſiderii, ſicut & gentes, quæ ignorant Deum.* Perpetuitatem reciproci amoris, & mutui vinculi indiſſolubilitatem uſque ad mortem congruis verbis repræſentent. Præveniant oppoſitionem diſcipulorum, qui cum audiſſent matrimonii onera, clamarunt: *Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere: qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum iſtud*: Matth. 19. Ne multa, ſi Parochi caritatis ignem accenderint in conjugatis; ſi ſpiritum Chriſtianiſmi in iiſdem excitaverint, & veros Chriſtianos formaverint; ſuperfluæ ſunt, & igni addici poſſunt omnes illæ quas non pauci excitarunt de re uxoria quæſtiones, & opiniones, quæ hæreticis ipſis ſcandalum ingerunt. Siquidem uxorati cum fuerint Jeſu Chriſto caritatis vinculo conjuncti, erunt inter ſe uniti, & ipſa interior virtus, probitas, & ſanctitas eloquenter docebit honeſtatem, puritatem, & caſtimoniam, qua agnoſcere ſe conjuges debent, quin opus ſit ut ab aliis inſtruantur. Opiniones lutulentiſſimæ, quæ legunrur in quorumdam libris, & lectores offendunt, & chriſtianos conjuges dedecent. Et hæc de magno matrimonii ſacramento dicta ſufficiant.

DISSERTATIO IV.

De cenſuris in communi, & ſigillatim.

CAPUT I.

Cenſuræ notio, partitio, & qui poſſint cenſuras ferre.

I. QUÆST. I. *Quid ſit, & quotuplex cenſura?* RESP. Eſt *pœna eccleſiaſtica medicinalis fori exterioris, qua fidelis baptizatus privatur uſu aliquorum bonorum ſpiritualium, ut a contumacia diſcedat. Pœna* vocatur, quia ſupponit culpam. *Medicinalis*, quia vult emendationem. *Fori exterioris*, quia qui illam infligit, præditus eſſe debet juriſdictione. Privat *uſu aliquorum bonorum ſpiritualium*, quæ ſunt propria Chriſtianorum. Ipſa converſatio cum fidelibus, qua excommunicatio privat, bonum quoddam ſpirituale eſt.

II. Cenſura tribuitur in ſpecies tres: in *excommunicationem*, *ſuſpenſionem*, & *interdictum*. Irregularitas ex delicto, depoſitio, degradatio non ſunt pœnæ medicinales. Ceſſatio a divinis non eſt cenſura, ſed præceptum.

III. Cenſura alia eſt ab *homine*, alia a *jure*. Omnes utique ſunt ab homine; ſed quando ſuperiores vi legis, aut ſtatuti cenſuram infligunt, dicitur cenſura *a jure*. Quare ſoli Pontifices, & Concilia œcumenica in univerſa Eccleſia, & Epiſcopus in ſua diœceſi ferre cenſuras *a jure* valent. Cenſuras *ab homine* omnes ſuperiores qui habent juriſdictionem in foro exteriori, infligere poſſunt. Hæc cenſura, ſi non ſit contracta, mortuo ſuperiore evaneſcit: ſi contracta ſit, etiam ſuperiore mortuo durat donec obtineatur abſolutio. Cenſura a jure lata durat ſicut lex. Alia cenſura dicitur *generalis* lata in omnes, qui v.g. furantur in tali loco: alia *particularis* lata in hanc aut illam perſonam. Alia eſt *latæ ſententiæ*, quæ ipſo facto ligat reum ante judicis ſententiam. Alia *ferendæ ſententiæ*, quæ ſolum poſt judicis ſententiam incurritur. Tunc reputatur *latæ ſententiæ*, quando dicitur *ipſo facto, ſtatim, illico, in continenti*. Judicatur *ferendæ ſententiæ*, quando ſuperior dicit *Præcipimus ſub pœna excommunicationis, interdicti* &c. vel *excommunicabitur, ſuſpendetur*. In dubio judicandum eſt *ferendæ*, non *latæ* ſententiæ, eſſe cenſuram. Quando dicitur, *anathema ſit, excommunicatus ſit*, eſt cenſura *latæ ſententiæ*.

IV. QUÆST. II. *Quis jure ordinario ferre cenſuras valet?* RESP. Veritas fidei eſt Eccleſiam ferre cenſuras poſſe. In primis ſummus Pontifex jure ordinario poteſtatem habet in univerſa Eccleſia ferendi cenſuras. Similiter Concilia generalia in univerſa Eccleſia, provincialia in provincia, diœceſana in diœceſi eadem gaudent poteſtate: ſimiliter Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Cardinales in Eccleſiis propriis ferre cenſuras poſſunt; item Generales, Provinciales, Rectores, Præpoſiti, Priores, Guardiani Regularium reſpectu ſuorum ſubditorum. Capitulum Eccleſiæ cathedralis ſede vacante.

V. Pote-

V. Potestas hæc delegari potest jure ordinario etiam Clerico, nedum Sacerdoti, dummodo Clericus non sit conjugatus. Potestas hæc delegata a summo Pontifice potest subdelegari vi privilegii a Sede apostolica concessi delegatis pontificiis. Nemo potest seipsum excommunicare, sicut neque in causa propria sententiam ferre. Qui censuras infligit, requiritur ut sit baptizatus, clericus non conjugatus, & prima saltem tonsura insignitus.

VI. Modus ferendi censuras non habet formulam determinatam, seu verba præcisa; sed sat est ea adhibere quæ sufficiunt ad exprimendam judicis voluntatem. Verum habent Tribunalia suas præscriptas formulas. Censuras præcedere admonitio debet, quia censura non fertur nisi in contumaces. Contumax autem non dicitur qui prius monitus non fuit. Et hæc monitio canonica sit oportet, etiamsi delictum sit notorium. Hæc monitio trina esse debet, vel una quæ tribus æquivaleat. Tunc trina monitio præcedit, quando ter reus admonetur tempore congruo duorum aut plurium dierum spatio interfluente. Una æquivalet tribus, quando judex assignat congruum tempus pro tribus, puta sex, aut decem dierum. Si periculum sit in mora, intra eamdem diem, immo inter paucas horas, assignatis semper tribus intervallis, pro trina admonitione, censuram ferre potest. Monitio hæc in scriptis, vel coram testibus fiat oportet. Si censura ferenda contra plures est, sat est ut fiat in Ecclesia coram populo. Si interdictum contra communitatem ferendum sit, non singuli, sed illi tantum monendi sunt quorum culpa interdicti causa est. Si delinquens declinare monitionem studeat, sufficit monitionem fieri vel in Ecclesia, vel ad ejusdem domum. Nullam auctores censuram asserunt, nisi præcedat trina monitio, vel una æquivalens tribus.

VII. Diebus feriatis ferri censuræ non debent, validæ tamen sunt, licet non licitæ, etiam his diebus latæ. Qui territorium limitatum habent, extra illud ferre censuras nequeunt. Quando tamen causæ cognitio facta est in proprio territorio, vel quando contumacia adeo notoria est, ut discussione non egeat, & canonica monitio præcessit, valide censura ferri potest ab Episcopo etiam in alieno territorio degente. Quando Episcopus injuste expulsus est a propria diœcesi, in locis eidem propinquioribus jurisdictionem contentiosam in suos subditos exercere potest, petita ab Ordinario licentia, licet non obtenta, ut habetur in Clementina *Quam vis* de foro competenti. Potest etiam Episcopus censuras infligere subdito in proprio territorio delinquenti, etiamsi ad aliud territorium transierit: alioquin impunita manerent delicta, & frustranea esset ecclesiastica disciplina, cum subditus puniri ab alieno Episcopo non posset. In alieno autem territorio peccantem censuris punire Episcopus subditum nequit. Si tamen redeat ad propriam diœcesim, & ibi a parte læsa convincatur de delicto commisso in alieno territorio, cogi censuris ab Episcopo potest, ut partem læsam resarciat. Alienum subditum in propria diœcesi delinquentem punire Episcopus valet, nisi discedat antequam causa cognoscatur.

CAPUT II.

De culpa ob quam censura ferri potest: & quæ causæ excusent a censuris.

I. QUÆST. 1. *An pro ferenda censura requiratur culpa, & contumacia propria?* RESP. Censura pœna est ecclesiastica: ergo culpam supponit contra Ecclesiæ præcepta. Quare delicta contra jus naturale, vel divinum, nisi simul ab Ecclesia prohibita sint, non subjacent censuris. Quia censuræ feruntur ad reprimendam contumaciam contra Ecclesiam. Heinc censura infligi nequit ob peccatum omnino præteritum, vel præsens, nisi habeat tractum successivum, vi cujus dici contumax quis possit. Nemo ligari censuris potest ob culpam alienam. Interdictum generale non tangit innocentes immediate, nisi quatenus connexionem habent cum sontibus.

II. Excommunicatio minor ferri potest ob culpam venialem, & reipsa infertur ob civilem communicationem cum excommunicato vitando, quæ nisi fiat in contemptum, vel in crimine ob quod contracta est censura, vel in rebus sacris, non excedit culpam levem. Excommunicatio vero major, suspensio, interdictum, cum sint pœnæ gravissimæ, inferri nequeunt nisi ob culpam mortalem. Culpa potest esse levis in se, sed gravis in ordine ad finem. Superiorum est judicare, sit ne gravis respectu finis talis actio circumstantiis spectatis. Quare cum Superiores prohibent aliquid expresso præcepto, adjecta censura, transgressio mortalis est, & censura incurritur. Ob actum in-

ternum ferri censura nequit. Quare ob hæresim mere internam ferri excommunicatio non potest, nisi signo externo manifestetur, sat autem est ut homo solus in cubiculo eam manifestet: quia tum externa est, licet occulta. Contra si quis exercet actum externum hæresis, vel idololatriæ absque actu interiori, non incurrit excommunicationem in foro interiori; quamvis in foro exteriori ut excommunicatus haberetur, si innotesceret. Quando actus internus connexus est cum actione externa, ut attentio mentis cum oratione vocali, tunc qui omitteret actum internum, licet poneret externum, censuræ obnoxius foret: quoniam tametsi Ecclesia potestate directa careat in actus interiores, dum tamen præcipit externos, indirecte jubet internos qui necessario cum externis conjuncti sunt. Hac ratione Ecclesia punit simoniam interiorem connexam cum exteriore largitione: excommunicat Inquisitores, qui odio, aut amore lucri aliquid agunt, vel omittunt, dummodo hoc odium vel amor in actus externos erumpant. Peccatum exterius propter quod censura infligitur, debet in suo genere esse consummatum, ut si stuprum sub censura prohibeatur, intelligitur copula consummata, nisi lex exprimat etiam conatum.

III. QUÆST. II. *Utrum censura lata contra executores criminis comprehendat etiam mandantes, & consulentes?* RESP. Communis sententia negat comprehendi mandantes, & consulentes, nisi in aliqua clausula expresse, vel implicite includantur, quia in meris pœnalibus odia sunt restringenda. Quando censura lata est contra consulentes, vel mandantes homicidium, etiamsi homo paratus sit ad homicidium, qui consulunt, vel mandant, censuram incurrunt, quidquid in oppositum dicant aliqui.

IV. Quid si consulens consilium, & mandans mandatum revocet ante operis executionem? Aliqui distinguunt inter consiliarium, & mandatarium. Alii hanc distinctionem in hoc negotio rejiciunt. Disputant autem, num incurrant censuram, quando mandatario, vel consiliario innotescit revocatio sincero animo, non languido, sed efficaci, & valido facta a mandante, & consulente. Prima sententia negat. Altera affirmat: & hujus secundæ sententiæ argumenta videntur urgentiora. Quid si mandatario, & consiliario non innotescat revocatio efficax, & valida facta? Etiam tum non incurrere censuram revocatores, defendunt Salmanticenses cum pluribus aliis. Sed hæc opinio falsa est.

V. QUÆST. III. *Quæ conditiones requiruntur ut quis possit censuris irretiri.* RESP. Plures 1. ut sit viator; 2. ut sit subditus; 3. ut sit baptizatus; 4. ut sit ratione præditus; 5. ut sit persona determinata. Hæc ultima conditio intelligitur de excommunicatione, quæ ferri in communitatem, civitatem, collegium &c. nequit, ut colligitur ex cap. *Romana* de senten. excom. in 6. Una persona potest pluribus censuris plecti, ut omnes docent. Qui est excommunicatus, potest interdici, suspendi. Potest quis excommunicari a diversis judicibus propter idem delictum, nempe, ab Episcopo originis, domicilii, & Pontifice. In praxi tamen nullus reus propter unum delictum excommunicatur, nisi unica excommunicatione.

VI. Disputant auctores, an toties multiplicentur censuræ, quoties repetuntur transgressiones contra præceptum, cui annexa censura est? Et communiter respondent, quod si transgressiones sint formaliter interruptæ, ut si quis hodie percuteret clericum, & post hebdomadam iterum eumdem, vel alterum clericum percuteret, multiplicaretur censura juxta multiplicationem formalem transgressionum. Quando unus homo simul percutit tres clericos, sicut tria crimina patrat, sic triplicem incurrit pœnam censuræ, ut probabilius videtur.

VII. QUÆST. IV. *Quæ causæ excusent a censuris?* RESP. Plures. 1. Necessitas agendi contra præceptum, sicut excusat a peccato, sic excusat a censura. Excommunicatio lata est contra laborantes in die festo. Illa necessitas quæ licitum opus reddit tali die, eximit quoque a censura. 2. censuræ inanitas; 3. hominis innocentia; 4. ignorantia; 5. impotentia; 6. metus; 7. injustitia causæ.

VIII. Ignorantia, ut alias dictum est, alia *juris*, alia *facti*, & alia *pœnæ*. Alia invincibilis, vincibilis alia crassa, affectata, & supina. Ignorantia juris laborat qui ignorat legem prohibentem, vel præcipientem. Laborat ignorantia facti qui ignorat esse clericum quem verberat. Ignorantia pœnæ est dum quis ignorat adjectam esse pœnam tali crimini. Scis prohibitam esse clerici verberationem: scis esse clericum, quem verberas: at nescis huic illicitæ clerici verberationi adjectam pœnam esse. Invincibilis est, quæ superari humana industria nequit; & vincibilis, quæ superari valet.

IX.

IX. P. Viva *q.* 1. *de cenſ. a.* 6. *n.* 7. cum Probabiliſtis diſtinguit vincibilem *inculpabilem*, & *culpabilem*. *Vincibilem culpabilem* vocat quam quis poteſt ſuperare, & credit ſe obſtringi ad diligentiam adhibendam, qua illam ſuperet, & veritatis notitiam acquirat. *Vincibilem inculpabilem* illam appellat, quam ſuperare adhibita diligentia quis poteſt, ſed credit ſe non teneri ad hanc diligentiam adhibendam, ut veritatem aſſequatur. Hæc ignorantia vincibilis malitiæ expers, nova, inaudita, & poſt Probabiliſmi natalitia in lucem erupit, quam *Tom.* 2. *Appar.* penitus profligavi. Hæc ignorantia vincibilis, quæ ſemper noxia eſt, alia dicitur affectata, dum quis ſtudioſe ignorare vult quod ſcire tenetur. Alia eſt craſſa, dum quis ex quodam torpore negligit veritatis inquiſitionem. Alia vocatur ſupina, cum quis variis diſtentus negotiis omittit inveſtigare quod ſcire tenetur. Denique alia eſt antecedens, quæ eſt cauſa actus. Alia concomitans, quæ non eſt cauſa actus, ſed ſine illa actus fieret, ut cum quis ita odio ardet contra hominem, ut occidens eum qui vere eſt clericus, ſed ab ipſo revera ignoratur, eumdem occideret, ſi agnoſceret.

X. Ignorantia revera invincibilis ſive juris, ſive facti, ſicut excuſat a culpa, ita eximit a cenſura. Ignorantia venialiter vincibilis excuſat a cenſura, ad quam incurrendam mortalis culpa requiritur. Ignorantia juris in foro exteriori non præſumitur, niſi probetur, ut cap. *Ignorantia* de reg. in 6. dicitur. *Ignorantia facti excuſat, non autem juris*. Qui ſcit homicidium eſſe jure divino prohibitum, ignorat vero invincibiliter legem eccleſiaſticam ſub cenſura illud prohibentem, non incurrit juxta plurimos cenſuram, licet peccet contra jus naturale, & divinum: quia, inquiunt, ad cenſuram contrahendam neceſſaria eſt contumacia, quam præcedere admonitio debet. Pœna enim cenſuræ differt ab iis pœnis latis ſive a foro civili, ſive a foro eccleſiaſtico, quæ contrahuntur, etiamſi ignorentur, quando nota lex eſt. Quare homicida, quem non latet lex prohibens, obnoxius eſt capitali ſupplicio, etiamſi hanc pœnam ignoret. Similiter qui ſciret legem eccleſiaſticam prohibentem talem actum, incurreret irregularitatem ex delicto, quamvis talem pœnam ignoraret. Contra, ſi jus eccleſiaſticum invincibiliter ignoraret, ſicut eſſet immunis a culpa, ita liber eſſet ab irregularitate ex delicto.

XI. Plures, & graves Theologi docent, ignorantiam invincibilem ſolius cenſuræ latæ per legem univerſalem Eccleſiæ, aut canonem univerſalem non excuſare ab ea incurrenda illum qui ſcit legem eamdem. P. *Antoine* fuſe hanc quæſtionem verſat. Paucis rem abſolvo. Admiſſa hypotheſi, quod ignorantia cenſuræ eſſet prorſus invincibilis, licet latæ a lege, vel canone univerſali, non contraheretur. Verum quia non ita facile contingit ut ignorantia cenſuræ annexæ legi univerſali ſit revera invincibilis, ideo facile exempti ab ea non ſunt judicandi ejuſdem legis tranſgreſſores. Quis a cenſura immunem judicaret illum qui committeret duellum, ſciens ab Eccleſia prohibitum eſſe, quia ignorat huic prohibitioni annexam eſſe cenſuram?

XII. Quando in lege dicitur, *qui ſcienter hoc fecerit, qui facere præſumpſerit, qui temerarie id fecerit*, tunc ratione ejuſmodi clauſularum ignorantiam vincibilem excuſare a cenſura communiter auctores docent: quia per tales clauſulas lex majorem requirit notitiam quam aliæ leges his clauſulis deſtitutæ. Salmanticenſes cum aliis contendunt, vel ipſam ignorantiam affectatam excuſare hoc in caſu a cenſura. Sed hæc opinio mihi falſa eſt, quia ignorantia affectata æquivalet ſcientiæ.

XIII. Metus gravis cadens in virum conſtantem excuſat a cenſura, & etiam a peccato prohibito tantum jure eccleſiaſtico. Si res prohibita ſit jure divino, & ſub cenſura eccleſiaſtica, non excuſat a peccato, ſed a cenſura tantum. Qui metu gravi percuſſus occideret clericum, peccaret contra jus naturale, & divinum, at cenſuram non incurreret.

XIV. Qui dubitat, an judex protulerit necne ſententiam cenſuræ, judicare debet non eſſe latam, quia in meris pœnalibus mitior pars eſt amplectenda. Qui certus eſt cenſuram eſſe latam ſive a jure, ſive ab homine, dubitat vero an illam contraxerit, ſe gerere debet ac ſi cenſura irretitus eſſet, donec aut dubium deponat, aut a cenſura abſolutus fuerit.

XV. Innocens, qui in foro exteriori eſt excommunicatus ſecundum allegata, & probata, coram Deo excommunicatus non eſt. Verum coram illis qui conſcii excommunicationis ſunt, & incerti innocentiæ ejuſdem, debet ſe ut cenſura irretitum gerere: quia ſententiæ judicis validæ & legitimæ, tametſi reipſa injuſtæ parendum eſt, tum

ad

ad evitandum ſcandalum, tum in obſequium ſupremæ auctoritatis. Quare probabilius eſt hunc innocentem debere & a receptione, & ab adminiſtratione ſui ordinis abſtinere etiam privatim, & ab externa communicatione cum fidelibus: unde jure Clemens XI. improbavit theſes 90. 91. 92. Paſchalis Queſnelli.

CAPUT III.

De abſolutione a cenſuris.

I. QUÆST. I. *An irretitus cenſura teneatur ſub mortali quamprimum poteſt abſolutionem petere, & ſollicitare?* RESP. Sententia adfirmans communis eſt. Salmanticenſes *tr.* 10. *c.* 2. *pun.* 1. *num.* 1. ajunt: *Quælibet dilatio eſt mortalis ex genere ſuo, niſi ob parvitatem materiæ, vel ex aliis capitibus excuſetur.* Utroque pollice ſubſcribo huic doctrinæ; unde infertur quam falſa ſit ſententia de dilatione converſionis peccatoris in Deum. Quælibet dilatio procurandæ abſolutionis a cenſura eccleſiaſtica, quæ aliquorum bonorum ſpiritualium uſu privat, eſt ex genere ſuo peccatum mortale: & dilatio petendæ abſolutionis a peccato mortali, quod privat æterna vita, a culpa mortali immunis erit? Vereor ne reſpectu aliquorum verum ſit illud axioma: *Iſti amplificant jus eccleſiaſticum, & decurtant Decalogum.* Segregatio a Deo, a conſortio Angelorum, deſtinatio ad habitandum cum diabolis, quia remota a ſenſibus non urget, non pungit, ſicut ſegregatio a communicatione externa viſibili cum fidelibus.

II. QUÆST. II. *Quotuplex ſit abſolutio a cenſura?* RESP. Alia eſt abſoluta, qua abſolute reus a vinculo ſolvitur. Alia conditionata, quæ a conditione vel præterita, vel præſenti pendet, ut *ſi ſatisfeciſti parti, ſi ſatisfeceris.* Alia abſolutio vocatur ad *cautelam*; ut cum quis dubitat ſe eſſe cenſura affectum, quæ abſolutio impertiri a quocumque Confeſſario poteſt, facta promiſſione de præſtanda parti ſatisfactione, vel de adeundo ſuperiore, veritate comperta. Aliæ vocantur ad *reincidentiam*, ſeu cum pœna relabendi in eamdem cenſuram, niſi quod imponitur egerit ille qui abſolvitur. Alia eſt ab uno determinato effectu, relictis aliis; ut quando Pontifex abſolvit, habilemque reddit aliquem ad obtinendum beneficium, aliudve privilegium. Abſque harum abſolutionum aliqua, cenſura non aufertur neque per mortem Superioris illam ferentis, neque per mutationem territorii, neque per mortem excommunicati: & contraria opinio damnata eſt ab Alex. VII. n. 4. *Quoad forum conſcientiæ, reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſat cenſura.*

III. In abſolutione a cenſura ſervandæ ſunt formulæ præſcriptæ in Ritualibus. Solemnitas ſervanda in ejuſmodi abſolutionibus habetur in cap. *Per tuas* de ſent. excom. Conditiones tamen ibidem præſcriptæ hodie non ſervantur. Diſputant Theologi valida ne ſit abſolutio, parte læſa non ſatisfacta ſatisfactione reali, aut pignoratitia. Adfirmant multi; ſed peccare mortaliter abſolventem ajunt, & reſtitutioni obnoxium eſſe. Quando in bulla Jubilæi, vel in alio privilegio conceditur facultas abſolvendi a cenſuris hac clauſula, *ſatisfacta parte, aliter abſolutio non teneat*; non valet abſolutio, non impleta conditione, niſi abſolvendus impotens ſit ad ſatisfaciendum.

IV. Convenit penes omnes poſſe cenſuris irretitum valide abſolvi, etiam invitum, & repugnantem, nedum neſcientem, aut non petentem. Duplicem tamen repugnantiam auctores diſtinguunt: alteram non recedendi a peccato, & contumacia, ob quam lata cenſura eſt; alteram non petendi abſolutionem, licet a peccato emendato reus ſit. In priori caſu, ſi peccatum habeat tractum ſucceſſivum, ut hæreſis, furtum &c. non poſſe abſolvi invitum ajunt, niſi ab eo qui ſupra jus & præceptum poteſtatem habet. Si vero peccatum completum ſit, ut fornicatio, blaſphemia, & alia peccata præterita, tunc abſolvi poſſe etiam invitum docent. Similiter illum qui emendatus a peccato eſt, & non vult petere abſolutionem, abſolvi poſſe defendunt. Advertunt tamen, tunc abſolutionem impertiendam dumtaxat eſſe, cum prævidetur magis medicinalis quam cenſura.

V. Abſolvi quis poteſt ab una, ſecus ab altera cenſura. Qui vero facultatem habet abſolvendi ab omnibus cenſuris, unica abſolutione præſtare id valet. Si autem tali careat poteſtate, tunc abſolvi oportet ab altero qui hac poteſtate præditus ſit. Qui pluribus irretitus cenſuris, unam doloſe manifeſtat, occultatis aliis, non eſt exiſtimandum Confeſſarium velle abſolvere ab omnibus, niſi id exprimat. Si tamen reus ex oblivione aliquam omittat, & judex generaliter abſolvat, tunc, niſi aliud conſtet, eum abſolvere velle ab omnibus cenſendum eſt.

est. Heinc tempore Jubilæi aliquis generaliter ab omnibus censuris, licet oblitus alicujus fuerit, manet absolutus, & a peccato oblito cui annexa censura est, a quocumque Sacerdote absolvi potest; nisi tamen aliqua ex censuris habeat conjunctum opus satisfaciendi, & compensandi partem læsam. Si enim absolvendus celaret se non satisfeciisse parti læsæ, se non recessisse ab hæresi, nulla foret absolutio.

VI. QUÆST. III. *Quis absolvere a censuris valet?* RESP. Omnes illi qui ferre censuras, ab eisdem absolvere valent subditos suos: & hoc Episcopus præstare valet etiam in alieno territorio. Qui habet potestatem absolvendi a casibus reservatis, habet simul facultatem absolvendi a censuris, cum absolutio a censuris præcedere debeat absolutionem a casibus reservatis, quibus annexæ censuræ sunt. Facultas concessa in Jubilæo, vel in alio privilegio absolvendi a censuris reservatis summo Pontifici extenditur quoque ad absolvendum excommunicatum denuntiatum nominatim sive a jure, sive ab homine, si tamen prius satisfecerit.

VII. Parochi, & Confessarii ordinarii, qui valent absolvere a peccatis mortalibus, possunt absolvere a censuris a jure latis, & non reservatis, ut communiter auctores docent, & colligunt ex *cap. Nuper 29. de sent. excom.* & confirmat S. Thomas in *suppl. q. 24. a. 1.* Contra a censuris reservatis in jure ille tantum absolvere potest qui eas tulit, aut superior, aut successor, aut ab eodem delegatus. Quare a censuris reservatis Pontifici solus Pontifex, a reservatis Episcopo solus Episcopus absolvere valet. In articulo mortis, ut alias dictum est, quilibet Sacerdos potest absolvere ab omnibus censuris, ut Tridentinum declaravit *sess. 4. c. 7.* & cuilibet Confessario eadem facultas conceditur absolvendi, quando est impossibilis accessus, aut valde difficilis ad superiorem, cui reservatæ censuræ sunt, ut habetur *cap. Nuper a nobis 29. de sent. excom.* his verbis: *Verum si difficile sit ex aliqua justa causa quod ad ipsum excommunicatorem absolvendus accedat, concedimus indulgendo ut (præstita juxta formam Ecclesiæ cautione, quod excommunicationis mandato parebit) a suo absolvatur Episcopo, vel proprio Sacerdote.* In his tamen casibus, nempe in articulo mortis, aut ratione impedimenti, Confessarius debet ab eo quem absolvit, juramentum exigere, quod cum potuerit, se superiori præsentabit. Quod si omiserit, opportunitate data, exequi quod promisit, in eamdem censuram reincidet: & quamvis Confessarius vel ex ignorantia, vel ex oblivione omittat imponere hoc onus comparendi, cum pœnitens potuerit, coram superiore; nihilominus pœnitens tenetur comparere, quia hoc onus non a Confessario, sed a jure pendet. Quando tamen absolvitur a reservatis, quibus annexæ censuræ non sunt, nullum est comparendi debitum.

VIII. QUÆST. IV. *Quis valeat absolvere a censuris latis ab homine?* RESP. Ille absolvere potest qui censuram particulari sententia tulit contra determinatam personam, vel superior, vel delegatus. Idem sentiunt plures, si censura lata sit ab homine per modum sententiæ generalis, præcepti, vel statuti ad futura delicta evitanda. Sed probabilius alii docent ab his censuris non reservatis, licet latis ab homine, posse quemlibet Confessarium absolvere sicut a censuris latis a jure.

IX. QUÆST. V. *Quænam sunt censuræ, & casus reservati summo Pontifici, a quibus Episcopi jure ordinario absolvere possunt?* RESP. Episcopi absolvere jure ordinario valent a censuris reservatis summo Pontifici contractis ex delicto occulto, ut Tridentinum *sess. 24. c. 6. de ref.* statuit. Item a censuris contractis ob delicta publica, quando urget gravis necessitas, quæ difficilem reddit accessum ad Pontificem summum.

X. Disputant, num hæc facultas Episcopis a Tridentino concessa, fuerit revocata per bullam Cœnæ quantum ad casus in ea contentos. Negabant plures, affirmabant alii; sed Alexand. VII. litem sustulisse videtur sequentem damnando thesim n. 3. *Sententia asserens, bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. die 18. Julii in consistorio sacræ Congregationis Eminent. Cardinal. visa, & tolerata est.*

XI. Non desunt tamen qui negant per recensitam thesim sublatam esse facultatem Episcopis a Tridentino concessam, præsertim cum in thesi proscripta nulla fiat Episcoporum mentio, quibus a jure competit hæc facultas, & Tridentinum solum declaravit non esse illis ademptam. Verum decisio hæc non pendet a Theologorum ratiociniis. Quare controversiam hanc illis quorum interest, dirimendam relinquo.

XII. Nomine delicti occulti illud com-

mu-

muniter intelligitur quod aut non est deductum ad forum contentiosum, aut notum non est majori parti parochiæ, provinciæ, monasterii &c. Quare licet per testes probari possit, si non est modo dicto publicum, occultum dicitur communiter. Tunc vero deductum ad forum contentiosum asserunt, quando delatum fuerit, & per unum testem probatum. Si vero accusatus se purgaverit in foro etiam per falsos testes, & absolutus sit, contendunt hunc reum ab Episcopo habente facultatem super delictis occultis absolvi posse. Ita docent Salmanticenses *tr.* 10. *c.* 2. *pun.* 6. *n.* 59. & 60. ubi plures citant auctores. Addunt ibidem Salmanticenses, reum punitum in foro contentioso posse ab Episcopo absolvi, quia judicium finitum est: quæ opinio mihi falsa est, cum delictum tunc notum sit notorietate juris, & facti.

XIII. QUÆST. VI. *Quam facultatem habent Regulares absolvendi a casibus, & censuris reservatis summo Pontifici?* RESP. P. Viva docet auctores defendere, Regulares posse absolvere ab omnibus casibus Sedi apostolicæ reservatis, exceptis casibus bullæ Cœnæ, & sex Clementis VIII. in Italia extra Urbem. Illud est certum, quod potestas absolvendi a casibus pontificiis non infert potestatem absolvendi a casibus Episcopo reservatis, cum Alexander VII. damnaverit hanc thesim n. 12. *Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopo reservatis non obtenta ad id Episcoporum facultate.* Distinguit tamen in hanc propositionem *n.* 7. triplex genus casuum Episcopo reservatorum. Nam alii reservantur Episcopo a jure, vel a consuetudine, ut levis percussio clerici &c. & ab his mendicantes absolvere posse ait. Alii casus reservantur Episcopo in Synodo: & ab his quoque absolvere posse Regulares, dum non notantur in tabella, docent auctores, subdit idem P. Viva. Tandem sunt casus reservati, & expositi in tabella, & de his loquitur thesis damnata. Quando conceditur facultas absolvendi ab omnibus censuris, intelligitur, inquit P. Viva, etiam a reservatis, quia quilibet Sacerdos facultatem habet absolvendi a non reservatis.

XIV. Denique per concessionem absolvendi ab omnibus reservatis Sedi apostolicæ non intelliguntur casus comprehensi in bulla Cœnæ. Neque per concessionem absolvendi a casibus bullæ Cœnæ intelligitur facultas concessa absolvendi ab hæresi. Oppositum tamen probabile esse concludit P. Viva.

XV. Quæ hactenus recensui ex P. Viva, reipsa inveniuntur apud auctores. Salmanticenses *tr.* 10. *c.* 2. *pun.* 6. *n.* 70. docent, Prælatos regulares absolvere suos subditos posse ab omnibus censuris Sedi apostolicæ reservatis, exceptis iis quæ in bulla Cœnæ continentur. Addunt, Prælatos regulares eamdem jure communi potestatem habere in suos subditos, quam Episcopi in suos diœcesanos. Plura afferunt privilegia concessa Mendicantibus, & præsertim constitutionem S. Pii V.

XVI. Nullum ego super facultate Regularium absolvendi tum subditos, tum alienos profero judicium. Omnes percupiunt distinctam & perspicuam decisionem casuum, & censurarum reservatarum, a quibus absolvere Regulares valent. Sed frustra a Theologis hoc expectant. Quid enim decidere Theologi valent super privilegiis quæ citantur, & non inveniuntur; vel si inveniuntur, aut fuerunt revocata, aut disputatur num fuerint revocata. Decisio eorum quæ absolvendi jurisdictionem spectant, non a Theologorum ratiociniis, sed a voluntate summi Pontificis pendet. Moderatores sacrorum Ordinum regularium sollicitare, & urgere deberent ut ipsi a S. Sede apostolica impetrarent perspicuam declarationem facultatis Regularibus concessæ. Istorum Moderatorum est controversiam hanc gravissimam dirimere modo dicto, ut sciant subditi quid jurisdictionis habeant in recensita materia.

CAPUT IV.

De censuris sigillatim, nempe de excommunicatione majori, & minori.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit excommunicatio?* RESP. Est *censura qua quis ab ecclesiastica fidelium communione separatur.* Tribuitur in majorem, & minorem. Major est *censura qua quis non modo a participatione sacramentorum, sed etiam a communione fidelium segregatur.* Minor vero dicitur *censura qua quis privatur participatione sacramentorum, eorumdem administratione, & passiva electione ad dignitates, & beneficia Ecclesiæ.* Major privat hominem omnibus quæ subjacent Ecclesiæ jurisdictioni, minime vero bonis omnibus spiritualibus, quæ supra jurisdictionem Ecclesiæ sunt. Quare si excommunicatus gratiæ statum recuperet, cum aliis membris ejusdem corpo-

ris

ris mystici communicat. Bona ecclesiastica quibus excommunicatus privatur, duplicis sunt generis. Alia sunt civilia quæ humanam spectant societatem, ut cohabitatio, salutatio, colloquia &c. Alia sunt spiritualia, & sacra, quæ similiter in duo genera tribuuntur. Alia sunt exteriora, ut ecclesiastica sepultura, interventus ad divina officia celebranda. Alia vocantur mixta, ut participatio sacramentorum, usus sacrificii, communicatio in precibus &c.

II. Decem recenseri solent effectus excommunicationis majoris. 1. Privatio suffragiorum Ecclesiæ: 2. privatio & activa, & passiva sacramentorum. 3. privatio rerum sacrarum: 4. inhabilitas ad ordines suscipiendos, & ad eorumdem usum: 5. privatio jurisdictionis ecclesiasticæ: 6. inhabilitas ad exercendos actus legitimos in judicio: 7. inhabilitas ad conferenda beneficia ecclesiastica: 8. incapacitas ad eadem obtinenda, eorumque fructus: 9. inhabilitas ad privilegium obtinendum: 10. privatio communionis civilis, & forensis cum ceteris fidelibus.

III. Hos effectus omnes non parit excommunicatio, si sit injusta, & invalida. Et si constaret publice esse nullam, tunc excommunicatus se gerere posset ac si talis non esset tam in externo, quam in interno foro. Si dubium sit an valida nec ne sit, parendum est excommunicationi.

IV. QUÆST. II. *Quinam dicantur excommunicati tolerati, quinam vitandi?* RESP. Illi dumtaxat dicuntur vitandi ex constitutione Constantiensis qui nominatim excommunicati, & denuntiati, vel notorii clerici percussores sunt. Ceteri omnes sunt tolerati. Ut vero quis dicatur nominatim excommunicatus ut vitari debeat, duo requiruntur. 1. quod in excommunicatione nomen excommunicatæ personæ exprimatur: 2. quod publice declaretur talem esse excommunicatum; quæ declaratio in loco publico fieri debet, aut inter Missarum solemnia, aut affigendo chartam loco publico. Antequam excommunicatus denuntietur talis, citandus est ut se defendat, nisi sit publicum, & notorium delictum. Qui declaratus est incurrisse excommunicationem, si intra congruum terminum legitime appellet, potest se gerere ut toleratus.

V. Publici, & notorii percussores Clerici illi dicuntur qui noti sunt notorietate juris, & facti. Isti excommunicati in uno loco vitandi quoque in alio loco sunt, ubi secreta est excommunicatio, ut probabilior opinio tenet. Ipsi excommunicati tolerati nequeunt communicare in divinis, vel humanis cum aliis; sed ceteri fideles cum iis communicare in humanis valent. Quare constitutio Constantiensis est in beneficium fidelium, non excommunicatorum. Peccat mortaliter excommunicatus, si administret, si celebret &c. Sacramenta tamen valida sunt, excepto sacramento Pœnitentiæ, quod nullum est ab excommunicato vitando administratum. Quare fideles, qui confiterentur excommunicato vitando, repetere confessiones deberent. An in articulo mortis petenda ab eodem sit absolutio, dictum est supra.

VI. Docent plures, in periculo mortis assistere Matrimonio posse Sacerdotem excommunicatum vitandum ad consulendum honori feminæ a viro cognitæ, & ad filios legitimos constituendos, si nullus alius Sacerdos esset. Salmanticenses *n.* 37. cum aliis docent, excommunicatum toleratum posse valide & licite administrare sacramenta præter Pœnitentiam. Immo addunt, posse valide administrare ipsum sacramentum Pœnitentiæ; & si sit rogatus, etiam licite: quia quando est toleratus, non amittit potestatem administrandi sacramenta in utilitatem fidelium, ut eruitur ex Concilio Constantiensi. Quæ opinio mihi non probatur, nec judicarem bene dispositum fidelem qui habens copiam Confessarii vellet excommunicato tolerato confiteri.

VII. QUÆST. III. *Quam pœnam incurrit excommunicatus qui illicite sacramenta administrat?* RESP. Excommunicatus sive vitandus, sive toleratus incurrit irregularitatem, quando illicite sacramenta administrat, ut communis sententia docet. Peccat quoque mortaliter excommunicatus sive vitandus, sive toleratus, si sacramenta suscipiat. Excusare tamen potest ignorantia, inadvertentia invincibilis excommunicationis, necessitas, scandalum, infamia. In his casibus suscipere sacramenta posse sive vitandum, sive toleratum communis opinio docet. Disputant dumtaxat de sacramento Pœnitentiæ num valide suscipiatur ab excommunicato ignorante suam excommunicationem, aut ut evitet grave incommodum. Communior sententia adfirmat, sive vitandus, sive toleratus sit, dummodo ignorantia sit invincibilis juris, & facti, & debitis dispositionibus accedat.

VIII. QUÆST. IV. *Quæ damna infert tertius excommunicationis effectus?* RESP. Privat mu-

munere celebrandi divina officia, & eisdem assistendi, sive vitandum, sive toleratum. Nomine autem officiorum intelliguntur omnes sacræ functiones quæ ab Ecclesia publice fiunt, ut Missarum celebratio, horæ canonicæ, publicæ preces, processiones, benedictiones, chrismatis consecrationes, comitari Eucharistiam dum ad infirmos defertur. Concionem tamen audire excommunicati possunt, privatim Ecclesiam ingredi, & ibi orare; immo tenentur preces fundere, horas canonicas, si clerici sint, recitare, alioquin commodum ex iniquitate reportarent. Nequeunt tamen in horis recitandis socium adhibere absque veniali culpa, justa causa sublata. Nequeunt sive vitandi, sive tolerati Missam audire; immo vitandus si interesset, monendus esset ut recederet; & si jussus non recederet, novam incurreret excommunicationem. Et quando expelli non posset, recedere fideles deberent, ne cum illo communicarent. Si Sacerdos canonem non inceperit, interrumpere Missam debet, & abire. Si canonem inceperit, debet Missam perfequi cum uno ministro usque ad calicis sumptionem, & cetera omittere, aut in Sacristia, si aptus locus sit, eadem perficere.

IX. Peccant mortaliter excommunicati, si differunt obtinere absolutionem, sicuti dixi supra, ut possint audire Missam die festo: quia eodem præcepto quo obstringuntur audire Missam, obligantur removere impedimenta.

X. Privantur excommunicati sepultura ecclesiastica, seu in loco sacro. Nomine loci sacri intelliguntur templa, cœmeteria, claustra, & alia loca deputata ad divina officia celebranda, & ad cultum divinum. Hoc tamen intelligitur de excommunicatis vitandis, qui si sepulti fuerint in loco sacro, extumulandi sunt, & foras projiciendi; locus vero sacer aspersione purgandus. Qui istos in loco sacro sepeliunt, incurrunt excommunicationem majorem. Mandantes autem, & procurantes minorem contrahunt excommunicationem. Qui vero sepeliunt excommunicatos toleratos etiam hæreticos, qui non sint specialiter denuntiati, non incurrunt excommunicationem, ut communiter auctores docent. Qui vero sepeliret hæreticum per judicis sententiam damnatum, incurreret majorem excommunicationem.

XI. Quintus effectus privat omni usu ecclesiasticæ jurisdictionis excommunicatum sive vitandum, sive toleratum. Excommunicatus tamen toleratus, si a partibus exquiratur, & licite, & valide potest exercere actus jurisdictionis, ut eligere, præsentare, conferre beneficia, ob facultatem quam constitutio Martini V. præbet fidelibus communicandi cum excommunicato tolerato. Si vero fideles litigantes rejicerent excommunicatum toleratum, tunc nullius valoris essent istius acta. Dantes vero exceptionem intra octo dies manifestare excommunicationis speciem deberent. Gesta per jurisdictionem ecclesiasticam ab excommunicato vitando illicita, & invalida sunt, nec obedire illi subditi astringuntur.

XII. QUÆST. V. *An electio sit nulla, ad quam excommunicatus vitandus concurrit?* RESP. Nulla est, si absque suffragio excommunicati vitandi concludi non posset. Si vero istius suffragium non sit necessarium, & electores aut ignorent excommunicationem, aut nequeant excommunicatum repellere, electio abroganda non est.

XIII. Resignatio beneficii ab excommunicato tolerato facta valida est, immo etiam facta a vitando, si sit simplex, & non in favorem alterius: quia talis resignatio non est actus jurisdictionis ecclesiasticæ, sed simplex beneficii cessio. Quæ fiunt ab excommunicato vitando ut persona privata, valida sunt, tametsi illicita, si communicet cum aliis. Testamentum tamen factum ab excommunicato propter hæresim, vel percussionem Cardinalis nullum esset ex cap. *Felicis* de pœn. in 6. Invalida quoque asserunt instrumenta facta a tabellione excommunicato vitando.

XIV. QUÆST. VI. *Quam inhabilitatem incurrunt excommunicati vi septimi effectus?* RESP. Ligati excommunicatione majori inhabiles sunt ad beneficia ecclesiastica. Quare electio, præsentatio, postulatio, nominatio, collatio, impetratio litterarum in favorem excommunicati nullæ sunt: atque tam eligentes, & præsentantes, quam recipientes beneficium sive causa commutationis, sive resignationis &c. peccant mortaliter, & præter excommunicationem minorem, quam conferentes beneficium excommunicato vitando incurrunt, suspensionem quoque contrahunt a collatione talis beneficii. Et hæc extenduntur quoque ad suspensum, interdictum, & irregularem. Excipitur collatio facta a Pontifice, quia conferendo dispensare præsumitur, nisi quis esset excommunicatus ob hæresim, quæ non auferetur per clausulam generalem. Si quis ignoraret

vin-

vincibiliter ſuam excommunicationem, vel ab excommunicatione abſolutionem, nulla eſſet beneficii collatio, ut communis ſententia docet. Excommunicatus recipiens beneficium non facit fructus ſuos, ſed eos reſtituere aſtringitur. Quando vero bona fide illud ſuſcipit, ignorans ſuam excommunicationem, dum recordatur, debet beneficium dimittere, & reſtituere id in quo factus eſt ditior.

XV. QUÆST. VII. *Utrum excommunicatus amittat & fructus, & beneficium?* RESP. Octavus effectus privat excommunicatum non beneficio, ſed fructibus beneficii tantum a tempore quo fuit excommunicatus ſive vitandus, ſive toleratus. Et nomine fructuum intelliguntur omnes reditus, penſiones, & diſtributiones; minime vero patrimonium. Diſputant acriter Theologi num ante, vel poſt judicis ſententiam reſtituere excommunicatus fructus debeat. Mihi probabilius videtur excommunicatum ante judicis ſententiam debere reſtituere fructus. Quoniam cauſa reſtitutionis eſt excommunicatio. Ergo poſita excommunicatione neceſſario reſtitutio conſequitur.

XVI. QUÆST. VIII. *Quid ſit excommunicatio forenſis, & civilis?* RESP. Nonus effectus excommunicationis eſt quod excommunicatus nequit eſſe judex, actor, advocatus, teſtis, tabellio, procurator in foro. Si tamen toleratus ſit, poteſt clientem defendere, dummodo non repellatur, ſicuti repelli poteſt, ſi ejus excommunicatio nota ſit. Quamobrem valida ſunt judicia fori, in quo actor, teſtis, vel tabellio eſt excommunicatus toleratus; contra ſi vitandus ſit, etiamſi judex laicus fuerit, irrita ſunt omnia acta talis fori, ut communior ſententia docet. Teſtimonium excommunicati ſi admittatur a judice, validum eſt. Citari tamen, & reum agere in judicio excommunicatus poteſt. Debet tamen per procuratorem hoc agere, niſi pauper ſit.

XVII. Decimus effectus excommunicationis eſt privatio communicationis politicæ per modum commercii, vel ſocietatis, niſi neceſſitas excuſet, aut niſi excommunicatus ſit requiſitus. Qui communicat in civilibus cum excommunicato vitando venialiter, in ſacris mortaliter peccat. Communicatio cum tolerato nullam includit culpam. Continuata tamen communicatio civilis cum vitando, juxta probabiliorem opinionem, non vacat a gravi culpa, & ſecum adfert excommunicationem minorem. Si tamen excommunicatio lata a Papa eſt per ſententiam ſingularem, & nominatim, is qui ſciens communicat cum tali excommunicato, incurrit excommunicationem majorem ipſi Papæ reſervatam; ſi tamen ſit Clericus, & communicet in divinis. 2. Quando excommunicatio lata eſt contra participantes: tunc enim qui communicat, eadem qua irretitus eſt excommunicatus, ligatur excommunicatione, a qua abſolvi ſolum poteſt ab illo a quo excommunicatus abſolvi valet. Non incurrit tamen hanc excommunicationem communicans, niſi monitio trina aut æquivalens tribus præcedat. 3. Quando quis communicat in *crimine criminoſo*, ideſt in eo crimine ob quod quis excommunicatus eſt, præbens ei auxilium, conſilium, favorem. Ut paucis omnia complectar, quinque ſunt caſus in quibus non licet cum excommunicato communicare, his verſibus contenti:

Si pro delictis anathemate quis feriatur,
Os, orare, vale, communio, menſa negatur.

Per *os* prohibentur verba, ſigna, amplexus, nutus, epiſtolæ, nuntii &c. *Orare* vetat communicatio in ſacris. *Vale* vetat ſalutationem honorandi cauſa. *Communio* prohibet cohabitationem, cooperationem, conſilium in quocumque negotio. *Menſa* prohibet communicationem in cibo, potu, conviviis, una aſſiſtere, ſedere &c.

XVIII. QUÆST. IX. *In quibus caſibus licitum eſt communicare cum excommunicato?* RESP. Hoc unico verſu continentur:

Utile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

Utile ſignificat omnem veram, & non fictam utilitatem ſpiritualem, & temporalem ſive excommunicati, ſive excommunicantis. *Lex* ſignificat matrimonium, vi cujus uxor petere a marito excommunicato debitum poteſt, & in ceteris etiam communicare, ut in domus regimine, & in aliis negotiis, exceptis rebus ſacris. Et hoc intelligitur, etiamſi ambo eſſent excommunicati, niſi excommunicati matrimonium contraxiſſent, vel excommunicatio lata eſſet matrimonii cauſa, vel denique niſi eſſent divortio ſeparati. His in caſibus non fruerentur privilegio communicationis. *Humile* ſignificat communicationem quam habere poſſunt filii legitimi, adoptivi, illegitimi, nepotes, pronepotes, & ceteri in gradu lineæ rectæ: affines, ut gener, nurus privignus, & privigna mutuo communicare, & pupilli cum tutoribus poſſunt. *Res ignorata* ſignificat ignorantiam, vel inadvertentiam invincibilem juris & facti.

Ne-

Neceſſe indicat gravem aliquam neceſſitatem ſive temporalem, ſive ſpiritualem ſive excommunicati, ſive excommunicantis, aut alterius tertiæ perſonæ.

XIX. QUÆST. X. *Quid ſit excommunicatio minor, & quinam illius effectus?* RESP. Eſt *cenſura eccleſiaſtica privans paſſiva ſacramentorum receptione:* & hæc privatio eſt præcipuus excommunicationis minoris effectus. Quare mortaliter peccat qui hac excommunicatione irretitus aliquod ſacramentum ſuſcipit. Circa adminiſtrationem ſacramentorum diſſident, num mortaliter, an venialiter peccet talis excommunicatus. Immo plures defendunt nec venialiter hunc peccare. Sed difficile eſt hunc a culpa veniali eximere. Omnes tamen adfirmant, peccare mortaliter, ſi celebret, quia tunc ſuſcipit ſacramentum. Alter effectus hujus excommunicationis eſt privatio paſſivæ electionis ad beneficia eccleſiaſtica. Quilibet Confeſſarius approbatus ab ea abſolvere poteſt.

XX. QUÆST. XI. *Quando incurritur excommunicatio canonis ob clerici percuſſionem?* RESP. „ Si quis ſuadente diabolo manus violentas „ in Clericum, vel Monachum injecerit, „ anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus „ Epiſcoporum illum præſumat abſolvere, „ niſi mortis urgente periculo, donec apoſtolico conſpectui præſentetur, & ejus „ mandata recipiat. " Hic eſt canon, qui habetur *cauſ.* 17. *q.* 4. Illud *ſuadente diabolo* ſignificat percuſſionem quæ ſit peccatum mortale ratione injuriæ irrogatæ perſonæ clericali. Quæ injuriæ gravitas accipienda eſt, ſpectata dignitate & ſtatu religioſo. Licet reſervata ſit apoſtolicæ Sedi, Prælati regulares ſuos ſubditos percuſſores Religioſorum abſolvere valent.

XXI. Nomine *Clerici*, vel *Monachi* veniunt vel ipſa prima tonſura inſigniti, dummodo habitum clericalem deferant: omnes Regulares utriuſque ſexus, Clerici, Novitii, converſi hoc canonis privilegio fruuntur. Item Equites S. Jacobi, S. Joannis, Calatravæ, Alcantaræ, S. Lazari in Sabaudia, S. Stephani Florentiæ, Ordinis Chriſti in Luſitania, ut plures auctores docent. Hoc privilegio non gaudent clerici conjugati, niſi deferant tonſuram, neque Tertiarii S. Dominici, & S. Franciſci: excluduntur quoque ab hoc privilegio Clerici qui abjectis veſtibus eccleſiaſticis, negotiis ſæcularibus ſeſe immiſcent, & tertio a Superiore moniti non corriguntur.

XXII. Omnes rationis compotes utriuſque ſexus, qui violentas manus injiciunt in Clericum, hanc canonis excommunicationem incurrunt. Juvenes rei hujus percuſſionis ante pubertatem ab Epiſcopo abſolvi valent. Mandantes quoque, inducentes, conſulentes, conſentientes, auxilium præbentes, immo qui dolo, fraude, malitia non impediunt, hanc excommunicationem incurrunt. Item qui ratam habet percuſſionem nomine ſuo factam, quamvis nec mandatum, nec auxilium præbuerit. Requiritur tamen 1. quod ejus nomine facta percuſſio ſit, judicante percuſſore illi gratam futuram: 2. quod exteriori ſigno ſenſibili prodat ſuam approbationem: 3. quod quando percuſſio executioni demandata eſt, fuerit ipſe habitualiter aptus ad mandatum, vel conſilium præbendum: quia ſi tunc fuiſſet amens, eam non incurreret. Somnus tamen, & ebrietas non impediunt quominus illam contrahat.

XXIII. QUÆST. XII. *Quænam actio violenta in Clericum dicatur, vi cujus percuſſor excommunicationem incurrat?* RESP. Manum violentam injiciunt omnes qui aliqua corporis parte, ut ore, pede, brachio, manu Clericum, aut rem ei adhærentem percutiunt, ſive immediate, ſive medio fuſte, gladio, veneno; ſi Clericum violenter detineant; ſi in carcerem detrudant; ſi illum inſequantur, urgeant ad læſionem, aut præcipitium; ſi ſputum, ſi pulverem in illum conjiciant; ſi ejus veſtimenta lacerent; ſi arundine verberent; ſi equum ipſum, cui inſidet, lædant, ſi frenum infringant, vique ſiſtant: quæ actiones omnes aut perſonam, aut ejuſdem honorem lædunt, & dedecorant, ut ex cap. *Nuper* de ſent. excom. clare colligitur: atque adeo ſufficiunt ad excommunicationem contrahendam. Minime vero illam contrahunt, qui verbis tantum Clericum offendunt, qui ictum vibrant, ut illum lædant, reipſa tamen nec illum, nec rem ei adhærentem tangunt: neque illi qui abſque vi veſtes Clerici ſurripiunt, aut furantur in itinere equum, vel pecunias, licet heinc ſequeretur ne perſequi iter poſſet. Qui venenum Clerico propinant, excommunicantur. Si Monialis potaret venenum ad fetum necandum, non eſſet obnoxia cenſuræ huic, quia fetui, non ſibi injuriam irrogaret: qui vero Moniali gravidæ venenum vi propinaret, excommunicationem contraheret, quia & Moniali, & fetui necando vim inferret.

XXIV. QUÆST. XIII. *Quænam cauſæ excuſant*

ſant injicientes manus violentas in Clericum ab excommunicatione contrahenda? RESP. Ignorantia juris & facti, timor gravis, juſta defenſio, & cetera omnia quæ a gravi culpa eximunt: correctionis titulus, vi cujus magiſtri, prælati, parentes percutere diſcipulos, filios valent, & ea omnia exercere quæ opportuna prudenter judicantur ad eorum emendationem. Similiter immunes ab hac cenſura ſunt qui Clericum turpiter tractantem proprias uxores, matres, ſorores, filias, percuterent, ſive ut vindicarent injuriam, ſive ut a crimine averterent, dummodo percutiant ipſum in ipſo crimine, vel immediate poſt, etiamſi cum eiſdem non fornicetur, ſed tantum illas oſculis, tactibus, amplexibus turpibus dedecoraret. Femina quoque ſollicitata, & provocata facto a Clerico, ſi illum violenta percuſſione rejiceret, quando ſolis verbis non poſſet, libera a cenſura eſſet. Clerici qui ter admoniti non deferunt tonſuram, & habitum clericalem, ſi milites, aut graſſatores agant, canonis privilegium amittunt.

XXV. De excommunicatione ob duellum contracta dictum ſupra eſt in 5. *Decal. præcept.* Dicendum quoque eſſet de cenſuris contentis in Bulla Cœnæ. Verum integram illam dedi *Tom.* 1. *App.* & ſynopſim ejuſdem perſtrinxi *Tom.* 10. *lib.* 3. *diſs.* 2. *c.* 2. §. 3. Quare ſi plura cupis, vide ibi.

CAPUT V.

De ſuſpenſione, ejuſque effectibus, atque de depoſitione, & degradatione.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex ſit ſuſpenſio?* RESP. Eſt *cujuſvis officii & dignitatis uſus, & exercitii privatio*, ſi abſolute ſpectetur. Sed in præſens eſt *cenſura eccleſiaſtica, per quam Clericus privatur uſu officii, aut beneficii*. Dividitur in eam quæ eſt ab officio ſolum, & in aliam quæ eſt ſolum a beneficio, & in eam quæ eſt ab utroque. Inſuper alia a jure, alia ab homine eſt. Nomine *officii* intelligitur omnis poteſtas ſpiritualis ſive ordinis, ſive juriſdictionis, ſive adminiſtrationis eccleſiaſticæ. *Beneficii* vero nomine venit jus ad eccleſiaſticos proventus, vi ſpiritualis tituli percipiendos. Dividitur quoque ſuſpenſio in temporalem, & perpetuam. Illa eſt ad menſem, ad annum, ad biennium &c. iſta nulla durationc limitatur. Suſpenſio partialis ſubdividitur in alias partiales plures. Nam Sacerdos interdum ſuſpenditur a ſola Miſſæ celebratione, aliquando ab audiendis confeſſionibus, aliquando ſimpliciter ab ordine. Epiſcopus ſuſpendi poteſt a collatione aut ſolius tonſuræ, aut Presbyteratus, aut ordinis abſolute. Similiter in beneficio aliquando quis ſuſpenditur a quotidianis diſtributionibus, aut a dimidia fructuum parte: & idem fieri in juriſdictione poteſt. Ad formam ſuſpenſionis nulla in jure deſignata verba ſunt, ſed illa uſurpantur quæ ſuperioris voluntatem manifeſtant.

II. Qui ſuſpenſionem violant abſolute peccant mortaliter. Suſpenſus ab ordine, ſi ipſum exerceat, præter peccatum mortale contrahit irregularitatem. Actus tamen exerciti a ſuſpenſo validi ſunt, quamquam illiciti, ſi ſint actus ordinis, & non juriſdictionis. Qui vero ſuſpenſus a juriſdictione eſt, & ſit vitandus, tum irrite actus juriſdictionis exercet, quia ſuſpenſio juriſdictionis eſt illius actualis privatio. Suſpenſus ab ordine eo ipſo non eſt ſuſpenſus a juriſdictione.

III. QUÆST. II. *An ſuſpenſus ab officio ſit ſuſpenſus a beneficio, aut contra?* RESP. Suſpenſus a beneficio eo ipſo non eſt ſuſpenſus ab officio. Quare is celebrare, & alia divina officia recitare poteſt, & tenetur, quia pœna non eximit ab onere. Et quamquam officium ſit propter beneficium, in ſupplicium tamen delicti poteſt reus privari fructibus beneficii, manente onere inſerviendi Eccleſiæ. Suſpenſus ab officio etiam ob crimen graviſſimum, non eſt eo ipſo ſuſpenſus a beneficio, ut probabilior ſententia docet.

IV. QUÆST. III. *Quinam ſunt effectus ſuſpenſionis ab officio, a juriſdictione, a beneficio?* RESP. Suſpenſus abſolute ab officio manet privatus omni ordinis uſu, & juriſdictionis, & cujuſcumque miniſterii, quod a ſolo Clerico exerceri poteſt. Quare nequit ſacramenta adminiſtrare, celebrare, excommunicare, abſolvere, indulgentias impertiri, approbare ad confeſſiones, pontificalia exercere, nec alia peragere miniſteria quæ ab ordine pendent. Certum tamen eſt quod ſi ſuſpenſus ſit ab ordine tantum, non ſit ſuſpenſus a juriſdictione.

V. Suſpenſio a juriſdictione abſolute lata privat omni uſu ſpiritualis juriſdictionis, & actu ordinis qui exerceri abſque juriſdictione nequit, ut collatio ordinis, & abſolutio ſacramentalis. Poteſt vero ſic ſuſpenſus celebrare, miniſtrare alia ſacramenta; niſi ta-

men ea ex officio administraret ut Parochus, quia tum actus jurisdictionis, qua privatus est, exerceret. Si quis suspendatur a determinata parte jurisdictionis, non est suspensus ab altera; ut si Parochus sit suspensus ab audiendis confessionibus, potest celebrare, & alia sacramenta administrare.

VI. Suspensio ordinis absolute & simpliciter lata privat omni actu cujuscumque ordinis tam majoris, quam minoris, quia propositio indefinita in materia morali æquivalet universali. Similiter qui suspensus est a collatione ordinum, nullum conferre ordinem potest. Mitto alias quæstiunculas, quarum decisio pendet a formula qua præscribitur suspensio.

VII. QUÆST. IV. *Quam ob causam ferri suspensio potest?* RESP. Ferri nequit ob peccatum veniale, ut supra dictum est. Suspensio enim sua natura pœna gravis est, quæ infligi jure nequit nisi ob culpam gravem. Obnoxii suspensioni sunt Clerici etiam prima tonsura insigniti. Censuræ latæ in jure absolute contra Clericos non comprehendunt Cardinales, & Episcopos. Ferri suspensio potest directe in ipsam communitatem, & indirecte in membra. Non afficit tamen distributive singulas personas quantum ad eorum particularia ministeria, sed secundum quod unum corpus constituunt, & secundum officia, & ministeria illis communia.

VIII. Impediri suspensio potest per legitimam appellationem congruo tempore interpositam, ut supra de appellatione a censuris dictum est. Debet tamen appellatio ipsam suspensionem præcedere, ut eam impediat, si sit suspensio ab officio, & ingressu Ecclesiæ, ut habetur *cap. Is qui* xx. *de sent. excomm. in 6.* Quæcumque alia suspensio per subsequentem appellationem impeditur.

IX. Suspensio lata ad tempus, elapso tempore cessat seipsa sine absolutione. A suspensione lata ab homine absolvere ille potest qui eam tulit. A suspensione lata a jure absolvere Ordinarius suspensi valet, aut ejus Vicarius. A suspensione reservata Papæ, si proveniat ex delicto occulto, Episcopus absolvere subditos suos valet, si non sit ad forum contentiosum deducta.

X. QUÆST. V. *Quid significat depositio, & degradatio?* RESP. Sæpe pro eadem accipiuntur depositio, & degradatio; unam tamen ab altera auctores distinguunt. Depositionem simplicem describunt his verbis: *Est pœna privans Clericum officio, & beneficio in perpetuum jure ordinario irremissibiliter.* Degradatio dividitur in verbalem, & realem. Utraque privat Clericum in perpetuum officio, & beneficio; sed illa retinet privilegium canonis, & fori; hæc penitus illud amittit. Obstringitur tamen Clericus sive verbali, sive reali degradatione confixus recitare horas canonicas, si sit in sacris constitutus, nec valide contrahere matrimonium potest.

XI. Degradatio verbalis olim fiebat ob adulterium, furtum, homicidium, & alia graviora crimina. Juxta hodiernam Ecclesiæ disciplinam atrociora dumtaxat scelera degradatione plectuntur. Crimina in jure canonico expressa ob quæ degradatione reali plecti Clericus debeat, sunt hæresis, falsificatio litterarum apostolicarum, sodomia, conspiratio in proprium Episcopum accedente incorrigibilitate. Plura dici solent de solemnitate in degradatione reali servanda, quæ ad nostrum institutum non attinent.

CAPUT VI.

De interdicto, & cessatione a divinis.

I. QUÆST. I. *Quid, & quotuplex sit interdictum?* RESP. Est *censura ecclesiastica qua prohibentur omnia divina officia, & aliquorum sacramentorum administratio, & ecclesiastica sepultura.* Dividitur in locale, & personale. Illud locum, istud personas afficit. Mixtus dicitur, quando locus simul, & personæ interdicuntur. Rursus utrumque interdictum dividitur in generale, & speciale. Illud est quando interdicitur regnum, aut provincia, aut diœcesis, aut civitas, aut oppidum, aut villa. Interdictum generale personale est, quando fertur in corpus politicum propriis legibus moderatum, & simul indirecte in omnes personas conflantes talem communitatem. Interdictum personale speciale est quando in personas determinatas, ut in Petrum, Franciscum &c. fertur. Quando tamen fertur a jure, non requiritur ut personæ nominentur. Hoc interdictum personale speciale dividitur in *totale*, quod omnes interdicti effectus continet; & in *partiale*, quod aliquos dumtaxat comprehendit. Interdictum locale non semper includit personale, nec contra. Quare interdicto populo non sunt interdictæ Ecclesiæ, aut parochiæ illius: quia in jure hæc interdicta sunt diversæ speciei.

II. QUÆST. II. *Quinam tenentur observare inter-*

interdictum locale? RESP. Omnes incolæ tam laici, quam ecclesiastici, etiam Regulares, quia interdictum est in tali loco divina officia celebrare. Quare Prælatus ipse (excepto Papa) qui interdictum locale fert, ejusdem observationi obnoxius est. Quando interdicta civitas est per interdictum generale locale, omnes Ecclesiæ ejusdem civitatis etiam Regularium subjectæ interdicto sunt, & omnes personæ quæ sunt ejusdem civitatis membra: & licet plures sint innocentes, tamen non ut innocentes, sed ut civitatis partes subjacent interdicto. Excipiuntur Episcopi, qui sub generali interdicto non comprehenduntur, nisi expressa illorum mentio fiat. Infantes quoque, & amentes exempti judicantur; illorum tamen cadavera sepulturæ ecclesiasticæ tradi nequeunt, quia interdicti Clerici sunt. Similiter peregrinos & exteros ab interdicto liberant auctores plures, quia non sunt populi partes. Interdicto populo non est interdictus Clerus, nec interdicto Clero est interdictus populus.

III. QUÆST. III. *Quis, & quam ob causam ferre interdictum valet*? RESP. Qui habent facultatem ferendi censuras, ferre interdictum valent. Prælati tamen Religionum ferre interdictum personale possunt, non autem locale, quo suas Ecclesias a sacris suspendant, nisi haberent in plebem jurisdictionem. Causa ferendi interdictum est gravis culpa, ut dictum est supra. Interdictum generale locale, & personale potest ferri ob culpam etiam alienam communitatis, vel rectorum ejusdem, sub quo comprehenduntur etiam innocentes, ut alias dictum est. Interdictum generale personale, vel locale, sive generale, sive speciale sit, nequit ferri ob culpam alicujus particularis, sed imponi solum potest ob culpam vel communitatis, vel rectoris, vel Principis, vel Prælati. Interdictum vero personale speciale infligi ob culpam alienam etiam capitis nequit; sed solum ob delictum illius personæ quæ interdicto plectitur. Disputant auctores, num infligi interdictum personale speciale queat ob culpam venialem. De interdicto lato a jure alii adfirmant, alii probabilius negant. Omnes tamen adfirmant, interdictum latum ab homine requirere culpam mortalem. Interdictum sive generale locale, sive generale personale imponi non potest ob debitum pecuniarum, immo neque interdictum locale speciale; bene vero interdictum speciale personale, ut plures ajunt: at vix hoc fieri consuevit.

IV. QUÆST. IV. *Quinam sunt interdicti effectus*? RESP. Tres. 1. prohibitio celebrationis, & auditionis divinorum officiorum: 2. privatio aliquorum sacramentorum: 3. privatio sepulturæ ecclesiasticæ. Nomine divinorum officiorum intelliguntur Missæ, horæ canonicæ, & aliæ preces solemniter celebratæ, benedictiones nuptiarum, aquæ, olei, chrismatis, & omnis functio ab Ecclesia in cultum Dei ordinata. Hæc omnia prohibentur in communi loco ad id deputato; secus privatim, & in loco non deputato ad divina officia celebranda. Similiter conciones habere licitum est. Immo ex jure novo Bonifacii VIII. in *cap. Alma Mater de sent. excom. in 6.* omnes Clerici, & Regulares tempore interdicti generalis localis possunt quotidie Missas celebrare, divina officia peragere, in quibuscumque Ecclesiis, & Monasteriis, quatuor adjectis conditionibus. 1. ut voce submissa, idest sine cantu: 2. januis clausis, ita tamen ut volentibus egredi exitus pateat: quare ostiarius præficiendus erit, qui prohibeat interdictos ingredi, & privilegiatos egredi permittat: 3. non pulsatis campanis: 4. exclusis interdictis, & excommunicatis. In quatuor tamen solemnitatibus Natalis Domini, Paschatis, Pentecostes, & Assumptionis B. V. possunt divina officia solemniter celebrari januis apertis, & voce alta, pulsatis campanis. Interdicti tamen appropinquare altari non debent, qui causam ejusdem dedere. Quod privilegium extendit Martinus V. ad festum Corporis Christi, & Eugenius IV. ad ejusdem octavam. Regulares fruuntur privilegio, ut plures referunt (vere ne an falsè ignoro) admittendi ad divina officia famulos, procuratores, & operarios Monasterii.

V. QUÆST. V. *Quænam sacramenta prohibentur ministrari tempore interdicti*? RESP. Prohibentur administratio activa, & receptio passiva quorumdam sacramentorum. Excipitur tamen Baptismus, qui administrari consueto Ecclesiæ ritu potest, exclusis tamen personis interdictis, quæ, nisi in casu necessitatis, baptizare nequeunt. Sacramentum quoque Confirmationis administrari valet, & confici chrisma etiam in loco interdicto. Item sacramentum matrimonii excipitur juxta plurimos, qui contendunt celebrari posse a persona etiam specialiter, nedum generaliter interdicta. Sacramentum Pœnitentiæ conferri omnibus potest etiam sanis, exceptis excommunicatis, & illis qui causam

interdicto dederunt, atque iis qui præbuerunt auxilium, consilium &c. ad patrandum delictum ob quod latum interdictum est, nisi prius satisfecerint, vel dederint de satisfactione cautionem *c. Alma de sent. in 6.*

VI. Tempore interdicti neque Eucharistia, neque Ordo, neque extrema unctio administrari valent. In mortis articulo deferri Eucharistia ad infirmos etiam personaliter interdictos potest. Plures administrari quoque extremam unctionem infirmis qui nequeunt alia sacramenta percipere, posse adfirmant.

VII. QUÆST. VI. *Quibus tempore interdicti prohibetur ecclesiastica sepultura?* RESP. Omne interdictum sive locale, sive personale privat omnes ecclesiastica sepultura. Si tamen interdictum locale sit, personæ quæ interdicto causam non dederunt, nec sunt nominatim denuntiatæ, sepeliri in loco sacro non interdicto valent. In loco vero sacro interdicto nec infantes, nec amentes sepeliri licite possunt.

VIII. QUÆST. VII. *Quodnam peccatum perpetrant, & quas pœnas incurrunt violatores interdicti?* RESP. Peccant mortaliter, quia violant præceptum Ecclesiæ in re gravi, & Clerici interdicti exercentes actum proprii ordinis fiunt irregulares; & cogentes Clericos ad publice celebranda divina officia in loco interdicto, justa sublata causa, incurrerent excommunicationem reservatam summo Pontifici. Et hanc censuram contraherent quoque interdicti, qui admoniti non exirent ab Ecclesia. Item Religiosi etiam exempti interdictum violantes contrahunt ipso facto excommunicationem majorem, quando interdictum observatur in Ecclesia matrice, vel in parochiali loco, in quo ipsi habitant, ut habetur in *Clem. 1. de sent. excom.* Qui scienter interdictos sepeliunt in loco sacro, extra casus exceptos, incurrunt excommunicationem Episcopo reservatam.

IX. QUÆST. VIII. *Quid intelligatur per interdictum ab ingressu Ecclesiæ?* RESP. Intelligitur privatio exercitii ordinis sacri, & sepulturæ in ipsa Ecclesia, ejusque cæmeterio, & privatio audiendi divina officia in Ecclesia.

X. QUÆST. IX. *Quis ab interdicto absolvere potest?* RESP. Si interdictum latum ad tempus sit, vel sub conditione, elapso tempore, vel conditione impleta, cessat sine absolutione; secus interdictum absolute latum. Quando interdictum latum a jure est, summus Pontifex suspendere effectus potest, quin illud tollat. Interdictum ad tempus auferre, qui illud tulit, potest. Quando interdictum est locale, etiamsi locus, puta Ecclesia, dispensetur, non propterea cessat interdictum, idcirco in tali loco nequeunt cadavera sepeliri. Latum vero interdictum contra communitatem, si hæc dissolvatur, cessat respectu innocentum. Ab interdicto autem locali, aut generali personali, lato a jure, & non reservato, absolvere Episcopus potest. Si interdictum latum sit ab homine, ille qui tulit, & non inferior, absolvere valet, ut dixi. Plures docent ab interdicto personali particulari non reservato absolvere posse quemlibet Confessarium approbatum.

XI. QUÆST. X. *Quid sit cessatio a divinis, & quinam illius effectus?* RESP. Est prohibitio imposita Clericis ut sub pœna peccati mortalis cessent a celebratione divinorum officiorum, & ab administratione sacramentorum excepto necessitatis casu, abstineant. Non est tamen censura, nec pœna; sed mera prohibitio facta ab Ecclesia ob gravissimum mœrorem conceptum ex gravi aliqua injuria contra divinum cultum, aut Ecclesiam ipsam. Quare hoc non fit nisi propter gravissimum delictum publicum contra commune bonum Ecclesiæ, aut adversus ejus immunitatem, contumacia accedente. Sequentes conditiones concurrere debent, ut juste fiat. 1. ut in prohibente sit legitima potestas; 2. ut causa sit evidens, & gravis; 3. ut evidenter constet causam esse datam; 4. hæc causa exprimi publice debet; 5. intimari parti debet; 6. pars roganda est, an velit satisfacere; 7. ut major pars capituli judicet cessationem esse inducendam; 8. ut posita cessatione utraque pars coram Pontifice causam cessationis disceptet; 9. ut quando capitula congregantur pro ferenda cessatione, omnes vocentur qui habent vocem. Hæ conditiones colliguntur ex *cap. si Canonici 2. & cap. quamvis 8. de officio ordinarii in 6.* Si vero Prælatus indicat cessationem, sex tantum priores conditiones requiruntur. Solum qui habent jurisdictionem episcopalem, aut illi similem, ferre hanc cessationem valent.

CA-

CAPUT VII.

De irregularitate in communi, & in particulari ex delicto, & ex defectu.

I. QUÆST. I. *Quid sit irregularitas, & quinam ejus effectus?* RESP. Est *impedimentum canonicum, quo vir baptizatus primo & directe interdicitur a susceptione ordinum, & secundario ab eorum usu.* Est *impedimentum*, & non pœna, ut distinguatur a censura, quæ culpam supponit. *Canonicum* significat hoc impedimentum jure ecclesiastico invectum esse. *Vir baptizatus* prodit neque infidelem, neque mulierem subjacere irregularitati. Ultimæ particulæ distinguunt iterum irregularitatem a censuris.

II. Tres sunt irregularitatis effectus. 1. Impedit ordinum, & primæ tonsuræ susceptionem. 2. Privat omnium ordinum usu, si sit totalis; quorumdam vero, si sit partialis. 3. Inhabilem reddit ad quodlibet beneficium suscipiendum, si sit totalis: nam si sit partialis, plures contendunt per eam non impediri receptionem beneficii cujus munia obire irregularis potest. Irregularitas quæ supervenit beneficio jam obtento, non inducit ejusdem privationem, sed solum privari per sententiam judicis possunt qui illud possident.

III. QUÆST. II. *Quotuplex sit irregularitas?* RESP. Duo sunt irregularitatum genera. Alterum ex defectu, ex delicto alterum. Ex defectu novem numerantur. 1. ex defectu animæ; 2. ex defectu corporis; 3. ex defectu natalium; 4. ex defectu ætatis; 5. ex defectu libertatis; 6. ex defectu obligationis; 7. ex defectu sacramenti; 8. ex defectu bonæ famæ; 9. ex defectu lenitatis.

IV. Irregularitas ex delicto octuplex. 1. ex homicidio voluntario injusto; 2. ex injusta, & voluntaria mutilatione; 3. ex homicidio aut mutilatione casuali; 4. ex iteratione Baptismi; 5. ex violatione censurarum; 6. ex indigna receptione, aut administratione ordinum; 7. ex apostasia a fide, vel ex hæresi externa; 8. ex delicto cui annexa infamia est. Dividitur etiam in totalem, & partialem. Illa privat omni ordine suscipiendo, & exercitio ordinis suscepti, ut est illa quæ contrahitur ex homicidio. Hæc privat aliquo tantum ordinis exercitio; ut, si Sacerdoti pollex præcidatur, non potest celebrare; potest vero audire confessiones. Similiter Diaconus privatus pollice inhabilis est ad Sacerdotium, & habilis ad Diaconi officium.

V. Delictum inducens irregularitatem debet esse peccatum mortale externum: quoniam pœna gravissima contrahi nequit nisi ob grave delictum. Nec refert quod sit occultum. Excipiuntur tamen delicta quibus annexa est infamia, & notorietas, quæ, si fuerint occulta, non inducunt irregularitatem. Alia vero delicta, ut homicidium voluntarium, hæresis, iteratio Baptismi, violatio censuræ per exercitium ordinis, etiam occulta, irregularitatem pariunt. De homicidio occulto nulla est disputatio.

VI. QUÆST. III. *Quænam excusant ab irregularitate contrahenda ex delicto?* RESP. Ea omnia quæ excusant a peccato mortali, ut ignorantia, inadvertentia, metus gravis &c. Dubium non excusat, ut *cap. ad Audientiam tit. de homicidio* habetur. *Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, vos convenit injungere Presbytero memorato ut in sacris ordinibus non ministret.* Nulla hic distinctio dubii juris, & facti.

VII. QUÆST. IV. *An irregularitas ex delicto tollatur per Baptismum, professionem religiosam, & dispensationem?* RESP. Irregularitas ex delicto cessat per Baptismum. Cessare quoque per professionem religiosam communis sententia adfirmat. Denique cessare per dispensationem omnes fatentur. Summus Pontifex ob justam causam dispensare a quacumque irregularitate potest. Qui irretitus est pluribus irregularitatibus diversæ speciei, in petenda dispensatione omnes exprimere debet: si sunt ejusdem speciei, manifestare debet se pluries has irregularitates contraxisse.

VIII. Præter summum Pontificem Episcopi cum suis subditis, & Prælati regulares cum suis dispensare ab irregularitatibus ex delicto occulto quod non sit ad forum contentiosum deductum, possunt, præter homicidium, ut communis sententia docet.

IX. QUÆST. V. *Quid requiratur ut quis contrahat irregularitatem ex homicidio voluntario?* RESP. Homicidium directe voluntarium dicitur quod directa voluntate occidendi patratur, unde necessario mors sequatur, ut si vulnus mortiferum infligatur, si venenum propinetur &c. Qui similes causas directe ponit, homicida voluntarius dicitur. Hinc sequitur, eum qui occidit invasorem se defendendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrere irregularitatem homicidii directe voluntarii. Requiritur vero ut mors sequa-

sequatur, ut dicta irregularitas contrahatur. Quamobrem etiamsi vulnus mortale infligatur, aut venenum propinetur, si mors non sequatur, irregularitas non incurritur. Addunt Salmanticenses *c.* 8. *num.* 4. eum quem post mortale vulnus, aut veneni propinationem delicti pœniteret, non incurrere irregularitatem in foro conscientiæ. Sed hæc opinio falsa est mihi.

X. Negant quoque Salmanticenses cum aliis *num.* 6. eum qui repentina rixa hominem occidit, non incurrere irregularitatem reservatam summo Pontifici. Sed probabilior opinio adfirmat. Et hanc irregularitatem incurrunt quoque mandantes, consulentes &c. ut supra jam dictum est.

XI. Ab hac irregularitate posse summum Pontificem dispensare omnes fatentur, ex gravissima tamen, & singularissima causa, ob indecentiam summam quam tale delictum præfert. Ab hac irregularitate non posse Episcopos absolvere, Tridentinum statuit. Ab hac irregularitate posse Prælatos regulares dispensare, si homicidium sit occultum, docent Salmanticenses *n.* 17. adductis privilegiis pontificiis; sed hæc privilegia mihi suspecta sunt.

XII. Contrahitur quoque hæc irregularitas per alicujus corporis membri mutilationem, ut si quis eruret oculum, amputaret aurem, pedem, & quamlibet partem quæ in corpore distinctum officium habet. Qui sibi digitum, aliamve partem officio carentem ex ira abscinderet, aut turpiter se deformaret, fieret irregularis, secus si hoc ageret in alio, ut habetur cap. *Quidem* &c. Qui membrum aliquod ita debilitaret, ut mortuum remaneret, probabilius est quod incurreret irregularitatem. Ab hac irregularitate occulta, & non deducta ad forum contentiosum dispensare Episcopi valent.

XIII. QUÆST. VI. *Quando nam contrahitur irregularitas ex homicidio, & mutilatione casuali?* RESP. Homicidium casuale illud est quod præter intentionem occisoris tum directam, tum indirectam accidit: & tunc sicut occisor immunis a culpa, ita ab irregularitate est: & idem est de mutilatione. Qui vero ponit causam unde prævidet, vel tenetur prævidere homicidium, aut mutilationem, fit irregularis. Qui opus licitum facit, & omnem diligentiam adhibet ne homicidium sequatur, vel mutilatio, tum irregularis non fieret, etiamsi homicidium, vel mutilatio eveniat. Si vero actio illa aliquo modo influeret in homicidium, vel mutilationem, jam non esset bona, & licita: & si actor negligens esset in præcavendo effectu, fieret irregularis, nisi levis esset negligentia. Hinc si magister discipulum, aut pater filium leviter tantum percuteret, irregularis non fieret, etiamsi mors succederet, aut mutilatio præter intentionem. Idem dicendum de eo qui in equo feroci equitaret, si contingeret pueri occisio, aut de pulsante campanas, si caderet tintinnabulum quod hominem occideret, aut de custode feræ frangentis vincula, & occidentis hominem. Nec medicus fit irregularis, si infirmus absque ejusdem gravi negligentia moriatur.

XIV. Qui dat operam rei illicitæ, unde mors eveniat, fit irregularis; si vero illicita sit, & nullum periculum natura sua mortis affert, non fieret irregularis, dummodo non fuerit negligentia in præcavendo effectu. Qui ex justitia tenetur impedire occisionem, aut mutilationem, si id per culpam mortalem omittat contra justitiam, fit juxta probabiliorem sententiam irregularis: quia qui omittit defendere illum quem ex justitia tenebatur defendere, est verus homicida, moraliter enim concurrit ad talem mortem; secus qui tantum ex caritate tenetur.

XV. QUÆST. VII. *Quandonam contrahatur irregularitas ex homicidio, aut mutilatione causa defensionis contra injustum invasorem?* RESP. Qui injustum invasorem occidit excedendo mortaliter modum inculpatæ tutelæ, fit irregularis. Contra qui moderamen observant, ab irregularitate immunes sunt, sicut a culpa. Similiter ejusmodi defensores non contrahunt irregularitatem, si moderamen servent ad evitandum grave vulnus; secus si vulnus, quod timetur, esset leve. Tunc autem videtur defensorem servare moderamen inculpatæ tutelæ, quando invasus nulla alia via neque precibus, neque fuga, neque clamore declinare mortem, aut grave vulnus potest. Si enim his viis declinare mortem, aut vulnus grave posset, non servaret necessariam moderationem.

XVI. Qui furatur, aut adulterium perpetrat, in delicto deprehensus, & invasus a domino, vel a marito, ut se defendat, occidit maritum vel dominum, irregularitatem incurrit, quia dat operam rei illicitæ, & homicidium est voluntarium in causa. Ita adfirmat probabilior & vera sententia.

XVII. Ex iteratione Baptismi, non autem Confirmationis, incurritur irregularitas. Hæc irregularitas incurritur a rebaptizato, reba-

rebaptizante, miniſtrante rebaptizanti, & ab eo qui extra neceſſitatem ſe ab hæretico baptizari permittit. Hæc irregularitas impedit aſcenſum ad alios ordines, non in ſuſceptis miniſtrare, ut communis opinio docet. Plures tamen ad hanc irregularitatem contrahendam requirunt rebaptizationem ſolemnem, & non ſufficere privatam ajunt.

XVIII. Qui majori excommunicatione irretiti, qui ſuſpenſi, qui interdicti perſonaliter, aut in loco interdicto actum majoris ordinis exercent, irregulares fiunt. Qui autem ſuſpenſus ab uno ordine, alterius ordinis a quo non eſt ſuſpenſus, exercet officium, non fit irregularis. A dicta irregularitate occulta diſpenſare Epiſcopus poteſt, ſimiliter Prælati regulares abſolvere ſuos ſubditos valent.

XIX. Qui furtive ſacros ordines ſuſcipit, puta abſque examine, & approbatione; qui eodem die plures ordines, quorum unus ſit ſacer, abſque diſpenſatione recipit; qui poſt matrimonium contractum, etiam ante conſummationem, ordinem ſacrum recipit, renitente uxore, irregularitatem incurrunt. Similiter irregulares fiunt Clerici qui uſurpant ordinem ſacrum quem non habent, & ſcienter miniſtrant in eo, & ritu ſolemni.

XX. Irregularitas quoque contrahitur ex delicto cui annexa eſt infamia, ut ſunt in Clericis perjurium cum falſo teſtimonio in judicio, ſodomia, ſimonia: quæ crimina, ſi notoria ſint, inducunt irregularitatem.

XXI. Ex officio pariter irregularitas contrahitur, ut ex hiſtrionatu: hiſtriones enim infames ſunt, ut ex *cap. Definimus* IV. *q.* 1. & *ex l.* 1. *&* 2. *de his qui notantur infamia*. Plures quoque officia carnificum, lictorum, macellariorum habere annexam infamiam docent: & reipſa in communi hominum exiſtimatione officia iſta infamia laborant.

XXII. Infamia quæ oritur ex delicto perſonali, aufertur per emendationem, quæ ſit ita notoria ac factum quod infamiam peperit. Juris vero infamia non tollitur per emendationem, ſed per diſpenſationem. Summus Pontifex ob juſtam cauſam diſpenſare ab hac irregularitate poteſt. Infamia vero quæ per judicis decretum inducta fuit, per ejuſdem, aut ſuperioris diſpenſationem auferri poteſt. Prælatos vero regulares ab hac irregularitate ſive ante, ſive poſt Religionis ingreſſum diſpenſare poſſe, communiter auctores docent.

XXIII. QUÆST. VIII. *Quænam ſunt irregularitates ex defectu animæ?* RESP. Tres, nempe defectus *rationis*, *ſcientiæ*, & *fidei*. Pueri ante uſum rationis, amentes, furioſi, energumeni, lunatici, epileptici, qui morbo comitiali, ſeu caduco inopinato corripiuntur, a ſacris Ordinibus excluduntur. Scientiæ defectus eſt impedimentum ſacrorum ordinum ſuſcipiendorum, a quo nec ſummus Pontifex diſpenſare valet. Sola induſtria, & ſtudio auferri poteſt. Irregulares defectu fidei ſunt filii hæreticorum, quorum parentes ſunt irregulares ex delicto.

XXIV. QUÆST. IX. *Quinam ſunt corporis defectus irregularitatem parientes?* RESP. Illi quibus deeſt brachium, manus, & Presbyter cui deſunt duo digiti cum medietate palmæ, ſi digiti ſint pollex, & index, item qui oculi ſiniſtri lumine, qui auditu omni carent, irregulares reputantur. Si tamen privatio auditus ſuperveniat, non reputatur impedimentum. Si lumen oculi dextri ſupplere defectum oculi ſiniſtri valet, non reputatur impedimentum. Defectus qui pariunt notabilem deformitatem, inducunt irregularitatem, ut privatio oculi, naſus, pedis, vel habentes oculos nimis deformes, laborantes nimia corporis debilitate, gibba, lepra, morbo gallico, irregulares habentur. Sed hæc omnia judicio Epiſcopi permittuntur. Eunuchi, & hermaphroditi etiam occulti irregulares ſunt. Illegitimi omnes, ſive nothi, ſive ſpurii, ſive inceſtuoſi, ſive ſacrilegi, ſunt irregulares. Nati tamen ex matrimonio bona fide in faciem Eccleſiæ contracto, ſed ob aliquod impedimentum occultum irrito, non habentur irregulares, ut colligitur ex *cap. Cum inter* &c. Secus dicendum, ſi mala fide contractum matrimonium eſſet.

XXV. Hæc irregularitas ceſſat 1. per ſubſequens matrimonium; 2. per legitimationem abſolutam; 3. per diſpenſationem quam ſolus ſummus Pontifex impertiri poteſt.

XXVI. QUÆST. X. *Quinam dicuntur irregulares ex defectu libertatis, ætatis, & obligationis?* RESP. Mancipia, ſeu ſervi ſunt irregulares uſquedum in ſtatu ſervitutis degunt. Si ſervus, ſciente domino, & non contradicente ſuſcipiat ordines, aut ipſam primam tonſuram, liber evadit; ſi vero contradicente domino, aut neſciente id faciat, peccat mortaliter, & manet ſervus. Si Epiſcopus conſcius ſervitutis conferat ordines majores, ſatisfacere domino tenetur. De defectu ætatis dictum eſt ſupra. Defectus obligationis eſt quum quis tenetur ad ratiocinia reddenda, vel implicitus invenitur ex

officio negotiis sæcularibus, ut curiales, milites &c. donec se tali obligatione liberent.

XXVII. QUÆST. XI. *Quid sit irregularitas ex defectu sacramenti?* RESP. Est illa quæ oritur ex bigamia, seu ex matrimonio pluries contracto. Triplex distinguitur bigamia: vera, interpretativa, similitudinaria. Vera tunc est quando quis plures uxores successive legitimas habuit. Altera bigamiæ species vocatur interpretativa, quæ licet vera non sit, ex juris fictione talis nuncupatur, & quatuor modis contrahitur. 1. quando quis duo matrimonia contrahit, alterum validum, alterum irritum; 2. quando quis contrahit duo matrimonia reipsa irrita; 3. quando quis viduam, aut corruptam ab altero duxit; 4. quando quis virginem duxit, quæ post nuptias adulteravit, & nihilominus post adulterium eam cognovit. Qui corruptam duxit putans bona fide esse virginem, juxta probabiliorem opinionem fit irregularis. Tertia bigamiæ species dicitur similitudinaria, quam quis contrahit dum post solemnem professionem, vel post susceptum sacrum Ordinem, matrimonium contrahit sive cum virgine, sive cum corrupta.

XXVIII. Bigamia dicitur defectus sacramenti, quia non repræsentat unionem Christi cum Ecclesia. Bigami irregulares reputantur tum propter incontinentiam, tum propter divisionem affectus, quem ab uxore defuncta in alteram transferunt, tum propter defectum sacramenti. Ab hoc impedimento dispensare summus Pontifex valet, secus Episcopi.

XXIX. QUÆST. XII. *Quomodo contrahitur irregularitas ex defectu lenitatis?* RESP. Homo baptizatus, secus infidelis, fit irregularis, si voluntarie, & proxime concurrit ad mortem proximi, aut mutilationem ex defectu lenitatis. Hinc irregulares sunt judices ferentes sententiam, assessores judicum, promotores fiscales, procuratores, satellites, comprehensores, accusatores, advocati, denuntiatores, testes necessarii & voluntarii, quando vi talium actionum reus occiditur; secus qui testantur in favorem rei. Domini temporales ecclesiastici non fiunt irregulares, dum habentes jurisdictionem committunt aliis causas sanguinis, monentque ut ministri vigilent contra malefactores, eosque juxta leges puniant. Judices ecclesiastici degradatos tradentes brachio sæculari, supplicantes ut benigne eosdem tractent, non fiunt irregulares; nec Clerici consulti a judice, si respondeant, tale delictum juxta leges plectendum esse pœna mortis. Idem dicendum de Confessariis, qui possunt negare absolutionem judici nolenti juxta leges punire malefactores.

XXX. Qui pugnant in bello justo ex auctoritate publica contra hostes, si propriis manibus occidant, vel mutilent, irregulares fiunt. Ceteri vero milites in tali bello justo adstantes pugnæ, qui propriis manibus neminem occidunt, aut mutilant, non fiunt irregulares, ut communiter fatentur omnes. Si bellum sit injustum, & aliquis occidatur, vel mutiletur, omnes fiunt irregulares, quia omnes concurrunt ad necem injustam. Militem se defendentem in bello justo cum moderamine inculpatæ tutelæ non fieri irregularem docent plures, quia hæc defensio est illi justa. Medici, & chirurgi, qui juxta propriæ artis regulas truncant membrum, non fiunt irregulares. Clerici, & Monachi exercentes artem medicam, & chirurgiam fiunt irregulares ex defectu lenitatis, si truncent aliquod membrum, quia prohibitæ sunt illis ejusmodi artes cum incisione, & adustione. Possunt tamen aperire venam ad minuendum sanguinem, quin fiant irregulares. Ecclesia merito removet a sacris Ordinibus homines ob defectum lenitatis, quia mansuetudo & lenitas est prærogativa, & caracter Sacerdotii Christi, qui tamquam agnus mansuetus venit in mundum a Patre missus. Episcopi nequeunt dispensare ab irregularitate ex defectu lenitatis, etiamsi occulta sit, ut probabilior sententia defendit. Qui plura cupit, legat Canonistas, & Moralistas, qui spissa & magna volumina hoc de argumento conflarunt.

MONITUM.

Repeto quod alias innui, nempe omnes optare ut excommunicationum, & censurarum multitudinem ad maturum examen superiores revocarent, & in eum parvum numerum illas restringerent quem illorum sapientia magis consentaneum judicaret. Illud omnibus sapientibus certum est, præceptorum multitudinem haud fore idoneam ad hominum malitiam coercendam. Animadvertit S. Augustinus *epist.* 118. ad Januarium: *Dominum nostrum Jesum Christum, sicut ipse in Evangelio loquitur, levi jugo nos subdidisse, & sarcinæ levi. Unde sacramentis numero pauciſſimis, significatione præstantissimis societatem novi populi colligavit.* Fusius *epist.* 119. ad eumdem Januarium Ecclesiæ præcepta resecanda suggerit his verbis. *Sine ulla dubi-*

dubitatione reſecanda exiſtimo. Quamvis enim neque hoc inveniri poſſet, quomodo contra fidem ſint; ipſam tamen Religionem, quam paucissimis, & manifeſtiſſimis celebrationum ſacramentis miſericordia Dei eſſe liberam voluit, ſervilibus oneribus premunt, ut tolerabilior ſit conditio Judæorum, qui etiam ſi tempus libertatis non agnoverint, legalibus tamen ſarcinis, non humanis præſumptionibus ſubjiciuntur. Sed Eccleſia Dei inter multam paleam, multaque zizania conſtituta, multa tolerat; ſed tamen quæ ſunt contra fidem, vel bonam vitam, non approbat, nec tacet, nec fovet.

DISSERTATIO V.

De ſtatu religioſo.

PRÆLOQUIUM.

QUatuor hoc de argumento volumina edidi, quorum primum inſcribitur *Commentarius hiſtorico-apologeticus* &c. alterum *Diſciplina apoſtolico-monaſtica*. Adverſus hanc *Diſciplinam apoſtolico-monaſticam* duo prodiere volumina: unum inſcriptum *Vindiciæ Regularium*; alterum hac epigraphe inſignitum, *Vita Clauſtralis*. Hos duos libellos revera famoſos plenos erroneis commentis, fabellis, & dicteriis contrivi, & penitus labefactavi opere inſcripto, *Defenſio decretorum Concilii Tridentini*, in duo volumina diſtributo, atque jussu ſapientiſſimi Pontificis BENEDICTI XIV. edito. Ex his pauca decerpam.

CAPUT I.

Status religioſi notio, & ejuſdem obligatio aſpirandi ad perfectionem evangelicam.

I. QUÆST. I. *Quid ſit ſtatus religioſus?* RESP. Eſt via facilius perveniendi ad perfectionem evangelicam. A virtute Religionis, quæ inter morales eminet, nomen ſuum ſortitur ſacer hic ſtatus; ideirco religioſus appellatur. Stabilitatem, & immobilitatem ſecum adfert. Ut ſit talis, requirit approbationem ab Eccleſia factam, ut habetur ex Concilio Lateranenſi IV. cap. *Nimia*. Neceſſaria eſt quoque profeſſio trium votorum juxta aliquam ex regulis approbatis a Sede apoſtolica. Heinc ſinguli Ordines ſuam propriam regulam habent, & conſtitutiones, ad quarum normam ſtatum religioſum profitentur.

II. QUÆST. II. *Utrum Religioſi teneantur ſub gravi præcepto tendere ad perfectionem?* RESP. Quæſtio hæc, perſpicua indiget explicatione. Omnes Chriſtiani, ſive laici, ſive eccleſiaſtici, ſive ſæculares, ſive clauſtrales, præcepto ligantur aſpirandi ad perfectionem. Fortaſſe imperitis veritas hæc impervia erit. Sciant ergo oportet, perfectionem hanc, de qua nunc nobis ſermo eſt, in caritate ſitam eſſe, ut Evangelium, & omnes Patres docent. Hinc S. Thomas 2. 2. *q.* 186. *art.* 2. deſcribit ſtatum religioſum, quod ſit *diſciplina quædam, ſeu exercitium perveniendi ad perfectionem*. Ut enim Religioſi facilius, & expeditius hanc metam attingerent, tria conſilia evangelica, ad quæ revocantur cetera, vovent. Hæc tria vota ſunt inſtrumenta, & veluti currus rotæ, quæ viam ſternunt ad hoc pallium aſſequendum. Omnia præcepta evangelica ſunt media neceſſaria, conſilia ſunt inſtrumenta libera ordinata ad præceptum caritatis. Hoc præceptum eſt finis, & meta omnium præceptorum, & conſiliorum. Neque in conſiliis igitur, neque in ceteris mandatis, ſed in ſola caritate ſita eſt perfectio evangelica, ad quam ſub præcepto aſpirare omnes tum Chriſtiani, tum viri religioſi aſtringuntur. Cum Chriſtus dixit: *Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt*: Matth. 5. non Monachis, non Clauſtralibus hoc intonuit, ſed omne prorſus genus humanum alloquutus eſt, cum tunc nec Monachi, nec Clauſtrales eſſent.

III. Craſſo ergo obvolvuntur errore Chriſtiani qui exiſtimantes hanc perfectionem evangelicam quid ſupererogationis eſſe & conſilii, viriſque dumtaxat religioſis competere, nihil conantur ad eam conſequendam. Caritas hæc ſeparat animam ab amore mundi, & eorum quæ in mundo ſunt, eamque conjungit Deo. Et quo magis anima ſeparatur a concupiſcentia carnis, a concupiſcentia oculorum, a ſuperbia vitæ, ut inquit S. Joan. *epiſt.* 1. *cap.* 2. eo intimius Deo copulatur. Ad hanc unionem cum Deo omnes Chriſtiani ex præcepto aſtringuntur. Ergo omnes Chriſtiani ad caritatis perfectionem tendere obligati ſunt. Hoc dumtaxat diſcrimen eſt quod Chriſtiani per ſolam præceptorum viam currere ad perfectionis metam tenentur. Viri autem religioſi ut eam ipſam metam facilius aſſequerentur, conſilia amplexi ſunt evangelica, & eadem tribus ſolemnibus votis ſervanda ſibi impoſuere.

IV.

IV. Christiani igitur vigiles sint oportet in servandis præceptis, quæ orationis studium, sensuum custodiam, & carnis compressionem, æquitatem, cordisque puritatem jubent: quia hæc, & cetera omnia mandata, ut dixi, sunt instrumenta necessaria perveniendi ad caritatis perfectionem, seu conjunctionem cum Deo. Et quoniam conjunctio hæc major atque intensior in uno, ac in altero est, ideo unus altero perfectior evadit.

V. Contra viri religiosi præter hæc præcepta servare tenentur tria vota, & propriam regulam, & constitutiones, quas sancti Patriarchæ divino afflante Numine præscripsere tamquàm media quæ adjuvant & facilius conducunt ad præstitutam metam.

VI. Unde, inquies, colligere possumus viros sive christianos, sive religiosos implere hoc præceptum aspirandi ad perfectionem? Christiani qui a vanis pompis, a luxu, a fastu, ab occasionibus violandi præcepta Decalogi vigilanter abstinent; qui in orationis studium incumbunt; qui justitiam & æquitatem servantes, cuique quæ sua sunt tribuunt; qui quæ sibi fieri vellent, aliis faciunt; qui proprii status officia implent: hi signa perhibent se per viam evangelicæ perfectionis ambulare.

VII. Si Christiani ipsi proprii status officia, & munia regendi familiam, educandi filios, providendi domesticis necessaria, & cetera omnia implere debent; quanto magis propriæ Religionis munia, vota, ritus, statuta, legesque exequi tenentur viri religiosi? Unde vero colligi poterit viros religiosos perfectionis studio operam sincero animo impendere? Forsitan ex observantia silentii, ex orationis assiduitate, ex sensuum, carnis, & appetitionum compressione, ex votorum paupertatis, castitatis, & obedientiæ executione? Profecto hæc omnia signa satis probabilia sunt, at interdum fallacia. Hæc enim omnia hypocrisis fructus esse valent. Ut ille viam sibi paret ad regimen, ad præfecturas, ut sibi existimationem viri religiosi, & proprii instituti observatoris compatet, exequi præfata omnia potest, & sub sacræ Religionis pallio diaboli martyr evadere. Quænam ergo animi aspirantis ad perfectionem christianam argumenta? Caritatis exercitia, amor erga omnes, patientia & tolerantia injuriarum, animi candor, linguæ sinceritas, mentis docilitas, mundanarum rerum contemptio, politicorum respectuum proculcatio, pectoris evangelici fortitudo, sermones Christi, carni & sanguini hostiliter adversos, palam profitendi studium, propriæ existimationis mundanæ neglectus. Hæc sunt indicia quæ animum in perfectionis christianæ stadio percurrentem indicant. Siquidem reperiri media sine fine queunt: at finis consistere sine mediis nequit. Possunt itaque cæremoniæ, & observationes votorum, constitutionum, aliorumque rituum extrinsecus apparere veste nuptiali destitutæ, & hypocrisis larva tectæ. At caritatis exercitia, quæ sunt illorum finis, sine eisdem stare non queunt.

VIII. Heinc colliges non satis proprio muneri satisfacere illos Regularium superiores, qui in suis Capitulis continenter clamant adversus quasdam cæremoniarum transgressiones, & vix aliud inculcant suis subditis quam silentii custodiam, chori frequentiam, jejuniorum & quarumdam genuflexionum observantiam. Laudo hæc omnia; sed illud doleo quod prætermittant hortari, persuadere, & urgere ad caritatis exercitia. Accensa enim flamma hac in Religiosorum animis, cetera omnia sponte fluunt. Caritas quippe planta est fecundissima fructus pariens ad æternitatem maturos. Caritas benigna est, patiens est, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, omnia sustinet, omnia suffert, non quærit quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, non reformidat sæculi potentiam, non pertimescit adversariorum calumnias; sed impavido pectore verbo, & opere Christi legem, & propriæ professionis munia exacte implet. Ignis iste cælestis semper ardet ubi adest, & flammas continenter emittit. Si arderet in Superiorum cordibus, dubio procul favillas suas immitteret in subditorum animos. Illi ergo qui neglecta caritatis prædicatione, cæremoniarum tantum observationem inculcant, ipsi se caritate impleant, ut hanc in alios transfundentes, optimos sibi subditos comparent.

IX. Caritas dulcissimo benevolentiæ fœdere animos conjungit, efficitque cor unum, & animam unam. In ea communitate in qua aversiones, dissidia, factiones contrariæ fervent; in qua Superiores versutiam, vafritiem, cor duplex, linguam amphibologicam, prudentiæ larva induunt, candore, sinceritate, affabilitate pulsis, caritatis flamma certe non ardet; sed spiritus mendax & mundanus, & scientia quam S. Jacobus diabolicam appellat, dominatur. Si superiores verbis ludant, factis tergiversentur, negent, spondeant, illudant, velificentur, adversentur,

tur, prout temporum rationes ferunt, inter ſubditos & ipſos ſuperiores, deprehenſa illorum vafritia, nulla ſinceritas, nullus animi candor, caritas nulla viget. Sed contra murmura, diſſidia, averſiones, & perpetua bella graſſantur. Superiores qui aperto animo, ſincero corde, ingenua lingua ſubditos colligunt & amplectuntur, illos ſibi devinciunt obligantque illo ipſo tempore quo favores denegant, dum impertiri ſalva lege nequeunt. Verum in ſemitam a diverticulo alioquin opportuno revertamur.

X. Religioſi ergo illi qui neglecto orationis, mortificationis, pœnitentiæ, abſtinentiæ, & propriæ regulæ atque conſtitutionum exercitio, ea ſolum peragunt quæ prætermittere nequeunt, qui ludis, fabulationibus, otio, ſolatiis, diverticulis indulgent, qui ſumpta cappa, aut pallio civitates circumeunt, curioſa ſectantur; qui ſi menſa ad palatum non ſit inſtructa, obmurmurant, ſuperiorum exhortationes, & mandata deridet, & ſuper eiſdem jocantur, fabulantur, controverſantur, non evangelicæ perfectionis, ſed æternæ damnationis viam percurrunt.

XI. Ut multa in pauca contraham, omnes Chriſtiani ſive laici, ſive religioſi adſpirare ad evangelicam perfectionem vi præcepti ſub mortali aſtringentis tenentur, ſed mediis variis, quæ omnia per unicam & arctam viam ad eamdem metam ducunt. Chriſtiani laici ſola præceptorum obſervatione exacta; Religioſi ad præceptorum executionem addunt trium votorum, & propriarum conſtitutionum obſervantiam. Hæc vota, hæ conſtitutiones & regulæ non ſunt, inquiunt Patres, ſarcinæ & pondera quæ opprimant; ſed ſunt alæ, quæ iter allevant, & ſurſum erigunt. Quamobrem ſtatus religioſus nuncupatur ſchola facilius perveniendi ad perfectionem caritatis, ad quam omnes Chriſtiani tendere aſtricti ſunt. Gravius utique Religioſi, & ſceleſtius peccant hoc præceptum violantes, quam Chriſtiani laici. Quoniam viri religioſi uberiori gratiarum & donorum copia a Deo inſtructi, facilius & commodius anguſtam calcare ſemitam evangelicam queunt. Idcirco iſti ſacrilegi, ingrati, atque nequiſſimi Dei ſervi habentur, cum tot talenta a Deo accepta prodigunt, & dilapidant. Quandoquidem a curis ſæculi, a mundi periculis, quibus miſeri Chriſtiani obnoxii ſunt, ſegregati, nihil de victu, & veſtitu cogitare coacti, unice vacare Deo, & proprii inſtituti obſervantiæ facillime queunt. Quare dupliciter vapulabunt, ſi nanciſci perfectionem evangelicam omittent, nedum contemnent.

XII. Diſputare Theologi ſolent, num ſatis ſit trium votorum obſervantia, neglectis aliis legibus quæ ad gravem culpam non obligant: & rurſus controverſantur, num continuata iſtarum legum tranſgreſſio inducat contemptum virtualem, & interpretativum. Verum paucis rem dirimo. Tria vota communia ſunt omnibus ſacris Ordinibus. Quilibet Ordo religioſus ab altero diſtinguitur ſuis peculiaribus ſtatutis, regulis, & conſtitutionibus. Ergo præter tria vota omnibus communia, neceſſaria eſt proprii inſtituti obſervantia, alioquin nullius determinati Ordinis eſſet Religioſus ille qui tria dumtaxat vota ſervaret. Neceſſaria itaque eſt propriæ regulæ, & conſtitutionum obſervantia, ut quis dicatur ſtudio vacare evangelicæ perfectionis.

XIII. Num tranſgreſſio hujus aut illius monaſticæ conſtitutionis iter intercipit perfectionis chriſtianæ? Diſtinguendus eſt animus conſtans, & firmus propriæ profeſſionis implendæ, a tranſgreſſione hujus aut illius legis ex animi ſubreptione, & imbecillitate proficiſcente. Quotidie labimur omnes. Qui ex infirmitate aliquam legem non obligantem ad culpam, ſaltem gravem, violant, ceſpitant, & aliquo modo claudicant in via; at continuo ſurgunt, animumque & vires redintegrant, ut celerius currant: at quia debiles & infirmi ſumus, denuo claudicamus, ac ſimul denuo alas reſumimus plus & minus, prout magis & minus caritatis ignis ardet in corde. Illi igitur qui ob communem infirmitatem aliquam conſtitutionem violant, non ſunt extra perfectionis viam, dummodo animum firmum & conſtantem ſervent propriæ profeſſionis ſervandæ. Contra qui paſſim proprii inſtituti leges peculiares violant, nihil earumdem tranſgreſſiones curantes, & in eadem corruptela perſeverantes, extra arctam ſemitam ſunt, atque latam & ſpatioſam perditionis viam percurrunt. Neque illis quidquam ſuffragatur quod in Conventibus morentur ubi legum obſervantia, ſaltem majori ex parte, in deſuetudinem abiit, quoniam nulla corruptela contra legem præſcribit. Brevi, vota, & conſtitutiones reciproco nexu conjuncta ſunt. Conſtitutiones ſunt votorum præſidia; vota ſunt propugnaculum caritatis. Caritas, vota, & conſtitutiones ſibi mutuas manus porrigunt. Hoc nexu graviter

laſo,

læsa, & disrupto, totum ædificium corruat necessum est. Qui deliberato animo proprias constitutiones indiscriminatim violant, mentiuntur, si jactant aut votorum observantiam, aut caritatis exercitium.

XIV. Tria vota necessaria sunt ad religiosum statum constituendum, & quidem solemni ritu emissa in faciem Ecclesiæ: status quippe iste firmitatem, & stabilitatem includit. Tria hæc vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ bellum perpetuum denuntiant tribus mundi malis, quæ S. Joannes *epist.* 1. *c.* 2. describit. *Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* De his tribus votis mox sermo recurret. Interim si plura hac de re cupis, lege S. Thomam 2. 2. *q.* 186. *a.* 6. & 8.

CAPUT II.

De voto paupertatis.

I. PAupertatis votum est primum vitæ regularis fundamentum. Istius voti materia est abdicatio rerum temporalium manifestata a Christo Domino Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus.* Alia duo consilia virginitatis colendæ, & voluntatis abnegandæ, hominisque auctoritati subjiciendæ, paucis expressit Magister divinus. Verum methodum ipsam, qua Apostoli, primique Christiani executioni evangelicæ paupertatis consilium demandarunt, clare, & distincte *Actor.* 2. describit Evangelista Lucas. *Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia. Possessiones, & substantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat.* Fusius hanc paupertatis formam exprimit *cap.* 4. sanctus Evangelista. *Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una, nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia. . . . Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.*

II. Hæc est illa paupertas bonorum communione fulta, quam Christus in suo apostolico Collegio præjecit ut fundamentum cælestis perfectionis, quæ in caritate sita, amoris & concordiæ vinculo invicem & cum Deo conjungit. Bonorum enim proprietas cupiditatem accendit, & veluti civis seditiosus tumultus, jurgia, & dissidia excitat, corda, animosque sejungit, atque in contrarias abstrahit factiones. Communitas autem, cum omnem auferat proprietatem, radicem quoque contentionum, rixarum, & dissidiorum revellit, & cælestium bonorum communionem inducit. Connexa enim hæc duo sunt. 1. *Erat cor unum, & anima una.* 2. *erant illis omnia communia.*

III. Paupertas generatim accepta plures excipit gradus: quorum alter dominium, & usum cujusque rei ceu propriæ excludit; alter dominium, & usum proprium respuit, capacitatem tamen ad dominium retinet; tertius, qui nec dominium absolute abdicat, nec incapax dominii evadit, sed tantum nulla re tamquam propria utitur; quartus nec dominii, nec usus privationem prodit, sed eam dumtaxat bonorum mensuram admittit quæ ad vitæ sustentationem necessaria est, & cetera omnia rejicit. Ad hos quatuor gradus omnes alii reducuntur. Primum paupertatis gradum nunc vovent Regulares. Tertium nuncupant scholares Societatis. Alios duos quisque vovere potest.

IV. Theologi plurimi hanc exhibent paupertatis monasticæ definitionem: *Votum paupertatis est voluntaria bonorum temporalium abdicatio, per quam vovens ipsorum proprietate privatur.* Alii pressius ajunt: *Est abdicatio dominii.* Quæ finitiones ad Metaphysicæ amussim exactæ paupertatem generatim acceptam describunt, secus ut executioni demandandam. Duo in hoc voto isti distinguunt. Primum essentiale vocant in abdicatione dominii situm. Alterum accidentale appellant, quod usum bonorum spectat. Heinc inferunt connexionem voti paupertatis cum bonorum communitate accidentalem esse, quod de paupertate generatim accepta verum habet: num id ad paupertatem monasticam explicandam sufficiat mox dicam.

CAPUT III.

Regulares voventes paupertatem evangelicam vovent ipsam bonorum communitatem.

I. THeologi, & Canonistæ omnes docent, Regulares vi præcepti ecclesiastici graviter obligantis, bonorum communitati astrictos esse, pulsis peculiis. Quod autem hoc præceptum communitatis ipsam voti essentiam ingrediatur, vel extra divagetur, ad id quod caput disputationis est, perinde

res

res se habet. Nam sive Regulares violent directe votum, dum peculium necessitate sublata retinent, sive præceptum, mortale sacrilegium perpetrant. Quare etiamsi falsum esset quod dicturus sum, non propterea aliquid emolumenti inde perciperent Regulares, cum juxta omnes & Theologos, & Canonistas præcepto gravissimo ecclesiastico observantiæ communis vitæ astricti sint.

II. Et ut id quod dicturus sum, evidentius pateat, ob oculos habeamus necessum est, paupertatis votum generatim acceptum, & ab omni circumstantia præcisum, plures excipere gradus, quorum capite superiore mentio facta est: nec unum præ alio in hac acceptione prodere, nec communitatem includere, aut rejicere. Alterum non minus manifestum est, quodlibet nempe votum solemne materiam certam, & præfinitam sibi vindicare. Quibus constitutis evinco quod proposui.

III. Regulares omnes paupertatem Deo vovent, non incertam, non ad cujusdam metaphysicæ definitionis amussim exactam, quam aliqui sibi effinxere; sed eam paupertatem vovent quæ in eorum regulis determinata est. Hæc prima propositio ineluctabilis est. Paupertas enim latitudinem, & gradus plurimos admittit, ut omnes fatentur, & reipsa constat: ergo voventis intentione determinari debet. Hæc autem determinatio fieri a singulis Regularibus nequit, alioquin tot essent paupertatum genera, quot sunt voventes, & omnia confusa & perturbata essent. Quamobrem omnes sacri Ordines suas regulas habent, in quibus definita est paupertas, quam omnes ejusdem Ordinis profiteri debent. Atqui omnes Regulæ SS. Basilii, Augustini, Benedicti, Francisci, & omnium SS. Patriarcharum pro materia voti paupertatis determinant vitam communem. Ergo Regulares voventes paupertatem vovent communem vitam. Nisi propositio secunda vera sit, sponte cadere causa velim. Possem huc transcribere omnium Regularum textus, quos brevitatis studio prætereo. Satis sit in transcursu indicare in omnibus præfatis regulis similia haberi: *Sint vobis omnia communia, ut legitis in Actibus Apostolorum.*

IV. Verum quamvis hæc argumentatio falsa esset, non propterea, ut dixi, licitum peculium foret Regularibus, cum juxta omnes tum Theologos, tum Canonistas gravissimo præcepto ecclesiastico vitam communem servare teneantur cujusque privati peculii expertem. Heinc Religiosus omnia sua tum præsentia, tum futura sub Religionis dominio ponit, ea conditione & pacto ut Religio de iis bonis in communem omnium Religiosorum usum disponere, ut sibi expediens visum fuerit, queat: & Religio vicissim eodem vinculo se obstringit victum, & vestitum, & omnia necessaria Religioso præstandi. Porro sicut in quolibet contractu una deficiente parte in suo explendo munere, deficiat quoque altera necesse est; ita similiter si Religio in congrua victus & vestitus provisione desit officio suo, continuo in Religioso professo jus oritur naturæ, quemlibet antecedens contractum, victum, & vestitum illum quem Religio tribuere deberet, comparandi. Hoc est totum quod in favorem Religiosorum, & peculii privati dici potest. Ceterum tam Religio, seu superiores Religionum, quam Religiosi gravissimo præcepto obstringuntur redintegrare contractum, si fractum sit, vel observare, si consistat, ut infra dicturus sum.

CAPUT IV.

Decreta Concilii Tridentini, & constitutiones summorum Pontificum urgent Regulares ad exactam vitam communem, pulsis privatis peculiis.

I. PRætermissis antecedentium Conciliorum, & Pontificum decretis, quæ vitam communem Regularibus præcipiunt, rescribam dumtaxat ea quæ Tridentiuum præcipit *sess. 25. c. 1.* „ Quoniam non ignorat „ sancta Synodus, quantum ex Monasteriis „ pie institutis, & recte administratis, in „ Ecclesia Dei splendoris, atque utilitatis „ oriatur, necessarium esse censuit, quo fa„ cilius ac maturius, ubi collapsa est, ve„ tus & regularis disciplina instauretur, & „ constantius, ubi conservata est, perseve„ ret, PRÆCIPERE, prout hoc decreto PRÆ„ CIPIT, ut omnes Regulares, tam viri, „ quam mulieres, ad *Regulæ*, quam pro„ fessi sunt, præscriptum, vitam instituant, „ & componant: *atque in primis, quæ ad „ suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ, „ paupertatis, & castitatis, ac si quæ alia „ sunt alicujus Regulæ, & Ordinis peculia„ ria vota*, & PRÆCEPTA *ad eorum respecti„ ve essentiam*, NEC NON AD COMMUNEM „ VITAM, *victum, & vestitum conservanda „ pertinentia, fideliter observent*: omnisque cu„ ra & diligentia a superioribus adhibea„ tur

„ tur tam in Capitulis generalibus, & pro-
„ vincialibus, quam in eorum visitationi-
„ bus, quæ suis temporibus facere non præ-
„ termittant, ut ab illis non recedatur,
„ cum compertum sit, ab eis non posse ea
„ *quæ ad substantiam regularis vitæ pertinent*,
„ *relaxari*. Si enim illa quæ bases sunt, &
„ fundamenta totius regularis disciplinæ,
„ exacte non fuerint observata, totum cor-
„ ruat ædificium necesse est. "

II. Rursus idem Concilium *cap.* 2. add-
dit: „ *Nemini igitur Regularium* tam vi-
„ rorum, quam mulierum *liceat bona im-*
„ *mobilia*, *vel mobilia*, cujuscumque qua-
„ litatis fuerint, etiam quovis modo ab eis
„ acquisita, tamquam propria, AUT ETIAM
„ NOMINE CONVENTUS *possidere*, *vel* TE-
„ NERE; sed statim ea superiori tradantur,
„ Conventuique INCORPORENTUR. NEC
„ DEINCEPS LICEAT superioribus bona sta-
„ bilia alicui Regulari concedere, etiam ad
„ usum fructum, vel USUM, ADMINISTRA-
„ TIONEM, aut commendam. Administra-
„ tio autem bonorum Monasteriorum, seu
„ Conventuum *ad solos officiales* eorumdem,
„ ad nutum superioribus amovibiles, perti-
„ neat. Mobilium vero usum ita superio-
„ res permittant ut eorum supellex statui
„ paupertatis, quam professi sunt, conve-
„ niat: nihilque superflui in ea sit: nihil
„ etiam quod sit necessarium, eis denege-
„ tur. Quod si quis aliter quidquam tene-
„ re deprehensus, aut convictus fuerit, is
„ biennio activa & passiva voce privatus
„ sit, atque etiam juxta suæ regulæ, & or-
„ dinis constitutiones puniatur. "

III. Clemens VIII. confirmavit Triden-
tini decreta constitutione data anno 1599.
in qua hæc præscribuntur. „ I. Quo *Tri-*
„ *dentini* Concilii decreta de *paupertatis vo-*
„ *to* custodiendo fidelius observentur; præ-
„ cipitur, ut nullus ex fratribus, etiamsi
„ superior sit, bona *immobilia*, vel *mobi-*
„ *lia*, aut *pecuniam*, *proventus*, *census*, *elee-*
„ *mosynas*, sive ex concionibus, sive ex lec-
„ tionibus, aut pro Missis tam in propria
„ Ecclesia, quam ubicumque celebrandis,
„ aliove ipsorum justo labore, & causa,
„ & quocumque nomine acquisita, etiamsi
„ subsidia consanguineorum, aut piorum
„ largitiones, legata, aut donationes fue-
„ rint, tamquam propria, aut *etiam nomi-*
„ *ne Conventus*, possidere possit; sed ea sta-
„ tim superiori tradantur, & incorporen-
„ tur: atque cum ceteris illis bonis, redi-
„ tibus, pecuniis, ac proventibus confun-
„ dantur, *quo communis* inde victus, & ve-
„ stitus omnibus suppeditari possit. II. *Ne-*
„ *que superioribus*, quicumque illi sint, ullo
„ pacto liceat eisdem Fratribus, aut eo-
„ rum alicui bona stabilia *etiam ad usum*
„ *fructum*, vel USUM, *administrationem*,
„ *aut commendam* etiam DEPOSITI, aut CU-
„ STODIÆ nomine concedere. III. Eorum
„ vero quæ ad necessitatem concessa erunt,
„ nullus quicquam possideat ut proprium,
„ neque ut proprio utatur. IV. Qui in
„ præmissorum aliquo deliquerit, pœnas ne-
„ dum a Concilio Tridentino præscriptas,
„ sed alias quoque multo graviores supe-
„ riorum arbitrio imponendas incurrat. V.
„ NULLA *quorumcumque superiorum* DISPEN-
„ SATIO, NULLA LICENTIA *quantum ad*
„ *bona immobilia*, *vel mobilia excusare possit*,
„ quominus culpæ & pœnæ ab ejusdem Con-
„ cilii decretis impositæ, & ipso facto in-
„ currendæ obnoxii sint, ETIAMSI SUPE-
„ RIORES ASSEVERENT, HUJUSMODI DIS-
„ PENSATIONES, aut LICENTIAS CONCE-
„ DERE POSSE: QUIBUS EA IN RE FIDEM
„ MINIME ADHIBERI VOLUMUS. VI. Fra-
„ trum vestitus, & supellex cellarum ex
„ communi pecunia comparetur, & omni-
„ no uniformis sit fratrum, & quorum-
„ cumque superiorum, statuique paupertа-
„ tis quam professi sunt, conveniat. Nihil
„ etiam quod alicui sit necessarium, dene-
„ getur. VII. Quæcumque fratrum vestes,
„ sive laneæ, sive lineæ, omnisque alia
„ supellex in aliquem commodum Conven-
„ tus locum deferantur: ibique ab uno,
„ vel duobus fratribus huic muneri depu-
„ tatis diligenter custodiantur, ut inde su-
„ perioris arbitrio, prout cuique opus fue-
„ rit, subministrari opportune possint. VIII.
„ Omnes etiam superiores, quicumque illi
„ sint, eodem pane, eodem vino, eodem-
„ que obsonio, sive (ut ajunt) pictantia
„ in communi mensa prima vel secunda,
„ nisi infirmitatis causa impediti fuerint,
„ vescantur: neque singulare aliquid, quo
„ privatim quisque in cibum utatur, ullo
„ modo offerri possit. Si quis in ea re
„ peccaverit, nihil ea die alimenti perci-
„ piat, nisi panem, & aquam. IX. Supe-
„ riores omnes etiam Generales, vel qui
„ reditus, aut præstationes particulares ra-
„ tione officiorum habent, eorum accepta,
„ & expensa in libro distincto fideliter, &
„ diligenter adnotari curent; neque in
„ alios usus, quam ratione officii sui ne-
„ cessarios, quicquam expendant. Cum ve-

„ ro

„ ro contigerit ipsos in aliquo Conventu „ commorari, eam pecuniæ quantitatem in „ commune conferant ex qua sibi, & iis „ qui cum ipsis erunt, victus ad præscri- „ ptum regulæ & constitutionum suppedi- „ tetur. X. Nullus ex superioribus loco- „ rum administrationem bonorum, aut alia- „ rum rerum, dispensationemque pecunia- „ rum, & redituum sui Conventus per se- „ ipsum habere, sive exercere possit; sed „ universum id onus tribus fratribus ejus- „ dem Conventus a Generali ita deman- „ detur, ut unus rerum, & bonorum, red- „ ituumque colligendorum, ac exigendo- „ rum curam habeat; alter tamquam de- „ positarius pecunias, ac cetera ab illo col- „ lecta, exacte, & fideliter asservet; alius „ de pecuniis, & rebus a depositario ac- „ ceptis Priori & Fratribus, ac Conventui „ universo de necessariis, mandante tamen „ ipso Priore, non secundum proprium af- „ fectum, sed juxta caritatis regulam, vel- „ uti bonus dispensator, provideat, officio- „ rum hujusmodi confusione penitus inter- „ dicta. XI. Ceterum hi tres tam impen- „ si, quam accepti, singulis mensibus Su- „ periori locali, adhibitis etiam duobus „ vel tribus Fratribus ejusdem Conventus „ probatioribus, rerumque usu peritis, ra- „ tionem reddant. Deinde ipsemet rursus „ præsentibus Priore, & peritis prædictis, „ Generali cum advenerit. Denique ipse „ Generalis in quolibet proximo Capitulo „ generali, saltem coram tribus Judicibus „ ab ipso Capitulo ad hoc constitutis, il- „ lorum omnium, universamque suæ ad- „ ministrationis tam publicæ, quam priva- „ tæ, rationem reddere teneatur: cujus et- „ iam exemplum authenticum ex actis Ca- „ pituli describatur, ad hoc ut ad omne „ mandatum nostrum, vel Sedis Apostolicæ „ transmitti possit. XII. In unoquoque „ Conventu, Fratrum is tantum deinceps „ constituatur, & in posterum retineatur „ numerus qui vel ex reditibus illius pro- „ priis, vel ex communibus consuetis, vel „ etiam singulorum eleemosynis, aliisque „ quibuscumque obventionibus in commu- „ ne, ut præfertur, conferendis commode „ possit sustentari. Reditus vero, & su- „ pradicta omnia in communi loco, ac tu- „ to diligenter asserventur. XIII. Superio- „ ribus autem, *ne Concilii Tridentini, aut* „ *hæc nostra decreta declarare, interpretari,* „ *aut relaxare ullo modo possint, omnino in-* „ *terdicimus, & prohibemus, decernentes ir-* „ *ritum &c.* Si quis autem contra præ- „ sumpserit attentare, is eo ipso omni gra- „ du, officioque privatus, & ad ea perpe- „ tuo inhabilis existat. "

IV. Urbanus VIII. confirmavit præfatam Clementis VIII. constitutionem, ut habetur in Bullario Romano *Tom. 4. pag. 63.* Et Paulus V. Gregorius XV. Alexander VII. & Innocentius X. confirmarunt Clementis, & Urbani constitutiones. Istorum Pontificum testimonia prætereo ne sim longus.

V. Tandem Innocentius XII. & Tridentini decreta, & antecessorum Pontificum constitutiones confirmavit, atque adversus falsa & erronea commenta roboravit, omnemque tergiversandi & cavillandi radicem averruncavit. Decreta hæc habentur in Bullario ejusdem Pontificis *pag.* 267. & seqq. Initium decretorum hoc est. *Sanctissimus &c. Ut regularis disciplina ad Religiosorum salutem, & totius christiani populi ædificationem utilitatemque sarta tecta custodiatur, ac vigeat, ac sicubi collapsa est, adjuvante Domino, reparetur; constituit, & declaravit, se licentiam recipiendi Novitios in singulis approbatis Ordinibus benigne concessurum; dummodo tamen, quæ pro regulari vita recte instituenda, tam a sacrosancta* TRIDENTINA SYNODO, *quam a Prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, præcipue vero fel. record.* CLEMENTE VIII. *in decretis generalibus pro Regularium reformatione, nec non* INNOCENTIO X. *&* ALEXANDRO VII. *pro Novitiorum receptione, & Professorum educatione salubriter constituta sunt: quibus omnibus firmiter inhæret Sanctitas sua, eaque quatenus opus sit* CONFIRMAT, *& renovat (salvis tamen in hac parte singulorum Ordinum statutis, seu aliis ordinationibus ab Apostolica Sede in* FORMA SPECIFICA, *post eadem decreta forsitan approbatis, aut editis) exacte, & inviolate serventur.*

VI. Omissa fuerat in Disciplina Apostolico-monastica illa periocha (*salvis tamen in hac parte* &c.) utpote non necessaria, tum quod non exactam communitatem spectat, tum quod de approbatione *in forma specifica* sermo est, qua approbatione compertum est, nullas Regularium constitutiones peculium permittentes post Clementem VIII. fuisse confirmatas. Hoc jam jam clarius patebit. Quæ sequuntur igitur causam dirimunt.

VII. *Quocirca sacra Congregatio ab eodem sanctissimo Domino nostro super disciplina regula-*

gulari ſpecialiter deputata . . . . de mandato Sanctitatis ſuæ præſentis decreti tenore denuntiat omnium & ſingulorum ordinum Regularium . . . . Superioribus, tam Generalibus, quam Provincialibus quocumque nomine nuncupentur, ceteriſque ad quos ſpectat, ut in unaquaque Provincia, per Italiam & Inſulas adjacentes, quamprimum deputent aliquos Conventus, quos magis actos conſuerint, vel unum ſaltem, ibique auctoritate apoſtolica ſtatuant omnimodam obſervantiam Regulæ, & Conſtitutionum cujuſcumque Ordinis, & decretorum apoſtolicorum, præcipue vero EXACTÆ VITÆ COMMUNIS. *Poſtquam vero regularem obſervantiam, & ſignanter quoad* EXACTAM VITAM COMMUNEM, CUM EFFECTU *ſtabilitam fuiſſe, tam ex eorumdem ſuperiorum Generalium, ſeu Provincialium relatione, quam Præpoſiti, & fratrum in præfatis Conventibus degentium,* JURE JURANDO FIRMATO TESTIMONIO . . . . *eidem ſacræ Congregationi ſufficienter conſtiterit, tunc Sanctitas ſua antedictam licentiam, quam hactenus diſtulit, Novitios ibidem recipiendi benigne concedet . . . .*

Porro ne regularis diſciplina, dum in Conventibus jam erectis ſtatuitur, relaxetur in erigendis, & quod una ex parte conſtituitur, ſimul ex altera deſtruatur; ſacra Congregatio, Sanctitate ſua ſimiliter approbante, ſtatuit, atque decrevit, nulla impoſterum Monaſteria, Collegia, Domos, Conventus, aut alia Religioſorum loca fundari, erigi, aut quovis modo inſtitui debere, niſi ſub EXPRESSA OBLIGATIONE EXACTÆ VITÆ COMMUNIS *ab omnibus Religioſis ibi commorantibus perpetuo, & inviolate ſervandæ, ac præterea nullas deinceps admittendas hujuſmodi fundationes, niſi præter alia ad id requiſita, prius legitime conſtiterit, adeſſe annuos reditus, vel certam eleemoſynarum ſpem, quibus duodecim ſaltem Religioſi in* EXACTA VITA COMMUNI *commode valeant ſuſtentari.*

VIII. Perpendat nunc, quæ ſequuntur, qui contra me ſcribens, ait, *cate, & de induſtria* præteriiſſe ſupra indicatam periocham: *ſalvis tamen* &c. perpendat, inquam, quæ ſequuntur in decreto Innocentiano.

IX. *Non obſtantibus circa præmiſſa* OMNIA & SINGULA *conſtitutionibus, & ordinationibus apoſtolicis, nec non quorumcumque Ordinum* STATUTIS, *conſuetudinibus, privilegiis, ceteriſque contrariis quibuſcumque.*

Ad extremum eadem ſacra Congregatio Regulares omnes, cujuſcumque Ordinis, & Inſtituti ſint, SANCTITATIS *ſuæ verbis ſerio admonet, & in Domino obteſtatur, ut omni mora poſtpoſita, ſicut filios obedientiæ decet, ad Regulæ, quam amplexi ſunt, præſcriptum, vitam inſtituant, & componant, decretiſque apoſtolicis pro* ÆTERNA *illorum* SALUTE *editis, ſincere, fideliterque pareant. Nec ab eorum obedientia inanibus interpretationibus, & fallaciis, aut* RELAXATIONUM PRÆTEXTIBUS AD EXCUSANDAS EXCUSATIONES IN PECCATIS *adduci ſe ſinant. Sed profeſſionis ſuæ memores, qua ſe totos Dei obſequio manciparunt, ſuſceptæ chriſtianæ perfectionis iter, arduum quidem, ſed divinæ caritatis dulcedine aſperſum, abjectis terrenarum rerum curis alacriter proſequantur.*

X. Tandem ne prætextu ſilentii, & tolerantiæ Sedis apoſtolicæ quiſpiam honeſtare contrariam corruptelam poſſet, ſequens edidit idem ſummus Pontifex Innocentius XII. decretum inſertum citato Bullario *pag.* 309. cujus initium eſt, *Debitum paſtoralis officii*, in quo hæc inter alia habentur.

XI. *Sicut non ſine gravi animi noſtri moleſtia accepimus, tametſi decretorum hujuſmodi obſervantia in pleriſque religioſorum virorum Monaſteriis, ſeu Conventibus proſpere ac feliciter introducta fuerit, atque exinde inibi uberior in dies electi ſanctorum operum frumenti meſſis benedicente Domino exurgat; non eoſdem tamen alibi cæleſte idem ſemen afferat fructus, neque enim ceſſavit, nec adhuc ceſſat humani generis hoſtis in agro Domini ſuperſeminare zizania, quæ Patrisfamilias ſementem ſuffocant: hinc eſt quod nos prophetici illius moniti memores:* Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam: *ut conſtans enixaque voluntas noſtra inceptum opus hujuſmodi peculiari ſtudio, ſummaque animi contentione proſequendi magis ac magis innoteſcat, omniſque* TRANSGRESSORIBUS VANO, FALSOQUE SILENTII NOSTRI PRÆTEXTU *ſeſe excuſandi occaſio penitus præcidatur, motu proprio prædictam Congregationem Cardinalium, & Prælatorum ſuper diſciplina regulari, tenore præſentium perpetuo approbamus &c. . . . Ipſius autem Congregationis a nobis ſic confirmatæ facultates iſtæ eſſe debeant . . . . deſignandi, ac deputandi pro Novitiatibus, & Profeſſoriis Conventus, Monaſteria, Collegia, ac Domos &c. . . . Decreta tum fel. record.* CLEMENTIS *Papæ VIII. Prædeceſſoris noſtri ſuper reformatione Regularium . . . . potiſſimum vero* EXACTÆ VITÆ COMMUNIS *obſervantiam promovendi, atque ad hunc effectum dumtaxat novas quorumcumque Conventuum,*

Mona-

Monasteriorum, Collegiorum, & Domorum hujusmodi fundationes diligenter examinandi, ne ulla scilicet in posterum religiosorum virorum loca fundari, erigi, aut quovis modo institui contingat, nisi in quibus eadem VITA COMMUNIS *juxta ultimum dictorum decretorum præscriptum perpetuo & exacte servari valeat &c.*

Non obstantibus &c. quorumvis Ordinum, Congregationum, Societatum, & Institutorum, aliisque quibusvis etiam juramento firmatis, CONFIRMATIONEQUE APOSTOLICA, *vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis, & literis apostolicis eisdem Ordinibus, Congregationibus, Societatibus, & Institutis, illorumque superioribus, & personis, ac aliis quibusvis sub quibuscumque verborum tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, efficacissimis, & insolitis clausulis irritantibus, ac aliis decretis in genere, vel in specie, vel aliis quomodolibet in contrarium concessis, confirmatis, & innovatis &c.*

XII. Tandem Innocentius XII. Congregationem peculiarem instituit quæ juramentum exactæ communitatis servandæ præstandum a Regularibus recipiat, antequam facultatem impertiat admittendi ad Religionem. Operæ pretium existimo subjicere istius formam juramenti. Est autem tenoris sequentis:

Exemplar formularii quod jurant Regulares servandæ exactæ communitatis.

Nos infrascripti fidem facimus, & in VERBO VERITATIS *testamur, quod in hoc Conventu N. stabilita est* PERFECTA BONORUM COMMUNITAS, *& omnia bona Fratrum particularium, tum quoad* OMNES PECUNIAS, *tum quoad vestes, & alia, sive sint census vitalitii, sive eleemosynæ ex prædicationibus, sive undequaque provenientia,* OMNIA SINT CONFUSA *cum bonis & reditibus Conventus, & ipsis incorporata juxta decreta sanctæ memoriæ* CLEMENTIS VIII. & INNOCENTII XII. *& sacræ Congregationis Disciplinæ, ita ut ex ipsis omnibus æqualiter provideatur tam tempore sanitatis, quam infirmitatis. Et est stabilita Vestiaria communis, in qua repositæ sunt omnium Fratrum vestes, ac omnia quæ ad communem usum sunt: ex qua Vestiaria omnibus æqualiter providetur juxta uniuscujusque Fratris indigentiam. In hoc etiam Conventu ultra bonorum supradictorum perfectam communitatem viget regularis observantia secundum vigorem constitutionum nostrarum. Et Novitii in hoc Conventu religiose enutriuntur, & educantur in omnibus exercitiis ad statum Religionis nostræ spectantibus, & tam de die, quam de nocte probantur. Quare humiliter supplicant infrascripti, cum* JURAMENTO *omnia supradicta affirmantes, sacræ Congregationi Disciplinæ regularis pro licentia recipiendi juvenes ad habitum. Actum die &c. anno &c.*

XIII. Hoc est juramentum quod sacræ Congregationi super Disciplina regulari exhibent Regularium Superiores quoto biennio, aut triennio, ut facultatem recipiendi juvenes ad habitum Religionis ab eadem sacra Congregatione obtineant. Hypothesim formemus, in qua Romana Sedes possit, & velit præcipere vitam communem, omni privato peculio vacuam. In hac hypothesi posset ne clarioribus verbis, luculentioribus, & urgentioribus clausulis uti præ iis quas adhibuit in rescriptis decretis? Quo ergo se recipient oppositum opinantes? Invenire ne possunt ipsi aut expressiones luculentiores, aut formulas efficaciores præcipiendi exactæ communitatis observantiam? Negabunt ne Romanæ Ecclesiæ potestatem præcipiendi perfectam rerum communitatem? Nulla hic ad effugium rima patet.

CAPUT V.

Communitate sublata, nec votum obedientiæ, nec regularis disciplinæ observantia consistere diu valent.

I. VIolatio paupertatis est scopulus ad quem facillime impingunt viri claustrales. Heinc tam antiquæ, quam posteriores Religiones passæ sunt plus & minus relaxationem. Nihilominus sacrorum Ordinum Institutores non modo hanc paupertatem exacta vita communi circumscriptam non mitigarunt, sed fortioribus præsidiis munierunt. Ordines mendicantes videntes collapsam disciplinam monasticam ob redundantes divitias, rejecerunt divitias, & reditus etiam in communi possidendos, & mendicato vivere statuerunt. His succedere Clerici Regulares, qui collapsam Mendicantium disciplinam spectantes ne huic vicissitudini obnoxii & ipsi essent, paupertatem adeo severam præscripsere, ut alii nec pro Missarum celebratione oblationes recipere, alii nec petere eleemosynas statuerint. Cur hoc? Paupertatis consilium liberum est. Divitias possidere nihil mali absolute præfert. Sacrorum Ordinum Patriarchæ tot sæculorum

experimento didicere istius vitæ communis observantiam difficillimam esse, & facillime a voventibus violari. Illorum caritatis erat hanc temperare paupertatem, peculia, & census vitalitios permittere, ut hac via occasiones peccandi a subditis suis removerent. Quando enim lex de re libera, & innoxia difficile a subditis servatur, sapientis legislatoris est aut eamdem tollere, aut eam temperare, & communi usui accommodare.

II. Contra, omnes ad unum Patriarchæ non modo paupertatis legem non relaxarunt, sed severius eam roborarunt, & novis præsidiis munierunt. Cur nemo SS. Patriarcharum peculia, & reditus privatis Religiosis concesserunt? Cur illa severissime prohibuere omnes nullo excepto? Opponant mihi vel unum Patriarcham qui peculia, & reditus privatos concesserit; & fasces illis submittere, atque victoriam canere volo.

III. Quid ergo causa est cur omnes sancti Patriarchæ huc conspirarunt ut unanimi consensu hoc paupertatis votum restringerent, arctarent, atque omni excogitabili modo firmarent? Quia sublata communis vitæ paupertate, concidat exactæ obedientiæ votum, & disciplinæ regularis observantia necesse est. Siquidem professio vitæ regularis, ad paupertatem quod attinet, contractus mutuus est, ut indicavi, vi cujus subditi omnia bona & præsentia, & futura solemni ritu Religioni cedunt; Religio vicissim eodem sacro vinculo se astringit alendi, vestiendique subditos tum sanos, tum infirmos. Si Religionum Prælati oppignoratam fidem non solvunt, subditis omnia necessaria ministrantes, necessario consequitur, subditos obedientiæ vinculo solutos esse, quantum ad comparanda ea quæ pro victu & vestitu necessaria sunt. Ergo sublata communitate, obedientiæ votum, atque adeo ipsa disciplina regularis corruit.

IV. Industriæ, labores, media quæ subditi adhibent ut peculium acquirant, sæpissime Religioni non congruunt. Si Prælati impedire ea pertentant, subditi jus naturæ opponunt sibi prospiciendi in victu & vestitu a Prælatis non collato. Quandoquidem in claustris, a quibus exulat perfecta communitas, pro vestibus aliqua summa traditur, alibi major, alibi minor, quæ pro integro non sufficit. Cellarum supellex integra saltem non datur. Pro itineribus, pro epistolis aut parum, aut nihil. Pro infirmitate curanda quædam, ut in hospitali, porriguntur, & qui non habent unde sibi subveniant, miserrime languent. Qui vero abundant, absit ut infirmis fratribus quidquam tribuant. Heinc alii in penuria summa decedunt; alii morientes plurimam pecuniam relinquunt. Quibus auxiliis compararunt ingentia peculia?

V. Fac Prælatos prohibere subditis ineptis ne conciones habeant, quia ea morum probitate non sunt prædita quæ requiritur ut extra claustra Christianis exemplo sint, ne Monialium Confessiones audiant, ne se negotiis terrenis immisceant, ne patrocinia ambiant, ne vagentur per civitates: continuo inclamant subditi: si hæc lucra amittimus, quis nobis vestes, quis epistolarum, itinerum, infirmitatum expensas solvet? Quis *chocolate*, quis *tabaccum*, quis tot alia aut necessaria, aut congrua porriget? Census vitalitii aut exigui, aut nulli sunt &c. communi patrimonio nobis non providetur: ergo naturæ jure, quod omne votum antecedit, hæc nobis comparare juste possumus. Quid heinc? Litterarum rudes, morum integritate, vel prudentia destituti e claustris exeunt, concionantur imperiti, confessiones audiunt indocti, negotia tractant inepti. Illi favores & patrocinia aucupantur; isti præfecturas & officia ambiunt. Si Prælati interdicere velint, subditi opponunt, ut dixi, jus naturæ.

VI. Mala, scandala, disciplinæ relaxatio, & alia absurda, quæ heinc proficiscuntur, nolo meis verbis exprimere. Dionysius Carthusianus de *Refor. Claus.* c. 16. hæc scribit: *Ex peculio tamquam ex venenosa radice multa peccata proveniunt, ut puta contumacia, superbia, contentio, partialitas, avaritia, vanagloria, invidia, mendacium, luxuria. Quoniam abundantes in peculio ad resistendum suis superioribus fiunt audaces, nec disciplinam, & correptionem patienter suscipiunt, partialitates efficiunt, & interdum comessationibus & ebrietatibus vacant, ex quibus ad vitia carnis labuntur, & votum suum de castitate servanda sceleratissime frangunt.* Quid si nos hac scribendi libertate uteremur? Similia, & graviora absurda ex peculio manantia describunt Trithemius, Nyder, S. Antoninus, Cajetanus, & communiter Theologi. En rationum momenta cur sancti Patriarchæ etiam ultimæ ætatis peculio bellum indixere. Alias austeritates, ut jejunia, vestitum asperum, & plura alia pœnitentiæ exercitia aut linierunt, aut sustulerunt. Communitatem vero bonorum, licet agnovissent fuisse lapidem offensionis ad quem plures impe-

impegerunt, non modo non liniere, ſed, ut dixi, ſeverius illam præceperunt: quia hac exacta bonorum communitate ſublata, corruat univerſa diſciplina monaſtica oportet.

CAPUT VI.

Quam hoſtiliter pugnent cum voto paupertatis monaſticæ cenſus vitalitii. Excuſationes, & ſophiſmata quibus incruſtari peculiorum corruptela ſolet.

I. DIvitiæ, & paupertas evangelica non minus opponuntur quam caſtitas, & luxuria. Quare Chriſtus dixit: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus.* Vendere, & retinere nonne invicem hoſtiliter pugnant? Nonne hæc duo: vendere omnia, ut omnes Patres interpretantur, & ipſum Evangelium clare & perſpicue ediſſerit; & retinere aliqua, chimæram monſtroſam conſtituunt? Et tamen chimæra hæc familiaris eſt. Antequam profeſſionem juvenes edant, cenſus vitalitios ſibi reſervant ditiores, aut minores, prout domeſticum patrimonium permittit.

II. Reponunt ſe reſervare hos reditus non ſibi, ſed Religioni. Religio enim abſolutum dominium horum redituum habet; Religioſi vero purum merumque uſum facti ex licentia, & facultate Superiorum. Dominium autem, non merus uſus facti cum paupertatis voto pugnat. Recte & venuſte. Quid appetitiones noſtras explet, & ſaturat, dominium, an uſus? Dominium abſolute ſterile eſt, & unice appetitur propter uſum. Si ſepares ab uſu dominium, hoc futile, & vanum evadit. Ego facillime tibi perfectiſſimum dominium concederem, dummodo uſum pecuniarum ſemper Religio haberet? Quid tibi hoc in caſu dominium prodeſſet? Si maritus dominium, alter uſum haberet uxoris, is ne caſtitatem ſervaret? Maritus cum ſuo dominio continens eſſet & caſtus, alter cum ſuo ſolo uſu facti venerem expleret.

III. Inſiſtunt. Superior ad nutum revocare hunc uſum valet. Peregregie. At numquam revocat, ut experientia conſtat. Si revocare ad nutum Superiores peculii privati uſum valent, cur reipſa non revocant? Cur communitatem exactam non invehunt? Cur Regulis, & tot Conciliorum, & ſummorum Pontificum decretis non parent? Reſponſum preſſum, & perſpicuum exhibito.

CAPUT VII.

De ludis Regularium, & aliis quæ cum voto paupertatis pugnant.

I. QUÆST. I. *Liciti ne ſunt Regularibus ludi alearum, & ſortis?* RESP. Ludis, qui in jocoſo ſermone, factiſque ludricis ſiſtunt, ut qui corpus exercent, quique ad ſpiritum exhilarandum, vireſque inſtaurandas directi ſunt, indulgere Religioſos poſſe, omnes cum S. Thoma 2. 2. *q.* 168. *a.* 2. concedunt.

II. Contra Theologi, & Regulæ omnes a Sede apoſtolica approbatæ ludos alearum ſeveriſſime Religioſis voto paupertatis devinctis prohibent. Nomine *aleæ* omnes ludi ſortuiti intelliguntur. Quid quod ludi iſti ipſis Chriſtianis omnibus vetiti ſunt; immo omnes ethnici Philoſophi ludos ejuſmodi execrati ſunt, ut *Tom.* VII. Theologiæ Chriſtianæ palam feci? Conſtitutiones O. P. ad carceris pœnam damnant Fratres *qui inventi fuerint ad taxillos luſiſſe*, non ſecus ac reos carnis, furtique. Ludus fortuitus ſolius avaritiæ, & deſiderii diteſcendi fructus eſt. Quid magis evangelicæ paupertati adverſum quam deſiderium hoc divitias augendi?

III. QUÆST. II. *An paupertatis voto repugnet quod Regulares habeant inſtrumenta argentea, ut cochlearia, cultrum, furcinulam, arculam pro tabacco, horologia, idque genus ſimilia?* RESP. Hæc omnia ſolemni paupertatis voto opponuntur, ſtatumque monaſticæ diſciplinæ evertunt. Paupertas enim & auri, argentique pretioſitas directe pugnant. Comperta hæc ſunt natura ſua. Omnes Regulæ monaſticæ uſum auri argentique in ejuſmodi inſtrumentis prohibent. Conſtitutiones O. P. *diſt.* 1. *c.* 10. hæc præſcribunt. *Nullus Frater aut Soror Ordinis noſtri, cujuſcumque gradus* (N. B.) *aut conditionis exiſtat, uti debet cochlearibus, & inſtrumentis aureis, vel argenteis, aut etiam ex lapidibus pretioſis, ſive in menſa, ſive in cingulis, ſive in cappis, cultris, vel eorum vaginis, ſive in quocumque alio genere rerum utenſilium. Qui autem tranſgreſſores reperti fuerint, iiſdem inſtrumentis omnino priventur, & illa communitati applicentur, & GRAVITER præterea tranſgreſſores puniantur.* Gravis punitio gravem culpam ſupponit. Nec opponas, conſtitutiones iſtas ad culpam non obligare. Utique ad culpam non obligant quæ extra vota ſunt. At reſcripta conſtitutio votum paupertatis

pertatis exponit. Votum autem istud ad culpam, & quidem gravem astringit. Usum ergo adeo communem damnare audes? Non ego, sed disciplina regularis, sed vota, quæ distinxerunt labia tua Deo, præfata omnia detestantur. At Religiosi docti, & probi his uruntur instrumentis? Quid inde? Isti gravius peccant, quia sua doctrina, & probitate gravius scandalum ceteris pusillis ingerunt.

CAPUT VIII.

Quam gravis sit Prælatorum obligatio invehendæ communitatis. Quid agere debeant Regulares degentes in claustris, ubi pulsa vita communi peculia serpunt. Et an juvenes suscipere habitum religiosum in his locis licite queant?

I. QUÆST. I. *Sunt ne in continuo statu peccati mortalis Prælati Regularium, qui sincero animo, & totis viribus non conantur instaurare vitam communem ubi collapsa est?* RESP. Adfirmant omnes Patres, omnes Regulæ monachales, Concilia omnia, & tandem ex adductis constitutionibus pontificiis id luculentissimum est. Si ratiociniis meis, quantumvis validissimis, & invictissimis id confirmarem, rigorismi, & infamatoris censuram non declinarem. Quare in medium adducam quæ non modo viri sancti, sed alii non tantæ existimationis Theologi docent.

II. D. Antoninus (3. p. tit. 16. cap. 1.) *Satis credo quod qui se reperiunt in Monasteriis, ubi non vivitur in communi, si Prælati sunt, & non faciunt quantum est eis possibile sine notabili scandalo, ut vivatur in communi, eos non esse in statu tuto.*

III. Joannes Excuria (in tract. de Reform. p. 3. art. 2.) *Omnes Prælati tam majores, quam minores, singuli videlicet respective pro sui dignitate, officio, commissione, aut facultate, de debito justitiæ tenentur subditos suos Religiosos deformate viventes ad vitæ regularis observantiam reformare. De ipsorum enim manibus sanguis subditorum requiritur.*

IV. Sylvester (verb. Religios. 6. §. 7.) *Si Prælatus non facit quantum potest sine magno scandalo ut vivatur in communi, non est in tuto statu.* (arg. dist. 83.).

V. Ludovicus Lopez de Texeda (lib. 2. tract. 2. cont. 7. dub. 2. n. 24.) *Addo, Religionum Prælatos ex meritis officii teneri debitam adhibere diligentiam ut Religiosi subditi vitam transigant in communi: & ideo tenentur valde esse solliciti de necessariis illis conferendis pro victu, & vestitu. Quare si illa non tribuant, cum commode possint, peccant mortaliter, & sunt indigni Prælatorum officio, & debent deponi: quia tribuunt ansam Religiosis ut peculia quærant, & votum laudabile paupertatis infringant.*

VI. Thomas Sanchez (in Dec. lib. 7. cap. 19. n. 27.) *Tertio deducitur, non esse in bono statu Prælatum qui in quantum potest absque gravi scandalo, non nititur Religiosos vivere in communi, ac superfluos usus vitare.*

VII. Valentia (2. 2. disp. 2. q. 4. a. 2.) *Quarto sequitur esse in malo statu tam Prælatos, quam subditos, qui non agunt vitam communem, quando ex reditibus communibus possunt sufficienter vivere.*

VIII. Francisc. Pellizarius (Tract. de Monial. cap. 4. sect. 1. qu. 4.) *Colligitur ex Sanchez asserente cum S. Antonino, & Sylvestro, quod sicut Prælatus Regularium non est in bono statu, si quantum potest absque gravi scandalo, non nititur Religiosos in communi vivere, ac superfluos usus vitare, sic nec sunt in bono statu subditi resistentes, non quod nequeant sufficienter vivere, sed quod velint abundare, & liberius disponere. Hoc enim adversatur voto paupertatis.*

IX. Joannes Baptista Lezana (quæst. Reg. cap. 18. n. 14.) *Prælati qui in quantum possunt, non curant suos subditos vivere vita communi absque peculio, aut proprio, & superfluos usus vitare, non sunt in bono statu conscientiæ. Ratio est, quia votum paupertatis id requirit, summique Pontifices, & Concilia id præcipiunt.*

X. Gabriel a S. Vincentio (de Just. & Jur. disp. 3. qu. 10. n. 132.) *Superior peccat graviter non providendo subditis de necessariis, tum quia præbet occasionem relaxationis Religionis dando occasionem introducendi peculium, tum quia privat subditos jure quod habent ad bona Monasterii.*

XI. Thomas a Jesu (spécul. Relig. par. 4. c. 2.) *Concludo, Prælatum moraliter peccare, qui non curat ut communis vitæ ratio in Monasteriis servetur. Idem esto judicium de eo qui communem vitam jam laxatam, quantum in se est, ad pristinam observantiam non conatur reducere; quin etiam ipsi subditi, qui Prælatis vitam communem restaurare volentibus contradicunt, eadem culpa multantur. Primo contraviantur ipso facto decretis Conciliorum, & Pontificum, a quibus hujus vitæ observantiæ districte præcipitur. Secundo quia ubi vita communis non observatur, Monachi variis animæ*

periculis circa transgressionem voti paupertatis exponuntur. Tertio quia communis vitæ observantiam Prælati reformare negligentes contraveniunt justitiæ legali, quia ex officio tenentur bono communi consulere. Insuper dispensatione sibi commissa abutuntur, & peccant contra fidelitatem, & sæpe contra justitiam distributivam.

XII. Servatius Lairvelz gravissimus unaque piissimus auctor in sua Optica Regularium (specul. 12.) *Certum mihi est esse in continuo peccato mortali eos Prælatos qui quantum possunt sua Monasteria non reformant, quique ad vitam communem Religiosos suos, quantum possunt, non reducunt.*

XIII. QUÆST. II. *An subditi Regulares resistentes introductioni vitæ communis, pulsis peculiis, sint in statu peccati mortalis?* RESP. Ex iis quæ dicta sunt, patet evidenter resolutio propositæ quæstionis. Nihilominus in majorem confirmationem, quæ docent & citati, & alii auctores, subjiciam.

XIV. D. Antoninus (3. p. tit. 16. c. 1.) *Si subditi sunt, & resistunt huic bono cum attentatur, non quia non possunt vivere sufficienter, sed quia volunt abundare, & de suis suo modo facere, videntur esse in malo statu, cum sæculariter vivant, & velint in malo statu perseverare.*

XV. Cardinalis de Turre Cremata in Regulam D. Benedicti (Tract. 94.) *Gravissime peccant qui reformationi hujusmodi abusuum temere resistunt in Monasteriis, & se, & alios defendunt ne ab hujusmodi labe purgentur.*

XVI. Sylvester (v. Rel. 6. §. 7.) *Subditi vero dictæ communitati resistentes, non quia non possunt sufficienter vivere, sed quia volunt abundare, videntur esse in malo statu.*

XVII. Thomas Sanchez (lib. 7. cap. 22. num. 27.) *Similiter peccant mortaliter subditi dantes peculii causam resistendo vitæ communi, cum illis necessaria ministrentur, & similiter graviter murmurando, & magis querelas fundendo.*

XVIII. Lezana (quæst. reg. c. 6. n. 60.) *Addendum tamen est, & valde notandum, Religiosos paratos esse debere ad recipiendam reformationem, & introductionem vitæ communis, si a Prælatis de novo instituatur, seu restauretur, nec posse ullo modo resistere sub gravissimo peccato mortali. Ratio est, quia cum vita communis obliget sub peccato mortali omnes Religiosos, ab illa excusari non possunt, nisi quia Prælati Monasteriorum non provident illis de necessariis ad victum: unde constando prædictis necessitatibus sufficienter providendum fore, nulla remanebit ratio excusationis. Et hæc est communis ratio Theologorum.*

XIX. Thomas a Jesu (specul. Relig. p. 4. cap. 21.) *Graviter peccare dixi, quia nolunt reformationi vitæ communis acquiescere, nempe propter grave damnum emergens ex eorum contradictione.*

XX. Franciscus Lopez (lib. 2. tract. 2. contr. 7. dub. 7. n. 24.) *Religiosi autem tenentur ex merito suæ professionis & status de communi vivere, & contenti esse his quæ a Religione ministrantur.*

XXI. Angelus Pistachius Castelli (tr. 4. de voto pauper. cap. 4. num. 5.) *Subditi resistentes vitæ communi peccant mortaliter.*

XXII. Alteserra (Orig. Monast. lib. 1. cap. 15.) *Monachi compelli possunt ad reformationem juxta præscriptum regulæ quam professi sunt. Nec tueri se possunt in observantia longi temporis, quia contra ea quæ sunt de substantia vitæ regularis, nulla est præscriptio temporis, neque dispensatio.*

XXIII. Emmanuel Rodericus (Tom. 2. q. 63. art. 3.) ubi relato Tridentini decreto (§. 25. cap. 2.) hæc infert: *Ex qua Decretali colliges, quod Religiosi debent, & tenentur reformare seipsos ad præscriptum regulæ quam professi sunt*: & art. 4. *Peccant Superiores negligentes instruere, seu reformare, & magis contravenientes reformare volentibus, & etiam singulares impedientes ea quæ contraveniunt menti, & verbis Concilii, quod est peccatum.*

XXIV. Caramuel in Reg. D. Bened. n. 630. *Qui vota emisit in Monasterio irregulari, hoc est ubi contra regulam abusus irrepserunt, tenentur reformationi subjacere, & obedire Antistiti abusus illegitimos eliminanti.* Sic loquitur Caramuel; & in hac controversia adeo sibi constat, ut in Theolog. Regul. n. 631. hæc scribat: *Quam periculose se fallant qui existimant ex vi voti non teneri ad vitam communem, eo quod tempore suæ professionis non servabatur in Monasterio.*

XXV. Ultimo loco adduco Capitulum Ordinis Præmonstratensis sub doctissimo Joanne le Paige celebratum, quodve insertum habetur in Bibliotheca Præmonstratensi (lib. 5. pag. 1019.) *Reverendus Dominus Abbas Religiosos suos ad vitam communem reducat, revocetque . . . & ne quis sibi in hoc blandiatur, & Superiorum obtrudat licentiam, audiat Innoc. III. in cap. Cum ad Monasterium: Nec æstimet Abbas quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare . . . & Concilium Tridentinum sess. 25. in decreto*

de Regularibus &c. Quo fit ut ſint in malo ſtatu, labanturque turpiter tam Prælati, quam ſubditi Religioſi, per quos ſtat quominus omnes in Monaſterio vitam communem ducant. Quid plura? Vix vel unicum alicujus nominis Theologum reperire licet qui oppoſitum doceat.

XXVI. Ex his omnibus hoc pacto concludo. Juxta commune Theologorum placitum Prælati Regularium ſub graviſſimo peccato mortali tenentur pro viribus vitam communem peculio vacuam invehere. Hæc *prima* propoſitio certiſſima eſt. *Secunda.* Omnes ſubditi ex lege ad peccatum mortale obligante tenentur animo parati eſſe ad vitam communem peculii expertem ſuſcipiendam, ut communiter omnes vel benigniores docent. Ergo alterutrum neceſſario conſequitur. Aut Prælati in extremo damnationis periculo verſantur, propterea quod præceptum graviſſimum introducendæ vitæ communis pro viribus implere non conantur; aut ſubditi ſunt veri proprietarii, quod Prælatis ſuis invehere bonorum communitatem ſatagentibus reſiſtunt, vel contumacem obſiſtendi voluntatem produnt, ob cujus repugnantiæ ſcandalum vitandum Prælati ab implendo officio ſuo deſiſtunt. Nullus hic tergiverſandi locus ſupereſt. Si plura cupis, lege *Diſcip. Apoſt. Monaſt. Diſs. 3. c. 4.*

XXVII. QUÆST. III. *Quomodo ſe gerere debeant Regulares qui in iis Conventibus commorantur ubi ſublata vita communi, peculiorum peſtis ſerpit, ut propriæ conſulant ſaluti?* RESP. Rationem propriæ conſcientiæ dirigendæ, & peculii habendi vix ego deſignare valeo. Reſcribam quæ celeberrimus Joannes de Turre Cremata Cardinalis in Commentariis in Regulam S. Benedicti *cap. 94.* docet his verbis.

XXVIII. *Graviſſime peccant qui reformationi hujuſmodi abuſuum temere reſiſtunt, & ſe, & alios defendunt ne a tali labe purgentur. Ratio eſt, quia iſti ſunt formaliter contemnentes remedia ſuæ ſalutis, & tale peccatum eſt in Spiritum ſanctum. Unde illi qui vivunt in Monaſteriis deformatis, quintuplicis ſunt generis. Quidam enim dolenti, & amaro ſunt animo, quod non vivunt in obſervantia, ex animo tamen adſpirant ad reformationem. Alii ſunt qui nolunt aliter vivere, & ſic ut ſunt malunt manere, nollent tamen Superioribus reſiſtere, ſi vellent reformare. Tertii ſunt qui poſitive ſic vivere ſub deformatione volunt, ut omni reformationi pertinaciter reſiſtant. Quarti inveniuntur neutrales in omnem partem incurii de modo vel ſic, vel aliter vivendi. Quinti ſunt qui apparent bona voluntatis, & ſe reformare intendunt; ſed aut quadam animi fragilitate, aut quia nullum modum conſentaneum reformationis ſibi intendunt, differunt, & ſemper inducias captant.*

Iter hos omnes Religioſos ſecundi, & tertii generis, qui deliberate reformari nolunt, ſive reſiſtant, ſive non, ſi ſic uſque finem perſiſtant, in ſtatu ſunt damnationis. De quarti generis Religioſis dicitur, quod ſunt ſub periculo ſalutis, eo quod in ſchola religionis non proficiunt, nec ad perfectionem tendunt pro ſui ſtatus exigentia, & incurii ſunt ſuæ ſalutis. De quinti generis Religioſis apparet periculum ſuæ ſalutis propter tepiditatem affectus, & quia diſcrimini ſe exponunt, & puſillos ſcandalizant.

Religioſi primi generis qui vivunt in locis deformatis, ubi regula non ſervatur cum propoſito ſe reformandi, ſi valerent, ut ſecurius vivant, & tutius ſaluti ſuæ conſulant, hæc omnia facere tenentur.

1. *Laborare pro alio Conventu, ubi regulariter vivere poſſint, & illuc ſe transferre, niſi forſan ſpem haberent ſatis certam proprii loci reformandi ex eorum præſentia.*

2. *Si locum reformatum habere non poterunt, ut aliqua digna cauſa illum omiſerint, ſuper hoc doleant, & pro reformatione inducenda, ſemper quod in ſe eſt, faciant.*

3 *Non ſæculariter vivant. Bona conceſſa nonniſi cum licentia Superioris, & in uſum neceſſarium diſponant, cum propoſito ſemper reſignandi (ad placitum Superioris; immo omne ſuperfluum illi dando, aut potius ab alio rerum proviſionem ſine uſu pecuniario recipiendo.*

XXIX. Quiſque aſtringitur declinare occaſionem proximam violandi proprium votum. Quando autem occaſio eſt neceſſaria, tum adhibenda remedia ſunt opportuna ad evitandam legis tranſgreſſionem. Plurimis occaſio habendi peculii neceſſaria eſt, cum iſti removere illam nequeant. Hi ergo, ut ſibi conſulant, regulam propriam in victu, & veſtitu, abſtinentiam, jejunia, & veſtium aſperitatem ſervent. Tantum peculii illis licitum eſt, quantum requiritur pro iis rebus comparandis quas Religio ſubminiſtraret, ſi in ea exacta vigeret communitas. Quod ſupereſt, Religioni tradant cum ceteris bonis Cœnobii confundendum.

XXX. QUÆST. IV. *Licitum ne eſt juvenibus ſuſcipere habitum Religionis, & profiteri in iis clauſtris, ubi non ſervatur communitas rerum, & aliæ præcipuæ regulæ?* RESP. Negant

gant communiter omnes graviores Theologi. S. Antoninus 3. *p. tit.* 16. *c.* 2. inquit: *Et ubi quis ex ignorantia, vel errore intenderet illam* (Religionem) *ingredi in qua non bene vivitur, crudelitas esset non reddere illum cautum, & a proposito suo revocare.* Ut istius crudelitatis crimen declinarem, monere hac de re lectores volui.

XXXI. Cardinalis Cajetanus 2. 2. *q.* 189. *a.* 9. hæc scribit. *Actus iste qui est inducere ad vitam conventualem, est actus ex genere suo malus, quoniam inducitur quis ad vitam reprehensibilem. Omnis autem vita reprensibilis mala est. . . . Unde vituperabile est non solum inducere, sed etiam ingredi, & recipere ad vitam irregularem personas utriusque sexus, quamvis hoc toleret permissive.* Verum Ecclesia post obitum Cajetani nullum non movit lapidem ut impediret receptionem juvenum, ubi exacta vita communis, & observantia regularis non vigent, ut ex Clemente VIII., & Innocentio XII. supra vidimus. Cajetani sententiam confirmat in 2. *p. lib.* 3. *de Reg. can. Cum virum n.* 48. Prosper Fagnanus. Martinus Navarrus *p.* 2. *Decret. c.* 12. *n.* 45. citata Cajetani doctrina, concludit: *Qui alteri suadet ingredi Religionem adeo laxatam, qualem modo dicemus, & ubi regula perperam observatur, peccat.* Graviora docent Nazarius, Nyder, & ceteri communiter.

XXXII. Ludovicus Lopez in suo *Instr. Conf. c.* 43. docet: *inducere ad Religionem, vel ingredi ad eam, ubi male ob disciplinam regularem vivitur, peccatum esse.*

XXXIII. Sanchez *lib.* 4. *in Decal. c.* 16. *n.* 14. inquit: *Illicitum est Monasterium illud ita collapsum, nec proxime reformandum ingredi, quamvis ab Ecclesia toleretur.*

XXXIV. Paulus Layman *lib.* 4. *tract.* 5. *c.* 6. *n.* 5. scribit: *Qui Religionem absolute vovit, is non tenetur, immo neque licite potest ingredi Ordinem cujus regularis disciplina collapsa est, ejusque professi plerique male vivunt, ut ne substantialia quidem vota observent. Ideoque ingredienti perversionis periculum immineat, ut docent Cajetanus, Major, Navarrus, Valentia, Rodriquez, Sanchez, Lessius.*

XXXV. Leander hæc *tract.* 1. *de jur. q.* 14. & 15. docet. *An prædictus vovens, ingrediens Religionem quoad substantialia collapsam, non solum non satisfaciat voto, verum etiam mortaliter peccet? Respondeo dicendum, quod non solum non satisfaceret voto, sed quod denuo peccaret mortaliter ob perversionis periculum.*

XXXVI. Salmanticenses *tract.* 15. *c.* 2. *punct.* 1. *n.* 2. hæc inquiunt: *Ceterum pro comperto habemus non satisfacere* (voto ingrediendæ Religionis) *ingrediendo Religionem relaxatam, & quoad principales obligationes collapsam, nisi forte spes subsit proximæ reformationis. Quia talis Religio non meretur nomen Religionis, nec ad perfectionem conducit, sed ad perditionem; nec in eam ingrediendo pericula fugerentur, sed majora forte amplecterentur.* Eadem docent Passerinus, Martinez de Prado, Lezana, Cassianus a S. Elia, Rotarius, Bonacina, & communiter omnes. Consule *Disciplinam Apost. Monast. diss.* 5. *c.* 13. & *Defens. Decret. Concil. Trid. Diss.* 2.

XXXVII. Religio schola evangelicæ perfectionis est, in qua facilius ad optatum bravium pervenitur. Religiosi veluti rheda & curru ducti ambulant ad pallium assequendum. Christiani in sæculo pedites iter agunt undique scopulis, & laqueis circumsepti. Si currus sit optime ordinatus, bene clausus & fortis, felicissime ambulant viri religiosi. Contra si currus sit perturbatus, læsus, semifractus, tum infeliciores sunt illi qui tali curru incedunt, & in graviori periculo versantur frangendi crura, brachia, capita, quam Christiani qui pedites ambulant.

XXXVIII. QUÆST. v. *Utrum habere reditus redundantes in communi pugnet cum voto paupertatis?* RESP. S. Thomas 2. 2. *q.* 88. *a.* 7. respondet, *quod habere superabundantes divitias in communi, sive in rebus mobilibus, sive immobilibus, est impedimentum perfectionis, licet non totaliter excludat eam; habere autem de rebus exterioribus in communi sive mobilibus, sive immobilibus, quantum sufficit ad simplicem victum, perfectionem Religionis non impedit, si consideretur paupertas per comparationem ad communem finem Religionum, qui est vacare divinis obsequiis.*

XXXIX. Extrema diligentia summa cavenda in hac materia sunt. Victum, & vestitum præbere superiores ad normam propriæ Regulæ debent: caritas in hac provisione elucere debet. Victus non debet delicatus esse, sed diligenter, & opportune paratus, ut decet regularem sobrietatem. Vestitus quoque prompte tradatur. Infirmorum cura magna habenda est. Aliud extremum divitiarum etiam in communi possidendarum vitandum est. Non ob paupertatem, sed ob divitias Religiones omnes naufragium passæ sunt. Pauperes ne Jesu

Christi, ejusque discipuli, & comites dicendi essent, qui superba ædificia, splendida palatia, qui ingentes reditus possiderent? Si talia peragerent, procul dubio Religionis relaxationem, & perversionem inducerent. Religio enim Christi Jesu, & redundantes divitiæ contradictorie opponuntur.

CAPUT IX.

De voto castitatis, & obedientiæ.

I. QUÆST. 1. *Quid sit votum castitatis religiosæ?* RESP. Est *abstinentia perpetua ab omni actu venereo tam interno, quam externo*. Sacerdotes peccantes contra hoc votum, augent malitiam ob duplicem vinculum, seu vinculum, quo Sacerdotes obstringuntur castitati servandæ. Hujus voti observantia a modestia oculorum, a solitudine, a carnis mortificatione, ab otii declinatione plurimum pendet. Quare quælibet Religio & jejunia, & victus temperantiam, & alias virtutes plus & minus præscribit in castitatis præsidium. Renuntiant divitiis, ut animum ab affectu pecuniarum immunem conservent. Separantur a sæculo, ut ablata omni occasione facilius castitatem custodiant, quam observare & ipsi Christiani in medio laqueorum mundi, & inter ipsa seminarum præstigia, aut virginalem, aut matrimonialem astringuntur. Aspectus venereus, & sola deliberata delectatio luxuriosa æque Christianum, ac Religiosum virum in Infernum detrudunt, sola circumstantiæ sacrilegæ diversitate.

II. Virtus hæc veluti limpidissima crystallus in putrido, & lutulento corpore defertur. Facillime bitumen succenditur, & luxuriæ ignis ardet, & sulphureæ exhalationes castitatis candorem offuscant, nisi assidua vigilantia custodiatur. Concupiscentia dira fera est, quæ semper rugit, & revolutiones machinatur. Si initio heroico spiritu cohibeatur, & continua custodia frenetur, ejusmodi victoria facilis. Numquam tamen eidem fidendum, quia versute, & ex insidiis suam orditur rebellionem. Concionatores, & Confessarii præsertim vigiles sint oportet. Hi quippe ratione ministerii frequenter feminas alloquuntur. A colloquiis spiritualibus initium ducitur; at nisi cautio summa adhibeatur, omnia in carnem desunt. Confessarii habent suas filias spirituales, quibuscum familiares sermones texunt. Hujus ille virginalis, simulque femineus, calida illa suspiria, & familiaritas paternitatis spiritualis cum filia spirituali fugienda sunt tamquam sibilus basiliści. Tractandæ feminæ sunt, non secus ac personæ lue inquinatæ. Spirituale alimentum porrigatur, & continuo separatio succedat, alioquin pestis luxuriæ sua veneficia immittit. Verum quia innumeri libri sunt qui fusius hoc argumentum tractant, idcirco ab ulteriori abstineo sermone.

III. QUÆST. 11. *Quid ratione voti obedientiæ præstare Regularis obstringitur?* RESP. Votum obedientiæ est *ablatio propriæ voluntatis Deo facta*, dum Regularis promittit obedire suis superioribus in iis omnibus quæ hi juxta propriam regulam jubebunt. Quare Regularis obedire tenetur sub gravi culpa superiorum præceptis. Quando superior non præcipit, sed solum optat, hortatur, etiamsi subditus non pareat, non propterea violat obedientiæ votum, quia nullum transgreditur prædeptum. Præcepta autem superiorum de re gravi esse debent.

IV. Quatuor communiter conditiones pro exacta obedientia sancti Doctores requirunt. 1. ut sit prompta executio ejus quod præcipitur: 2. ut interior voluntas accedat externæ executioni: 3. ut subditus proprium judicium in re dubia aut controversa submittat judicio superioris: 4. cognita superioris voluntate non est expectandum præceptum, sed implendum est quod superior cupit. Hæ tamen conditiones ad majorem obedientiæ perfectionem requiruntur, secus ad ejusdem virtutis naturam. Ad hanc enim, & ut peccatum, saltem grave, evitetur sat est ut reipsa subditus obediat, & exequatur impositum præceptum. Advertendum tamen, quod superiores interdum præcepta suspendunt, ut scandalum evitent, quia prævident subditos minime paratos ad implendum præceptum. Et tum subditi qui hæc obsistendi superiorum mandatis argumenta perhibent, sunt in malo statu, & peccare mortaliter valent spectata rei præcipiendæ gravitate. In his enim circumstantiæ spectandæ sunt.

V. Superiores jure præcipere valent ea omnia quæ intra confinia Regulæ, & Constitutionum continentur, vel ad Regulæ, & Religionis conservationem, & decorem indirecte etiam conducunt. Queunt etiam Prælati ea vetare quæ tendunt ad proprias leges violandas, & alia jubere quæ graviter expediunt Regulæ, & Constitutionum observationi. Quare præcipere superior potest ne-

neceſſitate urgente, ut ſubditi inſerviant Religioſis, & ſacramenta miniſtrent Chriſtianis peſte infectis, præſertim ſi Religioſi Ordinem profiteantur ad proximorum ſalutem procurandam inſtitutum.

VI. In re dubia parere ſubditus tenetur ſuperiori præcipienti, quia poſſeſſio ſtat pro ſuperiore, ut communiter Theologi docent. Probabiliſtæ nonnulli contendunt, ſubditos habentes pro ſe opinionem etiam minus probabilem liberos eſſe ab obedientia præſtanda, quamvis oppoſita ſententia probabilior ſtet pro ſuperiore. Et ita docere coguntur, admiſſo ſiſtemate probabiliſtico. Hinc vero luculentius apparet, quam ſit auctoritati ſuperiorum, & optimo regimini ſeditioſus, atque pernicioſus Probabiliſmus.

VII. Superiores nihil ſupra, aut contra Regulam præcipere valent. Subditus tamen non eſt legitimus judex, num id quod Prælatus jubet, ſit contra, vel ſupra Regulam, niſi res evidens ſit. Capitula generalia præſcribere, & condere ſtatuta valent nova, quæ Ordinis decorem augeant, & obſervantiam regularem validius firment. Ad præfecturas quoque acceptandas, & obeundas Prælati urgere ſubditos ſuis præceptis jure queunt, ſecus ad acceptandas dignitates, vel Epiſcopatum extra Ordinem.

VIII. Graviter Regulares peccant vel dum præceptum ſuperioris implere recuſant, vel dum ejuſdem vocem contemnunt, vel dum reformanti abuſus, & corruptelas invectas contra Regulam, & Conſtitutiones reſiſtunt. Peccant venialiter, ſi ea executioni demandare negligant quæ ſciunt a ſuperiore præſcribi, quamvis non ſub præcepto, ut dum inculcant obſervantiam Regulæ, & Conſtitutionum. Et licet Conſtitutiones natura ſua ad culpam non obligent, reipſa tamen numquam deliberate violantur ſine aliqua veniali culpa. Qui vero ex habitu, & conſuetudine eas indiſcriminatim tranſgrediuntur, ad tacitum contemptum ſe ſe diſponunt, & contra præceptum aſpirandi ad perfectionem peccant.

IX. Superiores qui Regulæ, & Conſtitutionum tranſgreſſiones diſſimulant, qui eaſdem pro viribus corrigere, & impedire negligunt, aut ex torpore & negligentia, aut ex quadam conniventia, peccant mortaliter, ut Diana, Salmanticenſes, La-Croix, & alii communiter docent. Superiores enim vi muneris ſui deſtinati ſunt ad legum cuſtodiam, & univerſæ diſciplinæ obſervantiam promovendam. Illorum negligentia in impediendis tranſgreſſionibus graviſſimum detrimentum infert Religioni. Heinc enim graviſſima proficiſcuntur abſurda, & heinc omnes ſacrorum Ordinum relaxationes manarunt. His quippe tranſgreſſionibus ſuccedunt violationes votorum, ſcandala, caſtitatis jactura, & proprietatis peſtis.

CAPUT X.

De tyrocinio, ſeu novitiatu Regularium.

I. ANtequam Religionem juvenes ſolemni ritu profiteantur, debent per annum integrum habitum Religionis, & palam geſtare. Libera autem, & non coacta ſit hæc religioſæ veſtis ſuſceptio neceſſum eſt. Qui puellas cogunt ad hanc ſuſceptionem, mortaliter peccant, & excommunicationem contrahunt, ut Tridentinum *ſeſſ.* 25. *c.* 18. ſtatuit. Qui autem juvenes mares cogunt minis, peccant mortaliter, ſed excommunicationem non incurrunt. Juvenes qui coacti tyrocinium peregiſſent, ſi libere profeſſionem emitterent, validus fuiſſet novitiatus. Annus hujus novitiatus integer eſſe debet, ut Tridentinum *ſeſſ.* 25. *c.* 15. præſcribit, continuus & non interruptus. Qui per diem habitum dimitteret, & e clauſtro exiret animo non redeundi, licet poſt diem rediret, novitiatus interruptus diceretur; ſecus ſi per aliquot horas dimitteret abſque exitu e cœnobio.

II. Inepti jure naturæ ad novitiatum hunc ſunt decrepiti, inſani, habitualiter infirmi gravi morbo, ſervi vere tales repugnante domino, conjuges poſt conſummatum matrimonium ſine mutuo conſenſu, profeſſi in altero Ordine ſine licentia ſuperiorum. Jure poſitivo recipi nequeunt Epiſcopi, Archiepiſcopi, qui ſine expreſſa ſummi Pontificis facultate profiteri Religionem regularem nequeunt. Ceteri autem Eccleſiaſtici liberi omnino ſunt etiam curæ animarum addicti, ad profitendam vitam regularem.

III. Pontifices ſummi plures ediderunt conſtitutiones, quibus determinant conditiones recipiendorum ad Ordines regulares. Sixtus V. ſua conſtitutione *Cum de omnibus* prohibuit ne viri prætergreſſi annum ſextum decimum reciperentur, niſi præmiſſa ſevera perquiſitione de patria, de acta vita, de parentum qualitate. Quod ſi repertum ſuerit iſtos latrocinia, aut alia ſimilia ſcelera patraſſe, vel ſuſpectos de iiſdem eſſe, aut con-

condemnatos, vel prudenter timeatur condemnandos fore; si ære alieno gravatos supra vires, vel ratiociniis reddendis adstrictos, unde lites, & molestiæ prævideantur; prohibet ne recipiantur, & professionem ab istis emissam nullam declarat. Prælatos vero qui scienter ejusmodi receperint, privat voce activa, & passiva, gradibus & præfecturis, inhabilesque constituit ad futuras dignitates, & gradus. Hanc constitutionem altera constitutione cujus initium est, *Ad Romanum Pontificem*, temperavit non quantum ad pœnas, sed quantum ad crimina. Gregorius XIV. alia constitutione dicta *Circumspecta* partim sustulit, partim auxit Sixtinæ constitutionis moderationes. Et tandem Clemens VIII. professionem reduxit ad terminos juris communis: ita ut nisi aliquod juris communis impedimentum obstet, professio valida sit. Pœnas vero in transgressores in suo reliquit vigore. Nunc tamen vi constitutionis ejusdem Clementis VIII. Regulares recipere juvenes possunt etiam prætergressos annum decimum nonum, exacto tamen juramento, quod neque criminosi, neque ratiociniis reddendis obnoxii, neque rei furti, aut homicidii, vel aliis impedimentis in Sixtina constitutione recensitis ligati sint. Prælati qui ejusmodi scrutinium negligunt, graviter delinquunt, & subjecti sunt Sixtinæ Bullæ pœnis. Valida tamen professio erit, dummodo nihil contra jus commune repugnet.

IV. Novitii omnium privilegiorum Regularium participes sunt, cum sint sub potestate Religionis, & ejusdem onera sustineant. Quare sunt a jurisdictione Episcopi immunes, & privilegio fori gaudent. Possunt superiores Religionis cum iisdem dispensare super præceptis Ecclesiæ, & eorum votis, quæ tamen implere, si habitum Religionis dimittunt, debent. Contra si absolvantur a censuris, irregularitate, vel reservatione, si exeant e Religione, quam bona fide amplexi fuerant, absoluti manent.

V. Si in anno tyrocinii novitius decedat, heres ab intestato ejusdem bonis succedit. Donationes liberæ inter vivos, contractus lucrosi, renuntiationes bonorum temporalium, officiorum, dignitatum, nisi fiant cum licentia Episcopi, aut ejus Vicarii duobus mensibus ante professionem, irritæ sunt, & nullæ, ut determinavit Tridentinum. Bona quæ sibi obventura sperat novitius, renuntiare potest Religioni quam professurus est, etiam vivente patre, secus alteri determinatæ personæ. Bonis quæ jure sanguinis obveniunt novitio, nisi ipse disponat juxta præscriptum Tridentini ante professionem, succedit Ordo quem professus est, si capax sit bonorum immobilium.

CAPUT XI.

De professione Regularium.

I. PRofessio monastica, ut alias indicavi, contractus est, quo homo semetipsum Deo offert in aliqua approbata Religione, solemni ritu tria vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ emittendo coram Prælato consentiente, quique Dei nomine hæc vota acceptat. Duplex est: expressa, quæ verbis fit coram superiore; & tacita, quæ signis & actionibus a jure statutis peragitur; ut si novitius expleto anno sexto decimo, & integro anno sui tyrocinii, exerceat actiones professorum, eorumque habitum deferat, professionem tacitam emittit, si tamen Prælatus consentiat, & ipse novitius libere, non coactus, seu nullo timore extrinsecus graviter incusso adductus id agat, advertatque ejusmodi actionibus se tacitam professionem incurrere, & habeat animum profitendi. Verum quamquam tacita hæc professio nuncupetur, reipsa expressa suo modo est.

II. Ut professio Regularium legitima sit, requiritur legitima potestas, quæ residet vel in Romano Pontifice, vel in superiore Religionis, juxta regulas peculiares cujuscumque Ordinis. In hoc aut illo Ordine non sufficit solus superior, sed necessarius est consensus majoris partis Patrum a consiliis, vel Capituli. Si major pars istorum Patrum reluctetur, nec superior illius conventus, in quo est novitiatus, nec superiores majores possunt admittere novitium ad professionem; reluctante vero superiore immediato, & accedente consensu majoris partis Patrum a consiliis, valent superiores majores, ut Provincialis, vel Generalis, admittere novitium ad professionem. Ceterum quilibet Ordo suas consulere leges debet.

III. Plura sunt impedimenta quæ nullam reddere professionem queunt. 1. ætas ante annum decimum sextum completum. 2. Si annus novitiatus non sit integer, vel sit interruptus. 3. Defectus libertatis, ut si servus repugnante domino profiteatur. 4. Matrimonium consummatum altero conjuge repugnante. 5. Episcopatus non accedente

Pon-

Pontificis licentia. 6. Nimia senectus, aut morbus gravis, non curabilis, impediens Regulæ observantiam. 7. Diversitas sexus, ut si vir in Monasterio mulierum, aut contra, profiteatur. 8. Metus gravis injuste incussus. 9. Error circa essentiam status religiosi. 10. Si desit animus se obligandi, vel si ficto animo acceptetur a superiore, nulla est in foro conscientiæ. 11. Tandem si contingat aliquis defectus, qui vi Constitutionum talis Ordinis professionem irritet.

IV. Ut professio nulla ex parte utriusque, & superioris acceptantis, & professi, redintegretur, requiritur utriusque partis reciprocus consensus. Si vero nulla sit ex defectu consensu solius professi, tunc sat est ut ipse solus renovet consensum, ratamque habeat professionem emissam. Aliqua vero professio nulla esse potest ex impedimento quod non admittat remedium, quo sanari possit.

V. 1. Effectus professionis regularis est remissio omnium peccatorum etiam quantum ad pœnam, ut 2. 2. *q.* 189. *a.* 3. *ad* 3. docet D. Thomas, cui subscribunt ceteri Theologi. 2. Est ablatio irregularitatis ex defectu natalium pro sacris Ordinibus suscipiendis, secus pro præfectura exercenda. 3. Aufert ingratitudinem filii adversus patrem, qui exheredare amplius filium nequit. 4. Dirimit matrimonium ratum, & non consummatum. 5. commutat vota in sæculo facta in professionem: quæ commutatio per ipsam professionem fit. Quare etiamsi professus frequenter negligeret observantiam jejuniorum, aliarumque austeritatum Ordinis, nihilominus commutatio facta consisteret. 6. Est provisio victus & vestitus, quam Religio ministrare tenetur professis tum sanis, tum infirmis, eosque educare in studiis juxta propriam vocationem astringitur.

VI. Tridentinum *sess.* 25. *c.* 19. facultatem Regularibus impertit reclamandi contra professionem emissam tribus adjectis conditionibus. 1. ut reclamatio, & causa rescindendæ professionis ante elapsum a die emissæ professionis quinquennium instituatur: 2. ne reclamans habitum Religionis deponat pendente causa reclamationis: 3. ut causa rescindendæ professionis instituatur coram proprio superiore, & ordinario, qui sententiam ferre debent.

VII. Ut quis reclamare licite queat contra propriam professionem fundamenta habere certa debet, & evidentia. Qui enim dubius est, reclamare licite nequit, quia in dubio præsumptio stat pro professione. Plura dicenda de hac reclamatione essent. Verum cum hæc omnia ad forum externum pertineant, & fuse tractentur a non paucis Canonistis, idcirco illa prætereo.

VIII. Illud dumtaxat heinc colligant velim Magistri novitiorum, quanta diligentia, & vigilantia candidatorum vocationem expendere graviter astringantur. Causa princeps relaxatæ disciplinæ regularis est defectus vocationis divinæ ad illum sublimem statum profitendum. Siquidem plurimi non Deo vocante, ut advertit Cardinalis Bellarminus *lib.* 2. *de gem. col.*, sed aliis rationibus, quas explicare non vacat, adducti, huic sacræ militiæ nomina dant. Væ novitiorum præfectis, si oculos claudunt super hoc gravissimo negotio, ne propria claustra vacua remaneant, & non vocatos ad professionem admittunt. Deficiente hoc primo cælestis vocationis fundamento, quid mirum, si universum ædificium corruat? Castitas donum speciale Spiritus sancti est. Ut intaminata servetur, gratia, non ab humana infirmitate vires expectans, sed ut a Deo manans, victrix, atque triumphans requiritur. Vocatione divina sublata, deest gratia illa singulariissima: & hac gratia destituti castitatem sacrilege polluunt, deturpant, corrumpunt. En expositam omnium malorum radicem. Cautissimi ergo sint novitiorum Magistri in expendenda eorumdem vocatione.

IX. Non me latet quod opponere isti solent, nempe mundum in maligno positum esse, & Christianorum mores laxatos, atque in dies corruptiores fieri. Ex hac silva transferendas in Regularium viridaria plantas esse, quæ si grandine, antequam olivæ inserantur, percussæ sint, vix fieri potest ut fructus pariant vita æterna dignos. Verum habet. Quamobrem secernendæ sunt plantæ sanæ ab infectis. At sanæ, reponis, paucæ sunt, & multiplicata claustra impleri debent. Nimis longus essem, si pro dignitate hanc discutere objectionem vellem. Vide *Disciplinam Apostolico-Monasticam P.* 2. *Diss.* 1. *c.* 15., ubi fuse hanc difficultatem discussam invenies. Regularium propagatio, & perennis successio non carnalis, sed spiritualis est, a Deo descendens. Tu solos vocatos ad professionem excipe, & curam Deo relinque ut operarios mittat. Si secus feceris, & te, & alios periculo æternum pereundi expones.

CA-

CAPUT XII.

De litterarum ſtudio, in quod incumbere Regulares aſtringuntur: & quæ methodus in ſcientiis addiſcendis ſervanda.

I. CHriſtiani omnes plus & minus, prout eorum conditio fert, Scripturis ſanctis dare operam debent. In hoc autem ſtudium Regulares, & omnes viri rebus ſacris addicti incumbere graviſſime aſtringuntur. Joannes Trithemius incliti ſanctiſſimi Patriarchæ BENEDICTI Ordinis, præclarorum virorum, non modo antiqua, ſed etiam ætate noſtra, Deo auſpice, fecundiſſimi Abbas *homil.* 4. de ſtudio ſacrarum Scripturarum, hoc pacto Monachos ſuos alloquitur. *Videmus inter vos quoſdam Scripturarum ignaros, inſtabiles mente, diſcolos, & vagos, quibus eo magis imputamus ignorantiam, quo minus inclinantur ad diſciplinam. Turpe quidem eſt neſcire quod ſcire juberis, turpius non diſcere, turpiſſimum vero contemnere. Et ſunt inter vos qui ſcientiam ſalutarem neſciunt, ſunt etiam qui diſcere negligunt: quid ſi addam eſſe & alios qui ſcientiam divinarum Scripturarum penitus contemnunt?*

Et paulo ante hæc habet. *O ſtulti, & perditiſſimi petrones, qui ſcientiam ſalutarem contemnitis, & ignorantiam divinarum Scripturarum potius quam intelligentiam amatis! Numquid affectata ignorantia paucioribus vos plagis reddet obnoxios? Aut propterea delinquentes eritis coram Deo innoxii, quia mandatorum Dei voluntarie eſtis ignari? Duplici pœna cruciandi eritis: altera, quod ſcire viam mandatorum Dei contemnitis; altera, quod ſermones Dei non cuſtodiſtis... De vobis etiam, o ſtultiſſimi tenebriones, illud intelligitur S. Hieronymi, quoniam ibi non eſt ignorantia jam excuſabilis, ubi ſcitur quid ſit illud quod ignoratur. Magis autem cavendum vobis ne cum illis tandem computemini qui dixerunt Deo: Recede a nobis, viam ſcientiarum tuarum nolumus.*

II. Neque illi ſolummodo culpandi ſunt qui craſſa, & ſupina ignorantia eorum quæ proprium ſtatum ſpectant, infeliciter laborant, qui in ſopore quodam funeſtiſſimo quam libentiſſime obdormiunt, qui nec brachium, nec pedem movere volunt ut neceſſariam conſequantur ſcientiam; verum illi inſuper qui tempus terunt in addiſcendis artibus, ſcientiis, diſciplinis, quæ a ſcientia ſanctorum abducunt, quam potiſſimum comparare debent Clauſtrales. Reſcribere placet verba Ludovici Granatenſis *part.* 2. *de vot. cap.* 4. §. 7. „ Quam multi hodie „ ſtudioſi ſunt in Mundo, & inter hos „ quam pauci qui diſcipuli ſint JESU CHRISTI! Et quod acerbiſſimum eſt, illi ipſi „ qui, recenter mundo relicto, amplectuntur Religionem, vel eo tempore quo debent expoliare veterem hominem, & huic „ ſe diſciplinæ impendere, cum vix Deum „ guſtare cœperunt, atque ad eum cognoſcendum ægre aperuere oculos, collocantur inter gentiles Philoſophos, & in ſcientiis mundanis exercentur, ubi in longum „ tempus nec verbum de JESU CHRISTO „ auditur. Quod ſtudium, etſi propter mutationem temporum, & hæreticorum perverſitatem aliquo modo neceſſarium ſit, „ ſic tamen tamquam magnam plagam ſæculi noſtri, & vitæ debemus accipere, „ utpote quod nobis tantum temporis eripiat, & ſeparet, atque exules faciat tot „ annos a Salvatoris noſtri conſortio. Præſertim ſi attendamus quod dicit Gregorius Nazianzenus, omnes illas gentilium „ ſcientias & diſciplinas tamquam plagas „ Ægypti ob peccata noſtra in Eccleſiam „ intraſſe. Sed cum miſera temporum conditio nos ad hanc neceſſitatem adegerit, „ congruum illi tempus dandum, & aſſignandum foret; atque ita providendum „ ut ædificium, & fundamentum virtutis „ ſic conſtitutum eſſet in animis eorum qui „ incipiunt, ut ſuſtinendo iſti oneri ſufficerent. Sed quamdiu opus tenerum eſt, „ & infans Chriſtianus adhuc guſtat lac JESU CHRISTI, ſtultitia eſt ipſum illum ablactare, & guſtum illi dare librorum gentilium, *ubi non videt niſi argumenta ſubtilia, & plena fallaciis ſophiſmata.* Quid „ vero, ſi bene expendamus, hoc eſt aliud „ quam imitari crudelitatem Pharaonis ruinam populi Dei machinantis, cum imperaret, ut quam primum Hebræus maſculus naſceretur, ſuffocaretur flumine, & „ aquis Ægypti? *Omnia* (inquit Sapiens) „ *tempus habent... tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus.* Tempus „ illud amplexando Deo debebatur, comparandoque amori tam forti, ut nullis „ aquis mundi ſuffocari poſſet, & extingui: quo facto paululum licebit ab ipſius „ amplexibus recedere, ut neceſſitatibus proximi intendatur. Quid alias volebat Deus „ noſter in lege, cum prohiberet ne ſponſi „ cogerentur arma ſumere, & ad bellum

„ pro-

„ procedere? Quid ſignificabat, cum vetaret operari in primogenito bovis, & non „ tondere primogenita ovium, niſi genus „ iſtud progenitorum, de quo hic loquimur, liberum eſſe a vinculis, & oneribus iſtis, ut totum ſe ſibi, & profectui „ ſuo impendat. Contra has leges omnes „ faciunt qui tempus iſtud ſuffurantur ſtudio veræ ſapientiæ, & veræ ſcientiæ, ut „ totos ſe humanis ſcientiis addicant.“ Hactenus ſapientiſſimus Ludovicus Granatenſis, cui nihil præter antiquitatem deeſt, unde Pater Eccleſiæ nominetur.

III. Si temporum ratio coegit majores noſtros, quando Arabum Philoſophia vigebat, doctrinæ Ariſtoteleæ operam dare, ut ethnicos, & ſuperſtitioſos viros propriis illorum armis confoderent, oppoſita temporum viciſſitudo urgere nos debet ut in ea incumbamus ſtudia quæ revincendis, convertendiſque hæreticis, & malis catholicis opportuna ſunt. Nullum in præſens apud ſive ethnicos, ſive Turcas, qui nos circumſtant, Philoſophiæ ſtudium: ſupina illi laborant ignorantia, parvoque opus eſt quo illa revincatur. Hæretici nunc ſunt, qui dogmata catholica oppugnant, & catholici nonnulli ſcriptores, qui evangelicæ Moralis regulas pia intentione, & falſo opinandi modo præventi, vel nolentes humanis appetitionibus nimis accommodant. In illud ergo, ut majores noſtros imitemur, ſtudium incumbendum, quod convellendis iſtorum erroribus opportunum eſt. Credendis, & agendis conſtat Theologia Chriſtiana: & hæc duo conſiſtere ſeparata diu nequeunt.

IV. Methodus itaque, quam novitiis expleto tyrocinii anno tenendam ſuggero (abſit enim, ut tribunal erigere velim, illam ut cenſor proponendo) hæc eſt. Paucis menſibus juſti ratiocinii regulas addiſcant ex Dialectica decerptas, miſſis tricis, & cavillationibus ſophiſticis, quæ mentem corrumpunt, aut ſaltem peſſime diſponunt. Regulæ iſtæ viam doceant inquirendæ veritatis, cum ſola, & unica veritas ſit via quæ ad cælum ducit. Elapſis quatuor, aut quinque menſibus in hoc ſtudio, triennium illud quod inſumere in Philoſophiæ ſtudio ſolent, impendant in lectione Scripturæ ſanctæ, & hiſtoriæ eccleſiaſticæ. Optandum ſummopere eſſet ut aliquis curſum hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſcholæ uſui accommodatum, & in opportunos tractatus, vel diſſertationes digeſtum ederet. Præmittenda eſſet brevis ſynopſis hiſtoriæ veteris Teſtamenti paucis, ſed opportunis diſputationibus illuſtrata. Poſt perſtringendum eſſet ſpecimen hiſtoriæ chriſtianæ, ut ſcirent juvenes, qui fuerint heroes noſtri, quæ illorum acta, & geſta. Aliquæ diſſertationes breviſſimæ in quodlibet ſæculum adjici poſſent. Opus iſtud ſimile eſſe deberet curſui philoſophico, cui ſubſtituendum innuo, & triennio, ſicut ille, explendum. His præſidiis inſtructi juvenes ad ſacram chriſtianam Theologiam credendis, & agendis conſtantem addiſcendam accedant. Tum veri Theologi e ſcholis diſcederent. Hæc in tranſcurſu indicavi, ſapientum judicio ſubjiciens.

V. Plurima alia de ſtatu religioſo dicenda forent; ſed compendii confinia tranſilirem, ſi ultra pergerem. Hæc itaque dicta ſufficiant, & in majorem Dei gloriam cedant, Lectorumque profectum. Amen.

FINIS.

OPE-

OPERA OMNIA
R. P. F. DANIELIS CONCINA
ORDINIS PRÆDICATORUM

ad hanc usque diem typis edita.

Latine scripta.

COmmentarius Historico-Apologeticus in duas Dissertationes tributus, quarum altera antricriticis Animadversionibus refellit ea quæ adversus paupertatis Disciplinam a D. Patriarcha Dominico in suo Ordine constitutam, intemperantiore critice, scriptis prodiderunt Continuatores Bollandi in Commentariis nuper in Acta eiusdem Patriarchæ editis. Altera eamdem Disciplinam a laxioribus P. Raphaelis de Pornasio interpretamentis vindicat. Accedunt de origine Disciplinæ Regularis primum in Ord. Præd. per B. Raymundum de Vineis XXIII. Magistrum Generalem eiusdem Ordinis, instauratæ, Dissertatio Historica, & Quæstiuncula Moralis de Regularibus personatis, sub nomine Caroli Antonii Plantamuræ. Venetiis 1736. iterum 1745. 4.

Disciplina Apostolico-Monastica Dissertationibus Theologicis illustrata, & in duas Partes tributa: in quarum prima de Voto paupertatis Vita Communi circumscripto: in altera, de ceteris ejusdem Disciplinæ præcipuis capitibus disseritur. Accedunt selecta quædam veterum Theologorum Monumenta. Venetiis 1739. iterum 1750. 4.

Præfatio ad Lectorem in Dictionarium casuum conscientiæ Joannis Pontas, & Animadversiones Critico-Morales in Menda Pontasiana, sive Observationes quasdam Interpretis Augustani, cum Auctario duorum casuum qui in eodem Dictionario desiderantur.

Epistolæ Theologico-Morales ad Illustriss. & Reverendiss. Episcopum N. N. Venetiis 1744. 4. iterumque ibid. Lucæ, & Romæ.

In Rescriptum BENEDICTI XIV. P. M. ad Postulata septem Archiepiscopi Compostellæ Jeiunii legem spectantis, Commentarius Theologicus. Venetiis 1745. iterum 1755. 4.

Defensio Decretorum Concilii Trid. & Apostolicarum Constitutionum Ecclesiæ Romanæ in causa Paupertatis Monasticæ, adversus duos Libros inscriptos *Vita Claustralis*, & *Vindiciæ Regularium* &c. ad Pontificem Maximum BENEDICTUM XIV. Accedunt Censura in *Censuram Disciplinæ Apostolico-Monasticæ*, & Animadversiones in *Epistolam Exegeticam* P. G. C. Bonon. 1745. iterum 1758. 4.

In Epistolam Encyclicam Benedicti XIV. adversus usuram Commentarius, quo illustrata doctrina catholica, Nicolai Broedersen ac aliorum errores refelluntur. Romæ 1746. 1748. 4.

Usura contractus trini Dissertationibus Historico-Theologicis demonstrata adversus mollioris Ethices Casuistas, & Nicolaum Broedersen. Accedunt Appendices duæ ad Commentarium Auctoris adversus usuram. Romæ 1746. & 1748. 4.

Theologia Christiana Dogmatico-moralis, Summo Pontifici BENEDICTO XIV. feliciter regnanti nuncupata, in decem tributa Tomos: quibus accedit Apparatus duobus Tomis comprehensus: quorum alter, præter Decreta, & Constitutiones pontificias, fidei, morumque rectam tradentes normam, de Locis Theologicis, sive de purioris Ethices Christianæ fontibus Librum exhibet; alter vero Conscientiæ, & Probabilismi argumenta duobus distinctis Libris pertractat. Romæ 1750. iterum 1754. & 1758. 4.

De Sacramento Pœnitentiæ, ejusque Ministro Commentarius Dogmatico-moralis. Romæ 1750. 4. Qui licet Theologiæ Christianæ pars sit, separatim tamen distrahitur.

De Spectaculis Theatralibus Christiano cuique tum laico, tum clerico vetitis Dissertationes duæ. Accedit Dissertatio tertia de Presbyteris Personatis. Romæ 1752. 1754. 4.

Epistola ad Polycarmum Virum Clarissimum, in qua B. Nicolai Justiniani Veneti Monachatus a fabulis, vanisque Commentis asseritur. Tridenti 1746. 1755. 4.

De Sacramentali Absolutione impertienda, aut differenda Recidivis, Consuetudinariis Dissertatio Theologica. Romæ 1755. 4.

De Vita, & Rebus gestis P. Thomæ Mariæ Ferrarii Ordinis Præd. S. R. E. Card. Tituli S. Clementis Libri tres. Romæ 1750. 1755.

Ad R. P. Carolum Nocetium Epistolæ octo de singularibus Argumentis in ejusdem Libro inscripto VERITAS VINDICATA contentis. Accedunt Opiniones Laxæ quamplurimæ ex variis Casuistis collectæ: item Censura R. P. Eusebii Amort Canonici Lateranensis in Theolog. moralem R. P. C. L. C. &c.

Italice emissa, quorum tamen titulos hic latine subiicimus.

Vetus & nova Romanæ Ecclesiæ Disciplina circa sacrum Quadragesimale Jejunium, duabus Apostolicis Litteris, *Non ambigimus*, & *In suprema* Benedicti XIV. Summi regnantis Pontificis expressa, atque Historico-critico-theologicis Animadversionibus illustrata. Venetiis 1742. 1756. 4.

De Probabilismi ac Rigorismi Historia Dissertationes Theologico-morales-criticæ, quibus fundamenta

menta Christianæ Theologiæ explicantur, atque a recentiorum Probabilistarum cavillationibus vindicantur. Opus in duos Tomos tributum. Ad calcem secundi Tomi adjecta est Dissertatio Apologetica adversus Libellum: *Difesa della Dissertazione Teologico-morale-critica de' Signori Abate Pietro Copelliotti, ed Arciprete Bartolammeo Casali* ec. Lucæ 1743. & iterum 1748. 4.

Quadragesima a Foro contentioso recentium quorumdam Casuistarum ad recti sensus, bonæque fidei populi Christiani Tribunal Appellans super jejunii præcepto cum carnium esu conjungendi ex eo dumtaxat quod noceant cibi quadragesimales. Dissertatio adversus Libellos duos nuper hac de re editos. Tertia Editio novis additamentis locupletata, videlicet duobus Brevibus Pontificiis de jejunio, & integra Dissertatione in Librum cui titulus *Difesa* ec. de quo supra in Historia Probabilismi. Venetiis 1744. 1756. 4.

Observationes critico-morales, quibus vindicatur Historia Probabilismi, & Rigorismi, adversus Librum cui titulus: *Giustificazione di più Personaggi, e di altri Soggetti ragguardevoli in Lucca* 1748. propositæ in hac Epistola Auctori ejusdem Dissertationis. Pisauri 1745. 4.

Examen Theologicum Libri inscripti: *Saggio de' Supplementi Teologici, Morali, Critici, di cui abbisogna la Storia del Probabilismo e del Rigorismo* ec. typis editi Lucæ anno 1744. a R. P. Nicolao Ghezzio. Pisauri 1745. 4.

Explicatio quatuor Paradoxorum quæ plurimum obtinent ætate nostra. Animadversiones in duos Libros RR. PP. Lecchi & Bovio, inscriptos *Avvertenze*, & *Dissertazione* &c. Præmittitur brevis notitia Librorum editorum a quibusdam Probabilistis in defensionem tum Probabilismi, tum aliarum moralium opinionum. Lucæ 1745. & iterum 1750. 4.

Expositio Dogmatis, quod Ecclesia Romana credendum proponit circa usuram, una cum confutatione Libri cui titulus: *Dell' impiego del danaro*. Neapoli 1746. 1756. 4.

Monumenta Historica circa usum Chocolatis tempore jejunii exposita in Epistola ad Illustriss. & Reverendiss. D. Archiepiscopum N. N. Venetiis 1748. 8. & iterum 1749. additis alterius Anonymi Auctoris Animadversionibus spectantibus Librum scriptum *Quaresima appellante*.

Confessariorum & Pœnitentium Instructio, ut digne ministrent, atque frequentent Pœnitentiæ sacramentum. Venetiis 1753. & iterum 1755. 8.

De revelata Religione adversus Atheistas, Deistas, Materialistas, Indifferentistas, qui mysteriorum veritatem inficiantur, Libri quinque. Venetiis 1754. 4. Vol. 2.

De hodiernis Theatris christianæ professioni infestis Libri duo, quibus duæ de spectaculis theatralibus Dissertationes confirmantur. Romæ 1755. 4.

Pro eodem Auctore Opera Apologetica ab aliis vernaculo sermone conscripta, & edita.

Defensio Doctrinæ Angelici Doctoris S. Thomæ Aquinatis 2. 2. q. 154. art. 4. exhibitæ. Lucæ 1746. 4.

Epistolæ Theologico-morales Eusebii Eranistes, quibus Historia Probabilismi, & Rigorismi P. Danielis Concina vindicatur. Editio tertia Tridenti 1752. 8. Vol. 6.

Adelphi Caritei, & Philarmindi Arenii Epistolæ in Libellum editum adversus Epistolas Theologico-morales Eusebii Eranistes. Tridenti 1753. & iterum 1754.

Notæ anticriticæ Eudoxii Filenii in Responsionem ab ad. R. P. I. S. exhibitam Epistolis Theologico-moralibus Eusebii Eranistes. Tridenti 1752. & 1753. Vol. 2.

Specimina & Observationes Joannis Ambrosii Tonischi circa Theatra, & aleæ Ludos. His additur Dissertatio de iisdem Ludis Auctore Anonymo. Venetiis 1755.

Criticæ Animadversiones, queis compendio refellitur Opus inscriptum *Dell' impiego del danaro*. Lucæ 1755. 4.

Supplementum, vel Observationes in septem priores Historiæ Litterariæ Italicæ Tomos. Lucæ 1753. 8. Vol. 2.

Observationes Eusebii Eranistes ad Historiam Litterariam spectantes. 8. Vol. 2. Venetiis 1756.

Epistolæ Agenoris ad Defensionem P. Concinæ, & Eusebii Eranistes spectantes. 8. Vol. 3. Venetiis 1756. 1758.

Probabilismi tenuitas, seu notiones quam brevissimæ, quibus homo tuto se dirigat in negotio æternæ salutis. Venetiis 1758.

Tractatus de Regula proxima humanarum actionum in opinionum delectu, in quo patefiunt falsitas, improbabilitas, atque absurditas systematis probabilistici, nec non illud in praxi sequentium grave periculum. Opus P. F. Io. Vincentii Pattuzzi O. P. Ven. 1758. Vol. 2. in 4.

Latine.

F. Vincentii M. Dinellii Cathedratici Casanatensis Ord. Præd. ad Carol. Nocetium Soc. Iesu Theologum, de Danielis Concinæ in indicandis describendisque Casuistarum locis summa fide ac diligentia, Epistolæ XII. Romæ & Venetiis 1754. 4.

Moralium Actionum Regula in Opinabilibus, seu Quæstio de Opinione probabili. 1756. 4.